M.A.ECO.(F)-C5

అర్థశాస్త్రం

2

Dr.B.R.Ambedkar Open University, Hyderabad

BRAOU

46530881

అర్థ శాస్త్రం

భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన

ఖండాలు : IV - VI

BRAOU

డా ॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం
హైదరాబాద్
2004

రచయితల బృందం

సంపాదకుడు
ఆచార్య పి. రామయ్య

సహా సంపాదకులు
డా. బి. సుందర్ రావు
డా. కె. సతీష్ రెడ్డి

రచయితలు
ఆచార్య వి. లక్ష్మణరావు
ఆచార్య ఎన్. నారాయణ
ఆచార్య పి. రామయ్య
ఆచార్య ఎల్.కె. మోహన్ రావు
ఆచార్య. ఎన్. లింగమూర్తి
డా॥ ఏ.ఆర్.కె. మూర్తి
డా॥ బి. రాఘవులు నాయుడు
డా॥ ఏ. సుదర్శన్ రెడ్డి
డా॥ ఎం. సుందర్ రావు
డా॥ బి. సుందర్ రావు
శ్రీ ఎన్. సత్యనారాయణ

ముఖచిత్రం
శ్రీ చంద్ర

డా ॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం
హైదరాబాద్.
ప్రథమ ముద్రణ : 1997
Re-print - 2000, 2001 ,2004

© డా ॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం

అన్ని హక్కులు విశ్వ విద్యాలయానివి. ఈ పుస్తకంలోని ఏ భాగం అయినా ఉపయోగించదలచుకొంటే విశ్వ విద్యాలయ అనుమతి పొందాలి. ఈ పాఠాలు సార్వత్రిక విశ్వ విద్యాలయం పాఠ్య ప్రణాళికలో ఒక భాగం. పాఠ్య ప్రణాళిక మొత్తం వివరాలు ఈ పుస్తకం చివరలో వున్నాయి.

ఇతర వివరాలకు : డైరెక్టర్ (అకడమిక్), డా ॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం, రోడ్ నం. 46, జుబిలీ హిల్స్, హైదరాబాద్ - 500 033 ను సంప్రదించవచ్చు.

Lr. No. 945/Dr. BRAOU/DMP/PTG/F.No. 80/J.O. 122/2004-05/ Dt. 07-09-04/Copies 400
Printed at : **SHIVA ART PRINTERS**, 1-7-571, Zamistanpur, Musheerabad, Hyderabad-20. © : 92

BRAOU

పరిచయం

భారత దేశం రాజకీయంగా బ్రిటిష్ వలస దేశంగా దాదాపు 200 సంవత్సరాల అస్వతంత్ర దేశంగా మనవలసి వచ్చింది. బ్రిటిష్ పాలకుల వలస విధానం ఫలితంగా భారత దేశ ఆర్థికవ్యవస్థకు పరిపాలన వల్ల కలిగిన విఘాతాన్ని సరిదిద్ది, కోల్పోయిన స్వస్థతను చేకూర్చి ప్రగతి మార్గంలో నడపడానికి దేశనాయకులు ప్రణాళికల పరంపరను కొనసాగిస్తూ ప్రస్తుతం 9వ పంచవర్ష ప్రణాళిక అమలుచేసే స్థాయికి చేరుకోవడం జరిగింది. పంచవర్ష ప్రణాళికల చరిత్రలో కొన్ని ఆందోళన కలిగించే సంఘటనలు ఎదురైనా, పట్టుదలతో ఎంచుకొన్న మార్గంలోనే పయనించడానికి నిశ్చయించారు దేశనాయకులు.

దేశకాల పరిస్థితులలో వచ్చిన పరిణామాల వల్ల ప్రభుత్వ దృక్పథాలలో మార్పులు కలుగుతూ వచ్చాయి. ఒకప్పుడు ప్రభుత్వ ఆధిపత్యానికి తిరుగులేని విధంగా విధాన రూపకల్పన జరిగితే ఈ మధ్య కాలంలో ప్రభుత్వరంగ ప్రాబల్యాన్ని, పాత్రను పునర్నిర్వచించాలనే ఆలోచనా ధోరణి ప్రాముఖ్యం సంతరించుకొంది. ప్రణాళికాయుగంలో దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థ అనేకానేక అవరోధాలను ఎదుర్కొంది. వాటిని తొలగించి వివిధ రంగాలలో సాధించిన పురోగతిని విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించే ఉద్దేశంతోనే 'భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన' అనే ప్రస్తుత గ్రంథం చేపట్టడం జరిగింది.

BRAOU

ఈ పాఠ్యాంశాలలో 6 ఖండాలు, 25 భాగాలు ఉన్నాయి. పఠన సౌలభ్యం దృష్ట్యా వీటిని రెండు విడివిడి పుస్తకాలుగా రూపొందించాం. మొదటి పుస్తకంలో 3 ఖండాలు, 13 భాగాలను వివరంగా చర్చించాం. మిగిలిన ఖండాలను, భాగాలను రెండవ పుస్తకమందు వివరిస్తున్నాం. ఈ పుస్తకంలో భారతదేశంలో వృత్తి వారి విభజన, నిరుద్యోగం, వివిధ పంచవర్ష ప్రణాళికల నమూనాలు, పొదుపు, మూలధనం, వనరుల సమీకరణ, పెట్టుబడుల తీరుతెన్నులు, వర్తమాన సమస్యలైన నియంత్రణలు, కోటాలు, సబ్సిడీలు మరియు అంతర్జాతీయ రంగంలో సరళీకరణ, ప్రైవేటీకరణ వంటివి చర్చించడమైనది. ఈ పుస్తకంలో భారతదేశ ప్రగతి తీరు తెన్నులను సమగ్రంగా చిత్రించఢం జరిగిందనే మేం విశ్వసిస్తున్నాం.

BRAOU

విషయసూచిక

			పుట.నెం.
ఖండం-IV	**:**	**జనాభా, పేదరికం**	**1**
భాగము - 14	:	భారతదేశంలో వృత్తుల వారీగా శ్రామికుల విభజన	3
భాగము - 15	:	నిరుద్యోగిత	13
భాగము - 16	:	పెరుగుదల - అసమానతలు - పేదరికం	30
ఖండం-V	**:**	**భారతదేశ ప్రణాళికా నమూనాలు**	**47**
భాగము - 17	:	భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన	49
భాగము - 18	:	భారతదేశంలో పొదుపు, మూలధన సంచయనం	64
భాగము - 19	:	ప్రణాళికలు - వనరుల సమీకరణ	89
భాగము - 20	:	ప్రణాళికల లక్ష్యాలు - పెట్టుబడుల తీరుతెన్నులు, సాధించిన ఫలితాలు	104
ఖండం-VI	**:**	**వర్తమాన సమస్యలు**	**127**
భాగము - 21	:	ప్రత్యామ్నాయ వ్యూహాలు	129
భాగము - 22	:	నియంత్రణలు, కోటాలు, పాలనాపరమైన ధరలు, సబ్సిడీలు	139
భాగము - 23	:	సమాంతర ఆర్థిక వ్యవస్థ - దాని పరిణామాలు	153
భాగము - 24	:	భారత ఆర్థిక, ప్రణాళికా విధానాలలో సంభవించిన పరిణామాలు : సరళీకరణ, ప్రయివేటీకరణ	164
భాగము - 25	:	భారత అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విధానాలు - చోటుచేసుకున్న పరిణామాలు - ప్రపంచీకరణ	192

BRAOU

BRAOU

ఖండం - IV

జనాభా, పేదరికం

BRAOU

BRAOU

భాగం-14 : భారతదేశంలో వృత్తులవారీగా శ్రామికుల విభజన

విషయక్రమం

14.0 లక్ష్యాలు

14.1 పరిచయం

14.2 స్వాతంత్ర్యము రాకపూర్వం వృత్తులవారీగా శ్రామిక విభజన

14.3 స్వాతంత్ర్యము తరువాత వృత్తుల విభజన

14.4 ముగింపు

14.5 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

14.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

14.0 లక్ష్యాలు

భారతదేశ ఆర్థిక చరిత్రలో శ్రామిక విభజన వృత్తుల ప్రాతిపదికపై జరుగుతున్నట్లు మనకు గోచరిస్తుంది. ఇతర దేశాలలో పోల్చి చూసినపుడు భారతదేశంలో శ్రామిక జనాభా నిష్పత్తి తక్కువ. ఈ భాగంలో స్వాతంత్ర్యం రాకపూర్వం మరియు స్వాతంత్ర్యం తదుపరి వృత్తులవారీగా శ్రామిక విభజనను తెలియపరచాం.

14.1 పరిచయం

BRAOU

ఆర్థికాభివృద్ధి ప్రక్రియ శ్రామికులను వ్యవసాయరంగం నుంచి వ్యవసాయేతర రంగాలలోకి తరలిస్తుంది. కేవలం ఇంగ్లండ్ మాదిరిగా అభివృద్ధిచెందిన దేశాలు మాత్రమే కాకుండా ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలాండ్, డెన్మార్కు వంటి వ్యవసాయ రంగంలో అభివృద్ధి సాధించిన దేశాలలో కూడా వ్యవసాయ రంగంలో పనిచేసే జనాభా 10 లేదా 15 శాతానికి తగ్గింది. ప్రసిద్ధ అమెరికన్ ఆర్థికవేత్త సైమన్ కుజ్నెట్స్ (Simon Kuznets) ప్రకారం తాను విశ్లేషణ చేసిన 25 దేశాలలో కేవలం భారతదేశంలో మాత్రమే వృత్తుల ప్రాతిపదికపై శ్రామికు విభజనలో మార్పులేదు. ఈ విషయంలో భారతదేశానికి ఒక వింత అనుభవం ఉండి ఆర్థికాభివృద్ధి చరిత్రలో ప్రాముఖ్యం సంతరించుకున్నది. కాబట్టి భారతదేశ శ్రామికుల వృత్తి విభజన సునిశిత పరిశీలనకు లేదా విశ్లేషణకు ముఖ్యమైంది.

ఉత్పత్తిలో శ్రమ కీలకమైన పాత్ర నిర్వహిస్తుంది. ఇది తనంతట తాను ఉత్పాదకమేగాక ఇతర ఉత్పాదకాలను కూడా ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలలో చురుకుగా పాల్గొనేటట్లు చేయడం వల్ల దీనిని మౌలికమైన ఉత్పత్తి కారకమని కూడా అంటారు. కాబట్టి దేశంలోని శ్రామికుల పరిమాణం, నాణ్యత ఆర్థిక కార్యకలాపాల స్థాయిని నిర్ణయిస్తాయనడంలో సందేహం లేదు. సాధారణంగా ఒక దేశంలోని శ్రామిక బలగం పరిమాణం ఆ దేశ జనాభాలో 15 నుంచి 60 సం॥ల మధ్య ఉన్న జనాభాపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఎందుకంటే 60 సం॥ల పైబడిన వారిని 15 సం॥లోపు వారిని సర్వసాధారణంగా ఆధారపడేవారుగా (Dependents) పరిగణిస్తాం కాబట్టి మన భారతదేశంలో 1991 జనాభాలెక్కల ప్రకారం 37.46 శాతం జనాభా శ్రామికుల క్రిందకు వస్తారు. ఇది బ్రిటన్‌లో 45 శాతంగా, జపానులో 50 శాతంగా ఉంది. అంటే భారతదేశంలో పనిచేసే జనాభా (working population) అభివృద్ధి చెందిన దేశాలకంటే చాలా తక్కువ. మన దేశ పారిశ్రామిక బలగం యొక్క కొన్ని విశిష్ట లక్షణాలు కింది విధంగా పేర్కోవచ్చు.

1. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలతో పోల్చినపుడు మన దేశంలో శ్రామిక జనాభా నిష్పత్తి తక్కువ. మొత్తం జనాభాలో ఆర్థిక కార్యకలాపాలలో పనిచేసే వారి శాతానికి నిరుద్యోగుల సంఖ్యను కలిపితే శ్రామిక - జనాభా నిష్పత్తి వస్తుంది. ఈ శతాబ్ద ప్రారంభం నుంచి ఇప్పటి వరకు మనం జనాభా లెక్కలు పరిశీలించినట్లయితే మనదేశ శ్రామిక - జనాభా నిష్పత్తి ఏ రకంగా మారుతున్నదో తెలుస్తుంది.

పట్టిక-14.1 : పనిచేసే జనాభా నిష్పత్తులు (Working Population Ratios) (1901–1991)

సంవత్సరం	వ్యక్తులు	పురుషులు	స్త్రీలు
1901	46.1	60.8	31.7
1911	48.1	62.0	33.7
1921	46.9	60.4	32.6
1931	43.8	58.1	28.8
1951	39.1	53.9	23.4
1961	43.1	57.3	28.0
1971	34.2	52.7	14.2
1981	36.7	52.6	19.7
1991	37.7	57.6	22.7

ఆధారం - జనాభాలెక్కలు

పై పట్టికవల్ల మనకు తెలిసేదేమంటే మనదేశంలో పనిచేసే వారి శాతం జనాభాలో తక్కువ. ప్రతి జనాభా లెక్కలను సరిగ్గా పోల్చుకునే అవకాశం లేకున్నప్పటికీ పనిచేసేవారి శాతం తక్కువ అనేది మాత్రం వాస్తవం. అందులో పురుషుల కంటే స్త్రీల శాతం చాలా తక్కువ. దీనికి కారణం అధిక జనాభా పెరుగుదల, స్త్రీలలో పనిచేసే వారి శాతం తక్కువగా ఉండడం, ఇంట్లో పనిచేసేవారిని శ్రామికుల కింద లెక్కవేయక పోవడం.

2. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో శ్రామిక - జనాభా నిష్పత్తి ఎక్కువ; పట్టణ ప్రాంతాలలో తక్కువ.

3. స్త్రీలలో పనిచేసే వారి శాతం పురుషులలో కంటే చాలా తక్కువ. ఇది 1991లో కేవం 22.7 గానే ఉంది. ఈ రకమైన శ్రామిక వ్యవస్థ మన సాంఘిక, ఆర్థిక దుర్బలతను తెలియజేస్తుంది.

BRAOU

4. పనిచేసే వారి శాతం వేరు వేరు రాష్ట్రాలలో వేర్వేరుగా ఉంది. ఇందుకు మనం ప్రత్యేక కారణాలు ఏవీ కూడా చెప్పలేం.

ఏ దేశంలోనైనా ఆర్థిక కార్యకలాపాను ప్రధానంగా మూడు ముఖ్య వృత్తులుగా విభజించవచ్చు. అవి :

1. వ్యవసాయం లేదా ప్రాథమిక రంగం,
2. పారిశ్రామిక రంగం లేదా ద్వితీయ రంగం,
3. సేవలరంగం

సేద్యం చేయడం, దానికి అనుబంధ వృత్తులన్నీ అంటే పశుపోషణ, చేపల పెంపకం, కోళ్ల పెంపకం మొదలయినవన్నీ ప్రాథమిక రంగం కిందకు వస్తాయి. వెనకబడిన దేశాలలో ఎక్కువ శాతం జనాభా ఈ కార్యకలాపాలలోనే నిమగ్నమై ఉంటుంది. కానీ అభివృద్ధి సాధించిన కొద్దీ క్రమంగా ప్రాథమికరంగంలో పనిచేసేవారి సంఖ్య తగ్గి ఇతర రంగాలలోని శ్రామికుల సంఖ్య పెరుగుతుంది. అన్ని అభివృద్ధి చెందిన దేశాల అనుభవాలు సాధారణంగా ఈ విధంగానే ఉన్నాయి. వ్యవసాయేతర రంగాలలో శ్రామికుల శాతం పెరిగి వ్యవసాయ రంగంలో శ్రామికుల శాతం తగ్గడం వల్ల ఆదేశాలలో జాతీయాదాయం కూడా చాలా పెరిగింది. పారిశ్రామికరంగం అభివృద్ధి చెందడం ఫలితంగా సేవల రంగం కూడా వృద్ధి చెంది వ్యవసాయేతర రంగాల ప్రాముఖ్యం పెరుగుతుంది. అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాలలో పారిశ్రామిక రంగం చాలా తక్కువ జనాభాను

ఇముడ్చుకుంటుంది. ఇది వెనకబడిన దేశాల బలహీన స్వభావాన్ని తెలియజేస్తుంది. అందులోను పారిశ్రామిక రంగంలోని శ్రామికులలో ఎక్కువ మందికి చిన్న తరహా, కుటీర పరిశ్రమలో ఉద్యోగిత ఉంటుంది. దీనికి కారణం ఇవి తక్కువ మూలధనంతో నడిచే పరిశ్రమలు కాబట్టి. శ్రామిక ఉత్పాదకత మాత్రం ఈ రంగంలో మూడో ప్రపంచ దేశాలన్నింటిలోనూ తక్కువగా ఉంటుంది.

వ్యాపారం, రవాణా, కమ్యూనికేషన్లు, బ్యాంకింగ్, ఇన్సూరెన్సు మొదలైనవన్ని సేవలరంగం కిందకు వస్తాయి. సైమన్ కుజ్నెట్స్ (Simon Kuznets), కోలిన్ క్లార్క్ (Colin Clark) వంటి ఆర్థికవేత్తలు ఈ రంగాన్ని సేవల పరిశ్రమల రంగం అని పిలవడం సబబు అంటారు. సాధారణంగా ఈ రంగంలో పారిశ్రామిక రంగంతో సమానంగా ఒకోమారు అంతకంటె ఎక్కువగా ఉత్పాదకత ఉంటుంది. కాబట్టి వ్యవసాయరంగం నుంచి పారిశ్రామిక, సేవల రంగంలోకి బదలాయింపు జరగడం ఆర్థికాభివృద్ధికి ఒక సూచికగా తీసుకోవడం పరిపాటి. ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలాండ్ వంటి కొన్ని వ్యవసాయ దేశాలలో వ్యవసాయరంగం ఉత్పాదకత పారిశ్రామిక రంగం కంటే ఎక్కువగా ఉన్నప్పటికీ వీటిని మనం సాధారణ ఉదాహరణలుగా మాత్రం తీసుకోరాదు.

14.2 స్వాతంత్ర్యం రాక పూర్వం వృత్తుల వారీగా శ్రామిక విభజన

శ్రామికుల వృత్తుల వారీ విభజన మనకు జనాభా లెక్కల ఆధారంగానే లభ్యమవుతున్నది. బ్రిటిషువారి పాలనలో కూడా కేవలం 1871 నుంచే ఈ సమాచారం లభ్యమవుతున్నది. మొట్ట మొదటిసారిగా బ్రిటిష్ ఇండియాలో 1871లో జనాభా లెక్క సేకరణ జరిగింది. 1871, 1881, 1891 సంవత్సరాలలో జనాభాకు సంబంధించిన సమాచారం దొరికినప్పటికీ అది పోల్చడానికి అనువుగా లేదు. 1891 జనాభా లెక్కలు మొత్తం జనాభాకు సంబంధించిన వృత్తుల విభజన తెలుపుతుంది కాని కేవలం శ్రామికుల వృత్తుల విభజన గురించి ప్రత్యేక సమాచారాన్ని ఇవ్వదు. విశ్వసించదగిన సమాచారం శ్రామిక వృత్తుల విభజనపై 20వ శతాబ్దం ప్రారంభం నుంచే లభ్యమవుతుంది. 1881, 1911 జనాభా లెక్కలు కొంతవరకు పోల్చడానికి వీలున్నది. కింది పట్టిక వివరాలు తెలియజేస్తుంది.

పట్టిక-14.2 : పురుష శ్రామికుల వృత్తుల విభజన నిర్మితి (1881 - 1911) : శాతంలో

రంగం	1881	1911
1. వ్యవసాయదారులు	51.7	53.5
2. వ్యవసాయ శ్రామికులు	10.7	13.4
3. సాధారణ శ్రామికులు (General Labour)	8.3	2.7
4. తోటలు, అడవులు, చేపలు పట్టడం	1.7	4.9
5. గనులు, భూగర్భ కార్యకలాపాలు	0.1	0.2
6. పారిశ్రామికరంగం	10.6	9.1
7. కట్టడాలు	0.5	1.1
8. వ్యాపారం, వాణిజ్యం	4.9	5.5
9. రవాణా, నిల్వలు, కమ్యూనికేషన్లు	1.8	1.7
10. ఇతర సేవలు	9.8	7.7
మొత్తం శ్రామికులు	100.00	100.00

Source : Dharmakumar (ed), **The Cambridge Economic History of India**, Vol. II, 1757-1970, Orient Longmen, New Delhi, 1984.

BRAOU

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే వృత్తుల విభజనలో చెప్పుకోదగిన మార్పులు 1881, 1911 మధ్య కనిపించవు. వ్యవసాయరంగంలో కొద్ది పెరుగుదల పారిశ్రామికరంగంలో కొంచెం తగ్గుదల కనిపిస్తున్నది. సేవల రంగంలో కూడా 9.8 శాతం నుంచి 7.7 శాతానికి తగ్గుదల కనిపిస్తుంది. ఇవి మౌలికమైన మార్పులు కావు.

20వ శతాబ్దం ప్రారంభం నుంచి మనకు ఉద్యోగిత, ఉత్పత్తులపై సరి అయిన సమాచారం లభిస్తున్నది. భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ వెనకబడినతనాన్ని పారిశ్రామిక రంగం కుంటుపడిన స్థితిని మన జాతీయాదాయపు లెక్కలు, శ్రామికుల వృత్తుల వారీ విభజనకు సంబంధించిన లెక్కలు తెలియజేస్తాయి. వ్యవసాయరంగం దాదాపు స్తబ్దత (near stagnation)లో ఉన్నట్లు సమాచారం వల్ల తెలుస్తుంది. కింది పట్టిక పూర్తి వివరాలు అందజేస్తాయి.

పట్టిక-14.3 : అవిభక్త భారతదేశంలో వృత్తులవారీగా శ్రామికుల విభజన (1901 - 1951) : శాతంలో

క్ర.సంఖ్య వృత్తి	పు/స్త్రీ	1901	1911	1921	1931	1951
1. వ్యవసాయ	పు	53.2	53.5	56.1	49.8	54.4
దారులు	స్త్రీ	43.6	41.0	48.1	30.4	45.7
	మొ	50.3	49.6	53.5	44.3	52.2
2. వ్యవసాయ	పు	14.3	15.4	14.4	19.5	16.4
శ్రామికులు	స్త్రీ	30.2	32.5	28.0	43.8	34.5
	మొ	19.1	20.8	18.6	26.3	21.1
3. పశుసంపద,	పు	4.2	4.9	4.1	4.9	2.4
అడవులు, చేపలు	స్త్రీ	2.9	3.2	3.2	3.8	2.3
పట్టడం, వేట,	మొ	3.8	4.4	4.0	4.6	2.4
తోటల పెంపకం						
Orchard & allied activities						
4. గనులు మరియు	పు	0.1	0.2	0.2	0.2	0.4
క్వారియింగ్	స్త్రీ	0.1	0.2	0.3	0.2	0.3
	మొ	0.1	0.2	0.2	0.2	0.4
5. పారిశ్రామిక	పు	9.5	9.1	9.0	8.4	9.1
రంగం	స్త్రీ	11.4	10.9	8.4	8.8	7.7
	మొ	10.1	9.6	8.8	8.5	8.7
6. కట్టడాలు	పు	1.1	1.3	1.1	1.2	1.4
	స్త్రీ	0.8	0.8	0.8	0.9	0.9
	మొ	1.0	1.2	1.0	1.1	1.3
7. వ్యాపారం	పు	5.8	5.5	5.9	5.9	6.1
	స్త్రీ	3.5	5.3	5.2	4.8	2.8
	మొ	5.1	5.4	5.7	5.6	5.2
8. రవాణా, నిల్వలు,	పు	1.5	1.7	1.3	1.4	1.9
కమ్యూనికుషన్స్	స్త్రీ	0.2	0.2	0.2	0.1	0.3
	మొ	1.1	1.2	1.0	1.1	1.5
9. మిగతా సేవలు	పు	10.2	8.3	7.8	8.6	7.8
	స్త్రీ	7.2	5.9	5.7	7.1	5.6
	మొ	9.3	7.6	7.2	8.2	7.2
మొత్తం	పు	100.00	100.0	100.0	100.0	100.0
పనివాళ్లు	స్త్రీ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	వ్యక్తులు	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Source : Dharmakumar (Ed), **The Cambridge Economic History of India,** Vol. II, 1757 - 1970, Orient Longman, New Delhi, 1984.

BRAOU

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే 1901, 1951 మధ్య శ్రామికుల వృత్తుల విభజనలో పెద్ద మార్పేమీ కనబడదు. వ్యవ సాయరంగంలో శ్రామికుల శాతం పెరిగినట్లు, పారిశ్రామిక, సేవలరంగంలో కొంచెం తగ్గినట్లు పట్టికలోని సమాచారం తెలుపుతుంది. కాబట్టి మొదటి అర్థ శతాబ్దంలో శ్రామికుల వృత్తుల విభజనలో భారతదేశం అనుభవం వింతగా ఉంది.

ఇదే కాలంలో వివిధ రంగాలలో ఉత్పత్తులు, శ్రామికుల శాతం గురించి తెలుసుకోవడం వల్ల ఉత్పత్తికి, శ్రమ విభజనకు మధ్య సంబంధం తెలుస్తుంది. కింది పట్టికలోని వివరాలు ఈ విషయం స్పష్టం చేస్తాయి.

పట్టిక-14.4 : అవిభక్త భారతదేశంలో జాతీయాదాయం, శ్రామిక సంపద పంపిణీ (వివిధ రంగాలలో) : (1901 - 1951)

రంగం	శ్రామికుల శాతం		జాతీయాదాయం	
	1911	1951	1900-04	1946
1. వ్యవసాయరంగం	74.8	75.7	66.6	57.6
2. పారిశ్రామికరంగం	12.2	11.9	20.9	25.3
3. సేవలరంగం	13.0	12.4	12.4	17.1

Source : Dharma Kumar (Edi), **The Cambridge Economic History of India**, Vol. II, C. 1757-1970, Orient Longman, New Delhi, 1984.

పై పట్టిక ననుసరించి జాతీయాదాయంలో వ్యవసాయరంగం వాటా తగ్గింది. ఇందుకు కారణం 1911 తరవాత భారతదేశం వ్యవసాయరంగంలో నెలకొన్న స్తబ్ధతే (stagnation). మిగతా రంగాల వాటా కొంచెం పుంజుకొన్నది. కానీ ఇది చెప్పుకోదగ్గ మార్పుకాదు. వృత్తుల విభజనలో మాత్రం ఇదే కాలంలో ఎక్కువ మార్పులేమీ కనిపించవు. కాబట్టి వృత్తుల విభజన స్తబ్దంగా ఉందని మనం భావించవచ్చు. ఇందుకు బ్రిటిష్‌వారి తప్పుడు ఆర్థిక విధానాలేనని చెప్పవచ్చు.

BRAOU

14.3 స్వాతంత్ర్యం తరవాత వృత్తుల విభజన (1951 - 1991)

స్వాతంత్ర్యం తరవాత భారతదేశం ప్రణాళికలను ప్రారంభించి భారీ తరహాలో పారిశ్రామికీకరణకు పూనుకొనడం వల్ల వ్యవసాయరంగంలో శ్రామికుల శాతం పడిపోతుందని భావించడం జరిగింది. 1970లలో ఇది 70 నుంచి 60 శాతానికి పడిపోతుందనుకున్నారు. కాని ఇది నిరాశగానే మిగిలింది. పట్టిక 14.5లో వివరాలు ఇచ్చాం.

పట్టిక 14.5 ప్రకారం 1971లో దాదాపు 72 శాతం శ్రామిక బలగం వ్యవసాయ రంగంలోనే పనిచేస్తున్నట్లు తెలుస్తుంది. 1971 1991 మధ్య వ్యవసాయరంగంలో కొంచెం తగ్గుదల కనిపిస్తున్నది.

1991 జనాభా లెక్కల ప్రకారం దాదాపు 66.8 శాతం శ్రామిక బలగం వ్యవసాయరంగంలోనే పనిచేస్తున్నారు. అంటే మూడింట రెండు వంతుల శ్రామికులకు ఇంకా వ్యవసాయమే శరణ్యం. పారిశ్రామిక రంగంలో పనిచేసేవారు 1951, 1991 మధ్యకాలంలో సూక్ష్మంగా పెరిగారు. కానీ సేవల రంగంలో మాత్రం కొంచెం ఎక్కువగానే పెరిగారు. కానీ నాలుగు దశాబ్దాల ప్రణాళికా కాలంలో ఈ కొద్ది మార్పులు చెప్పుకోదగినవి కావు. అందువల్ల స్వాతంత్ర్యం తరవాత కూడా మన పారిశ్రామిక వృత్తుల విభజనలో పెద్ద మార్పులు లేవని భావించవచ్చు.

పట్టిక-14.5 : పనిచేసేవారి వృత్తుల విభజన (1951-1991)

వృత్తి	1951	1961	1971	1981	1991
I. వ్యవసాయరంగం (1+2+3)	72.1	71.8	72.1	68.7	66.8
1. వ్యవసాయదారులు	50.0	52.8	43.4	41.5	38.4
2. వ్యవసాయ కూలీలు	19.7	16.7	26.3	25.1	26.5
3. పశుపోషణ, అడవులు, చేపల పెంపకం మొ॥వి	2.4	2.3	2.4	2.1	1.9
వృత్తి	1951	1961	1971	1981	1991
II. పారిశ్రామికరంగం (4+5+6)	10.6	12.2	11.2	13.5	12.7
4. గనులు, త్రవ్వకాలు	0.6	0.5	0.5	0.6	0.6
5. గృహ మరియు గృహేతర పరిశ్రమలు	9.0	10.6	9.5	11.3	10.2
6. కట్టడాలు	1.0	1.1	1.2	1.6	1.9
III. సేవలరంగం (7+8+9)					
7. వ్యాపారం, వాణిజ్యం	5.3	4.0	5.6	6.3	7.5
8. రవాణా, నిలువలు, కమ్యూనికేషన్స్	1.5	1.6	2.4	2.7	2.8
9. ఇతర సేవలు	10.5	10.4	8.7	8.8	10.2
మొత్తం	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Source : Mishra & Puri, **Indian Economy**, Himalaya Publications, Bombay, 1994, p. 182.

BRAOU

స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరవాత మన దేశంలో పారిశ్రామికీకరణ ప్రక్రియ మొదలైనప్పటికీ అధిక జనాభా పెరుగుదల రేటు, పారిశ్రామికాభివృద్ధి మందకొడిగా జరగడంవల్ల వ్యవసాయరంగంనుంచి ఎక్కువ జనాభా వ్యవసాయేతర రంగాలకు తరలిపోలేదు. గత నాలుగు దశాబ్దాలలో ప్రభుత్వం అవలంబించిన విధానాలు ఉద్యోగితను ఎక్కువగా పెంచ లేదు. మిగతా కొన్ని మూడో ప్రపంచ దేశాలతో పోల్చినప్పుడు భారతదేశ పరిస్థితి అంత నిరాశజనకంగా కనిపించదు. దక్షిణ కొరియా, మలేసియా, ఈజిప్టు, ఇండోనేసియా మొదలైన దేశాలలో వ్యవసాయేతర రంగాలు విస్తరిరంచడం వల్ల వ్యవసాయ రంగంలో జనాభా చాలా వరకు తగ్గింది. భూసంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టినప్పటికీ, హరిత విప్లవం కొన్ని ప్రాంతాలలో వచ్చినప్పటికీ వ్యవసాయ శ్రామికుల శాతం పెరిగింది కాని తగ్గలేదు. సేవల రంగంలో శ్రామిక జనాభా శాతం దాదాపు పెద్ద మార్పులేకుండానే ఉంది.

పై విశ్లేషణవల్ల తేలేదేమంటే భారతదేశంలో వృత్తుల విభజనలో కొద్ది మార్పులున్నప్పటికీ అవి చెప్పుకో దగినంతగా లేవు. కాబట్టి దాదాపు శ్రామికుల వృత్తులలో విభజన నిలకడగానే ఉందని భావించవచ్చు. ఇందుకు ప్రధానకారణాలు వ్యవసాయరంగంలో అల్ప ఉత్పాదకత, పారిశ్రామిక రంగం తగినంతగా విస్తరించకపోవడం,

జనాభా విజృంభణ మొదలైనవి. అందువల్ల స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరవాత కూడా భారతదేశ ఆర్థిక వ్యవస్థలోని వివిధరంగాలలో పనిచేసే శ్రామికుల శాతంలో గమనించదగ్గ మార్పులేదు. ఇప్పటికీ మనదేశం వ్యవసాయ ప్రధాన దేశమే.

వివిధ రంగాల మధ్య శ్రామికుల విభజనలో పెద్ద మార్పులు లేకున్నప్పటికీ ఉద్యోగితల స్వభావంలో మాత్రం కొన్ని మార్పులు ఈ మధ్య చోటుచేసుకున్నట్లు నేషనల్ సాంపుల్ సర్వేవారి సమాచారం ద్వారా తెలుస్తున్నది. పట్టిక 14.6 దీనికి సంబంధించిన కొన్ని వివరాలను పొందుపరచడమైంది.

పట్టిక-14.6 : ఉద్యోగిత స్వభావాన్ని బట్టి శ్రామికుల విభజన

ఉద్యోగిత	గ్రామీణ శ్రామికుల శాతం	పట్టణ శ్రామికుల శాతం	మొత్తం
I. స్వయం ఉద్యోగిత (Self Employment)			
1972-73	65.4	40.9	61.4
1977-78	62.5	42.4	59.3
1983	61.0	41.9	57.3
1987-88	59.4	42.8	56.3
II. వేతనాలతో స్థిరమైన ఉద్యోగాలున్నవారు			
1972-73	9.2	46.4	15.3
1977-78	7.8	41.7	13.2
1983	7.5	39.9	13.7
1987-88	7.7	40.2	13.7
III. దినసరి వేతన కూలీ ఉద్యోగం			
1972-73	25.4	12.6	23.3
1977-78	29.7	15.9	27.5
1983	31.5	18.2	28.9
1987-88	32.8	17.0	29.9

Source : Planning Commission, **Employment,** Past Trends and Prospects for 1990's, working paper, Govt. of India, New Delhi, May 1990.

BRAOU

పట్టిక 14.6 వల్ల స్వయం ఉద్యోగిత, స్థిర జీతగాళ్ల శాతం క్రమంగా తగ్గి దినసరి వేతన ఉద్యోగుల శాతం పెరుగుతున్నట్లు మనకు తెలుస్తుంది. గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాలు కలిపి 1972-73, 1987-88 సం॥ల మధ్య దాదాపు 15 సం॥ల కాలంలో దినసరి వేతన కూలీ ఉద్యోగుల శాతం 23 నుంచి 30కి పెరిగింది. స్వయం ఉద్యోగిత శ్రామికుల సంఖ్య ఇదే కాలంలో 61 శాతం నుంచి 56 శాతంకు తగ్గింది.

స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరవాత వృత్తుల వారీగా శ్రామికుల విభజనలో పెద్ద మార్పులు లేకున్నా జాతీయాదాయంలో వివిధ రంగాల వాటా మాత్రం మార్పుకు గురి అయింది. పట్టిక 14.7 లో 1950-51, 1990-91 మధ్య జాతీయాదాయంలో మూడు ప్రధాన రంగాల వాటాలలో మార్పులు గమనించవచ్చు.

పట్టిక-14.7 : స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో వివిధ రంగాల వాటా (ప్రస్తుత ధరలలో)

సంవత్సరం	జాతీయాదాయంలో వాటా		
	వ్యవసాయ రంగం	పారిశ్రామిక రంగం	సేవల రంగం
1951-61	50.6	17.5	31.9
1961-71	45.4	21.4	33.2
1971-81	41.2	24.0	34.8
1981-91	33.8	27.8	38.3

Source : Centre for Monitoring Indian Economy, **Basic statistics**, India, August 1994.

పట్టిక 14.7 వల్ల వ్యవసాయరంగం వాటా జాతీయాదాయంలో 50% నుంచి 33% నికి తగ్గినట్లు తెలుస్తుంది. ఇదే కాలంలో పారిశ్రామికరంగం, సేవలరంగం వాటాలు పెరిగాయి. జాతీయాదాయంలో వివిధ రంగాల వాటాలో మౌలికమైన మార్పులు వచ్చినప్పటికీ శ్రామికు వృత్తుల విభజనలో మాత్రం మన దేశంలో పెద్ద మార్పు రాకపోవడం ఆచార్య వి.కె.ఆర్. వి. రావుగారి దృష్టిలో ఒక వైపరీత్యం (paradox). వ్యవసాయేతరరంగాలలో ఉత్పాదకత పెరిగినప్పటికీ ఉద్యోగిత పెరగక పోవడం వల్ల భారతదేశంలో ఆర్థికవృద్ధికి, ఉద్యోగిత కల్పనకు మధ్య ఒక విచిత్రమైన సంబంధం మనకు కనిపిస్తుంది. ప్రణాళికా సంఘం అంచనాల ప్రకారం ఉద్యోగిత పెరుగుదలరేటు 1973-78 నుంచి 1987-88 మధ్య 2.82 శాతం నుంచి 1.55 శాతానికి తగ్గింది. ఇది మనకు అన్ని రంగాలలోను కనిపిస్తుంది. దీని తాలూకు వివరాలను పట్టిక 14.8 తెలియజేస్తుంది.

BRAOU

పట్టిక - 14.8 : పెరుగుదల రేట్లు - వివిధ రంగాలలో (1973-88)

రంగం	1972-73-1977-78	1977-78-1983	1983-1987-1988
1. వ్యవసాయరంగం	2.32	1.20	0.65
2. గనుల త్రవ్వకం	4.68	5.85	6.16
3. పారిశ్రామికరంగం	5.10	3.75	2.10
4. కట్టడాలు	1.59	7.45	13.69
5. ఎలక్ట్రిసిటీ, గ్యాస్, వాటర్ సప్లయ్	12.23	5.07	4.64
6. రవాణా నిలువలు మరియు కమ్యూనికేషన్లు	4.85	6.35	2.67
7. సేవలు	3.67	4.69	2.50
మొత్తం	2.82	2.22	1.55

Source : Govt. of India, Planning Commission, **Employment**, Past Trends & Prospects for 1990's, New Delhi, 1990.

మొత్తం ఉద్యోగిత పెరుగుదలరేటు తగ్గడమే కాకుండా వ్యవసాయం, వ్యవసాయేతర రంగాలలో ఒకేమాదిరిగా ఉద్యోగితరేటు తగ్గడం మనకు పై పట్టికలో చూడవచ్చు. ముఖ్యంగా వ్యవసాయరంగంలో ఉద్యోగిత పెరుగుదలరేటు 1% కంటె తక్కువకు పడిపోయింది. పారిశ్రామిక, సేవలరంగంలో కూడా తగ్గుదల మనకు స్పష్టంగా అగుపిస్తుంది. లభ్యమయిన సమాచారం ప్రకారం ఈ తగ్గుదల అసంఘటిత రంగంలో కంటే సంఘటిత రంగంలో చాలా తొందరగా జరుగుతున్నట్లు స్పష్టమవుతుంది. మనదేశ గత అనుభవాన్ని పరిశీలిస్తే ఉత్పత్తి పెరుగుదలకు, ఉద్యోగితకు సహసంబంధం లేనట్లు తెలుస్తుంది. ప్రతి ఒక శాతం ఉత్పత్తి పెరుగుదలకు 0.37 శాతం మాత్రమే ఉద్యోగిత పెరుగుతోంది. ఈ సంబంధాన్ని చాలా జాగ్రత్తగా పరిశీలించవలసిన అవసరం చాలా ఉంది. మూడో పంచవర్ష ప్రణాళిక కాలంనుంచి ఇప్పటి వరకు ఎన్నో ప్రత్యేక ఉపాధి కల్పనా పథకాలు ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టినప్పటికీ ఇది కేవలం నిరుద్యోగులకు ఉపశమనాన్ని కలిగించాయి. కాని నిరుద్యోగితను నిర్మూలించ లేకపోయాయి. కొంత మంది అర్థశాస్త్రవేత్తల అభిప్రాయంలో ప్రభుత్వ విధానాలు ఎప్పుడూ ఆర్థికవృద్ధి గురించి మాత్రమే ప్రణాళికలు కూడా ఆర్థికవృద్ధి రేట్లు నిర్ణయించడంలోనే నిమగ్నమయ్యాయి కాని ఉద్యోగకల్పన ప్రణాళికా వ్యూహంలో అంతర్భాగంగా చేర్చడంలో విఫలమయ్యాయి. అందుకే ఉద్యోగ కల్పన అనేది ప్రభుత్వం ఎప్పుడూ సవతి తల్లి దృష్టితో చూడటం జరిగిందని విమర్శకుల భావన. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో వ్యవసాయేతర రంగాలలో, పారిశ్రామిక, సేవలరంగాలలో ఉద్యోగితకు సమగ్ర వ్యూహాన్ని ప్రభుత్వం రూపొందించి చిత్తశుద్ధితో ఆ వ్యూహాన్ని అమలు పరచినప్పుడే నిరుద్యోగ నిర్మూలన, ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగులకు సంపూర్ణ ఉద్యోగిత లభించి శ్రామికుల వృత్తుల విభజనలో తగిన మార్పులు ఏర్పడతాయి. ఇలా జరిగినపుడే ఆర్థికవృద్ధితో పాటు సాంఘిక న్యాయం, వృత్తులలో వైవిధ్యం సాధ్యమవుతుంది.

14.4 ముగింపు

పై విశ్లేషణ వల్ల మన దేశంలో వృత్తుల వారీ శ్రామిక విభజనలో మౌలికమైన మార్పులు చోటు చేసుకోలేదని తెలుస్తున్నది. స్వాతంత్ర్యం రాక పూర్వం వ్యవసాయరంగంలో శ్రామికుల శాతం కొంచెం పెరిగినట్లు భోగట్టా తెలుపుతోంది. ఇందుకు కారణం బ్రిటిష్ పాలనలోని భారతదేశంలో పారిశ్రామిక తిరోగమనం (De-Industrialisation) జరగడంవల్ల వారిశ్రామిక, సేవలరంగంలోని శ్రామికులకు వ్యవసాయ శరణ్యం కావడం వల్ల పై మార్పు జరిగింది. స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరవాత కూడా పారిశ్రామికీకరణ మందకొడిగా జరగడంవల్ల జనాభా వృద్ధిరేటు పుంజుకోవడం వల్ల వ్యవసాయరంగంలోని శ్రామికులు వ్యవసాయేతర రంగాలకు భారీ తరహాలో తరలించబడలేదు. అందువల్ల గత నాలుగు దశాబ్దాల ప్రణాళికా కాలంలో కూడా వృత్తుల విభజనలో అతి స్వల్పమైన మార్పులే భారతదేశంలో చోటుచేసుకొన్నాయి. ఈ పరిస్థితి మనదేశ వెనుకబడినతనాన్ని కూడా ప్రతిబింబిస్తున్నదని చెప్పవచ్చు.

14.5 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

1. స్వాతంత్ర్యం రాకపూర్వం భారతదేశ శ్రామికుల వృత్తుల మార్పులను గురించి సవివరంగా తెలపండి.
2. ప్రణాళికల కాలంలో భారతదేశ శ్రామికుల వృత్తుల విభజనలో మౌలిక మార్పులు చోటుచేసుకోకపోవడానికున్న కారణాలేవి?
3. స్వాతంత్ర్యం తరవాత శ్రామికుల వృత్తుల విభజనలో స్తబ్దత ఉందనే వాదనతో మీరు అంగీకరిస్తారా ?

BRAOU

14.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Mishra & Puri, **Indian Economy,** Himalaya Publishing House, Bombay, 1995.
2. A.N. Agarwal , **Indian Economy,** Problems of Development and Planning, Wishva Prakasham, New Delhi, 1995.
3. Simon Kuznets, **Economic Growth of Nations,** Cambridge Press, 1971, p.250-253.
4. J. Krishna Murthy, "The Occupational Structure" in Dharma Kumar (Edited), **The Cambridge Economic History of India,** Vol. II, C-1757-C 1970, Orient Longman, New Delhi, 1984.
5. J. Krishna Murthy, "Changes in the Indian Work Force," **Economic and Political Weekly,** December 15, 1984, p. 2128.
6. Colin Clark, **The Conditions of Economic Progress,** 1940.
7. V.K.R.V. Rao, **"Changing Structure of Indian Economy," Economic and Political Weekly,** December 15, 1979.
8. Bimal Jalan, **The Indian Economy, Problems & Prospects,** Penguin Books, India Ltd., New Delhi 1992.
9. Ruddar Dutt, and K.P.M. Sundaram, **Indian Economy,** S. Chand and Company, New Delhi, 1995.
10. Uma Kapila (Edi), **Indian Economic Development Since Independence.**

BRAOU

రచయిత

ఆచార్య యన్. లింగమూర్తి

భాగం - 15 : నిరుద్యోగిత

విషయక్రమం

15.0 లక్ష్యాలు

15.1 పరిచయం

15.2 నిరుద్యోగిత స్వభావం

15.3 నిరుద్యోగిత అర్థం - నిర్వచనాలు

15.4 నిరుద్యోగితలో రకాలు

15.5 భారతదేశంలో నిరుద్యోగిత

- 15.5.1 గ్రామీణ పట్టణ ప్రాంతాలలో నిరుద్యోగిత
- 15.5.2 పట్టణ ప్రాంతాలలో నిరుద్యోగిత

15.6 భారతదేశంలో నిరుద్యోగిత పరిమాణం

- 15.6.1 సాధారణ స్థాయి నిరుద్యోగిత
- 15.6.2 వారస్థాయి నిరుద్యోగిత
- 15.6.3 రోజువారీ స్థాయి నిరుద్యోగిత
- 15.6.4 ఆచార్య రాజ్‌కృష్ణ అంచనాలు
- 15.6.5 ప్రణాళికా సంఘం అంచనాలు
- 15.6.6 1990 నాటికి నిరుద్యోగిత అంచనాలు
- 15.6.7 ప్రణాళికల్లో నిరుద్యోగిత
- 15.6.8 ఎంప్లాయిమెంట్ ఎక్స్చేంజిలో నమోదయిన సంఖ్య
- 15.6.9 1990-2000 నాటికి నిరుద్యోగిత సంఖ్య అంచనాలు

15.7 నిరుద్యోగితను లెక్కించటంలో ఉన్న ఇబ్బందులు

15.8 నిరుద్యోగితకున్న కారణాలు

15.9 ప్రణాళికలు - నిరుద్యోగ నిర్మూలన కార్యక్రమాలు

- 15.9.1 గ్రామీణ పనుల కార్యక్రమం
- 15.9.2 ఉపాంతం వ్యవసాయదారుల, వ్యవసాయకూలీల పథకం
- 15.9.3 సన్నకారు వ్యవసాయ అభివృద్ధి సంస్థలు

BRAOU

15.9.4 అరమిలియన్ ఉద్యోగ పథకం

15.9.5 తరచు క్షామాలకు గురయ్యే ప్రాంతాల అభివృద్ధి

15.9.6 మెట్ట భూములు - సమగ్ర వ్యవసాయాభివృద్ధి

15.9.7 వ్యవసాయ సేవా కేంద్రాలు

15.9.8 గ్రామీణ ఉద్యోగితను పెంచడానికి ఉధృత ప్రత్యేక పథకం

15.9.9 పనికి ఆహార పథకం

15.9.10 జాతీయ గ్రామీణ ఉద్యోగితా పథకం

15.9.11 జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజన

15.9.12 సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకం

15.9.13 ఉద్యోగిత హామీ పథకం

15.9.14 ఉద్యోగ భీమా పథకం

15.9.15 నెహ్రూ రోజ్‌గార్ యోజన

15.9.16 చదువుకొన్న నిరుద్యోగులకు స్వయం ఉపాధి పథకం

15.9.17 ప్రధాని రోజ్‌గార్ యోజన

15.10 ఎనిమిదో ప్రణాళిక - ఉద్యోగిత 1992-97

15.11 ముగింపు

15.12 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

15.13 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

BRAOU

15.0 లక్ష్యాలు

ఈ భాగం యొక్క ముఖ్య లక్ష్యం, భారతదేశంలో నిరుద్యోగిత స్వభావం, నిరుద్యోగితలోని రకాలు, వివిధ అంచనాలు, నిరుద్యోగితకు గల కారణాలు, ప్రణాళికలో నిరుద్యోగ నిర్మూలనకు చేపట్టిన చర్యలు మొదలగు అంశాలను చర్చించడం జరిగినది.

15.1 పరిచయం

"సమస్యలకే సమస్య నిరుద్యోగ సమస్య. నిరుద్యోగ సమస్య వల్లనే మన యువత నక్సలైట్లుగా మారుతున్నారు. చదువుకొన్న యువతను అవసరమైన సౌకర్యాలు లభించక తీవ్రమైన అసంతృప్తితో వేగంగా నక్సలిజం రూపుదిద్దుకొన్నది " స్వర్గీయ రాష్ట్రపతి వి.వి. గిరి మాటలివి. భారతదేశం ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలలో నిరుద్యోగ సమస్య అతి తీవ్రమైనది. బహుముఖమైనది, క్లిష్టమైనది కూడాను. ఈ భాగంలో నిరుద్యోగ సమస్య స్వభావం, తీవ్రత, నిరుద్యోగ అంచనాలు, నిరుద్యోగ నిర్మూలనకు భారత ప్రభుత్వం తీసుకున్న చర్యలను విశ్లేషించటం జరిగింది.

15.2 నిరుద్యోగిత స్వభావం

సాధారణంగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో సార్థక డిమాండ్ లోపించినప్పుడు - అంటే ఆర్థికమాంద్య పరిస్థితులలో - నిరుద్యోగిత ఏర్పడుతుంది. దీనిని చక్రీయ నిరుద్యోగిత (Cyclical Unemployment) అంటారు. దీనిని సమష్టి డిమాండ్‌లో మార్పులతో సరిచేయటం జరుగుతుంది. అయితే భారతదేశంలాంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో నిరుద్యోగిత స్వభావం పైన పేర్కొన్న నిరుద్యోగితకంటె భిన్నమైంది. పైగా అభివృద్ధిచెందిన దేశాలలో ఏర్పడే నిరుద్యోగిత తాత్కాలికమైనది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కన్పించే నిరుద్యోగిత శాశ్వత మైనది, పైగా ఎక్కువ సాంద్రమైనదిగా ఉండటం వల్ల ఈ దేశాలలో నిరుద్యోగిత ఎంతో తీవ్రంగా ఉంటుంది. మన దేశంలోని నిరుద్యోగిత ముఖ్యంగా వ్యవస్థాపరమైన నిరుద్యోగిత (Structural Unemployment) అంటే గత నాలుగు దశాబ్దాలుగా శ్రామికుల సప్లయ్ పెరిగినంత వేగంగా ఉద్యోగావకాశాలు అంటే శ్రామికుల డిమాండ్ పెరగనందు వల్ల ఏర్పడిన నిరుద్యోగిత. ఇది ముఖ్యంగా ఆర్థికాభివృద్ధి కొరవడినందువల్ల ఏర్పడింది. ఇది మన ఆర్థికవ్యవస్థలో దీర్ఘకాలంగా పాదుకొని ఉంది.

15.3 నిరుద్యోగిత అర్థం - నిర్వచనాలు

నిరుద్యోగిత అంటే అసలు ఉద్యోగం లేదనికాదు. ఉపాధి కొరత అని చెప్పవచ్చు. అదే విధంగా సంపూర్ణోద్యోగితను స్పష్టంగా నిర్వచించటం కష్టం. ఇచ్ఛాపూర్వకమైన నిరుద్యోగిత (voluntary unemployment) లేనటువంటి స్థితిని సంపూర్ణోద్యోగితగా నిర్వచించవచ్చు. మార్కెటులో ఉన్న వేతన రేటుని అంగీకరించి, శ్రామికులు పనిని కోరినప్పటికీ వారికి ఉద్యోగావకాశాలు లభించనట్లయితే ఆటువంటి స్థితిని అనైచ్ఛిక నిరుద్యోగిత (involuntary unemployment) అని అంటారు. అయితే నిరుద్యోగితను నిర్వచించటానికి అనేక మంది ఆర్థికవేత్తలు అనేక నిర్వచనాలు ఇచ్చారు. ఇప్పుడు వాటిని పరిశీలిద్దాం.

ఎ.సి. పిగూ అభిప్రాయం ప్రకారం నిరుద్యోగి అంటే "ఒక వ్యక్తి నిరుద్యోగిగా ఉండి అంటే ఉద్యోగితను కోరుతూ నిరుద్యోగిగా మిగిలిపోయినప్పుడు మాత్రమే అతనిని నిరుద్యోగి" అని అనాలన్నాడు. "పని లభించే టటువంటి స్థితిలో అంటే ఉద్యోగం ప్రతిపాదించినపుడు అంగీకరించే స్థితిలో ఉండి, ఒక నిర్ణీత దినాన పనిని కోరుకుంటున్న వ్యక్తులు అసలు పనిలేకుండా ఉండిపోయే స్థితిని నిరుద్యోగమంటారని" అంతర్జాతీయ కార్మిక సంఘం (International Labour Organisation) నిర్వచించింది.

పనికోసం వెతుకుతున్న వ్యక్తులు ఒక నిర్ణీత వారంలో పూర్తిగా పని లేకుండా ఉండి, భవిష్యత్తులో కూడా ప్రయోజనకరమైన పనిలేకుండా మిగిలిపోయే స్థితిని నిరుద్యోగితగా గుర్తించాలని యం.యల్. దంత్వాలా ఆధ్వర్యంలో నిరుద్యోగితపై ఏర్పాటయిన నిపుణుల సంఘం నిర్వచించింది.

సంపూర్ణోద్యోగితకు నిర్ణయించిన ప్రమాణాలకంటె తక్కువగా సంవత్సరంలో ప్రయోజనకరమైన పనిలేకుండా ఉన్న వ్యక్తులను నిరుద్యోగులు, అల్ప ఉద్యోగులని ప్రొఫెసర్ రాజ్‌కృష్ణ నిర్వచించారు. అయితే సంపూర్ణోద్యోగితకు నిర్ణయించిన ప్రమాణమేమిటో ఆయన స్పష్టం చేయలేదు.

ప్రస్తుతం ఉన్న వేతనాల రేటుకు ఇష్టపడి పనిచేయగోరే వారికి ఏమంత కష్టం లేకుండా పని దొరకటం సంపూర్ణోద్యోగిత అని ఎ.సి. వెర్నర్ నిర్వచించారు.

పై నిర్వచనాలనుబట్టి మనకు అర్థమయ్యేదేమంటే ఒక వ్యక్తి పని కోరుకొంటున్నప్పటికీ (ప్రస్తుత వేతన రేటు వద్ద) అతనికి పని లభించినటువంటి స్థితిని నిరుద్యోగితగా భావించవచ్చు.

BRAOU

15.4 నిరుద్యోగితలో రకాలు

నిరుద్యోగిత అనేది అనేక రకాలుగా ఉంటుంది. ముఖ్యంగా అనైచ్ఛిక నిరుద్యోగిత అనేది అనేక విధాలుగా ఉంటుంది. వీటిలో ముఖ్యమైనవి :

15.4.1 రుతుసంబంధ నిరుద్యోగిత (Seasonal Unemployment)

కొన్ని ఉద్యోగాలు రుతుసంబంధమైనవిగా ఉండి ఆయా రుతువుల్లో ఉపాధి ఉండి మిగతా రోజుల్లో పనిలేకుండా ఖాళీగా ఉండాల్సిన పరిస్థితి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు మన దేశంలో వ్యవసాయరంగంలో శ్రామికులు సంవత్సరంలో కొన్ని నెలలు మాత్రమే పని ఉండి మిగిలిన కాలంలో నిరుద్యోగులుగా ఉంటారు. పొగాకు గ్రేడింగ్, పంచదార మిల్లులలో పనిచేసేవారు, ఐస్‌క్రీమ్ పరిశ్రమలలో పనిచేసేవారు ఈ రకమైన నిరుద్యోగితకు ఉదాహరణలుగా పేర్కొనవచ్చు.

15.4.2 చక్రీయ నిరుద్యోగం (Cyclical Unemployment)

ఇది వ్యాపార చక్రాల దశలతో ముడిపడినటువంటిది. అభివృద్ధిచెందిన పెట్టుబడిదారీ దేశాలలో ఇది ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. ఆర్థికమాంద్యం దశలో ఈ రకపు నిరుద్యోగిత ఎక్కువగా ఉంటుంది. అయితే ఆర్థిక వ్యవస్థ మాంద్య దశను దాటి పునరుజ్జీవనం పొందగానే ఈ రకమైన నిరుద్యోగం తగ్గి పోతుంది.

15.4.3 సంఘృష్ట నిరుద్యోగం (Frictional Unemployment)

ఆర్థికవ్యవస్థలోని అంతర్గత సంఘర్షణలు లేదా అసంపూర్ణతల వల్ల ఇది ఏర్పడుతుంది. ఉద్యోగావకాశాల గురించి అవసరమైనవారికి తెలియకున్నా, శ్రామికులకు గమనశీలత లేకున్నా ఇది ఏర్పడుతుంది. ఏదైనా పరిశ్రమ మూసివేసే పరిస్థితి ఏర్పడినపుడు కొందరు కార్మికులు నిరుద్యోగులవుతారు. మార్కెట్ అసంపూర్ణతలు ఏర్పడటానికి మూలకారణం డిమాండ్ - సప్లయ్‌ల మధ్య అంతరాలు ఏర్పడటం. అదే విధంగా వనరుల కొరత వల్ల కొన్ని పరిశ్రమల్లో ఉత్పత్తిపడిపోయి నిరుద్యోగితకు దారి తీయవచ్చు.

15.4.4 ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత (Disguised Unemployment)

అభివృద్ధి చెందున్న దేశాలలో ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత గురించి తొలుత చెప్పినవారు రోసెన్‌స్టీన్ - రోడాన్. కొద్దిమంది చేయాల్సిన పనిని ఎక్కువమంది చేయటాన్ని ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత అంటారు. మన దేశంలో ఈ రకపు నిరుద్యోగిత వ్యవసాయరంగంలో 17 శాతం వరకు ఉన్నట్లు శ్రీమతి శకుంతల మెహ్రా అంచనాలబట్టి వెల్లడవు తుంది. దాదాపు ఈ 20 శాతం జనాభాని వ్యవసాయరంగం నుంచి తొలగించినా వ్యవసాయ ఉత్పత్తులలో తరుగుదల ఏమీ ఉండదు.

15.4.5 అల్ప ఉద్యోగిత (Under Employment)

ఉద్యోగం ఉన్నటువంటి వ్యక్తులు ఉత్పత్తిలో తమ స్థాయి కంటె తక్కువ ఉత్పత్తి చేయటాన్ని ఈ రకపు నిరుద్యోగితగా పేర్కొనవచ్చు. ఉదాహరణకు, ఇంజనీరింగ్ డిగ్రీ హోల్డర్‌నే తీసుకోండి. అతను రెసిడెన్షియల్ కళాశాలలో వార్డెన్‌గా పనిచేస్తూ సంపాదిస్తున్నప్పటికీ అతను అల్ప ఉద్యోగితలో ఉన్నట్లే లెక్క. అంటే నిజానికి అతను పనిచేస్తున్న తన సామర్థ్యాన్ని పూర్తిగా వెలికితీసి ఉత్పత్తికి సహకరించే పనిలో మాత్రం లేడు.

BRAOU

15.4.6 సాంకేతికపరమైన నిరుద్యోగం (Technical Unemployment)

సాంకేతిక అభివృద్ధి మూలంగా ఇది ఏర్పడుతుంది. నూతనంగా యాంత్రీకరణను ప్రవేశపెట్టినపుడు కొత్త యంత్రాలు ఉత్పత్తిలో ప్రవేశపెట్టబడినపుడు శ్రమ సాంద్రపద్ధతులకు బదులుగా మూలధన సాంద్ర పద్ధతులు ప్రవేశపెడతాయి. తత్ఫలితంగా కొందరు శ్రామికులు ఉపాధి కోల్పోతారు.

15.4.7 చదువుకొన్నవారిలో నిరుద్యోగిత (Educated Unemployement)

విద్యావంతులలో నిరుద్యోగిత నానాటికి పెరిగిపోతున్నది. చదువుకున్న వారి సంఖ్య (మెట్రిక్యులేషన్ ఆ పైన చదివిన వారు) అధికం కావటానికి వారికి తగిన ఉద్యోగాలు లభించకపోవటమే.

15.5 భారతదేశంలో నిరుద్యోగిత

భారతదేశంలో నిరుద్యోగిత స్వభావాన్ని తెలుసుకోవటానికి గ్రామీణ ప్రాంతాల నిరుద్యోగితను, పట్టణ ప్రాంతాల నిరుద్యోగితను విడివిడిగా పరిశీలించాల్సి ఉంది.

15.5.1 గ్రామీణ ప్రాంతాలలో నిరుద్యోగిత

భారతదేశంలో గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ప్రధానంగా రెండు రకాల నిరుద్యోగితలు కనిపిస్తాయి. దీనిలో మొదటిది రుతు సంబంధమైన నిరుద్యోగిత (Seasonal unemployment), రెండోది ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత (Disguised unemployment). రుతుసంబంధ నిరుద్యోగిత అంటే గ్రామీణ ప్రాంతంలో వ్యవసాయరంగాలపై ఆధారపడిన శ్రామికులకు సంవత్సరంలో కొంతకాలం పాటు పని ఉండి మిగిలిన కాలంలో వృథాగా కాలం వెళ్ళబుచ్చుతూ బహిరంగ నిరుద్యోగులుగా కన్పిస్తారు. ఈ విధంగా రుతుసంబంధ నిరుద్యోగులు సంవత్సరంలో ఎంతకాలం వృథాగా ఉంటారనే విషయం ఆయా ప్రాంతాలనుబట్టి ఉంటుంది. ఒక్కొక్క ప్రాంతంలో ఉండే భూసార పరిస్థితి, నీటిపారుదల సౌకర్యాలు, పంటలతీరు మొదలైన పరిస్థితులనుబట్టి ఆ ప్రాంతంలోని రుతుసంబంధ నిరుద్యోగకాలం ఆధారపడి ఉంటుంది. మన దేశంలో ప్రాథమిక రంగంలో పనిచేసే శ్రామికుల శాతం 1901 నుంచి 1991 వరకు దాదాపు 70 శాతంగానే ఉంది. సాధారణంగానైతే ఆర్థికాభివృద్ధి జరిగేటప్పుడు వ్యవసాయరంగంపై ఆధారపడిన జనాభా శాతం, సంఖ్యకూడా తగ్గవలసి ఉంటుంది. కాని దేశంలో పారిశ్రామిక, సేవల రంగాలలో ఉద్యోగావకాశాలు సరిపడా పెరగకపోవటంతో పెరుగుతున్న వ్యవసాయరంగంపై ఆధారపడవలసి రావటంతో వ్యవసాయరంగంలో ఒత్తిడి ఏర్పడి ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత ఏర్పడుతుంది.

15.5.2 పట్టణ ప్రాంతాలలో నిరుద్యోగిత

పట్టణ ప్రాంతాలలోని నిరుద్యోగితను తిరిగి రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు. అది (1) పారిశ్రామిక నిరుద్యోగిత (2) విద్యావంతులలో ఉన్న నిరుద్యోగిత. పారిశ్రామిక నిరుద్యోగితకు కారణం పట్టణ ప్రాంతాలలో పెరిగే జనాభా. సహజంగా జనాభా పెరగటం మూలాన, గ్రామాల నుంచి పట్టణాలకు ప్రజలు తరలిపోవటం, వారికి తగిన విధంగా పారిశ్రామిక ఉద్యోగ విస్తరణ జరగకపోవటంతో కొందరు పరిశ్రమలలో ఉద్యోగాలు దొరకక, వాటికి ఎదురుచూసే నిరుద్యోగులుగాను, మరికొందరు కొన్ని గంటలు మాత్రమే పనిచేసే వారుగాను, తమ సామర్థ్యానికి తగినటువంటి లేదా తగిన కనీస ఆదాయాన్ని సమకూర్చనటువంటి పనులలో ఉండే వారుగాను అంటే అల్పోద్యోగులుగా కాలం గడుపుతున్నారు. ఇక రెండోది విద్యావంతులలో నిరుద్యోగిత. ఇది నానాటికి విషమంగా పరిణమిస్తున్నది. విద్యావంతులలో నిరుద్యోగిత విషయానికొస్తే విద్యావంతులు పెరిగినంత వేగంగా వారికి తగిన ఉద్యోగావకాశాలు పెరగకపోవటం, విద్యావంతులలో కూడా సాధారణ విద్యని అభ్యసించినవారు ఎక్కువగా ఉండటం వల్ల వారు తమ సొంతంగా ఉత్పత్తి కార్యక్రమాలను చేపట్టి స్వయం ఉపాధిని కల్పించుకోలేక పోవటం, మరికొందరు వృత్తిపరమైన, సాంకేతికపరమైన విద్యని అభ్యసించినా తగిన ఆర్థికస్థాయి లేక తమ నైపుణ్యాన్ని ఉపయోగించుకోవటానికి వీలయిన కార్యక్రమాలను చేపట్టి స్వయం ఉపాధిని ఏర్పరచుకోలేకపోవటం వల్ల మన దేశంలో విద్యావంతులలో నిరుద్యోగిత పెరుగుతుంది.

BRAOU

15.6 భారతదేశంలో నిరుద్యోగిత పరిమాణం

భారతదేశంలో నిరుద్యోగిత పరిమాణానికి సంబంధించిన ఖచ్చితమైన అంచనాల వివరాలు లేవు. పైగా అంచనాలు వేయటంలో అనేక ఇబ్బందులున్నాయి. స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తర్వాత అనేక అంచనాలు కూడా వెలువడ్డాయి. "నిరుద్యోగానికి సంబంధించిన నిపుణుల సంఘం"(Committee of experts on unemployment) సలహామేరకు నేషనల్ శాంపిల్ సర్వే సంస్థవారు నిరుద్యోగిత, ఉద్యోగిత అనే పదాలను మన దేశ పరిస్థితులకు అనుగుణమైన ప్రమాణీకరమైన భావనలను, నిర్వచనాలను అభివృద్ధిచేశారు. ప్రణాళికా సంఘం కూడా ఈ భావనలనే ఉపయోగిస్తున్నది. నిరుద్యోగానికి సంబంధించి వారు ప్రవేశపెట్టిన మూడు భావనలను దిగువ వివరించటం జరిగింది.

15.6.1 సాధారణ స్థాయి నిరుద్యోగిత (Usual Status Unemployment)

నిరుద్యోగానికి సంబంధించి సర్వే జరిపే సంవత్సరానికి సంబంధించిన మొత్తం కాలంలో నిరుద్యోగులుగా ఉన్నవారిని సాధారణ స్థితి నిరుద్యోగులు అంటారు. సంవత్సరంలో ఏ కొద్ది రోజులు పని ఉన్నా ఈ విధమైన నిరుద్యోగులు లెక్కలోకి రారు. ఈ సాధారణ స్థితి నిరుద్యోగితను దీర్ఘకాలిక నిరుద్యోగిత (chronic unemplyment) అని అనవచ్చు.

15.6.2 వారస్థాయి నిరుద్యోగిత (Weekly Status Unemployment)

నిరుద్యోగానికి సంబంధించి సర్వే జరిపే వారంలో అంటే సర్వే జరిపే రోజుకి ముందు ఉన్న ఏడు రోజులలో ఏ ఒక్క రోజు ఏ మాత్రం పనిదొరకక ఉన్నవారిని వారస్థాయి నిరుద్యోగులంటారు. ఈ వారం రోజులలో ఏ ఒక్క రోజైనా, ఒక్క గంటపని లభించినా ఈ భావన ప్రకారం వారు ఉద్యోగులుగానే పరిగణన పొందుతారు.

15.6.3 రోజువారీ స్థితి (Daily Status Unemployment)

నిరుద్యోగానికి సంబంధించి సర్వే జరిపే వారానికి సంబంధించిన ఏడు రోజులలో ఉన్న మొత్తం శ్రమ దినాలలో నిరుద్యోగితగా ఉన్న శ్రమదినాలు ఎన్ని ఉన్నాయో లెక్కించి మొత్తం శ్రమ దినాలో నిరుద్యోగితగా ఉన్న శ్రమ దినాలు ఎంత నిష్పత్తిలో ఉన్నాయో చెప్పటం జరుగుతుంది.

పైన పేర్కొన్న మూడు భావనలలో మొదటి రెండు భావనలు శ్రామికుల సంఖ్య ఆధారం చేసుకుని నిరుద్యోగితా రేటుని తెలుపుతుంటే చివరి భావన కాలాన్ని ఆధారం చేసుకొని నిరుద్యోగితా రేటుని తెలుపుతుంది. పై మూడు భావనలలో రోజువారీ స్థితి భావన నిరుద్యోగితను కొలవటానికి సరయినదని ఆర్థికవేత్తల అభిప్రాయం.

15.6.4 ఆచార్య రాజ్‌కృష్ణ అంచనాలు

పైన పేర్కొన్న భావనలను ఉపయోగించి ఆచార్య రాజ్‌కృష్ణ 1961 నుంచి 1978 వరకు వేసిన అంచనాలను పరిశీలిస్తే సాధారణస్థితి నిరుద్యోగిత 1961లో 1.36 మిలియన్లు ఉంది. అంటే మొత్తం శ్రామికులలో ఈ విధమైన నిరుద్యోగితలో ఉన్నవారి శాతం 0.72 ఉంది. 1978 నాటికి ఈ సాధారణస్థితి నిరుద్యోగిత 7.11 మిలియన్ల (2.58 శాతం) కు పెరిగింది. వారంవారీ స్థితి నిరుద్యోగిత 1958-59లో 8.98 మిలియన్లు (5.28 శాతం)గా ఉంది. ఇది 1977-78 నాటికి 11.5 మిలియన్లు (4.56 శాతం)కు మారింది. రోజువారీ స్థితి నిరుద్యోగిత 1972-73లో 18.63 మిలియన్లు (8.35 శాతం) ఉంది. ఇది 1977-78 నాటికి 19.17 మిలియన్లు (8.23) శాతంకు మారింది.

BRAOU

ఐదో పంచవర్ష ప్రణాళిక తర్వాత వచ్చిన పంచవర్ష ప్రణాళిక (1978-83) ముసాయిదా ప్రకారం 1978లో మన దేశంలో దీర్ఘకాలిక నిరుద్యోగిత 4.4 మిలియన్లు, వారంవారీ స్థితి నిరుద్యోగిత 11.2 మిలియన్లు, రోజువారీ నిరుద్యోగిత 11.2 మిలియన్లు, రోజువారీ నిరుద్యోగిత 20.6 మిలియన్లుగా ఉంది. ఆరో పంచవర్ష ప్రణాళిక ప్రకారం ఐదు సంవత్సరాలకు పైబడి వయస్సుగల వారిలో 1980లో సాధారణ స్థితి నిరుద్యోగిత 12.02 మిలియన్లు, వారంస్థాయి నిరుద్యోగిత 12.18 మిలియన్లు, రోజువారీ స్థితి నిరుద్యోగిత 20.74 మిలియన్లు ఉంది.

15.6.5 ప్రణాళికా సంఘం అంచనాలు

నేషనల్ శాంపిల్ సర్వేవారి 43వ రౌండ్ ఆధారంగా 1987-88కి సంబంధించిన నిరుద్యోగ వివరాలను ప్రణాళికా సంఘం ప్రకటించింది. ఈ వివరాలనుపట్టిక 15.1లో చూడవచ్చు.

పట్టిక-15.1 : 1987-88 మధ్య నిరుద్యోగిత

	సంవత్సరం	గ్రామీణ			పట్టణ			మొత్తం (గ్రామీణ+పట్టణ)
		పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తం	పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తం	
సాధారణ	1983	2.12	1.41	1.91	5.86	6.90	6.04	2.77
స్థితి	1987-88	2.87	3.52	3.07	6.07	8.77	6.56	3.77
వారస్థాయి	1983	3.72	4.26	3.88	6.69	7.46	6.81	4.51
స్థితి	1987-88	4.16	4.27	4.19	6.71	8.93	7.12	4.80
రోజువారీ	1983	7.52	8.98	7.94	9.23	10.99	9.52	8.25
స్థితి	1987-88	4.58	6.91	5.25	8.79	12.00	9.26	6.09

మొత్తం శ్రామిక శక్తిలో, నిరుద్యోగుల రేటుని నిష్పత్తిలో పరిశీలిస్తే మూడు రకాలయిన నిరుద్యోగులు 1988లో 3.77, 4.80, 6.09 ఉన్నట్లుగా తేలింది. గ్రామీణ ప్రాంతాలతో పోల్చినపుడు పట్టణప్రాంత నిరుద్యోగిత ఎక్కువగా ఉంది. అందులోను మహిళల్లో ఎక్కువగా ఉంది.

BRAOU

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే సాధారణ స్థాయి నిరుద్యోగిత గ్రామీణ ప్రాంతాలలో 1983లో 1.91 శాతం ఉంది 1987-88 నాటికి 3.07 శాతానికి పెరిగింది. అదే రోజువారీ స్థాయినిరుద్యోగిత గ్రామీణ ప్రాంతాలలో 7.94 శాతం నుంచి 5.25 శాతానికి తగ్గింది. పట్టణ ప్రాంతాల విషయంలో స్వల్పమైన మార్పులు అదే సాధారణ స్థాయి నిరుద్యోగిత 6.04 శాతం నుంచి 6.56 శాతానికి, రోజువారీ స్థాయి నిరుద్యోగిత 9.52 శాతం నుంచి 9.26 శాతానికి మారింది.

ఇక సాధారణ స్థాయి నిరుద్యోగితలో మహిళల పరిస్థితి పరిశీలిస్తే గ్రామీణ పట్టణ ప్రాంతాలలో రెండింటిలోను పెరుగుదల కనిపించింది. 1983లో సాధారణ స్థాయి నిరుద్యోగిత మహిళల్లో 1.41 శాతం ఉండగా (గామీణ ప్రాంతాలలో) 1987 - 88 నాటికది 3.52 శాతానికి పెరిగింది. ఇదే కాలంలో పట్టణ ప్రాంతాలలో సయితం 6.90 శాతం నుంచి 8.77 శాతానికి పెరిగింది. మొత్తం మీద పురుషులతో పోల్చినపుడు మహిళల్లోనే నిరుద్యోగితా నిష్పత్తి ఎక్కువగా ఉన్నట్లు వెల్లడవుతున్నది. నిరుద్యోగితను తెలుసుకోవటానికి బాగా ఉపయోగపడేది

రోజువారీ స్థాయి నిరుద్యోగిత (దీనిలో రాజువారీ స్థాయితో పాటు అల్ప ఉద్యోగిత కూడా కలిసి ఉంది) ఈ రకమైన నిరుద్యోగిత 1987-88లో 5143 మిలియన్ వ్యక్తుల రోజులు లేదా 18.95 మిలియన్ల SPY (Standard person year ప్రణాళికా సంఘం అభిప్రాయం ప్రకారం ఒక వ్యక్తి రోజుకు 8 గంటల చొప్పున సంవత్సరంలో 273 రోజులు పనిచేస్తే అది ఒక SPY కి సమానం).

15.6.6 ఏప్రిల్ 1, 1990 నాటికి నిరుద్యోగిత అంచనాలు (మిలియన్లలో)

		పురుషులు	స్త్రీలు	మొత్తం
I.	సాధారణస్థాయి స్థితి			
	గ్రామీణ	4.97	2.66	7.63
	పట్టణ	4.16	1.30	5.46
	మొత్తం	9.13	3.96	13.09
II.	వారస్థాయి స్థితి			
	గ్రామీణ	7.06	2.92	9.98
	పట్టణ	4.59	1.31	5.90
	మొత్తం	11.65	4.23	15.88
III.	రోజువారీస్థాయి స్థితి			
	గ్రామీణ	7.75	4.59	12.34
	పట్టణ	5.91	1.66	7.57
	మొత్తం	13.66	6.25	19.90

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే 1990 ఏప్రిల్ నాటికి సాధారణ స్థాయి నిరుద్యోగిత 13.09 మిలియన్లు, వారస్థాయి నిరుద్యోగిత 15.88 మిలియన్లు, రోజువారీస్థాయి నిరుద్యోగిత 19.90 మిలియన్లు ఉన్నట్లు తేలింది.

BRAOU

15.6.7 ప్రణాళికల్లో నిరుద్యోగిత

వివిధ ప్రణాళికల్లో ఆయా ప్రణాళికాంతానికి నిరుద్యోగిత దిగువ పేర్కొన్న విధంగా ఉంది.

మొదటి ప్రణాళిక	....	5.3 మిలియన్లు
రెండో ప్రణాళిక	....	7.1 మిలియన్లు
మూడో ప్రణాళిక	....	9.6 మిలియన్లు
నాలుగో ప్రణాళిక	....	1.87 మిలియన్లు
ఆరో ప్రణాళిక	....	9.2 మిలియన్లు
ఏడో ప్రణాళిక	....	8.2 మిలియన్లు

పై వివరాలు పరిశీలిస్తే పంచవర్ష ప్రణాళికలు నిరుద్యోగితను తొలగించలేక పోయినట్లుగా తెలుస్తున్నది. ప్రణాళికాంతానికి ఉన్న నిరుద్యోగుల సంఖ్య నాలుగో ప్రణాళికవరకు పెరుగుతూనే వచ్చింది. ఆరో ప్రణాళికాంతానికి

కొంత, ఏడో ప్రణాళికాంతానికి కొంత తగ్గినా 1990 నాటికి 28 మిలియన్లు ఉన్నట్లుగా అంచనా వేయబడింది. గత ఇరవయి సంవత్సరాలుగా ఉద్యోగార్థుల సంఖ్య సంవత్సరానికి సగటున 2.5 శాతం పెరుగుతుండగా ఉద్యోగాలు 2.2 శాతం వంతున పెరుగుతున్నాయి. దీనివల్ల మొత్తం మీద నిరుద్యోగం పెరుగుతూనే ఉంది.

15.6.8 ఎంప్లాయిమెంట్ ఎక్స్చేంజీలలో నమోదయిన సంఖ్య

ఉపాధి కల్పనా కార్యాలయంలో (Employment Exchanges) నమోదయిన నిరుద్యోగుల సంఖ్య 1961లో 18.33 లక్షలు కాగా 1981 నాటికి 165.84 లక్షలకు, 1990 చివరి నాటికి 347.36 లక్షలకు పెరిగింది. జూన్ 1993 చివరికి ఈ సంఖ్య 363.10 లక్షలకు పెరిగింది. విద్యావంతులలో నిరుద్యోగిత 1990 అంచనాల ప్రకారం 347.36 లక్షల నిరుద్యోగులలో 61 శాతం ఉంది. దీనిలో మెట్రిక్ నుంచి గ్రాడ్యుయేషన్‌లోపు చదివినవారు 82.8 శాతం ఉండగా మిగిలిన 17.2 శాతం గ్రాడ్యుయేషన్, ఆపైన చదివిన వారున్నారు. నిరుద్యోగులయిన విద్యావంతులలో 21.6 శాతం మహిళలున్నారు. ఒక అంచనా ప్రకారం ఎనిమిదో ప్రణాళికలో 58 మిలియన్ల మందికి ఉద్యోగిత కల్పించాల్సి ఉంది.

15.6.9 1990-2000 నాటికి నిరుద్యోగిత అంచనాలు

నేషనల్ శాంపిల్ సర్వేవారి అంచనాలను ఆధారంచేసుకుని ప్రణాళికా సంఘంవారు తయారుచేసిన అంచనాలను బట్టి 1990-2000 సంవత్సరాలనాటికి నిరుద్యోగ పరిస్థితిని దిగువ పట్టికలో సూచించడమైంది.

		మిలియన్లలో
1.	1990 నాటికి నిరుద్యోగులుగా మిగిలినవారు	28
2.	1990-95లో అదనంగా చేరే శ్రామికశక్తి	37
	మొత్త ఎనిమిదో ప్రణాళికా ఆరంభానికి నిరుద్యోగులు 1+2	65
3.	1995-2000లలో అదనంగా చేరే శ్రామికశక్తి	41
4.	తొమ్మిదో ప్రణాళికకు నిరుద్యోగులు	106

BRAOU

15.7 నిరుద్యోగితను లెక్కించటంలో ఉన్న ఇబ్బందులు

మన దేశంలో గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాలలో అనేకమంది నిరుద్యోగులుగా ఉన్నారనేది నిర్వివాదాంశం. అయితే వీటికి సంబంధించిన వివరాలు ఖచ్చితమైనవని చెప్పటం కష్టం. ముందే పరిచయంలో పేర్కొన్నట్లు భారతదేశంలో నిరుద్యోగ సమస్య అత్యంత తీవ్రమైనది, బహుముఖమైనది, క్లిష్టమైనది. మనదేశంలో ఎందరు నిరుద్యోగులున్నారనే విషయంపై భిన్న కథనాలున్నాయి. ఏయే లేబర్ మార్కెట్‌లో ఎందరు నిరుద్యోగులున్నారు? మీరు ఎంత కాలంగా నిరుద్యోగులుగా ఉన్నారనే విషయంపై భిన్నాభిప్రాయాలున్నాయి. ప్రణాళికా సంఘం లేదా, జనాభా వివరాలు, లేదా డైరెక్టరేట్ జనరల్ ఆఫ్ ఎంప్లాయిమెంట్ అండ్ ట్రైనింగ్ లేదా ఎంప్లాయిమెంట్ ఎక్స్చేంజీలు లేదా కేంద్ర గణాంక సంస్థకాని మరో సంస్థకాని మనకు విశ్వసనీయమైన సమాచారాన్ని అందించలేవు. ఎందుకంటే నిరుద్యోగితకు సంబంధించిన భావనలలోనే పరస్పర వైరుధ్యాలున్నాయి. అంచనాలు వేసేందుకు తీసుకునే స్టాటిస్టికల్ పద్ధతులలో కొన్ని ఇబ్బందులున్నాయి. అందువల్ల మన దేశంలో నిరుద్యోగుల సంఖ్యకు సంబంధించి పరస్పర వైరుధ్యాలున్న అంచనాలు కనపడతాయి. మొత్తం మీద మనకు లభ్యమయ్యే వివరాల ద్వారా పైన

పేర్కొన్న నిరుద్యోగ పరిమాణాన్ని సూచించటం జరిగింది. ఎంప్లాయిమెంట్ ఎక్స్ఛేంజిల వివరాలతో పోల్చినపుడు నేషనల్ శాంపిల్ సర్వేవారి అంచనాలు కొంచెం తక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. 1990-2000 సంవత్సరాలకు సంబంధించి ప్రణాళికా సంఘం వేసిన అంచనాలు నేషనల్ శాంపిల్ సర్వేవారు అందించిన వివరాల ఆధారంగా రూపొందించినవే.

15.8 నిరుద్యోగితకు గల కారణాలు

మన దేశంలో నానాటికి తీవ్రమవుతున్న నిరుద్యోగితకు అనేక కారణాలున్నాయి. మనదేశంలో నిరుద్యోగిత అనేక కారణాలవల్ల ఏర్పడుతున్నది. వాటిలో ముఖ్యమైనవి కొన్నింటిని స్థూలంగా పరిశీలిద్దాం.

15.8.1 జనాభా పెరుగుదల

1950 నుంచి మనదేశంలో జనాభా విపరీతంగా పెరుగుతున్నది. ప్రస్తుత జనాభా పెరుగుదలరేటు 2.11 శాతం ఉంది. అంటే ప్రతి సంవత్సరం సుమారు 40 లక్షలమంది శ్రామిక వర్గంలో చేరుతున్నారు. వీరందరికీ ఉద్యోగావకాశాలు కల్పించటం సాధ్యం కావటంలేదు.

15.8.2 అల్ప వృద్ధి రేటు

మన దేశం ప్రణాళికా కాలంలో ఇంచుమించుగా అన్ని రంగాలలో ఎంతో ప్రగతి సాధించింది. కాని పెరుగుదల రేటు మాత్రం నామమాత్రంగా ఉంది. అనేక విషయాలలో అనుకున్న లక్ష్యాలను అధిగమించటం లేదు. ఫలితంగా అనుకున్న మేర ఉపాధి సౌకర్యాలు కల్పించలేకపోతున్నాం.

15.8.3 వెనకబడిన వ్యవసాయరంగం

ప్రాచీనకాలం నుంచి భారతదేశం వ్యావసాయిక దేశమైనప్పటికీ నేటికీ వ్యవసాయరంగంలో ఉత్పాదకత చాలా అల్పంగా ఉంది. పైగా ఇంకా ప్రాచీన పద్ధతులను అనుసరిస్తున్నారు. అందువల్ల వ్యవసాయ ఉత్పాదకత, శ్రామికుల సగటు ఉత్పాదకత కూడా చాలా తక్కువగా ఉంది. పైగా వ్యవసాయం రుతు సంబంధమైనది. ఈ రంగంలో వారికి ఉపాధి అవకాశాలు చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. ఫలితంగా గ్రామీణ ప్రాంతాలలోని ప్రజలు దీర్ఘకాలిక నిరుద్యోగితతోను, పాక్షిక నిరుద్యోగితతోను బాధపడుతున్నారు.

BRAOU

15.8.4 ఆర్థిక ప్రణాళికల్లోని లోపాలు

మన ప్రణాళికల్లో ఉపాధి కల్పించే, శ్రమ అధికంగా ఉపయోగించే పద్ధతులనభివృద్ధి చేయటానికి తగిన కృషి జరగలేదు. కనీసం అటువంటి విధానాలకయినా రూపకల్పన జరగలేదు. నర్క్స్ చెప్పిన విధంగా గ్రామీణ ప్రాంతంలో మిగులు శ్రామికశక్తిని వినియోగించుకోవటంలోను విఫలమవుతున్నాం.

15.8.5 పేదరికం

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ఎక్కువగా పేదరికపు విషవలయాల్లో చిక్కుకుని ఉన్నాయి. వీటి ఫలితంగా ఉపాధి అవకాశాలు తీవ్రంగా దెబ్బతింటాయి. పైగా పేదరికంలో ఉన్నవారు లభ్యమవుతున్న వనరులను సయితం సమర్థవంతంగా వినియోగించుకోలేరనేది జగమెరిగిన సత్యం.

15.8.6 మూలధన సాంద్రత పద్ధతులు ఎక్కువగా ఉపయోగించటం

మనదేశంలో పారిశ్రామిక రంగంతోపాటు వ్యవసాయరంగంలోను శ్రామికుల సాంద్రత పద్ధతులను నిర్లక్ష్యం చేసి మూలధన సాంద్ర పద్ధతులపై ఎక్కువ శ్రద్ధ చూపారు. నైపుణ్యంలేని శ్రామికులు ఎక్కువగా ఉన్న

దేశాలలో ఉత్పత్తి పద్ధతుల ఎంపికలో చాలా జాగ్రత్త పడాలని ఆర్థర్ లెవిస్ చెప్పిన విషయాన్ని మనం ఇక్కడ విస్మరించటానికి వీల్లేదు.

15.8.7 లోపభూయిష్టమైన విద్యా విధానం

మనదేశ అవసరాలకు సరిపోయే మానవ వనరులను రూపొందించే విద్యా విధానాన్ని మనం రూపొందించు కోలేదు. చదువుకున్నవారు తాము ఏం చేయాలో తెలియని స్థితిలో నిరాశా, నిస్పృహలలో కొట్టుమిట్టాడుతున్నారు. వృత్తి విద్య అభివృద్ధి పట్ల చర్యలు తీసుకోవటంలో విఫలమవటం మరో లోపం. దీనితో చదువుకున్నవారి సంఖ్య పెరిగి ప్రతి సంవత్సరం నిరుద్యోగం పెరుగుతున్నది.

15.8.8 సేవల రంగంలో పెరుగుదల రేటు తక్కువ

మన దేశంలో సేవల రంగం అంటే వాణిజ్యం, వ్యాపారం, ఋణం మొదలైన రంగాలలో పెరుగుదల రేటు తక్కువగా ఉంది. అందువల్ల ఈ రంగాలలో ఎక్కువ మందికి ఉపాధి లభించటం లేదు.

15.8.9 ప్రాంతీయ వ్యత్యాసాలు

మన దేశంలో ప్రాంతీయ వ్యత్యాసాలు చాలా ఎక్కువగా ఉన్నాయి. వీటి మూలంగా వెనకబడిన ప్రాంతాలు అభివృద్ధి చెందటం లేదు. దానితో ఆ ప్రాంత ప్రజలు వెనకబడి ఉండటమే కాకుండా నిరుద్యోగులుగా మిగిలి ప్రతి సంవత్సరం నిరుద్యోగిత పెరగటానికి తమ యథాశక్తి తోడ్పడుతున్నారు.

15.8.10 స్వయం ఉపాధి అవకాశాలు చాలా తక్కువ

మన దేశంలో స్వయం ఉపాధి అవకాశాలు చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. ముఖ్యంగా గ్రామీణ ప్రాంతాలలో చిన్న చిన్న పట్టణాలలో ఈ సౌకర్యాలు చాలా తక్కువగా ఉండటంవల్ల ఎక్కువ మంది నిరుద్యోగులుగా మిగిలిపోవాల్సి వస్తుంది.

BRAOU

15.8.11 ఇతర కారణాలు

మన దేశంలో పరిశ్రమల్లో స్థాపిత శక్తిని పూర్తిగా వినియోగించుకోకపోవటం, చిన్న తరహా పరిశ్రమలలో పెరుగుదల ఆశించినంతగా లేకపోవటం, ముడి పదార్థాల కొరత, విద్యుచ్ఛక్తి, ఇంధన కొరత మొదలయిన వాటి మూలంగా కూడా నిరుద్యోగం పెరిగిపోతున్నది.

15.9 ప్రణాళికలు - నిరుద్యోగ నిర్మూలన కార్యక్రమాలు

మన దేశంలో నిరుద్యోగ సమస్యలను పరిష్కరించటంకోసం ఉపాధి అవకాశాలను ఎక్కువ చేయటం ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యాలలో ఒకటిగా ఎంచుకున్నారు. మూడో ప్రణాళికా కాలం నుంచి నిరుద్యోగ నిర్మూలనకై ప్రభుత్వం కొన్ని ప్రత్యేక పథకాలను చేపట్టింది. ఇదే లక్ష్యంతో భారత ప్రభుత్వం భగవతి కమిటీని నియమించి సమస్య పరిష్కారానికి తగిన సూచనలు చేయాల్సిందిగా కోరింది. భగవతి కమిటీ 1973లో తన నివేదికను సమర్పించింది. ఈ కమిటీ తన సూచనలలో గ్రామీణ విద్యుదీకరణ, రోడ్ల నిర్మాణం, గ్రామీణ ఇళ్ళ నిర్మాణం, మైనర్ నీటిపారుదల సౌకర్యాలను కల్పించటం మొదలైన కార్యక్రమాలను సూచించారు. దీనిని అనుసరించి ఉపాధి కల్పించేందుకు ప్రభుత్వం అనేక పథకాలను చేపట్టింది. వీటిలో ముఖ్యమైనవాటిని దిగువ పేర్కొనటం జరిగింది.

15.9.1 గ్రామీణ పనుల కార్యక్రమం (Rural Works Programme)

తరచూ దుర్భిక్షానికి గురి అవుతున్న గ్రామీణ ప్రాంతాలలో వ్యవసాయ కూలీలకు పనిపాటలు కల్పించటం దీని లక్ష్యం. దీని కోసం 100 కోట్ల రూపాయలు కేటాయించి సివిల్ పనులను అంటే శాశ్వతంగా ఉపయోగపడే వాటిని చేపట్టి 2.5 మిలియన్ల వ్యక్తులకు ఉపాధి కల్పించాలని సంకల్పించారు. కాని ఈ కార్యక్రమం కింద కేవలం 4 లక్షల మందికి మాత్రమే ఉపాధి కల్పించటం జరిగింది.

15.9.2 ఉపాంత వ్యవసాయదారుల, వ్యవసాయకూలీల పథకం (Marginal Farmers and Agricultural Labourers)

నాలుగో ప్రణాళికలో ఈ కార్యక్రమాన్ని చేపట్టారు. దీని కింద 4750 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు పెట్టాలని నిర్ణయించారు. ఈ కార్యక్రమం కింద పాడి పరిశ్రమ, మత్స్య పరిశ్రమ, కోళ్ళ పరిశ్రమ, పందుల పెంపకం, తోటల పెంపకం చేపట్టే కుటుంబాలకు సబ్సిడీరూపంలో రుణాలందిస్తారు. ఈ కార్యక్రమం కింద ఒక్కొక్క ప్రాజెక్టు 20,000 వ్యవసాయదారుల, వ్యవసాయకూలీలకు వర్తిస్తుంది. 9 లక్షల మంది ఈ పథకం కింద ప్రయోజనం పొందుతారు.

15.9.3 సన్నకారు వ్యవసాయ అభివృద్ధి సంస్థలు (Small Farmers Development Agencies)

సన్నకారు రైతులకు తగిన పరపతిని అందించి నూతన ఉత్పత్తి పథకాలను ప్రవేశపెట్టడం మొదలైన కార్యక్రమాలకు ప్రత్యేక అభివృద్ధి సంస్థలు రూ. 67.5 కోట్లతో స్థాపించబడతాయి. ఈ పథకం కింద 46 ప్రాజెక్టులు స్థాపించబడ్డాయి.

15.9.4 అర మిలియన్ ఉద్యోగ పథకం (Half-A-Million Job Programme)

చదువుకొన్నవారిలో నిరుద్యోగితను తొలగించేందుకుగాను ప్రత్యేకంగా ఐదు లక్షల ఉద్యోగ కార్యక్రమం ప్రారంభించడం జరిగింది. 1973-74లో ఈ పథకానికి 100 కోట్ల రూపాయలు కేటాయించబడ్డాయి. ఈ పథకం కింద తగినంత మందికి ఉపాధి కల్పించటానికి అవసరమైన పథకాలను రూపొందించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు, కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాలు ఈ కార్యక్రమాన్ని అమలు చేశాయి.

15.9.5 తరచు క్షామాలకు గురయ్యే ప్రాంతాల అభివృద్ధి (Drought Prone Area Programme)

తరచు క్షామాలకు గురయ్యే ప్రాంతాల అభివృద్ధి, ఉద్యోగ అవకాశాలను పెంపొందించటం ఈ పథకం ప్రధాన లక్ష్యం. మధ్య తరహా, మైనర్ నీటి పారుదల పథకాలు, భూసార పరిరక్షణ, అటవీ సంరక్షణ, రోడ్ల నిర్మాణం మొదలైన కార్యక్రమాలు దీనిలో భాగంగా చేర్చారు. అయితే తరవాత ఈ పథకం సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకంలో విలీనమయింది.

15.9.6 మెట్ట భూములు - సమగ్ర వ్యవసాయాభివృద్ధి (Integrated Dry Land Agricultural Development)

మెట్ట భూముల సమగ్ర వ్యవసాయాభివృద్ధి పథకం కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రారంభించింది. 12 రాష్ట్రాలలో భారత వ్యవసాయ పరిశోధనా మండలికి సంబంధించిన కేంద్రాలవద్ద దీన్ని అమలుచేశారు. ఆధునిక ఉత్పాదకాల వాడకం, అవస్థాపనా నిర్మాణం, భూసార సంరక్షణ, భూమి అభివృద్ధి మొదలయిన కార్యకలాపాలను ఈ పథకం కింద చేపడతారు. ప్రతి వంద కోట్ల రూపాయల ఖర్చుకు 15,000 మందికి ఈ పథకం కింద ఉద్యోగాలు కల్పించ వచ్చు.

BRAOU

15.9.7 వ్యవసాయ సేవా కేంద్రాలు (Agro Service Centres)

నిరుద్యోగులుగా ఉన్న వ్యవసాయ పట్టభద్రులకు, ఇంజనీర్లకు సహాయం చేయడం ఈ పథకం ఉద్దేశం. వర్క్‌షాపులు నెలకొల్పటం, వ్యవసాయ యంత్రాలు రిపేరు చేయటం, అద్దెకివ్వటం, రైతులకు సాంకేతిక సహాయం అందించటం, ఎరువుల సప్లయ్ మొదలయిన కార్యక్రమాలు వ్యవసాయ పట్టభద్రులు, ఇంజనీర్లు చేపట్టడానికి ప్రభుత్వం సహాయం చేస్తుంది. వారికి స్వయం ఉపాధి కల్పిస్తుంది. ఇటువంటివి దేశమంతటా 5000 కేంద్రాలు స్థాపించబడతాయి. స్టేట్ బ్యాంకు మొదలయినవి వీరికి సహాయం చేస్తాయి.

15.9.8 గ్రామీణ ఉద్యోగితను పెంచుటకు ఉధృత ప్రత్యేక పథకం (Crash Programme for Rural Employment)

ఈ పథకాన్ని 1971-72లో ప్రారంభించారు. శ్రమ సాంద్ర పద్ధతులతో గ్రామీణాభివృద్ధి కార్యక్రమాలను చేపట్టడం దీని లక్ష్యం. ప్రతి జాతీయ విస్తరణ బ్లాకులో ఈ పథకం కింద 100 ఉద్యోగాలు కల్పించాలి. ఈ పథకం కింద 1971-74లో 150 కోట్లు ఖర్చుచేశారు. 4 లక్షల మందికి ఉద్యోగాలు కల్పించబడ్డాయి. తరవాత ఈ పథకాన్ని సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకంలో విలీనం చేయటం జరిగింది.

15.9.9 పనికి ఆహార పథకం (Food For Work Scheme)

ఈ పథకాన్ని ఏప్రిల్ 1977లో ప్రారంభించారు. గ్రామీణ పేదలు, భూములులేని గ్రామీణ కార్మికుల ప్రయోజనాలకు ఉద్దేశించిన పథకం ఇది. ఈ పథకం కింద పనిచేసే శ్రామికులకు వేతనంలో భాగంగా ఆహార ధాన్యాలను యిస్తారు. కేంద్ర ప్రభుత్వం ఈ ఆహారధాన్యాలను రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ఉచితంగా పంపిణీ చేస్తుంది. గ్రామీణ రుతు సంబంధ నిరుద్యోగితను కొంత వరకు నివారించటానికి ఈ పథకం కొంతమేర తోడ్పడింది.

15.9.10 జాతీయగ్రామీణ ఉద్యోగితా పథకం (National Rural Employment Programme)

పనికి ఆహార పథకం స్థానంలో 1980 అక్టోబర్ నుంచి ఈ పథకం ప్రారంభించబడింది. గ్రామీణ నిర్మాణ కార్యక్రమాలను చేపట్టి ఉద్యోగావకాశాలను పెంచటం, గ్రామీణ అవస్థాపనా సౌకర్యాలను అభివృద్ధి చేయటం ఈ పథకం ముఖ్య లక్ష్యం. ఆరో ప్రణాళికలో ఈ పథకం కింద 1775 మిలియన్ మనుష్య పని దినాలను కల్పించాలని నిర్ణయించారు. ఏడో ప్రణాళికలో ఈ పథకం కింద 1445 మిలియన్ మనుష్య పని దినాలను కల్పించాలని లక్ష్యంగా నిర్ణయించారు. ఏడో ప్రణాళిక మొదటి నాలుగు సంవత్సరాలలో 1985-86 నుంచి 88-89 వరకు 2940 కోట్లు ఖర్చుచేసి 1477 మిలియన్ మనుష్య పనిదినాలు కల్పించటం జరిగింది. అయితే 1989లో ఈ పథకాన్ని కూడా జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజనాలో విలీనం చేయటం జరిగింది.

BRAOU

15.9.11 జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజన

రాజీవ్‌గాంధి 1989 ఏప్రిల్ 28న జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజన పథకం ప్రకటించారు. ఇప్పటి వరకు ఉన్న అన్ని గ్రామీణ వేతన ఉద్యోగితా సృష్టి పథకాలన్నీ దీనిలో విలీనం చేయటం జరిగింది.

ముఖ్య లక్షణాలు

1. యన్.ఆర్.యి.పి, ఆర్.యల్.ఇ.జి.పి మొదలయిన పథకాలు 55 శాతం గ్రామాలకు మాత్రమే విస్తరించాయి. కానీ జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజన ప్రతి పంచాయితీకి విస్తరిస్తుంది.

2. పేదరికంలో ఉన్న 440 లక్షల కుటుంబాలకు సహాయం అందించటానికి గ్రామ పంచాయితీలు ఈ పథకాన్ని అమలుచేస్తాయి.

3. ఈ పథకం కింద ఖర్చుని కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు 80:20 నిష్పత్తిలో భరిస్తాయి.

4. ఆయా రాష్ట్రాలలోని పేదవారి సంఖ్యనుబట్టి నిధులు కేటాయిస్తారు

5. పేద కుటుంబంలో కనీసం ఒక సభ్యునికి సంవత్సరంలో 50 నుంచి 100 రోజుల పని కల్పిస్తారు.

6. ఈ పథకం కింద సృష్టించే ఉద్యోగితలో 30 శాతం స్త్రీలకు కేటాయించటమైంది.

ఈ పథకం కింద 1991-94 మధ్యకాలంలో 2541 మిలియన్ల మనుష్య పని రోజుల ఉపాధి కల్పించబడింది. దాని కోసం 10587 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేయటం జరిగింది. 1994-95 సంవత్సరంలో 1150 మిలియన్ల మనుష్య పనిదినాలు సృష్టించేందుకుగాను రూ. 3855 కోట్లు కేటాయించటం జరిగింది.

15.9.12 సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకం (Integrated Rural Development Programme)

గ్రామీణ ఉద్యోగిత కల్పించే వివిధ పథకాలను కలిపి అంతటా ఒక సమగ్ర పథకం అమలు జరపాలని ఆరో ప్రణాళికా కాలంలో నిర్ణయించారు. ఈ సమన్విత పథకాన్ని సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకంగా 1977 నుంచి ప్రారంభించారు. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో స్వయం ఉపాధి కల్పించటం ఈ పథకం ప్రధాన ఉద్దేశం. ఈ పథకం గ్రామీణాభివృద్ధి కోసం బహుముఖంగా కృషి చేస్తుంది. ఆరో ప్రణాళిక సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకంలో జాతీయ గ్రామీణ ఉద్యోగితా పథకాలకే ప్రాధాన్యమిచ్చింది.

BRAOU

దేశంలోని మొత్తం 5011 బ్లాకులలో ఈ పథకాన్ని అక్టోబర్ 2, 1980 నుంచి ప్రారంభించారు. 1980-85 మధ్య కాలంలో ప్రతి బ్లాకులో సంవత్సరానికి 600 కుటుంబాలకు సహాయం చేసేందుకు ప్రతి బ్లాకుకు 35 లక్షల రూపాయలు కేటాయించారు. ఈ పథకాన్ని ప్రతి జిల్లాలో జిల్లా గ్రామీణాభివృద్ధి ఏజెన్సీ (డి.ఆర్.డి.ఎ) అమలు చేస్తుంది. ఆరో ప్రణాళికలో ఈ పథకం కింద 1661 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేశారు. ఏడో ప్రణాళికలో ఈ పథకం కింద 20 మిలియన్ కుటుంబాలకు సహాయం చేయాలని నిర్ణయించారు. 1991-94 మధ్యకాలంలో 7.14 మిలియన్ల కుటుంబాలు ఈ పథకం కింద లబ్ధి పొందాయి. ఈ పథకం కింద లబ్ధి పొందినవారిలో 50 శాతం యస్.సి/యస్.టి తెగలవారు కాగా 40 శాతం మహిళలు, 3 శాతం అంగ వికలురు కూడా ఉన్నారు.

15.9.13 ఉద్యోగిత హామీ పథకం (Employment Guarantee Scheme)

1972-73లో మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఈ పథకాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. కష్టించి పనిచేయటానికి ముందుకు వచ్చే వారికి పని కల్పించటం ప్రభుత్వ బాధ్యతగా తీసుకున్నారు. ఈ పథకం కింద శ్రమ సాంద్రమైన చిన్న తరహా నీటిపారుదల, భూసార పరిరక్షణ, కాలువల పూడిక తీయటం, పంట కాలువల నిర్మాణం, అటవీకరణ వంటి ఉత్పాదక కార్యక్రమాలు చేపట్టడం జరిగింది. పని విలువలో 60 శాతం, శ్రమరూపంలో 40 శాతం పరికరాలు, పర్యవేక్షణ, సాధనాలపై ఖర్చు రూపంలో ఉంటుంది. 1972-73 నుంచి 1982-83 వరకు ఈ పథకం కింద సృష్టించిన పనిదినాల్లు మహారాష్ట్రలో 45 లక్షల నుంచి 1280 లక్షలకు పెరిగాయి. ఈ పథకం కింద చేపట్టిన పనులలో 72.8 శాతం పూర్తి చేశారు.

15.9.14 ఉద్యోగ భీమా పథకం (Employment Assurance Scheme)

ఈ పథకాన్ని ఆగస్టు 15, 1993లో ప్రవేశపెట్టారు. పనిలేనటువంటి రోజులలో వ్యవసాయ కార్మికులకు కనీసం 100 పనిదినాలను గ్రామీణ పేదరికంలో ఉన్నవారికి కల్పించటం ఈ పథకం లక్ష్యం. ఈ పథకం కింద పనివారికి జీతంలో కొంత భాగం ఆహారధాన్యాల రూపంలో ఇస్తారు. ఈ పథకం కింద ఖర్చు అయ్యే మొత్తాన్ని కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు 80 : 20 నిష్పత్తిలో భరిస్తాయి. పునర్వ్యవస్థీకరించిన ప్రజా పంపిణీ పథకాన్ని అమలు చేస్తున్న 1752 వెనకబడిన బ్లాకుల్లో ఈ పథకాన్ని అమలుచేస్తున్నారు. కేంద్ర ప్రభుత్వం ఈ పథకం కింద 1993-94లో 600 కోట్లు కేటాయించగా 1994-95లో 1200 కోట్లు కేటాయించింది.

15.9.15 నెహ్రూ రోజ్‌గార్ యోజన

పట్టణ పేదరిక నిర్మూలనకై అక్టోబర్ 1989లో ఈ పథకాన్ని ప్రారంభించారు. దీనికి ప్రారంభంలో రూ. 600 కోట్లు కేటాయించారు. దీనికయ్యే వ్యయంలో 80 శాతం కేంద్రం భరిస్తుంది. గృహనిర్మాణం, గృహ వసతులు మెరుగుపరచుట, చిన్న పరిశ్రమలు నెలకొల్పటం, వేతన - ఉద్యోగితను పెంచటం మొదలయిన పథకాల ద్వారా పట్టణ పేదవారికి ఉద్యోగాలు కల్పించటం దీని ధ్యేయం. 1992-93 సంవత్సరంలో ఈ పథకం కింద 133.9 లక్షల మనుష్య పని దినాలను కల్పించటం జరిగింది.

15.9.16 చదువుకొన్న నిరుద్యోగులకు స్వయం ఉపాధి పథకం

ఈ పథకాన్ని 1983 ఆగస్టు 15న ప్రారంభించారు. చదువుకొన్న నిరుద్యోగులు, స్వయం ఉపాధి కింద పరిశ్రమలు, సేవలు, వ్యాపారం ప్రారంభించటానికి సహాయమందించటం ఈ పథకం ప్రధాన లక్ష్యం. 1983-92 మధ్య 1.52 మిలియన్ల మందికి ఈ పథకం కింద 3004 కోట్ల రూపాయలను రుణాలుగా అందించటం జరిగింది.

15.9.17 ప్రధాని రోజ్‌గార్ యోజన

దేశంలోని ఒక మిలియన్ చదువుకున్న యువకులకు స్వయం ఉపాధి కల్పించేందుకు అక్టోబర్ 2, 1993న ఈ పథకం ప్రారంభించబడింది. ఎనిమిదో ప్రణాళికా కాలంలో 7 లక్షల సూక్ష్మస్థాయి సంస్థల పారిశ్రామిక, సేవా, వ్యాపారరంగాలలో ఏర్పాటుచేసి చదువుకొన్న నిరుద్యోగులకు స్వయం ఉపాధి కల్పించాలని నిర్ణయించారు. 1994-95 నుంచి 1996-97 వరకు సంవత్సరానికి 2.2 లక్షల చదువుకొన్న నిరుద్యోగులకు ఈ పథకం కింద ప్రయోజనం కల్పిస్తారు.

BRAOU

15.10 ఎనిమిదో ప్రణాళిక - ఉద్యోగిత(1992-97)

ఎనిమిదో ప్రణాళికలో ఉద్యోగితను పెంచటం ప్రణాళిక ప్రధాన లక్ష్యాలలో ఒకటి. ఈ శతాబ్దం చివరకు సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సాధించాలని ప్రధాని పేర్కొన్నారు. ఈ లక్ష్యాన్ని సాధించేందుకు వేతన - ఉద్యోగిత పథకాలకు ప్రాధాన్యమిచ్చారు. ఈ ప్రణాళికలో ఉపాధి అవకాశాలను మెరుగుపరచటానికి తీసుకోవటానికి నిర్ణయించిన చర్యలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

1. ఇప్పటి వరకు వ్యావసాయకంగా వెనుకబడిన ప్రాంతాలను అభివృద్ధి చేయటానికి అత్యధిక కేటాయింపులు చేస్తారు. వ్యవసాయరంగంలో వైవిధ్యం కల్పిస్తూ ఎక్కువ శ్రమ సాంద్రతను ఉపయోగించే పంటలను పండిస్తారు.

2. వ్యవసాయ ప్రధానమైన, దానికి సంబంధమైన కార్యకలాపాలకు సంబంధించి మార్కెటింగ్, అవస్థాపనా సౌకర్యాలను అభివృద్ధి చేయటం జరుగుతుంది.

3. బంజరు భూములను ఉపయోగంలోకి తెచ్చి పంటలు పండించటం, అడవులు పెంచటం చేస్తారు.

4. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో గ్రామీణ తరహా, పట్టణాలలో వ్యవసాయేతర కార్యకలాపాలు ముఖ్యంగా తయారీ రంగాన్ని అభివృద్ధి చేయటానికి తగిన చర్యలు చేపడతారు.

5. చిన్న తరహా వికేంద్రీకరించిన తయారీ రంగాన్ని అభివృద్ధి చేయటానికి ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసుకోవటం జరుగుతుంది.

6. ప్రైవేటు రంగంలో గృహ నిర్మాణాలను బాగా ప్రోత్సహిస్తారు. అవస్థాపన సౌకర్యాలను ఇతోధికంగా మెరుగుపరుస్తారు.

7. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ఆరోగ్యం, వైద్య, విద్యా సౌకర్యాలను మెరుగుపరుస్తారు.

8. ఉపాధి పెరుగుదలను అడ్డుకుంటున్న అంశాలను గుర్తించి చట్టపరంగా ఆ లోపాలను సరిదిద్దే ఏర్పాటు చేస్తారు.

9. ప్రత్యేక ఉపాధి పథకాలను సాంఘిక అభివృద్ధి పథకాలతో మేళవించి అభివృద్ధి చేస్తారు.

ఎనిమిదో ప్రణాళికలో స్థూల జాతీయోత్పత్తి పెరుగుదల లక్ష్యం **5.6** శాతం కాగా సంవత్సరానికి **2.6** నుంచి **2.8** మిలియన్ల ఉపాధి సౌకర్యాలను సగటున కల్పించవచ్చని అంచనా చేశారు. అనుకున్న లక్ష్యాలను అనుకున్న రీతిలో నెరవేర్చుకోగలిగితే **2002** సంవత్సరం నాటికి నిరుద్యోగితను దాదాపు నిర్మూలించవచ్చు. ఎనిమిదో ప్రణాళికలో గ్రామీణ నిరుద్యోగిత నిర్మూలనకుగాను **23644.88** కోట్ల రూపాయలను కేటాయించారు.

15.11 ముగింపు

ప్రభుత్వం ఇప్పటి వరకు తీసుకున్న చర్యల వల్ల సమస్య తీవ్రత ఏ మాత్రం తగ్గలేదు. పైగా నానాటికి తీవ్రమయ్యే సూచనలు కన్పిస్తున్నాయి. ఈ లక్ష్యాన్ని చేరుకోవటంలో కూడా అనేక ఇబ్బందులు కన్పిస్తున్నాయి. ముఖ్యంగా ప్రణాళికా సంఘం అంచనా వేసిన ఉద్యోగిత - వ్యాకోచత్వాలు అవాస్తవమైనవి. పబ్లిక్‌రంగ సంస్థల పునర్నిర్మాణ కార్యక్రమం మూలంగా నిరుద్యోగులు యింకా పెరగవచ్చు. నూతన సరళీకృత పారిశ్రామిక ఆర్థిక విధానాల వల్ల బహుళజాతి సంస్థలు బహుముఖంగా విస్తరించి మూలధన సాంద్రత ఉత్పత్తి పద్ధతులను ఎక్కువగా ప్రవేశపెట్టడం వల్ల నిరుద్యోగిత పెరగవచ్చు. అన్నింటిని మించి నిరుద్యోగిత నిర్మూలన కోసం పైన వివరించిన కొన్ని ముఖ్యమైన పథకాలతో పాటు అనేక కార్యక్రమాలు అమలులో ఉన్నాయి. అయితే ఈ పథకాల ఆశయాలు ఎంతో ఉన్నతంగా ఉన్నా ఆచరణలో కొన్ని ఇబ్బందులు, అవినీతి, నిధుల దుర్వినియోగం, దళారీలు కొన్ని ఫలితాలు అనుభవించటం వంటి లోపాలనేకం ఉన్నాయి. ప్రభుత్వం ఈ పథకాలను పటిష్టంగా, సమర్థవంతంగా అమలు చేయటం, లబ్దిదారులలో ఈ పథకాలకి సంబంధించిన పరిజ్ఞానం పెంపొందించటం వల్ల విజయవంతం చేయవచ్చు. కాబట్టి ఈ విషయాలన్నింటిని దృష్టిలో పెట్టుకుని తగిన చర్యలు తీసుకుంటేగాని మన దేశంలో ఆశించిన విధంగా నిరుద్యోగితను పారద్రోల లేము.

BRAOU

15.12 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 40 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. భారతదేశంలో నిరుద్యోగ స్వభావాన్ని, దాని పరిమాణాన్ని పరిశీలించండి.

2. భారతదేశంలో నిరుద్యోగితకు సంబంధించిన వివిధ అంచనాలను వివరించండి.

3. భారతదేశంలో నిరుద్యోగితకు కారణాలను వివరించి, నిరుద్యోగ నిర్మూలనకు ప్రభుత్వం తీసుకున్న వివిధ చర్యలను వివరించండి.

4. మనదేశంలో ఉద్యోగావకాశాలను పెంచటానికి ఇటీవల కాలంలో ప్రభుత్వం చేపట్టిన వివిధ పథకాలను వివరిస్తూ అవి ఎంత వరకు విజయవంతమైనవో తెలియచేయండి.

II. క్రింది ప్రశ్నకు సుమారు 20 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.

1. ఎనిమిదో ప్రణాళికా కాలం నాటికి దేశంలోని నిరుద్యోగ పరిమాణాన్ని వివరిస్తూ ఎనిమిదో ప్రణాళికలో అనుసరిస్తున్న ఉద్యోగ వ్యూహాన్ని వివరించండి.

15.13 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

Ruddar Dutt & K.P.M. Sundharam : *Indian Economy*

Misra & Puri : *Indian Economy*

A.N. Aggrawal : *Indian Economy*

D.T. Lakdawala : *Growth, Unemplyment and Poverty*

Government of India, Report of the Committee on Unemployment, May 1973.

Approach to the Eighth Five Year Plan (1990-95) May – 1990.

BRAOU

రచయిత

ఆచార్య యల్.కె. మోహన్‌రావు

భాగం -16 : పెరుగుదల - అసమానతలు - పేదరికం

విషయక్రమం

16.0 లక్ష్యాలు
16.1 పరిచయం
16.2 సాంఘిక న్యాయంతో కూడిన వృద్ధి
16.3 పేదరికం భావన - నిర్వచనాలు
16.4 పేదరికంలో రకాలు
16.4.1 నిరపేక్ష పేదరికం
16.4.2 సాపేక్ష పేదరికం
16.5 దారిద్ర్యరేఖ
16.6 పేదరికం అంచనాలు
16.6.1 ఒఝా అంచనాలు
16.6.2 దండేకర్, రథ్ అంచనాలు
16.6.3 మినహాస్ గ్రామీణ పేదరికపు అంచనాలు
16.6.4 బర్ధన్ గ్రామీణ పేదరికపు అంచనాలు
16.6.5 మాంటిక్ అహ్లూవాలియా అంచనాలు
16.6.6 ఏడో ఆర్థిక సంఘపు అంచనాలు
16.6.7 ప్రపంచ బాంకు అంచనాలు
16.7 దారిద్ర్యరేఖ - దారిద్ర్యపు అంతరం అధ్యయనాలు
16.8 భారతదేశంలో దారిద్ర్య భారపు అంచనాలు
16.9 పేదరికం - అసమానతలు -అంతర్జాతీయ పోలికలు
16.10 పేదరిక నిర్మూలన - వ్యూహాలు - విధానాలు
16.10.1 పంచవర్ష ప్రణాళికలు - పేదరిక నిర్మూలన
16.10.2 ఆరో ప్రణాళిక - పేదరిక నిర్మూలన
16.10.3 ఏడో ప్రణాళిక - పేదరిక నిర్మూలన
16.10.4 సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి కార్యక్రమం
16.11 ముగింపు
16.12 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు
16.13 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

BRAOU

16.0 లక్ష్యాలు

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలను పట్టి పీడిస్తున్న ప్రధాన సమస్యలలో ముఖ్యమైనది పేదరికం. నిజానికిది ఒక్క అభివృద్ధిచెందుతున్న పేద దేశాల సమస్య మాత్రమే కాదు. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో సయితం పేదరికం ఉంటుంది. అయితే అది ఇంత తీవ్రమైనది కాదు. అందువల్ల అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో, పేద దేశాలలో పేదరికం ఏ స్థితిలో ఉంది, పేదరికం ప్రభావం, పేదరికపు నిర్మూలనకు ప్రభుత్వం అనుసరించిన వ్యూహాలను తెలుసుకోవటం ఈ విభాగం ముఖ్య ఉద్దేశం.

16.1 పరిచయం

ఏదేశాల్లోనయితే తక్కువ తలసరి ఆదాయాలు, ఎక్కువ ఆదాయ అసమానతలు ఉంటాయో ఆ దేశాలలో పేదరికం కూడా చోటు చేసుకుని ఉంటుంది. భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందినప్పటినుంచి పేదరికాన్ని ఎదుర్కోవటానికి అనేక చర్యలు చేపట్టింది. ప్రణాళికలు ప్రారంభించినప్పటినుంచి మనదేశంలో అభివృద్ధికి అనేక పథకాలను చేపట్టారు. అయితే వీటి ద్వారా అందిన అభివృద్ధి ఫలాలు సమాజంలోని అన్ని వర్గాలకు సమానంగా అందలేదు. అందుకని ప్రణాళికా కాలంలో భారతదేశంలో అభివృద్ధి ఫలితాలు ఏవిధంగా పంచబడ్డాయి, అనే అంశాన్ని పరిశీలించాల్సి ఉంది. అభివృద్ధి ఫలితాల ద్వారా పేదరికం ఎంతవరకు నిర్మూలించబడిందనేది ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాం.

16.2 సాంఘిక న్యాయంతో కూడిన వృద్ధి (Growth With Equity)

ఆర్థిక వృద్ధి, ఆదాయ పంపిణీ అనేవి ఒకదానికొకటి పరస్పర పూరకంగా నడవనేది పశ్చిమ దేశాల ఆర్థిక చింతనబట్టి తెలుస్తుంది. వీరి అభిప్రాయం ప్రకారం ఆర్థిక వ్యవస్థలో పెరుగుదలరేటు గరిష్ఠంగా ఉండాలని భావిస్తారు కాని అదే సమయంలో ఆదాయ పంపిణీ విషయాన్ని దానిమానాన వదలివేస్తారు. ఆర్థర్ లెవిస్ మాటల్లో చెప్పాలంటే "అది ఆర్థికాభివృద్ధి అనే గుర్రాన్ని స్వారీచేస్తూ, ఆర్థిక సమానత్వం అనే గుర్రాన్ని తనకు తానే పోషించుకోమని వదిలివేయటం లాంటిది." ఆర్థికవృద్ధి - సమానత్వ చర్చ ఈనాటిది కాదు. సంప్రదాయవేత్తలు మొదలుకొని నేటి ఆర్థికవేత్తలు, రాజకీయవేత్తలవరకు కొనసాగుతూనే ఉంది. ఆర్థికాభివృద్ధి పెరుగుదలకు ఆదాయ పంపిణీలో అసమానతలు అనివార్యమనేది సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల అభిప్రాయం. వారి అభిప్రాయం ప్రకారం ఆదాయపు పంపిణీలో సమానత్వం అనేది శ్రామిక వర్గాలకు అధిక ఆదాయాలను సమకూర్చి తద్వారా పొదుపును నిర్లక్ష్యం చేసి జనాభా పెరుగుదలకు దారి తీస్తుంది. ఈరకంగా చేయటం వల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థ స్తబ్దంగా తయారయి ఆర్థికాభివృద్ధి ప్రక్రియను ఆపేస్తుందని వారి అభిప్రాయం. ఆర్థికవృద్ధికి ఆదాయ పంపిణీలలోని అసమానతలు ఆవశ్యమని వారి అభిప్రాయం.

వీరి అభిప్రాయాలు ఇలా ఉండగా, ఆదాయ పంపిణీలోని అసమానతలే పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థను కూల్చివేస్తాయని కార్ల్‌మార్క్స్ అభిప్రాయపడ్డాడు. మార్క్స్ అభిప్రాయం ప్రకారం అసమాతలంటే శ్రామికులకు తక్కువ ఆదాయాలు, తద్వారా పేదలు / శ్రామిక వర్గాలకు అల్పవినియోగం ఉంటుంది. దీనివల్ల, పెట్టుబడిదారీ అభివృద్ధి ప్రక్రియవల్ల అత్యుత్పత్తి జరిగి వస్తువుల నిల్వలు బాగా పెరిగిపోతాయి. ఫలితంగా అత్యుత్పత్తి అల్ప వినియోగంతో పెట్టుబడి దారీ వ్యవస్థ చిరకాల స్తబ్దతలో చిక్కుకుంటుంది. కార్ల్‌మార్క్స్ మాదిరిగానే కీన్సు కూడా ఆదాయ అసమానతలు చిరకాల స్తబ్దతకు దారి తీస్తాయని అయితే ఇది ఇంకో విధంగా ఉంటుందని చెప్పాడు. అందుకని సంపదలోని అసమానతలను తొలగించాలని కీన్స్ చెప్పాడు. ఏ వ్యవస్థ అయితే అసమానతలవల్ల

BRAOU

ఎక్కువ పొదుపు చేస్తుందో అది చిరకాల స్తబ్దతకు దారితీస్తుంది. ఎందుకంటే అసమానతలు వినియోగస్థాయిని తగ్గించి డిమాండ్‌ను తగ్గిస్తాయి. కాబట్టి నిరంతర ఆర్థికవృద్ధికి ఆర్థిక సమానత్వం ఉండాలని కీన్స్ అభిప్రాయపడ్డాడు.

కీన్స్ తరవాతి కాలంలో కీన్స్ ఆలోచనలను మరింత విస్తృత పరిచాడు కె. కె. కురిహార. పొదుపుకు ప్రత్యామ్నాయంగా వినియోగాన్ని కీన్స్ ప్రోత్సహిస్తే, కురిహార అవి రెండు పరస్పర పూరకాలని పేర్కొన్నాడు. కురిహార అభిప్రాయం ప్రకారం ఆదాయ అసమానతలు పెట్టుబడిలో తగ్గుదలకు దారితీసి తద్వారా ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం క్షీణిస్తుందని పేర్కొన్నాడు. ఆర్థికవృద్ధికి పై రెండు శక్తుల మధ్య సమతౌల్యం ఉండాలి. ఇది ఎక్కువ వేతనాలు, తక్కువ లాభాలు, పెట్టుబడి గల ఆంక్షలు లేని సమాజంలోనే సాధ్యమవుతుంది. 20వ శతాబ్దపు మధ్యకాలంలో వృద్ధి -సాంఘిక న్యాయం అనే భావన సైమన్ కుజ్‌నట్స్ రూపొందించిన U ఆకారపురేఖ ద్వారా ప్రభావితమైంది. చారిత్రాత్మకంగా పరిశీలించినపుడు ఆర్థికాభివృద్ధి తొలి దశలో ఆదాయ అసమానతలు పెరుగుతాయని, తరవాత కాలంలో దేశాలు అట్టడుగు స్థాయినుంచి అభివృద్ధి సాధించడంతో అసమానతలు తగ్గుతాయని కురిహార అభిప్రాయం. కాబట్టి ఆర్థికాభివృద్ధి తొలిదశలో ఆదాయ పంపిణీలో అత్యధికంగా ఉన్న అసమానతలు ఆర్థికాభివృద్ధికి అనుకూలించి సహకరిస్తాయని తరవాత అభివృద్ధి వేగం పుంజుకుని దీర్ఘకాలంలో ఆ ఫలితాలు అల్ప ఆదాయ వర్గాలవారివైపు జాలువారతాయని భావించబడుతుంది. అంటే ఈ ఆలోచన ప్రకారం అభివృద్ధికవసరమైన సాంఘిక, ఆర్థిక అవస్థాపన సౌకర్యాలను కల్పించినపుడు ఆర్థిక వృద్ధిరేటు గరిష్ఠంగా ఉంటుందని ఆదాయ పంపిణీ గురించి పట్టించుకోవాల్సిన అవసరం లేదని భావించారు. 18వ శతాబ్దంలో ఇంగ్లండ్, పందొమ్మిదో శతాబ్దంలో పశ్చిమ యూరప్, 20వ శతాబ్దపు తొలిదశలో జపాన్ సాధించిన అభివృద్ధిని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఆర్థర్ లెవిస్ ఈ ఆలోచనను మరింత బలపరచాడు. పైగా ఆధునిక పారిశ్రామిక రంగాన్ని విస్తరించి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు కూడా ఇదే పంథాను విస్తరింపచేయవచ్చని ఆయన అభిప్రాయపడ్డాడు. దీర్ఘకాలంలో, ఉపాధి అవకాశాలు బాగా పెరగటంతో సనాతన రంగం కూడా అభివృద్ధిచెంది ఆదాయ పంపిణీ కూడా ఒక స్థాయివద్ద నిలకడగా ఉంటుందనే అభిప్రాయాన్ని లెవిస్ వెలిబుచ్చారు.

జాతీయాదాయంలో లాభాల వాటాను పెట్టుబడిరంగాన్ని విస్తరించి ప్రభుత్వం అభివృద్ధి చేయాలి. ఈ లక్ష్యాన్ని సాధించటానికి అవసరమైన విధానాన్ని ప్రభుత్వం చేపట్టాలి. అధిక లాభాలు పొదుపుని పెంచి, పెట్టుబడులు పెరగటానికి తద్వారా మూలధన పెరుగుదలకు, అత్యధిక పెరుగుదలరేటుకు దారితీస్తాయి. అయితే ఆదాయ అసమానతలతో అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాలలో అభివృద్ధి సాధించటమనే అంశాన్ని అనేకమంది తీవ్రంగా విమర్శించారు. ఉదాహరణకు, అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల రాజకీయవ్యవస్థలు ముఖ్యంగా ప్రజాస్వామ్యదేశాలు నిరంతరం ఆదాయ అసమానతలను ప్రోత్సహించవు. అంతకంటె ముఖ్యంగా అవి కొనసాగటం కూడా అనుమతించవు. లేదంటే పొదుపును పెంచటానికి లాభాలు పెంచి మూలధన కల్పన చేయాలనే అంశం సాంఘిక అశాంతికి దారితీయవచ్చు. పైగా సాంఘికంగా అభిలషణీయమైనటువంటి రీతిలో పెట్టుబడికి తోడ్పడకపోవచ్చు. ఎందుకంటే పెట్టుబడిదారీ వర్గాలవారు పేద ప్రజల సంక్షేమాన్ని అంతగా పట్టించుకోకపోవచ్చు. ఇటువంటి పరిస్థితిలో ఆదాయ అసమానతలు అభివృద్ధికి దారితీయకపోగా ఆర్థికాభివృద్ధికి అవరోధాలుగా పరిణమించవచ్చు.

ఇంకో అభిప్రాయం ఏమిటంటే ఆదాయ పంపిణీలోని అసమానతలు మానవ వనరుల పెరుగుదలకు తోడ్పడకపోవచ్చు. ఆర్థికాభివృద్ధిని వేగిరపరచటానికి అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాలలో, ఆర్థికాభివృద్ధిని నిరంతరం కొనసాగించటానికి అభివృద్ధిచెందిన దేశాలలో వీటి అవసరం ఎంతయినా ఉంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో అత్యధిక జనాభా పేదవారు. అత్యల్ప ఆదాయాలతో అతి తక్కువ జీవన ప్రమాణంతో వారికి అవసరమైన పోషకాహారం, కనీస విద్య, శిక్షణ సౌకర్యాలను కూడా పొందలేకపోతున్నారు. ఫలితంగా వారి సామర్థ్యం తక్కువగా

BRAOU

ఉండి ఉత్పాదకత తక్కువగా ఉంటుంది. చివరకది ఆర్థిక వ్యవస్థ పెరుగుదలరేటుని మందగిస్తుంది. అంటే దీనిని బట్టి తెలిసేదేమంటే ఆదాయ పంపిణీలోని అసమానతలను తొలగించి పేదవారి ఆదాయాలను పెంచితే వారి జీవన ప్రమాణ స్థాయి పెరగటమే కాకుండా వారి ఉత్పాదకతా శక్తి కూడా బాగా పెరిగి ఆర్థిక వ్యవస్థకూడా బాగా అభివృద్ధి చెందుతుంది. అంతేకాదు పేదల ఆదాయాలు పెరగటంతో స్థానికంగా వారుపయోగించే వస్తువులకు డిమాండ్ పెరిగి ఉత్పత్తి కూడా పెరుగుతుంది. అంటే ఈ వస్తువులపై పెట్టుబడి మరింత పెరిగి మరింత మూలధన కల్పన జరిగి ఆర్థికవ్యవస్థలో పెరుగుదల రేటు బాగా పుంజుకుంటుంది.

పైన చర్చించిన అంశాలన్నింటిని పరిశీలిస్తే మనకు అర్థమయ్యేదేమంటే భారతదేశం లాంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఆదాయ, అసమాతల ద్వారా అభివృద్ధి సాధించడమనేది సరయిన ఆలోచన కాదని వెల్లడయింది. ముఖ్యంగా దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన ఉన్న జనాభా ఎక్కువ ఉన్నందువల్ల ఇది భారతదేశానికి అనుకూలించదు. కాబట్టి ఆదాయ, పంపిణీలలోని అసమానతను భారతదేశంలో మార్కెట్ శక్తులకు వదిలివేయకుండా ప్రభుత్వం తన విధానాల ద్వారా అదుపు చేయాల్సి ఉంటుంది. అది దిగువ పేర్కొన్న విధంగా చేయవచ్చు. (1) వనరులను సమర్థవంతంగా ఉపయోగించుకొని స్థూల జాతీయోత్పత్తిని పొదుపు పెంచటం ద్వారా పెంచుకోవాలి. సమాజంలో అన్ని వర్గాలవారు ఈ వనరుల ఉపయోగం ద్వారా ప్రయోజనం పొందేలా ఉండాలి. (2) సబ్సిడీలు, పరపతి మొదలైన సౌకర్యాలద్వారా పేదలకు చేయూతనివ్వాలి. (3) ప్రభుత్వ విత్త విధానం ద్వారా పేదలకు ఆదాయాన్ని పునః పంపిణీ చేయాలి లేదా వినియోగవస్తువులపై సబ్సిడీలందించటం ద్వారా నేరుగా సహాయాన్ని అందించాలి. (4) భూసంస్కరణలను సమర్థవంతంగా అమలుచేసి ఆస్తులను బదిలీ చేయాలి. (5) దీర్ఘకాల జనాభా విధానం, మానవ వనరులను ప్రణాళికాబద్ధంగా నియంత్రించి దీర్ఘ కాలంలో పేదల అభివృద్ధికి సహకరించాలి. దీని ద్వారా ప్రత్యక్షంగా కాకపోయినా పరోక్షంగానైనా వారికి మేలు జరుగుతుంది. కాబట్టి అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాలలో అనుసరించాల్సిన వ్యూహం అభివృద్ధి, సాంఘిక సమానత్వం. దీనిని సాధించటానికి కడు జాగ్రత్తగా చర్యలు తీసుకోవాలి.

వృద్ధితోకూడిన సమానత్వాన్ని అందించటానికి భారత రాజ్యాంగంలోనే అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చారు. భారత రాజ్యాంగంలోని ఆదేశసూత్రాల్లో ఆర్థిక స్తోమత కేంద్రీకరణను నివారిస్తూ సంపదను సామాన్య మానవుని ప్రయోజనాలకు భంగం కలిగించని రీతిలో పంపిణీ చేసేలా ప్రభుత్వ విధానం ఉండాలని పేర్కొన్నారు. దీని కనుగుణంగానే ప్రభుత్వం తన విధానాలను రూపొందించుకుంటుంది. ఈవిధంగా ఆదాయ, పంపిణీల్లోని వ్యత్యాసాలను తొలగించటమనేది భారతీయ పంచవర్ష ప్రణాళికలలో ఒక లక్ష్యంగా ప్రతి ప్రణాళికలోను చేపట్టడం జరిగింది.

BRAOU

16.3 పేదరికం భావన - నిర్వచనాలు

అందాన్ని గుర్తించటం తేలిక. కాని నిర్వచించటం చాలా కష్టం. అదేవిధంగా పేదరికాన్ని కూడా తేలికగా గుర్తించవచ్చు. కానీ నిర్వచించటం కష్టం. సాంఘికశాస్త్రవేత్తలు, అర్థశాస్త్రవేత్తలు కనీస అవసరాలను ప్రమాణంగా తీసుకొని పేదరికాన్ని నిర్వచించారు. సమాజంలోని ఒక వర్గం కనీస జీవితావసరాలు పొందలేని సామాజిక దృగ్విషయాన్ని పేదరికం అనవచ్చు. ఒక సమాజంలోని అధికభాగం జనాభా కనీస జీవన ప్రమాణస్థాయి పొందలేకపోతే ఆ సమాజం తీవ్ర పేదరికంలో ఉన్నదంటారు. టౌన్‌సెండ్ (Townsend) మహాశయుడు పేదరికాన్ని ఇలా నిర్వచించాడు. "సగటు స్థాయి కన్నా వనరులు బాగా తక్కువగా ఉండటం వల్ల ఒక సమాజంలోని సభ్యులకు వచ్చే లాభాలు పొందలేక, సమాజానికి సాంప్రదాయికంగా ఉండే కార్యకలాపాలలో పాల్గొనలేక ఉండే వర్గం జనాభా

పేదరికంలో ఉన్నారనవచ్చు." ప్రతి సమాజంలోను కనీస జీవన స్థాయిని ఆధారం చేసుకునే పేదరికాన్ని నిర్వచించారు. అయితే ఈ కనీస జీవన స్థాయి అనేది అన్ని దేశాలకు ఒకేవిధంగా ఉండదు. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాలలో కనీస జీవన స్థాయిగా భావించేది భారత దేశంలో భాగ్యవంతుల జీవన్నస్థాయి అవుతుంది.

16.4 పేదరికంలో రకాలు

పేదరికాన్ని రెండు రకాలుగా చెబుతారు. ఒకటి నిరపేక్షమైన పేదరికం (Absolute Poverty), రెండోది సాపేక్షమైన పేదరికం (Relative Poverty)

16.4.1 నిరపేక్షమైన పేదరికం (Absolute Poverty)

కనీస జీవన ప్రమాణ స్థాయిని నిర్ణయించి ఆ స్థాయికన్నా తక్కువగా ఉన్నవారిని నిరపేక్షమైన పేదరికంలో ఉన్నారంటారు. దీనిని నిర్ణయించటానికి జీవించేందుకు అవసరమైన పోషక పదార్థాల పరిమాణాలను (బియ్యం, పప్పులు, పాలు మొదలయినవి) ముందుగా నిర్ణయిస్తారు. తరవాత మార్కెట్ ధరల ఆధారంతో వాటి వ్యయాలను అంచనావేసి, వాటిని కలుపుకొని కనీస జీవితావసర వినియోగవ్యయ మొత్తాన్ని నిర్ధారిస్తారు. కనీస జీవనాధార వివియోగ వ్యయస్థాయిని దారిద్ర్య రేఖగా పిలుస్తారు. కనీసం ఆ వ్యయాన్ని కూడా చేయలేని వారిని పేదలుగా నిర్ణయిస్తారు. నిరపేక్షంగా పేదరికాన్ని నిర్ణయిస్తారు. కనక దీనిని నిరపేక్షమైన పేదరికం అంటారు. పేదలంటే ఎవరనేది తెలుసుకోవటానికిది ఉపయోగపడుతుంది.

16.4.2 సాపేక్షమైన పేదరికం (Relative Poverty)

సాపేక్షమైన పేదరికాన్ని గురించి చెప్పేందుకు ఆదాయ స్థాయులనుబట్టి ప్రజలను వివిధ గ్రూపులుగా వర్గీకరిస్తారు. ఆ గ్రూపుల జీవన ప్రమాణ స్థాయులను పోల్చి, వాటి ఆధారంగా పేదరికాన్ని నిర్ధారిస్తారు. ఒక సమాజంలో వివిధ వర్గాలమధ్య ఆదాయ పంపిణీని అంచనావేసి సమాజంలో ఎగువన ఉన్న 5 నుంచి 10 శాతం జనాభా ఆదాయం దిగువన ఉన్న 5 నుంచి 10 శాతం జనాభా ఆదాయంతో పోల్చిచూస్తే సాపేక్షమైన పేదరికం తెలుస్తుంది. జీవన ప్రమాణంలో అసమానతలు ఎక్కువైనకొద్దీ ఇటువంటి పేదరికం కూడా అధికమవుతుంది.

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కనపడేది ప్రముఖంగా నిరపేక్షమైన పేదరికం. అయితే ధనికులు, మధ్యతరగతి, పేదలు అనేవర్గీకరణ సాధ్యపడినచోట సాపేక్షపేదరికం కూడా ఉంటుంది. సాపేక్షమైన పేదరికం అభివృద్ధి చెందినదేశాల్లో కూడా ఉంటుంది. మన దేశంలో పేదరికం అంటే నిరపేక్షమైన పేదరికమే. దానిని గురించే మనం ఈ పాఠంలో చర్చించటం జరిగింది.

16.5 దారిద్ర్యరేఖ (Poverty Line)

భారతదేశంలో నిరపేక్షమైన పేదరికాన్ని కొలవటానికి దారిద్ర్యరేఖ నిర్ణయించి ఆ స్థాయికి తక్కువగా ఉన్నవారు పేదరికంలో ఉన్నట్లు అంచనా వేస్తారు. ఐక్యరాజ్యసమితి వారి ఆహార వ్యవసాయ సంస్థ మొదటి డైరెక్టర్ జనరల్ బాయిడ్ - ఒర్ (Boyd-Orr) మొదటిగా "ఆకలిరేఖ" భావనను ప్రతిపాదించారు. ఇదే క్రమంగా దారిద్ర్యరేఖగా రూపాంతరం చెందింది.

గ్రామీణ ప్రాంతాలలో సగటున ఒక వ్యక్తికి రోజుకు 2400 కేలరీల, పట్టణ ప్రాంతాలలో సగటున ఒక వ్యక్తికి రోజుకి 2100 కేలరీల శక్తినివ్వటానికి కావలసిన ఆహార అవసరాల ఆధారంగా ప్రణాళికా సంఘం దారిద్ర్య రేఖను నిర్ణయించింది.

ఆరో ప్రణాళికలో 1978-79 ధరలలో గ్రామీణ ప్రాంతాలలో నెలసరి వినియోగం రూ. 76/- పట్టణ ప్రాంతాలలో రూ. 88/- పేదరికపు గీతగా నిర్ణయించారు.

కనీస ఆహార విలువల ద్వారా దారిద్ర్యం నిర్ణయించటానికి ప్రణాళికా సంఘం ప్రయత్నించింది. అయితే యిది వివాదస్పద విషయమని కొందరి అభిప్రాయం. మనం తీసుకునే ఆహారంలో పోషక విలువలు లోపం లేకుండా ఉండాలంటే కాలరీలతోపాటు ప్రోటీన్లు, ఖనిజాలు, విటమిన్లుండాలి. అవిలేకపోతే పోషకాహారలోపం వల్ల వివిధ వ్యాధులకు గురిఅవుతారు. అందువల్ల దారిద్ర్యరేఖ నిర్ణయంలో కాలరీలకు ప్రాధాన్యం ఇచ్చి తక్కిన పోషకవిలువలను పట్టించుకోలేదనే విమర్శ ఉంది. సరిపోయే కాలరీలనిచ్చే ఆహారంలో తక్కిన విలువలుండకపోవచ్చు. కాని ఇటీవల పరిశోధనల ప్రకారం ప్రజలకు కాలరీల కొరత ఉంటేనే ప్రోటీన్ల కొరత ఉంటుందని ప్రజలకు కాలరీల కొరతలేకపోతే ప్రోటీన్ల కొరత ఉండదని తెలుస్తున్నట్లుగా సుఖాత్మే పేర్కొన్నారు. అందువల్ల దారిద్ర్యరేఖ నిర్ణయంలో కాలరీలకు ప్రాధాన్యమిచ్చారు.

16.6 పేదరికం అంచనాలు

పేదరాకాన్ని నిర్వచించటం ఎంత కష్టమో పేదరిక పరిమాణాన్ని నిర్ణయించటంలోను అనేక చిక్కులున్నాయి. అయినా అనేకమంది ఆర్థికవేత్తలు, సంస్థలు మనదేశంలో దారిద్ర్యాన్ని అంచనావేశాయి. అయితే వీరి అంచనాలలో అనేక తేడాలు కన్పిస్తాయి. దీనికి గల ముఖ్య కారణం పేదరికాన్ని లెక్కించటానికి వారి ఎంపిక చేసుకున్న విధానాలు, అనుసరించిన పద్ధతులలోని తేడాలే. మనదేశంలో పేదరికాన్ని గురించి అధ్యయనం చేసిన కొందరు ఆర్థికవేత్తల, సంస్థల అంచనాలను ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాం.

16.6.1 ఒఝా పేదరికం అంచనాలు

సగటున ఒక మనిషికి రోజుకు 2250 కేలరీల శక్తినిచ్చే ఆహారం ఆధారంగా ఒఝా దారిద్ర్యరేఖను నిర్ణయించారు. 2250 కేలరీల శక్తినిచ్చే ఆహారం కోసం 1960-61 ధరలలో తలసరి వినియోగ వ్యయం గ్రామీణ ప్రాంతాలలో రూ 8-11, పట్టణ ప్రాంతాలలో రూ. 15-18గా నిర్ణయించారు. ఈ ప్రాతిపదిక ప్రకారం గ్రామీణ ప్రాంతాలలో 184 మిలియన్లు (మొత్తం గ్రామీణ జనాభాలో 51.8 శాతం) పట్టణ ప్రాంతాలలో 6 మిలియన్లు (పట్టణ జనాభాలో 7.6 శాతం) పేదరికం ఉంది. దేశం మొత్తం మీద 1960-61లో 190 మిలియన్లు (మొత్తం జనాభాలో 44 శాతం) పేదరికంలో ఉన్నట్లు తేలింది. 1967-68లో గ్రామీణ ప్రాంతాలలో 289 మిలియన్లు అంటే గ్రామీణ జనాభాలో 70 శాతం పేదరికంలో ఉన్నారు. ఒఝా అంచనాల ప్రకారం గ్రామీణ పేదరికం పెరిగింది.

16.6.2 దండేకర్, రథ్‌ల అంచనాలు

2250 కాలరీలనిచ్చే ఆహారాన్ని ప్రమాణంగా తలసరి వ్యయం ఎంత స్థాయిలో ఉంటే ఈ కనీస ప్రమాణంలో ఆహార అవసరాలు తీరుతాయనే విషయాన్ని వీరు పరిశీలించారు. వీరి అంచనా ప్రకారం 1960-61లో గ్రామీణ ప్రాంతాలలో తలసరి వ్యయం నెలకు రూ 13-15 (సంవత్సరానికి సుమారు రూ. 170) ఉండాలి. ఈ లెక్క ప్రకారం గ్రామీణ ప్రజలలో 33 శాతం వరకు కనీస ప్రమాణంలో కాలసిన ఆహారాన్ని పొందలేకపోతున్నారు. పట్టణ ప్రాంతపు ప్రజల ఆహారధాన్యాల వినియోగం 490 గ్రాముల స్థాయిలో ఉండాలంటే వారి తలసరి వినియోగ వ్యయం నెలకు రూ. 21-24 (అంటే సంవత్సరానికి సుమారు రూ 270) ఉండాల్సి ఉంటుంది. ఈ ప్రమాణంలో వినియోగ వ్యయం చేయలేనివారు 1960-61లో పట్టణ ప్రజలలో 4.90 శాతం ఉన్నట్లు అంచనా వేశారు. 1968-69 ధరలలో గ్రామీణ, పట్టణ జనాభాలకు వరసగా రూ. 324, రూ. 486 కనీస తలసరి వార్షిక ఆదాయంగా నిర్ణయించారు. దీని ప్రకారం 1968-69లో గ్రామీణ ప్రాంతాలలో 40 శాతం, పట్టణ ప్రాంతాలలో 50 శాతం

BRAOU

పేదరికంలో ఉన్నట్లు 1960-61 నుంచి 1968-69 మధ్యలో పేదరికంలో ఉన్నవారి శాతం మారలేదని తెలిపారు.

16.6.3 మినహాస్ గ్రామీణ పేదరికపు అంచనాలు

1956-57 నుంచి 1967-68 వరకు మనదేశంలో గ్రామీణ పేదరికం ఏ విధంగా ఉందనే విషయాన్ని బి.యస్. మినహాస్ అంచనా వేశారు. ఈయన తన అంచనాలను రెండు వేర్వేరు పేదరికపు రేఖల ద్వారా చూపాడు. దానిలో మొదటిది ప్రణాళికా సంఘం నియమించిన ప్రత్యేక అధ్యయన బృందం సూచించిన 1960-61 ధరలలో సంవత్సరానికి రూ. 240 తలసరి వినియోగ వ్యయం ఆధారంగా రెండోది 1960-61 ధరలలోనే తలసరి సాలుసరి రూ. 200 వినియోగవ్యయ ఆధారంగా నిర్ణయించినది. 1960-61 ధరలలో ప్రణాళికా సంఘ ప్రత్యేక అధ్యయన సంఘం సూచించినట్లుగా సంవత్సరానికి రూ. 240ను కనీస స్థాయి తలసరి వ్యయంగా తీసుకుంటే పేదరికంలో ఉన్న జనాభా శాతం 1956-57లో 65.0గా ఉన్నదల్లా మధ్యలో కొన్ని మార్పులకులోనయి 1967-68 నాటికి 50.6గా మారింది. అయితే పేదరికంలో ఉన్నవారి సంఖ్య మాత్రం 215 మిలియన్ల నుంచి 210 మిలియన్లకు తగ్గింది. ఈ పేదరికంలో ఉన్నవారి శాతం మరియు సంఖ్య 1956-57 నుంచి 1967-68 మధ్యకాలంలో కొన్ని సాధారణంగా ఉన్న సంవత్సరాలలో తక్కువగాను, కరువు పరిస్థితులు ఉన్న సంవత్సరాలలో ఎక్కువగాను ఉన్నట్లు మినహాస్ పేర్కొన్నాడు. 1960-61 ధరలలో సంవత్సరానికి తలసరి వినియోగ వ్యయం రూ. 200ని ఆధారం చేసుకుని చూస్తే పేదరికంలో ఉన్నవారి శాతం 52.4 నుంచి 37.1కి తగ్గింది. వారి సంఖ్య కూడా 173 మిలియన్ల నుంచి 154 మిలియన్లకు తగ్గింది.

16.6.4 బర్ధన్ గ్రామీణ పేదరికపు అంచనాలు

1960-61 నుంచి 1968-69 సంవత్సరాలకు సంబంధించి గ్రామీణ పేదరికాన్ని పి.కె. బర్ధన్ అధ్యయనం చేశారు. 1960-61 ధరలలో నెలకు రూ. 15 కనీస వ్యయంగా నిర్ణయించారు. బర్ధన్ అంచనాల ప్రకారం గ్రామీణ పేదరికం 1960-61లో 38 శాతం, 1964-65లో 45 శాతం, 1967-68లో 53కి, 1968-69లో 54కి పెరిగింది.

16.6.5 మాంటెక్ అహ్లూవాలియా అంచనాలు

ఈయన 1956-57 నుంచి 1973-74 వరకు గ్రామీణ ప్రాంతాలలోని పేదరికాన్ని అంచనా వేశాడు. 1960-61 ధరలలో నెలకు రూ. 15 తలసరి వ్యయాన్ని దారిద్ర్య రేఖగా గుర్తించి మిగిలిన సంవత్సరాలలోని వ్యయాలను వ్యవసాయ కార్మికుల వినియోగధరల సూచిక ఆధారంగా 1960-61 ధరలలోకి నెలకు తలసరి రూ. 15కు సమానమయ్యేటట్లు సవరించి వివిధ సంవత్సరాలలో పేదరికంలో ఉన్నవారిని అంచనా వేశాడు. 1956-57లో గ్రామీణ ప్రాంతాలలో దారిద్ర్యరేఖ కింద ఉన్న జనాభా 181 మిలియన్లు, అంటే మొత్తం గ్రామీణ జనాభాలో 54.1 శాతంగా ఉన్నది. ఈ జనాభా 1960-61కి 141 మిలియన్లు అంటే 38.9 శాతానికి, 1967-68లో 235 మిలియన్లు అంటే 56.5 శాతానికి 1973-74 సంవత్సరానికి 241 మిలియన్లకు అంటే 46.1 శాతానికి మారింది. మొత్తం మీద దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్న జనాభా శాతం కొంత తగ్గినట్లు ఉన్నా,వారి సంఖ్య మాత్రం పెరిగింది. వ్యవసాయ ఉత్పత్తి ఎక్కువగా ఉన్న సంవత్సరాలలో పేదరిక ప్రభావం తక్కువగా ఉందని, కరువు పరిస్థితులున్నప్పుడు పేదరికం ఎక్కువగా ఉందని అహ్లూవాలియా తెలియచేశారు.

16.6.6 ఏడో ఆర్థిక సంఘం పేదరికపు అంచనాలు

ఏడో ఫైనాన్స్ కమీషన్‌వారు ఇప్పటివరకు అనుసరిస్తున్న దారిద్ర్యరేఖను మరింత సమగ్రంగా రూపొందించాలని నిర్ణయించారు. దానికనుగుణంగా ఇప్పటివరకు ప్రాతిపదికగా తీసుకుంటున్న కుటుంబ వినియోగానికి ప్రభుత్వం వ్యయంవల్ల సమకూరే ప్రయోజనాలను జోడించి "హెచ్చించిన దారిద్ర్యరేఖ (Augmented poverty line) ను నిర్ణయించారు. దీనిలో భాగంగా 1970-71లో రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఆరోగ్యం, కుటుంబ సంక్షేమం (2) నీటి సరఫరా,

BRAOU

పరిశుభ్రత (3) విద్య (4) పోలీసు, జైళ్ళు, కోర్టుల పాలనా అంగాలు (5) రోడ్లు, సాంఘిక సంక్షేమాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకున్నారు. ఈ రకంగా సవరించి తయారుచేసిన సమగ్రమైన దారిద్ర్యరేఖను "హెచ్చించిన దారిద్ర్యరేఖ" (Augmented poverty line) అని అన్నాడు. ఈ అంచనాల ప్రకారం 1970-71లో 277 మిలియన్ ప్రజలు హెచ్చించిన దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన జీవిస్తున్నట్లు అంచనావేశారు. దీనిలో 225 మిలియన్లు గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ఉండగా 52 మిలియన్లమంది పట్టణ ప్రాంతాలలో దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్నట్లు అంచనా వేశారు. ఏడో ఆర్థిక సంఘం అంచనాల ప్రకారం దిగువ విషయాలు స్పష్టమయ్యాయి.

1. ఇంతవరకు వేసిన అంచనాలకు భిన్నంగా హెచ్చించిన దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన జీవించేవారి శాతం 52 ఉంది.
2. దీనిలో పట్టణాలలోను, పల్లె ప్రాంతాలలోను దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన జీవించేవారి నిష్పత్తి యించుమించు ఒకే రకంగా ఉంది.

16.6.7 ప్రపంచబాంకు అంచనాలు

ఇండియా, పావర్టీ, ఎంప్లాయిమెంట్ అండ్ సోషల్ సర్వీసెస్ (1989) అనే అధ్యయనంలో ప్రపంచబాంకు సయితం ప్రణాళికా సంఘం అనుసరించిన పద్ధతినే అనుసరించింది. కనీస కాలరీల ప్రమాణాన్ని తీసుకొని దారిద్ర్యరేఖను నిర్ణయించటం జరిగింది. 1973-74 సంవత్సరాలకు గ్రామీణ ప్రాంతాలకు రూ. 49.1 పట్టణ ప్రాంతాలకు రూ 56.6 తలసరి నెలసరి వినియోగ వ్యయాన్ని పేదరికపు గీతగా ప్రణాళికా సంఘంవారు నిర్ణయించారు. నేషనల్ శాంపిల్ సర్వేవారు, ఇండియన్ స్టాటిస్టికల్ ఇన్‌స్టిట్యూట్‌వారు అభివృద్ధిపరిచిన డిఫ్లేటర్ సీరీస్‌ని ఉపయోగించి ప్రత్యామ్నాయ పద్ధతి నుపయోగించి ప్రపంచ బాంకు పేదరికపు గీతను నిర్ణయించారు. వీరి అంచనా ప్రకారం ప్రస్తుత ధరలలో 1977-78కుగాను గ్రామీణ ప్రాంతాలకు 55.2 రూపాయలు, పట్టణ ప్రాంతాలకు రూ. 68.6; 1983వ సంవత్సరానికి గ్రామీణ ప్రాంతాలకు రూ. 89.0 పట్టణ ప్రాంతాలకు రూ. 112.2గా నిర్ణయించారు. ఈ ప్రాతిపదికన 1970, 1983, 1988 సంవత్సరాలకు వీరు దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్నవారిని అంచనావేశారు. వీరి అంచనాలను పట్టిక 16.1లో చూడవచ్చు.

BRAOU

పట్టిక-16.1 : భారతదేశంలో దారిద్ర్యరేఖకు దిగువ వున్న జనాభా

ప్రపంచబాంకు అంచనాలనుబట్టి దిగువ విషయాలు వెల్లడవుతున్నాయి.

		సంఖ్య (మిలియన్లలో)			దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్నవారు (శాతంలో)		
		1970	1983	1988	1970	1983	1988
పేదరికపు గీతకు దిగువన ఉన్నవారు	గ్రామీణ	236.8	252.1	252.2	53.0	44.9	41.7
	పట్టణ	50.5	64.7	70.1	45.5	36.4	33.6
	మొత్తం	287.3	311.7	322.3	52.4	42.5	39.6
తీవ్రమైన దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్నవారు							
	గ్రామీణ	134.6	128.1	123.6	30.1	22.8	20.4
	పట్టణ	28.4	31.5	32.9	25.6	17.7	15.8
	మొత్తం	163.0	159.6	156.5	29.8	21.8	19.2
మొత్తం జనాభా		547.6	733.2	813.7	100.0	100.0	100.0

1. 1970లో 237 మిలియన్లు ఉన్న గ్రామీణ పేదవారి సంఖ్య 1983 నాటికి 252 మిలియన్లకు పెరిగినా సాపేక్షికంగా చూస్తే తరుగుదల కనిపిస్తున్నది. అదే విధంగా గ్రామాల్లో దారిద్ర్యరేఖకు దిగువ జీవించేవారి శాతం 1970లో 53 ఉండగా అది 1983 నాటికి 45 శాతానికి, 1988 నాటికి 42 శాతానికి తగ్గింది.

2. పట్టణాల్లో దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన జీవించేవారి శాతం కూడా 1970లో 45.5 ఉండగా అది 1983 నాటికి 36.4 శాతం, 1988 నాటికి 33.6 శాతానికి తగ్గింది.

3. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన జీవించేవారి సంఖ్య 1983-88 మధ్య యించుమించుగా 2.52 మిలియన్ల వద్ద నిలకడగా ఉండగా, అదే పట్టణ ప్రాంతాలకు 1970లో 50.7 మిలియన్లు 1983లో 64.7 మిలియన్లు, 1988 నాటికి 70.1 మిలియన్లకు పెరిగింది.

4. మొత్తం మీద దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన జీవించేవారి సంఖ్య 1970లో 52.4 శాతం ఉండగా 1983 నాటికి అది 42.5 శాతానికి, 1988 నాటికి 39.6 శాతానికి తగ్గింది. అయితే సంఖ్యాపరంగా చూస్తే 1970లో 287 మిలియన్లుండగా 1983 నాటికి 312 మిలియన్లు, 1988 నాటికి 322 మిలియన్లకు పెరిగింది.

5. అతి పేదరికం (Ultra Poor) ఉన్నవారి శాతం 1970లో 30 శాతం ఉండగా అది 1983 నాటికి 22 శాతం 1988 నాటికి 19 శాతానికి తగ్గింది. ఈ నిష్పత్తి గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో 30 శాతం నుంచి 20 శాతానికి తగ్గగా పట్టణ ప్రాంతాలలో ఈ నిష్పత్తి 1970-1988 మధ్య 26 శాతం నుంచి 16 శాతానికి తగ్గింది. మొత్తం గ్రామీణ పేదవారిలో షెడ్యూల్ కులాలు, తెగలవారు మూడో వంతు ఉన్నారు,

పేదరికపు అంచనాలను పరిశీలిస్తే పేదరికంలో పై వర్గాలలో ఉన్నవారికి అందిన ప్రయోజనాలు అట్టడుగున ఉన్న వర్గాలవారికి అందలేదని స్పష్టమవుతుంది.

16.7 దారిద్ర్యరేఖ - దారిద్ర్యపు అంతరం : అధ్యయనాలు (Study on Poverty Line and Poverty Gap)

గౌరవ్‌దత్తా, మార్టిన్ రవాలియాన్ అనేవారు దారిద్ర్య రేఖతోపాటు దారిద్ర్య అంతరం అనే భావనను రూపొందించారు. వీరు కూడా తమ అధ్యయనానికి రూ. 89ని దారిద్ర్యరేఖగా తీసుకొన్నారు. దారిద్ర్యరేఖకు ఎంత దూరంలో ఉన్నారనే అంశాన్ని సగటు వినియోగ వ్యయ ఆధారంగా ప్రతి రాష్ట్రంలో ఉన్న పేదవారిని లెక్కించి మొత్తం దేశంలో దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్నవారిలో వీరి శాతమెంతో లెక్కించారు. వీరి అధ్యయనం ప్రకారం 43.9 శాతం జనాభా దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన 1983లో ఉన్నట్లు, గ్రామీణ ప్రాంతాలలో వీరి శాతం 45 పట్టణ ప్రాంతాలలో అది 40 శాతం ఉన్నట్లు అంచనా వేశారు. వీరి అధ్యయనం ప్రకారం గ్రామాల్లో దారిద్ర్యపు అంతరం పట్టణాలతో పోల్చినపుడు ఎక్కువగా ఉంది. దీనినిబట్టి మనకు అర్థమవుతున్నదేమంటే దారిద్ర్య నిర్మూలన పథకాలు పేద ప్రజలకు అందేలా రూపొందించాలి.

16.8 భారతదేశంలో దారిద్ర్యభారపు అంచనాలు (Study of Incidence of Poverty in India)

బి.యస్. మినహాస్, యల్.ఆర్.జైన్, యస్.డి. టెండుల్కర్ భారతదేశంలో 1970-71 నుంచి 1987-88 వరకు ఉన్న దారిద్ర్యపు భారాన్ని అంచనావేశారు. అవసరమైన మార్పులు చేర్పుల సాయంతో నేషనల్ శాంపిల్ సర్వేవారి అంచనాలనుపయోగించుకొని వారు గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాల దారిద్ర్యభారాన్ని అంచనా వేశారు. 20 రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన వివరాలను పైన సూచించిన రీతిలో అధ్యయనం చేసే పేదవారికి సంబంధించి అఖిల

BRAOU

భారతస్థాయిలో పేదల తలల నిష్పత్తిని, అంతర్ రాష్ట్రాల మధ్యగల తేడాలను లెక్కించటం జరిగింది. వారి అధ్యయనంలో కింది అంశాలు వెల్లడయ్యాయి.

(i) దారిద్ర్యభారం గ్రామీణ భారతదేశంలో 1970-71లో 58.8 శాతం ఉండగా అది 1983 నాటికి 50.8 శాతానికి, 1987-88 నాటికి 48.7 శాతానికి తగ్గింది. అదే కాలంలో పట్టణ ప్రాంతాలలో 1970-71లో 46.2 శాతం ఉండగా 1983 నాటికది 39.7 శాతానికి, 1987-88 నాటికి 37.8 శాతానికి తగ్గింది. మొత్తం భారతదేశానికి తీసుకుంటే దారిద్ర్యభారం 1970-71లో 56.3 శాతం ఉండగా అది 1983 నాటికి 48.1 శాతానికి, 1987-88 నాటికది 45.9 శాతానికి తగ్గింది. ప్రణాళికా సంఘంవారు పేదరికం తగ్గిందంటూ ఇచ్చిన వివరాలను వారు తీవ్రంగా విమర్శించారు. నిజానికి ప్రణాళికా సంఘంవారు పేర్కొనట్లుగా 1983 నుంచి 1987-88 మధ్య దారిద్ర్య భారం తగ్గలేదు. అది చాలా కొద్ది మొత్తంలోనే తగ్గింది. నిజానికి 1987-88లో అఖిలభారతస్థాయిలో గ్రామీణ ప్రాంతాలలో 44.8 శాతం, పట్టణ ప్రాంతాలకు 36.5 శాతం ఉంది అంతేకాని ప్రణాళికా సంఘం పేర్కొన్నట్లుగా 32.7, 19.4 శాతం మాత్రం కాదు. మొత్తం భారతదేశానికి తీసుకున్నట్లయితే 1987-88లో అది 42.7 శాతం ఉంది కాని ప్రణాళికా సంఘం పేర్కొన్నట్లుగా 29.2 శాతం మాత్రం కాదు.

(ii) 1970-71లో గ్రామీణ పేదలు 258 మిలియన్లుండగా వారి సంఖ్య 1987-88 నాటికి 284 మిలియన్లకు పెరిగింది. అదే కాలంలో పట్టణ పేదల సంఖ్య 50 మిలియన్ల నుంచి 77 మిలియన్లకు పెరిగింది. మొత్తం భారతదేశంలో పైన పేర్కొన్న కాలంలో పేదల సంఖ్య 308 మిలియన్ల నుంచి 361 మిలియన్లకు పెరిగింది.

(iii) 1971 నుంచి భారతదేశంలో జనాభా 2.2 శాతం పెరుగుతుండగా 1970-71, 1987-88 మధ్య పేదల సంఖ్య సంవత్సరానికి సగటున 0.9 శాతం చొప్పున పెరిగింది. దీనినిబట్టి అభివృద్ధి పేదరిక నిర్మూలన కార్యక్రమాలు అనుకున్న దిశలో జనాభారేటుని, దారిద్ర్యాన్ని తగ్గించటంలో కొంత ఆరోగ్యవంతమైన ప్రభావాన్ని చూపాయనటంలో సందేహం లేదు.

iv) తలల లెక్కింపు ప్రాతిపదికన రాష్ట్రాలను రెండు వర్గాలుగా విభజించటం జరిగింది. మొదటి వర్గంలో అఖిల భారత స్థాయికంటె పేదరికపు నిష్పత్తి ఎక్కువ ఉన్నవి కాగా రెండో వర్గంలో అఖిలభారత స్థాయికంటె తక్కువ పేదరికం ఉన్నవి ఉన్నాయి. 1987 - 88 లో మొదటి వర్గంలో చేరిన రాష్ట్రాలేవంటే బీహార్, ఒరిస్సా, మధ్యప్రదేశ్, పశ్చిమ బెంగాల్, అస్సాం, ఉత్తర ప్రదేశ్, మహారాష్ట్ర, తమిళనాడు, కేరళ, కర్నాటక రెండో వర్గంలో పంజాబ్, హర్యానా, హిమాచల్ ప్రదేశ్, జమ్ము కాశ్మీర్, మణిపూర్, రాజస్థాన్, త్రిపుర, ఆంధ్రప్రదేశ్, గుజరాత్ రాష్ట్రాలున్నాయి. పేదరికపు నిష్పత్తులను పరిశీలించినపుడు రాష్ట్రాలలో తీవ్రమైన వ్యత్యాసాలు కనిపిస్తాయి. 1987-88లో బీహార్‌లో దారిద్య నిష్పత్తి 65 శాతం కాగా పంజాబ్‌లో 18 శాతం మాత్రమే ఉంది. మణిపూర్ అతిచిన్న రాష్ట్రం అయిననప్పటికీ 17 శాతం పేదరికపు నిష్పత్తిని కలిగి ఉంది.

16.9 పేదరికం - అసమానతలు - అంతర్జాతీయ పోలికలు

ప్రపంచబాంకు, ససెక్స్ యూనివర్శిటీ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ డెవలప్‌మెంట్ స్టడీస్ వారు సంయుక్తంగా నిర్వహించిన ఆధ్యయనంలో అసమానతలను మూడు కేటగరీలుగా వర్గీకరించారు. దీనిలో మొదటిది అత్యధిక అసమానతలు, రెండోది మాదిరి అసమానతలు, మూడోది తక్కువ అసమానతలు. అసమానతలను పరిశీలించటానికి

BRAOU

వీరు అట్టడుగు 40 శాతం ఆదాయ వర్గాల వారిని, మధ్య 40 శాతం, అగ్రభాగాన ఉన్న 20 శాతం గృహసముదాయాలవారని ఎంపికచేసుకున్నారు. అట్టడుగు 40 శాతం జనాభా ఆదాయ వాటా ప్రాతిపదికగా అసమానతల తీవ్రతను వీరు ఈ విధంగా లెక్కకట్టారు.

జాతీయదాయంలో అట్టడుగు 40 శాతం జనాభా వాటా ప్రాతిపదికగా

అత్యధిక అసమానతలు	12 శాతం కంటె తక్కువ
మాదిరి అసమానతలు	12 17 శాతం మధ్య
అల్ప అసమానతలు	17 శాతం మరియు ఆ పైన

66 దేశాల ఆదాయాలను పరిశీలించిన తరవాత ఈ అధ్యయనంలో కింది అంశాలను గుర్తించారు.

ఆదాయలు పరిశీలించినపుడు సోషలిస్టు దేశాలలో ఆదాయాల్లో సమానతలు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. కనిపించే కొద్ది అసమానతలైనా వివిధ రంగాలు, నైపుణ్యా వర్గాల వారికి వేతనాల్లో వ్యత్యాసం మూలంగానే సంభవిస్తున్నాయి. ఈ దేశాల్లో ఆదాయ అసమానతలను నిర్మూలించే నిర్మాణాత్మకమైన చర్యలు పటిష్టంగా ఉండటాన ఈ దేశాల్లో మొత్తం ఆదాయంలో 25 శాతం అట్టడుగు 40 శాతం వారు అనుభవించగలుగుతున్నారు.

ఇక అభివృద్ధి చెందిన దేశాల విషయానికొస్తే తక్కువ, ఒక మోస్తరు అసమానతలు ఇంచుమించుగా సమానంగా ఉన్నాయి. అయితే అట్టడుగు 40 శాతం వారు మొత్తం ఆదాయంలో 16 శాతం మాత్రమే అనుభవిస్తున్నారు అంటే ఇది సోషలిస్టు దేశాలతో పోల్చినపుడు తక్కువయినా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలతో పోల్చినపుడు ఎక్కువే అని చెప్పవచ్చు. చాలా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో అట్టడుగు 40 శాతం జనాభా మొత్తం ఆదాయంలో 9 శాతం మాత్రమే పొందగలుగుతున్నారు.

పై అధ్యయనం ప్రకారం అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో పేదరికానికి గల ముఖ్య కారణం తలసరి ఆదాయాలు తక్కువగా ఉండటమే. నిరపేక్షితమైన పేదరికానికి గల మరో ముఖ్య కారణం ఆదాయ పంపిణీలోని అసమానతలు. ఉదాహరణకు ఈక్వెడార్, శ్రీలంక దేశాల్లో మూడింట ఒక వంతు జనాభా దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన ఉన్నారు (50 అమెరికన్ డాలర్ల ప్రాతిపదికన) అయితే ఇక్కడ గమనించాల్సిన అంశమేమంటే ఈక్వెడార్‌లో తలసరి ఆదాయం శ్రీలంకతో పోల్చినపుడు మూడు రెట్లు ఎక్కువ. అంటే దీనిని బట్టి అర్థమయ్యేదేమిటంటే అధిక తలసరి ఆదాయం ఉన్నా అత్యధిక అసమానతలుంటాయనేది. దీనినిబట్టి ఈ అధ్యయనం సారాంశంలో "ఆదాయాలను పెంచేందుకు ఉపయోగపడే అభివృద్ధి వ్యూహాలు పేదరికాన్ని పరిష్కరించటంలో పనిచేయకపోవచ్చు. అదే ఎప్పుడయితే ఆదాయపంపిణీలలో అసమానతలు ఎక్కువగా ఉంటే అక్కడ ఇవి ఉపయోగపడవు"

ఈ అధ్యయనంలో మరో ముఖ్య అంశం ఏమిటంటే పేదలు ఎక్కువగా గ్రామీణ ప్రాంతాల్లోనే స్థిరపడ్డారు పైగా వ్యవసాయం, దాని అనుబంధ వృత్తుల్లోనే నిమగ్నమై ఉన్నా వీరిలో మూడింట రెండు వంతుల మందికి వ్యవసాయమే జీవనాధారం, వీరిలో అత్యధికులు సన్నకారు రైతులు, వ్యవసాయ కార్మికులు. గ్రామీణాభివృద్ధికి కేటాయించిన వనరులలో అత్యధిక భాగం గ్రామీణ ప్రాంతాలలోని ధనిక వర్గాల పరమయ్యాయి. కాబట్టి అభివృద్ధి ప్రక్రియతోపాటు నిర్మాణాత్మక మార్పులను చేపట్టి అభివృద్ధి ఫలాలను అభిలషించిన వర్గాలకు మళ్ళేలా చేయకపోతే తిరిగి యివి ధనిక వర్గాలకే చిక్కే ప్రమాదం ఎక్కువగా ఉంది.

BRAOU

16.10 పేదరిక నిర్మూలన - వ్యూహాలు - విధానాలు

అభివృద్ధితో పాటు సాంఘిక న్యాయాన్ని సాధించటానికి మన దేశంలో పంచవర్ష ప్రణాళికలలో అనేక వ్యూహాలు, విధాలను రూపొందించటం జరిగింది. ఇవి కాకుండా భూసంస్కరణలు, యం.ఆర్.టి.పి. చట్టం మొదలైన వాటిద్వారా పేద - ధనిక వర్గాల మధ్య అంతరాలను తగ్గించి గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాల ప్రజల ఆదాయాలలో కల వ్యత్యాసాలను తగ్గించేందుకు అనేక చర్యలను చేపట్టడం జరిగింది.

16.10.1 పంచవర్ష ప్రణాళికలు - పేదరిక నిర్మూలన

మొదటి మూడు పంచవర్ష ప్రణాళికలలో పేదరిక నిర్మూలనకు, ఆదాయ పంపిణీలో అసమానతలను తొలగించేందుకు తగినంత శ్రద్ధ చూపలేదు. మొదటి ప్రణాళికలో దేశ విభజన మూలంగా ఏర్పడిన శరణార్థుల సమస్య, ఆహార సమస్య నివారణ, ధరల పెరుగుదల నివారణకు ప్రాధాన్యమిచ్చారు. మొదటి ప్రణాళికలో అనుకున్న లక్ష్యాలనధిగమించటంతో వ్యవసాయ రంగానికి తక్కువ ప్రాధాన్యతనిచ్చి భారీ, కీలక పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించాలనుకున్నారు. తదనుగుణంగా రెండో ప్రణాళికలో భారీ ఎత్తున పారిశ్రామికీకరణను చేపట్టి భారీ మరియు మౌలిక పరిశ్రమలను అభివృద్ధి చేయ సంకల్పించారు. రెండో ప్రణాళికాంతానికి భారతదేశం "టేకాఫ్" (Take-off) దశకు చేరుకుందని, మొదటి రెండో పంచవర్ష ప్రణాళికలు అవసరమైన వ్యవస్థాగత ప్రాతిపదికలను శీఘ్ర ఆర్థికాభివృద్ధికి ఏర్పాటుచేశాయని మన ప్రణాళికా వేత్తలు భావించారు. ఫలితంగా మూడో ప్రణాళికను స్వావలంబనదిశలో నడిపే లక్ష్యంతో అమలుచేశారు. ఈ ప్రణాళికలో వ్యవసాయనికి అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చారు. దీనికి గల ముఖ్య కారణం రెండో ప్రణాళికలో వ్యవసాయ రంగంలో ఆశించిన లక్ష్యాలను చేరకపోవటమే. ఈ ప్రణాళికలో మౌలిక పరిశ్రమల అభివృద్ధికి కూడా తగిన ప్రాధాన్యమిచ్చారు. కానీ తరవాత జరిగిన దురదృష్టకర సంఘటనల మూలంగా అంటే 1962లో చైనాతో యుద్ధం 1965లో పాకిస్తాన్‌తో యుద్ధం మూలంగా అభివృద్ధికి కేటాయించిన వనరులు శిక్షణకు ఖర్చుపెట్టటం జరిగింది. ఫలితంగా ప్రణాళికా విరామాన్ని **(1966-69)** ప్రకటించాల్సివచ్చింది. ఈ కాలంలో మూడు వార్షిక ప్రణాళికలను ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది. మొట్టమొదటి సారిగా నాలుగో పంచవర్ష ప్రణాళికలో పేదరిక నిర్మూలనను ప్రణాళికా లక్ష్యంగా ఎంచుకోవటం జరిగింది. "స్థిరత్వంతో కూడిన వృద్ధి", "స్వావలంబన" - ఈ రెండింటిని ఈ ప్రణాళిక ప్రధాన లక్ష్యాలుగా నిర్ణయించారు. జాతీయాదాయంలో సాలుసరి 5.5 శాతం పెరుగుదల లక్ష్యంగా నిర్ణయించి బలహీనవర్గాల వారికి కనీస అవసరాలను సమకూర్చాలని సంకల్పించారు. తర్వాత దీనినే "గరీబీహటావో" గా మార్చారు. ఐదో ప్రణాళిక మొదలయ్యే నాటికి దేశం తీవ్రమైన ఆర్థిక సంక్షోభంలో చిక్కుకుని ఉంది. దీనికి ముఖ్య కారణం తీవ్రమైన ద్రవ్యోల్బణ ఒత్తిడులు. సెప్టెంబర్ 1973 నుంచి ఆయిల్ ధరలు పెరగటంతో పై పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. ఈ ప్రణాళికలోను "సాంఘిక న్యాయంతో కూడిన వృద్ధి" "గరీబీ హటావో" నినాదాలు కొనసాగించారు. ఐదో ప్రణాళిక ఖరారయ్యేటప్పటికి అధిక వృద్ధిరేటు, ఆదాయ పంపిణీ సక్రమంగా జరగటం, దేశీయ పొదుపు వనరులను గణనీయంగా పెంచటంద్వారా పేదరికాన్ని నిర్మూలించి స్వయం పోషకత్వాన్ని సాధించవచ్చని నిర్ణయించారు. ఆరో ప్రణాళికలో పేదరికం మీద ప్రత్యక్ష యుద్ధానికి దిగారు. ఈ ప్రణాళికలో, ప్రణాళికల్లో భాగంగా పేదరిక నిర్మూలన కార్యక్రమాలను చేపట్టి వనరులను నేరుగా వీటికి కేటాయించి పేదరికాన్ని నిర్మూలించటమే లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారు.

16.10.2 ఆరో ప్రణాళిక - పేదరిక నిర్మూలన

1980-85 కాలానికి ప్రకటించిన ఆరో ప్రణాళికలో పేదరికాన్ని నిర్మూలించటానికి ఆర్థికవృద్ధి సాధించట మొక్కటే సరిపోదనే విషయాన్ని గుర్తించారు. జనబాహుళ్యానికి అవసరమైన వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తి చేపట్టి

BRAOU

శ్రమ సాంద్రమైన కుటీర, చిన్న తరహా పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించాలని నిర్ణయించారు. దీనికి తోడు పేద వర్గాలకు ప్రభుత్వ విధానాల ఫలితాలందేలా సంస్థాగతమార్పులను ప్రతిపాదించారు. అభివృద్ధి ప్రక్రియద్వారా ఈ ప్రణాళికలో దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్న జనాభాను **48.4** శాత నుండి **38.9** శాతానికి తగ్గించాలని సంకల్పించారు. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో పేదరిక నిర్మూలనకు రెండు ప్రత్యేక కార్యక్రమాలను ప్రారంభించారు. మొదటిది సమగ్ర గ్రామీణభివృద్ధి పథకం. దీనిద్వారా అతి పేదవారి ఆదాయాలను పెంచి గ్రామీణ ప్రాంతాలలో శాశ్వత ఆస్తులను నెలకొల్ప సంకల్పించారు. రెండోది జాతీయ గ్రామీణ ఉపాధి కార్యక్రమం. దీనిద్వారా గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో పనుల్లేని రోజుల్లో అభివృద్ధి పనులను చేపట్టి గ్రామీణ పేదలకు ఉపాధి కల్పించటానికి నిర్ణయించారు. సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకం కింద వ్యక్తిగత అప్రోచ్‌కు బదులు "గృహాల" వారీ అప్రోచ్‌ను చేపట్టాలని నిర్ణయించారు. పేదల్లో అతి పేదకుటుంబాల వారికి ఈ పథకంకింద అత్యధిక ప్రాధాన్యం కల్పిస్తారు. మొదట ఈ అతి పేద కుటుంబ వర్గాలను గుర్తించి తరవాత వీరి అభ్యున్నతికి ఉపయోగపడేలా ఇంట్లోని అందరు సభ్యులకు పనికల్పించేలా ముఖ్యంగా మహిళలను దృష్టిలో ఉంచుకొని కార్యకలాపాలను నిర్వర్తిస్తారు. దీనికి తోడు ఐదో ప్రణాళికలో ప్రారంభించిన కనీసావసరాలకార్యక్రమాన్ని ఈ ప్రణాళికలోను కొనసాగించాలని నిర్ణయించారు. సంకల్పించిన పథకాలన్నింటిద్వారా ఈ ప్రణాళికద్వారా **1984 - 85** నాటికి అంటే ప్రణాళికాంతానికి దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన ఉండే జనాభాను దేశం మొత్తం మీద **30** శాతానికి తగ్గించగలమని అంచనా వేశారు.

16.10.3 ఏడో ప్రణాళిక - పేదరికం

పేదరిక నిర్మూలన కార్యక్రమాలను సమీక్షిస్తూ ఏడో ప్రణాళిక ఇలా అభిప్రాయపడింది "ఆర్థికాభివృద్ధి, దారిద్ర్య నిర్మూలన కార్యక్రమాలు చెప్పుకోతగిన ప్రగతి సాధించాయి, దారిద్ర్యంపై తగిన ప్రభావాన్ని చూపాయి". నేషనల్ శాంపిల్ సర్వే **38**వ రౌండ్ ప్రకారం **1977-78, 1984-85** మధ్య **34** మిలియన్ల ప్రజలు దారిద్ర్య రేఖ ఎగువకు వచ్చారు. ఏడో ప్రణాళికా కాలంలో **1984-85**లో దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన ఉన్న జనాభా **36.9** శాతాన్ని **1987-90** నాటికి **25.8** శాతానికి తగ్గించవచ్చని భావించారు. **1994-95** నాటికి ఈ సంఖ్యను **10** శాతానికి ఆ పైన **2000** సంవత్సరం నాటికి **5** శాతానికి తగ్గించవచ్చని అంచనా వేశారు. అయితే ఇది సాధ్యమయ్యే పని కాదని కనీసం అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు సయితం దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన ఉండే జనాభాను **5** శాతానికి తగ్గించలేక పోయాయని, **2000** సంవత్సరాల నాటికి భారత దేశం **5** శాతానికి తగ్గించటమనేది ఆలోచనా రహితంగా చేసిన అంచనా అని ఆర్థికవేత్తలు ఎద్దేవా చేశారు.

BRAOU

ఏమైనప్పటికీ, ముమ్మరంగా చేపట్టిన దారిద్ర్య నివారణ పథకాలు ఒకవైపు, వ్యవసాయరంగంలో ప్రగతిమరోవైపు (ముఖ్యంగా **1980** దశాబ్దపు తొలిసగం) దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన ఉండే వారి సంఖ్యను తగ్గించగలిగింది. అయితే **1980-85** మధ్య అది **12** శాతానికి తగ్గిందని, **1985 - 90** మధ్య నాటికి మరో **4** శాతం తగ్గుతుందని వేసిన అంచనా మాత్రం అత్యాశ అని చెప్పక తప్పదు. ఎందుకంటే యింత వేగంగా పేదరికాన్ని నిర్మూలించటం సాధ్యమయ్యే పని కాదు.

16.10.4 సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి కార్యక్రమం, గ్రామాల్లో పేదరిక నిర్మూలన

ముందే చెప్పినట్లుగా సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకం అనేది ఆరో ప్రణాళికలో ప్రారంభించి తరవాత ప్రణాళికల్లో కూడా ఉత్సాహంగా కొనసాగిస్తున్నారు. గ్రామాల్లో పేదరిక నిర్మూలనకిది మంచి ఫలితాలనిస్తున్న కారణంగా పేదరికంపై ప్రత్యక్ష దాడికి ముఖ్యంగా పేదవారికి ఉత్పాదక ఆస్తుల సృష్టికి, నైపుణ్యాలు కలవారికి

ఉపాధి కల్పించి వారిని దారిద్ర్య రేఖకు ఎగువకు తీసుకొని రావటం దీని లక్ష్యం. ఆరో ప్రణాళిక ముసాయిదాలో అన్ని కార్యక్రమాలను సమ్మిళితం చేసి అభివృద్ధి, పేదరిక నిర్మూలన ఉపాధి కల్పనల ద్వారా దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన ఉన్నవారిని ఎగువకు తీసుకొని రావచ్చని భావించడమైంది. ముఖ్యంగా సన్నకారు, ఉపాంత రైతులు, వ్యవసాయ కార్మికులు గ్రామీణ చేతి పనులవారు మొదలైన వారికి మెరుగయిన జీవనం అందించే దిశలో ఈ లక్ష్యాలను ఏర్పాటు చేసుకున్నారు.

అక్టోబర్ 2, 1980న మన దేశంలోని 5011 బ్లాకులలో సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకాలను ప్రారంభించటం జరిగింది. ప్రతి బ్లాకులోను సంవత్సరానికి 6000 పేద కుటుంబాల చొప్పున మొత్తం ప్రణాళికా కాలంలో 15 మిలియన్ల పేద కుటుంబాలను ఈ కార్యక్రమంకింద మేలు చేకూర్చాలని సంకల్పించారు. ప్రతి బ్లాకుకి 35 లక్షల రూపాయలు కేటాయించారు. వీటిని కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు సమంగా భరిస్తాయి. ఈ పథకం కింద మూలధన వ్యయంలో చిన్న రైతులకు 25 శాతం, ఉపాంత రైతులకు 33.3 శాతం, వ్యవసాయ కార్మికులకు, గ్రామీణ చేతి పనివారలకు, గిరిజనులకు 50 శాతం సబ్సిడీగా ఇవ్వటం జరుగుతుంది. "అంత్యోదయ" కార్యక్రమాన్ని కొనసాగిస్తూ లబ్ధిదారుల ఎంపికకు ముందుగా పేదల్లో అతి పేద కుటుంబాలను, తరవాత మిగిలిన పేద కుటుంబాలను ప్రాధాన్య క్రమంలో ఎంపిక చేసుకుని ఉద్ధరించాలని నిర్ణయించారు.

నిజానికి ఆరో ప్రణాళికలో ఈ కార్యక్రమానికి కేటాయించింది రూ. 1500 కోట్లు అయినప్పటికీ మొత్తం మీద వ్యయం చేసింది రూ. 1661 కోట్లు. కాలపరిమితి రుణాల లక్ష్యం రూ. 3000 కోట్లు కాగా రూ. 3102 కోట్లు సమకూర్చటం జరిగింది. ఫలితంగా ముందు నిర్ణయించిన 15 మిలియన్లకు బదులుగా 16.56 మిలియన్ల మంది ప్రయోజనం పొందారు. ఏడో ప్రణాళికా కాలంలో రూ. 8668 కోట్లు అంటే కేంద్ర సహాయం రూ. 3316 కోట్లు కాగా కాలపరిమితి రుణాల సహాయం రూ. 5372 కోట్లు ఖర్చు చేసి 18.2 మిలియన్లకు లబ్ధి చేకూర్చటం జరిగింది. అయితే ఇక్కడ ముందు నిర్ణయించిన లక్ష్యం ప్రకారం 20 మిలియన్లకు లబ్ధి చేకూరలేదు. ఎనిమిదో ప్రణాళిక మొదటి రెండు సంవత్సరాలు (తర్వాత ఇవి వార్షిక ప్రణాళికలుగా మార్చారు) అంటే 1990 - 91, 1991-92లో ఈ కార్యక్రమం కింద మొత్తం రూ. 1999 కోట్ల రూ. 1920 కోట్లు ఖర్చు చేసి 29 లక్షలు 25 లక్షల మందికి లబ్ధి చేకూర్చాలని నిర్ణయించారు. అయితే సవరించిన ఎనిమిదో ప్రణాళిక (1992-97)లో గ్రామీణాభివృద్ధికై రూ. 34,425 కోట్లు కేటాయించటం జరిగింది.

సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకాన్ని ప్రవేశపెట్టినప్పటి నుంచి క్షుణ్ణంగా సమీక్షిస్తే మనకు అనేక అవకతవకలు కన్పిస్తాయి. ప్రభుత్వ నివేదికలు వెల్లడిస్తున్న సబ్సిడీలు, బ్యాంకు రుణాలు, దారిద్ర్య రేఖనిమించిన జనాభా వివరాలు మొదలైనవన్నీ దారిద్ర్య నిర్మూలనలో తక్కువ ప్రభావాన్ని చూపాయనటంలో అతిశయోక్తి లేదు. సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకాలపై నాబార్డ్ నిర్వహించిన సర్వేల ఆధారంగా నీలకంఠరాథ్ ఈ అభిప్రాయాన్ని వెలిబుచ్చారు. "అస్సాంలో 42 శాతం, హర్యానాలో 17.76 శాతం, పంజాబ్‌లో 35 శాతం, మధ్యప్రదేశ్‌లో 19 శాతం, మహారాష్ట్రలో 13 శాతం లబ్ధిదారులని చేసిన వర్గీకరణ తప్పు. సర్వేలో 11 శాతం తప్పు వర్గీకరణ తమిళనాడు, కర్నాటక విషయంలోనూ, 7 శాతం ఆంధ్రప్రదేశ్, ఒక శాతం అంతకంటె తక్కువ ఒరిస్సా, బీహార్, ఉత్తర ప్రదేశ్‌లోను ఉన్నట్లు తేలింది. మొత్తం మీద పరిశీలిస్తే పేదవారని నిర్ధారించి లబ్ధిపొందినవారిలో 15 శాతం అసలు పేదవర్గాలకే చెందని వారవటం శోచనీయం. ప్రాంతీయ అధ్యయనాలలో సయితం ఇంచుమించుగా ఇవే ఫలితాలు కన్పించాయి. కేరళలో కుట్టికృష్ణన్ అంచనాల ప్రకారం లబ్ధి పొందిన వారిలో దాదాపు 80 శాతం ఈ కార్యక్రమంకింద సహాయం పొందటానికి అర్హులు కారు. గుజరాత్‌లో ఇందిరా హిరావే అధ్యయనంలో కూడా ఇటువంటి ఫలితమే కన్పించింది. లబ్ధి పొందిన కుటుంబాలలో 55 నుంచి 60 శాతం పేదవర్గాలకు చెందనివారే.

పైన పేర్కొన్న అధ్యయనాల దృష్ట్యా ప్రభుత్వం ఈ పథకం కింద దారిద్ర్యరేఖకు ఎగువకు ఈ కార్యక్రమం కింద ఉద్ధరించామని చెప్పుకుంటున్న సంఖ్యను కూడా ప్రశ్నించటం జరిగింది. అర్హత కలిగిన లబ్దిదారులలో 47 శాతం దారిద్ర్య రేఖ నధిగమించారని నాబార్డ్ అధ్యయనంలో లెక్కించారు. ఈ విషయంపై వ్యాఖ్యానిస్తూ "ఈ అంచనాలు ప్రస్తుత ధరలకు సంబంధించినవి. 1979-80 ధరలకు ఈ అంచనాలను సవరించినట్లయితే అధ్యయన కాలంలో (1984) కేవలం 22 శాతం మాత్రమే దారిద్ర్య రేఖను అధిగమించినట్లు రుజువయిందని నీలకంఠ్‌రథ్ పేర్కొన్నారు. ఇంకా లబ్దిదారులు ప్రతి సంవత్సరం చెల్లించే రుణాల వాయిదాలను వారి ఆదాయంనుంచి తగ్గిస్తే (సర్వేలో ఈ విధంగా చేయలేదు) దారిద్ర్య రేఖ నధిగమించిన వారి శాతం దాదాపు 10 శాతం మాత్రమే ఉండవచ్చు. ఆర్థిక వేత్తలు, సంస్థలు జరిపిన ప్రాంతీయ అధ్యయనాలలో సయితం ఇంచుమించుగా ఇవే ఫలితాలు కనిపించాయి.

ఈ విధంగా ప్రయోజనాలు ఆశించిన విధంగా పేదలకు అందకపోవటానికి గల కారణాలను పరిశీలిస్తే ఈ కార్యక్రమంలో ఉన్నలోపాలు కన్పిస్తాయి. ముఖ్యంగా లబ్దిదారుల ఎంపిక సక్రమంగా జరగలేదు. ఈ పథకాన్ని సక్రమంగా సమర్థవంతంగా అమలుచేయాలంటే, అనుకున్న లక్ష్యాలను చేరుకోవాలంటే, లోపాలను సరిదిద్ది, రుగ్మతలను సవరించి ప్రభుత్వ యంత్రాంగాన్ని తగిన విధంగా తయారుచేసి పథకాలను అమలు చేస్తే అనుకున్న లక్ష్యాలను చేరుకోవటం జరుగుతుంది."

16.11 ముగింపు

భారత దేశపు పంచవర్ష ప్రణాళికలను ముఖ్యంగా ఆరు, ఏడు ప్రణాళికలను విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలిస్తే పేదరిక నిర్మూలన కార్యక్రమాల అమలులో - ముఖ్యంగా భౌతిక, ద్రవ్య లక్ష్యాలను పరిశీలించినపుడు - అందులోను ముఖ్యంగా వనరుల కేటాయింపు, లబ్దిదారుల ప్రయోజనాలను పరిశీలించినపుడు ఇవి విజయవంత మైనట్లుగా వెల్లడవుతున్నది. అయితే పేదరికపు రేఖకు దిగువన ఉన్న వారిని ఎగువకు తీసుకొనిరావటంలో అనుకున్న లక్ష్యాలనధిగమించలేదని చెప్పవచ్చు. ఇలా జరగటానికి గల ముఖ్య కారణాలు అభివృద్ధితో పాటు జాతీయాదాయం పెరుగుదల, పురోగామి పన్నుల విధానాలు, ప్రభుత్వ వ్యయం ద్వారా వీరి స్థాయి పెరుగుతుందని ప్రణాళికా వేత్తలు భావించటమే. ఇదే విషయాన్ని ఐదో ప్రణాళిక ముసాయిదాలో పేర్కొనటం జరిగింది. "ముందు అమలు చేసిన ప్రణాళికలలో అనుసరించిన వ్యూహాల ద్వారా జాతీయాదాయంలో సత్వర పెరుగుదలను సాధించి తద్వారా ఎక్కువ ఉపాధి అవకాశాలను కల్పించి పేదల జీవన ప్రమాణ స్థాయిని పెంచవచ్చని ఆశించాం. అయితే ఆదాయ, పంపిణీలోని అసమానతలను తొలగించేందుకు పునః పంపిణీ విధానాలు పరిమితంగా అవలంబించటం జరిగింది. అయితే వృద్ధితో పాటు ఆదాయ అసమానతలను తొలగించినప్పుడే పేదరికంమీద దాడి విజయవంతం అవుతాయనే విషయాన్ని ప్రణాళికా వేత్తలు విస్మరించారు.

మరో ముఖ్య విషయమేమిటంటే ఈ దేశంలో కేంద్రంలో ఏ రాజకీయ పార్టీ అధికారంలోకి వచ్చినా, ఉత్పత్తి పంపిణీ అనేవాటిని విడివిడిగా విడదీసి చూడటం జరిగింది. ఉత్పత్తి శక్తులు పంపిణీ విధానాన్ని నిర్ణయిస్తాయి. అందువల్ల ఈ రెండింటిని విడివిడిగా చూడటం సమంజసం కాదు. ఇవి రెండు పరస్పర పూరకాలు. ఆదాయ పంపిణీ విధానం, ఉత్పత్తి పంపిణీ విధానాన్ని నిర్ణయిస్తుంది. కాబట్టి ఆదాయ పంపిణీ విధానాలను సమూలంగా మార్చివేసి వేతన వస్తువుల ఉత్పత్తిని పెంచే లక్ష్యాలను రూపొందించుకోకుంటే పేదరికాన్ని నిర్మూలించటం కష్టం. కాబట్టి సత్వరమే గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాలలో ఆస్తుల పంపకాలలో ఉన్న లొసుగులను సవరించాలి. అయితే దీనికి సంబంధించి పునః పంపిణీ జరిగే రీతిలో భూ సంస్కరణల అమలు కాని, పట్టణ ఆస్తులగరిష్ఠ పరిమితులను

BRAOU

సమగ్రంగా సమర్థవంతంగా అమలు చేయటం కాని జరగలేదు. భూ సంస్కరణలు, పట్టణ ఆస్తుల గరిష్ట పరిమితుల చట్టాలద్వారా ఇప్పటి వరకు సాధించినది చాలా స్వల్పం. అందువల్ల పేదరిక నిర్మూలన లక్ష్యం కూడా ఎండమావిగానే మిగిలిపోయింది.

16.17 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

1. భారతదేశంలో పేదరికం గురించి జరిపిన వివిధ అధ్యయనాలను పరిశీలించండి.
2. ప్రపంచ బ్యాంకు పేదరికపు అధ్యయనంలోని ముఖ్య అంశాలను వివరించండి.
3. దారిద్ర్యరేఖ అంటే ఏమిటో వివరిస్తూ దారిద్ర్య రేఖకు దారిద్ర్యపు అంతరాలపై జరిపిన అధ్యయనాలను విశ్లేషించండి.
4. దారిద్ర్య భారపు అంచనాలను వివరించండి.
5. దారిద్ర్యనిర్మూలనకు ప్రభుత్వం అనుసరించిన విధానాలు వ్యూహాలను విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించండి.
6. ఆరో ప్రణాళికలో దారిద్ర్య నిర్మూలనకు చేపట్టిన కార్యక్రమాలను వివరించండి.
7. దారిద్ర్య నిర్మూలన సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకం పాత్రను పరిశీలించండి.
8. భారతదేశంలో దారిద్ర్య నిర్మూలనకు చేపట్టిన చర్యలు సత్ఫలితాల నిచ్చాయా ? లేనట్లయితే దారిద్ర్య నివారణకు మీరు సూచించే చర్యలేవి?

16.13 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

Bardhan, P.K., : *"On the Incidence of Poverty in India"*, Economic and Political Weekly, Annual Number February, 1973.

Dandekar, VM and Rath, N : *"Poverty in India, Directions and Trends"*, Economic and Political Weekly, January 2, 1971 and January 9, 1971.

Planning Commission : (Government of India) : *Reports of Different Five Year Plans*

Gauravu Dutt, Martin Ravallion : *Regional Disparsities, Targeting and Poverty in India*, 1990.

Ruddar Dutt & Sundharam KPM : *Indian Economy*, 1996.

Myrdal, G : *The Challenges of World Poverty*

Chakravarthy, S ; *Development Planning - The Indian Experience*, 1987.

BRAOU

Chenery, et al : *Redistribution with Growth*

Ahluwalia, M : "Rural poverty and Agricultural Performance in India, The Journal of Development studies, 1977.

Rath, Nilkanth : *"Garibi hatao - Can IRDP do it".* Economic and Political Weekly, Feb 9, 1985.

Indira Hiraway : *"Critique of Target Group Approach, A study in Gujarat."* Indian Journal of Agricultural Economics, July - September, 1984.

రచయిత :

ఆచార్య యల్.కె. మోహనరావు

BRAOU

ఖండం - V

భారతదేశ ప్రణాళిక నమూనాలు

BRAOU

BRAOU

భాగం - 17 : భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన

విషయక్రమం

17.0 లక్ష్యాలు

17.1 పరిచయం

17.2 ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళిక - హారడ్ - డోమర్ నమూనా

17.2.1 హరడ్ - డోమర్ నమూనా

17.3 మహాలనోబిస్ నమూనా - దాని మదింపు

17.3.1 మహాలనోబిస్ రెండు రంగాల నమూనా

17.2.2 మహాలనోబిస్ నాలుగు రంగాల నమూనా

17.3.3 నమూనా విధాన ఉపయోగం

17.3.4 మహాలనోబిస్ నమూనా మదింపు

17.4 బహుళరంగ నిలకడ నమూనాలు

17.4.1 మానే - రుద్ర నమూనా

17.4.2 శ్రీనివాసన్ మొదలైన వారు రూపొందించిన నమూనా

17.4.3 అయిదవ పంచవర్ష ప్రణాళిక నమూనా

17.5 అభిలషణీయ ప్రణాళికా నమూనాలు

17.5.1 చక్రవర్తి - లెఫెబర్ నమూనా

17.6 ముగింపు

17.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

17.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

17.9 భావనలు

17.10 పదకోశం

BRAOU

17.0 లక్ష్యాలు

స్వాతంత్రం వచ్చిన తర్వాత భారతదేశంలో ప్రణాళికాబద్ధ ఆర్థికాభివృద్ధికి నాంది పడింది. ప్రణాళికల ద్వారా అప్పటి సోవియట్ యూనియన్ కొన్ని శతాబ్దాలలో ఆర్థికంగా ఆర్థికాభివృద్ధిని సాధించడం భారతదేశానికి ప్రణాళికా రచనకు స్ఫూర్తి నిచ్చింది. పేదరికం, నిరుద్యోగిత, ఆర్థిక అసమానతలవంటి ప్రముఖ ఆర్థిక సమస్యలకు పరిష్కారం లభించేది ప్రణాళికాబద్ధ ఆర్థికాభివృద్ధి ద్వారానే అని దేశ నాయకత్వం నమ్మి ప్రణాళికను రూపొందిచడాన్ని అమలును ఆరంభించింది.

ఆర్థిక ప్రణాళికా రచన స్వభావం గురించి, ప్రణాళికా నమూనాలు గురించి వివరంగా తెలుసుకోవడం ఈ భాగపు ముఖ్య లక్ష్యం. ప్రణాళికా నమూనాలలో ప్రముఖమైన హారడ్ - డోమర్ నమూనా, మహలనోబిస్ నమూనాలను సవివరంగా అధ్యయనం చేయడం ఈ భాగపు మరో లక్ష్యం. బహుళరంగ నిలకడ నమూనాలు, అభిలషణీయ ప్రణాళికా నమూనాల గురించి వివరంగా తెలుసుకోవడం ఈ భాగపు మరొక లక్ష్యం. ప్రణాళికా నమూనాల గురించి సవివరంగా తెలుసుకోవడం ఈ భాగపు ముఖ్య ఉద్దేశం.

17.1 పరిచయం

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం ఆర్థికాభివృద్ధి లక్ష్యాన్ని సాధించడంలో ప్రణాళికా రచన పాత్ర అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలన్నిటిలో గుర్తించబడింది. ఆర్థిక ప్రగతి సాధించడానికి ఖచ్చితమైన మార్గం ప్రణాళికల అమలు అన్న ఆలోచన ఈ దేశాలలో దృఢంగా విస్తరించింది. ఆర్థికాభివృద్ధికి ఉన్న అడ్డంకులను తొలగించుకొని సత్వర ఆర్థికాభివృద్ధిని సాధించడంలో ప్రణాళికా రచన ఒక సంస్థాపరమైన నిర్వహణాంశంగా గుర్తించబడింది. ఆర్థికాభివృద్ధి ప్రణాళికా రచన (economic development planning) గురించి కొన్ని ప్రధానాంశాలను ఇప్పుడు తెలుసుకొందాం.

ఉద్దేశ పూర్వకంగా ప్రభుత్వం ఆర్థిక నిర్ణయాలన్నిటిని దీర్ఘకాలానికి సంబంధించి సమన్వయపరచి, ప్రముఖ స్థూల ఆర్థిక చలరాశుల (జాతీయాదాయం, వినియోగం, పెట్టుబడి, ఉద్యోగిత, పొదుపు మొదలైన వాటిని) ప్రభావితం చేయడం, వాటి పోకడలను నడిపించడం, నియంత్రించడం ద్వారా ముందే నిర్ణయించిన జాతీయ అభివృద్ధి లక్ష్యాలను సాధించ ప్రయత్నించడాన్ని ఆర్థిక ప్రణాళికా రచనగా వర్ణించవచ్చు. ఆర్థిక ప్రణాళిక అంటే రాశి రూపాన నిర్వచించిన, నిర్దిష్ట ఆర్థిక లక్ష్యాల సమూహాన్ని నిర్దిష్ట ప్రణాళికా కాలంలో సాధించే ప్రయత్నంగా చెప్పుకోవచ్చు. విస్తృత జాతీయస్థాయి ప్రణాళికా (comprehensive national level plan) మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థనంతటినీ గణనలోకి తీసుకుంటుంది.

వర్ధమాన దేశాలలో ప్రణాళికా రచన అవసరాన్ని దిగువ కారకాలల ఆధారంగా విశదీకరించవచ్చు.

1. మార్కెట్లు విఫలం కావడం ప్రణాళికా రచనకు అనుకూలంగా చెప్పబడే ఒక వాదన. (Market failure arguement)

2. వనరుల సమీకణ, వాటి సక్రమ కేటాయింపు వాదన (The Resource mobilisation and proper allocation arguement)

3. మనస్తత్వ సంబంధిత వాదన (psychological arguement) విస్తృత ప్రణాళికా రచన, ఆ ప్రణాళిక అమలు ప్రయత్నం ప్రజల్లో చైతన్యాన్ని, ఐక్యతనీ తెచ్చి ఆర్థికాభివృద్ధి సాధనకు దోహదకారు లవుతాయి.

BRAOU

4. విదేశీ సహాయ వాదం (Foreign aid argument) ప్రణాళికా రచన అందులో భాగంగా పథకాల రచన విదేశీ సహాయాన్ని పొందడంలో దోహదకారులవుతాయి.

ప్రణాళికా ప్రక్రియ (planning process) ప్రధాన లక్షణాలను గురించి ఇప్పుడు తెలుసుకుందాం:

వివిధ వర్ధమాన దేశాలమధ్య ప్రణాళికా ప్రక్రియకు సంబంధించి వివరాలలో తేడాలున్నా, విస్తృత ప్రణాళికా రచనకు సంబంధించి కొన్ని మౌలిక లక్షణాలు వివిధ దేశాలకు వర్తించేవే. ఈ లక్షణాలను దిగువ చెప్పుకొందాం.

1. **లక్ష్యాలను రూపొందించడం**

ప్రభుత్వపు రాజకీయ అభిప్రాయాలు, లక్ష్యాలు ఆధారంగా ప్రణాళికా రచన, విధాన లక్ష్యాలను, ముఖ్యంగా ఆర్థికాభివృద్ధికి సంబంధించి, నిర్వచించడం జరుగుతుంది.

2. **అభివృద్ధి వ్యూహాన్ని నిర్దేశించడం**

ప్రణాళికా రచన లక్ష్యాలను (సాధారణంగా వీటిని పరిమాణాత్మకంగా నిర్వచించడం జరుగుతుంది) సాధించేందుకు ఒక వ్యూహాన్ని (strategy) నిర్దేశించడం, జరుగుతుంది.

3. **కేంద్రీయ ఆచరణ ప్రణాళిక**

కేంద్రీయంగా సమన్వయ పరచబడిన, అంతర్గతంగా నిలకడైన (internally consistent) సూత్రాలు, విధానాలను పొందుపరచడం జరుగుతుంది. ఈ సూత్రాలు, విధానాలు నిర్దేశించిన వ్యూహం ఆధారంగా లక్ష్యాలను చేరుకోవడానికి అభిలషణీయత నియమాన్ని సంతృప్తి పరచేవిగా ఉంటాయి.

4. ప్రణాళిక మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించినదై ఉంటుంది.

5. అభిలషణీయత, నిలకడ (optimality, consistency) నిబంధనలు సంతృప్తిపరచబడడానికి ఒక స్థూల ఆర్థిక ప్రణాళికా నమూనా (planning model) ఆధారంగా ప్రణాళికా రచన జరుగుతుంది.

6. సాధారణంగా అభివృద్ధి ప్రణాళిక కొంత కాల నిడివికి సంబంధించి ఉంటుంది. భారతదేశంలో ప్రణాళికా కాల నిడివి అయిదు సంవత్సరాలు. దీర్ఘదర్శి ప్రణాళిక (perspective plan) పంచవర్ష ప్రణాళికల వెనుక మార్గదర్శిగా ఉండవచ్చు.

భారతదేశ ప్రణాళికా రచన ఉపయోగించిన కొన్ని ప్రముఖ ప్రణాళికా నమూనాలను ఇప్పుడు అధ్యయనం చేద్దాం.

17.2 ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళిక - హారడ్ డోమర్ నమూనా

ప్రణాళికా యుగ ఆరంభ దశలో ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళిక (1951-56) రూపొందించబడినది. ఈ ప్రణాళికా కాల ఆరంభంలో భారతదేశం మూడు ముఖ్య సమస్యలను ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది. అవి

1. కాందిశీకులు వలస రావడం (influx of refugees)

BRAOU

2. తీవ్రమైన ఆహారకొరత (serious food shortage)

3. ద్రవ్యోల్బణ సమస్య (inflation problem)

ఈ సమస్యలే కాకుండా రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం, దేశ విభజనల కారణంగా తల ఎత్తిన ఆర్థిక వ్యవస్థలో అసమతౌల్యత సమస్యను కూడా దేశం ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది. పై సమస్యల కారణంగా ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ఈ దిగువ లక్ష్యాలను ప్రాధాన్యత ఇవ్వబడింది.

1. కాందిశీకుల పునరావాసం (Rehabilitation of refugees)

2. సత్వర వ్యవసాయ అభివృద్ధి ద్వారా ఆహారరంగంలో స్వయం సమృద్ధి (self- sufficiency) సాధించడం.

3. ద్రవ్యోల్బణాన్ని అదుపుచేయడం

పై లక్ష్యాలతో పాటు సర్వతోముఖాభివృద్ధిని సాధించడం ద్వారా జాతీయాదాయాన్ని పెంచడం, జీవన ప్రమాణాలను మెరుగు పరచడం, లక్ష్యాలను కూడా ప్రణాళికా సాధించదలచింది.

ప్రణాళికా కృషిలో ప్రథమ ప్రణాళిక మొదటి ప్రయత్నం. కాబట్టి ఈ ప్రణాళికను కొన్ని పథకాల సముదాయంగా (a collection of projects) వర్ణించడం జరిగింది.

ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళిక రూపొందనలో హారడ్ - డోమర్ నమూనా వాడడం జరిగింది. ఈ నమూనాను గురించి వివరంగా తెలుసుకున్న తర్వాత ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ఈ నమూనా ఎలా ఉపయోగించబడింది చెప్పుకుందాం.

BRAOU

17.2.1 హారడ్ - డోమర్ నమూనా

ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ వృద్ధిని సాధించడానికి నికర పెట్టుబడిని చేయాల్సి ఉంటుంది. నికర పెట్టుబడి అంటే ఉన్న మూలధన నిల్వకు అదనంగా చేరిన మూలధనం. మొత్తం మూలధనానికి (K), జాతీయాదాయానికి (Y) మధ్య ఒక నిశ్చల సంబంధం ఉందనుకుందాం. ఈ మూలధన - ఉత్పత్తి నిష్పత్తి (capital - output ratio) ని k అని సూచిద్దాం. జాతీయ పొదుపు నిష్పత్తిని s (S/Y) అని సూచిద్దాం. ఇది స్థిరంగా ఉండే నిష్పత్తి అనుకుందాం. నూతన పెట్టుబడులు జాతీయ పొదుపు పైన ఆధారపడి ఉంటుందను కుంటే, ఈ దిగువ వృద్ధి నమూనాను రూపొందించవచ్చు. పొదుపు (S) జాతీయాదాయం (Y) లో స్థిరభాగం (s) అనుకుంటే

$$S = sy \qquad \dots (1)$$

పెట్టుబడి (I) అంటే మూలధన నిల్వలో (K) మార్పు (ΔK). దీన్ని ఈ దిగువ సమీకరణంగా వ్రాయవచ్చు.

$$I = \Delta K \qquad \dots (2)$$

కాని మొత్తం మూలధన నిల్వ (K) జాతీయాదాయాల మధ్య స్థిర నిష్పత్తి సంబంధం ఉందనుకున్నాం.

కాబట్టి

$$\frac{K}{Y} = k \text{ లేక } \frac{\Delta K}{\Delta y} = k \text{ లేక } \Delta K = k\Delta Y \qquad \dots 2\,(a)$$

సగటు మూలధన ఉత్పత్తి నిష్పత్తి, ఉపాంత మూలధన ఉత్పత్తి నిష్పత్తి సమానమవుతాయి. సమతౌల్యానికి జాతీయ పొదుపు, పెట్టుబడులు సమానం కావాలి.

కాబట్టి $S = I$ ... (3)

కాని మొదటి సమీకరణం ద్వారా $S = sy$ అని మనకు తెలుసు. (2) (2a) సమీకరణాల ద్వారా $I = \Delta K = k\Delta Y$ అని మనకు తెలుసు. ఈ అంశాలను సమీకరణం మూడులో ప్రవేశపెట్టడం ద్వారా ఈ దిగువ సంబంధం వ్యుత్పన్నమవుతుంది.

$S = sy = K\Delta y = \Delta K = I$ ... (3a)

లేదా

$sy = k\Delta y$ ... (3b)

పై సమీకరణంలో రెండు వైపులను Y చేత భాగిస్తే

$$= s = k \frac{\Delta y}{y} \quad \dots (3c)$$

పై సమీకరణంలో రెండు వైపులను k చేత భాగిస్తే

$$\frac{\Delta y}{y} \quad s/k \quad \dots (4)$$

పై సమీకరణంలో ఎడమచేతి వైపు ఉన్న సమాసము (expression) ఆదాయవృద్ధి రేటును తెలుపుతుంది. హారడ్ - డోమర్ వృద్ధి నమూనా సమీకరణం (4) జాతీయ పొదుపురేటు (s) మూలధన ఉత్పత్తి నిష్పత్తి (k) సంయుక్తంగా జాతీయ ఆదాయవృద్ధి రేటు (ఆర్థికవృద్ధి రేటు) ను నిర్ణయిస్తాయని చెపుతుంది.

మరొకలా చెప్పాలంటే ఆర్థికవృద్ధిరేటు పొదుపు/పెట్టుబడి రేటుతో ప్రత్యక్ష సంబంధం కలిగి ఉంటుంది. మూలధన - ఉత్పత్తి నిష్పత్తిలో విలోమ (inverse) సంబంధం కలిగి ఉంటుంది.

ప్రణాళికా రచనలో వృద్ధిరేటుకు సంబంధించి లక్ష్యం (target) 5 శాతం అనుకుందాం. ఆర్థిక వ్యవస్థ సగటు (ఉపాంత, సగటు నిష్పత్తులు సమానం) మూలధన - ఉత్పత్తి నిష్పత్తి 3 అనుకుందాం. ఆర్థికవ్యవస్థలో పెట్టుబడిరేటు (I/Y నిష్పత్తి) ఎంత ఉంటే ఆర్థిక వృద్ధి రేటు లక్ష్యాన్ని చేరుకోవడం సాధ్యపడుతుందో హారడ్ - డోమర్ నమూనా సాయంతో తెలుసుకోవచ్చు. సమీకరణం (4)లో లక్ష్యవృద్ధి రేటు (Target growth rate) వి, మూలధన ఉత్పత్తి నిష్పత్తిని ప్రతిక్షేపిస్తే కావలసిన పెట్టుబడి రేటు తెలుస్తుంది.

$$\frac{\Delta y}{y} = \frac{s}{K} \dots$$

$$5\% = \frac{s}{3}$$

అంటే $s = 15\%$ (=I/Y)

5 శాతం వృద్ధిరేటును ప్రణాళికా కాలంలో సాధించాలంటే, మూలధన-ఉత్పత్తి నిష్పత్తి 3 అయినప్పుడు, పెట్టుబడిరేటు 15 శాతం ఉండాలి.

మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళికలో హారడ్ - డోమర్ నమూనాను ఆదాయ విక్షేపానికి (income projection) వాడడం జరిగింది. హారడ్ - డోమర్ నమూనాను ఉపయోగించి, పెట్టుబడికి ఆదాయానికి మధ్య ఫలనకాలం (gestation lag) రెండు సంవత్సరాలుంటుందనుకుని, పొదుపు రేటు 5 నుంచి 6 శాతం ఉంటుందని ప్రణాళికా సంఘం అంచనా వేసింది.

ఉపాంత మూలధన - ఉత్పత్తి నిష్పత్తి (marginal incremental capital-output ratio) 3 ఉంటుందనుకుని వృద్ధిరేటు 2 నుంచి 2 f(1,4) ఉండవచ్చని ప్రణాళికా సంఘం అంచనా వేసింది. అంటే మొత్తం ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంలో ఆదాయ వృద్ధిరేటు 10 నుంచి 11.25 శాతం వరకు ఉండవచ్చని అంచనా. కాని ప్రణాళికా కాలంలో సాధించిన వృద్ధిరేటు సుమారు 18.4 శాతం.

హారడ్ - డోమర్ వృద్ధి నమూనా ఆధారంగా ఆదాయ - కాల పథాన్ని (income timepath) ఈ దిగువ విధంగా వ్రాయవచ్చు.

$y_t = y_0 (1 + sk)^t$

y_t = t కాలంలో ఆదాయం

y_0 = ప్రారంభ కాలంలో ఆదాయం

s, k ఇంతకు ముందు చెప్పుకున్నవే.

17.3 మహాలనోబిస్ నమూనా - దాని మదింపు (Mahalanobis Model and its Evaluation)

హారడ్ - డోమర్ నమూనా కంటే విశ్లేషణను ముందుకు తీసుకువెళ్ళేది మహాలనోబిస్ నమూనా హారడ్ - డోమర్ నమూనా పూర్తిగా సమష్టి నమూనా (aggregate model). ఆర్థిక వ్యవస్థను విభజించి విశ్లేషణ సాగించింది మహాలనోబిస్ నమూనా. ఆర్థిక వ్యవస్థను రెండు భాగాలుగా విభజించి విశ్లేషణ సాగించిన నమూనాను మహాలనోబిస్ రెండు రంగాల నమూనా (two-sector model) గా వ్యవహరిస్తారు. ఆర్థిక వ్యవస్థను నాలుగు రంగాలుగా విభజించిన నమూనాను మహాలనోబిస్ నాలుగు రంగాల నమూనా (Mahalanobis four-sector model) గా వ్యవహరిస్తారు. రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక రూపొందించడంలో ఈ నాలుగు రంగాల నమూనా ఉపయోగపడింది. మహాలనోబిస్ రూపొందించిన ఈ రెండు నమూనాలను ఇప్పుడు అధ్యయనం చేద్దాం.

17.3.1 మహాలనోబిస్ రెండు రంగాల నమూనా

మహాలనోబిస్ నమూనాలు సంవృత ఆర్థిక వ్యవస్థ నమూనాలు (closed economy models), ఎందుకంటే ఈ నమూనాలు విదేశీ వాణిజ్యాన్ని, లావాదేవీలను గణనలోకి తీసుకోవు. ఆర్థికవ్యవస్థను రెండు రంగాలుగా విభజించడం జరిగింది. పెట్టుబడి వస్తువులరంగం ఒకటి, రెండవది వినియోగ వస్తువుల రంగం. ఒక్కొక్క రంగం వర్టికల్ ఇంటిగ్రేషన్ (vertical integration) లక్షణం కలిగి ఉంటుందన్నది ఈ నమూనాలో ఒక ప్రమేయం (assumption). అంటే వినియోగ వస్తువుల రంగానికి ముడి సరుకులు ఉత్పత్తిచేసే రంగాలను వినియోగ రంగంలో భాగంగా పరిగణించడం జరుగుతుంది. అలాగే పెట్టుబడిరంగంకూడా. మార్క్సియన్ నమూనాలో ఇందుకు

BRAOU

భిన్నంగా పరిగణించడం జరిగింది. ముడి సరుకు ఉత్పత్తి చేసే రంగాలు పెట్టుబడి రంగంతో కలపబడ్డాయి. (ఇవన్నీ డిపార్టుమెంటు I గా మార్క్సియన్ స్కీములో పరిగణించడం జరిగింది.)

ఏ కాలంలో మొత్తం పెట్టుబడినైనా రెండు భాగాలుగా విభజించడమనే ప్రమేయాన్ని మహాలనోబిస్ చేయడం జరిగింది. ఒక భాగం పెట్టుబడి వస్తువుల రంగంలో ఉత్పాదకశక్తిని అధికంచేసేదైతే, రెండవ భాగం వినియోగ వస్తు రంగపు ఉత్పాదక శక్తిని అధికం చేసేదవుతుంది.

పై ప్రమేయం ప్రకారం t కాలంలో పెట్టుబడి It ని రెండు భాగాలుగా, λ_k It Isdo3(t) మరియు λ_c It గా, విభజించవచ్చు. λk మూలధన (పెట్టుబడి) రంగ భాగం. λc వినియోగ వస్తువుల రంగానికి చెందే భాగం.

పైన చెప్పిన విభజన కారణంగా

$\lambda_k + \lambda_c = 1$

b_k, b_c లు రెండు రంగాల ఉత్పత్తి - మూలధన నిష్పత్తులనుకుంటే

$$I_t - I_{t-1} = b_k \lambda_k I_{t-1} \quad \ldots (1)$$

$$C_t - C_{t-1} = b_c \lambda_c I_{t-1} \quad \ldots (2)$$

సమీకరణం (1)ని క్రింది విధంగా పరిష్కరించవచ్చు.

$I_t - I_0 (1 + \lambda_k b_k)^t$, I_0 = (ప్రారంభకాలంలో (t = 0) పెట్టుబడి ... (3)

లేదా $I_t - I_0 = I_0 = I_0 \{(1 + \lambda_k b_k)^t - 1)\}$ ... (4)

సమీకరణం (2) నుంచి ఈ దిగువ సాధనము (solution) ను ఉత్పన్నం చేయవచ్చు.

$$C_t - C_0 = b_c \lambda_c I_0 \left(\frac{1_t + \lambda k\, b_k)t-1}{\lambda_k b_k)} \right) \quad \ldots (5)$$

(4), (5) సమీకరణాలను కలిపితే

$$y_t - y_0 = I_0 \{(1+b_k \lambda_k)^t - 1\} \left(\frac{b_c \lambda_c}{b_k \lambda_k} - 1 \right) \quad \ldots (6)$$

$I_0 = \alpha_0 \lambda_0$ అనుకుంటే (ఒకటి కంటె తక్కువైన స్థిర విలువ α_0)

$$y_t = y_0 = \alpha_0 y_0 \; \frac{b_c \lambda + b_k \lambda_k}{b_k \lambda_k} \; \{(1 + b_k \lambda_k)^t - 1\}$$

లేదా

BRAOU

$$y_t = y_0 \left[1 + \left(\frac{b_c\lambda_c + b_k\lambda_k}{b_k\lambda_k}\right)\{(1+b_k\lambda_k)^t - 1\}\right]$$

పై సమీకరణం ఇచ్చే ఆదాయపు కాలపథం (time-path of income) హారడ్ - డోమర్ నమూనా పథం కంటే ఎక్కువ నిర్మాణ గుణకాల (structural coefficiency) పై ఆధారపడి ఉంటుంది. హారడ్ - డోమర్ నమూనాలో సమష్టి పొదుపు రేటు (aggregate saving rate) ఆర్థిక వ్యవస్థ కంతటికీ సంబంధించిన మూలధన గుణకం (మూలధన - ఉత్పత్తి నిష్పత్తి) మాత్రమే నిర్మాణ గుణకాలని గుర్తు చేసుకోవలసి ఉంది. మహలనోబిస్ నమూనాలో మొత్తం (over-all) మూలధన గుణకం రెండు రంగాల గుణకాల భారిత సగటు (weighted average) అవుతుంది. రెండు రంగాల మధ్య పెట్టుబడి ఏ అనుపాతంలో విభజించబడుతుందో ఆ అనుపాతాలే భారాలు (weights) అవుతాయి. b_k, b_c లు స్థిరాలనుకుంటే, ఆదాయవృద్ధిరేటును నిర్ణయించే అంశాలు α_0 (ప్రారంభ పెట్టుబడి - ఆదాయ నిష్పత్తి) మరియు λ_k (మొత్తం పెట్టుబడిలో పెట్టుబడిరంగపు భాగము) λ_k తెలిస్తే λ_c తెలిసినట్టే. ఎందుకంటే $\lambda_k + \lambda_c = 1$ కాబట్టి. λ_0 కూడా తెలిసినదే అనుకుంటే, ప్రణాళికా సంఘానికి మిగిలిన విధాన పనిముట్టు (policy instrument) λ_k ఒక్కటే. ఒక విధాన పనిముట్టుతో ఒక లక్ష్యాన్ని (target) సాధించవచ్చు. ఈ నమూనాలో లక్ష్యం ఆర్థిక వృద్ధిరేటు λ_k కి అధిక విలువనిస్తే (అంటే పెట్టుబడిలో ఎక్కువ భాగం పెట్టుబడిరంగానికి కేటాయిస్తే) మొదట్లో వృద్ధి తక్కువ రేటులో సాగినా క్రమేపి వృద్ధి వేగం పుంజుకుంటుంది. λ_k కి అధిక విలువ అంటే $(1 + \lambda_k b_k)^t$ విలువ అధికం

$$\frac{b_c\lambda_c + b_k\lambda_k}{b_k\lambda_k}$$

నిష్పత్తి విలువ తక్కువ. ఈ కారణంగా వృద్ధిపోకడ పై విధంగా ఉంటుంది.

BRAOU

ప్రారంభ సంవత్సరాలలో పై నిష్పత్తిలో తగ్గుదలలు, $(1 + \lambda_k b_k)^t$ లో పెరుగుదల కంటె అధికంగా ఉండటంతో ఆర్థిక వృద్ధిరేటు తక్కువ ఉంటుంది. కాని కాలం గడుస్తున్న కొలదీ (t విలువ పెరుగుతున్న కొలది $(1 + \lambda_k b_k)^t$ మొత్తం వృద్ధి ప్రక్రియలో అధిక ప్రాముఖ్యత వహిస్తుంది. కాబట్టి λ_k అధికమైన కొలది వృద్ధిరేటు అధికమవుతుంది. $b_k < b_c$ అయినంత వరకూ, దీర్ఘకాలంలో అధిక వృద్ధిరేటును సాధించడానికి λ_k విలువ ఎక్కువ కావాలి.

ఆర్థిక తర్క రూపంలో (in terms of economic reasoning) చేసే వ్యవస్థ (system) లో ఉపాంత పెట్టుబడి ప్రవృత్తి (marginal property to invest) ని నిర్ణయించేది λ_k.

ఈ అంశాన్ని వివరంగా చర్చిద్దాం.

$$\frac{\lambda_c b_k + \lambda_c b_c}{\lambda_k b_k}$$ నిష్పత్తి వ్యుత్క్రమము (reciprocal).

$$\frac{\lambda_k b_k}{\lambda_k b_k + \lambda_c b_c}$$ అవుతుంది.

వాస్తవిక ఉత్పత్తిలో పెట్టుబడి వస్తువుల (investment) అనుపాతాన్ని (proportion) పై నిష్పత్తి తెలుపుతుంది. ఎందుకంటే $\lambda_k b_k + \lambda_c b_c = b$ లేక పెట్టుబడి సమష్టి ఉత్పాదకత (aggregate productivity of investment)

పెట్టుబడి, పొదుపు సమానం కాబట్టి, ఈ నిష్పత్తి ఉపాంత పొదుపు ప్రవృత్తి (marginal property save) కూడా అవుతుంది. $b_c = b_k$ అయితే

$$\frac{\lambda_k b_k}{\lambda_k + \lambda_c b_c} \quad \lambda_k = \text{ఉపాంత పొదుపు ప్రవృత్తి.}$$

అంటే λ_k విలువ అధికంగా ఉండాలంటే కోరుకో వలసిన (ప్రణాళికలో అనుసరించాల్సిన) పొదుపు ప్రవృత్తిగా కూడా అధికంగా ఉండాలి. అంటే ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ వృద్ధిచెందాలంటే అధిక మూలధనాన్ని ఉత్పత్తిచేయడానికి కొంత మూలధనం అవసరమవుతుంది. మూలధన రంగ పెరుగుదలను వక్కాణించేది కాబట్టి మహాలనోబిస్ నమూనాలో ఉన్న వృద్ధి వ్యూహాన్ని భారీ పరిశ్రమ వ్యూహంగా" వ్యవహరించడం జరిగింది.

17.3.2 మహాలనోబిస్ నాలుగు రంగాల నమూనా

మహాలనోబిస్ రెండు-రంగాల నమూనాను అధ్యయనం చేసి ప్రణాళికా రచన దృష్ట్యా ఆ నమూనా ప్రాధాన్యతను తెలుసుకున్నాం కాబట్టి, ఇప్పుడు మహాలనోబిస్ నాలుగు రంగాల నమూనా గురించి తెలుసుకుందాం. ఈ నమూనాలో పెట్టుబడి రంగాన్ని అలానే వదలి వినియోగరంగాన్ని మూడు రంగాలుగా విభజించడం జరిగింది. అంటే నమూనాలో మొత్తం నాలుగు రంగాలు చోటు చేసుకున్నాయి.

1. పెట్టుబడిరంగం (K)

   వినియోగ వస్తువుల రంగం మూడు రంగాలుగా విభజించబడింది.

2. C_1 రంగం, కర్మాగారాల్లో వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తి
3. C_2 రంగం, చిన్న, గృహ పరిశ్రమలలో వినియోగ వస్తువు ఉత్పత్తి (వ్యవసాయ వస్తువులతో సహా)
4. C_3 రంగం, సేవ రంగం (ఆరోగ్యం, విద్య మొదలైనవి)

BRAOU

ఆదాయ నిర్ణయ ప్రక్రియను అర్థం చేసుకోవడంలో మెరుగైన పరిస్థితి వస్తుందని మహాలనోబిస్ ఈ విభజనను ప్రవేశపెట్టలేదు. వాస్తవంగా ఆదాయ కాలపథంలో మార్పు ఉండదు. b_c వివిధ వినియోగ రంగ ఉత్పత్తి - మూలధన నిష్పత్తుల భారిత సగటు అవుతుందన్న అంశాన్ని మినహాయిస్తే, ఈ నవ్య నమూనాలో మహాలనోబిస్ ఒక కొత్త చలరాశి, ఉద్యోగితను ప్రవేశపెట్టాడు. అలానే కొన్ని కొత్త పరామితుల (parameters) ను ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది. అవి రంగాలకు సంబంధించి మూలధన - శ్రమ నిష్పత్తులు (θ లు).

ఈ "θ" లు b లతో సంబంధం లేకుండా స్వతంత్రంగా ఉంటాయని మహాలనోబిస్ ఒక ప్రమేయాన్ని చేసుకున్నాడు.

17.3.3 నమూనా విధాన ఉపయోగం

కొన్ని ఆర్థిక విధాన సమస్యలను పరిష్కరించడానికి మహాలనోబిస్ నాలుగు-రంగ నమూనాను ఉపయోగించాడు. ఆయన దృష్టిలో రెండు లక్ష్యాలున్నాయి. ఒకటి కొలత కాలంలో నిర్దిష్ట పరచిన వృద్ధిరేటు, అదే కాలంలో ఉద్యోగితలో పెరుగుదల. ఈ లక్ష్యాల సాధనకు పనిముట్లు (instruments), వివిధ రంగాలకు సంబంధించి పెట్టుబడి భాగాలు మహాలనోబిస్ నమూనా ఆధారంగా ఉత్పన్నమయే విధాన నిర్ణయ స్థితిని ఈ దిగువ విధంగా

వ్రాయవచ్చు.

దత్తాంశం : $b_1, b_2, b_3, b_4; \theta_1, \theta_2, \theta_3, \theta_4$, I

లక్ష్యాలు (targets) : $\Delta_y, \Delta_N, \Delta_v$ = ఉద్యోగితలో పెరుగుదల,

Δ_y = ఆదాయ పెరుగుదల

పనిముట్లు (Instruments): $\lambda_k, \lambda_{c1}, \lambda_{c2}, \lambda_{c3}$ పనిముట్ల విలువలు తెలుసుకున్నప్పుడు వివిధ రంగాలలో ఆదాయ పెరుగుదలలు తెలుస్తాయి.

17.3.4 మహాలనోబిస్ నమూనా మదింపు

చాలా మంది ఆర్థికవేత్తలు మహాలనోబిస్ నమూనాను విమర్శనాత్మకంగా అధ్యయంచేసి మదించారు. చక్రవర్తి, ఘోష్, కొమియా, లిటిల్, మిత్రా, ప్రసాద్, రాజ్ మరియు సేన్, రుద్రా, సెన్ గుప్తా మరియు టింటనర్, తుసురు మొదలైన ఆర్థికవేత్తలు మహాలనోబిస్ నమూనాలపై వ్యాఖ్యానించడం జరిగింది. నమూనాలపై ఈ క్రింది విమర్శలు వీరు చేశారు.

1. మహాలనోబిస్ నమూనాలో కొన్ని గుణకాలకు (coefficients) ఇచ్చిన విలువలు అర్థరహితం కాకపోయినా, ప్రశ్నించదగినవి. పరిష్కారం (solution) ఈ విలువకు సంబంధించి సున్నితమైనది (sensitive) కాబట్టి, ఈ గుణకాల విలువలలో కొంచెం మార్పులు కూడా పరిష్కార విలువలలో పెద్ద మార్పులు తీసుకువస్తాయి.

2. θ లు, b లు స్వతంత్రం (independent) అన్న ప్రమేయం చాలా అవాస్తవికమైనది (unrealistic) అలానే λ లు ఉపయోగించిన తీరు పెట్టుబడి అంతా సజాతీయమన్న ప్రమేయాన్ని ఆధారంగా తీసుకుంది. ఇదికూడా అవాస్తవిక ప్రమేయమే. ఫలన కాలాన్ని (gestation periods) మహాలనోబిస్ విస్మరించాడు.

3. సరళమైన ఏకఘాత ప్రణాళిక (linear programming) లెక్కింపు ద్వారా మహాలనోబిస్ నమూనా అందించే వనరుల కేటాయింపు లోపభూయిష్టమైనదిగా చూపించవచ్చునని కొమియా (Komiya) వాదించేడు. అలానే మహాలనోబిస్ నమూనా ఇచ్చే పరిష్కార విలువలు అభిలషణీయ విలువలు కాక పోవచ్చని తుసురు (Tsuru) వాదించేడు. పెట్టుబడిని, మూలధన వస్తువులుగా పరిగణించడాన్ని కూడా పొరపాటని తుసురు వాదించాడు.

4. కీన్సియన్ పద్ధతిలో పెట్టుబడిని విభజించడం సిద్ధాంతరీత్యా అర్ధవంతం, ప్రస్తుతం అయినప్పటికి ఆచరణలో సాధ్యం కాదని కొందరు వాదించారు.

5. నమూనా మొత్తం సప్లై దిశనే (supply side) దృష్టిలో ఉంచుకుని డిమాండును పూర్తిగా విస్మరించింది.

6. వివిధ నిష్పత్తుల (శ్రమ - మూలధనం, మూలధనము - ఉత్పత్తి మొదలైనవి) నిర్ణయం చాలా అవాస్తవికంగా జరిగింది.

7. వివిధ రంగాలలో సాంకేతిక పరిజ్ఞానం స్థిరంగా ఉంటుందన్న ప్రమేయం ఆర్థికవృద్ధి సందర్భంగా చాలా అవాస్తవికం.

BRAOU

8. నమూనాలో ధరలకు తగిన స్థానం ఇవ్వబడలేదు.

17.4 బహుళరంగ నిలకడ నమూనాలు (Multi-Sectoral Consistency Models)

సమష్టత (aggregation) అధికంగా ఉన్న హారడ్ - డోమర్, మహలనోబిస్ నమూనాలు, ఆర్థిక వ్యవస్థలో వివరాలను (details) విస్మరిస్తాయి. అటువంటి నమూనాల పైన ఆధారపడిన ఆగమ సూచనలు (forecasts) లోప భూయిష్టమైనవి అవుతాయి. ఎక్కువ మేరకు అసమష్టిత (disaggregation) పై లోపాన్ని నివారించేందుకు తోడ్పడుతుంది. ఈ కారణంగా బహుళరంగ ప్రణాళికా నమూనాలు (multi-sectoral planning models) సమష్టి నమూనాల కంటె నిశ్చయంగా మెరుగైనవి. ఈ తరగతికి సంబంధించిన కొన్ని నమూనాల గురించి ఇప్పుడు తెలుసుకుందాం.

17.4.1 మానే - రుద్ర నమూనా (Manne - Rudra Model)

30 రంగాల అంతర పరిశ్రమ (inter industry) నమూనాను రూపొందించి 1960-61 ఆధార లేక ప్రాతిపదిక సంవత్సరంగా 1970-71 సంవత్సరానికి విక్షేపాలను (projections) మానే-రుద్రా కనుగొన్నారు. వినియోగం, పెట్టుబడులకు సంబంధించి వివిధ ప్రమేయాలు దిగుమతుల పైన ఆదాయం పైన ఎలాంటి ప్రభావం చూపుతాయో పరిశీలించారు. అలానే మూలధన ఉత్పత్తి నిష్పత్తులకు సంబంధించి, యంత్రాల రంగంలో దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయ ఉత్పత్తులకు సంబంధించి వివిధ ప్రమేయాల ప్రభావాలు అధ్యయనం చేశారు. వీరి నమూనా సాంప్రదాయ నిశ్చల లియోంటెఫ్ అంతర-పరిశ్రమ నమూనా (conventional static leontief inter - industry model) మూలధన రూపొందనను నమూనాలో అంతర్గత చలరాశి (endogenous variable) గా పరిగణించారు. ఈ నమూనాలో ఎగుమతులు బహిర్గతంగా నిర్ణయించబడతాయి. (enogenously determined) ఈ నమూనా నిర్మాణ మార్పుల ప్రభావాలను అధ్యయనం చేయడంలో తోడ్పడుతుంది.

17.4.2 శ్రీనివాసన్ మొదలైనవారు రూపొందించిన నమూనా (Srinivsan etal. Model)

ఈ నమూనా మానే-రుద్రా నమూనా వంటిదే. అయితే చివరి సంవత్సరం (terminal year) 1970-72 కాకుండా 1975-76గా తీసుకోవడం జరిగింది. సిద్ధాంత ఫ్రేమ్ వర్క్ (theoretical framework) రంగాలను పోల్చడం (sectoral identification) దత్తాంశ ప్రాతిపదిక (data base) మానే-రుద్ర నమూనా లోనివే.

17.4.3 అయిదవ పంచవర్ష ప్రణాళిక నమూనా (The Fifth Five Year Plan Model)

నిలకడ నమూనా అన్వయింపుకు ఉదాహరణగా అయిదవ పంచవర్ష ప్రణాళిక నమూనాను చెప్ప వచ్చును. ఈ ప్రణాళిక నమూనాలో 3 ఉప నమూనాలు (sub models) ఉన్నాయి.

1. స్థూల ఆర్థిక నమూనా (macro economic model)

2. ఉత్పాదక - ఉత్పత్తి నమూనా (input - output model)

3. వినియోగ నమూనా (consumption model)

BRAOU

స్థూల ఆర్థిక నమూనా

స్థూల ఆర్థిక నమూనా స్థూల చలరాశుల గురించిన సమాచారాన్ని అందిస్తుంది. జాతీయాదాయపు క్రమకాల పథం (graduatist time path) ఆధారంగా స్థూల ఆర్థిక విక్షేపాల (macro economic projections) ను ఈ నమూనా ఇస్తుంది. జాతీయదాయపు కాలపథం కోరిన సగటు వృద్ధిరేటుతో నిలకడ (consistent)గా ఉంటుంది. ప్రత్యామ్నాయ (alternative) వృద్ధిరేట్లు ఆధారంగా, మూలధన - ఉత్పత్తి నిష్పత్తులను అన్వయించి పెట్టుబడి స్థాయిలను నిర్ణయించడం జరిగింది. మొత్తం పబ్లిక్ వినియోగాన్ని, ఎగుమతులను బహిర్గతంగా అంచనా వేయడం జరిగింది. ప్రైవేటు వినియోగం శేషంగా కనుగొనబడింది.

ఉత్పాదక - ఉత్పత్తి నమూనా నిశ్చ లియోంటెఫ్ అంతర - పరిశ్రమ నమూనా

ఈ నమూనాలో దిగుమతుల అంతర్గత అంచనాలకు, ధనిక వర్గాల నుండి పేద వర్గాలకు ఆదాయ పునఃపంపిణీకి అవకాశాల నేర్పరచడం జరిగింది. పబ్లిక్ వినియోగం కొరకు, ఎగుమతుల కొరకు, పెట్టుబడుల కొరకు, వివిధ రంగాల నుండి వెళ్ళే ఉత్పత్తులను నమూనాలో బహిర్గతంగా అంచనా వేయడం జరిగింది. వేరే వినియోగ నమూనాతో ప్రైవేటు వినియోగ అంచనాలు చేయబడ్డాయి.

1973-74 ప్రాతిపదిక సంవత్సరంగా విక్షేపాలు (projections) చేయబడ్డాయి. ఉత్పత్తి విక్షేపాలను ఆధారం 1965-66 సంవత్సరానికి సంబంధించిన అంతర - పరిశ్రమ ప్రస్తుత ప్రవాహ మాత్రిక (inter-industry current flow matrix) గణనలోకి తీసుకున్న ఉత్పాదక - ఉత్పత్తి పట్టికలో 66 రంగాలున్నాయి.

వినియోగ నమూనా

వినియోగ ఉప నమూనా ద్వారా అట్టడుగు 30 శాతం ఆదాయ వర్గం ఒక కనీస వినియోగ ప్రమాణాన్ని 1978 సంవత్సరంలో చేరుకునేందుకు అవకాశాన్ని పరీక్షించేందుకు ప్రయత్నం జరిగింది.

BRAOU

17.5 అభిలషణీయ ప్రణాళికా నమూనాలు

నిలకడ పంథా (consistency approach) ను అవలంబించిన నమూనాలను ఇంతకు ముందు చెప్పుకున్నాం. అయితే అభిలషణీయత పంథా (optimination approach) నిలకడ పంథా కంటే ఎక్కువ సమర్థనీయమైనది. ఎందుకంటే అభిలషణీయ పథం (optimal path) నిలకడ నియమాన్ని సంతృప్తిపరుస్తుంది. కాని నిలకడ పథం (consistent path) అభిలషణీయ పథం కాకపోవచ్చు. అభిలషణీయ పద్ధతి ప్రత్యామ్నాయ అభిలషణీయ చర్యా మార్గాలను (courses of action) వ్యుత్పన్నం చేయడానికి తోడ్పడుతుంది. పరిమితుల (constraits) పై ఆధారపడే అభిషణీయత పంథా కొరతగా ఉండే వనరు షాడో ధరల (Shadow prices) ను కనుగొనడానికి (లక్ష్య ప్రమేయాన్ని (objective function) దృష్టిలో ఉంచుకొని) అవకాశాన్నిస్తుంది. అయితే స్థూలంగా రెండు రకాలైన అభిలషణీయ ప్రణాళికా నమూనా సముదాయాలున్నాయి. ఒక సముదాయం తులనాత్మక నిశ్చల ఏకఘాత ప్రణాళిక అభిలషణీయ నమూనాలు (comparative static linear programming optimising planning models). రెండవ సముదాయం అంతరకాల ఏకఘాత ప్రణాళికా అభిలషణీయ ప్రణాళికా నమూనాలు (Inter-temporal linear programming optimising planning models) ప్రణాళికా రచనలో అంతరకాల, అంతరంగ సంబంధాల్ని రెండింటిని గణనలోకి తీసుకోవడం ద్వారా అభివృద్ధి విధానానికి సంబంధించి పలు అంశాలను విశ్లేషించడం

వాస్తవికం అవుతుంది. కాబట్టి చర్చించడానికి రెండవ సముదాయాన్ని ఎంచుకుందాం. ఈ రెండవ సముదాయంలో ప్రముఖ నమూనా చక్రవర్తి - లెఫెబర్ నమూనా, ఈ నమూనా గురించి తెలుసుకుందాం.

17.5.1 చక్రవర్తి - లెఫెబర్ నమూనా (Chakravarti - Lefebr Model)

11 రంగాల, అనంతం కాని నిర్ణీత కాల పరిధి (finite horizon) తో విచ్ఛిన్న కాలం (discrete period) గల ప్రణాళికా నమూనా చక్రవర్తి - లెఫెబర్‌లు రూపొందించిన నమూనా. ప్రణాళికా కాలనిడివిలో డిస్కౌంట్ చేయబడిన వినియోగ మొత్తాలను (discounted sum of consumption over the planning period) గరిష్ఠపరచడం నమూనాలో లక్ష్య ప్రమేయంగా (objective function) తీసుకోబడింది. వినియోగాన్ని ఒక సంయుక్త వస్తువు గా నిర్వచించడం జరిగింది. ఈ సంయుక్త వస్తువులో వివిధ వినియోగ వస్తువులు స్థిర అనుపాతంలో వినియోగింపబడతాయి. నమూనాలో మూడు రకాలైన పరిమితులు ఉన్నాయి. అవి 1. సాంకేతిక పరమైనవి 2. మార్కెట్టుచే నిర్ణయించబడేవి. 3. రాజకీయ పరమైనవి. విదేశీ సహాయం (foreign aid), ప్రభుత్వ డిమాండు (వస్తువులు, సేవల కొరకు), ఎగుమతులు వార్షిక పునఃస్థాపన అవసరాలు (annual replacement requirements) బహిర్గతంగా (exo genously) నిర్ణయించబడ్డాయి. వ్యవస్థ (system) లో రెండే కొరతైన వనరులు ఉన్నాయి. అవి 1. ప్రతి రంగపు ఉత్పాదకత శక్తి 2. విదేశీ మార ద్రవ్య సప్లై. దిగుమతులను రెండు రకాలుగా విభజించడం జరిగింది. అవి 1. పోటీ రహితమైనవి (non-competitive) పోటీ సహితమైనవి (competitive).

నమూనా కొన్ని లెక్కింపు ప్రయోగాలను జరిపింది భారతదేశ మూడవ పంచ ప్రణాళికకు సంబంధించి నిలకడను పరీక్షించడం (test the consistency) ఒకటి. మరొక ప్రయోగం ద్వారా వినియోగ రంగాలను ప్రణాళికా కాలంలో పరిమితి రంగాలు (constraining sectors) గా చూపించడం.

నమూనా ఆధారంగా కనుగొన్న షాడో ధరలు (Shadow prices) ముఖ్యంగా విదేశీ మారక ద్రవ్య షాడోధర, వనరుల కేటాయింపు గురించి మంచి అవగాహన నిచ్చాయి.

BRAOU

17.6 ముగింపు

నలభై సంవత్సరాలకు పైగా భారతదేశంలో ప్రణాళికా రచన కొనసాగుతూ వస్తోంది. ఎనిమిది పంచవర్ష ప్రణాళికలు పూర్తిచేసుకొని తొమ్మిది పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంలోకి అడుగుపెట్టాం. ఈ సందర్భంగా ప్రణాళికా నమూనాలను అధ్యయనం చేయడం అవసరం. ఈ భాగంలో ప్రముఖ ప్రణాళికా నమూనాల గురించి చెప్పుకున్నాం. సంపూర్ణ ప్రణాళికా లక్షణాలను గురించి, ప్రణాళికా రచన అవసరం గురించి క్లుప్తంగా చెప్పుకున్న తర్వాత ప్రథమంగా రూపొందించబడి; వ్యవహారంలోకి వచ్చిన హారడ్ - డోమర్ నమూనా గురించి చెప్పుకున్నాం. తరువాత మహలనోబిస్ రెండు రంగ, నాలుగు రంగ నమూనాల గురించి చెప్పుకున్నాం. హారడ్ - డోమర్ నమూనా మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళికా రచనలో ఉపయోగింపబడింది. మహలనోబిస్ నమూనాల రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక రూపొందనలో ఉపయోగించబడ్డాయి. తరువాత కాలంలో వచ్చిన ప్రణాళికల రూపొందనలో ఉపయోగించబడిన బహుళరంగ నిలకడ నమూనాలను అభిలషణీయ ప్రణాళికా నమూనాలను పాఠకుల అవసరాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని చర్చించడం జరిగింది.

17.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 40 పంక్తులలో జవాబులిమ్ము.

1. వర్ధమాన దేశాలలో ప్రణాళికా రచన అవసరాన్ని, ప్రణాళికా లక్షణాల్ని వివరింపుము.
2. మహలనోబిస్ రెండు-రంగాల ప్రణాళికా నమూనాను వివరింపుము.
3. బహుళరంగ నిలకడ ప్రణాళికా నమూనాల స్వభావములను వివరింపుము.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 20 పంక్తులలో జవాబులిమ్ము.

1. హారడ్-డోమర్ నమూనాలను వివరింపుము.
2. భారీ పరిశ్రమల వ్యూహాన్ని సమర్థింపుము.
3. అభిలషణీయ ప్రణాళికా నమూనాల తరగతులను చెప్పి, వాటి స్వభావాన్ని వివరింపుము.

17.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. S. Chakravarti, **The Logic of Investment Planning.**
2. S. Bhagwan Dahiya, **Development Planning Models, Vol. 1**
3. B.A. Chansarkar, **Models for Planning in India.**
4. Ashok Rudra, **Indian Planning Models.**
5. S. Chakravarti, **Development Planning, The Indian Experience.**
6. S. Chakravarti, **Selected Economic Writings.**

BRAOU

17.9 భావనలు

1. **ప్రణాళికా రచన :** ఉద్దేశ పూర్వకంగా ప్రభుత్వం ఆర్థిక నిర్ణయాలన్నిటిని దీర్ఘకాలానికి సంబంధించి సమన్వయపరచి, ప్రముఖ స్థూల ఆర్థిక చలరాశుల (జాతీయాదాయం, పెట్టుబడి, వినియోగం, ఉద్యోగిత మొదలైనవి)ను ప్రభావితం చేయడం, వాటి పోకడలను నడిపించడం, నియంత్రించడం ద్వారా ముందే నిర్ణయించిన జాతీయ అభివృద్ధి లక్ష్యాలను సాధించ ప్రయత్నించడాన్ని ఆర్థిక ప్రణాళికా రచనగా వర్ణించవచ్చు.
2. **ఆర్థిక ప్రణాళిక :** ఆర్థిక ప్రణాళిక అంటే రాశి రూపాన నిర్వచించిన ఆర్థిక లక్ష్యాల సమూహాన్ని నిర్దిష్ట ప్రణాళికా కాలంలో సాధించే ప్రయత్నంగా చెప్పుకోవచ్చు.

17.10 పదకోశం

Strategy	:	వ్యూహం
Targets	:	లక్ష్యాలు
Perspective Plan	:	దీర్ఘదర్శి ప్రణాళిక
Projections	:	విక్షేపాలు
Timepath	:	కాల పథము
Aggregate	:	సమష్టి
Closed	:	సంవృత
Objective Function	:	లక్ష్య ప్రమేయము
Structural Coefficients	:	నిర్మాణ గుణకాలు
Weighted average	:	భారిత సగటు
Multi sectoral consistency models	:	బహుళరంగ నిలకడ నమూనాలు
Optimising Planning Models	:	అభిలషణీయ ప్రణాళికా నమూనాలు

BRAOU

రచయిత

ఆచార్య వి. లక్ష్మణరావు

భాగం-18 : భారతదేశంలో పొదుపు, మూలధన సంచయనం

విషయక్రమం

18.0 లక్ష్యాలు

18.1 పరిచయం

18.2 పొదుపు వనరులు

18.2.1 మూలధన సంచయనం - మూలధన రకాలు

18.2.2 మూలధనం - అర్థం - దశలు

18.2.3 మూలధన ఉత్పాదన నిష్పత్తి

18.3 భారతదేశంలో దేశీయ పొదుపు ధోరణులు

18.3.1 దేశీయ పొదుపు ధోరణులు - పెరుగుతున్న పొదుపు రేటు

18.3.2 రంగాల వారీగా పొదుపు

18.3.3 ప్రైవేటు రంగం

18.3.4 కార్పొరేటు రంగం

18.3.5 పబ్లిక్ రంగం

18.3.6 తగ్గుతున్న /స్తబ్దంగా ఉన్న పొదుపు రేటు - కారణాలు

18.3.7 1991 ఆర్థిక సంస్కరణలు - పొదుపుపై ప్రభావం

18.3.8 పొదుపురేటు లక్ష్యాలు - వాస్తవాల తేడా

18.3.9 సమీక్ష ప్రభుత్వ చర్యలు

18.4 భారతదేశంలో మూలధన సంచయనం రేటు - ధోరణులు

18.4.1 వివిధ రంగాల ప్రాధాన్యత

18.4.2 స్థిర మూలధనం - ఇన్వెంటరీలు

18.4.3 పొదుపు పెట్టుబడుల వ్యత్యాసం

18.4.4 దేశీయ పొదుపు ప్రాధాన్యత

18.4.5 మూలధన అంచనాల్లో సమస్యలు

18.4.6 మూలధన సంచయనం నెమ్మదిగా పెరగడానికి కారణాలు

18.4.7 ప్రణాళికల్లో ద్రవ్యవనరుల సమీకరణ

18.4.8 పెట్టుబడి తీరు

BRAOU

18.5 ఉత్పాదిత/మూలధన నిష్పత్తిలో ధోరణులు

18.5.1 భారతదేశంలో O/K నిష్పత్తి ధోరణులు

18.5.2 రంగాలవారీ O/K నిష్పత్తులు

18.5.3 ICOR పెరుగుదలకు కారణాలు

18.5.4 O/K పరిస్థితి పెరుగుదలకు సూచనలు

18.6 ముగింపు

18.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

18.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

18.9 భావనలు

18.10 పదకోశం

18.0 లక్ష్యాలు

ఆర్థికాభివృద్ధిలో పొదుపు మరియు మూలధనానికి ఉన్న ప్రాధాన్యత దృష్ట్యా భారతదేశ అనుభవంలో పొదుపు మరియు మూలధన సంచయనం పరిమాణం మరియు గుణాత్మక మార్పులకు సంబంధించిన ధోరణులు, రేట్ల పట్ల అవగాహన పెంచడం, అల్ప పొదుపు, మూలధనానికి కారణాలు వెతకడం ఈ పాఠ్యాంశం ఉద్దేశ్యం. అదే విధంగా పెట్టుబడి నిర్ణయాలలో మూలధన - ఉత్పాదన నిష్పత్తి పాత్రను వివరిస్తూ, ఆ నిష్పత్తిలో కాలాంతరంగా వస్తున్న మార్పులను, ధోరణులను తెలుపటం మరో లక్ష్యం.

BRAOU

18.1 పరిచయం

భారతదేశం వంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల మౌళిక లక్షణాల్లో మూలధనం కొరత ఒకటి. "అల్పాదాయం - అల్ప పొదుపు - అల్ప పెట్టుబడి - అల్పాదాయం" అనే పేదరికపు విషవలయంలో చిక్కుకున్న ఈ ఆర్థిక వ్యవస్థల్లో వేగంగా అభివృద్ధి సాధించాలంటే, ఈ విషవలయాన్ని ఛేదించవలసి ఉంటుంది. అందుకు ఒక మార్గం పొదుపును ఎక్కువచేసి, ఆ పొదుపును మూలధనంగా వినియోగించడం. మూలధనం మొత్తం దేశంలో జరిగే పొదుపు పైన, విదేశాల నుంచి వివిధ రూపాల్లో వచ్చే పెట్టుబడులపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

18.2 పొదుపు వనరులు

భారతదేశంలో పొదుపు వ్యక్తుల పొదుపు, సంస్థల పొదుపు, రాష్ట్ర, కేంద్ర ప్రభుత్వాల పొదుపుపైన ఆధారపడి ఉంటుంది. వ్యక్తుల పొదుపు రేటు అనేక అంశాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. (1) ఆదాయ స్థాయి (2) ఆదాయ పంపిణీ (3) పొదుపును ప్రోత్సహించే వ్యవస్థల అభివృద్ధి (4) వ్యక్తి తన ఆర్థిక, సాంఘిక పరిస్థితులను మెరుగుపరచుకోవడానికి తగిన అవకాశాలు, ప్రోత్సాహాలు (5) సాంఘిక విలువలు, ముఖ్యంగా ఆర్థికాభివృద్ధికి సంబంధించినవి. వ్యాపార సంస్థల పొదుపు, అవి ఆర్జించే లాభాలు, మూలధనం తరుగుదల కోసం కూడ పెట్టిన నిల్వల నుండి వస్తుంది. ప్రభుత్వం పొదుపులు వాటి స్వంత పొదుపు ద్వార కాని, సలహాలు, సంస్థల నుంచి చేసే రుణాల ద్వారా సాధించడం జరుగుతుంది. పన్నుల నుండి వచ్చే ఆదాయానికి, వాటి ఖర్చుకు గల తేడా ప్రభుత్వం

చేసే పొదుపునకు మూలమౌతాయి. ప్రభుత్వం పొదుపును మించి ఋణాల ద్వారా పెట్టుబడి పెట్టవచ్చు. ఈ పెట్టుబడి ప్రజలు, సంస్థలు ఇష్టపడి చేసిన పొదుపు ద్వారా జరగవచ్చు. లేదా ప్రభుత్వం 'లోటు బడ్జెట్' ద్రవ్యోల్బణ రీతుల్లో ద్రవ్యాన్ని సమకూర్చుకున్నప్పుడు జరిగే పొదుపు ప్రజల ఇష్టాన్ని బట్టి ఉండవపోవచ్చు.

18.2.1 మూలధన సంచయనం - మూలధనం రకాలు

ఉత్పత్తిలో సహాయపడే మానవ నిర్మితమైన వస్తువుల మొత్తాన్ని కలిపి మూలధనమని సాధారణంగా చెబుతుంటారు. కాని విద్య, పరిశోధన వంటి అంశాలు, పేద దేశాల్లో శ్రమ, ఉత్పాదకతను పెంచే వినియోగం కూడ మూలధనం అవుతుందన్న వాదనలు లేకపోలేదు. ఈ వివాదం దృష్ట్యా, మరియు ఆర్థికాభివృద్ధి విశ్లేషణ దృష్ట్యా మూలధనం భౌతిక లక్షణాలు ఆర్థిక విధులు, మరియు ఆధిపత్యం ప్రమాణాల దృష్ట్యా ఈ క్రింది తరగతులుగా విభజించవచ్చు. (1) సాంఘిక వ్యవస్థాపూర్వక మూలధనం (అవస్థాపన పెట్టుబడుల ఫలం), దీనిలో కూడ రెండు రకాలు (a) వస్తు సేవల ఉత్పత్తికి కావలసిన పెట్టుబడి ఆర్థిక వ్యవస్థా మూధనాన్ని సృష్టించడానికి పనికివచ్చేది (b) రవాణా, పోర్టు, రోడ్లు, రైల్వేలు, విద్యుచ్ఛక్తి, వాయువు, సమాచార వ్యాప్తి సౌకర్యాలు మొదలైనవి. (2) కర్మాగారం, యంత్రాలు, పనిముట్లు మొదలైనవి. (3) నిలువలు (4) వ్యావసాయిక మూలధనం (5) సాంఘిక వ్యవస్థా మూలధనం.

18.2.2 మూలధనం - అర్థము - దశలు

మూలధనాన్ని భౌతిక పునరుత్పత్తి చేయగల ఉత్పత్తి కారకాల రాశిగా గమనించినపుడు, కాలాంతరంగా ఈ మూలధన రాశిలో వచ్చే మార్పునే 'మూలధన సంచయం' అంటాం. మూలధన సంచయం ప్రధానంగా సంచితమైంది మరియు దానికదే ఏర్పాటు చేసుకొనేది (స్వయం పోషకం). ఈ ప్రక్రియలో మూడు దశలుంటాయి; (1) వాస్తవ పొదుపులుండటం మరియు వాటి పెరుగుదల; (2) పొదుపులను సమీకరించి వాటిని వివిధ రంగాలకు అందించడానికి కావలసిన పరపతి/ద్రవ్య సంస్థలుండటం, (3) మూలధన వస్తువుల కోసం చేసే పెట్టుబడికి ఈ పొదుపును వాడటం.

అందువల్ల పొదుపు, దాని ద్వారా వచ్చే అధిక పెట్టుబడి, మూలధన సంచయనం ఆర్థికాభివృద్ధి కారకాల్లో ముఖ్యమైందని చెప్పవచ్చు. మూలధన సంచయనం ఫలితంగా భౌతికశ్రమ ఉత్పాదకత కూడా పెరుగుతుంది.

BRAOU

18.2.3 మూలధన ఉత్పాదన నిష్పత్తి

ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించిన మూలధనం/ఉత్పాదన నిష్పత్తి తెలిసినపుడు మూలధన సంచయనం ఉత్పత్తి పెరుగుదలకు, దాని ద్వారా పొదుపు/పెట్టుబడుల పెరుగుదలకు, ఉత్పత్తి పెరుగుదలకు దారితీసి ఆర్థికాభివృద్ధి గమనాన్ని పెంచేదిగా ఉంటుంది.

మూలధనం/ఉత్పాదనం నిష్పత్తి ఒక యూనిట్ ఉత్పత్తికి సగటున ఎంత మూలధనం ఉపయోగంలో ఉందో, ఉండవలె అనేదాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఈ నిష్పత్తిని సగటు మూలధనం/ఉత్పాదిత నిష్పత్తి (Average Capital/Output Ratio : K/O) అంటాం. దీనికి సరిపోయే నిష్పత్తి మరోటుంది. అదే ఉపాంత మూలధన/ఉత్పాదిత నిష్పత్తి (Marginal Capital output Ratio : K/O). ఒక యూనిటు ఉత్పత్తి పెరగవలెనన్న మూలధనం ఎంత పెరగాలో ఈ నిష్పత్తి తెలుపుతుంది. సాంకేతిక కారణాలవల్లను, సాపేక్ష ఉత్పాదకాల ధరల్లోను వచ్చే మార్పుల కారణంగా మూలధన నిర్మాణంలో మార్పులు జరిగి ఈ నిష్పత్తి మార్పులు రావచ్చు. హరాడ్ - డోమర్

ఆర్థికాభివృద్ధి నమూనాలో ఇవ్వబడిన మూలధనం/ఉత్పాదిత నిష్పత్తి సహాయంతో పొదుపు రేటు ద్వారా జాతీయాదాయంలోని మార్పు రేటును తెలుసుకొనవచ్చు. అదే రీతిగా మన దేశంలో కూడా ప్రణాళికా రచనలో ఈ నిష్పత్తిని వాడటం జరుగుతుంది. పి.సి. మహలనబిస్ తయారుచేసిన ప్రణాళిక నమూనాలో దీని ప్రయోగం జరిగింది.

18.3 భారతదేశంలో దేశీయ పొదుపు ధోరణులు

స్వాతంత్ర్యానంతరం మన దేశంలో పొదుపు రేటును, పొదుపు తీరును అంచనా వేసేందుకు అనేక పరిశీలనలు జరిపారు. జాతీయ ఆర్థిక పరిశోధనా సంఘం (National Council of Applied Economic Research, NCAER) వారు 1948-49 నుంచి 1957-58 వరకు పొదుపు ధోరణులను లెక్కించి 'భారతదేశంలో పొదుపు' అనే గ్రంథాన్ని వెలువరించారు. అదే విధంగా కేంద్ర గణాంక సమాఖ్య (Central Statistical Organisation – CSO) మరియు రిజర్వు బ్యాంకు (Reserve Bank of India – RBI) వారు 1948-49 నుంచి 1960-65ల వరకు వారు 1950-51 నుండి 1958-59 వరకు పొదుపు ధోరణులను అంచనా వేశారు.

18.3.1 దేశీయ పొదుపు ధోరణులు - పెరుగుతున్న పొదుపు రేటు

దేశీయ పొదుపు ధోరణుల్లో ప్రముఖమైంది పొదుపురేటులో గణనీయమైన పెరుగుదల. పట్టిక 18.1లో స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో దేశీయ పొదుపు "పొదుపురేటుగా పరిశీలించినపుడు ఈ విషయం విదితమౌతుంది. 1950-51లో దేశీయ పొదుపు రేటు 10.4 శాతం కాగా 1990-91 నాటికి అది రెండింతలకన్న పైబడి పెరిగింది. అయితే సాలుసరిగా పోల్చినపపడు మాత్రం పొదుపురేటు హెచ్చుతగ్గులకు లోనవుతుంది. ఉదాహరణకు 1980-81లో పొదుపురేటు 21.2 శాతం కాగా, ఆ తర్వాతి కాలంలో అనగా 1988-89 నాటికి అంతకన్న తక్కువ లేదా స్తబ్దంగా ఉంటూ, 1990-91లో 1980-81 రేటును కొంత అధిగమించి 1991-92 నాటికి అత్యున్నత స్థాయికి చేరుకుంది. 1991-92 తర్వాతి రెండు సంవత్సరాల్లో పొదుపు రేటు పడిపోయి తిరిగి 1994-95లో అది 24.4 శాతానికి చేరి అత్యుత్తమ స్థాయిని చేరుకుంది. ఈ విధంగా దేశీయ పొదుపురేటు 1980-81 వరకు గణనీయ అభివృద్ధిని సాధించినా, ఆ పిదప మాత్రం కొంత హెచ్చు, తగ్గులకు గురియై పొదుపురేటు తగ్గడం గాని, లేదా స్తబ్దంగా ఉంటుంది. ఇట్టి పరిస్థితికి గల కారణాలను పట్టిక - 18.1 ద్వారా వివరిస్తాం.

BRAOU

18.3.2 రంగాలవారీ పొదుపు

దేశీయ పొదుపును అంచనా వేయడానికి ఆర్థిక వ్యవస్థను మూడు ప్రధాన రంగాలుగా విభజించడం జరిగింది. (1) ప్రైవేటు రంగం, (2) కార్పొరేటు రంగం, (3) ప్రభుత్వ రంగం.

సాధారణంగా ప్రైవేటు రంగం వ్యక్తులకు, స్వంత వ్యాపారులకు, భాగస్వామ్యాలకు పరిమితమై ఉంటుంది. కార్పొరేటు రంగం ఉమ్మడి వాటా కంపెనీలకు సంబంధించి ఉంటుంది. ప్రభుత్వరంగం ప్రభుత్వాలకు ఉంటే ఉత్పత్తి సంబంధమైన ఆస్తులకు, ప్రభుత్వాలకు ఉండే ఉత్పత్తి సంబంధమైన ఆస్తులకు, ప్రభుత్వ యాజమాన్యంలో నిర్వహించబడే పరిశ్రమలకు వర్తిస్తుంది. 1950 దశకంలో జాతీయ ఆర్థిక పరిశోధనా సంఘంవారు 1948-49 నుండి 1957-58 వరకు చేసిన అంచనాల ప్రకారం ప్రైవేటు (వ్యక్తుల) రంగం మొత్తం దేశీయ పొదుపులో 82 శాతం, కార్పొరేటు రంగం 3 శాతం, ప్రభుత్వరంగం 15 శాతం అందించాయి. కాగా రిజర్వుబాంకు వారి అంచనా ప్రకారం అవి వరసగా 74.8 శాతం, 7.8 శాతం, 17.4 శాతం కలవు. అనగా దేశీయ పొదుపు ప్రధానంగా ప్రైవేటు

రంగంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఆ పిదప ప్రాధాన్యతను సంతరించుకున్నది ప్రభుత్వ రంగం. కాగా తక్కువ ప్రాముఖ్యతను సంతరించుకున్నది ప్రైవేటు కార్పొరేటు రంగం.

18.3.3 ప్రైవేటు రంగం

ప్రణాళికల కాలంలో ఈ మూడు రంగాలు పొదుపుకు అందించే వాటాల్లో మార్పులు వస్తున్నాయి. అట్టి ధోరణులను పట్టిక 18.1లో పరిశీలించవచ్చు. మొత్తం కాలంలో కూడ ప్రైవేటు రంగం సుమారుగా 75 శాతం వరకు అందిస్తుంది. అయితే ఈ వాటా 1960, 1970 దశకాల్లో కొంత తగ్గి ఆ పిదప మళ్ళీ పెరిగింది. 1950-51 నుండి 1990-91 మధ్య దశకాల్లో 1960-61లో అతి తక్కువ (66.0 శాతం) 1990-91లో అతి ఎక్కువ (84.3 శాతం) వరకు మారింది. అయితే ప్రైవేటు రంగం పొదుపు స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో శాతంగా మాత్రం 1990-91 వరకు నిరంతరంగా పెరుగుతున్న ధోరణిని తెలుపుతుంది. ఆ తర్వాత కాలంలో మాత్రం కొంత తగ్గింది. ఈ విధంగా ప్రైవేటు (గృహ) రంగం అందించిన పొదుపు శాతంలో వచ్చిన మార్పుల ప్రభావం మొత్తం దేశీయ పొదుపు రేటు పై బాగా పడింది.

18.3.4 కార్పొరేటు రంగం

ప్రైవేటు కార్పొరేటు రంగం అందించిన వాటా మొదట్లో కొంత తక్కువగా ఉండి ఆ తర్వాతి కాలంలో పెరుగుదలను సూచిస్తుంది. అయితే మొదటి నాల్గు దశాబ్దాల్లో అతి తక్కువగా (7.9 శాతం) 1980-81లో అందించగా 1960-61లో మాత్రం అతి ఎక్కువగా 13.4 శాతం ఉంది. 1991-92 తర్వాత నుండి క్రమేపీ పెరుగుతుంది. ప్రైవేటు కార్పొరేటు రంగం అందిస్తున్న పొదుపు, స్థూల జాతీయోత్పత్తి నిష్పత్తిగా చూసినపుడు ఇది కొంత పెరుగుతున్న ధోరణినే తెలుపుతుంది.

18.3.5 పబ్లిక్ రంగం

స్థూల దేశీయ పొదుపుతో పబ్లిక్ రంగం అందిస్తున్న వాటా 1950-51లో 17.3 శాతం నుండి 1960-61 నాటికి 20.6 శాతానికి పెరిగింది. కాని ఆ తర్వాత క్రమంగా తగ్గనారంభించింది. 1990-91 నాటికి అది కేవలం 4 శాతానికి పడిపోయింది. ఆ తర్వాత రెండు సంవత్సరాలు కొంత పెరిగి 1993-94 నాటికి అది 1.2 శాతానికి పడిపోయింది. ఈ విధంగా గత 15 సంవత్సరాల కాలంలో ప్రభుత్వరంగం పొదుపు గణనీయంగా తగ్గిపోయింది. దేశీయ పొదుపు రేటు గత 15 సంవత్సరాల కాలంలో పడిపోవడానికి లేదా స్తబ్దంగా ఉండటానికి ప్రభుత్వ రంగం వాటా తగ్గడమే ప్రధాన కారణంగా కనిపిస్తుంది.

పై ధోరణులను పరిశీలించినపుడు దేశీయ పొదుపుకు సంబంధించి కొన్ని అంశాలు ప్రస్ఫుటమౌతాయి. ప్రణాళికలు ఆరంభమైనప్పటి నుండి (1950-51) 1980-81 వరకు పొదుపు గణనీయంగా పెరిగింది. ఈ పెరుగుదల చాల సందర్భాల్లో ఆశించిన దానికన్న తక్కువ వృద్ధి జరిగింది. సమకాలీన వర్థమాన దేశాల్లో పొదుపు రేట్లను పోల్చినపుడు మనదేశంలో ఏర్పడిన పొదుపు రేటు ఎక్కువగా ఉంటూ వచ్చింది. ఆర్థర్ లెవిస్, డబ్ల్యు. డబ్ల్యు. రాస్టో వంటి ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలు అభిప్రాయపడినట్లు 'ఒక దేశం స్వయం పోషకమైన అభివృద్ధిని సాధించడానికి' ఉండవలసిన పొదుపురేటును మనం సాధించుకోగలిగాము. కేవలం జాతీయోత్పత్తిలో 2 లేదా 3 శాతం ఉన్న విదేశీ పెట్టుబడితో పోల్చినపుడు పొదుపు విషయంలో మనం సాధించిన ప్రగతి గణనీయంగా ఉన్నట్లుగా భావించాలి.

BRAOU

పట్టిక-18.1 : సంస్థాగత రంగాల్లో దేశీయ పొదుపు అంచనాలు (ప్రస్తుత ధరల్లో) (రూ॥లు కోట్లలో)

రంగాలు	1950-51	1960-61	1970-71	1980-81	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94
1. ప్రైవేటు గృహరంగం	718	1362	4873	21848	106914	109804	10838	125396
(a) మొత్తం దేశీయ పొదుపులో శాతం	73.6	66.0	71.8	75.9	84.3	77.9	77.4	80.9
(b) స్థూల దేశీయ ఉత్పత్తిలో శాతం	7.7	8.4	11.3	16.1	20.0	17.8	15.4	15.9
2. ప్రైవేటు కార్పోరేటు రంగం	8.9	276	657	2284	14443	14490	20804	31135
(a) మొత్తం దేశీయ పొదుపులో శాతం	9.1	13.4	9.7	7.9	11.3	10.2	14.7	19.7
(b) స్థూల దేశీయోత్పత్తిలో శాతం	1.0	1.7	1.5	1.7	2.7	3.2	3.0	4.0
3. పబ్లిక్ రంగం	168	425	1253	4654	5436	12735	10893	1994
(a) మొత్తం దేశీయ పొదుపులో శాతం	17.3	20.6	18.5	16.2	4.0	9.0	7.7	1.2
(b) స్థూల దేశీయోత్పత్తిలో శాతం	1.8	2.6	2.9	3.4	1.0	2.1	1.5	0.2
4. మొత్తం దేశీయ పొదుపు 1+2+3	975	2063	6783	28786	126793	142029	140635	158493
స్థూల దేశీయోత్పత్తిలో శాతం	10.4	12.7	15.7	21.2	23.7	23.1	20.0	20.2

ఆధారం : భారత ప్రభుత్వం - ఆర్థిక సర్వే 1993-94

BRAOU

18.3.6 తగ్గుతున్న/స్తబ్దంగా ఉన్న పొదుపు రేటు - కారణాలు

అయితే ఒక అసంతృప్తి కరమైన లక్షణం ఏమంటే ఈ మధ్య కాలంలో అనగా, 1981-82 నుండి 1986-87 మరియు 1991-92 తర్వాత పొదుపురేటు పడిపోవడం, లేదా కొంత స్తబ్దతకు గురికావడం, ముఖ్యంగా సరళీకృత ఆర్థిక విధానాన్ని 1991లో ప్రవేశపెట్టిన నేపథ్యంలో ఈ ధోరణి కొంత విచిత్రంగా తోస్తుంది. ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞులు దీనికి గల కారణాలను వెతక నారంభించారు. అందులో సులభంగా గోచరించేది ప్రభుత్వరంగం పొదుపు బాగా పడిపోవటం. బడ్జెట్‌లో రెవెన్యూలోటు విపరీతంగా పెరగడం, ప్రణాళికేతర వ్యయం బాగా పెరగడం, ప్రభుత్వరంగ సంస్థల లాభసాటితనం తగ్గిపోవడం, వంటి కారణాల వల్ల ప్రభుత్వరంగ పొదుపు కొంత కుంచించుకు పోయింది.

జాతీయాదాయ వృద్ధిరేటులో వచ్చే తాత్కాలిక ఒడుదుడుకల కారణంగా కూడ పొదుపురేటు ప్రభావితమౌ తుందన్నది మరో అంశం. స్వల్పకాలంలో వినియోగ ప్రవృత్తి మారదని భావించి జాతీయాదాయ పెరుగుదలలో వచ్చిన మార్పే పొదుపు మార్పును నిర్ధారిస్తుందని పేర్కొన్నారు. 1990-91లోని అధిక పొదుపురేటును, అదే విధంగా 1994-95లోని అధిక పొదుపు రేటును ఆ సంవత్సరాల్లో సాధించిన అధిక ఆదాయ పెరుగుదలేనని ఒక అభిప్రాయం. అయితే 1992-93లో ఆదాయం గణనీయంగా పెరిగినప్పటికి పొదుపురేటు పడిపోవడం ఒక చిక్కుముడిగా (puzzle) మిగులుతుంది. దీనికి కొన్ని ప్రత్యేక కారణాలునట్లు కొందరు ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞులు విశ్లేషించారు. 1992లో ద్రవ్యపరమైన కుంభకోణాలు బయటపడటం వల్ల గృహరంగం పొదుపు కొంత తగ్గిందని దీనికి తోడు 'స్టాక్' ధరలు పడిపోవడం వల్ల కూడ ప్రైవేటు రంగం పొదుపు తగ్గిందనడానికి నిదర్శనం. 1992లో బంగారం దిగుమతిని సరళీకృత పరచడం వల్ల బంగారం దిగుమతి పెరిగి ప్రైవేటు పొదుపు కొంత తగ్గింది. 1992-93లో పెరిగిన జాతీయాదాయం వ్యవసాయం వల్ల ఎక్కువగా సంక్రమించింది. కాగా పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి కేవలం 2.2 శాతమే ఉండగా వ్యవసాయేతర రంగంలో ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి కొంత ఎక్కువగా ఉండటం వల్ల పొదుపు పడిపోవడానికి అవకాశం ఉందని కొందరు ఆర్థిక శాస్త్రస్నులు వాదించారు. సరళీకృత ఆర్థిక విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టిన అనంతరం మన్నిక గల (Consumer Durbles) వినియోగవస్తువులపై ప్రైవేటు రంగం చేసిన వ్యయం పెరిగిందని, అందువల్ల ప్రైవేటు రంగం పొదుపురేటు కొంత తగ్గడం వల్ల కూడ దేశీయ పొదుపు రేటు తగ్గిందని భావించడం జరుగుతూంది. 40 సంవత్సరాల ప్రణాళికాభివృద్ధి ఫలితంగా ఆదాయ అసమానతలు తగ్గడం కాదుగదా పైగా హెచ్చు పెరిగాయి. అందువల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థలో దాదాపు 20 శాతంతో మధ్య తరగతి కుటుంబాల వర్గం ఒకటి ఆవిర్భవించింది. ఆర్థిక సరళీకృత విధానం ఫలితంగా, మధ్య తరగతి, హెచ్చు అదాయవర్గాల ప్రజలు వాడే మన్నికగల వస్తూత్పత్తి (consumer durables) పెరిగి, పోటీ పెరిగి 'వస్తు సంస్కృతి' పెరుగుతున్న నేపథ్యంలో ఈ అంశం కొంత ప్రాధాన్యత కల్గి ఉంది.

18.3.7 1991 ఆర్థిక సంస్కరణలు - పొదుపుపై ప్రభావం

ప్రైవేటు రంగం పొదుపురేటు 1990-91లో 20 శాతం ఉండగా 1993-94 నాటికి అది 15.9 శాతానికి పడిపోయింది. మొత్తం ప్రైవేటు రంగం పొదుపులో దాదాపు సగభాగంగా ఉంటున్న గృహరంగ భౌతిక పొదుపు (Household physical saving) కూడ గణీయంగా పడిపోవడం వల్ల కూడ గృహరంగం అందించే పొదుపు రేటు తగ్గడం ఒక కారణం. స్థూల దేశీయ ఉత్పత్తిలో గృహరంగం భౌతిక పొదుపు వాటా 1990-91లో అతి హెచ్చుగా (11.3 శాతం) ఉండగా 1993-94 నాటికి అది 5.6 శాతానికి పడిపోయింది. ఇదే రకమైన ధోరణి 1980-81 నుండి కొనసాగుతున్న నేపథ్యంలో పొదుపురేటు పడిపోవడానికి దీన్ని ఒక ముఖ్యమైన అంశంగా పరిగణించవలసి ఉంటుంది. పట్టిక 18.2ను గమనింపుము.

BRAOU

పట్టిక - 18.2 : రంగాలవారీగా దేశీయ పొదుపు (ప్రస్తుత ధరల్లో)

1981-1994 (GDPలో శాతం)

సంవత్సరం	ప్రైవేటు గృహ రంగం	ప్రైవేటు కార్పోరేటు రంగం	పబ్లిక్ రంగం	స్థూల దేశీయ పొదుపు
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1980-81	16.1	1.7	3.4	21.2
1981-82	13.7	1.6	4.5	19.8
1982-83	12.9	1.6	4.4	19.0
1983-84	14.1	1.5	3.3	18.9
1984-85	13.7	1.7	2.8	18.2
1985-86	14.6	2.0	3.2	19.8
1986-87	14.2	1.8	2.7	18.7
1987-88	17.0	1.7	2.2	20.9
1988-89	17.3	2.2	2.0	21.5
1989-90	18.1	2.6	1.6	22.3
1990-91	20	2.7	1.0	23.7
1991-92	17.8	2.6	1.7	23.1
1992-93	15.5	2.8	2.1	20.0
1993-94	15.9	4.0	0.2	20.2

ఆధారం : కేంద్ర గణాంక సంస్థ (CSO), National Accurents Statistics

BRAOU

18.3.8 పొదుపురేటు లక్ష్యాలు - వాస్తవాల తేడా

దేశీయ పొదుపు రేటులో సాధించిన ప్రగతి గణనీయమైందే అయినప్పటికి, ఆర్థిక వ్యవస్థలో పెట్టుబడి అవసరాల దృష్ట్యా ఇది సరిపోయినంతగా లేదు. వివిధ ప్రణాళికల్లో సాధించవలసిన పొదుపురేటు లక్ష్యాన్ని, వాస్తవంగా సాధించిన రేటు తక్కువగా ఉండటం జరుగుతుంది. అయితే కొన్ని ప్రణాళికల్లో ఆశించిన దానికన్న ఎక్కువరేటు కూడ సాధించక పోలేదు. మొదటి ప్రణాళికలో పెట్టుబడి రేటును జాతీయాదాయంలో 5 శాతం నుండి 8 శాతానికి రెండవ ప్రణాళికలో 11 శాతానికి పెరగడం పొదుపురేటు పెరగడంవల్లే సాధ్యమయిందని చెప్పవచ్చు. మూడవ ప్రణాళికలో ఆశించినదానికన్న పొదుపురేటు హెచ్చుగా ఉంది. అయితే ఏడు, ఎనిమిది ప్రణాళికలకు వచ్చేటప్పటికి పొదుపురేటు ఆశించిన దానికన్న వాస్తవరేటు ఎంతో వెనకబడి ఉంది. తాత్కాలికంగా పెట్టుబడిని సమకూర్చుకోడానికి లోటు ద్రవ్యం, విదేశీ పెట్టుబడి, ఋణాలపై ఎక్కువగా ఆధారపడవలసి వస్తుంది.

18.3.9 సమీక్ష - ప్రభుత్వ చర్యలు

మన దేశంలో ఇంకను సంభావ్యతా పొదుపు అవకాశాలు ఎక్కువగా ఉన్నాయని గుర్తించడం జరిగింది. ఆదాయ సంపన్న వర్గాల్లో 'అతి వినియోగం' పెరుగుతున్న దృష్ట్యా పొదుపును పెంపొందించుకొనే అవకాశాలు ఎక్కువగానే ఉన్నాయి. పొదుపురేటు పెరగడానికి అనువైన పరిస్థితులను సృష్టించడానికి చేపట్టిన చర్యలను

సమీక్షిస్తూ ముందు ముందు చేబట్టవలసిన చర్యలను చర్చించడం ఎంతేని అవసరం. ప్రభుత్వం ఇంత వరకు చేపట్టిన చర్యలను, చేబట్టవలసిన చర్యలను రెండు రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు: (1) సాధారణ చర్యలు (2) ప్రత్యేక చర్యలు.

సాధారణ చర్యలు

సాధారణ చర్యలను తిరిగి ఐదు విధాలుగా విభజించవచ్చు. (1) ద్రవ్య సంస్థలు (2) వడ్డీరేటు (3) ద్రవ్యోల్బణ (4) ఆదాయ పంపిణీ మరియు (5) కోశ సంబంధమైనవి.

ద్రవ్య సంస్థలు : ప్రైవేటు రంగంలో వ్యక్తులు, సంస్థల నుండి పొదుపులను సేకరించడానికి తగినన్ని ద్రవ్యసంస్థలను ఏర్పాటు చేయడం ఎంతేని అవసరం. ఇట్టి అవస్థాపన సౌకర్యం వల్ల సులభంగా పొదుపును సమీకరించడానికి వీలు ఏర్పడుతుంది. వాణిజ్యబాంకులను విస్తరించడం, జీవిత భీమా, ప్రావిడెంట్ ఫండ్ వంటి సంస్థల ఏర్పాటు అవసరం. మొదట ఈ సంస్థల ఆవిర్భావం పట్టణాలకే పరిమితం కావడం వల్ల ఈ ప్రాంతాల నుండి మాత్రమే పొదుపును సమీకరించడం జరిగింది. 1950లో రిజర్వుబాంకువారి అంచనా ప్రకారం గ్రామీణ రంగం కన్న పట్టణరంగంలో $3^1/_2$ రేట్ల పొదుపు జరిగింది. అయితే 1969లో వాణిజ్య బాంకుల జాతీయాకరణ మొదట గ్రామీణ అర్ధ-పట్టణ ప్రాంతాల్లో బాంకు బ్రాంచీలు విస్తరించడం వల్ల పొదుపులను పెంచే అవకాశం పెరిగింది. అయితే గ్రామీణుల్లో 'బాంకు అలవాటు' (Banking habits) పెరగకపోవడం వల్ల ఇంకా అవి ప్రాచుర్యాన్ని పొందలేకపోయాయి. ముందు ముందు ఈ లోపాన్ని సరిచేయవలసి ఉంటుంది.

ఇవే సంస్థలు కేవలం పొదుపును సమీకరించడమే కాక వాటిని వివిధ రంగాల్లో అవసరమున్న వారికి అందించ వలసి ఉంటుంది. ఇవి పొదుపును అందించేవారికి, పొదుపును గ్రహించేవారికి మధ్యవర్తిగా ఉంటూ సేవ నందిస్తాయి. పొదుపు సంక్రమ వినియోగం జరిగే తీరుగా ఇవి తోడ్పడతాయి. కాబట్టి బాంకుల అందుబాటు తనాన్ని పెంచుతూ, గ్రామీణుల్లో బాంకు అలవాట్లను పెంచి చిన్న మొత్తాలుగా ఉన్న పొదుపులను సమీకరించడానికి ఉచిత చర్యలను చేబట్టాలి.

BRAOU

వడ్డీరేటు : ప్రైవేటు రంగంలో వ్యక్తుల్లో గాని, సంస్థల్లోగాని పొదుపు చేయగల ఇచ్ఛను పెంపొందించడంలో వడ్డీరేటు కీలకపాత్ర వహిస్తుంది. హెచ్చు, అనుకూల వడ్డీరేటు ఉన్నట్లయితే తప్పకుండా పొదుపు పెరుగుతుంది. ద్రవ్యోల్బణ రేటుకు అనుగుణంగా, పొదుపు ప్రవృత్తిని పెంపొందిండానికి అనువైన రీతిగా వడ్డీరేట్లను ఎప్పటి కప్పుడు సవరించవలసి ఉంటుంది. కాని మన దేశంలో వాస్తవ పరిస్థితిని పరికించినపుడు వడ్డీరేటు, ద్రవ్యోల్బణం రేటుకన్న ఎంతో వెనకబడి ఉంటున్నాయి. అయినప్పటికీ కొన్ని సంవత్సరాల్లో పొదుపు పెరిగింది. ఈ మధ్య గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాల్లో చిట్ ఫండ్స్, ఫైనాన్స్ కంపనీల విస్తృతి ద్వారా బాంకుల డిపాజిట్లు తగ్గుతున్నాయి. అవి ఎక్కువ వడ్డీరేటును ఇస్తూ పొదుపును ఆకర్షించగల్గుతున్నాయి. ఈ విధంగా ఆర్థికవ్యవస్థలో 'సంభావ్య పొదుపు' (potential saving) అవకాశాలున్నట్లు తెలుస్తుంది. వడ్డీరేట్ల ప్రోత్సాహంతో దీన్ని నిజ పొదుపుగా మార్చే వీలుంది.

ద్రవ్యోల్బణం : ధరల పెరుగుదల సాధారణంగా పొదుపుకు అనువైన పరిస్థితులు కల్పిస్తుంది. ధరలు పెరిగినపుడు లాభాలు పెరగడం, తద్వారా వ్యాపార, ధనికవర్గాల్లో ఉన్న హెచ్చు పొదుపు ప్రవృత్తి కారణంగా పొదుపు పెరుగుతుంది. కాని ఇదే సందర్భంలో నల్లధనం ఎక్కువగా ఉండటంవల్ల అనుత్పాదక, ఆడంబర యుతమైన

విలాసవంతమైన వస్తు వినియోగానికి వ్యయం పెరిగే అవకాశం కూడ ఉంది. దీని ప్రదర్శనా ప్రభావం వల్ల మధ్య తరగతి వినియోగంపై ప్రభావం ఏర్పడుతుంది. దానివల్ల పొదుపు తగ్గుతుంది. ద్రవ్యోల్బణ కాలంలో అల్పాదాయ వర్గాల్లో కొనుగోలుశక్తి తగ్గి చిన్న మొత్తాలుగా నైనా చేసే పొదుపు చేయలేని పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. నిజమైన పొదుపు తగ్గుతుంది. అందువల్ల ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితిని అరికట్టి అల్ప స్థాయిలో ఉంచవలసిన అవసరం ఎంతేని ఉంది.

అయితే కార్పోరేటు రంగంలో పొదుపుకు కొంత ఎక్కువ అవకాశం ఉన్న కారణంగా వివిధ ప్రోత్సాహకాలతో ఈ రంగంలో పొదుపును పెంచవలసి ఉంటుంది. సరళీకృత ఆర్థిక విధానం ప్రవేశపెట్టిన పిదప ఈ విధంగా సమకూర్చె అవకాశాన్ని పెంపొందించడం అవసరం.

ఆదాయ పంపిణీ : ఆదాయ అసమానతలు పెరుగుతున్నపుడు హెచ్చు ఆదాయ తరగతుల్లో ఉన్న హెచ్చు పొదుపు ప్రవృత్తి వల్ల ఈ వర్గం ద్వారా పొదుపు ఎక్కువగా ఏర్పడవచ్చునని భావించబడుతుంది. కాని వాస్తవంగా భారతదేశంలో ఆర్థిక అసమానతలు పెరుగుతున్నప్పటికీ పొదుపుపై దాని ప్రభావం నిర్దిష్టంగా లేదని చెప్పడం జరిగింది. అయితే సామాజిక శ్రేయస్సు దృష్ట్యా ఆదాయ పంపిణి సమానత్వం వైపు జరుపుతూనే ప్రజల్లో పొదుపు ప్రవృత్తిని పెంపొందిస్తూ పొదుపును పెంచవలసి ఉంటుంది.

ఆర్థిక సరళీకరణ అనంత స్థితిలో కార్పోరేటు రంగంలో సంభావ్య పొదుపు పెరగడానికి అవకాశం ఉన్న కారణంగా ఈ వనరును సక్రమంగా వినియోగించుకోవలసి ఉంటుంది. అప్పటికే ఆ ధోరణి కొంత కనబడుతుంది.

కోశ సంబంధ అంశాలు : కోశ సంబంధ అంశాల్లో ప్రధానంగా గమనించదగింది పన్నుల విధింపు. పన్ను విధింపు ద్వారా ప్రభుత్వ రాబడిని పెంచి తద్వారా ప్రభుత్వ పొదుపును పెంచవచ్చు. అయితే ఈ వనరుకు కొన్ని పరిమితులుంటాయి. కేంద్ర ఎక్సైజు సుంకాలను ఎక్కువగా విధించినపుడు ఇది ధరల పెరుగుదలకు దారితీసి ద్రవ్యోల్బణకు ఆజ్యం పోయవచ్చు, అదే విధంగా ఆదాయ పన్నురేట్లను పెంచడం వల్ల పని ఉత్సాహం తగ్గి దీర్ఘకాలంలో ఉత్పత్తికి నిరుత్సాహం ఏర్పడి రాబడి తగ్గే ప్రమాదం ఉంది. వాస్తవంగా భారతదేశంలో నిరంతరం పెరిగిన ఆదాయ పన్ను రేట్ల ద్వారా పన్ను ఎగువేత జరిగింది. తాత్కాలికంగా ఈ మధ్యకాలంలో ఈ రేట్లను చాలవరకు తగ్గించడం జరిగింది. గరిష్ఠంగా ఉన్న పన్ను 70 శాతాన్ని 30 శాతానికి తగ్గించడం జరిగింది. అదే విధంగా కార్పోరేటు పన్నుల విషయంలో కూడ కొంత సడలింపు జరిగింది.

ప్రణాళికేతర వ్యయం విశృంఖలంగా పెరుగుతున్న కారణంగా ప్రభుత్వ ఆర్థికలోటు పెరుగుతుంది. దీనివల్ల ప్రభుత్వరంగ పొదుపు క్రమేపీ తగ్గుతుంది. కాబట్టి రెవెన్యూ ఖాతాలో మిగులు ఏర్పడునట్లు చూడవలసి ఉంటుంది. లోటును భర్తీ చేసుకొనడానికి లోటు ద్రవ్య విధానాన్ని పాటించడం చాలకాలం జరిగి ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్యోల్బణకు ఆజ్యం పోస్తున్న ధోరణిలో గత ఐదారేళ్ళ ఆ లోటును తగ్గించడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నప్పటికీ ఒకటి రెండు సంవత్సరాల్లో తప్పితే చాల సంవత్సరాల్లో ఈ లోటు తగ్గాల్సిన శాతానికి తగ్గలేదు. చర్యలను ఈవైపు మరింత పటిష్ఠపరచ వలసిన అవసరం ఎంతేని కలదు.

ప్రత్యేక చర్యలు : పైన పేర్కొన్న సాధారణ పొదుపు చర్యలే కాకుండా మూడు పొదుపు రంగాల్లో పొదుపు ప్రోత్సహించ డానికి చర్యలు గైకొనవలసి ఉంటుంది.

ప్రైవేటు రంగం : దేశీయ పొదుపుకు బహుళంగా అందించేది ప్రైవేటు రంగమని అప్పటికే గమనించారు. అందులో చిన్న మొత్తాలల్లో పొదుపు చేసేవారిని అనుకూలమైన పథకాలను రచించి అమలు పరచవలసి ఉంటుంది. జాతీయ పొదుపు పథకాల్లో కొంత వినూత్నత వచ్చినప్పటికీ జాతీయ పొదుపు పత్రాలు, యూనిట్ ట్రస్టుల యూనిట్లలో

BRAOU

పెట్టుబడి పెట్టడానికి ప్రోత్సాహాలను కల్పించవలసి ఉంటుంది. మ్యూచ్యువల్ ఫండ్ పథకం తొలిదశలో విజయం పొందిన తీరును చూస్తే నమ్మకమైన, ఎక్కువ ఫలితానివ్వగల పథకాల ద్వారా పొదుపును సేకరించే అవకాశం ఉందని తెలుస్తుంది. డిపాజిట్లు, 'పెన్షన్' మరియు 'ప్రావిడెంట్ ఫండ్' పొదుపు సర్టిఫికేట్లను విస్తృతంగా ప్రచారం చేసి పొదుపును ఆకర్షించవలసి ఉంటుంది. 'జీవిత భీమా'లో ఎప్పటికప్పుడు వినూత్న పథకాలను ప్రవేశపెట్టడం వల్ల పెద్ద మొత్తంలో పొదుపులను ఆకర్షించుకోగల్గింది. తద్వారా దీర్ఘకాలిక మూలధనాన్ని ఏర్పాటు చేస్తుంది.

మనం ఇదివరకే చెప్పుకున్నట్లు ప్రైవేటురంగం పొదుపులో దాదాపు సగభాగం భౌతిక వస్తు రూపేణ ఉంది. ఇది నేరుగా మూలధన కల్పనకు దోహదపడుతుంది. అందువల్ల అసంఘటిత గ్రామీణ/వ్యవసాయ రంగంలో భౌతిక వస్తు రూపేణ పొదుపును ప్రోత్సహించవలసి ఉంటుంది. ఇది నేరుగా మూలధన సంచయనానికి తోడ్పడుతుంది. భారీ, దీర్ఘకాలిక 'భౌతిక వస్తువును పెంచలేక పోయినప్పటికీ ఇది ఉత్పత్తికి ఎంతో దోహదపడుతుంది. కాబట్టి ఈ రంగంలో భౌతికరూపమైన పొదుపును ప్రోత్సహించవలసి ఉంటుంది.

కార్పోరేటు రంగం : ప్రస్తుతం పొదుపుకు అందిస్తున్న వాటా తక్కువే అయినప్పటికీ, పెరుగుతున్న పారిశ్రామికీకరణ, ముఖ్యంగా ఆర్థిక సరళీకరణ పిదప ఈ రంగం పెరగడానికి కొంత అనువైన వాతావరణం ఏర్పడింది. తద్వారా కార్పోరేటు రంగం విస్తరించి పొదుపు వాటాను మరింత పెంచే అవకాశం ఉంది. అయితే వివిధ కంపనీల మధ్య ఏర్పడిన పోటీని ఎదుర్కోడానికి చేస్తున్న అమ్మకపు వ్యయాలు మొదలగు వాటిపై ఎక్కువగా ఖర్చుచేయడం జరుగుతుంది. వీటిని తగ్గించాల్సి ఉంటుంది. తిరిగి పెట్టుబడిగా లాభాలపై రాయితీలను ఇచ్చి మూలధన పెరుగుదలకు తోడ్పడాలి. అదే విధంగా ఉత్పత్తి వ్యయాలను తగ్గించడానికి అనువైన సాంకేతిక పద్ధతులను పాటించే విధంగా సహాయపడవలసి ఉంటుంది. వీటివల్ల పెట్టుబడిరంగం విస్తృతమౌతుందని భావించడం జరుగుతుంది.

పబ్లిక్ రంగం : పబ్లిక్‌రంగం పొదుపు ప్రధానంగా రెండు, మూడు అంశాల నుండి ఏర్పడుతుంది. ప్రస్తుత రాబడిని గరిష్ఠం చేసుకొని, ప్రస్తుత ప్రభుత్వ వ్యయాలను, అందులో ముఖ్యంగా ప్రణాళికేతర వ్యయాన్ని తగ్గించుకొని పొదుపును సాధించడం. అనేక అంచనాలను బట్టి మన దేశంలో పన్ను ద్వారా పొందే రాబడి అవకాశాలు ఎక్కువగాను ఉన్నాయి. ప్రస్తుత ప్రభుత్వ ఆదాయం మొత్తం జాతీయోత్పత్తిలో 20 శాతం మాత్రమే ఉంది. ఇంకా పెంచడానికి వీలుంది. గ్రామీణరంగంలోని ధనిక వర్గం నుండి పన్నుల ద్వారాను, పన్నుల ఎగవేతను అరికట్టడంవల్లనూ, విలాస/మన్నికగ వస్తువులపై ఎక్సైజు సుంకాన్ని పెంచడం వంటి చర్యల ద్వారా ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని పెంచుకొనే అవకాశం ఉంది.

పబ్లిక్ రంగ సంస్థల నుండి ఎప్పుడూ కూడ ఆశించినంత పొదుపు ఎప్పుడూ సమకూరలేదు. ప్రభుత్వరంగ సంస్థల్లో నెలకొన్న సామర్థ్యం అల్పంగా ఉండటం, అనుత్పాదక శక్తి ఎక్కువగా ఉండటం, హేతుబద్ధమైన ధరల విధానం లేకపోవడం వల్ల చాలా సంస్థలు నష్టాల్లో ఇరుక్కుపోవడంవల్ల తగిన రీతిగా పొదుపును సమకూర్చుకో లేకపోతున్నాయి. ఈ అన్నింటి విషయంలో తగు చర్యలు చేపట్టి ప్రభుత్వ రంగాన్ని మెరుగుపరచవలసి ఉంది.

అల్పాదాయంగల దేశమే అయిప్పటికీ మన దేశంలో ప్రణాళికలల కాలంలో ముఖ్యంగా మొదటి మూడు దశాబ్దాల కాలంలో 'అల్పాదాయం-అల్ప పొదుపు' విషవలయాన్ని కొంతవరకు ఛేదించగలిగాం. అభివృద్ధి ప్రక్రియలో హెచ్చు పొదుపు ప్రవృత్తి గల ధనికవర్గాలకు అనుకూలంగా ఆదాయ పంపిణీ జరగడం, వ్యవసాయేతర రంగాల వాటా పెరగడం, గ్రామాలకన్నా పట్టణాల ఆదాయాలు వేగంగా పెరగడం వంటి కారణాల వల్ల పొదుపు రేటు గణనీయంగా పెరిగింది. పొదుపును ప్రోత్సహించడానికి ప్రభుత్వం తీసుకున్న ప్రోత్సాహక చర్యలు, ఇస్తున్న రాయితీలు, ద్రవ్యసంస్థల ఏర్పాటు వంటి చర్యల మూలంగా కూడ పొదుపురేటు బాగా పెరిగింది. అయితే 1980

BRAOU

తర్వాత పొదుపురేటు తగ్గడం లేదా స్తబ్దతకు గురికావడానికి గల కారణాలను సరిగా విశ్లేషించి ఉచిత చర్యలను చేబట్టినపుడు ఆర్థిక వ్యవస్థలో నెలకొని ఉన్న సంభావ్యత పొదుపును వాస్తవ పొదుపుగా మార్చి వేగవంతమైన మూలధన కల్పనకు సుగమనం ఏర్పరచాలి.

18.4 భారతదేశంలో మూలధన సంచయనం రేటు - ధోరణులు

ఒక దేశంలో కల్పించబడిన మూలధనాన్ని స్థూల దేశీయ మూలధన కల్పన (జి.డి.సి.యఫ్.) Gross Domestic Capital Formation గా పేర్కొంటూ దీనిలో తరుగుదల కలిసి ఉంటుంది. సంచయనం రేటును దేశీయ జాతీయోత్పత్తిలో (జి.డి.పి.) భాగంగా శాతంలో కొలుస్తాము. జి.డి.సి.యఫ్ నుండి తరుగుదల తీసివేస్తే 'నికర దేశీయ మూధన సంచనం' ఏర్పడుతుంది. విషయ వివరణకై జి.డి.సి.యఫ్‌ను తీసుకొని ప్రణాళికల కాలంలో దాని ధోరణులను వివరించడమైంది.

మొదటి ప్రణాళిక కాలంలో మూలధన కల్పన రేటు కేంద్ర గణాంక సంస్థ (సి.యస్.ఓ.) ననుసరించి 7.5 శాతం కాగా జాతీయ ఆర్థిక పరిశోధనా సంఘం (NCAER) వారి ననుసరించి 8.2 శాతం ఉంది. 1950-51 మొదలు మొత్తం ప్రణాళికల కాలంలో మూలధన సంచయనం రేటు ధోరణిని పరిశీలించడానికి తగిన దత్తాంశాన్ని క్రింది పట్టిక 18.3లో చూపడం జరిగింది..

పట్టిక-18.3 : స్థూల దేశీయ మూలధన కల్పన (జి.డి.పి. శాతంగా)

సంవత్సరం	పబ్లిక్ రంగం	ప్రైవేటు రంగం	మొత్తం	తగుళ్ళు/ వదలివేతలు	సరిచేసిన మొత్తం
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1950-51	2.8	8.3	11.1	0.9	10.2
1960-61	7.0	8.9	15.9	0.2	15.7
1970-71	6.5	10.6	17.1	0.5	16.6
1980-81	8.7	12.3	20.9	1.8	22.7
1990-91	9.7	15.9	25.7	1.4	27.1
1991-92	9.2	13.7	22.9	0.7	23.6
1992-93	8.9	14.4	23.3	1.3	22.0
1993-94	8.9	12.4	21.3	0.9	20.4

1950-51 నుండి 1990-91 వరకు స్థూల దేశీయ మూలధన కల్పన రేటు గణనీయంగా పెరిగింది. 1950-51లో ఈ రేటు 10.2 శాతం ఉండగా 1990-91 నాటికి 27.1 శాతానికి పెరిగింది. అయితే ఆర్థిక సంస్కరణలు చేబట్టిన 1991 పిదప మాత్రం ఆ రేటు క్రమేపీ తగ్గుముఖం పట్టి 1993-94 నాటికి అది 20.4 శాతానికి పడిపోయింది. అదే విధంగా అంతకు ముందు కూడ 1980 దశకంలో దాదాపు 20 శాతం లోపు చాల కాలం స్తబ్దంగా ఉంది.

BRAOU

మూలధన సంచయనం రేటును పెంచి సత్వరమైన అభివృద్ధిని సాధించాలన్నది ప్రణాళికల ముఖ్యోద్దేశం. ఈ ఉద్దేశ్యం మేరకు వివిధ ప్రణాళికలలో సాధించదలచిన మూలధనం రేటును నిర్దేశించడం జరుగుతూ వచ్చింది. అయితే వాస్తవంగా సాధించిన మూలధన సంచయనం రేటు అంచనాలను చేరుకోలేకపోయినప్పటికీ, సాధించిన ప్రగతి మాత్రం గణనీయమైందని చెప్పవచ్చు. ప్రతి ప్రణాళికాంతంలో సాధించిన మూలధన సంచయనం రేటు అంతకుముందున్న ప్రణాళికాంతంలో సాధించిన దానికన్న ఎక్కువగా ఉంటూ వచ్చింది. ఒక్క ఆరవ ప్రణాళిక మినహాయించి ఎనిమిదవ ప్రణాళికలో ఉద్దేశించిన 23.2 శాతం మూలధన సంచయనం రేటు వాస్తవంగా సాధించలేకపోవచ్చు.

18.4.1 వివిధ రంగాల ప్రాధాన్యత

భారతదేశంలో మూలధన కల్పన ప్రైవేటు, పబ్లిక్ రంగాల నుండి ఏర్పడుతుంది. అయితే కాలాంతరంగా వీటి ప్రాధాన్యతల్లో మార్పులు వచ్చాయి. 1950-51లో ప్రభుత్వరంగం స్థూల దేశీయ ఉత్పత్తిలో కేవలం 2.8 శాతం మాత్రమే ఉండగా 1990-91 నాటికి అది 9.7 శాతానికి పెరిగింది. అయితే ఆ తర్వాతి కాలంలో అది కొంత తగ్గింది. 1950-51లో పబ్లిక్‌రంగంవాటా మొత్తం మూలధన సంచయనంలో 25 శాతం ఉండగా 1993-94 నాటికి 40 శాతానికి పెరిగింది. దీనికి భిన్నంగా ప్రైవేటురంగంలో ఏర్పడుతున్న మూలధన సంచయనం 1950-51లో 75 శాతం కాగా 1993-94 నాటికి 60 శాతానికి పడిపోయింది. ఆ విధంగా ప్రభుత్వరంగంలో మూలధన సంచయనం రేటు ప్రైవేటు రంగం మూలధన సంచయనం రేటుకన్నా వేగంగా పెరిగి తన ప్రాముఖ్యతను పెంచుకుంది.

అయితే 1980-81 తర్వాత వచ్చిన ధోరణులను పరిశీలించగా 1981-82 నుండి 1986-87 మధ్య పబ్లిక్‌రంగం వాటా ప్రైవేటురంగంలోని గృహరంగం మరియు కార్పోరేటు రంగాలకన్నా హెచ్చు వాటాను సంతరించుకొంది. కాని ఆ పిదప పబ్లిక్ రంగం వాటా తగ్గగా, కొంతకాలం గృహరంగంలో గణనీయమైన మార్పు వచ్చింది. 1991-92 తర్వాత మాత్రం మళ్ళీ తగ్గింది. ప్రైవేటు కార్పోరేటు రంగం మాత్రం 1987-88 నుండి వరసగా తన వాటాను పెంచుకుంటూ వస్తూంది.

18.4.2 స్థిర మూలధనం - ఇన్వెంటరీలు

స్థూల మూలధన కల్పనలో రెండు భాగాలుంటాయి; (1) స్థూల స్థిర మూలధన కల్పన (2) ఇన్వెంటరీలు (స్టాక్స్). భవనాలు, నిర్మాణాలు, యంత్రాలు, సామాగ్రి కలిసి స్థూల స్థిర మూలధన కల్పన కాగా ఆహార నిల్వలు, ఇతర స్టాక్‌లను ఇన్వెంటరీలుగా పరిగణిస్తాం. స్థూల మూలధన కల్పనలో స్థూల స్థిరమూలధనం (Gross Fixed Capital Formation) హెచ్చు భాగాన్ని కల్గి ఉంటుంది. 1980-81 నుండి 1993-94 మధ్య స్థూల స్థిర మూలధన కల్పన రేటు 19.3 శాతం నుండి 23.2 శాతం వరకు మారుతూ వచ్చింది. దీనికి భిన్నంగా ఇన్వెంటరీల మూలధన కల్పనరేటు 0.4 శాతం నుండి 4.1 శాతం వరకు మారింది. అనగా స్థూల స్థిర మూలధనం అతి హెచ్చుభాగంలో ఉంది. నిజంగా ఈ స్థూల స్థిరమూలధన సంచయనం రేటే ఆర్థికాభివృద్ధిలో కీలకమైన పాత్ర వహిస్తుంది. అయితే మన ఆర్థిక వ్యవస్థలో అప్పుడప్పుడు ఈ ఇన్వెంటరీల శాతం పెరగడం వల్ల స్థూల స్థిర మూలధన కల్పన రేటుకు విఘాతం ఏర్పడుతుంది. సాంకేతికంగా ఇది పెట్టుబడిలో భాగమే అయినప్పటికి ఇది కొంత అనుచితమైన పరిణామంగా గుర్తించాలి.

18.4.3 పొదుపు - పెట్టుబడుల వ్యత్యాసం

ఇంకొక ముఖ్యమైన లక్షణం పొదుపును పెట్టుబడిగా మార్చడానికి సంబంధించింది. 1975 నుండి 1977 వరకు తప్పితే మిగతా అన్ని సంవత్సరాల్లో దేశీయ పొదుపును పూర్తిగా ఉపయోగించుకోవడం జరిగింది.

BRAOU

అందువల్లనే మూలధన సంచయనం రేటులో వచ్చిన మార్పును పొదుపురేటు నిర్దేశించేదిగా ఉంది. 98 శాతానికి పైబడి దేశీయ పొదుపు నుండి మూలధన సంచయనం జరుగుతున్న కారణంగా పొదుపు రేటు నిర్దేశించేదిగా ఉంది. 98 శాతానికి పైబడి దేశీయ పొదుపు నుండి మూలధన సంచయనం జరుగుతున్న కారణంగా పొదుపు రేటులో వచ్చే మార్పులను బట్టి మూలధన సంచయనంలో మార్పులు వస్తున్నాయి.

18.4.4 దేశీయ పొదుపు ప్రాధాన్యత

భారతదేశ మూలధన కల్పనలో ఇంకొక లక్షణం దేశీయ పొదుపుతో పెట్టుబడిని కొనసాగించడం. మొత్తం మూలధన కల్పనలో 97 నుండి 98 శాతం వరకు దేశీయ పొదుపుతో ఏర్పడిందే. ముఖ్యంగా 1970వ దశకంలో ఈ శాతం 99 వరకు ఉంది. విదేశీ పెట్టుబడి రాబడులు స్థూల దేశీయ ఉత్పత్తికి పోల్చినపుడు సాధారణంగా 2 శాతం మాత్రమే. అయితే వివిధ సంవత్సరాల్లో ఇది 0.1 శాతం నుండి 4 శాతానికి మారింది. ఈ విధంగా మన ఆర్థిక వ్యవస్థలో స్వయం సమృద్ధమైన ఉత్పత్తి ఆధారాన్ని ఏర్పాటు చేసుకోవడం జరిగింది. ఆర్థిక వ్యవస్థకు మంచి పటుత్వాన్ని ఆపాదించి పెట్టింది. (పట్టిక 18.4 చూడుము.)

పట్టిక-18.4 : దేశీయ పొదుపు, మూలధన కల్పన, విదేశీ మూలధనం (జి.డి.పి.లో శాతం) మార్కెట్‌ధరల్లో

సంవత్సరం	స్థూల దేశీయ పొదుపు	నికర విదేశీ మూలధనం	మొత్తం మూలధనం
1.	2.	3.	4.
1980-81	21.2	1.5	22.7
1981-82	19.8	1.6	21.4
1982-83	19.0	1.4	20.4
1983-84	18.9	1.2	20.1
1984-85	18.2	1.4	19.7
1985-86	19.8	2.4	22.2
1986-87	18.7	2.2	20.9
1987-88	20.9	2.0	22.9
1988-89	21.5	3.1	24.6
1989-90	22.3	2.7	25.0
1990-91	23.7	3.4	27.1
1991-92	23.1	0.5	23.6
1992-93	20.0	2.0	22.0
1993-94	20.2	0.3	20.5

ఆధారం : CSO NAS Issues

BRAOU

18.4.5 మూలధన అంచనాల్లో సమస్యలు

వ్యవసాయరంగంలో, గృహరంగంలో ప్రణాళికయుతం కాని పెట్టుబడులు పెట్టడం జరుగుతుంది. నీటి పారుదల వనరులను సృష్టించే భౌతిక వనరులపై పెట్టిన పెట్టుబడిని గృహరంగంలో పొదుపుగా గణించడం జరిగింది. ఈ సందర్భంగా గృహరంగ పెట్టుబడి అంచనాలు అనుమానాస్పదంగా మారి 'హెచ్చు అంచనాకు' (over estimation) గురి అయ్యే ప్రమాదం ఉంది. అదే విధంగా వ్యవసాయ ధాన్యాల నిల్వకు సంబంధించి, నిర్మాణాలకు సంబంధించిన అంచనాలు మూలధన వస్తువులను దిగుమతి చేసుకొన్నప్పుడు 'ఓవర్ ఇన్ వాయిసింగ్' వల్ల మూలధన అంచనాలను 'హెచ్చు'గా చూపెట్టడం జరుగుతుంది.

18.4.6 మూలధన సంచయనం నెమ్మదిగా పెరగడానికి కారణాలు

పరిమాణాత్మకంగా మూలధన సంచయనం రేటులో పెద్ద మార్పు వచ్చినప్పటికీ, ఇది చాల నెమ్మదిగా పెరిగి ప్రస్తుత స్థాయిని చేరుకోవడానికి సుదీర్ఘమైన కాలం పెట్టింది. ఇట్టి నెమ్మదిగా పెరిగిన పెట్టుబడికి 'కారణాలను, ఆ తర్వాత ముఖ్యంగా ఆర్థిక సంస్కరణల అనంతరం తగ్గిన రేటుకు కారణాలను విశ్లేషించడం అవసరం. మనం ఇదివరకే చెప్పినట్లు పెట్టుబడి ప్రధానంగా దేశీయంగా ఏర్పడే పొదుపు స్థాయి పై ఆధారపడి ఉంటుంది. కాబట్టి పొదుపు పెరగడానికున్న అవరోధాలే పెట్టుబడికి కూడ వర్తిస్తాయి. సాధారణంగా పొదుపు ఎక్కువగా ఉన్న సంవత్సరాల్లో పెట్టుబడి రేటు కూడ ఎక్కువగానే ఉంది. రెండవ ప్రణాళిక కాలంలో 'దీర్ఘఫలన కాల' పరిశ్రమల్లో హెచ్చుగా పెట్టుబడి పెట్టడం వల్ల 1960-61 నాటికి ప్రభుత్వరంగం వాటా పెరిగింది. అయితే ప్రైవేటు రంగం అంతగా పెరగలేదు. తత్కారణంగా స్థూలదేశీయ మూలధనం రేటు తక్కువగా ఉంది. అంతేకాకుండా విదేశీ సహాయంపై ఆధారపడవలసి వచ్చింది. అదే తీరు ధోరణి మూడవ ప్రణాళికలలో కొనసాగింది. ఫలితంగా విదేశీయ సహాయం ఆవశ్యకత మరింత పెరిగింది. కాని విదేశీ మారక ద్రవ్యం లోటు కారణంగా తర్వాతి ప్రణాళికల్లో విదేశీ సహాయం పాత్రను చాలవరకు తగ్గించుకోవడం జరిగింది.

ఇంతేకాకుండా ప్రణాళిక వ్యూహాలను సక్రమంగా అమలుచేయకపోవడం వల్ల మూలధన సంచయనం రేటు అల్పంగా మాత్రమే పెరిగింది. భౌతిక లక్ష్యాల సాధనకు కావలసిన ద్రవ్య వనరులను సమకూర్చలేకపోవడం వల్ల పెట్టుబడి కొంత కుంటుపడింది. ప్రభుత్వ రంగంలోని మౌళిక పరిశ్రమల ఉత్పత్తులకు ప్రభుత్వ నిధుల కొరత కారణంగా తానే స్వయంగా డిమాండును సృష్టించలేక పోయింది. ఇంతవరకే పేర్కొన్న తీరుగా ప్రభుత్వ రంగం ఎదుర్కొంటున్న అనేక సమస్యల దృష్ట్యా అంతర్గత వనరులను ఏర్పాటు చేసుకోలేకపోవడం వల్ల మూలధన సంచయనం రేటు అనుకున్న రీతిగా పెరగలేకపోయింది. దాదాపు 1975-76 వరకు నిరంతరంగా కొనసాగిన ఆహార దిగుమతులకు గాను కొఱతగా ఉన్న విదేశీమారక ద్రవ్యాన్ని వాడటం వల్ల పరిశ్రమలకు కావలసిన యంత్ర, సాంకేతిక దిగుమతులు తగ్గి, పరిశ్రమల అభివృద్ధికి అవరోధంగా నిలిచింది.

పై కారణాల వల్ల స్థూల దేశీయ మూలధనం రేటు నెమ్మదిగా పెరగడమే కాకుండా నూతన ఆర్థిక విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టిన పిదప మూలధన సంచయనం రేటు పడిపోవడం మరో అసంతృప్తికర పరిణామం. ప్రైవేటు కార్పోరేటు రంగం స్థూల దేశీయ పొదుపుకు అందించే వాటా పెరిగినప్పటికీ, ప్రభుత్వరంగం వాటా గణనీయంగా తగ్గింది. ప్రైవేటు గృహరంగం వాటా కూడ ఈకాలంలో తగ్గిపోవడం మరో గమనించ దగ్గ విషయం. ఇది బహుశా ప్రైవేటు భౌతిక పొదుపు తగ్గడం వల్ల ఈ పరిణామం ఏర్పడి ఉంటుంది. ఇది గ్రామీణ రంగంలో క్షీణిస్తున్న పెట్టుబడి ధోరణిని తెలుపుతుంది. దీనికిసంబంధించిన ధోరణులను 18.4 పట్టికలో గమనించవచ్చు.

18.4.7 ప్రణాళికల్లో ద్రవ్య వనరుల సమీకరణ

ఈ సందర్భంగా పబ్లిక్ రంగంలో వివిధ ప్రణాళికల్లో ద్రవ్యవనరుల సమీకరణను పరిశీలించుట కూడ కొంత అవసరమే. పట్టిక 18.5లో ఎనిమిది పంచవర్ష ప్రణాళికల్లో ప్రభుత్వరంగానికి ద్రవ్య వనరుల సమీకరణకు సంబంధించిన వివరాలు పొందుపరచడం జరిగింది. ఇందులో దేశీయ బడ్జెట్ వనరులను మూడు విభాగాలుగా చూపెట్టడం జరిగింది. (i) ప్రస్తుత రాబడి నుండి మిగుళ్ళు (ii) ప్రభుత్వరంగ సంస్థల మిగుళ్ళు (iii) మూలధన వసూళ్ళు. లోటు ద్రవ్యం మరియు విదేశీ వనరులను ఇతర వనరులుగా పేర్కొనడం జరిగింది. కాలాంతరంగా సమకూర్చిన మొత్తం ప్రణాళిక ద్రవ్య వనరుల్లో మూలధన వసూళ్ళ వాటా హెచ్చుగా ఉంటూ కొంత హెచ్చు తగ్గుదలకు గురి అవుతూంది. ఐదవ ప్రణాళిక నుండి పెరుగుదలను సూచిస్తుంది. పబ్లిక్ రంగ సంస్థల మిగుళ్ళు మొదటి ఐదు ప్రణాళిక నుండి పెరగనారంభిస్తుంది. ప్రస్తుత రాబడుల మిగుళ్ళు మొదటి ఆరు ప్రణాళికల్లో గణనీయంగాఉంటూ ఏడు ఎనిమిది ప్రణాళికల్లో బాగా పడిపోయింది. లోటు ద్రవ్యం వాటా ఐదవ ప్రణాళికలో కొంత తక్కువగా ఉంటూ మిగతా ప్రణాళికల్లో ఇది 13.2 శాతం నుండి 20.4 శాతం వరకు మారుతూ ఉంది. విదేశీ వనరుల వాటా మొదటి మూడు ప్రణాళికలో పెరిగి ఆ తర్వాత తగ్గ నారంభించింది.

పట్టిక-18.5 : పబ్లిక్ రంగంలో ప్రణాళిక పెట్టుబడి వనరుల సమీకరణ (రూ. కోట్లలో)

ప్రణాళికా (కాలం)	దేశీయ బడ్జెటరీ వనరులు					
	ప్రస్తుత రెవెన్యూ/మిగులు	ప్రభుత్వరంగ సంస్థల/మిగులు	మూలధన రాబడులు	లోటు ద్రవ్యం	విదేశీ వనరులు	మొత్తం
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
మొదటి ప్రణాళిక (1951-56)	637 (32.5)	115 (5.8)	686 (35.0)	333 (17.0)	189 (9.6)	1960
రెండవ ప్రణాళిక (1956-61)	1,063 (22.7)	167 (3.6)	1,439 (30.0)	954 (20.4)	1,049 (22.5)	4,672
మూడవ ప్రణాళిక (1961-66)	2,473 (28.8)	435 (5.1)	2,113 (24.6)	1133 (13.2)	2423 (28.3)	8,577
నాల్గవ ప్రణాళిక ((1969-74)	4,044 (25.0)	1431 (8.8)	6,538 (40.5)	2,060 (12.8)	2,087 (12.9)	16,160
ఐదవ ప్రణాళిక (1974-79)	16,936 (41.6)	2583 (6.3)	12,424 (30.5)	3,560 (8.6)	5209 (12.8)	40,712
ఆరవ ప్రణాళిక (1980-85)	22,039 (19.8)	18,634 (16.8)	45,935 (41.4)	15,684 (14.1)	8,529 (7.7)	1,10,821
ఏడవ ప్రణాళిక (1985-90)	3,647 (2.0)	29,325 (16.4)	1,01,218 (56.7)	28,256 (15.3)	16,124 (9.2)	1,78,570
ఎనిమిదవ ప్రణాళిక (1992-97)	35,005 (8.0)	1,48,140 (34.1)	2,02,255 (46.5)	20,000 (4.6)	28,700 (6.6)	4,34,100

BRAOU

వివిధ అంశాల్లో కాలాంతరంగా వచ్చిన మార్పులు ఆయా ప్రణాళికల్లో ఇచ్చిన పెట్టుబడి ప్రాధాన్యతలు, అభివృద్ధి వ్యూహం, సమకాలీన ఆర్థిక స్థితిపైన ఆధారపడి ఉన్నాయి.

18.4.8 పెట్టుబడి తీరు

మూలధన కల్పన విషయంలో స్థూల పరిణామాత్మకమైన మార్పులతో పాటు వివిధ రంగాలలో దాని పంపిణీని పరిశీలించడం అంతే ముఖ్యం. వివిధ రంగాలకు కేటాయించిన పెట్టుబడి వనరులను బట్టి మూలధన కల్పన తీరును అంచనా వేయవచ్చు. వివిధ ప్రణాళికలో వివిధరంగాలకు కేటాయించిన ప్రభుత్వరంగం మరియు ప్రైవేటురంగాలకు కలిపి చేసిన పెట్టుబడి వివరాలను పట్టిక 18.6లో పేర్కొనడం జరిగింది.

పట్టిక-18.6 : ప్రణాళికలల్లో రంగాల వారీ పెట్టుబడి (పబ్లిక్ + ప్రైవేటు రంగాలు)

(మొత్తం పెట్టుబడిలో శాతాలు)

క్రమ సంఖ్య	ప్రణాళికలు	I	II	III	IV	VI	VII	VIII
(1)	వ్యవసాయం	15.0	12.0	14.0	16.4	15.2	11.2	18.6
(2)	గనులు, త్రవ్వకాలు	}	}	}	}	6.1	6.7	5.0
(3)	ఉత్పత్తిరంగం	6.0	27.0	29.0	26.7	23.6	26.0	23.6
(4)	విద్యుచ్ఛక్తి, గ్యాస్, నీరు	29.0	13.0	16.0	15.9	12.1	13.7	12.8
(5)	నిర్మాణం	-	-	-	-	2.7	1.9	2.6
(6)	రవాణా	}	}	}	}	9.4	9.9	11.0
(7)	కమ్యూనికేషన్లు	27.0	21.0	17.0	18.2	1.5	2.0	3.3
(8)	సేవలు	23.0+	19.0	16.0	15.7	29.4	28.6	23.1
(9)	ఇన్వెంటరీలు	-	8.0	8.0	7.1	-	-	-
(10)	మొత్తం	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

\+ ఇతరాలు కలిసి ఉన్నాయి

ఆధారము : వివిధ ప్రణాళిక ముసాయిదాలు

మొదటి ప్రణాళిక తప్ప మిగతా అన్ని ప్రణాళికల్లోను పారిశ్రామిక రంగానికి కేటాయింపు హెచ్చుగా ఉంది. రెండవ ప్రణాళిక మొదలుకొని పారిశ్రామికీకరణ కిచ్చిన ప్రాధాన్యత ఈ కేటాయింపు ద్వారా విదితమౌతుంది. అయితే భారీకీలక పరిశ్రమలకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత నివ్వటం జరిగి చిన్న పరిశ్రమలు నిర్లక్ష్యానికి గురి అయ్యాయి. మొదటి నాల్గు ప్రణాళికల్లో రవాణా కమ్యూనికేషన్లు రెండవపాత్ర వహించగా తర్వాతి ప్రణాళికలో దానిపాత్ర బాగా తగ్గిపోయింది. విద్యుచ్ఛక్తి, గ్యాస్ మరియు నీరు కలిపి నాల్గవ స్థానాన్ని ఆక్రమించాయి. అయితే తర్వాతి ప్రణాళికల్లో దీని వాటా కొద్దిగా పడిపోయి అదే నాల్గవ స్థానాన్ని కొనసాగిస్తుంది. సేవారంగంలో మొదటి నాల్గు ప్రణాళికన్న తర్వాతి ప్రణాళికల్లో గణనీయమైన పెరుగుదల జరిగి దాదాపు ప్రథమ స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తుంది. మొదటి నాల్గు ప్రణాళికల్లో ఇన్వెంటరీల క్రింద ఉన్న కేటాయింపులు తర్వాతి ప్రణాళికల్లో అసలే చోటు చేసుకోలేదు. ఈ విధంగా ప్రణాళికల్లో వివిధ రంగాలకు పంపిణీ చేసిన పెట్టుబడి ప్రాధాన్యతల్లో కాలాంతర మార్పులు సంతరించుకొన్నది. మొదటి నాలుగు ప్రణాళికల్లో రవాణా, శక్తి, నీరుకు ప్రాధాన్యతనిచ్చి అవస్థాపన

BRAOU

సౌకర్యాల విస్తృతి మూలధన కల్పన జరిగింది. తర్వాతి ప్రణాళికల్లో గనులు, పరిశ్రమలు, వ్యవసాయం కలుపుకొని ఉత్పత్తిరంగాలకు ప్రాధాన్యతను పెంచడం జరిగింది. పరిశ్రమల రంగంలో కూడ యంత్రాల నుత్పత్తి చేసే యంత్రాలు, వాటి ఉత్పాదకాలైన ఉక్కు వంట మౌళిక పరిశ్రమలకు కేటాయింపు బహుళంగా పెరిగింది. టర్బో జనరేటర్లు, పవర్ బాయిలర్లు, మెటలర్జికల్ పరికరాలు, యంత్ర పరికరాలు, ఎలక్ట్రానిక్ పరికరాలు, విద్యుత్ మోటారు పరిశ్రమల కేటాయింపు పెరిగి మూలధన వస్తూత్పత్తి రంగంలో 'మూలధన కల్పన' జరిగింది.

సేవల రంగం కేటాయింపు గణనీయంగా పెరగడంతో విద్య, శాస్త్ర పరిశోధన, ఆరోగ్యం, కుటుంబ సంక్షేమం, సాంఘిక సంక్షేమం వంటి అంశాల్లో మూలధన కల్పన జరిగి ఆర్థిక వ్యవస్థ పెరుగుదలకు దోహదపడుతుంది. అయితే వ్యవసాయిక ప్రాధాన్యత గల మన దేశంలో వ్యవసాయ రంగానికి పెట్టుబడి కేటాయింపులు తగినంతగా లేవు. దీనికి తోడుగా ఈ మధ్యకాలంలో వ్యవసాయంలో 'మూలధన క్షీణత' ఏర్పడుతుందన్న అంశం కొంత కలవర పరచేదిగా ఉంది. ఒక రకంగా వ్యవసాయ రంగాన్ని నిర్లక్ష్యం చేయడం, వ్యవసాయరంగంలో ప్రభుత్వ పెట్టుబడి సన్నగిల్లడం వల్లే ఈ ప్రమాదం సంభవిస్తుంది. ఇది అసంపూర్ణ అభివృద్ధికి దారితీస్తుంది.

పారిశ్రామిక రంగానికి ఇస్తున్న ప్రాధాన్యత ఫలితంగా తలెత్తే సమస్య పట్టణీకరణ-పక్షపాత అభివృద్ధి వైఖరి. పరిశ్రమలన్నీ నగర పరిసరాల్లో ఏర్పాటు అవుతున్న దృష్ట్యా అవసస్థాపన సౌకర్యాలు కూడ పట్టణాలకే ఎక్కువ అందుబాటులోకి వచ్చాయి. ఈ విధంగా మూలధన కల్పనలో ప్రాంతీయ వ్యత్యాసాలు ఏర్పడుతున్నాయి. దీనికి తోడు హెచ్చు సాంకేతిక పద్ధతుల అవలంబన, కేంద్రీకృత ఉత్పత్తి ధోరణి పెరగడం వల్ల ఉద్యోగావకాశాలు పెరగక శ్రమశక్తి వృధాపోతుంది. కాబట్టి పెట్టుబడి తీరులో శ్రమ సాంద్రమైన ఉత్పత్తి ప్రక్రియలకు ప్రాధాన్యత నిచ్చి, ప్రాంతీయ, రంగాలవారీ మూలధన కల్పనలో ఉన్న లోటుపాట్లను సవరించవలసిన అవసరం ఎంతేని కలదు.

18.5 ఉత్పాదిత/మూలధన నిష్పత్తిలో ధోరణులు

ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ వృద్ధి సాంద్రత ప్రధానంగా రెండు నిష్పత్తులపై ఆధారపడి ఉంటుంది. (i) I/Y : Ratio పెట్టుబడి జాతీయాదాయ నిష్పత్తి - అనగా ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో ఉపయోగించిన పునరుత్పత్తి సంపద/ జాతీయాదాయం.

(ii) O/K Ratio : మూలధన/ఉత్పాదన నిష్పత్తి. ఇవ్వబడిన ఉత్పత్తి కాలంలో ఇది సగటు మూలధనం ఉత్పాదికతను సూచిస్తుంది. వేరే రకంగా చెప్పాలంటే ఆర్థిక వ్యవస్థలో మొత్తంగా వాడబడిన పునరుత్పత్తి మూలధనపు యూనిటు ఒక్కంటికి పొందే ప్రతిఫలాన్ని ఇది సూచిస్తుంది.

అభిలషణీయమైన ఉత్పత్తి పద్ధతిని ఒకసారి ఎంపికచేస్తే, ఆ పద్ధతిలో ఒక నిష్పత్తి ఉంటుంది. అదే ΔO/I (అదనపు ఉత్పాదన/పెట్టుబడి). అంటే ఉపాంత ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి (Marginal O/K ratio). దాన్నే వేరే విధంగా Incremental Capital/Output Ratio (ICOR) అనవచ్చు. అయితే ఇది ప్రస్తుతం ఉన్న O/K నిష్పత్తికి సమానమైంది కాదు. కాలక్రమంగా పెట్టుబడి (I) అనేది (K) మూలధనంలో కలుస్తూ దానిని పెంచుతూ పోతూ ఉంటుంది. అందువల్ల O/K నిష్పత్తి నెమ్మదిగా చివరకు ΔO/I నిష్పత్తిగా రూపొందుతుంది. ప్రణాళికాయుతమైన ఆర్థికాభివృద్ధి ప్రక్రియలో అనుగుణమైన ఉత్పాదనను పొందడానికి కొఱతగా ఉన్న పెట్టుబడిని వివిధ రంగాలలో పంపిణీ చేయడానికి ఈ నిష్పత్తి బాగా తోడ్పడుతుంది.

హరాడ్-డోమర్ వృద్ధి నమూనాలో ఈ నిష్పత్తి కీలకమైన పాత్ర వహిస్తుంది. మన దేశంలో కూడ రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక కోసం అనుసరించిన ఆచార్య మహాలనోబిస్ నమూనాలో O/K నిష్పత్తిని వాడటం అంచనావేయడం జరిగింది. ఆ నమూనాలో ఆర్థిక వ్యవస్థను రెండు రంగాలుగా విభజించడం జరిగింది. ఉత్పాదక వస్తూత్పత్తి రంగం (K రంగం) మరియు వినియోగ వస్తూత్పత్తిరంగం (C రంగం) వినియోగ వస్తూత్పత్తి రంగాన్ని

BRAOU

తిరిగి ఆధునిక (C_1), చిన్నతరహా (C_2), సేవల (C_3) రంగాలుగా విభజించి ఆయారంగాలలో ఉత్పాదన, మూలధన నిష్పత్తులను ఈ క్రింది విధంగా అంచనా వేశారు. అవి ఐదు సంవత్సరాల వరకు నిలకడగా ఉంటాయని భావించారు. ఆయా నిష్పత్తులను బట్టి అనువైన పెట్టుబడి పంపిణీ విధానాన్ని చేపట్టడం జరిగింది.

రంగము	(O/K ratio : ఉత్పాదన మూలధన నిష్పత్తి)
ఉత్పాదక వస్తూత్పత్తి రంగం (K రంగం)	0.20
వినియోగ వస్తూత్పత్తి రంగం	
C_1 – ఆధునిక, ఉత్పత్తిరంగం	0.35
C_2 – చిన్న, మధ్య తరహా రంగం	1.25
C_3 – సేవలు	0.45

ఈ విధంగా వృద్ధి నమూనా తయారీలో ఉత్పాదన/మూలధన (O/K) నిష్పత్తి కీలకమైన పాత్రను నిర్వహిస్తుంది.

18.5.1 భారతదేశంలో O/K నిష్పత్తి ధోరణులు

పెరుగుతున్న O/K నిష్పత్తి : ఉపాంత ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తులను (ICOR) రెండు రకాలుగా అంచనా వేయడం జరిగింది. (1) స్థూల O/K నిష్పత్తి (2) నికర O/K నిష్పత్తి. తరుగుదలను తీసివేసిన పిదప ఉన్న ఉత్పాదనను ఇందులో ప్రమాణంగా తీసుకుంటారు. మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళికలో నికర ఉపాంత ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి 3:1 కాగా 70 వ శతాబ్ది మధ్యకాలం వరకు అది 5:1కి పెరిగింది. అయితే ఆ పిదప అది కొంత తగ్గి ప్రస్తుతం 4.6:1గా ఉంది.

స్థూల ఉపాంత ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి అంచనా మొదటి ప్రణాళిక కాలంలో 4:1 కాగా 70వ శతాబ్దపు మధ్యకాలం నాటికి అది 6:1కి పెరిగి అత్యధిక స్థాయిని అందుకుంది. అయితే ఆ తర్వాతి కాలంలో ఈ నిష్పత్తి 5.4:1కి తగ్గింది. మొదటి ఐదు ప్రణాళిక కాలంలో కలత చెందింప జేసిన అంశాల్లో ఒకటి పెరుగుతున్న ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి. దాదాపు అన్ని ప్రణాళికల్లోను ఈ నిష్పత్తి ఊహించిన వాటి కన్న మించి పెరిగినాయి. ఇటువంటి ధోరణిని అసమర్థమైన వనరుల వినియోగంగా పరిగణించడం జరుగుతుంది.

అందువల్లనే ఆరవ ప్రణాళిక ముసాయిదా ఈ పెరుగుతున్న ధోరణిని తీవ్రంగా గమనించింది. పెట్టుబడులను వృధా చేయరాదన్న భావనతో ICORను తగ్గించడానికి ప్రత్యేక శ్రద్ధను కనబరచింది. అదే విధంగా ఏడవ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ICOR ను తగ్గించడానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యతను ఇవ్వడం జరిగింది. ఇట్టి కృషి ఫలితంగా ఎనిమిదవ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ఈ నిష్పత్తి 4.1:1గాఉంటుందని అంచనా వేసింది. ఇంకా ఈ పరిస్థితి మెరుగుదలను అవకాశాలున్నాయని కూడ పేర్కొంది.

18.5.2 రంగాల వారీ O/K నిష్పత్తులు

భారతదేశ ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించి K/O నిష్పత్తులను ప్రధానంగా 13 రంగాలుగా విభజించి అంచనా వేయడం జరుగుతుంది. 1981-82 నికరజాతీయోత్పత్తి ఆధారంగా అంచనావేసిన రంగాలవారీ K/O నిష్పత్తుల అంచనాలను 18.7 పట్టికలో పొందుపరచడం జరిగింది. ఈ పట్టిక ననుసరించి విద్యుచ్ఛక్తి, గ్యాస్, నీటి పారుదల, రైల్వేలు, రవాణా వంటి రంగాల్లో ఈ నిష్పత్తులు అతి ఎక్కువగాను, గనులు, కమ్యూనికేషన్లు, స్టోరేజీ, పారిశ్రామిక వస్తూత్పత్తిరంగం, రియల్ ఎస్టేటు, వ్యాపార సేవలు, ప్రభుత్వ పాలన, రక్షణ రంగాల్లో మధ్యస్తంగాను, వ్యవసాయం, మత్స్య పరిశ్రమ, నిర్మాణం వంటి ప్రాథమిక రంగంలో ఈ నిష్పత్తి అత్యల్పంగాను ఉంది. అనగా

BRAOU

దీర్ఘఫలన కాలం గల భారీ, కీలక పరిశ్రమలు, అవస్థాపనకు సంబంధించిన రైల్వేలు, విద్యుదుత్పాదన, భారీ ఆనకట్టలు వంటి రంగాల్లో మూలధన సాంద్రమైన ఉత్పత్తి ప్రక్రియలు కొనసాగుతున్నాయి. హెచ్చు స్థాయి సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని వాడటం ఇందుకు దోహదపడింది.

పట్టిక-18.7 : నికర దేశీయోత్పత్తి ఆధారంగా రంగాలవారీ మూలధన/ఉత్పాదన నిష్పత్తులు (1981)

	రంగం	స్థిరమూలధన/ ఉత్పాద నిష్పత్తి FC/O	మూలధన / ఉత్పాదన నిష్పత్తి O/K
1.	వ్యవసాయం	1.5	1.6
2.	అడవులు	0.3	0.3
3.	మత్స్య పరిశ్రమ	0.7	0.7
4.	గనులు/త్రవ్వకం	3.4	4.2
5.	మాన్యుఫాక్చరింగ్	2.3	3.3
	5.1 రిజిష్టర్డు	3.1	4.7
	5.2 రిజిష్టర్డు కానివి	1.4	1.8
6.	విద్యుచ్ఛక్తి, గ్యాస్, నీటిపారుదల	27.1	28.5
7.	నిర్మాణం	0.4	0.5
8.	వ్యాపారం, హోటళ్ళు, కమ్యూనికేషన్లు	0.5	1.1
	8.1 వ్యాపారం	0.4	1.0
	8.2 హోటళ్ళు	2.7	2.7
9.	రవాణా, స్టోరేజీ	6.7	7.0
	9.1 రైల్వేలు	23.5	24.0
	9.2 ఇతర రవాణా సౌకర్యాలు	3.5	3.8
	9.3 స్టోరేజీ	3.5	3.6
	9.4 కమ్యూనికేషన్లు	4.3	4.6
10.	బాంకింగ్ ఇన్సూరెన్సు	0.3	0.3
11.	రియల్ ఎస్టేటు, గృహాలు	12.7	12.7
	వ్యాపార సేవలు	5.8	5.9
12.	ప్రభుత్వపాలన, రక్షణ	2.6+	2.7+
13.	ఇతర సేవలు	0.9	0.9
14.	మొత్తం	2.5	2.9

+ రోడ్లు, బ్రిడ్జీలు మినహాయించి

ఆధారము : నేషనల్ అకౌంట్సు, స్టాటిస్టిక్స్ - 1989.

BRAOU

ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి పెరుగుదల అన్ని రంగాల్లో పెరుగుదల ధోరణే కొనసాగింది. అయితే అత్యధిక పెరుగుదల మాన్యు ఫాక్చరింగ్, గనులు, విద్యుచ్ఛక్తి, గ్యాస్, నీటి పారుదల/సరఫరా రవాణా, స్టోరేజి, కమ్యూనికేషన్ రంగాల్లో ఏర్పడింది. ఈ విషయంలో అల్పంగా పెరిగిన రంగాలు : వ్యవసాయం, వ్యవసాయ అనుబంధ వృత్తులు నిర్మాణం మొదలైనవి.

18.5.3 ICOR పెరుగుదలకు కారణాలు

భారతదేశ ప్రణాళికల కాలంలో అల్ప ఆదాయవృద్ధి రేటుకు ఒక కారణం ఆర్థిక వ్యవస్థలో చాల కాలంగా పెరుగుతున్న O/K నిష్పత్తి. మూలధన సంచయనం పెరిగినప్పటికీ, ఉత్పత్తి దానికి అనుగుణంగా పెరగలేదు. అదనపు మూలధనం వల్ల జరిగే అదనపు ఉత్పత్తి తగ్గుతూంది. అందుకు ప్రధాన కారణాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

(i) పెట్టుబడి తీరులో మార్పు

రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక నుండి చేబట్టిన భారీ పారిశ్రామిక విధానం ఫలితంగా మూలధన సాంద్రత గల భారీ, కీలక పరిశ్రమలను విరివిగా నెలకొల్పడం జరిగింది. ఇందులో రసాయనిక ఎరువులు, నూనె శుద్ధి కర్మాగారాలు, ఇనుము, ఉక్కు పరిశ్రమలను ఎక్కువగా నెలకొల్పడం జరిగింది. అవస్థాపన సౌకర్యాల పెంపుదలకై రైల్వేలు, రోడ్ల ద్వారా రవాణా పెంపుదల, విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి, భారీ ఆనకట్టలు నిర్మించడం జరిగింది. ఇవి ఆధునిక సాంకేతిక పద్ధతి, పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి, దీర్ఘ ఫలన కాలానికి సంబంధించినవి కావడం వల్ల మూలధన సాంద్రత పెరిగి ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి గణనీయంగా పెరిగింది. పట్టణీకరణ ఫలితంగా మూలధన వ్యయాలు విపరీతంగా పెరిగాయి.

(ii) భారీ పారిశ్రామిక విధానం వల్ల ఉత్పన్నమైన మరో సమస్య మూలధన వస్తువుల ధరలకు సంబంధించింది. సాధారణ వినియోగ వస్తువుల ధరలకన్న సాపేక్ష మూలధన వస్తువుల ధరలు హెచ్చురేటులో పెరగడం వల్ల మూలధన ఖర్చు విపరీతంగా పెరిగింది. దీనివల్ల O/K నిష్పత్తి పెరిగింది. రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక మొదలుకొని 1970 వ దశకం మధ్యభాగం వరకూ ఈ ధోరణి కొనసాగింది.

(iii) మూడవ ప్రధానమైన కారణం వనరుల వినియోగంలో అల్ప సామర్థ్యం. ఇది రెండు అంశాల్లో గమనించ వచ్చు. (a) పెట్టుబడి మూలధన వ్యయాలు పెరగడం (b) పెట్టుబడి వనరుల నుండి ఉత్పాదన తగ్గడం.

మొదటి అంశాన్ని ప్రభావితం చేసిన విషయాలు ప్రాజెక్టులను పూర్తి చేయడంలో జరిగే జాప్యాలు, ఉత్పత్తుల ఎంపికలో పొరపాట్లు, మూలధన వస్తువుల ధరలు పెరగడం మొదలైనవి. కొన్ని కొన్ని భారీ ప్రాజెక్టులను పూర్తి చేయడానికి 6, 7 సంవత్సరాలు తీసుకున్నా, అవి అంచనాకు మించి జాప్యాలు జరగడం వల్ల సకాలంలో ఉత్పాదన రాలేకపోవడమే కాకుండా పెట్టుబడి ఎన్నో రెట్లు పెరుగుతూ వచ్చాయి. దీనివల్ల మూలధన వ్యయం గణనీయంగా పెరిగింది. కొన్ని సందర్భాల్లో భారీ ఉత్పత్తి ప్రక్రియలను ప్రోత్సహిస్తూ చిన్న పథకాలను నిర్లక్ష్యం చేయడం వల్ల కొన్ని అనవసరపు ఎంపిక పొరపాటు దొర్లినాయి. అందువల్ల ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి పెరిగింది.

రెండవ అంశంలో గమనించవలసిన అంశాలు పెట్టుబడి లోపంవల్ల గాని, ఇతర నిర్వహణ సామర్థ్యం లోపం వల్ల గాని, ఇతర నిర్వహణ సామర్థ్యం లోపాలపవల్ల గాని పూర్తి ఉత్పత్తి వినియోగించుకొనక పోవడం వల్ల ఉత్పత్తి బాగా తగ్గింది. చాల సందర్భాల్లో కీలకమైన ఇంధనం (పెట్రోలు, బొగ్గు, విద్యుచ్ఛక్తి) రవాణా వంటి వాటి కొఱతల వల్ల, కూడ ఉత్పత్తి తగిన స్థాయికి రాలేకపోయింది. వీటికి తోడు కార్మిక వివాదాల వల్ల ఎన్నో పనిదినాలు నష్ట

BRAOU

పోవడం వల్ల కూడ ఉత్పత్తి దెబ్బ తింటూంది. వీటన్నిటి కారణాలవల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థలో మూలధన సాంద్రత పెరుగుతూ వచ్చింది.

6, 7, 8 పంచవర్ష ప్రణాళికల్లో ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తిని తగ్గించవలసిన అవసరాన్ని గుర్తించి ఆ మార్గంలో చర్యలు చేబట్టడం జరిగింది. ఆ ఫలితంగానే స్థూల ఉత్పాదన / మూలధన నిష్పత్తి 1970 దశకంలోని గరిష్ఠ నిష్పత్తి కన్న తక్కువ నిష్పత్తిలో నిర్వహించడం జరుగుతుంది. ఎనిమిదవ ప్రణాళికలో ఈ నిష్పత్తి 4.1:1గా ఉండాలనుకున్నారు. ఇంకా తగ్గించడానికి అవకాశాలు ఉన్నాయని కూడ భావించడం జరిగింది.

18.5.4 O/K పరిస్థితి మెరుగుదలకు సూచనలు

పైన పేర్కొన్న కారణాలను దృష్టిలో పెట్టుకుని లోపాలను సరిదిద్దుకోవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది. ప్రస్తుతంగా లభించే మూలధన రాశి నుండి ఉత్పాదకతను పెంపొందించుకోవాలి. అందుకోసం పారిశ్రామిక రంగంలో నెలకొని ఉన్న నిరుపయోగ ఉత్పత్తి శక్తిని వినియోగించుకోవాలి. ఆ దిశగా అవసరపడే పెట్టుబడిని అదనంగా సమకూర్చాలి. భారీ ఉత్పత్తి ప్రాజెక్టుల ఉత్పాదకతను పెంచడానికి ఉన్నతమైన నిర్వహణను అందించవలసి ఉంది. పాలనా సంబంధమైన అవరోధాలను తొలగించడం, విద్యుచ్ఛక్తి, ఇతర ఇంధన వనరులను తగినంతగా, నిరంతరంగా అందించే ఏర్పాట్లు చేయాలి. యాజమాన్య/శ్రామిక సంబంధాలను మెరుగుపరచి శ్రామిక సమ్మెలను అరికట్టాలి. ఉచితమైన ధరలను ఉత్పాదక వస్తువులకు అందే విధంగా చూడాలి. పెట్టుబడి తక్కువ వడ్డీరేటుకు అందించేటట్లు చేయడం, కొన్ని సందర్భాల్లో వీటి డిమాండును పెంచే చర్యలను చేబట్టడం వల్ల పరిస్థితిలో కొంత మెరుగు పడే అవకాశం ఉంది. నూతన ఆర్థిక విధానం ద్వారా ఉత్పాదన / మూలధన నిష్పత్తి తగ్గించే వాతావరణాన్ని సృష్టించవలసిన అవసరం ఎంతేని ఉంది.

18.6 ముగింపు

అధిక ఆర్థిక వృద్ధిరేటును సాధించడంలో మూలధన సంచయనం రేటు కీలకమైన పాత్ర నిర్వహిస్తుంది. అందువల్ల పొదుపు శక్తిని, పొదుపు చేయగల ఇచ్ఛను ప్రభావితం చేసి పొదుపును పెంచి తద్వారా మూలధన సంచయనం రేటును పెంచుకోవడం అత్యవసరం. అయితే మూలధన సంచయనమే అధిక ఆర్థికవృద్ధిని అందించ లేకపోవచ్చు. భారతదేశ అనుభవంలో పెరుగుతున్న ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి అధిక ఆర్థికవృద్ధిరేటుకు అవరోధంగా ఏర్పడిన అంశాన్ని భారతదేశ అనుభవంలో గమనించడం జరిగింది. పెట్టుబడి తీరు, ఉత్పాదక వస్తువుల ధరలు, వనరుల సక్రమ వినియోగం లేపోవడం O/K పెరుగుదల జరిగిన దృష్ట్యా ఇట్టి లోపాలను సరిదిద్దుకొని మూలధన సంచయనం రేటుకు అనుగుణమైన రీతిగా మూలధన ఉత్పాదకతను ఉత్పత్తి పెంచడానికి కృషి సల్పవలసిన అవరసం ఉంది. వివిధ రంగాలలో పెట్టుబడిని కేటాయించే దిశలో O/K నిర్వహించే పాత్రను అర్థంచేసుకొని అనుగుణమైన అభివృద్ధి నమూనాను పొందుపరచుకొని అమలు పరచవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

18.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 40 పంక్తుల చొప్పున జవాబులు రాయండి.

1. భారతదేశ ప్రణాళికల కాలంలో పొదుపు రేటు మార్పు, ధోరణులను వివరింపుము.
2. భారతదేశంలో పొదుపురేటు పెరగడానికి తోడ్పడిన అంశాలను పేర్కొనుము.

BRAOU

3. 1980-81 తర్వాత భారతదేశంలో పొదుపురేటు తగ్గడానికి లేదా స్తబ్దంగా ఉండడానికి గల కారణాలను వివరింపుము.

4. పొదుపును సమకూర్చడంలో తోడ్పడుతున్న వివిధ పొదుపు రంగాల ప్రాధాన్యతల్లో వస్తున్న మార్పు ధోరణులను విశదీకరింపుము.

5. భారతదేశంలో ప్రణాళికల కాలంలో మూలధన సంచయనం రేటులో వచ్చిన పెరుగుదల ధోరణిని వివరింపుము.

6. భారతదేశంలో మూలధనం సంచయనం రేటు ప్రధాన లక్షణాలను వివరింపుము.

7. భారతదేశ ప్రణాళికల కాలంలో పెట్టుబడి తీరును వివరింపుము.

8. భారతదేశంలో మూలధన సంచయనం రేటు 1980-81 తర్వాత మందకొడిగా సాగడానికి గల కారణాలను వివరింపుము.

9. ప్రణాళికల కాలంలో సాధారణ ఉత్పాదిత/మూలధన నిష్పత్తిలో వచ్చిన మార్పు ధోరణులను పరిశీలింపుము.

10. ఉత్పాదిత/మూలధన నిష్పత్తిలో రంగాలవారీ తేడాలను తెలుపుతూ అట్టి తేడాలకు కారణాలను వివరింపుము.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు 20 పంక్తుల చొప్పున సమాధానమిమ్ము

1. దేశీయ పొదుపులో ప్రభుత్వరంగం పాత్రను వివరింపుము.
2. నూతన ఆర్థిక విధానం ప్రవేశపెట్టిన అనంతరం పొదుపురేటు తగ్గడానికి కారణమేమి?
3. భారతదేశంలో ఆదాయం తక్కువ ఉన్నా పొదుపు ఎలా పెరిగింది?
4. పొదుపు రేటు పెరుగుదలలో వడ్డీరేటు పాత్రను వివరింపుము.
5. "దేశీయ మూలధన సంచయనం రేటు" భావనను వివరింపుము.
6. మూలధన సంచయనంలో విదేశీ పెట్టుబడి పాత్రను వివరింపుము.
7. పెట్టుబడి తీరులో రెండవ ప్రణాళికలో వచ్చిన మార్పును తెలుపుము.
8. ప్రణాళికల కాలంలో 'సేవల రంగాని'కిచ్చిన ప్రాధాన్యతను వివరింపుము.
9. మూలధన సాంద్రమైన భారీ పరిశ్రమరంగం అభివృద్ధి ప్రభావాన్ని వివరింపుము.
10. వ్యవసాయ రంగంలో ఉత్పాదిత/మూలధన నిష్పత్తిలో వచ్చిన మార్పును వివరింపుము.

18.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Celso Furtado – Chapter on "Capital formation Economic Development" in Agarwala, A.N. & Singh Sp. *The Economics of Underdevelopment,* OUP New Delhi.

2. Agarwal A.N., *Indian Economy – Problems of Development and planning* 21st ed. Wishwa Prakashan, New Delhi - 1995.

3. Government of India, Ministry of Finance, *Economic Survey – 1994-95.*

4. Narayana, D.L. (Ed.) భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - సమస్యలు, తెలుగు అకాడమి, హైద్రాబాదు, 1984.

5. Sarveshwara Rao B(Ed.) ఆర్థికాభివృద్ధి - వృద్ధి సిద్ధాంతాలు, తెలుగు అకాడమి, హైద్రాబాదు, 1983.

BRAOU

6. EPW Research Foundation "Economic Reforms and Rate of Saving" *Economic and Political Weekly* Vol XXXI No. 35, 36, 37, September 1996.

7. Balakrishnan, Pulapre. "Saving in Indian Economy Since 1991", *Economic and Polityca] Weekly* Vol. XXXI No 35, 36, 37 September 1996.

18.9 భావనలు

దేశీయ మూలధన సంచయనము (Domestic Captal formation) :

ఐక్యరాజ్య సమితి గణాంక విభాగం నిర్వచించిన విధానం "గణాంక కాలంలో ఏ దేశీయ ఉత్పత్తి ని మరియు దిగుమతులను వినియోగించకుండా లేదా ఎగుమతి చేయకుండా మూలధనరాశికి కలుపడానికి కేటాయించిన మొత్తాన్ని దేశీయ మూలధన సంచయనం" అంటాం.

మూలధన వస్తువులు (Capital Goods) :

యంత్రాలు, పరికరాలు, భవనాలు ఇతర నిర్మాణ పనులు మరియు ఉత్పత్తిదారుల వద్దనున్న ముడి సరుకులు, అసంపూర్తి వస్తువుల తయారైన వస్తువుల రాశులు ఏవైతే భవిష్యత్తు ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో వాడబడతాయో వాటిని మూలధన వస్తువులు అంటాం.

స్థూల మూలధన సంచయనము (Gross Capital Formation) :

స్థూల స్థిర మూలధనం మరియు రాశిలో మార్పులు కలుపుకొని స్థూల మూలధన సంచయనం అంటాం.

నికర మూలధన సంచయనము (Net Capital Formation) :

స్థూల మూలధన సంచయనం నుండి స్థిరమూలధన వినియోగాన్ని (తరుగుదలను) తీసివేయగా వచ్చేది నికర మూలధన సంచయనం అంటాం.

స్థూల స్థిరమూలధన సంచయనం (Gross Fixed Capital Formation) :

స్థిర, నూతన స్థిరాస్థులు మరియు సెకండ్‌హాండ్ భౌతిక ఆస్థుల నికర కొనుగోళ్ళు కలిసి స్థూల స్థిర మూలధన సంచయనం ఏర్పడుతుంది.

రాశిలో మార్పు (Change in Stock) :

ముడి సరుకుల, జరుగుతున్న పనులు మరియు పూర్తిగా తయారైన ఉత్పత్తుల భౌతిక మార్పు విలువల మొత్తాన్ని రాశిలో మార్పు అంటాం.

సగటు మూలధనం/ఉత్పాదన నిష్పత్తి (Capital output Ratio)

ఒక యూనిటు ఉత్పాదనకు ఎంత సగటు మూలధనం ఉపయోగంలో ఉందో తెలిపే నిష్పత్తిని సగటు మూలధన/ఉత్పాదన నిష్పత్తి అంటాం.

ఉపాంత మూలధన/ఉత్పాదన నిష్పత్తి [Marginal Capital / Output Ratio (Incremental Capital/output ratio)]

ఒక యూనిటు ఉత్పత్తి పెరగవలెనన్న మూలధనం ఎంత పెరగాలో తెలిపే నిష్పత్తిని ఉపాంత మూలధన ఉత్పాదన నిష్పత్తి అంటాం.

BRAOU

18.10 పదకోశం

పేదరికపు విషవలయం	:	Vicious Circle of Poverty
పొదుపు	:	Savings
మూలధనం	:	Capital
మూలధన సంచయనం	:	Capital formation
పొదుపు వనరులు	:	Sources of savings
లోటు బడ్జెట్	:	Deficit Budget
సాంఘిక వ్యవస్థా పూర్వక పెట్టుబడి	:	Social Overhead Capital
సగటు ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి	:	Average Output/capital Ratio (O/K)
ఉపాంత ఉత్పాదన/మూలధన నిష్పత్తి	:	Marginal Output/Capital Ratio or Incremental Capital output Ratio (ICOR)
స్థూల దేశీయోత్పత్తి	:	Gross Deomestic Product
సరళీకృత ఆర్థిక విధానం	:	System ofEconomic Liberalisation
రెవెన్యూ లోటు	:	Revenue Deficit
ప్రణాళికా వ్యయం	:	Plan Expenditure
ప్రణాళికేతర వ్యయం	:	Non-Plan Expenditure
ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి	:	Marginal Propensity to consume
మన్నికగల వినియోగ వస్తువులు	:	Consumer Durables
గృహరంగ భౌతిక పొదుపు	:	Household Physical Saving
అవస్థాపన సౌకర్యం	:	Infra structural Facility
బాంకు అలవాటు	:	Banking Habit
సంభావ్య పొదుపు	:	Potential Savings
కొనుగోలు శక్తి	:	Purchasing power
రెవెన్యూ ఖాతా	:	Revenue Account
స్థూల దేశీయ మూలధన కల్పన	:	Gross Domestic Capital Fromation (GDCF)

BRAOU

రచయిత
డా. ఏ. సుదర్శన్ రెడ్డి

భాగం - 19 : ప్రణాళికలు - వనరుల సమీకరణ

విషయ క్రమం

19.0 లక్ష్యాలు

19.1 పరిచయం

19.2 వనరుల విభజన

19.2.1 అంతర్గత లేదా స్వదేశీ వనరులు

19.2.2 బహిర్గత వనరులు

19.3 వివిధ ప్రణాళికల్లో వనరుల సమీకరణ

19.3.1 మొదటి ప్రణాళిక

19.3.2 రెండో ప్రణాళిక

19.3.3 మూడో ప్రణాళిక

19.3.4 వార్షిక ప్రణాళికలు

19.3.5 నాల్గో ప్రణాళిక

19.3.6 ఐదో ప్రణాళిక

19.3.7 ఆరో ప్రణాళిక

19.3.8 ఏడో ప్రణాళిక

19.3.9 ఎనిమిదో ప్రణాళిక

19.4 వివిధ ప్రణాళికల్లో వనరులు సమకూర్చిన తీరు

19.5 వివిధ ప్రణాళికలకు వివిధ మూలాల నుంచి ద్రవ్య వనరులు

19.5.1 పన్నులు

19.5.2 రుణాలు

19.5.3 చిన్న మొత్తాల పొదుపు

19.5.4 ప్రభుత్వ సంస్థల మిగుళ్ళు

19.5.5 లోటు ద్రవ్యం

19.5.6 విదేశీ సహాయం

19.6 ముగింపు

19.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

19.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

BRAOU

19.0 లక్ష్యాలు

ఈ భాగాన్ని చదివాక మీరు

- ప్రణాళికకు ద్రవ్య వనరులు ఎలా సమకూరుతాయి ?
- వనరుల విభజన
- వివిధ వనరులు
- వివిధ ప్రణాళికల్లో వనరులు ఎలా సమకూరాయి ?
- ఏయే వనరులపై ఎక్కువ ఆధారపడాలి అనే అంశాల్ని గురించి బాగా వివరించగలుగుతారు.

19.1 పరిచయం

ఆర్థిక ప్రణాళికలను విజయవంతం చేయటానికి, ప్రణాళికను సమర్థవంతంగా అమలు జరపటానికి ప్రధానంగా ఎదురయ్యే ఇబ్బంది వనరుల సమీకరణ. ప్రణాళికలను తయారుచేయటం, ప్రాధాన్యతాక్రమాలను నిర్ధారించటం చాలా సులువైన పని కానీ వాటిని సమర్థవంతంగా అమలుచేయటానికి అవసరమైన నిధులను సమీకరించటం చాలా కష్టసాధ్యమైన విషయం. ఏ ప్రణాళిక విజయం అయినా భౌతిక, ఆర్థిక వనరుల సమీకరణ మీదే ఆధారపడి ఉంటుంది. వనరుల సమీకరణ లేకుండా ప్రణాళికను గురించి ఆలోచించటమంటే చీకట్లో గెంతటమే అవుతుంది. నిజానికి ప్రణాళికా సంఘం అమలు చేయటానికి మనదేశంలో వనరులు ఎలా సమకూరుతాయనే అంశం ఈ పాఠంలో చదువుతాం.

BRAOU

19.2 వనరుల విభజన

ప్రణాళికలకు లభ్యమయ్యే వనరులను అంతర్గత, బహిర్గత వనరులని రెండు రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు.

19.2.1 అంతర్గత లేదా స్వదేశీ వనరులు

స్థూలంగా వీటిని తిరిగి రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు. ఎ) బడ్జెట్ వనరులు బి) స్వదేశీ రుణాలు

ఎ) బడ్జెట్ వనరులు : బడ్జెటరీ పొదుపులు అంటే ప్రభుత్వం దేశంలో సమీకరించిన దేశీయ నిధులని చెప్పవచ్చు. వీటిని తిరిగి నాలుగు రకాలుగా విభజించవచ్చు.

(1) ప్రస్తుత రాబడి నిల్వలు : ప్రస్తుత వ్యయం కంటె అదనంగా ఉన్నవాటిని ప్రస్తుత రాబడి నిల్వలంటారు. ఇవి ప్రణాళికకు ముందున్న పన్నురేట్లపై ఆధారపడి ఉంటాయి.

(2) అదనపు నిల్వలు : వనరుల సమీకరణలో అతి ముఖ్యమైన భాగం ఇది. దీనిలో అదనపు పన్నులు, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల నుంచి అదనపు రాబడులుంటాయి.

(3) రిజర్వుబాంకు లాభాలు : మన దేశంలో వనరుల సమీకరణలో ప్రధానమైన వనరుల్లో ఇది ఒకటి.

(4) ప్రభుత్వ రంగ మిగులు : మన దేశంలో స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటినుంచి ప్రభుత్వరంగం విస్తరిస్తూ ఉన్నది కాని విచారించాల్సిన విషయమేమిటంటే ఈ సంస్థలు జాతికి ప్రధానమైన వనరులను సమకూర్చాల్సింది పోయి

దయనీయమైన స్థితిలో ఉండి ప్రతి సంవత్సరం వేలాది కోట్ల రూపాయల నష్టాల ఊబిలో ఉండి వనరులను సమకూర్చలేకపోతున్నాయి.

బి) స్వదేశీ రుణాలు : దీనిలో కింది అంశాలు ఇమిడి ఉన్నాయి.

1) పొదుపు : భారతదేశంలో స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటి నుంచి పొదుపును ప్రోత్సహించటానికి అనేక చర్యలను తీసుకుంటున్నారు. ముఖ్యంగా వాణిజ్య బ్యాంకులు, భీమా కంపెనీలు, పోస్టాఫీసులు మొదలయినవి పొదుపును ప్రోత్సహిస్తూ ప్రతిసంవత్సరం వేలాది కోట్ల రూపాయలను సమీకరిస్తున్నాయి. అయితే ఇక్కడ స్వచ్ఛంద పొదుపు తగినంతగా రానపుడు ప్రభుత్వం నిర్బంధ పొదుపుకయినా పూనుకోవాలని నర్క్స్ పేర్కొనటం గమనించదగినది.

2) ప్రభుత్వ రుణాలు : అవసరమైనపుడు ప్రజల నుంచి సేకరించే రుణాలు, ప్రభుత్వరంగ పరిశ్రమలనుంచి సేకరించే రుణాలు, మార్కెట్ రుణాలు, ఆర్థిక సంస్థలనుంచి సేకరించే రుణాలు ఈ కోవలోకి వస్తాయి.

3) డిపాజిట్లు : నిర్బంధ డిపాజిట్లు, ప్రైజు, గోల్డ్ బాండులు, యాన్యుటీ డిపాజిట్లు మొదలయినవి ఈకోవలోకి వస్తాయి.

4) ప్రావిడెంట్ ఫండ్ : జనరల్ ప్రావిడెంట్ ఫండ్, పబ్లిక్ ప్రావిడెంట్ ఫండ్, టీచర్స్ ప్రావిడెంట్ ఫండ్ మొదలయినవి దీనిలో ఉంటాయి.

5) లోటు ద్రవ్య విధానం : అదనపు ద్రవ్యాన్ని ముద్రించి చెలామణిలో పెట్టడాన్ని లోటు ద్రవ్య విధానమంటారు. ఇది ఈరోజుల్లో అత్యంత ఆకర్షణీయమైన వనరుగా రూపొందటం విశేషం.

6) ఇతరాలు : రాష్ట్ర సమానీకరణ నిధి, కేపిటల్ రిసీట్స్ దీని కింద వస్తాయి.

19.2.2 బహిర్గత వనరులు

విదేశీ సహాయంలో విదేశాలనుంచి లభించిన గ్రాంట్లు, రుణాలు, సహాయం, అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి, ప్రపంచ బాంకు, అంతర్జాతీయ అభివృద్ధి ఏజెన్సీ మొదలయిన వాటినుంచి సేకరించిన రుణాలు దీనికింద వస్తాయి.

అంతర్గత, బహిర్గత వనరులు చాలనపుడు ప్రభుత్వం లోటు ద్రవ్యవిధానం ద్వారా తన అభివృద్ధి కార్యకలాపాలను నిర్వహిస్తుంటుంది. ఇంతవరకు మనం ప్రభుత్వ రంగంలో ప్రణాళిక వనరుల సమీకరణ గురించి పరిశీలించాం. ఇప్పుడు ప్రైవేటు రంగంలో వనరులు ఎలా సమకూరుతాయో పరిశీలిద్దాం.

1. వ్యక్తుల పొదుపు, కంపెనీల, సంస్థల పొదుపు. బాంకులద్వారా ఇవి వినియోగంలోకి వస్తాయి.
2. ప్రభుత్వ రంగ పారిశ్రామిక విత్త సంస్థలయిన పారిశ్రామిక ఆర్థిక సహాయ సంస్థ, రాష్ట్ర ఆర్థిక సహాయ సంస్థలు, పరిశ్రమల పరపతి, పెట్టుబడుల సంస్థ, పారిశ్రామికాభివృద్ధి బాంకు మొదలయినవి ప్రైవేటు సంస్థలకందించే నిధులు.
3. మార్కెట్లో షేర్లు, డిబెంచర్లు, డిపాజిట్లు మొదలయిన వాటి ద్వారా అత్యధిక మొత్తాల్లో నిధుల సేకరణ.
4. చివరగా విదేశీనిధులు ఈక్విటీ మూలధనరూపంలో, విదేశీ సహాయంతో సంయుక్త నిర్వహణ, ప్రవాస భారతీయుల నుంచి పెట్టుబడులు, ఈక్విటీ రూపంలో నిధులు, అంతర్జాతీయ ఫైనాన్స్ కార్పొరేషన్, ప్రపంచ బాంకు రుణాలు మొదలయినవి.

BRAOU

19.3 వివిధ ప్రణాళికల్లో వనరుల సమీకరణ

ఇప్పుడు వివిధ ప్రణాళికలలో ప్రభుత్వ రంగ వనరుల సమీకరణ ఎలా జరిగిందో పరిశీలిద్దాం.

19.3.1 మొదటి ప్రణాళిక (1951 - 56)

ఈ ప్రణాళికలో మొత్తం ప్రభుత్వరంగ వ్యయం రూ. 1960 కోట్లు. దీనిలో ప్రభుత్వం రూ. 1352 కోట్లను దేశీయ వనరుల ద్వారా సమకూర్చుకొనగా రూ. 188 కోట్లు విదేశీ సహాయంతో, రూ. 420 కోట్లు లోటు బడ్జెట్ ద్వారా సమకూర్చుకున్నది. వనరుల సమీకరణకు సంబంధించిన వివరాలను కింది పట్టికలో చూడండి.

అంశం	మొత్తం కోట్ల రూపాయలలో	శాతం
1. పన్నులు, రైల్వేల నుంచి మిగులు	752	38
2. మార్కెట్ రుణాలు	205	10
3. చిన్న మొత్తాల పొదుపు, అన్‌ఫండెడ్ రుణం	304	16
4. ఇతర మూలధన వసూళ్ళు	91	5
5. విదేశీ సహాయం	188	10
6. లోటు బడ్జెట్	420	21
మొత్తం	1960	100

BRAOU

ఈ ప్రణాళికలో పెట్టుబడి వ్యయంలో వీలైనంత మేర ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి సమకూర్చుకోవాలని ప్రభుత్వం ఆశించింది. నిజానికిది ప్రభుత్వ కోశ విధాన ప్రధాన లక్ష్యంకూడాను. కానీ వాస్తవంలో పరిస్థితి అంత ప్రోత్సాహకరంగా లేదు. అదనపు పన్నులద్వారా (ఎగుమతి పన్నులు మినహాయించి) కేంద్ర ప్రభుత్వం రూ. 176 కోట్ల వరకు సమీకరించింది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు 230 కోట్ల వరకు సమీకరించుకోవలసి ఉండగా కేవలం రూ. 60 కోట్లు మాత్రమే లభ్యమయ్యాయి. తమ ప్రస్తుత ఆదాయాల నుంచి రాష్ట్రాలు రూ 410 కోట్లు ప్రణాళికావసరాలకు సమకూర్చుకోవలసి ఉండగా అవి కేవలం రూ. 269 కోట్లు మాత్రమే సమకూర్చుకోగలిగాయి. రైల్వేల పరిస్థితి కూడా దీనికంటె భిన్నంగా లేదు. రైల్వేలు రూ. 170 కోట్లు బదులుగా రూ. 115 కోట్లు మాత్రమే సమకూర్చుకోగలిగాయి. అయితే రుణాల విషయంలో ప్రభుత్వం అనూహ్యమైన విజయాన్ని చవిచూసింది. దీనికున్న ప్రధాన కారణం ప్రణాళిక మొదలయినపుడు బలహీన స్థాయిలో ఉన్న ద్రవ్య మార్కెట్ తరవాత వేగం పుంజుకోవటమే. ప్రణాళికా కాలంలో రూ. 155 కోట్లు రుణసేకరణ లక్ష్యం కాగా సేకరించింది రూ. 205 కోట్లని తేలింది. అదేవిధంగా చిన్న పొదుపు మొత్తాలు అన్‌ఫండెడ్ రుణాలు కూడా నిర్దేశించిన లక్ష్యంకన్న రూ. 34 కోట్లు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. అయితే విచారించదగిన విషయమేమిటంటే ప్రభుత్వరంగంలోని అభివృద్ధి కార్యక్రమాలకుగాను గ్రాంట్లు, రుణాల రూపంలో రూ. 296 కోట్ల విదేశీ సహాయం లభించగా అందులో రూ. 188కోట్లు మాత్రమే వినియోగించుకోవటమైనది. లోటుబడ్జెట్ పద్ధతి ఈ ప్రణాళికా కాలంలోనే ఆరంభమైంది. మొదటి ప్రణాళికలో లోటు ద్రవ్యాన్ని రూ. 290 కోట్లుకు పరిమితి చేయాలని సంకల్పించినా చివరకది రూ. 420 కోట్లకు చేరుకున్నది.

19.3.2 రెండో ప్రణాళిక (1956 - 1961)

రెండో ప్రణాళిక విషయంలో ప్రణాళికాసంఘం వారు ముందుగా భౌతిక లక్ష్యాలను నిర్ణయించుకుని వాటిని సాధించటానికి అవసరమైన ద్రవ్య వనరులను సమీకరించ ప్రయత్నించారు.

ప్రభుత్వరంగంలో అభివృద్ధికార్యక్రమాలను కొనసాగించటానికి రూ. 4800 కోట్లు అవసరం అని ఆదిలో అంచనా వేసినా చివరకు రూ. 4600 కోట్లని తేలింది.

19.3.3 మూడో పంచవర్ష ప్రణాళిక (1961 - 66)

ఈ ప్రణాళికను రూపొందించేటప్పుడు రూ. 7500 కోట్ల మేర ద్రవ్య వనరులు అందుబాటులో ఉంటాయని భావించారు. అయితే భౌతిక కార్యక్రమాలమీద జరిగే వ్యయం రూ. 8000 కోట్ల వరకు ఉంటుందని మొదట్లో అంచనా వేసినప్పటికీ ప్రణాళిక ముగిసే నాటికది రూ. 8630 కోట్లకు పెరిగింది. ఈ ప్రణాళికలో ప్రభుత్వరంగ వనరుల సమీకరణ ఏ విధంగా జరిగిందనేది పట్టిక 19.1 ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

పట్టిక 19.1 మూడవ ప్రణాళికలో ప్రభుత్వరంగ వనరుల సమీకరణ

అంశం	మొత్తం కోట్ల రూపాయలలో	శాతం
1. ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి లభించే మిగులు	- 470	- 5.4
2. రైల్వేల నుంచి లభించే మిగులు	80	0.9
3. ఇతర ప్రభుత్వ సంస్థలనుంచి లభించే మిగులు	395	4.5
4. రుణాలు (నికరం)	915	10.6
5. చిన్న మొత్తాల పొదుపు (నికరం)	585	6.8
6. ప్రావిడెంట్ ఫండ్, ఇతర డిపాజిట్లు	640	7.4
7. అదనపు పన్నులు	2880	33.4
8. విదేశీ సహాయం	2455	28.4
9. లోటు బడ్జెట్	1150	13.4
మొత్తం	8630	100

మొదట్లో బడ్జెట్ వనరుల ద్వారా (1 నుంచి 7 వరకు) రూ. 4750 కోట్లు అంటే 63.2 శాతం సమకూర్చుకోవాలని నిర్ణయించారు. కానీ చివరకు అది రూ. 5025 కోట్లు అంటే 58.2 శాతం మాత్రమేనని తేలింది. ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి లభించే మిగులు విషయంలో రెండో ప్రణాళికనుంచే అంచనాలు తారుమారవటం మొదలయింది. ఈప్రణాళికలో రూ. 550 కోట్లు మిగులునాశించగా అది చివరకు రూ. 470

BRAOU

కోట్లని తేలింది. ప్రభుత్వ రుణాల విషయంలో పరిస్థితి సంతృప్తికరంగా ఉన్నా చిన్న మొత్తాల పొదుపు కింద సేకరణ సంతృప్తికరంగా లేదు. రైల్వేలనుంచి, ప్రభుత్వ సంస్థలనుంచి ఆశించిన మేర మిగులు సమకూరలేదు. డిపాజిట్లనుంచి రూ. 100కోట్లు, అదనపు పన్నుల నుంచి రూ. 1170 కోట్లు, విదేశీ సహాయం ద్వారా రూ. 255 కోట్లు అదనంగా లభించింది. అయితే లోటు బడ్జెట్ తొలుత రూ. 550 కోట్లని అంచనా వేసినా చివరకిది రూ. 1150 కోట్లకు పెరిగింది.

19.3.4 వార్షిక ప్రణాళికలు 1966 - 69

మూడో పంచవర్ష ప్రణాళిక ఘోరంగా విఫలంకావటంతో నాలుగో ప్రణాళికను వెంటనే అమలు చేయలేని పరిస్థితి ఏర్పడింది. దీనికి ఉన్న ముఖ్య కారణాలు : (1) మూడో ప్రణాళికలో మొత్తం ఐదు సంవత్సరాలలో మూడు సంవత్సరాలు వాతావరణం అనుకూలించకపోవటంతో తీవ్ర అనావృష్టి పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. (2) 1962లో చైనాతో యుద్ధం, 1965లో పాకిస్తాన్‌తో యుద్ధంతో రక్షణ వ్యయం విపరీతంగా పెరిగింది. (3) విదేశీ సహాయం అందిస్తున్న దేశాలు ఏకపక్షంగా సహాయాన్ని నిలిపివేశాయి. (4) 1966లో రూపాయి విలువ తగ్గింపుతో ధరలు పెరిగాయి. ఈకారణాల మూలంగా అభివృద్ధికవసరమైన నిధులు కొరవడటంతో 1966 - 69 కాలాన్ని ప్రణాళికా శెలవుగా ప్రకటించి ఆ కాలానికి (1966 - 69) మూడు వార్షిక ప్రణాళికలను ప్రవేశపెట్టారు. ఈమూడు వార్షిక ప్రణాళికలలో మొత్తం ప్రభుత్వ రంగ వ్యయం రూ. 6628 కోట్లు. దీనిలో బడ్జెట్ వనరుల ద్వారా రూ. 3542 కోట్లు అంటే మొత్తంలో 53.4 శాతం, లోటు ద్రవ్యం ద్వారా రూ. 676 కోట్లు అంటే 10.2 శాతం, విదేశీ సహాయం ద్వారా రూ. 2410 కోట్లు అంటే 36.4 శాతం సమకూర్చుకోవటం జరిగింది.

19.3.5 నాలుగో ప్రణాళిక (1969 - 1974)

నాలుగో ప్రణాళికలో అభివృద్ధి కార్యక్రమాల మీద మొత్తం రూ. 15902 కోట్లు ప్రభుత్వరంగంలో వ్యయం చేయాలని సంకల్పించినా చివరికది రూ. 16160 కోట్లని తేలింది. ఈ ప్రణాళికకు వనరులను ఏవిధంగా సమీకరించినది 19.2 పట్టిక తెలియజేస్తుంది.

పట్టిక 19.2 నాల్గవ ప్రణాళికలో వనరుల సమీకరణ

అంశం	మొత్తం కోట్ల రూపాయలలో	శాతం
1. ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి లభించే మిగులు	1673	10.5
2. ప్రభుత్వ సంస్థలు సమకూర్చే మిగులు	2231	14.0
3. రుణాలు	1820	11.4
4. చిన్న మొత్తాల పొదుపు	769	4.8
5. ప్రావిడెంట్‌ఫండ్, డిపాజిట్లు మొదలయినవి	2241	14.1
6. అదనపు వనరుల సమీకరణ	3198	20.1
7. భీమా సంస్థల నుంచి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సంస్థల నుంచి రుణాలు	506	3.1
8. విదేశీ సహాయం	2614	16.4
9. లోటు ద్రవ్యం	850	5.3
మొత్తం	రూ.15902	100

BRAOU

ఈ ప్రణాళికలో స్థిరత్వంతో కూడిన వృద్ధిని సాధించటం, స్వావలంబమైన లక్ష్యాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని వనరుల సమీకరణలో దేశీయ వనరుల మీద ఎక్కువగా ఆధారపడాలని నిర్ణయించారు. తదనుగుణంగా సవరించిన అంచనాల ప్రకారం మొత్తం పెట్టుబడి రూ. 16160 కోట్లలో 74% అంటే 1200 కోట్ల రూపాయలు బడ్జెట్ వనరుల ద్వారా సమకూరగా 26% అంటే రూ. 4160 కోట్లు విదేశీ సహాయం లోటు ద్రవ్య విధానం ద్వారా లభించింది.

19.3.6 ఐదో ప్రణాళిక (1974 - 79)

ఐదో ప్రణాళికలో మొత్తం ప్రభుత్వ, ప్రైవేటు రంగాల కింద పెట్టుబడి రూ. 54,400 కోట్లు. దీనిలో ప్రభుత్వరంగ వాటా రూ. 37,250 కోట్లు తరవాత దీనిని రూ. 39,303 కోట్లకు పెంచటం జరిగింది. ఈ ప్రణాళికలో వనరుల సమీకరణ ఏ విధంగా జరిగిందో 19.3 పట్టిక ద్వారా గమనించండి.

పట్టిక - 19.3 : ఐదవ ప్రణాళికలోవనరుల సమీకరణ

అంశం	మొత్తం కోట్ల రూపాయలలో
1. బడ్జెట్ వనరులు	7348
2. ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి లభించే మిగులు	5612
3. ప్రభుత్వ సంస్థల నుంచి లభించే మిగులు	5988
4. రుణాలు	7232
5. చిన్న మొత్తాల పొదుపు	1850
6. ప్రావిడెంట్ ఫండ్	1280
7. ద్రవ్య సంస్థల నుంచి నిర్ణీత రుణాలు	895
8. ఇతర వనరులు	6850
9. లోటు ద్రవ్యం	1000
10. విదేశీ సహాయం	2443

దేశీయ వనరుల ద్వారా రూ. 32120 కోట్లు అంటే మొత్తంలో 82%, విదేశీ సహాయం ద్వారా రూ. 5830 కోట్లు అంటే 15శాతం, మిగిలిన 3 శాతం లోటు ద్రవ్యం ద్వారా సమకూర్చుకోవటం జరిగింది.

19.3.7 ఆరో ప్రణాళిక (1980 - 85)

ఆరో ప్రణాళికలో మొత్తం వ్యయం రూ. 1,72,210 కోట్లు దీనిలో ప్రభుత్వ రంగ పెట్టుబడి రూ. 97,500 కోట్లుగా నిర్ణయించారు. అయితే తరవాతి అంచనాల ప్రకారం ప్రస్తుత ధరలలో అది రూ. 1,10,820 కోట్లు అని తేలింది. ఈ ప్రణాళికలో వనరుల సమీకరణ ఏవిధంగా జరిగిందో పట్టిక 19.4 ద్వారా గమనించవచ్చు.

BRAOU

పట్టిక19.4 : ఆరవ ప్రణాళికలో వనరుల సమీకరణ

అంశం	1979 - 80 ధరలలో తొలి అంచనాలు (కోట్లరూ.లలో)	శాతం	ప్రస్తుత ధరలలో తొలి అంచనాలు (కోట్ల రూ.లలో)	శాతం
A దేశీయ బడ్జెట్ వనరులు	81,570	84	86,610	78
i) ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి లభించే మిగులు	14,480	15	1,890	2
ii) ప్రభుత్వరంగ సంస్థల ద్వారా లభించే మిగులు	9,390	10	5,810	5
iii) అదనపు వనరుల సమీకరణ	12,520	13	20,150	18
ఎ) అదనపు పన్నులు	8,780	9	12,820	12
బి) ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు	19,500	20	22,120	20
iv మార్కెట్ రుణాలు	16,900	17	23,820	21
v) ఇతర అంతర్గత ప్రైవేటు పొదుపు	10,930	11	8,530	8
B విదేశీ నిధులు	5,000	5	15,680	14
C లోటు బడ్జెట్				

BRAOU

ఈ ప్రణాళికలో కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల కరంటు ఖాతా వ్యయాన్ని అదుపులో ఉంచి అభివృద్ధికోసం నిధులను సమకూర్చుకోవాలని ప్రణాళికా సంఘం అభిప్రాయపడింది. అయితే ప్రతి ప్రణాళికలోను మిగులుకు సంబంధించిన అంచనాలు తారుమారయి చివరకు మిగులు తేలకపోగా లోటు పెరుగుతూ వస్తున్నది. ప్రభుత్వరంగ సంస్థల అంతర్గత మిగుళ్ళు, లాభాల ద్వారా రూ. 9400 కోట్లు సమకూరుతాయని ఆశించారు. ఈ ప్రణాళికలో దాదాపు 37 శాతం అంతర్గత ప్రైవేటు పొదుపు ద్వారా అంటే (నికర మార్కెట్ రుణాలద్వారా రూ. 19,500 కోట్లు మరియు అంతర్గత ప్రవేటు పొదుపుద్వారా రూ. 16,900 కోట్లు) సమకూరుతాయని ఆశించారు. ఈ ప్రణాళికలో రూ. 21300 కోట్లు అదనపు వనరుల సమీకరణ ద్వారా సమకూర్చ సంకల్పించారు. విదేశీ వనరుల ద్వారా రూ. 10,930 కోట్లు అంటే మొత్తం ప్రభుత్వ రంగ వ్యయంలో 10 శాతం సమకూరుతుందని ఆశించారు. ఇక లోటు బడ్జెట్ ద్వారా రూ. 5000 కోట్లు అంటే 5 శాతం అని ఆశించినప్పటికీ అది చివరి అంచనాలబట్టి 14 శాతానికి అంటే రూ. 15,680 కోట్లకు చేరింది. పై పట్టికను పరిశీలిస్తే తొలి అంచనాలకు, చివరి అంచనాలకు చాలా వ్యత్యాసం కన్పిస్తుంది. ధరలు అదుపులో లేకపోవటం, ప్రణాళికేతర వ్యయం అదుపులో లేకపోవటం ఈ దుస్థితికి మూలకారణాలుగా పేర్కొనవచ్చు.

19.3.8 ఏడో ప్రణాళిక (1985 - 1990)

ఈ ప్రణాళికలో ప్రభుత్వరంగంలో రూ. 1,80,000 కోట్లు వ్యయం చేయాలని నిర్ణయించినప్పటికీ చివరికది రూ. 1,82,816 కోట్లు అని తేలింది. ఈ ప్రణాళిక కాలంలో వనరుల సమీకరణ ఏవిధంగా జరిగింది పట్టిక 19.5లో గమనించండి.

పట్టిక-19.5: ఏడవ ప్రణాళికలో వనరుల సమీకరణ

అంశం	1979 - 80 ధరలలో తొలి అంచనాలు (కోట్లరూ.లలో)	శాతం	ప్రస్తుత ధరలలో తొలి అంచనాలు (కోట్ల రూ.లలో)	శాతం
A దేశీయ బడ్జెట్ వనరులు	74,938	41.6	35,988	19.7
i) ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి లభించే మిగులు	5249	2.9	14,261	7.8
ii) ప్రభుత్వరంగ సంస్థల ద్వారా లభించే మిగులు	35,485	19.7	13,246	7.2
iii) అదనపు వనరుల సమీకరణ	44,702	24.8	37,003	20.3
B కాపిటల్ రిసీట్స్ (నికరం)	73,062	40.6	103,232	56.5
C విదేశీ సహాయం	18,000	10.0	15139	8.3
D లోటు బడ్జెట్	14,000	7.8	28,457	15.5
మొత్తం	1,80,000	100	1,82,816	100

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే తొలి అంచనాలకు, తుది అంచనాలకు చాలా వ్యత్యాసం కనపడుతున్నది. ప్రభుత్వం నిధుల సమీకరణాలను, వ్యయాన్ని అదుపు చేయటంలోను విఫలమైనదనే విషయం మనకు స్పష్టమవుతున్నది. కరెంటు ఖాతాలో నిల్వలను మిగల్చలేకపోయింది. ప్రభుత్వరంగ సంస్థల పనితీరు ఏమాత్రం మెరుగుపరచలేకపోయింది. లోటు ద్రవ్యం కూడా అనుకున్నదానికంటె రెట్టింపు పెరిగింది. ఈ ప్రణాళిక ఎక్కువగా మార్కెట్ రుణాలమీద ఆధారపడిందనే విషయం రుజువవుతున్నది.

BRAOU

19.3.9 ఎనిమిదో ప్రణాళిక (1992 - 97)

ఈ ప్రణాళికలో మొత్తం పెట్టుబడి రూ. 8,71,000 కోట్లుగా నిర్ణయించారు. అయితే దీనిలో 49.5 శాతం అంటే రూ. 4,34,000 కోట్లు ప్రభుత్వరంగ పెట్టుబడిగా నిర్ణయించారు.

ఈ ప్రణాళికలో వనరుల సమీకరణ కింది విధంగా జరపాలని లక్ష్యంగా నిర్ణయించారు.

పట్టిక-19.6 : ఎనిమిదవ ప్రణాళికలో వనరుల సమీకరణ

అంశం	మొత్తం కోట్ల రూపాయలలో	శాతం
I దేశీయవనరులు		
ఎ) ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి లభించే మిగులు	35,005	8.1
బి) ప్రభుత్వ రంగస్థల చెల్లింపులు	148,140	34.1
సి) రుణాలు, యితర కాపిటల్ రిసీట్లు	202,255	46.6
II విదేశాలనుండి నికర రాబడి	28,700	6.6
III లోటు బడ్జెట్	20,000	4.6
మొత్తం	4,34,100	100

19.4 వివిధ పంచవర్ష ప్రణాళికలకు వనరులు సమకూర్చినతీరు

ఈ విభాగంలో వివిధ పంచవర్ష ప్రణాళికలలో వనరులు ఎలా సమకూర్చారనే విషయాన్ని పరిశీలించవచ్చు. (చూడండి పట్టిక) పట్టికను పరిశీలిస్తే ప్రణాళికలకు వనరులు సమకూర్చే ప్రధానవనరులు దేశీయ బడ్జెట్ వనరులని తెలుస్తుంది. రెండవ, మూడవ ప్రణాళికను మినహాయిస్తే మిగిలిన అన్ని ప్రణాళికలలో ఈ వనరులద్వారా 70 నుంచి 85 శాతం వరకు సమకూరుతున్నట్లు వెల్లడవుతున్నది. మొదటి ప్రణాళికలో సాధించిన విజయాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని రెండో ప్రణాళిక, మూడో ప్రణాళికలో భారీ ఎత్తున విదేశీ సహాయంతో, లోటు ద్రవ్య విధానంతో ప్రణాళికలకు వనరులు సమకూర్చాలని సంకల్పించారు. ఉదాహరణకు తొలి ప్రణాళికలో 10 శాతం మాత్రమే ఉన్న విదేశీ సహాయం రెండు, మూడు ప్రణాళికలలో 24, 28 శాతానికి పెంచటం జరిగింది. లోటు ద్రవ్యం కూడా రెండో ప్రణాళికలో 20 శాతానికి చేరుకుని తరవాత మూడో ప్రణాళికలో 13 శాతానికి, తగ్గింది. అయితే ఇక్కడ గమనించదగిన విషయమేమంటే నాలుగో ప్రణాళికా కాలంనుంచి వనరుల సమీకరణ విధానంలో మార్పు. ముఖ్యంగా విదేశీ సహాయం మీద ఆధారపడితే జరిగే అనర్థాలను గుర్తించిన తరవాత నాలుగో ప్రణాళికనుండి స్వయంపోషకత్వం ప్రణాళిక యొక్క ప్రధాన లక్ష్యంగా మార్చారు. విదేశీ సహాయాన్ని మూడో ప్రణాళికలో 28 శాతానికి నాలుగో ప్రణాళికలో 13 శాతానికి, ఐదో ప్రణాళికలో 15 శాతానికి ఆరో ప్రణాళికలో 8 శాతానికి తగ్గించగా అదే ఎనిమిదో ప్రణాళికకు వచ్చేసరికి 6.6 శాతంగా నిర్ణయించారు. అదేవిధంగా లోటు ద్రవ్య విధానంలోని దుష్ఫలితాలను ప్రభుత్వం గమనించకపోలేదు. దీనిభారం ధరలపై పడటం తద్వారా అంచనాలన్నీ తలక్రిందులు కావటమనేది అందరూ ఎరిగిన విషయమే. నాలుగో ప్రణాళికలో లోటుద్రవ్యం 13 శాతం ఉన్నా ఐదో ప్రణాళికలో దానిని 3 శాతానికి తగ్గించగలిగారు. అయితే ఆరో ప్రణాళికలో తిరిగి 14 శాతానికి చేరుకోవటం ప్రమాదరకమైన విషయం. ఏడో ప్రణాళికలో తిరిగి ఇది 15.5 శాతానికి చేరుకోవటం మరీ ఆందోళన కలిగించే విషయం. వీటన్నింటిని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఎనిమిదో ప్రణాళికలో లోటు ద్రవ్యాన్ని 4.6 శాతం వద్ద ఉంచాలని లక్ష్యంగా ఉంచినప్పటికి గత అనుభవాలనుబట్టి ఇది భారీగా పెరిగే అవకాశముందనే విషయాన్ని విస్మరించరాదు. కాబట్టి దీనిని అదుపుచేయటానికి ప్రభుత్వం తగిన చర్యలు చేపట్టాలి.

BRAOU

విదేశీ సహాయం మీద ఆధారపడటం తగ్గించటానికి నాలుగ్గో ప్రణాళికా కాలంనుంచే ప్రయత్నాలు ఆరంభమయ్యాయని ముందే చెప్పటం జరిగింది. అయితే ఇప్పటివరకు దేశీయ బడ్జెట్ వనరుల ద్వారా అత్యధిక మొత్తం అంటే 82 శాతం ఒక్క ఐదో ప్రణాళికలో సాధించటం జరిగింది. ఆరో ప్రణాళికలో దీనిని 84 శాతానికి పెంచాలని ఆశించినప్పటికీ చివరకు నికరం 78 శాతంగా తేలింది. ఇంచుమించుగా ఏడో ప్రణాళికలోను యిదే పరిస్థితికొనసాగింది. ఎనిమిదో ప్రణాళికలో దీనిని 88.8 శాతం లక్ష్యంగా నిర్ణయించారు. అయితే చివరి అంచనాలు తేలితేగాని ఈ విషయంలో విజయవంతమైనది లేనిది ఖచ్చితంగా చెప్పలేము.

19.5 వివిధ ప్రణాళికలకు వివిధ మూలాల నుంచి ద్రవ్య వనరులు

ప్రణాళికా విజయం అనేది వనరుల లభ్యతమీద ఆధారపడి ఉంటుందని ముందే వివరించటం జరిగింది. వనరులు లేనపుడు, సమకూరనప్పుడు ఎంత గొప్పగా నిర్మించిన ప్రణాళిక అయినా అనుకున్న లక్ష్యాలను సాధించలేదనేది నిర్వివాదాంశం. కాబట్టి వనరుల సమీకరణకు ప్రణాళికలలో అత్యంత ప్రాధాన్యమయింది. ప్రభుత్వానికి అందుబాటులో ఉండే ద్రవ్య వనరులను అంతర్గత, బహిర్గత వనరులని రెండుగా విభజించవచ్చని

ముందే పేర్కొనటం జరిగింది. భారతదేశంలాంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశంలో ఏ ఒక్క వనరుతో ప్రణాళికావసరాలు తీరవు. అందువల్ల అన్ని మూలాలనుంచి లభించే వనరులను సమీకరించుకోవాల్సి ఉంటుంది.

మన పంచవర్ష ప్రణాళికలకు అవసరమైన ద్రవ్య వనరులను ప్రభుత్వం కింది మూలాల ద్వారా సమకూర్చుకుంటుంది. అవి (1) పన్నులు (2) రుణాలు (3) చిన్నమొత్తాల పొదుపు (4) ప్రభుత్వ సంస్థల మిగుళ్ళు (5) లోటు ద్రవ్యం (6) విదేశీ సహాయం ఇప్పుడు వీటిని పరిశీలిద్దాం.

19.5.1 పన్నులు (Taxation)

భారతదేశంలో ప్రస్తుత ఆదాయం నుంచి లభించే మిగులులో అతి ప్రధానమైన వనరు పన్నులు. అదేవిధంగా అదనపు వనరుల కోసం విశ్వసించదగిన వనరు కూడా ఇదే. గతంలో ప్రణాళికకు అవసరమైన ద్రవ్య వనరులలో 20 నుంచి 35 శాతం వరకు పన్నుల నుంచే లభించేవి. ఇది బాగా విశ్వసించదగిన వనరు. అయితే మన ప్రజలలో పేదవారు ఎక్కువ కావటాన ప్రజలలో పొదుపు చేసే శక్తి చాలా తక్కువగా ఉంది. పైగా ఉన్నవారు సయితం పొదుపుని ప్రోత్సహించక ఆడంబర వినియోగంపై ఖర్చు చేస్తున్నారు. పల్లె ప్రాంతాల్లో లభ్యమయ్యే పొదుపుని సేకరించేందుకు తగినటువంటి బాంకింగ్ సౌకర్యాలు లేవు. పట్టణ ప్రాంతాలలో పారిశ్రామికవేత్తలు, వ్యాపారస్తులు, ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు తదితర మధ్యతరగతి ప్రజానీకం పాశ్చాత్య జీవనశైలిని అనుకరిస్తూ తమ వినియోగ స్థాయిని పెంచుకుంటున్నారే తప్ప పొదుపు గురించి ఆలోచించటం లేదు. కాబట్టి ఇటువంటి పరిస్థితులలో ప్రభుత్వం వనరులకోసం పన్నులమీద ఆధారపడటం అనివార్యం. పైగా పన్నులు ముఖ్యంగా ప్రత్యక్ష పన్నులు సంపన్నులనుంచి ఎక్కువ మొత్తాలను వసూలుచేస్తాయి. కాబట్టి పన్నులు ప్రణాళికలకవసరమైన వనరులను సమకూర్చటమే కాకుండా ఆర్థిక అసమానతలను తగ్గించటంతో సహాయపడతాయనే విషయం విస్మరించరాదు.

మన మొదటి ప్రణాళికలో అదనపు పన్నుల ద్వారా మొత్తం ప్రణాళికావ్యయంలో 13%, రెండో పంచవర్ష ప్రణాళికలో 22.8%, మూడో ప్రణాళికలో 33.4%, నాలుగో ప్రణాళికలో 26.5%, ఐదవ ప్రణాళికలో 20%, ఆరో ప్రణాళికలో 22% సమకూర్చబడింది. భారీగా పన్నులు వేస్తున్న దేశంలో ఇప్పుడు మనదేశం కూడా ఉంది. అదనపు వనరులకోసం ఇంకా అదనపు పన్నులు వేయటానికి సరయిన స్థితిలేదని చెప్పాలి. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ధనవంతులయిన రైతులు ఆదాయపు పన్ను పరిధిలో లేకపోవటం వల్ల పన్ను సమానత్వం కనపడటం లేదని వీరిపై కూడా పన్నులు విధించాలని వేద్ పి. గాంధి, రాజ్ కృష్ణల అభిప్రాయం.

BRAOU

19.5.2 రుణాలు (Public Debt)

పన్నుల ద్వారా వనరులను ఒక స్థాయి వరకే సేకరించవచ్చు. అవసరమని అదేపనిగా పన్నులు పెంచుతూ పోతుంటే అనేక దుష్ఫలితాలు ఎదురవుతాయి. ప్రజలు ఎదురు తిరిగే స్థితి వస్తుంది. కాబట్టి పన్నుల తర్వాత ఆలోచించదగిన మరో ముఖ్యమైన వనరు రుణాలు. రుణాలనేవి స్వచ్ఛందంగా సమకూర్చుకునేవి పైగా పన్నులకు పూరకంగా ఉంటాయి. అందుకే ప్రభుత్వం ప్రజలనుంచి రుణాలను సేకరిస్తుంది. పైగా ఈ రుణాలకు వడ్డీని కూడా చెల్లిస్తుంది. అయితే ప్రైవేటు రంగాన్ని సమర్థించేవారు ప్రభుత్వం ప్రజలవద్దనుంచి రుణాలను స్వీకరించటాన్ని తప్పని విమర్శిస్తారు. వారి ఉద్దేశం ప్రభుత్వం మార్కెట్‌ద్వారా రుణాలు తీసుకుంటే ప్రైవేటు రంగానికి వనరులు లభించవని. కాని ఈ ఆలోచన సరయినది కాదు. ఎందుకంటే ప్రజలు తమ డబ్బంతా ప్రైవేటు రంగంలోనే మదుపుచేస్తారనుకోవటం పొరపాటు పైగా ప్రభుత్వం రుణాలుచేసినందువల్ల ప్రైవేటు

రంగానికి వనరులు లభించవనుకోవటం కూడా పొరపాటే. అందువల్ల ప్రభుత్వ రుణాలద్వారా వనరుల సేకరణ సరయిదనే అంశాన్ని మన ప్రణాళికా సంఘం ఎప్పుడో గుర్తించింది. మన మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళిక మొత్తం వ్యయంలో ప్రజలనుంచి సేకరించిన రుణం 10.5, రెండో ప్రణాళికలో 16.5, మూడో ప్రణాళికలో మరియు వార్షిక ప్రణాళికలలో అది 10% ఉండగా నాలుగో ప్రణాళికలో 19.4% ఐదో ప్రణాళికలో 18.3%, ఆరో ప్రణాళికలో 25.9% ఏడో ప్రణాళికలో 17% అని అంచనా వేశారు.

19.5.3 చిన్న మొత్తాల పొదుపు (Small Savings)

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో అత్యధిక ప్రజలు పొదుపు చేయలేరనే విషయం ముందే తెలుసుకున్నాం. అయినప్పటికీ ఈ దేశాలలో చిన్న మొత్తాల పొదుపుకి అత్యంత ప్రాధాన్యముంది. ఎందుకంటే అల్పాదాయ వర్గాల ప్రజలనుంచి ప్రత్యక్ష పన్నులను వసూలుచేసే అవకాశం లేదు. పరోక్ష పన్నులు ఎక్కువయినా వీరి నుంచి వ్యతిరేకత వస్తుంది. అందుకే ప్రభుత్వం ఆర్థిక ప్రణాళికల ఆరంభంలోనే చిన్న మొత్తాల పొదుపు ప్రాధాన్యతను గుర్తించింది.

మొదటి ప్రణాళికా వ్యయంలో చిన్న మొత్తాల పొదుపు ద్వారా 13%, రెండో ప్రణాళికలో 8.7, మూడో ప్రణాళికలో 5.3%, నాలుగో ప్రణాళికలో 7.2%, ఐదో ప్రణాళికలో 5.1, ఆరో ప్రణాళికలో 9%, ఏడో ప్రణాళికలో 10% సమకూరినట్లు అంచనావేయడమైంది.

19.5.4 ప్రభుత్వ సంస్థల మిగుళ్ళు (Contribution of public Enterprises)

స్వాతంత్ర్యం వచ్చేనాటికి భారతదేశంలో ప్రభుత్వరంగం చాలా చిన్నది. ప్రభుత్వరంగంలో రూ. 26 కోట్లు పెట్టుబడిలో ఐదు సంస్థలు మాత్రమే ఉండేవి. మొదటి, రెండవ ప్రణాళికా కాలంలో 43 ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను ఏర్పాటుచేశారు. రెండో ప్రణాళికాంతానికి వీటిమీద పెట్టుబడి రూ. 953 కోట్లకు చేరుకున్నది. అదే 1993 ఏప్రిల్ నాటికి ఈ సంస్థల సంఖ్య 245 కి చేరుకుంది. పెట్టుబడి కూడా రూ 1,46,971 కోట్లకు చేరుకుంది. దీనినిబట్టి ప్రభుత్వ రంగానికి ఎంత ప్రాధాన్యమిచ్చారు గమనించవచ్చు.

మొదటి రెండు ప్రణాళికల్లో ప్రభుత్వ రంగంలో మిగుళ్ళనేవి లేవు. ప్రత్యేక కేటగరీ కింద ఉండే రైల్వేలు మాత్రమే రూ. 382 కోట్లను సమకూర్చాయి. రైల్వేలు కాకుండా ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు తొలిసారిగా మూడో ప్రణాళికలో మొత్తం ప్రణాళికా వ్యయంలో 7.7%, నాలుగో ప్రణాళికలో 9.9%, ఐదో ప్రణాళికలో 1.2% సమకూర్చగా ఆరో ప్రణాళికలో ఇది 12% ఉండగా, ఏడో ప్రణాళికలో 19.7 ఉంటుందని అంచనా వేశారు. ఏమైనప్పటికీ ప్రభుత్వరంగం మీద ప్రభుత్వం పెట్టిన పెట్టుబడికి తగినట్లుగా ప్రభుత్వరంగ సంస్థల మిగుళ్ళు లేకపోవటం విచారించదగిన విషయం.

19.5.5 లోటు ద్రవ్యం (Deficit Financing)

భారతదేశంలాంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశంలో ప్రణాళికలకు వనరులను సమకూర్చుకోవటానికి తప్పనిసరయిన సాధనం ఇది. అయితే ఇది నిప్పులాంటిది. అధికంగా ఈ సాధనాన్ని ఉపయోగిస్తే ధరలు విపరీతంగా పెరుగుతాయనే విషయాన్ని విస్మరించకూడదు. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో అభివృద్ధి వనరుగా ఈ మార్గాన్ని అనుసరించటంపై కూడా ఆర్థిక వేత్తలలో భిన్నాభిప్రాయాలున్నాయి. లోటుద్రవ్యం ద్రవ్యోల్బణాన్ని పెంచుతుందన్ని కొందరు ఆందోళన వెలిబుచ్చుతుండగా మరి కొందరు ఇది ఆర్థికాభివృద్ధికి దోహదం చేస్తుందని అభిప్రాయపడుతున్నారు. ఆదాయంకంటె ఎక్కువ ఖర్చు చేయటాన్ని లోటు ద్రవ్య విధానమంటారు. ఆదాయాన్ని మించిచేసే ఖర్చుకు అవసరమైన వనరులను అదనపు ద్రవ్య సరఫరా ద్వారా సమకూర్చుకుంటారు.

BRAOU

మనదేశంలో ప్రణాళికకు వనరుల సమీకరణ కోసం లోటు ద్రవ్య విధానం మొదటి ప్రణాళికనుంచే ఆరంభమైంది. మొత్తం ప్రణాళికా వ్యయంతో మొదటి ప్రణాళికలో లోటు ద్రవ్య విధానం ద్వారా 17%, రెండో ప్రణాళికలో 20%, మూడో ప్రణాళికలో 13%, వార్షిక ప్రణాళికలలో 10.2%, నాలుగో ప్రణాళికలో 13%, ఐదో ప్రణాళికలో 13%, ఆరవ ప్రణాళికలో 14%, ఏడో ప్రణాళికలో 15.5%, సమకూర్చుకోగా ఎనిమిదో ప్రణాళికలో దీనిద్వారా 4.6% మాత్రమే సమకూర్చ సంకల్పించారు. అయితే గత అనుభవాలను పరిశీలిస్తే ఎనిమిదో ప్రణాళికలోను ఈ సంఖ్య 10% మించగలదనటంలో సందేహంలేదు. దీనిమూలంగా ద్రవ్యోల్బణం ఏర్పడి ధరలు విపరీతంగా పెరుగుతున్నాయనే విషయాన్ని విస్మరించరాదు. అయితే మనదేశంలో లోటు ద్రవ్యమనేది అనివార్యమైన వనరులు అని చెప్పకతప్పదు. దీనికగల ముఖ్యకారణం ప్రభుత్వం ప్రభుత్వరంగ సంస్థల నుంచి అనుకున్న మిగుళ్ళను ప్రతిసంవత్సరం పొందలేకపోతున్నది. రెండోది ప్రభుత్వపు అభివృద్ధేతర కార్యకలాపాలపై అనుత్పాదక వ్యయాన్ని అదుపుచేయలేకపోతున్నది తత్ఫలితంగా ప్రతి ప్రణాళికలోను లోటు ద్రవ్యాన్ని అదుపులో ఉంచాలని ప్రభుత్వం సంకల్పించినా చివరకది అన్ని అంచనాలను మించి పెరుగుతున్నది. దానితో ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులు ఎక్కువయి వృద్ధిరేటు పడిపోవటం, విదేశీ చెల్లింపుల పరిస్థితి అధ్వాన్నంగా తయారవ్వటం జరుగుతున్నది.

19.5.6 విదేశీ సహాయం (Foreign Aid)

ఖచ్చితంగా చెప్పాలంటే గత నాలుగు దశాబ్దాలుగా అభివృద్ధి కార్యకలాపాలకు భారతదేశం భారీ మొత్తంలో విదేశీ సహాయాన్ని అందుకుంది. అయితే మనకున్న జనాభా దృష్ట్యా ఇది పెద్దగా ఏదేశం అసూయపడాల్సిన విషయం కాదని చెప్పవచ్చు. పేదరికం, నిరుద్యోగితతో నిత్యం బాధపడే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో సత్వర ఆర్థికాభివృద్ధి సాధించటానికి భారీ ప్రణాళిక అవసరం. అయితే ఈదేశాలలో పెద్ద ప్రణాళికలకు అవసరమైన వనరులు లభ్యంకావు. కాబట్టి ఈదేశాలలో పన్నులు, రుణాలు, లోటుద్రవ్యం ఒక స్థాయివరకే ఉపయోగపడతాయి. అందువల్ల ఆ స్థాయికి మించిన ద్రవ్యావసరం ఏర్పడితే విదేశీ సహాయం తప్పనిసరి అవుతుంది. అలా అని విదేశీ సహాయం మీద ఎక్కువగా ఆధారపడితే ఏమి జరుగుతుందనేది మూడవ ప్రణాళికానంతర పరిస్థితులే సాక్ష్యాలు. ఈసహాయం ఎల్లప్పుడూ లభించదు. పైగా విదేశీయులు విధించే షరతులు ఆర్థిక వ్యవస్థను బలహీన పరచేవిగా ఉండవచ్చు. అంతేకాకుండా విదేశీ మూలధనం తేలిగ్గా లభిస్తుంటే దానికి అలవాటుపడి స్వదేశీ మూలధనాన్ని అభివృద్ధి చేయకుండా నిర్లక్ష్యం చేసే ప్రమాదముంది.

BRAOU

మనదేశంలో మొదటి ప్రణాళికా కాలంలో మొత్తం వ్యయంలో 10%, రెండో ప్రణాళికలో 24%, మూడో ప్రణాళికలో 28%, మూడో వార్షిక ప్రణాళికలో 36.4% నాలుగో ప్రణాళికలో 13%, ఐదో ప్రణాళికలో 15% ఆరో ప్రణాళికలో 8%, ఏడో ప్రణాళికలో 8.3% ఉండగా ఎనిమిదో ప్రణాళికలో ఇది 6.6 ఉంటుందని అంచనా వేయబడింది. నాలుగో ప్రణాళిక నుంచి విదేశీ వనరుల మీద ఆధారపడటం తగ్గించారన్నది సంతోషించదగిన విషయం.

19.6 ముగింపు

ప్రణాళికలకు వనరులను సమీకరించిన తీరుని పరిశీలిస్తే ప్రణాళికల మొదటి దశాబ్దంలో విదేశీ సహాయం మీద ఎక్కువగా ఆధారపడినట్లు తెలుస్తున్నది. లోటు ద్రవ్య విధానం విషయంలో ప్రభుత్వం ఎప్పటికప్పుడు జాగ్రత్త పడాలని ఆలోచించినా ఆచరణలో అది విఫలమైనదనే విషయం మనకు స్పష్టమవుతుంది. పైగా దీని ఫలితంగా ద్రవ్యోల్బణ వత్తిడులు బాగా పెరిగాయి. దీనికగల ముఖ్య కారణం దేశీయ వనరులద్వారా అవసరమైన

నిధులను సమకూర్చుకోలేకపోవటమే. ప్రభుత్వరంగ ప్రాజెక్టులు తమకవసరమైన వనరులను మాత్రమే కాకుండా అవసరమైన అదనపు వనరులకు కూడా ప్రభుత్వం మీద ఆధారపడటం శోచనీయం. తొలిదినాల్లో ప్రభుత్వరంగ సంస్థల పరిస్థితి మరీ అధ్వాన్నంగా ఉన్నా నాలుగో ప్రణాళికా కాలం నుంచి కొంచెమైనా మిగుళ్ళను చూపటం సంతోషించదగిన విషయం. బాంకు డిపాజిట్లు, ఇన్సూరెన్స్ ప్రీమియం, ప్రావిడెంట్ ఫండ్ తదితర వనరుల ద్వారా సమకూరుతున్న వనరులు కూడా స్వల్పంగానే ఉన్నాయి. అయితే నాలుగో ప్రణాళికా కాలం నుంచి దేశీయ వనరుల మీద ఆధారపడాలని నిర్ణయించటంలో ఈ పరిస్థితి కొంత మెరుగయ్యింది.

ప్రణాళికా సంఘం అభిప్రాయం ప్రకారం భారతదేశంలో వనరుల సమీకరణ అనుకున్నవిధంగా సమర్థవంతంగా జరగకపోతే లోటుబడ్జెట్‌ని ఆపుచేయటం చాలా కష్టం. పన్నులద్వారా సమకూరే ఆదాయం నేడు జాతీయాదాయంలో 20శాతం దాకా ఉంది కాబట్టి ఇంకా అదనపు పన్నులద్వారా వనరులను సమీకరించే అవకాశం చాలా తక్కువ. ప్రత్యక్ష పన్నులలో ఆదాయపు పన్ను, కార్పొరేట్ పన్నుద్వారా ఇంకా అదనపు వనరులను సమీకరించటం కష్టం. అయితే భారీ ఎత్తున పన్ను ఎగవేతలను అరికట్టగలిగితే అదనపు ఆదాయాన్ని చాలావరకు సమకూర్చుకోవచ్చు. దీనికోసం ప్రభుత్వం హేతుబద్ధమైన పన్ను విధానాన్ని అనుసరించాలి. పన్నుల వ్యవస్థలో ఉన్న లొసుగులన్నింటిని సవరించాలి. పన్నులు వసూలు చేసే వ్యవస్థను బాగా పటిష్టం చేయటం ద్వారా అదనపు వనరులను పన్నులద్వారా సాధించవచ్చునటంలో సందేహంలేదు. వ్యవసాయ ఆదాయాలపై ప్రత్యక్ష పన్నులు ఇప్పుడు వాటి ఆదాయంలో ఒక శాతం కూడా లేకపోవటం గమనించదగిన అంశం. దీనివల్ల వ్యవసాయరంగంమీద పన్నుభారం తక్కువ అనిపించటమేకాకుండా రంగాల మధ్య అసమానత కూడా కన్పిస్తుంది. వ్యవసాయరంగంమీద ఉన్న ప్రత్యక్ష పన్ను భూమిశిస్తు ఒక్కటే. ఇది కూడా అన్ని రాష్ట్రాలలో ఒకేరకంగా లేదు. గత నలభై సంవత్సరాలుగా ప్రభుత్వం అనుసరించిన వ్యవసాయ విధానం వల్ల వ్యవసాయదారుల ఆదాయాలు ముఖ్యంగా పెద్ద రైతుల ఆదాయాలు పెద్ద మొత్తాల్లో పెరిగాయి. కాబట్టి వ్యవసాయరంగంలో కూడా పురోగామి పన్నుని ప్రవేశపెట్టి వ్యవసాయ ఆదాయాలపై పన్నుని ప్రవేశపెట్టి అదనపు ఆదాయాన్ని సమకూర్చుకోవచ్చు. ఇక పరోక్ష పన్నుల విషయానికివస్తే దేశం ఇంకా ఈ పన్నులను కొత్తగా విధించే స్థితిలో లేదని చెప్పవచ్చు. ఎందుకంటే ప్రణాళికా కాలంలో అనేకానేక వస్తువులను పన్ను పరిధిలోకి తీసుకొనిరావటమే కాకుండా పన్నురేట్లను కూడా ఎప్పటికప్పుడు పెంచుతూ వచ్చారు.

BRAOU

భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ వనరుల పునాది సక్రమంగా లేకపోవటానికి మరో ప్రధాన కారణం ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల దుస్థితి. ఇది అవసరానికి అవసరమైన అదనపు ఆదాయాలను సమకూర్చుకోలేకపోయాయి. వీటి సామర్థ్యం సరిగా లేకపోవటం, స్థాపిత శక్తిని సరిగా వినియోగించుకోలేకపోవటం, వ్యవస్థాగతమైన బలహీనతల మూలంగా ఇవి నష్టాల ఊబిలో నుంచి బయటపడలేకపోతున్నాయి. ఇవి ఇకనయినా లాభాలవైపు దృష్టి సారించాలంటే అవసరమైన మేనేజిమెంటు పద్ధతులను ప్రవేశపెట్టుకోవటం, స్థాపితశక్తిని పూర్తిగా వినియోగించుకోవటం, దుబారా ఖర్చులను తగ్గించుకొని తగిన ధరల విధానాన్ని రూపొందించుకోవాలి. రాష్ట్రాలలో ఎలక్ట్రిసిటీబోర్డులు, రోడ్డు రవాణా కార్పొరేషన్లు పీకలలోతు నష్టాలలో కూరుకొని పోతున్నాయి. నీటిపారుదలమీద వచ్చే ఆదాయాలు వాటి రోజువారీ నిర్వహణకే సరిపోవటం లేదు. కాబట్టి తమ ఆర్థిక సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచుకొని అవసరమైన అభివృద్ధిని సాధించటానికివి తగినటువంటి విధానాలను రూపొందించుకొని అమలు జరపాల్సి ఉంటుంది.

ప్రణాళికలకవసరమైన వనరులను సమీకరించటంలో ఇంకా కొన్ని కఠినమైన చర్యలు చేపట్టాల్సి ఉంటుంది. ముఖ్యంగా కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు జనాకర్షక పథకా ఖర్చుపెడుతున్న సబ్సిడీలను పూర్తిగా తగ్గించుకోవాలి. అదేవిధంగా ప్రభుత్వాలు అనుత్పాదక ఖర్చుని బాగా తగ్గించాలి. ప్రణాళికేతర వ్యయాన్ని కూడా

కనిష్ఠ స్థాయిలో ఉంచాలి. ప్రభుత్వం సరియైన కోశ, ద్రవ్య విధానాన్ని అనుసరించి పొదుపును బాగా పెంచాల్సిన అవసరం ఉంది. బాంకులు, పోస్టాఫీసులు, ఇన్సూరెన్స్ కంపెనీల ద్వారా, ప్రావిడెంట్ ఫండ్ ద్వారా జమలు పెంచుకుంటే మార్కెట్ రుణాల ద్వారా పెద్ద మొత్తాలలో వనరులను సమీకరించుకోవచ్చు.

పై విషయాలన్నింటిని పరిశీలిస్తే ప్రభుత్వం లోటు ద్రవ్య విధానాన్ని విడనాడాలని తేలుతున్నది. అదేవిధంగా విదేశీ సహాయంపై ఆధారపడటం కూడా తప్పనిసరి అయితే అతి కనిష్ఠ స్థాయిలో దానిని ఉంచాలి. ప్రణాళికలకవసరమైన అభివృద్ధి వనరులను సమకూర్చుకోవటానికి దేశీయ బడ్జెట్ వనరులను బాగా పెంచుకుని గరిష్ఠ స్థాయిలో దానిమీదే ఆధారపడాల్సిన అవసరం ఎంతయినా ఉంది. అయితే ఇప్పుడున్నటువంటి పరిస్థితులలో అది అంత సులభంగా కన్పించటం లేదు.

19.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

1. మన పంచవర్ష ప్రణాళికలకు అవసరమైన ద్రవ్య వనరులను ప్రభుత్వం ఏవిధంగా సమకూర్చుతున్నదో వివరించండి.
2. ప్రణాళికకవసరమైన ద్రవ్య వనరులను సమకూర్చే వివిధ మూలాలను (Sources) వివరించండి.
3. పంచవర్ష ప్రణాళికలలో లోటు ద్రవ్యం పాత్రను వివరించండి. లోటు ద్రవ్య నివారణకు నీవేమి పరిష్కారాలు సూచిస్తావు ?
4. పంచవర్ష ప్రణాళికకు వనరుల మూలాలను పరిశీలించి ఏ వనరు ద్వారా ప్రభుత్వం అత్యధిక ద్రవ్యాన్ని సమకూర్చుకొనవచ్చో వివరించండి ?
5. ఏడో పంచవర్ష ప్రణాళికకు ప్రభుత్వరంగ ద్రవ్య వనరులు ఏవిధంగా సమకూర్చారు ?
6. ఆరో పంచవర్ష ప్రణాళికకు ప్రభుత్వరంగ ద్రవ్య వనరులు ఏవిధంగా సమకూర్చబడ్డాయి.
7. ప్రణాళికలకు అవసరమయ్యే వనరులను ఏరకంగా విభజించవచ్చు. వాటి గురించి క్లుప్తంగా రాయండి.
8. పన్నులద్వారా ప్రణాళికలకు అవసరమైన ద్రవ్యం వివిధ ప్రణాళికలో ఏమేర లభ్యమైందో వివరించండి.

19.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1.	Ruddar Datt K. P. M. Sundharam	:	Indian Economy
2.	Misra & Puri	:	Indian Economy
3.	A. N. Aggarwal	:	Indian Economy
4.	Sukhamoy Chakravarty	:	Development Planning, The Indian Experience
5.	B. R. Shenoy	:	Indian Planning And Economic Development
6.	D. T. Lakdawala	:	India - The Socialist Republic

రచయిత :

వెల్లూరి సత్యనారాయణ

BRAOU

భాగం - 20 : ప్రణాళికల లక్ష్యాలు - పెట్టుబడుల తీరుతెన్నులు సాధించిన ఫలితాలు

విషయ క్రమం

20.0 లక్ష్యాలు

20.1 పరిచయం

20.2 ప్రణాళికలు ప్రధాన లక్ష్యాలు

- 20.2.1 పెరుగుదల రేటు
- 20.2.2 స్వయంపోషకత్వం
- 20.2.3 సాంఘిక న్యాయం
- 20.2.4 పేదరిక నిర్మూలన
- 20.2.5 ఉపాధి అవకాశాలను మెరుగుపరచటం
- 20.2.6 ప్రధాన అవరోధాలను అధిగమించటం
- 20.2.7 ఆధునికీకరణ

20.3 ప్రణాళికల్లో పెట్టుబడి తీరుతెన్నులు

- 20.3.1 మొదటి ప్రణాళిక
- 20.3.2 రెండో ప్రణాళిక
- 20.3.3 మూడో ప్రణాళిక
- 20.3.4 వార్షిక ప్రణాళికలు
- 20.3.5 నాల్గో ప్రణాళిక
- 20.3.6 ఐదో ప్రణాళిక
- 20.3.7 ఆరో ప్రణాళిక
- 20.3.8 ఏడో ప్రణాళిక
- 20.3.9 ఎనిమిదో ప్రణాళిక

20.4 ప్రాధాన్యతాక్రమాల్లో మార్పులు

20.5 లక్ష్యాలు - సాధించిన ప్రగతి

20.6 నాలుగు దశాబ్దాల ప్రణాళికా ప్రగతి - సమీక్ష

20.7 ప్రణాళికా వైఫల్యాలు

BRAOU

20.8 ముగింపు

20.9 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

20.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

20.0 లక్ష్యాలు

ఈ పాఠంలో భారతదేశంలో ప్రణాళికల లక్ష్యాలు - అవి ఏ మేర సాధించామనే విషయాన్ని చర్చించటం జరిగింది.

ఈ పాఠాన్ని చదివిన తరవాత మీరు

- భారతదేశంలో ప్రణాళిక లక్ష్యాలు
- ప్రణాళికల్లో పెట్టుబడి తీరుతెన్నులు
- ప్రాధాన్యతా క్రమాల్లో మార్పులు
- ప్రణాళికా లక్ష్యాలు ఏమేర సాధించబడ్డాయనే విషయాన్ని వివరించగలుగుతారు.

20.1 పరిచయం

స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం నుంచి ఆర్థికాభివృద్ధి కోసం భారతదేశం తహతహలాడుతున్న విషయం అందరూ ఎరిగినదే. అయితే స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం పరాయి పాలనలో ఉండటంవల్ల మనం ఈ విషయంలో ఏమీ చేయలేకపోయాం. స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరవాత సమగ్ర ఆర్థికాభివృద్ధికై సాంఘిక, ఆర్థిక వ్యూహాలను రూపొందించు కుని వాటి సాధనకు ప్రయత్నాలు ప్రారంభించాం. ఈ దిశలో ఆర్థిక ప్రణాళికలు మనం ఎదుర్కొంటున్న అనేక సమస్యలకు పరిష్కారంగా భావించటం జరిగింది. తదనుగుణంగానే ప్రణాళికల లక్ష్యాలను నిర్ణయించటం జరిగింది. ప్రణాళికా సంఘం అభిప్రాయం ప్రకారం భారతదేశంలోని పంచవర్ష ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యాలను - వృద్ధి, ఆధునీకరణ, స్వయం పోషకత్వం, సాంఘికన్యాయం కింద విభజించవచ్చు. ఇప్పుడు మన దేశంలో పంచవర్ష ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యాలు ఏ మేరకు సాధించామనే విషయాన్ని ఇప్పుడు విపులంగా పరిశీలిద్దాం.

BRAOU

20.2 ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యాలు

స్వాతంత్ర్యం పొందే నాటికి భారతదేశ పరిస్థితి దుర్భరంగా ఉంది. పేదరికం, నిరుద్యోగం, నిరక్షరాస్యత, స్తబ్దత గురైన వ్యవసాయం ఈ నేపథ్యంలో మనం స్వాతంత్ర్యం పొందాం. కాబట్టి సమస్యలు చాలా క్లిష్టమైనవి, బృహత్తరమైనవి కూడాను. వీటిని పరిష్కరించటానికి భారీఎత్తున కృషి జరగాలని గుర్తించటం జరిగింది. దీనికనుగుణంగా క్రమబద్ధమూ, బహుముఖమైన ప్రక్రియ అవసరమని భావించటం జరిగింది. ఈ విషయాలన్నింటిని దృష్టిలో పెట్టుకునే మన ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యాలను నిర్ణయించారు. ఈ లక్ష్యాలను ఇప్పుడు వివరంగా పరిశీలిద్దాం.

20.2.1 పెరుగుదల రేటు

జాతీయాదాయం, తలసరి ఆదాయాన్ని వృద్ధిచేయటం మన ఆర్థిక ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యం. తలసరి ఆదాయాన్ని వృద్ధి చేయాలంటే, ఉత్పత్తిలో పెరుగుదల రేటు జనాభా పెరుగుదల రేటు కంటె ఎక్కువగా ఉండాలి. ఉత్పత్తిలో భారీ పెరుగుదల సాధించాలంటే

i) వ్యవసాయరంగాన్ని అభివృద్ధిచేయాలి. ఉత్పాదకతను బాగా పెంచాలి. ఉత్పాదకతను పెంచటానికి నీటిపారుదల, ఎరువులు అభివృద్ధి చెందిన మార్కెటింగ్ సౌకర్యాలు మొదలయినవి అభివృద్ధి చేయాలి.

ii) పారిశ్రామిక అభివృద్ధిని వేగిర పరచాలి : ఈ లక్ష్యాన్ని సాధించాలంటే ప్రభుత్వరంగంలో పెట్టుబడిని పెంచాలి. అదే సమయంలో ప్రైవేటు రంగానికి మార్గదర్శకంగా ఉంటూ ఆ రంగానికి సహాయమందించాలి.

మన దేశంలో అన్ని ప్రణాళికలు వ్యావసాయిక, పారిశ్రామికాభివృద్ధికి అనేక చర్యలు చేపట్టాయి. ప్రణాళికాపరంగా పెరుగుదల రేటు లక్ష్యాలని పరిశీలిస్తే, తొలి ప్రణాళికలో జాతీయాదాయంలో పెరుగుదల లక్ష్యం 11 శాతంగా నిర్ణయించగా అది 18 శాతాన్ని చేరి లక్ష్యాన్ని అధిగమించింది. రెండో ప్రణాళికలో సాలుసరి 5 శాతం చొప్పున పెరుగుదల రేటుని ఆశిస్తే సాధించింది మాత్రం 4 శాతం. మూడో ప్రణాళికలో పరిస్థితులు అననుకూలంగా ఉండటం వల్ల పెరుగుదలరేటు 11.2 శాతం మాత్రమే ఉంది. నాల్గో ప్రణాళికలో సాలుసరి పెరుగుదల లక్ష్యం 5.7 శాతం కాగా వాస్తవానికి సాధించింది 3.4 శాతం మాత్రమే. ఆరో ప్రణాళికలో మాత్రం 5.2 శాతం పెరుగుదల రేటుని సాధించటం జరిగింది. ఏడో ప్రణాళిక లక్ష్యం 5 శాతం కాగా వాస్తవంగా సాధించింది 5.8 శాతం. ఎనిమిదో ప్రణాళికలో పెరుగుదలరేటు 5.6 శాతంగా నిర్ణయించారు. గత రెండు ప్రణాళికల అనుభవాలను పరిశీలిస్తే ఎనిమిదో ప్రణాళికలో ఈ లక్ష్యాన్ని సునాయాసంగానే అధికమించవచ్చని భావించవచ్చు.

20.2.2 స్వయం పోషకత్వం

మన ప్రణాళికల మరో లక్ష్యం స్వయంపోషకత్వం. అయితే తొలి రెండు ప్రణాళికల్లో ఈ అంశం పట్ల అంతగా శ్రద్ధ చూపలేదు. తొలిసారిగా మూడో ప్రణాళికలో స్వయంపోషకత్వ భావన గురించి దృష్టి సారించటం జరిగింది. నాలుగో ప్రణాళికా కాలంలో నెమ్మదిగా విదేశీ సహాయాన్ని తగ్గించుకోవాలని, పి యల్ 480 పథకం కింద ఆహారధాన్యాల దిగుమతులను నిలిపివేయాలని నిర్ణయించారు. అయితే ఈ విషయంలో మనం సాధించింది చాలా స్వల్పం. అయినప్పటికీ 1977 - 78 నుంచి ఆహారధాన్యాలను దిగుమతి చేసుకోవటం గణనీయంగా తగ్గింది. మూలధన సామగ్రికి అభివృద్ధి చెందిన దేశాలపై ఆధారపడటం కూడా తగ్గించగలిగాం. ప్రాథమిక పరిశ్రమలైన ఇనుము - ఉక్కు, మెషీన్ టూల్స్, హెవీ యింజనీరింగ్, రసాయనాలు, అనుబంధ పరిశ్రమలు, టెక్స్‌టయిల్ పరిశ్రమలు, మెటలర్జికల్ పరిశ్రమలు మొదలైన వాటి విషయంలో స్వయం సమృద్ధి సాధించగలిగాం. ప్రస్తుతం మన ఎగుమతులలో ఇంజనీరింగ్ వస్తువులు ప్రధాన స్థానమాక్రమిస్తున్నాయి. అయినప్పటికీ స్వయంపోషకత్వం విషయంలో ఇంకా సాధించాల్సింది చాలా ఉంది. స్వయం పోషకంగా నిలబడాలంటే ముఖ్యంగా దేశంలో పెట్రోలియం వనరులను భారీ ఎత్తున ఉత్పత్తి చేయాలి. ప్రత్యామ్నాయ ఇంధన వనరులను బాగా మెరుగుపరచాలి.

BRAOU

20.2.3 సాంఘిక న్యాయం

ప్రణాళికల మరో ముఖ్య లక్ష్యం సమాజంలోని అట్టడుగువర్గాలకు, బలహీనవర్గాలకు సాంఘిక న్యాయాన్ని సమకూర్చటం అంటే ఆదాయ, పంపిణీల్లోని అసమానతలను తొలగించటం, పేదరికాన్ని నిర్మూలించటం. ఈరెండు అంశాలను అన్ని ప్రణాళికల్లోను ప్రధానాంశాలుగా తీసుకోవటం జరిగింది. సాంఘిక న్యాయంలో రెండు అంశాలు ఇమిడి ఉన్నాయి. 1) ఆదాయ, పంపిణీలోని అసమానతలను తొలగించటం 2) ఆర్థికస్థోమత కేంద్రీకరణను నివారించటం.

రెండో ప్రణాళికలో సామ్యవాదరీతి సమాజాన్ని స్థాపించటం ప్రభుత్వ లక్ష్యంగా ప్రకటించటం జరిగింది. దీనికనుగుణంగా దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్న ప్రజల జీవన ప్రమాణ స్థాయిని పెంచటం, ధనిక, పేదవర్గాలమధ్య అంతరాలను తగ్గించటం, ఆర్థిక సంపదస్తోమత కేంద్రీకరణను నివారించి ధనవంతులకు ప్రభుత్వ పథకాలలో ఎక్కువ వాటా అందకుండా చూటడానికి అనేక చర్యలను తీసుకున్నారు. నూతన ఆర్థిక విధానంలో ఆదాయ, పంపిణీల్లోని అసమానతలను తొలగించటానికి అనేక చర్యలను ప్రారంభించారు. అయితే ఈ విషయంలో సాధించింది చాలా స్వల్పం.సాధించాల్సింది ఎంతో ఉంది.

20.2.4 పేదరిక నిర్మూలన

నాలుగో ప్రణాళికవరకు ప్రభుత్వం అనుసరించిన విధానాలవల్ల అభివృద్ధి ఫలాలు పేదలకు అందలేదు. పైగా పేదరిక నిర్మూలనకు ప్రత్యేక శ్రద్ధ కనపరచలేదు. ఐదో ప్రణాళికలో పేదరికంపై ప్రత్యక్ష యుద్ధాన్ని ప్రకటించింది. "గరీబీ హటావో" నినాదాన్ని చేపట్టారు. ఈప్రణాళికలో తొలిసారిగా కనీస అవసరాల పథకాన్ని, 20 సూత్రాల ఆర్థిక కార్యక్రమాన్ని చేపట్టారు. ఆరోప్రణాళికలో మరో రెండు ముఖ్యమైన పథకాలు (1) సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకం (2) జాతీయ గ్రామీణ ఉపాధి కార్యక్రమాన్ని చేపట్టారు. ఇంకా ఇవి కాకుండా జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజనా, ప్రధానమంత్రి రోజ్‌గార్ యోజనా తదితర కార్యక్రమాలెన్నింటినో చేపట్టి పేదరికంపై అలుపులేని పోరాటం కొనసాగిస్తున్నారు. ప్రభుత్వ చర్యల మూలంగా 1989 - 90 నాటికి దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన ఉన్న జనాభా 26 శాతానికి దిగిపోయినట్లుగా అంచనావేయటం జరిగింది.

20.2.5 ఉపాధి అవకాశాలను మెరుగుపరచటం

BRAOU

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలను పట్టి పీడిస్తున్న దీర్ఘకాలిక సమస్యలలో అత్యంత ప్రధానమైనది నిరుద్యోగ సమస్య. మనదేశం ఇటీవల కాలంలో అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశంగా రూపాంతరం చెందుతున్నప్పటికీ, దేశంలో తీవ్రమైన ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత ఉంది. అల్ప ఉద్యోగిత ఉంది. కాబట్టి నిరుద్యోగాన్ని, అల్ప ఉద్యోగితను, ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగితను నిర్మూలించాల్సిన అవసరం ఎంతయినా ఉంది. నిజానికి సంపూర్ణ ఉద్యోగిత అనే కార్యక్రమాన్ని ఏ ప్రణాళికలోను దానికివ్వవలసిన ప్రాధాన్యతతో చేపట్టలేదనే చెప్పవచ్చు. మనదేశంలో రెండో ప్రణాళికా కాలం నుంచి నిరుద్యోగ నిర్మూలనకు అనేక పథకాలను చేపట్టటం జరిగింది. ఇటీవల కాలంలో ప్రభుత్వం నిరుద్యోగ సమస్య నివారణకు సంబంధించి తన విధానంలోనే సమూలమైన మార్పులను ప్రవేశపెట్టింది. అయినా ఈ సమస్య తీవ్రత తగ్గలేదు. ప్రతి ప్రణాళికలోను మిలియన్ల కొద్దీ జనాభాకు ఉపాధి కల్పిస్తున్నప్పటికీ ప్రణాళికాంతానికి నిరుద్యోగులుగా అనేకులు మిగిలిపోతూనే ఉన్నారు. దీనికిగల ముఖ్య కారణం జనాభా విస్ఫోటనం. 1980 ప్రాంతానికి శ్రామిక శక్తి సగటున సంవత్సరానికి 2.2 శాతం చొప్పున పెరుగుతుంటే ఉపాధి కల్పనరేటు 1.55 శాతం ఉంది. అందువల్ల రెండింటికి మధ్య అంతరం పెరుగుతున్నది. దీనిని దృష్టిలో ఉంచుకునే ఎనిమిదో ప్రణాళికలో మొదటి రెండున్నర సంవత్సరాలలో సంవత్సరానికి సగటున 8 మిలియన్ ఉద్యోగాలు కల్పించాలని చివరి రెండున్నర సంవత్సరాల్లో సంవత్సరానికి సగటున 9 మిలియన్ ఉద్యోగాలు కల్పించాలని లక్ష్యంగా నిర్ణయించారు.

20.2.6 ప్రధాన అవరోధాలను అధిగమించటం

మనం మూడు ప్రధానమైన అవరోధాలను ఎదుర్కొంటున్నాం. అవి (1) వ్యవసాయరంగం వెనకబడి ఉండటం (2) తయారీ రంగం సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోలేకపోవటం 3) చెల్లింపుల సమతౌల్యంలో లోటు.

ప్రతి ప్రణాళికలోను ఈ అడ్డంకులను అధిగమించటానికి తగిన ప్రయత్నాలు చేయటం జరిగింది. ఆహారధాన్యాల విషయంలో స్వయం సమృద్ధి సాధించాలనేది మన ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యాలలో ఒకటి. పైగా మన దేశంలో వ్యవసాయం, పారిశ్రామిక రంగాలు పరస్పర పూరకాలు. ఒకదాని మనుగడ మరొకదానిమీద ఆధారపడి ఉంది. ఉత్పాదక వస్తువుల కొరత తీర్చేందుకు ప్రధానమైన మౌలికమైన పరిశ్రమల స్థాపిత శక్తిని పెంచాలని నిర్ణయించారు. రెండో ప్రణాళికలో భారీ పరిశ్రమల వ్యూహాన్ని రూపొందించి పారిశ్రామికీకరణకు శ్రీకారం చుట్టారు. ఇక మూడో అడ్డంకి విషయానికొస్తే మన దేశం మొదటి నుంచి చెల్లింపుల శేషంలో లోటు ఎదుర్కొంటున్నది. మనం ప్రాథమిక ఉత్పత్తులను ఎగుమతి చేసినా అభివృద్ధికవసరమైన, దిగుమతులకవసరమయ్యే విదేశీమారకాన్ని సమకూర్చుకోలేకపోవటంతో చెల్లింపులలో లోటు ఏర్పడుతుంది. ఈ సమస్యను అధిగమించటానికి దిగుమతుల ప్రతిస్థాపన చేసి అవసరమైన వస్తువులను దేశంలోనే తయారుచేసుకోవటం, విదేశీ సహాయంపై ఆధారపడకుండా ఉండాలని నిర్ణయించారు. పారిశ్రామిక శక్తిని పెంచి, ఆహారధాన్యాల విషయంలో స్వయం సమృద్ధి సాధించినట్లయితే ఇతర దేశాలమీద ఆధారపడాల్సిన అవసరం దాదాపుగా తగ్గిపోతుంది.

20.2.7 ఆధునికీకరణ

దేశ ఆర్థికాభివృద్ధిలో శాస్త్ర, సాంకేతిక రంగాల అభివృద్ధిని భారతీయ ప్రణాళికావేత్తలు ఆదినుంచే గుర్తించారు. శాస్త్రాభివృద్ధిని, సాంకేతిక ప్రగతి ఉత్పత్తిని పెంచి ఆర్థికాభివృద్ధిరేటుని వేగిర పరుస్తుంది. స్వాతంత్ర్యం పొందినప్పుడు మనం సాంకేతికంగా బాగా వెనకబడి ఉన్నాం. పైగా ప్రణాళికలు మొదలయ్యేనాటికి విదేశీ సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని భారీఎత్తున దిగుమతి చేసుకుంటున్నాం. ఈ సమస్యలన్నింటిని దృష్టిలో పెట్టుకుని ప్రణాళికా కాలంలో పరిశోధనారంగం అభివృద్ధిచేయాలని సంకల్పించారు. కానీ ఆరో ప్రణాళిక వరకు ఈ విషయాన్ని అంత తీవ్రంగా పట్టించుకోలేదు. తొలిసారిగా ఆరో ప్రణాళికలో ఆధునికీకరణ లక్ష్యాన్ని ప్రతిపాదించారు. సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని మెరుగుపరచటం, వ్యవస్థాపరమైన, నిర్మాణాత్మక మార్పులను ఆర్థిక వ్యవస్థలో తీసుకుని రావటమే ఆరో ప్రణాళిక లక్ష్యంగా ప్రణాళికా ముసాయిదా పేర్కొన్నది. ఈవిషయంలో వ్యవసాయరంగంలో చెప్పుకోదగిన ప్రగతి సాధించాం. అధిక దిగుబడి వంగడాలను ఉత్పత్తిచేసే భూమి విస్తీర్ణాన్ని గణనీయంగా పెంచగలిగాం. రసాయనిక ఎరువుల వాడకం ఎన్నో రెట్లు పెరిగింది. నీటిపారుదల సౌకర్యాలు, నీటి వినియోగం కూడా బాగా మెరుగుపడింది. వ్యవసాయ రంగంలో విద్యుచ్ఛక్తి వినియోగం బాగా పెరిగింది. పారిశ్రామికంగా చూసినా పరిశ్రమలలో ముఖ్యంగా అవస్థాపన సౌకర్యాలలో చెప్పుకోదగిన ఆధునికీకరణ జరిగింది. ఎనిమిదో ప్రణాళికలో సాంకేతికంగా ఉన్న లోపాలను సరిదిద్దుకోవాలని సంకల్పించటం జరిగింది.

BRAOU

గత నాలుగు దశాబ్దాలలో ఆర్థిక ప్రణాళికల ద్వారా అనేక ప్రధానమైన మార్పులను తీసుకుని రావటం జరిగింది. అయినప్పటికీ సగటు మానవుని స్థితిగతులలో ఇవి ఆశించిన ప్రభావాన్ని చూపలేదని చెప్పవచ్చు. వారి జీవన ప్రమాణ స్థాయిలో పెద్ద పెరుగుదల లేదు. జపాన్, చైనా, మలేషియా మొదలైన దేశాలతో పోల్చినపుడు భారతదేశంలో పెరుగుదల రేటు చాలా స్వల్పంగా ఉంది.

కొత్త ఉత్పత్తి సంబంధాలు, కొత్త నైపుణ్యాలు, నూతన సాంకేతిక విజ్ఞానం బాగా అభివృద్ధి చెందింది. అయినా ఆదాయ, పంపిణీలోని అసమానతలు పెరుగుతున్నాయే తప్ప తగ్గటంలేదు. అత్యవసర వస్తువులకు ఎప్పుడూ కొరతగానే ఉంటున్నది. ధరలు విపరీతంగా పెరుగుతున్నాయి. చెల్లింపుల సమతౌల్యం సమస్యగానే ఉంటున్నది. నిరుద్యోగం నానాటికీ పెరుగుతూనే ఉంది. మొత్తంమీద పరిశీలిస్తే మన ప్రణాళికలలో తమ లక్ష్యాలను అధిగమించటంలో కొంతమేర మాత్రమే సఫలీకృతులమయ్యామని చెప్పవచ్చు.

20.3 ప్రణాళికల్లో పెట్టుబడి తీరు తెన్నులు

పెట్టుబడి తీరు అంటే ఆర్థిక వ్యవస్థలోని వివిధరంగాల మధ్య కేటాయింపుల తీరు అని చెప్పవచ్చు. ప్రణాళికాబద్ధమైన వ్యవస్థలో వనరుల కేటాయింపు లేదా పెట్టుబడి తీరు ప్రణాళికా లక్ష్యాలకనుగుణంగా ఉంటుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థలో అన్ని రంగాలలో అభివృద్ధి సాధించాలంటే పెట్టుబడులు సయితం సమతూకంలో ఉండాలి. మనదేశంలో వివిధ రంగాల ప్రాధాన్యతలను, అవసరాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని ప్రణాళికా సంఘం వనరులు కేటాయింపు చేస్తుంది. అందువల్ల ఇవి ప్రతిప్రణాళికకు మారే అవకాశం ఉంది. ఇప్పుడు వివిధ ప్రణాళికల్లో పెట్టుబడి తీరుతెన్నులను వివరంగా పరిశీలిద్దాం.

20.3.1 మొదటి ప్రణాళిక

యుద్ధం వల్ల, దేశ విభజన వల్ల దెబ్బతిన్న ఆర్థిక వ్యవస్థను పుంజుకునేలా చేయటం మొదటి ప్రణాళిక లక్ష్యం. అందుకని అన్ని రంగాల్లో సమానాభివృద్ధి సాధించి జాతీయాదాయాన్ని పెంచి తద్వారా ప్రజల జీవన ప్రమాణ స్థాయిని పెంచాలని నిర్ణయించారు. ఈ ప్రణాళికలో వ్యవసాయం, నీటిపారుదలకు అత్యంత ప్రాధాన్యతనివ్వటం జరిగింది. ఈ విషయాన్ని పట్టిక 20.1లో గమనించవచ్చు.

పట్టిక-20.1 : మొదటి ప్రణాళికలో వివిధ రంగాలలో పెట్టుబడి కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం, అనుబంధ రంగాలు	290.0	14.8
2.	నీటిపారుదల & వరదనిరోధం	434.0	22.2
3.	విద్యుచ్ఛక్తి	149.0	7.6
4.	కుటీర & చిన్న పరిశ్రమలు	49.0	2.1
5.	పరిశ్రమలు & ఖనిజాలు	55.0	2.8
6.	రవాణా, కమ్యూనికేషన్లు	518.0	26.4
7.	విద్య & శాస్త్ర పరిశోధన	149.0	7.6
8.	ఆరోగ్యం - కుటుంబ నియంత్రణ	98.0	5.0
9.	నీటి సరఫరా & పరిశుభ్రత, గృహనిర్మాణం పట్టణ & ప్రాంతీయాభివృద్ధి	33.0	1.7
10.	వెనకబడిన తరగతుల, కార్మిక సంక్షేమం	32.00	1.6
11.	ఇతర కార్యక్రమాలు	160.0	8.2
	మొత్తం	రూ. 1960.0	100.0

BRAOU

ఈ ప్రణాళికలో మొత్తం ప్రభుత్వరంగ వ్యయం రూ. 1960 కోట్లు. దీనిలో 22.2 శాతాన్ని నీటిపారుదల, వరద నిరోధానికి కేటాయించారు. వ్యవసాయరంగానికి 14.8 శాతం తరవాత విద్యుచ్ఛక్తి రంగానికి 7.6 శాతం కేటాయింపులు జరిగాయి. ఈ ప్రణాళికలో పారిశ్రామిక రంగానికి అంతగా ప్రాధాన్యమివ్వలేదు. పైగా మొత్తం పెట్టుబడిలో 2.8 శాతం మాత్రమే ఈ రంగానికి కేటాయించారు. పారిశ్రామిక రంగాన్ని నిర్లక్ష్యం చేయడం వల్ల దీర్ఘకాలంలో విదేశీ మారకం, ధరల పెరుగుదల, ముడిపదార్థాల కొరత మొదలైన సమస్యలు తలెత్తాయి.

20.3.2 రెండో ప్రణాళిక

భారీ పరిశ్రమల వ్యూహంతో ప్రారంభించిన ఈ ప్రణాళికలో భారీ మూలధన పెట్టుబడి వస్తువుల అభివృద్ధికి ప్రాధాన్యమిచ్చారు. ఈ ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల కేటాయింపులు పట్టిక 20.2లో చూడవచ్చు.

పట్టిక-20.2 : రెండో ప్రణాళికలో వివిధ రంగాలలో పెట్టుబడి కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం, & అనుబంధ రంగాలు	549.0	11.7
2.	నీటిపారుదల & వరదనిరోధం	430.0	9.2
3.	విద్యుచ్ఛక్తి	452.0	9.7
4.	కుటీర & చిన్న పరిశ్రమలు	187.0	4.0
5.	పరిశ్రమలు & ఖనిజాలు	938.0	20.1
6.	రవాణా &కమ్యూనికేషన్లు	1261.0	22.0
7.	విద్య & శాస్త్ర పరిశోధన	273.0	5.9
8.	ఆరోగ్యం & కుటుంబ నియంత్రణ	228.0	4.8
9.	నీటి సరఫరా, పరిశుభ్రత, గృహనిర్మాణం పట్టణ & ప్రాంతీయాభివృద్ధి	85.0	1.8
10.	వెనకబడిన తరగతుల, కార్మిక సంక్షేమం	83.0	1.8
11.	ఇతర కార్యక్రమాలు	186.0	4.0
	మొత్తం	రూ. 4672.0	100.0

ప్రాధాన్యతలకనుగుణంగా మొత్తం పెట్టుబడి 4672 కోట్ల రూపాయలలో 20.1 శాతాన్ని పరిశ్రమల రంగానికి కేటాయించారు. రవాణా, కమ్యూనికేషన్ల రంగం అభివృద్ధి పట్ల ఎక్కువ శ్రద్ధ చూపటం జరిగింది. ఈ రంగానికి హెచ్చు మొత్తంలో అంటే 22.0 శాతాన్ని కేటాయించారు. మొదటి ప్రణాళికతో పోల్చినపుడు రెట్టింపు కేటాయింపు జరిగినప్పటికీ వ్యవసాయరంగానికి ఈ ప్రణాళికలో 11.7 శాతం మాత్రమే కేటాయింపు జరిగింది. (మొదటి ప్రణాళికలో కేటాయింపు 14.8 శాతం) విద్యుచ్ఛక్తి రంగానికి 9.7 శాతం, చిన్న తరహా పరిశ్రమలకు 4.0

BRAOU

శాతం కేటాయింపులు చేయటం జరిగింది. సాంఘికసేవలకు 7.6 శాతాన్ని కేటాయించారు. రెండో ప్రణాళికలో భారీ ప్రణాళికల స్థాపనకు పెద్దమొత్తంలో కేటాయింపులు జరిగాయి. రవాణా, కమ్యూనికేషన్, విద్యుచ్ఛక్తి రంగాలకు కేటాయింపులు పెంచి అవస్థాపన సౌకర్యాలను పెంచటానికి తగిన చర్యలు తీసుకున్నారు. వ్యవసాయ రంగాన్ని అశ్రద్ధ చేయటవ వల్ల ముడి పదార్థాల కొరత తీవ్రమైంది.

20.3.3 మూడో ప్రణాళిక

సాలుసరి 5 శాతం పెరుగుదల రేటు లక్ష్యంతో వ్యవసాయ రంగాన్ని, పారిశ్రామిక రంగాన్ని విస్తృతం చేస్తూ ప్రాథమిక పరిశ్రమలైన రసాయనాలు, ఇంధనం, మెషినరీ, విద్యుత్ రంగాలను అభివృద్ధిచేయాలని ఈ ప్రణాళికలో నిర్ణయించారు. లభ్యమవుతున్న మానవ వనరులను పూర్తిగా వినియోగించుకొని ఉపాధి అవకాశాలను విస్తృతం చేయాలనే ఉద్దేశంతో ఈ ప్రణాళికలో మొత్తం పెట్టుబడిగా రూ. 8576.5 కోట్లు ఖర్చు చేశారు. ఈ ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల తాలూకు కేటాయింపులను పట్టిక 20.3లో చూడవచ్చు.

పట్టిక-20.3 : మూడో ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల పెట్టుబడి కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం, & అనుబంధ రంగాలు	1088.9	12.7
2.	నీటిపారుదల & వరదనిరోధం	664.7	7.8
3.	విద్యుచ్ఛక్తి	1252.0	14.6
4.	కుటీర & చిన్న పరిశ్రమలు	240.8	2.8
5.	పరిశ్రమలు & ఖనిజాలు	1726.3	20.1
6.	రవాణా & కమ్యూనికేషన్లు	2111.7	24.6
7.	విద్య	588.7	6.9
8.	శాస్త్ర పరిశోధన	71.6	0.8
9.	ఆరోగ్యం	225.9	2.6
10.	కుటుంబ నియంత్రణ	24.9	0.3
11.	నీటి సరఫరా & పరిశుభ్రత,	105.7	1.2
12.	గృహనిర్మాణాలు పట్టణ ప్రాంతీయాభివృద్ధి	127.6	1.5
13.	వెనకబడిన తరగతుల సంక్షేమం	99.1	1.2
14.	సాంఘిక సంక్షేమం	19.4	0.2
15.	కార్మిక సంక్షేమం & వృత్తి పనివారల శిక్షణ	55.8	0.7
16.	ఇతర కార్యక్రమాలు	173.1	2.0
	మొత్తం	రూ. 8576.5	100.0

BRAOU

ఈ ప్రణాళికలో వ్యవసాయం, దాని అనుబంధరంగాలపై 12.7 శాతం, నీటిపారుదల, వరదనిరోధానికి 7.8 శాతం, విద్యుచ్ఛక్తి రంగంపై 14.6 శాతాన్ని కేటాయించారు. పరిశ్రమలకు 20.1 శాతాన్ని కేటాయించారు. రవాణా, కమ్యూనికేషన్ల రంగానికి 24.6 శాతాన్ని కేటాయించారు.

20.3.4 వార్షిక ప్రణాళికలు

వ్యవసాయ రంగంలో ఏర్పడిన ఇబ్బందులను అధిగమించటానికి మూడు వార్షిక ప్రణాళికలలో తగిన లక్ష్యాలను నిర్ణయించారు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే మూడో ప్రణాళికలో అస్తవ్యస్తంగా తయారయిన ఆర్థిక వ్యవస్థను తిరిగి పుంజుకునే రీతిలో ఉంచేలా వార్షిక ప్రణాళికల కేటాయింపులు జరిగాయి. పైగా మొదటి మూడు ప్రణాళికలతో పోల్చినపుడు విద్యుచ్ఛక్తి రంగానికి కేటాయింపులు గణనీయంగా పెరిగాయి. మొత్తం మూడు ప్రణాళికల్లో పెట్టుబడి రూ. 6625 కోట్లు కాగా రూ. 1578 కోట్లు (23.8 శాతం) వ్యవసాయ రంగానికి, పరిశ్రమలు, ఖనిజాలకు రూ. 1510.4 (22.8 శాతం) రవాణా, కమ్యూనికేషన్ రంగాలకు 18.5 శాతం కేటాయించారు. వివరాలను పట్టిక 20.4లో పొందుపరచడమైంది.

పట్టిక-20.4 : వార్షిక ప్రణాళికల్లో వివిధ రంగాల కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం, & అనుబంధ రంగాలు	1107.1	16.7
2.	నీటిపారుదల & వరదనిరోధం	471.0	7.1
3.	విద్యుచ్ఛక్తి	1212.5	18.3
4.	కుటీర & చిన్న పరిశ్రమలు	126.1	1.9
5.	పరిశ్రమలు & ఖనిజాలు	1510.4	22.8
6.	రవాణా & కమ్యూనికేషన్లు	1222.4	18.5
7.	విద్య & శాస్త్ర పరిశోధన	354.2	5.3
8.	ఆరోగ్యం	140.0	2.1
9.	కుటుంబ నియంత్రణ	70.0	1.1
10.	ఇతరాలు (నీటి సరఫరా, గృహనిర్మాణం సాంఘిక సంక్షేమం, పట్టణాభివృద్ధి)	413.0	6.2
	మొత్తం	రూ. 8576.5	100.0

20.3.5 నాలుగో ప్రణాళిక

ఈ ప్రణాళికలో రూ. 15779 కోట్లు ఖర్చుచేయటం జరిగింది. దీనిలో రవాణా & కమ్యూనికేషన్లకు సింహ భాగం అంటే 19.5 శాతం, తరవాత విద్యుచ్ఛక్తి 18.6 శాతం, తరవాత 18.2 శాతాన్ని పారిశ్రామిక రంగానికి

BRAOU

కేటాయించారు. ఈ ప్రణాళికలో స్థిరత్వంతో కూడినవృద్ధిని సాధించే విధంగా, స్వయంపోషకత్వం సాధించే దిశగా కేటాయింపులు జరిగాయి. వ్యవసాయ, నీటిపారుదల, విద్యుచ్ఛక్తి మొదలైన వాటికి ప్రాధాన్యం ఇచ్చినప్పటికీ వ్యవసాయరంగంలో ఉత్పత్తి లక్ష్యాలను చేరుకోలేదు. ఆయిల్ ధరలు పెరగటాన అనేక రంగాలలో లక్ష్యాలను చేరుకోలేకపోయింది. ఈ ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల కేటాయింపులను పట్టిక 20.5లో ఇవ్వడమైంది.

పట్టిక-20.5 : నాల్గో ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం, అనుబంధ రంగాలు	2320.41	14.7
2.	నీటిపారుదల & వరదనిరోధం	1354.1	8.6
3.	విద్యుచ్ఛక్తి	2931.7	18.6
4.	& చిన్న పరిశ్రమలు & కుటీర పరిశ్రమలు	242.6	1.5
5.	పరిశ్రమలు & ఖనిజాలు	2864.4	18.2
6.	రవాణా & కమ్యూనికేషన్లు	3080.4	19.5
7.	విద్య	774.3	4.9
8.	శాస్త్ర పరిశోధన	130.8	0.8
9.	ఆరోగ్యం	335.5	2.1
10.	కుటుంబ నియంత్రణ	278.0	1.8
11.	నీటి సరఫరా & పరిశుభ్రత,	458.9	2.9.
12.	గృహవసతి, పట్టణ & ప్రాంతీయాభివృద్ధి	270.9	1.7
13.	వెనకబడిన తరగతుల సంక్షేమం	164.6	1.1
14.	సాంఘిక సంక్షేమం	64.4	0.4
15.	కార్మిక సంక్షేమం & వృత్తి పనివారల శిక్షణ	31.1	0.2
16.	ఇతర కార్యక్రమాలు	179.8	1.1
17.	ప్రత్యేక పథకాలు	123.6	0.8
18.	చదువుకొన్న నిరుద్యోగుల కొరకు పథకాలు	54.0	0.3
19.	ఐదో ప్రణాళికకు ముందు చర్యలు	120.0	0.8
	మొత్తం	రూ. 15778.8	100.0

BRAOU

20.3.6 ఐదో ప్రణాళిక

పేదరిక నిర్మూలన, ఆర్థిక స్వావలంబన అనే రెండు ప్రధాన ఆశయాలను దృష్టిలో పెట్టుకుని ఈ ప్రణాళికలో కేటాయింపులు చేయటం జరిగింది. ఈ ప్రణాళికలో మొత్తం వ్యయం చేసింది రూ. 39426.2 కోట్లు. రంగాలవారీ కేటాయింపులను పట్టిక 20.6లో చూడండి.

పట్టిక-20.6 : ఐదో ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం, అనుబంధ రంగాలు	4864.9	12.3
2.	నీటిపారుదల & వరదనిరోధం	3876.5	9.8
3.	విద్యుచ్ఛక్తి	7399.5	18.8
4.	కుటీర & చిన్న పరిశ్రమలు	592.5	1.5
5.	పరిశ్రమలు & ఖనిజాలు	8988.6	22.8
6.	రవాణా & కమ్యూనికేషన్లు	6870.3	17.4
7.	విద్య & శాస్త్ర పరిశోధన	1710.3	4.4
8.	ఆరోగ్యం	760.8	1.9
9.	కుటుంబ నియంత్రణ	491.8	1.3
10.	నీటి సరఫరా & పారిశుధ్యం	1091.6	2.8
11.	గృహవసతి, పట్టణ & ప్రాంతీయాభివృద్ధి	1150.0	2.9
12.	వెనకబడిన తరగతుల సంక్షేమం	724.0	1.8
13.	సాంఘిక సంక్షేమం	88.2	0.2
14.	కార్మిక సంక్షేమం & వృత్తి పనివారల శిక్షణ ఇతర ప్రత్యేక పథకాలు	817.2	2.1
	మొత్తం	రూ. 39426.2	100.0

BRAOU

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే పరిశ్రమలు, ఖనిజాలు అత్యధిక ప్రాధాన్యత ఇచ్చినట్లు అర్థమవుతుంది. మొత్తం పెట్టుబడిలో 22.8 శాతం అంటే రూ. 8988.6 కోట్లు తరువాత స్థానంలో 22.1 శాతం, విద్యుచ్ఛక్తికి 18.8 శాతం, రవాణా, కమ్యూనికేషన్ రంగాలకు 17.4 శాతం, సాంఘిక సేవలకుగాను 18 శాతం కేటాయింపులు జరిగాయి.

20.3.7 ఆరో ప్రణాళిక

ఈ ప్రణాళికలో స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో 5.2 శాతం, తలసరి జాతీయాదాయంలో 3.3 శాతం పెరుగుదల లక్ష్యాన్ని సాధించే రీతిలో పెట్టుబడి రేటుని నిర్ణయించారు. ఈ ప్రణాళికలో మొత్తం రూ. 109291.7 కోట్లు ఖర్చు చేయటం జరిగింది. ఈ ప్రణాళికలో అత్యధిక ప్రాధాన్యం ఇంధన రంగానికి ఇచ్చి అధిక మొత్తంలో అంటే రూ. 30751 కోట్లు (28.1 శాతం) కేటాయించారు, తరువాతి స్థానంలో పారిశ్రామికరంగం ఉంది. దీనికి రూ 16947.5 కోట్లు (15.5 శాతం), రవాణా, కమ్యూనికేషన్ రంగాలకు 13 శాతం, తర్వాత 14.6 శాతాన్ని సాంఘిక సేవలకు కేటాయించారు. ఈ ప్రణాళికలో వివిధ రంగాలకు కేటాయింపులను పట్టిక 20.7లో ఇవ్వడం జరిగింది.

పట్టిక-20.7 : ఆరో ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం	6623.5	6.1
2.	గ్రామీణాభివృద్ధి	6996.8	6.4
3.	ప్రత్యేక ప్రాంత అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు	1580.3	1.4
4.	నీటి పారుదల & వరద నిరోధం	10929.9	10.0
5.	ఇంధన రంగం	30751.3	28.1
6.	పరిశ్రమలు & ఖనిజాలు	16947.5	15.5
7.	రవాణా	14208.4	13.0
8.	కమ్యూనికేషన్లు సమాచార బ్రాడ్ కాస్టింగ్	3469.5	3.2
9.	సైన్సు & టెక్నాలజీ	1020.4	0.9
10.	సాంఘిక సేవలు	15916.6	14.6
11.	ఇతరాలు	847.5	0.8
	మొత్తం	రూ. 109291.7	100.0

BRAOU

20.3.8 ఏడో ప్రణాళిక

5.8 శాతం పెరుగుదల రేటు లక్ష్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఈ ప్రణాళికలో కేటాయింపులు జరిగాయి. ఈ ప్రణాళికలో విద్యుచ్ఛక్తి, వివిధ రంగాలకు అత్యధిక ప్రాధాన్యమిస్తూ మొత్తం వ్యయం రూ. 218729.6 కోట్లలో 28.2 శాతం అంటే 61689.3 కోట్లు కేటాయించగా తరవాత స్థానంలో 19.1 శాతంలో సాంఘిక సేవలున్నాయి. రవాణా & కమ్యూనికేషన్ రంగాలకు 14.4 శాతం, పరిశ్రమల రంగానికి 11.9 శాతం వ్యవసాయం దాని అనుబంధ రంగాలకు 14.4 శాతం కేటాయించటం జరిగింది. ఈ ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల కేటాయింపులను పట్టిక 20.8లో చూడవచ్చు.

పట్టిక-20.8 : ఏడో ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం అనుబంధ రంగాలు	31509.4	14.4
2.	నీటి పారుదల మరియు వరద నిరోధం	16589.4	7.6
3.	విద్యుచ్ఛక్తి మరియు ఇంధనం	61689.3	28.2
4.	కుటీర మరియు చిన్నతరహా పరిశ్రమలు	3249.3	1.5
5.	పరిశ్రమలు మరియు ఖనిజాలు	25971.1	11.9
6.	రవాణా మరియు కమ్యూనికేషన్లు	37973.6	17.4
7.	సాంఘిక సేవలు ఇతరాలు	41747.00	19.1
	మొత్తం	రూ.218729.6	100.0

20.3.9 ఎనిమిదో ప్రణాళిక

ఈ ప్రణాళికలో ప్రభుత్వరంగంలో రూ. 434100 కోట్లు ఖర్చుచేయాలని నిర్ణయించారు. దీనిలో సింహ భాగం ఇంధన రంగానికి కేటాయించారు. మొత్తం పెట్టుబడిలో 26.6 శాతం అంటే 1,15,561 కోట్లు ఈ రంగానికి కేటాయించగా తరవాతి స్థానంలో 10.8 శాతం అంటే రూ. 46,922 కోట్లు పరిశ్రమలు, ఖనిజాలకు కేటాయించారు. మొత్తం పబ్లిక్ ప్రైవేటు రంగ పెట్టుబడిలో అత్యధిక భాగం అంటే 23.8 శాతం వ్యవస్థాపన రంగాలకు అంటే రూ. 1,90,030 కోట్లు కేటాయంచటం జరిగింది. పట్టిక 20.9లో వివిధ రంగాల కేటాయిపులను గమనించండి.

BRAOU

పట్టిక-20.9 : ఎనిమిదో ప్రణాళికలో వివిధ రంగాల కేటాయింపులు (కోట్ల రూపాయలలో)

వరస నెం.	అంశం	వ్యయం	మొత్తంలో శాతం
1.	వ్యవసాయం, అనుబంధ రంగాలు	22,467	5.2
2.	గ్రామీణాభివృద్ధి	34,425	7.9
3.	ప్రత్యేక ప్రాంత అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు	6,750	1.6
4.	నీటి పారుదల & వరద నిరోధం	32,525	7.5
5.	ఇంధనం	1,15,561	26.6
6.	పరిశ్రమలు & ఖనిజాలు	46,922	10.8
7.	రవాణా	55,926	12.9
8.	కమ్యూనికేషన్లు	25,110	5.8
9.	సైన్సు & టెక్నాలజీ, పర్యావరణ	9,042	2.1
10.	సాంఘిక సేవలు	79,012	18.2
11.	సాధారణ మరియు ఆర్థికసేవలు	6,360	1.4
	మొత్తం	రూ. 4,34,100	100.0

20.4 ప్రాధాన్యతా క్రమాల్లో మార్పులు

మన ప్రణాళికల పెట్టుబడి తీరుతెన్నులను గమనిస్తే ప్రాధాన్యతా క్రమాలను అవసరాన్ని బట్టి మార్చారనే విషయం అవగతమవుతుంది. మొదటి ప్రణాళికను ఆనాటి దేశ ఆర్థిక పరిస్థితి ఎక్కువగా ప్రభావితం చేసింది. రెండో ప్రపంచ యుద్ధం, ఆ తరవాత విభజన మన ఆర్థిక వ్యవస్థను బాగా దెబ్బతీశాయి. ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఎన్నో ఒడిదుడుకులను కలగచేశాయి. ఆహారధాన్యాల కొరత తీవ్రమైంది. ద్రవ్యోల్బణం ఉధృత రూపం దాల్చింది. కాబట్టి ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఏర్పడిన అసమతౌల్యాన్ని సరిదిద్దటం మొదటి ప్రణాళిక స్థూల లక్ష్యం. దీనిని దృష్టిలో పెట్టుకునే మొదటి ప్రణాళికలో వ్యవసాయభివృద్ధికి అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చారు. వ్యవసాయం తరవాత రవాణ, సాఫిక సేవలకు ప్రాధాన్యమిచ్చారు. అయితే మొత్తంమీద ఈ ప్రణాళికలో పరిశ్రమలకు ఏమాత్రం ప్రాధాన్యం కల్పించలేదు. అయితే ఈ రంగానికి చాలా తక్కువ మొత్తంలో కేటాయించారు.

రెండో ప్రణాళిక మొదటి ప్రణాళికా కాలంలో ప్రారంభించిన అభివృద్ధిని కొనసాగించేదే అయినా ప్రాధాన్య క్రమాల్లో పెద్ద మార్పు కన్పిస్తుంది. 1956 నాటి పరిస్థితులు ముఖ్యంగా వ్యవసాయరంగంలో సాధించిన ప్రగతి ప్రోత్సాహకరంగా ఉండటంవల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థను ఉన్నత స్థాయికి తీసుకుని వెళ్ళటానికి జాతీయాదాయాన్ని త్వరితగతిన పెంచటానికి కీలకమైన పారిశ్రామికీకరణ ప్రక్రియను ముమ్మరంగా కొనసాగించే ఉద్దేశంతో ప్రణాళికా సంఘంవారు పెట్టుబడి ప్రాధాన్యాలను మార్చారు. తదనుగుణంగా పరిశ్రమలమీద పెట్టుబడిని 20.1 శాతానికి పెంచారు. అంటే మొదటి ప్రణాళికలో పరిశ్రమలమీద పెట్టుబడి రూ. 55 కోట్లు ఉండగా ఈ ప్రణాళికలో దానిని రూ. 938 కోట్లకు పెంచారు. వ్యవసాయం, నీటి పారుదల మీద వ్యయాన్ని 31 శాతం నుంచి 20 శాతానికి తగ్గించటంతో పాటు మొత్తం వ్యయంలో పరిశ్రమలవాటా 4 శాతం నుంచి 20 శాతానికి పెరగటం ప్రాధాన్య క్రమాలలో ఏర్పడిన మార్పుని సూచిస్తుంది. అయితే ఈ ప్రణాళికలో ప్రాధాన్యాలు ఒక్కసారిగా తారుమారయ్యాయని రష్యాదేశపు వృద్ధినమూనాను ఆదర్శంగా తీసుకొని ప్రణాళికను రూపొందింటం జరిగిందని కొంతమంది విమర్శించారు. కానీ మొదటి ప్రణాళికలో వ్యవసాయరంగం అభివృద్ధి చెందిన తీరుని ఆధారంచేసుకుని రెండో ప్రణాళికలో పారిశ్రామికీకరణకు ప్రాధాన్యమివ్వటం అభిలషణీయం, అవసరం కూడాను.

రెండో ప్రణాళికలో నిర్ణయించిన ప్రాధాన్యతలు దాదాపుగా మూడో ప్రణాళికలో కూడా కొనసాగాయి, అయితే వ్యవసాయానికి తిరిగి అత్యంత ప్రాధాన్యమివ్వటం జరిగింది. వ్యవసాయోత్పాత్తి తగినంతగా పెరగకపోతే ఆర్థికాభివృద్ధి మందగిస్తుందని రెండో ప్రణాళిక అనుభవం ద్వారా తెలుసుకున్నాం. అందువల్ల మూడో ప్రణాళికలో పరిశ్రమల ప్రాధాన్యాన్ని తగ్గించకుండా వ్యవసాయాభివృద్ధి పట్ల ప్రత్యేకమైన శ్రద్ధ చూపటం జరిగింది. పరిశ్రమల రంగంలో ఆర్థికవ్యవస్థను స్వయంపోషకంగా ఉండేటట్లు చేసే ఉక్కు, యంత్ర నిర్మాణంవంటిరెండు ప్రణాళికల మాదిరిగానే ఈ ప్రణాళికలో రవాణా, కమ్యూనికేషన్ రంగాలకు హెచ్చు మొత్తంలో కేటాయింపులు జరిగాయి.

మూడో ప్రణాళికలో అస్తవ్యస్తంగా తయారయిన అర్థిక వ్యవస్థను తిరిగి పుంజుకునేలా చేసేలా వార్షిక ప్రణాళికల ప్రాధాన్యతలను నిర్ణయించారు. ముఖ్యంగా విద్యుత్‌కొరత మూలంగా పారిశ్రామికీకరణ మందగిస్తున్నందువల్ల విద్యుత్ రంగానికి ఈ వార్షిక ప్రణాళికల్లో అత్యధిక కేటాయింపులు ప్రాధాన్యతను కల్పించారు.

నాలుగో ప్రణాళికలో స్థిరత్వం కూడిన వృద్ధితో పాటు స్వావలంబనను సాధించాలనే ఆశయాలతో ప్రారంభించారు. మూడో ప్రణాళికలోను తరవాత వార్షిక ప్రణాళికల్లోను పారిశ్రామిక ప్రగతి మందకొడిగాను, అస్తవ్యవస్తంగాను ఉన్నది. అందువల్ల పారిశ్రామిక రంగంలో ఈ అసమతౌల్యాలను తొలగించి స్థాపిత శక్తిని

BRAOU

పూర్తిగా వినియోగించుకునే రీతిలో విధానాల రూపకల్పన చేయటం జరిగింది. ఈ ప్రణాళికలో వ్యవసాయరంగపు కేటాయింపులు రెండు, మూడు ప్రణాళికలతో పోల్చినపుడు ఎక్కువగా చేశారు. వ్యవసాయం, పరిశ్రమలకు సంబంధించిన అభివృద్ధి కృషిలో ఏమాత్రం సడలింపు లేకుండా ఈ ప్రణాళికలో నిర్ణయాలు తీసుకున్నారు.

ఐదో ప్రణాళిక పేదరికం నిర్మూలన, స్వావలంబన సాధించాలనే ప్రధానాశయాలతో ప్రారంభించబడింది. ఈ ప్రణాళికలో పరిశ్రమలకు అత్యధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వటం జరిగింది. నాలుగో ప్రణాళికలో ఇంధన సంక్షోభం మూలంగా తలెత్తిన సమస్యల నివారించేందుకు శక్తి రంగానికి అత్యంత ప్రాధాన్యమివ్వటం జరిగింది. సామాన్య ప్రజానీకానికి అవసరమైన వినియోగవస్తువుల ఉత్పత్తిని భారీగా పెంచాలని నిర్ణయించారు. మొదటి నాలుగు ప్రణాళికలలో చేపట్టిన పథకాలు పేదరిక నిర్మూలనకు పెద్దగా తోడ్పడనందువల్ల పేదరికంపై ప్రత్యక్ష చర్యలను ఈ ప్రణాళికలో చేపట్టారు. వ్యవసాయరంగంలో గ్రామీణ పేదరికాన్ని నిర్మూలించే పథకాలనేకం చేపట్టారు. పేదప్రజల జీవన స్థితిగతులను మెరుగు పరచేందుకు కనీసావసరాల పథకాన్ని ప్రారంభించారు. ఈ పథకం కింద ప్రాథమిక విద్య, వైద్య, ఆరోగ్య రక్షణ, మంచినీటి సరఫరా, పోషకాహారం, భూమిల్లేని పేదలకు ఇళ్ళస్థలాల పంపిణీ, గ్రామీణ రోడ్లు, విద్యుదీకరణ, మురికివాడల నిర్మూలన మొదలయిన వాటిని చేర్చారు.

ఆర్థికవృద్ధిని వేగంగా సాధించటంద్వారా పేదరికం, నిరుద్యోగం, తగ్గదనే విషయం మొదటి నాలుగు ప్రణాళికల ద్వారా రుజువయింది. స్థిరత్వంతో కూడిన వృద్ధి లక్ష్యంతో ఆరో ప్రణాళికలో ఉద్యోగితకు ద్వితీయ స్థానం ఇచ్చారు. కనీస అవసరాల పథకం ద్వారా సామాజిక న్యాయం లభిస్తుందని భావించారు. అవస్థాపనసౌకర్యాలకు ప్రాధాన్యమిచ్చారు. ఆరో ప్రణాళికలో ఇంధన రంగానికి అత్యధిక కేటాయింపులు జరిగాయి. 1978-97లలో ఆయిల్ ధరలు మూడు రెట్లు పెరగటాన ప్రభుత్వం ఈ చర్య తీసుకుంది. తరవాతి స్థానంలో రవాణా, కమ్యూనికేషన్ రంగాలకు ప్రాధాన్యమిచ్చింది. శాతాలతో పోల్చినపుడు ఈ ప్రణాళికలో పారిశ్రామిక రంగానికి తొలిసారిగా తక్కువ కేటాయింపులు జరిగాయి. ఈ రకంగా మార్చటానికి గల కారణం మహలనోబిస్ వ్యూహం నుంచి మారిపోవటమే. నిరుద్యోగం, పేదరికాన్ని నిర్మూలించేందుకు ఆరో ప్రణాళిక వ్యవసాయం, గ్రామీణాభివృద్ధికి అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చింది. ఈ దృష్టితోనే వ్యవసాయ రంగానికి పెద్ద మొత్తంలో కేటాయింపులు జరిగాయి.

సామాజిక న్యాయంతో కూడిన స్వయం పోషకవృద్ధిని సాధించాలనేది ఏడో ప్రణాళిక ప్రధాన లక్ష్యం. దీనికనుగుణంగా ఈ ప్రణాళికలో ఆహారం, పని, ఉత్పాదకతలకు ప్రాధాన్యమిచ్చారు. ఆధునికీకరణ, సాంకేతిక ప్రగతికి శక్తి లభ్యత అవరోధంగా ఉన్నదని భావించి ఈ రంగానికి ఎక్కువ మొత్తం కేటాయించారు. ఆరో ప్రణాళిక నుంచి అభివృద్ధి వ్యూహాన్ని వ్యవసాయ రంగం వైపు మళ్ళించటంతో ఈ ప్రణాళికలోనూ వ్యవసాయం, గ్రామీణాభివృద్ధికి ప్రాధాన్యమిచ్చారు. ప్రభుత్వరంగ పెట్టుబడుల విషయంలోను సత్వర ఫలితాలనిచ్చే ప్రాజెక్టులకే ప్రాధాన్యమివ్వటం జరిగింది. ఆధునికీకరణను ప్రవేశపెట్టి ఉత్పాదకతను పెంచాలని కూడా నిర్ణయించారు. మొత్తంమీద ఈ ప్రణాళికలో అవస్థాపన రంగం ఇతర ఉత్పాదక రంగాలు, మానవ వనరుల అభివృద్ధి రంగం అన్నీ సమతూకంలో అభివృద్ధి చెందేలా చర్యలు చేపట్టారు.

పెరుగుతున్న ఫిస్కల్ బడ్జెటరీ లోటు నానాటికి పెరుగుతున్న ప్రభుత్వ రుణం, విదేశీ మారకపు చెల్లింపుల సంక్షోభం, తీవ్రమైన ద్రవ్యోల్బణం - ఈ నేపథ్యంలో ఎనిమిదో ప్రణాళికను ప్రారంభిచటం జరిగింది. పూర్తి ఉద్యోగితను కల్పించటం, నిరక్షరాస్యతను నిర్మూలించటం, ఆహార ధాన్యాలవిషయంలో స్వయం సమృద్ధి అవస్థాపన సౌకర్యాలను బలోపేతం చేయటం మొదలైన లక్ష్యాలతో ఎనిమిదో ప్రణాళిక మొదలయింది. ఈ ప్రణాళికలోను ఇంధన రంగానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యమివ్వటం జరిగింది. తరవాతి స్థానంలో వ్యవసాయ, గ్రామీణాభివృద్ధికి కేటాయింపులు జరిగాయి. మొత్తం మీద మొదటి ప్రణాళికను మినహాయిస్తే అవస్థాపన సౌకర్యాల అభివృద్ధికి (ఇంధనం, రవాణ, కమ్యూనికేషన్లు) పరిశ్రమలు, ఖనిజాలకు మొత్తం ప్రభుత్వం రంగ పెట్టుబడులలో ఇంచుమించు ప్రతి ప్రణాళికలోను 60 శాతం కేటాయింపులు జరిగాయి. విచారించదగిన

విషయమేమిటంటే రాను రాను ప్రతి ప్రణాళికలోను శాతంలో లెక్కిస్తే విద్య, ఆరోగ్యం మీద కేటాయింపులు తగ్గుతూ వచ్చాయి. దీనిని బట్టి ప్రజల ప్రాథమిక అవసరాలు తీర్చటం అనే ప్రభుత్వ లక్ష్యాన్ని శంకించాల్సి వస్తుంది. మొత్తంమీద అవసరాల కనుగుణంగా ప్రతి ప్రణాళికలోను ప్రాధాన్యతా క్రమాలను మారుస్తూ ఆర్థిక వ్యవస్థను అనుకున్న లక్ష్యాలవైపు మళ్ళించటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారనటంలో అతిశయోక్తి లేదు.

20.5 లక్ష్యాలు - సాధించిన ప్రగతి

భారత ప్రణాళికల లక్ష్యాలను ప్రతి ప్రణాళికల్లోను మారుతున్నప్పటికీ మొత్తం మీద ముఖ్యమైన లక్ష్యాలను ఈ పాఠంలో ముందే చర్చించటం జరిగింది.

20.5.1 పెరుగుదల రేటు

1951-1991 మధ్య భారత ప్రణాళికల్లో సాధించిన పెరుగుదలరేటుని బ్రిటిష్ వారు వదలివెళ్ళిన స్తబ్ధ ఆర్థిక వ్యవస్థ నేపథ్యంలో సమీక్షించాల్సి ఉంటుంది. 1900-1950 మధ్య కాలంలో భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ పెరుగుదల రేటు సగటున సంవత్సరానికి ఒక శాతం చొప్పున పెరిగింది. ఇదే కాలంలో జనాభా పెరుగుదల రేటు 1.5 శాతం ఉండటంవల్ల తలసరి ఆదాయంలో తగ్గుదల ఉంది. ఆర్థిక ప్రణాళికల ద్వారా ఆర్థిక వ్యవస్థలోని స్తబ్ధతను వదిలించటానిక స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటినుంచి ప్రయత్నాలు ప్రారంభమయ్యాయి. అయినప్పటికీ 1950 నుండి స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో పెరుగుదల చాలా ఒడిదుడుకులకు లోనయింది. 1950 దశాబ్దంలో ఈ పెరుగుదల రేటు 3.8 శాతం ఉండగా, 1960 దశాబ్దంలో 3.5 శాతం ఉండగా, 1970 దశాబ్దంలో 3.4 శాతం, 1980 దశాబ్దంలో 5.2 శాతం ఉంది. 1950-51 నుంచి 1979-80 వరకు స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో సంవత్సరానికి సగటున 3.5 శాతం పెరుగుదల రేటు ఉండగా 1980 - 81 నుంచి 1989-90 వరకు 5.2 శాతం ఉంది. అంటే 1980 దశాబ్దం తర్వాతనే భారత దేశంలో పెరుగుదల రేటు "హిందూ గ్రోత్ రేట్" అనే అపప్రథనుంచి బయటపడింది. దీన్ని పట్టిక 20.10లో చూడవచ్చు.

పట్టిక-20.10 : ప్రణాళికల్లో వాస్తవిక వృద్ధి రేటు (సంవత్సరానికి శాతంలో పెరుగుదల)

ప్రణాళిక		ప్రణాళికలో పెరుగుదల తుల్యం	వాస్తవిక పెరుగుదల	రంగాలవారీగా పెరుగుదల వ్యవసాయం	పరిశ్రమలు	సేవలు
మొదటి	నికర జాతీయోత్పత్తులు	2.1	3.6	2.9	5.9	3.7
రెండవ	,,	4.5	3.9	3.2	6.4	4.6
మూడవ	,,	5.6	2.3	0.5	6.8	5.0
నాల్గవ	నికర దేశీయోత్పత్తి	5.7	3.2	2.6	3.7	4.0
ఐదవ	స్థూల జాతీయోత్పత్తి	4.4	4.8	3.4	6.3	5.5
ఆరవ	,,	5.2	5.7	5.5	6.2	5.4
ఏడవ	,,	5.0	5.8	3.4	6.5	7.4
ఎనిమిదవ	,,	5.6				

BRAOU

మొదటి మూడు దశాబ్దాలలో తలసరి ఆదాయం పెరుగుదల రేటు 1.3 శాతం ఉండగా 1980 దశాబ్దంలో ఇది 3 శాతం ఉంది. నిజానికి మన పెరుగుదలరేటు లక్ష్యమైన 5.2 శాతం చాలా తక్కువ అని చెప్పవచ్చు. ఆసియా దేశాలు ముఖ్యంగా కొరియా, తైవాన్, సింగపూర్, హాంగ్‌కాంగ్, మలేషియా, ఇండోనేషియా, థాయ్‌లాండ్ మొదలైన దేశాలలో పెరుగుదలరేటు 8 శాతం ఉండగా మన పెరుగుదల రేటు 5.2 శాతం చాలా తక్కువే అని చెప్పవచ్చు. 1980 - 90 దశాబ్దంలో 5.2 శాతం వార్షిక పెరుగుదల రేటు సాధించటానికి గల ముఖ్యకారణాలు పారిశ్రామిక రంగంలో 7 శాతం పెరుగుదల ఉండటం,అవస్థాపనసౌకర్యాల పరిశ్రమల మంచి అభివృద్ధిని సాధించటం, ఆర్థిక సరళీకరణ, మూలధన ఉత్పాదకత పెరగటం మొదలయినవి. మొత్తం మీద 1980 తరవాత ఆర్థిక వ్యవస్థలో సాలుసరి వృద్ధిరేటు 5 శాతం పైన ఉండటం హర్షించదగిన విషయమని చెప్పవచ్చు.

20.5.2 నిర్మాణాత్మక మార్పులు - ఆధునికీకరణ

మనదేశంలో 1950-51 నుంచి 1989 - 90 మధ్యకాలంలో ప్రాథమిక రంగం వాటా నికరజాతీయోత్పత్తిలో తగ్గుతూ వస్తున్నది. ఇది చాలా హర్షింపదగిన పరిణామం. 1950 - 51లో 58.3 శాతం ఉన్న ఈ రంగ వాటా 1989 - 90 నాటికి 35.2 శాతానికి తగ్గింది. ఇదే సమయంలో ద్వితీయ రంగం వాటా 15.1 శాతం నుంచి 25.5 శాతానికి పెరగటం మరో శుభ పరిణామం. అయితే నిర్మాణాత్మక మార్పులు ఎక్కువ భాగం రెండు, మూడు ప్రణాళికల కాలంలోనే జరిగాయి. తరవాత వీటి వేగం మందగించిందని చెప్పవచ్చు.

ఆధునికీకరణ విషయంలో ప్రముఖంగా చెప్పుకోదగింది వ్యవసాయరంగం. ఈ రంగంలో ఆధునికీకరణ చెప్పుకోతగినంత జరిగిందని చెప్పవచ్చు. స్వాతంత్ర్యం పొందే నాటికి శతాబ్దాల తరబడి వెనకబడి ఉన్న వ్యవసాయరంగాన్ని వారసత్వంగా స్వీకరించాం. తోట పంటలు వాణిజ్య పంటలయిన పంచదార, ప్రత్తి, నూనెగింజల విషయంలో ఆధునికీకరణ సాధించటం జరిగింది. జమీందారీ వ్యవస్థ పెత్తందారీ వ్యవస్థ రద్దు కావటంతో భూ యాజమాన్య సంబంధాలలోనే మార్పులు వచ్చాయి. నీటి పారుదల సౌకర్యాలను మెరుగు పరచటం, అధిక దిగుబడి వంగడాలు, రసాయనిక ఎరువుల వాడకం పెరిగింది. సహకార పరపతి విస్తరించింది. వ్యవసాయ రంగంలో యంత్రాలు ప్రవేశ పెట్టబడ్డాయి. రెగ్యులేటెడ్ మార్కెట్లను అభివృద్ధి చేయటం, వ్యవసాయ సహకార సంఘాల ద్వారా ఆగ్రో ప్రాసెస్డ్ పరిశ్రమలనభివృద్ధి చేయటం మొదలైనవన్నీ ఆధునికీకరణలోని అంశాలే. మొత్తం ఏడు ప్రణాళికలలో మూడు ప్రణాళికల కాలంలో ఆహారధాన్యాల ఉత్పత్తి లక్ష్యాల నధిగమించటం జరిగింది. ఈ విషయాన్ని పట్టిక 20.11లో గమనించడం.

BRAOU

పట్టిక-20.11 : ఆహార ధాన్యాల ఉత్పత్తి

ప్రణాళిక	లక్ష్యం	సాధించినది (మి. టన్నులు)
మొదటి	63	67
రెండవ	82	82
మూడవ	102	72
నాల్గవ	129	105
ఐదవ	126	131
ఆరవ	152.4	152
ఏడవ	178	172

మూడు, నాలుగో ప్రణాళికల్లో తరుగుదలలు ఎక్కువగా ఉండటానికి గల కారణం దేశంలో ఉన్న క్షామ పరిస్థితులే అని చెప్పవచ్చు.

20.5.3 స్వయం పోషకత్వం

మన ప్రణాళికల మరోముఖ్య లక్ష్యం స్వావలంబన. ఈ విషయంలోను అనేక ఒడిదుడుకులను ఎదుర్కొంటున్నప్పటికి చెప్పుకోతగిన ప్రగతిని సాధించామనటంలో సందేహం లేదు. స్వావలంబన అంటే విదేశీ సహాయం లేకుండా ముందుకు కొనసాగటం. మొదటి రెండు ప్రణాళికల్లో స్టెర్లింగ్ నిల్వలు ఎక్కువగా ఉండటాన విదేశీ సహాయం గురించి ఎక్కువ ఆలోచించాల్సిన అవసరం కలగలేదు. కానీ మూడో ప్రణాళిక నుండి విదేశీ సహాయం కొరకు అర్రులు చాచవలసి వచ్చింది. నాలుగో ప్రణాళికలు తీసుకొన్న చర్యల మూలంటా విదేశీ సహాయాన్ని చాలా వరకు తగ్గించగలిగాం. ఐదో ప్రణాళికలో మరింత తగ్గించుకొవటమే కాకుండా ప్రణాళికాంతానికి పెద్ద మొత్తంలో విదేశీ మారక నిల్వలను సమకూర్చుకోవటం జరిగింది. 1972 - 73లో దిగుమతులు భారీ ఎత్తున చేసుకున్నప్పటికీ ఆహారధాన్యాలను దిగుమతి చేసుకోలేదు. అదే విధంగా 1987 - 88లో సంభవించిన కఱువు పరిస్థితులలోను ఆహార ధాన్యాలను దిగుమతులు చేసుకోకుండా బఫర్ నిల్వలనుపయోగించుకొని ఆ పత్కాలంనుంచి బయట పడ్డాం. ఒక్క ఆహార ధాన్యాలలోనే కాదు నూనెలు, రక్షణ సామగ్రి, అణు శక్తి మొదలైన వాటి విషయాల్లోను దేశంలోను వనరులను పెంపొందింపచేసుకున్నాం. మెషిన్‌టూల్స్, ఇనుము, ఉక్కు తదితర పరిశ్రమల విషయంలోను అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు అసూయ పడే రీతిలో అభివృద్ధి సాధించాం.

20.5.4 పేదరికం, నిరుద్యోగ నిర్మూలన, అసమానతల తొలగింపు

పేదరికాన్ని నిర్మూలించి ప్రజల జీవన ప్రమాణ స్థాయిని పెంచాలనే లక్ష్యం విషయంలో సాధించింది చాలాస్వల్పం. సాధించాల్సింది చాలా ఉంది. భయంకరమైన మశూచి, కలరా వంటి వ్యాధులను నిర్మూలించగలిగాం. ప్రజల ఆయుః ప్రమాణం పెరిగింది. తలసరి వినియోగ వ్యయం పెరిగింది. సైకిళ్ళు కుట్టుమిషన్లు, రేడియోలు, టెలివిజన్లు, గడియారాలు మొదలైనవాటి వినియోగం ఎన్నో రెట్లు పెరిగింది. విద్య, ఆరోగ్య సౌకర్యాలు చాలా మందికి అందుబాటులోకి వచ్చాయి. కమ్యూనికేషన్లు బాగా మెరుగుపడ్డాయి. ఇవన్నీ సామాన్య మానవుని జీవన ప్రమాణస్థాయిని పెంచటానికి బాగా ఉపయోగపడినటువంటివే. అయితే ఈ రంగంలో సాధించాల్సింది చాలా ఉంది. నిరుద్యోగ సమస్య తీవ్రత యింకా తగ్గలేదు. 1971 - 91 మధ్యకాలంలోఉపాధి పెరుగుదల రేటు సగటున సంవత్సరానికి 2.2 శాతం ఉంటే శ్రామిక శక్తి పెరుగుదల సంవత్సరానికి సగటున 2.5 శాతం ఉంది. ఫలితంగా నిరుద్యోగుల సంఖ్య నానాటికి పెరుగుతున్నది.

అభివృద్ధి ఫలితాలు అందరికీ సమానంగా పంపిణీ కాలేదు. ఈ విషయాన్ని ప్రణాళికా వేత్తలు కూడా గుర్తించారు. అయితే గత 15 సంవత్సరాలుగా ఈ అసమానతలను తొలగించటానికి ప్రత్యేకమైన కృషి జరుపుతున్నారు. ఈ చర్యలో భాగంగా ఫలితాలు నేరుగా బలహీన వర్గాలకందేలా ప్రయత్నిస్తున్నారు. ప్రాంతాలవారీగా వ్యత్యాసాలను తొలగించటానికి కూడా ప్రత్యేక చర్యలను తీసుకుంటున్నారు.

20.6 నాలుగు దశాబ్దాల ప్రణాళికా ప్రగతి - సమీక్ష

భారత దేశం నలభై సంవత్సరాలుగా ప్రణాళికలను అమలు చేసింది. ఈ కాలంలో సాధించిన ప్రగతిని, వైఫల్యాలను ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాం.

BRAOU

సాధించిన విజయాలు

1. **వృద్ధి రేటు :** 1950 - 51 నుంచి 1987 - 88 మధ్య కాలంలో నికర స్వదేశీ ఉత్పత్తి సంవత్సరానికి సగటున 3.6 శాతం చొప్పున పెరిగింది. 1980 - 81 ధరలలో తలసరి ఆదాయం 1950 - 51 లో 1127 రూపాయలుండగా 1993 - 94లో అది 2282 రూపాయలుంది.

2. **పొదుపు నిష్పత్తి :** స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో పొదుపు నిష్పత్తి 1950 - 51లో 10.2 శాతం ఉంటే 1991 - 92లో 24.3 శాతానికి పెరిగింది. జనాభా సంవత్సరానికి 2 శాతం చొప్పున పెరిగింది. తలసరి వినియోగం చాలా స్వల్పంగా అంటే సంవత్సరానికి 1.4 శాతం చొప్పున పెరిగింది.

3. **ఆహార ధాన్యాల వినియోగం :** తలసరి కాయధాన్యాల వినియోగం 1951లో రోజుకు 334 గ్రాములుండగా అది 1991 నాటికి 471 గ్రాములకు పెరిగింది కాని ఇదే కాలంలో పప్పు ధాన్యాల వినియోగం రోజుకు 61 గ్రాములనుంచి 40 గ్రాములకు తగ్గింది.

4. **వంట నూనెల లభ్యత :** వంట నూనెలు, వనస్పతి తలసరి లభ్యత 1951 - 52లో 3.1 కిలోలుంటే అది 1991 - 92 నాటికి 6.2 కిలోలకు పెరిగింది.

5. **చేపలు, కూరగాయలు, పాలు :** తలసరి చేపల వినియోగం 1.5 కిలోలనుంచి 4.9 కిలోలకు, కూరగాయల వినియోగం 10.3 కిలోలనుంచి 24.7 కిలోలకు పెగింది. తలసరి పాల వినియోగం 1950 - 51 లో 46.8 కిలోలుండగా 1990 - 91 నాటికి 66.5 కిలోలకు పెరిగింది.

6. **పానీయాల వినియోగం :** పానీయాలలో తేయాకు లభ్యత 1953 - 54లో 214 గ్రాములుండగా అది 1991 - 92 నాటికి 621 గ్రాములకు పెరిగింది. ఇదే కాలంలో కాఫీ లభ్యత 61 గ్రాముల నుంచి 59 గ్రాములకు తగ్గింది.

7. **వస్త్రాలు :** తలసరి వస్త్రాల వినియోగం 1951లో 11 మీటర్లుండగా 1991 - 92లో అది 17.4 మీటర్లకు పెరిగింది.

8. **ఇతర జీవన సౌకర్యాలు :** ప్రణాళికా కాలంలో ఇతర జీవన సౌకర్యాలు కూడా బాగా పెరిగాయి. డ్రై బ్యాటరీలు, రేజర్ బ్లేడులు, విద్యుత్ లాంపులు, విద్యుత్ ఫాన్ల వంటి వస్తువుల ఉత్పత్తి పెద్ద మొత్తంలో పెరిగింది. సైకిళ్ళు, కుట్టుమిషన్లు, రిఫ్రిజిరేటర్లు, పాసింజర్ కార్లు, స్కూటర్లు, మోపెడ్ల ఉపయోగం గణనీయంగా పెరిగింది.

9. **పారిశ్రామికీకరణ :** ప్రభుత్వ రంగం బాగా విస్తరించటంతో భారత దేశంలో పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి సామర్థ్యంలో వైవిధ్యం, విస్తరణ పెరిగింది. వినియోగవస్తువులు, ఉక్కు, సిమెంట్ వంటి ప్రాతిపదిక వస్తువులలో దేశం స్వయంసమృద్ధిని సాధించింది. మూలధన వస్తు పరిశ్రమల వృద్ధివల్ల వస్త్ర, ఆహార, సిమెంట్, రసాయన, మెటలర్జికల్, ఇంజనీరింగ్ పరిశ్రమలకు కావలసిన మూలధన వస్తువులు పెద్దగా దిగుమతులతో పనిలేకుండా స్వదేశంలోనే తయారవుతున్నాయి.

10. **అవస్థాపన సౌకర్యాల వృద్ధి :** ఆర్థిక అవస్థాపనా సౌకర్యాలు బాగా అభివృద్ధి చెందాయి. రోడ్లు, రవాణా పెరగటం వల్ల మార్కెట్ విస్తరణ జరిగింది. నీటి పారుదల, జల విద్యుత్ పథకాలు, వ్యవసాయాభివృద్ధికి తోడ్పడ్డాయి. వార్తా సౌకర్యాలు బాగా అభివృద్ధి చెందాయి.

11. **ఎగుమతుల వైవిధ్యం, దిగుమతుల ప్రత్యామ్నాయం :** పారిశ్రామికీకరణ వల్ల మూలధన వస్తువుల దిగుమతి కోసం విదేశాలపై ఆధారపడటం తగ్గింది. ఇంతకుముందు విదేశాల నుంచి దిగుమతి చేసుకున్న అనేక

BRAOU

రకాల వినియోగ వస్తువులు స్వదేశంలోనే తయారవుతున్నాయి. ఇంజనీరింగ్ వస్తువుల ఎగుమతి ముడి సరుకులకు బదులు పారిశ్రామిక వస్తువులు, ఇంజనీరింగ్ వస్తువుల ఎగుమతి పెరగింది.

12. **ఆయుః ప్రమాణం పెరుగుదల :** భారతీయుల సగటు ఆయుః ప్రమాణం 1951లో 32 సంవత్సరాలుండగా 1991 - 92 నాటికది 58 సంత్సరాలకు పెరిగింది. మశూచి, కలరా, మలేరియా లాంటి అంటువ్యాధుల నిర్మూలన వల్ల చిన్న పిల్లల మరణాలు బాగా తగ్గాయి.

13. **విద్యాభివృద్ధి :** ప్రపంచంలోనే మూడో అతి పెద్ద విద్యా వ్యవస్థ ఈ ప్రణాళికాయుగంలో అభివృద్ధి చెందింది. 1950 - 51లో విద్యార్థుల సంఖ్య 239 లక్షలుండగా 1989 - 90 నాటికది 1611 లక్షలకు అంటే ఏడు రెట్లు పెరిగింది.

14. **శాస్త్ర - సాంకేతికాభివృద్ధి :** ఆధునిక పారిశ్రామిక వ్యవస్థను నడపటానికి అవసరమైన సాంకేతిక, యాజమాన్య సిబ్బంది పెరిగింది. దీనివల్ల విదేశీ నిపుణులపై ఆధారపడటం తగ్గింది. మధ్య ప్రాచ్య, ఆఫ్రికాన్ దేశాలకు భారతదేశ సాంకేతిక నిపుణులు వెళ్ళే స్థితికి భారత దేశం ఎదిగింది.

20.7 ప్రణాళికా వైఫల్యాలు

సామ్యవాద రీతి సమాజ స్థాపనే ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యమని చెబుతున్నప్పటికి వాస్తవంలో ప్రణాళికా ఫలితాలు అట్టుడుగు వర్గాలవారికి అందలేదనే విషయాన్ని విస్మరించరాదు. ఈ కింది వైఫల్యాలను పరిశీలిస్తే మనకీవిషయం స్పష్టమవుతుంది.

1. **కనీస జీవన స్థాయి అందించటంలో వైఫల్యం :** 1984 - 85లో పేద వారి సంఖ్య 273 మిలియన్లు ఉందని ఏడో ప్రణాళికలో అంచనావేశారు. అందులోను గ్రామీణ ప్రాంతాలలో పేదరికం ఎక్కువగా ఉంది. ఇటీవల కాలంలో ప్రభుత్వం చెబుతున్న లెక్కల ప్రకారం అయినా ఇంకా నాలుగో వంతు జనాభా దారిద్ర్య రేఖకు దిగువన జీవిస్తున్నారు.

2. **నిరుద్యోగిత :** ప్రణాళికా కాలంలో పెరిగే శ్రామికులకు ఉద్యోగిత సృష్టించలేకపోవటం వల్ల ప్రణాళిక ప్రారంభ సంవత్సరం కన్న చివరి సంవత్సరంలో నిరుద్యోగిత శాతం ఎక్కువగా ఉంటున్నది. ఎనిమిదో ప్రణాళికా కాలానికి 65 మిలియన్ల నిరుద్యోగులుంటారని, 9వ ప్రణాళిక నాటికి ఈ సంఖ్య 106 మిలియన్లకు చేరుకుంటుందని భావించబడుతుంది.

3. **ఆదాయ, పంపిణీలలో అసమానతలు :** ప్రణాళికా కాలంలో 1950 - 51 నుంచి 1990- 91 మధ్య తలసరి ఆదాయం సగటున 1.5 శాతం పెరిగింది. ఈ కొద్ది పాటి పెరుగుదల అయినా జనాభా అందరికీ సమానంగా పంపిణీ కాలేదు. అట్టడుగున ఉన్న 20 శాతం జనాభా జీవన పరిస్థితి క్షీణించింది. వారికంటె కొంచెం పై స్థాయిలో ఉన్న 20 శాతం జనాభా జీవన పరిస్థితిలో అసలు మార్పేమీ లేదు. ఆదాయం సంపద బాగా కేంద్రీకరణ జరిగినట్లు వివిధ సంఘాల విచారణలో వెల్లడయింది.

4. **ఆర్థికశక్తి కేంద్రీకరణ :** ప్రణాళికా కాలంలో మన దేశంలో ఏక స్వామ్య ధోరణులు బాగా పెరిగాయి. ప్రభుత్వ కోశ విధానాలు వీటిని ఏమాత్రం నివారించలేక పోయాయి. సంపద కేంద్రీకృతమై ఉన్నదే తప్ప వికేంద్రీకరణ జరగలేదు. విలాసవస్తువుల వినియోగం తగ్గలేదు. భూమి పంపిణీ విధానాలు అనుకున్నంత ఫలితాలనివ్వలేదు. పైన ఉన్న మూడు శాతం కుటుంబాలకు 50 శాతం వ్యవసాయ భూమిని ఉండగా దిగువ ఉన్న 75 శాతం కుటుంబాల చేతుల్లో 10 శాతం భూమి మాత్రమే ఉంది.

BRAOU

5. **కోశ విధానం చర్యలు** : అంచనా వ్యాపారాల ద్వారా లాభాలు, కాంట్రాక్టులవల్ల లాభాలు, రక్షిత మార్కెట్లవల్ల లభించే గాలిపాటు లాభాలు, ఏకస్వామ్య ధోరణులు, లైసెన్సులలో అవినీతి మొదలైనవి ఉన్నత ఆదాయాలవారికి అక్రమ ఆదాయాలను సమకూర్చిపెట్టాయి. ద్రవ్యోల్బణం, కంట్రోళ్ళ వల్ల అవినీతి, పన్నుల ఎగవేతలాంటి కార్యకలాపాలు బాగా విస్తరించాయి. ఉన్నతాధికారులు, రాజకీయ నాయకుల అందరూ డబ్బు సంపాదనలో పడిపోయారు. ప్రభుత్వం పరంగా తీసుకున్న చర్యలేవీ నల్లధనాన్ని వెలికి తీయలేక పోయాయి. ఫలితంగా విలాస వస్తువుల వినియోగం బాగా పెరిగింది.

6. **భూమి పంపిణీ, పురోగామి వ్యవసాయం** : భూ సంస్కరణల అమలు సరిగా లేదు. అనేక కారణాలవల్ల అన్నిరాష్ట్రాలలో ఇవి అనుకున్న లక్ష్యాలను చేరలేదు. సహకార సంస్థలు కూడా తమ లక్ష్యాలను నెరవేర్చలేకపోయాయి. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే సామ్యవాద రీతి సమాజమనేది నినాదాలకే పరిమితమైంది.

20.8 ముగింపు

భారత దేశంలో ప్రణాళికలు సాంఘిక, ఆర్థిక అవస్థాపన సౌకర్యాలను కల్పించటంలోను, పారిశ్రామికీకరణకు గట్టి పునాదులు వేయటంలోను, విద్యావకాశాలను మెరుగుపరచటంలోను చాలా వరకు ఉపయోగపడ్డాయి. కానీ అవసరమైన వారందరికి ఉపాధి కల్పించటంలోను, పేదరికాన్ని నిర్మూలించటంలోను, ఆదాయ పంపిణీల్లోని అసమానతలను తొలగించటంలోను ఆశించిన ఫలితాలను సాధించలేదని చెప్పవచ్చు. పైగా ప్రణాళికలో సాధించిన విజయాలు, ఫలితాలు కూడా సంపన్నులకే దక్కాయి. అందులోను పట్టణప్రాంతాలవారికి గరిష్ఠ వాటా లభించింది. అందువల్ల సాంఘిక సమానత్వం అనేది అందనంత దూరంలోనే ఉండి పోయింది. పూర్తి ఉద్యోగితను సాధించి, పేదరికాన్ని నిర్మూలించి, సమాజంలో అందరికీ సమానావకాశాలను కల్పించినపుడే ప్రణాళికా లక్ష్యాలు నెరవేరినట్లు. ఈ దిశలో ప్రణాళికలను పునర్నిర్మించాల్సిన అవసరం ఎంతయినా ఉంది.

BRAOU

20.9 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

1. భారత దేశ ఆర్థిక ప్రణాళికల ప్రధాన లక్ష్యాలను వివరించండి.
2. భారతదేశంలో ప్రణాళికల్లో పెట్టుబడి తీరుతెన్నులను వివరించండి.
3. ప్రణాళికా కాలంలో ప్రాధాన్యతా క్రమాల్లో మార్పులు ఆర్థికాభివృద్ధికి దోహదపడ్డాయా.
4. భారత దేశంలో ప్రణాళికాల లక్ష్యాలు ఏమేర సాధించబడ్డాయి.
5. నాలుగు దశాబ్దాల ప్రణాళికా ప్రగతిని సమీక్షించండి.
6. భారత ఆర్థిక ప్రణాళికల ప్రధాన వైఫల్యాలను విశ్లేషించడం.

20.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1) K.K. Dewett, J.D. Varma, M.L. Sharma : *Indian Economics* (A Development - Oriented Study)

2) Ruddar Datt, K.P.M. Sundharam : *Indian Economy.*

3) S.K. Misra, V.K. Puri : *Indian Economy*

4) A.N. Agarwal : *Indian Economy*

5) Sukhamoy Chakravarthi : *Development Planning - The Indian Experience*

6) Pramit Chaudhuri : *The Indian Economy;Poverty and Development*

7) Bimal Jalan (ed) : *The Indian Economy : Problems and Prospects*

8) Bimal Jalan : *India's Economic Crisis - The Wayahead.*

రచయిత :
నెల్లూరి సత్యనారాయణ

BRAOU

ఖండం VI

వర్తమాన సమస్యలు

BRAOU

భాగం - 21 : ప్రత్యామ్నాయ వ్యూహాలు

విషయ క్రమం

21.0 లక్ష్యాలు

21.1 పరిచయం

21.2. ఆర్థికాభివృద్ధి కొరకు వాణిజ్య వ్యూహాలు

21.2.1 ఎగుమతి ప్రోత్సాహం

21.2.2 దిగుమతి పత్యామ్నాయత

21.2.3 మహలనోబిస్ వ్యూహం - వకీల్ బ్రహ్మనంద వేతన వస్తువుల వ్యూహం

21.3 ముగింపు

21.4 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

21.5 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

21.6 భావనలు

21.7 పదకోశం

21.0 లక్ష్యాలు

BRAOU

ప్రణాళికా నమూనాల గురించి, ప్రణాళికా లక్ష్యాలు, ఫలితాల గురించి ఇంతకు ముందు ఖండంలో వివరంగా తెలుసుకున్నాం. సమకాలీన అంశాలు (contemporary issues) గురించి చర్చలు ఈ ఆరవ ఖండంలో పొందు పరచడం జరిగింది. కొన్ని అభివృద్ధి వ్యూహాల (development strategies) గురించి విపులంగా చర్చించడం ఈ భాగపు ముఖ్య ఉద్దేశం.

ప్రత్యామ్నాయ వ్యూహాలలో (alternative strategies) ఎగుమతుల ప్రోత్సాహం (export promotion) దిగుమతుల ప్రత్యామ్నాయతవ్యూహాల్ని విపులంగా చర్చించడం ఒక లక్ష్యం. మహలనోబిస్ వివరించిన భారీ పరిశ్రమలవ్యూహాన్ని (Heavy industry strategy) వకీల్ - బ్రహ్మనందలు ప్రతిపాదించిన వేతన వస్తువులు (wage goods) వ్యూహాల్ని చర్చించడం మరొక లక్ష్యం. అభివృద్ధి వ్యూహాలలో ప్రముఖమైన వాటిని చర్చించడం ఈ భాగపు ఉద్దేశం.

21.1 పరిచయం

చాలా జటిలమై అంశాలతో కూడిన విదేశీ వాణిజ్య విధానాలను (Forign Trade Policies) చర్చించడం అవసరం. ఈ విధానాలను వర్ధమాన దేశాల ప్రాథమిక బహిర్ వీక్షణ (out ward looking) అంతర్ వీక్షణ (inward looking) వ్యూహాల దృష్ట్యా పరిశీలించడం ఉపయోగకరం, అర్థవంతం. బహిర్ వీక్షణ విధానాలను పాల్ స్ట్రీటీన్ Paul Streetin) ఈ దిగువ విధంగా నిర్వచించాడు :

ఈ విధానాలు స్వేచ్ఛా వాణిజ్యాన్ని (Free Trade) ప్రోత్సాహించడమే కాకుండా, దేశాల మధ్య శ్రామికులను, మూలధనాన్ని, సంస్థల్ని విద్యార్థుల్ని స్వేచ్ఛగా తరలి పోయేందుకు అవకాశాల్నివ్వడం, బహుళజాతి సంస్థలకు, స్వేచ్ఛాయుత ప్రసారాలకు (free communications) ఆహ్వానం పలకడం చేస్తాయి". ఇందుకు భిన్నంగా అంతర్ వీక్షణ విధానాలు వర్థమాన దేశాలు తమకు వర్తించే అభివృద్ధి పంథాలను ఎంచుకొన ప్రోత్సహిస్తాయి. వనరుల అందుబాటు (resource endowment) ఆధారంగా స్వదేశీ సాంకేతిక అభివృద్ధిని, స్వదేశీ "చేయడంద్వారా అభ్యసించడాన్ని" (learning by doing) ప్రోత్సాహిస్తాయి. ఈ విధమైన స్వావలంబన ద్వారా ఆర్థికాభివృద్ధిని సాధించడానికి ఈ దిగువ విధానలు మాత్రమే తోడ్పడతాయి.

1. విదేశీ వాణిజ్యంపై వివిధ ఆంక్షలు (Restriction on foreign trade)

2. ప్రజలు, ప్రసారాల కదలికలపై ఆంక్షలు

3. బహుళ జాతి సంస్థలను అనుమతించకపోవడం (కోరికలను పెంచి అనవసర వస్తువులను, దేశానికి అప్రస్తుత సాంకేతిక విజ్ఞానంతో ఉత్పత్తి చేసే సంస్థలుగా వీటిని కొందరు భావిస్తారు)

ఆర్థికాభివృద్ధికి సంబంధించి పై రెండు పంథాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని (బహిర్ వీక్షణ పంథా, అంతర్ వీక్షణ పంథా) ఈ దిగువ రెండు వ్యూహాలను చర్చిదాం.

1. ఎగుమతి ప్రోత్సాహ వ్యూహం

2. దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహం ఇవి కాకుండా భారీ పరిశ్రమల వ్యూహాన్ని, వేతనవస్తువులవ్యూహాన్ని కూడా చర్చిద్దాం.

21.2 ఆర్థికాభివృద్ధి కొరకు వాణిజ్య వ్యూహాలు
(TRADE STRATEGIES FOR ECONOMIC DEVELOPMENT)

19వ శతాబ్దంలో కొన్ని దేశాల ఆర్థికాభివృద్ధిలో విదేశీ వాణిజ్యం చాలా ప్రముఖ పాత్ర వహించింది. ఈ దేశాలలో ప్రముఖమైనది అమెరికా. ఆ కాలంలో అమెరికాకు శ్రామికులు వలస వచ్చారు, మూలధనం పంపబడింది. పశ్చిమ యూరప్, ముఖ్యంగా బ్రిటన్ నుండి, ఆహార దినుసులు, ముడి సరుకుల కోసం డిమాండు విపరీతంగా పెరిగింది. అమెరికా వంటి దేశాలు వాణిజ్యంద్వారా ఈ డిమాండు సాయంతో త్వరిత గతిని అభివృద్ధిని సాధించాయి. క్రొత్త ప్రపంచానికి (New World) ఈ విధంగా పాత ప్రపంచం (Old World) మార్కెట్టును సృష్టించింది. క్రొత్త ప్రపంచం అంటే అమెరికా మొదలైన దేశాలు పాత ప్రపంచం అంటే ప్రముఖంగా యూరప్‌లోని దేశాలు ఈ అంశాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకునే మార్షల్ (Marshall) ఈ క్రింది విధంగా చెప్పాడు.

"జాతుల ఆర్థికాభివృద్ధి కారణాలు విదేశీ వాణిజ్య అధ్యయనానికి చెందుతాయి." అయితే 20 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో ఈ వ్యాఖ మనకు వింతగా తోచవచ్చు కాని చారిత్రాత్మకంగా పరిశీలిస్తే ఈ వ్యాఖ్యలో సత్యం బోధపడుతుంది.

19వ శతాబ్దంలో అభిలషణీయ వనరుల కేటాయింపుకు విదేశీ వాణిజ్యం ఒక ముఖ్యమైన పద్ధతి లేక పనిముట్టు (Device) అయింది. అంతే కాదు విదేశీ వాణిజ్యం వృద్ధికి ఇంజన్ (Engine of Growth) గా అయిందని డెన్నిస్ రాబర్ట్ సన్ అన్నారు.

BRAOU

19వ శతాబ్దపు పరిస్థితులలో విదేశీ వాణిజ్యం ప్రముఖ పాత్ర వహించిదనడంలో సందేహంలేదు. 1850 - 1931 మధ్య కాలంలో విదేశీ వాణిజ్యం పరిమాణంలో పదిరెట్లు పెరిగింది. ఈ పెరుగుదలరేటు ప్రపంచ ఉత్పత్తి పెరుగుదల రేటుకు రెండింతలు అయితే ఈ విదేశీ వాణిజ్యం పెరుగుదల వెనుకబడిన దేశాలకు ఎక్కువగా ఉపయోగపడలేదు. ముఖ్యంగా ఉష్ణదేశాలలో (Tropical countries) ఈ వాణిజ్యం ఆర్థికాభివృద్ధికి తోడ్పడలేదు. ముడిసరుకుల ఎగుమతికి మూలంగా, పారిశ్రామిక వస్తువులు దిగుమతులకు మార్కెట్లు అందించేవిగా ఈ దేశాలు తోడ్పడ్డాయి. విదేశీ పెట్టుబడులు ఎగుమతుల రంగంలో కేంద్రీకృతమయ్యాయి. తత్ఫలితంగా ఈ వెనుక బడిన దేశాల ఆర్థిక వ్యవస్థలుగా ద్వంద్వ ఆర్థిక వ్యవస్థలుగా (dualistic economices) పరివర్తన చెందాయి. స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తర్వాత వర్ధమాన దేశాలు ఆర్థిక విధానాల గురించి నిర్ణయాలు చేసుకున్నాయి. ఆర్థికాభివృద్ధిలో విదేశీ వాణిజ్యం పాత్రను గుర్తించినా ఆ వాణిజ్య వ్యూహాలు ఎలా ఉండాలన్న అంశం ప్రముఖంగా చర్చనీయాంశం అయింది. ఆ వ్యూహాలు విపులంగా దిగువ చర్చించ బడ్డాయి.

21.2.1 ఎగుమతి ప్రోత్సాహ వ్యూహం

వర్ధమాన దేశాల దీర్ఘకాల అభివృద్ధి వ్యూహంలో ఎగుమతుల ప్రోత్సాహం ఒక ముఖ్యమైన అంశంగా ఎప్పటి నుంచో భావింప బడుతోంది. ఈ ఎగుమతులు వ్యవసాయ ఉత్పత్తులు కావచ్చు, పారిశ్రామిక వస్తువులు కావచ్చు. ఆఫ్రికా, ఆసియాలోని నిన్నటి కాలనీలలో విదేశీ సంస్థలు (గనులు, ప్లాంటేషన్స్ మొదలైన రంగాలలో) ప్రముఖంగా ఉండడం బహిర్ వీక్షణ వ్యూహాల అమలుకు ప్రముఖ మైన ఉధాహరణలు. అయితే స్వతంత్రం వచ్చిన తర్వాత వర్ధమాన దేశాలు (పారిశ్రామికీకరణ సాధన లక్ష్యం కారణంగాను, విదేశీ సంస్థలు "ఎన్‌క్లేవ్" ఆర్థిక నిర్మాణత (enclave economic structure) ను సృష్టించడం కారణంగాను)పారిశ్రామిక ఉత్పత్తిని తొలుతగా స్వదేశీ మార్కెట్ల కోసం (ద్వితీయా అంతర్ వీక్షణ (Secondary - inward) తరువాతే ఎగుమతులకోసం ద్వితీయ బహిర్ వీక్షణ (Secondary - outward) ఉద్దేశించడం జరిగింది. కాబట్టి ఎగుమతుల ప్రోత్సాహం వ్యూహపు పరిధి గురించి, ఆ వ్యూహపు పరిమితుల (Limitations) గురించి చెప్పుకుందాం.

BRAOU

ప్రాథమిక వస్తువులకు సంబంధించి ఎగుమతుల ప్రోత్సాహం

చాలావర్ధమాన దేశాలు ఇప్పటికి కూడా ప్రాథమిక వస్తువుల (Primary Products) ఎగుమతుల పైనే ఆధార పడుతున్నాయి. సుమారు నాలుగులో మూడు వంతులు ఇటువంటి ఎగుమతులనే చేసేవి అయితే పెట్రోలియమ్ ఎగుమతులు, కొన్ని ప్రముఖ ఖనిజాలను (minarals) మినహాయిస్తే ప్రాథమిక వస్తువుల ఎగుమతుల రేటు ప్రపంచ వాణిజ్య వృద్ధిరేటు కంటే తక్కువగానే ఉంటూ వస్తోంది. అంతే కాకుండా ఈ ఎగుమతులలో అల్పాభివృద్ధి దేశాలు (Less developed countries) వాటా గత రెండు దశాబ్దాలలోనూ తగ్గుతూ వస్తోంది. ఆహారం, ఆహార వస్తువులు, ముడిసరుకులు వర్ధమాన దేశాల ప్రముఖ ప్రాథమిక ఎగుమతుల కాబట్టి ఈ వస్తువుల కొరకు డిమాండు, ఈ వస్తువుల సప్లైల గురించి చర్చిద్దాం. ప్రాథమిక వస్తువలు కొరకు ఎక్స్‌పోర్టు డిమాండు (ముఖ్యంగా ధనిక దేశాల) అధిక రేటులో విస్తరణకు వ్యతిరేకంగా పని చేస్తున్న శక్తుల్ని దిగువ చెప్పుకుందాం.

1. ఇంధనాలు కొన్ని ఖనిజాలు, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులతో పోల్చిచూసినప్పుడు ప్రాథమిక వస్తువుల కొరకు డిమాండు వ్యాకోచత్వం ఆదాయానికి సంబంధించి (Income elasticity of demand) సాపేక్షంగా తక్కువ అంటే ధనికదేశాల ఆదాయ పెరుగుదల శాతం కంటే ప్రాథమిక వస్తువలు కొరకు డిమాండు పరిమాణ పెరుగుదల రేటు తక్కువ ఉదాహరణకు పంచదార, కోకో, టీ, కాఫీ, అరటి పళ్ళ కొరకు ఆదాయానికి సంబంధించి ఉమాండు వ్యాకోచత్వం 0.3 నుంచి 0.5 మధ్యలోనే ఉందని అంచనా వేయడం జరిగింది.

అంటే ధనిక దేశాల ఆదాయాలు ఎంతో అధిక రేటులో పెరిగితే తప్ప ప్రస్తుత ఎగుమతులను కూడా సాగేట్టు చూడడం కష్టం. మరి 1970లలో ఆదాయ పెరుగుదల రేట్లు 1960 కంటె తక్కువ. అంటే ఆదాయానికి సంబంధించి డిమాండు వ్యాకోచత్వం తక్కువ ఉండడం ప్రాథమిక వస్తువుల ఎగుమతులు అధిక రేటులో పెరగడాన్ని నిరోధించే ఒక కారణం.

2. డిమాండు పెరుగుదలకు జనాభా పెరుగుదల ఒక **కారణమని మనకు** తెలుసు. అయితే ధనిక దేశాలలో జనాభా స్థిరంగా ఉండడం కారణం ఆ **డిమాండు పెరుగుదలకు** ఈ మూలం తోడ్పడదు.

3. ఇంధనేతర ప్రాథమిక వస్తువుల కొరకు **డిమాండు వ్యాకోచత్వం** (ధరకు సంబంధించి) తక్కువ వ్యవసాయ వస్తువుల ధరలు పడుతున్న కొలది ఎగుమతి రాబడులు కూడా పడతాయని అర్థం - అయితే పంచదార, కాఫీ తదితర వస్తువుల ధరలు పెరిగితే ఆ వస్తువుల ఎగుమతి దారులకు లాభకారి అవుతుంది.

వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల ధరల ధోరణుల్ని అరికట్టడానికి విరివిగా వాడబడుతున్న పనిముట్టు (device) అంతర్జాతీయ వస్తు ఒప్పందాలు (International Commodity agreements) ప్రపంచ ప్రాథమిక వస్తువుల ధరల్ని అదుపులో పెట్టడం లేదా నియంత్రించడం ఈ ఒప్పందాల ప్రముఖ లక్ష్యం. ఉత్పత్తి స్థాయిలను నిర్ధారించడం వివిధ దేశాలకు కోటాలను నిర్ణయించడం ద్వారా ధరలను అదుపుచేయడం జరుగుతుంది. కాఫీ, టీ, రాగి (Copper), సీసం (Lead) పంచదార మొదలైన వస్తువులకు సంబంధించి ఈ ఒప్పందాలను చేసుకోవడం జరిగింది. ఈ ఒప్పందం అనవసర స్పర్థను తగ్గించి ఎగుమతులు చేసే దేశాలకు తోడ్పడతాయి. 1976లో అంక్టాడ్ (UN Committee On Trade and Development - UNCTAD) $ 11 బిలియన్‌ల నిధి ఏర్పాటుకు ప్రతిపాదించింది. బఫ్ఫర్ నిల్వలను (buffer stocks) ఫైనాన్స్ చేయడం ద్వారా 19 ప్రాథమిక వస్తువుల ధరలను ఆదుకునేందుకు ఈ నిధి ఉపయోగపడుతుంది. వర్ధమాన దేశాల ఎగుమతి రాబడులను స్థిరీకరించడానికి ఈ నిధి తోడ్పడుతుంది.

4. దీర్ఘకాలంలో వర్ధమాన దేశాల ఎగుమతుల వృద్ధికి అవరోధంగా నిలుస్తున్న ప్రముఖ కారకం, కృత్రిమ ప్రత్యామ్నాయాలు (Synthetic substitutes) ఉపయోగంలోకి రావడం. గోనె సంచులకు ప్రత్యామ్నాయంగా కాగితం, పోలిథిన్, దళసరి కాగితపు సంచులు ఒక ఉదాహరణ. కృత్రిమదారాలు (Synthetic fibres) మరొక ఉదాహరణ. కలప, లోహం మొదలైన వాటికి ప్రత్యామ్నాయంగా వివిధ రకాలైన ప్లాస్టిక్‌లు ఇంకొక ఉదాహరణ. ప్రపంచంలో కృత్రిమ ప్రత్యామ్నాయాల ఎగుమతుల వాటా మొత్తం ఎగుమతి రాబడిలో పెరుగుతూ వస్తోందని ఈ సందర్భంగా గుర్తుకు తెచ్చుకోవాలి.

5. విదేశీ వాణిజ్యానికి సంబంధించి అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు అనుసరిస్తున్న రక్షణ విధానం (protectionist policy) మరొక ముఖ్యమైన కారకం. వర్ధమాన దేశాల ఎగుమతుల పెరుగుదలకు ఈ రక్షణ విధానం మరొక తీవ్ర అవరోధాన్ని సృష్టిస్తోంది.

పైన చెప్పిన కారకాలన్నీ ఎగుమతుల డిమాండుకు సంబంధించినవి. వర్ధమాన దేశాల ఎగుమతుల ప్రోత్సాహ విధానాలు (export promotion policies) విఫల మయ్యేందుకు పై కారకాలు కారణాలవుతున్నాయి.

వర్ధమాన దేశాల ఎ గుమతి సప్లై దిశ (supply side) ను పరిశీలిస్తే ఎగుమతుల విస్తరణకు వ్యతిరేకంగా పనిచేస్తున్న శక్తులు ఉన్నాయి. ఆ శక్తుల్ని ఈ క్రింద చెప్పుకుందాం. గ్రామీణ ఉత్పత్తికి సంబంధించి నిర్మాణంలో చోటు చేసుకున్న చలన రాహిత్యం, పరిమితమైన వనరులు, ప్రతికూల వాతావరణం, భూసారానికి సంబంధించి లోపాలు, ఆర్థికాభివృద్ధికి అనుకూలంకాని సాంఘిక ఆర్థిక వ్యవస్థలు, అలవాట్లు, మొదలైనవి ఈ చలన

BRAOU

రాహిత్యానికి కారకాలు. ఈ రాహిత్య కారణంగా సప్లై స్పందన (supply-response) చాలా వ్యవసాయిక వస్తువుల విషయంలో అనుకూలంగా ఉండదు. డిమాండు పెరుగుదలకు అనుకూలంగా సప్లై పెరగదని భావం.

గ్రామీణ రంగపు ద్వంద్వత్వం (dualism) కూడా ఎగుమతి విస్తరణకు అవరోధంగా నిలుస్తుంది. చిన్న కమతాలు అధిక సంఖ్యలో ఉండి, మూలధన సాంద్రత కలిగి వ్యాపార ధోరణిలో సాగే తక్కువ సంఖ్యలో ఉండే పెద్ద కమతాలు ఈ ద్వంద్వ లక్షణం. ఎగుమతి రాబడులు ఎక్కువగా పెట్టుబడిదారీ సేద్యం నెరిపే వారికే చెందుతాయి. పైన చెప్పుకున్న కారణాల దృష్ట్యా వ్యవసాయరంగంలో కొన్ని ప్రాథమిక సంస్కరణలు సాధిస్తే తప్ప ఎగుమతి విస్తరణ వ్యూహం కొంతమేరకైనా విజయవంతంకాలేదు. అంతేకాకుండా డిమాండు దిశ కారకాల కారణంగా దీర్ఘకాలంలో వ్యవసాయ ఎగుమతుల విస్తరణ పెద్ద ఎత్తులో సాధ్యం కాదు. ప్రపంచ ప్రాథమిక వస్తువుల మార్కెట్టులో వర్ధమాన దేశాలే పాలుపంచుకోవాలంటే ఈ దిగువ అంశాలు అత్యవసరం.

1. సంస్థాగత సంస్కరణలు

   గ్రామీణ రంగంలో సంస్థాగత సంస్కరణలు జరగాలి.

2. వర్ధమాన దేశాల మధ్య సహకారం అవసరం.

3. ధనిక దేశాల సహాయ సహకారాలతో అంతర్జాతీయ వస్తు ఒప్పందాలు (International Commodity agreements) కుదుర్చుకోవాలి.

4. లావాదేవీల కొరకు ధనిక దేశాల మార్కెట్లు వర్ధమాన దేశాలకు ఎక్కువ మేరకు అందుబాటులో ఉండాలి.

ప్రాథమిక వస్తువుల ఎగుమతి విస్తరణకు సంబంధించి కొన్ని సమస్యలు, అవరోధాలున్నప్పటికి వర్ధమాన దేశాలు ఇందుకు సంబంధించి తగిన విధానాల ద్వారా ఎగుమతి విస్తరణను సాధించవచ్చు. కలప వస్తువులు (timber products) మాంసం (Meat), చేపలు (fish) మొదలైన ప్రాథమిక వస్తువుల ధర, ఆదాయ డిమాండు వ్యాకోచత్వాలు అధికమేనని ఈ సందర్భంగా గుర్తుంచుకోవలసి ఉంది.

BRAOU

పారిశ్రామిక వస్తువుల ఎగుమతుల విస్తరణ (Expanding exports of manufactured goods)

1960లలో దక్షిణ కొరియా, సింగపూరు, హాంగ్‌కాంగ్, తైవాన్, బ్రెజిల్ మొదలైన దేశాలు ఎగుమతి రంగంలో సాధించిన ప్రగతిని దృష్టిలో పెట్టుకుని వర్ధమాన దేశాలు పారిశ్రామిక వస్తువుల ఎగుమతులకు ప్రాధాన్యతనివ్వనారంభించాయి. ఉదాహరణకు, 1960లలో తైవాన్ (Taiwan) దేశపు ఎగుమతులు 20 శాతం వార్షిక వృద్ధిరేటుతో పెరగడం జరిగింది. దక్షిణ కొరియా ఎగుమతులు ఇంకా అధికరేటులో పెరగడం జరిగింది. ఈరెండు దేశాల విషయంలో పారిశ్రామిక ఎగుమతులు మొత్తం ఎగుమతులలో 75 శాతాన్ని మించి ఉండడం జరిగింది. వర్ధమాన దేశాలన్నిటికి సంబంధించి పారిశ్రామిక ఉత్పత్తుల ఎగుమతులు 1950లలో మొత్తం ఎగుమతులలో 6 శాతం. 1979 నాటికి ఈ శాతం 28కి పెరిగింది. అయితే ప్రపంచ వాణిజ్యంలో వర్ధమాన దేశాల పారిశ్రామిక ఎగుమతుల శాతం మాత్రం 8 కంటే తక్కువే ఉండడం గమనార్హం.

వర్ధమాన దేశాల పారిశ్రామిక ఉత్పత్తుల ఎగుమతి విస్తరణలో సమస్యలను చెప్పుకుందాం. వ్యవసాయక వస్తువులతో పోల్చి చూస్తే, పారిశ్రామిక వస్తువుల కొరకు డిమాండు వ్యాకోచ్వాలు (ధర, ఆదాయానికి సంబంధించి) అధికమే. కాని ధనికదేశాలు అవలంభిస్తున్న రక్షణ విధానాలు (Protectionist policies) వర్ధమాన దేశాల

పారిశ్రామిక వస్తువుల ఎగుమతుల విస్తరణకు పెద్ద అవరోధంగా పరిణమిస్తున్నాయి. ముఖ్యంగా శ్రమసాంద్రత ఎక్కువగా కలిగిన తేలిక పరిశ్రమల (light industries) విషయంలో పై అవరోధం ఎగుమతుల విస్తరణను ప్రోత్సహించడం లేదు. వస్త్ర పరిశ్రమ, పాద రక్షలు, రగ్గులు, క్రీడా వస్తువులు, చేతి సంచులు, ప్రోసెస్ చేసిన ఆహార వస్తువులు (Processed foods) మొదలైనవి. ఈ తేలిక పరిశ్రమలకు ఉదాహరణలు.

అయితే వర్ధమాన దేశాలపైనే ఎగుమతుల కోసం పూర్తిగా ఆధారపడకుండా తమలో తాము ఎగుమతులను చేసుకోవడం ద్వారా (export trade among developing Countries) పారిశ్రామిక వస్తువులు ఎగుమతులను విస్తరింపచేసుకోవచ్చును.

21.2.3 దిగుమతుల ప్రత్యామ్నాయత

గత నాలుగు దశాబ్దాలుగా వర్ధమాన దేశాలు దిగుమతుల ప్రత్యామ్నాయత ద్వారా పారిశ్రామికాభివృద్ధికి గట్టి కృషిని సాగిస్తున్నందుకు కారణాలు ఈ దిగువ చెప్పుకుందాం.

1. ప్రపంచ మార్కెటులో ప్రాథమిక వస్తువుల (Primary Commodities) కొరకు డిమాండు తగ్గుతూండడం ఒక కారణం.

2. విదేశీ వ్యాపార చెల్లింపుల (Balance of Payments) కరెంటు ఎకౌంట్‌లో లోటు సమస్య తీవ్రరూపం దాల్చడం మరొకకారణం.

3. దేశ సర్వతోముఖాభివృద్ధికి పారిశ్రామీకరణ అత్యవసరం అన్న నమ్మకం మూడవ కారణం.

విదేశాల నుండి దిగుమతి చేసుకుంటున్న పారిశ్రామిక వస్తువులను దేశీయంగా దేశీయ వనరులను ఉపయోగించి ఉత్పత్తి చేయడాన్నే దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత ద్వారా పారిశ్రామికీకరణ (Import substituting industrialisation) అంటారు.

BRAOU

ఈ దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహాన్ని అనుసరించేటప్పుడు మొదటగా దిగుమతులపై ఆంక్షలు విధించడం జరుగుతుంది. టారిఫ్ అడ్డంకులు (Tariff barriers) కోటాల (Quotas) విధింపు మొదలైనవి. ఈ ఆంక్షలు విధించి దేశీయంగా ఇప్పటివరకూ దిగుమతి చేసుకుంటున్న వస్తువుల ఉత్పత్తికి పరిశ్రమల స్థాపన జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు రేడియోలు, సైకిళ్ళు, ఎలక్ట్రానిక్ వస్తువుల పరిశ్రమలు. దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయాల్ని ఉత్పత్తి చేసే పరిశ్రమల (సాధారణంగా రక్షణ గోడల చాటున) అభివృద్ధి కొరకు విదేశీకంపెనీల సహకారం పొందడం వర్ధమాన దేశాలు అనుసరించే విధానం. మొదట్లో దేశీయ ఉత్పత్తి వ్యయాలు అధికమైనప్పటికి కొంతకాలం తర్వాత తరహను బట్టి లభించే ఆదాల కారణంగా వ్యయాలు తగ్గుతాయన్నది•దిగుమతుల ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహానికి ఒక సమర్ధింపు. దిగుమతులు తగ్గుతాయి కాబట్టి విదేశీ వాణిజ్య చెల్లింపుల స్థితి మెరుగు పెరుగుతుందన్నది మరొక వాదన. మొదటి వాదనను శైశవ పరిశ్రమ వాదంగా (infant industry argument) కూడా వ్యవహరిస్తారు.

చాలా వరకు వర్ధమాన దేశాల్లో ముఖ్యంగా దక్షిణ అమెరికా దేశాల్లో దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహం విఫలమయిందని చాలామంది పరిశీలకులు ఒప్పుకునే విషయం. నిర్దిష్టంగా చెప్పాలంటే దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహం నాలుగు అవాంఛనీయ పరిణామాలకు దారితీసింది. వాటిని ఈదిగువ పొందుపరిచాము :

1. పెట్టుబడి, పన్నుప్రోత్సాహాల (investment and tax investment) రక్షణ గోడ ఫలితంగా వర్ధమాన దేశాలలోని విదేశీ కంపెనీలు ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహం కారణంగా లాభాల్ని పొందేరు. వారికి రావలసిన వడ్డీ,లాభాలు, రోయల్టి, నిర్వహణ ఫీస్ (management fees) రాబడి నుంచి కొట్టుకున్న తర్వాత వర్ధమాన దేశాలకు మిగిలింది తక్కువే. ఆ తక్కువ కూడా పెద్ద పారిశ్రామిక వేత్తలకు చెందిందని చెప్పవచ్చు.

2. దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత జరిగింది మూలధన, మధ్యంతర వస్తువుల (Capital and intermediate goods) దిగుమతి ద్వారానే. ఈదిగుమతులకు ప్రభుత్వాల రాయితీ సదుపాయాలు కూడా విదేశీ కంపెనీలకు అందాయి. అంతేకాకుండా ఈ దిగుమతులు విదేశీ కంపెనీలు విదేశీలలో ఉన్న తమ పిత్ర, సోదరి కంపెనీలు (Parent and sister Companies) నుండే ఈ వస్తువుల కొనడంతో వర్ధమాన దేశాలకు సంబంధించి రెండు ఫలితాలు సంభవించాయి వీటిని ఇక్కడ పరిశీలిద్దాం :

a. మూలధన సాంద్రత అధికంగా ఉన్న పరిశ్రమలు స్థాపించి ధనిక వర్గాలకు అవసరమైన వినియోగ వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడం జరిగింది. చెప్పుకోతగిన మేరకు ఉద్యోగిత పెరగలేదు.

b. విదేశీ చెల్లింపుల (balance of Payment) స్థితి మెరుగు పడకపోవడమే కాకుండా మూలధన వస్తువులు దిగుమతి మూలంగాను లాభాలను విదేశాలకు మళ్ళించడం వలన విదేశీ చెల్లింపుల సమస్యలు తీవ్రతరం అయ్యాయి.

c. పారిశ్రామిక వస్తువుల దిగుమతులకు ప్రత్యామ్నాయాల ఉత్పత్తిని ప్రోత్సహించడం వలన ప్రాథమిక వస్తువుల ఎగుమతులు దెబ్బతిన్నాయి. విదేశీ మారకపు రేటును క్రతిమంగా తక్కువగా ఉండడం వలన ఎగుమతులు ధరలు అధికం, దిగుమతుల ధరలు తక్కువ అవడం జరిగింది. ఎగుమతుల ధరలు అధికమవడం ఎగుమతులు దెబ్బతినడానికి కారణం.

d. దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహం వలన ఒనగూరుతాయనుకున్న ముందు వెనుక అనుబంధ పరిణామాలు రాలేదు. అంటే పారిశ్రామికీకరణ ప్రక్రియ అనుకున్న విధంగా త్వరితగతిని జరగలేదు.

ఎగుమతి విస్తరణ వ్యూహానికి దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయంలో కూడా కొన్ని పరిమితులున్నాయి. వీటినిపైన చెప్పుకున్నాం. ఈ కారణంగా చాలా వర్ధమాన దేశాలు, భారత దేశంతో సహా, ఈవ్యూహాల మిశ్రమాన్ని అనుసరిస్తున్నాయి. కొన్ని వస్తువులకు సంబంధించి దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయ వ్యూహాన్ని ప్రోత్సహించడం, కొన్ని వస్తువులకు సంబంధించి ఎగుమతుల ప్రోత్సాహ వ్యూహాన్ని సమర్ధించడం జరుగుతోంది.

21.2.3 మహాలనోబిస్ వ్యూహం - వకీల్ బ్రహ్మానంద వేతన వస్తువుల వ్యూహం

మహాలనోబిస్ ప్రణాళికా నమూనాల గురించి ఆ నమూనాలు సూచించే భారీ పరిశ్రమల వ్యూహం గురించి భాగం 17లో చెప్పుకోవడం జరిగింది. మహాలనోబిస్ భారీ పరిశ్రమల వ్యూహాన్ని ప్రతిపాదించారు. ఈ వ్యూహం రెండవ ప్రణాళికా కాలం నుంచి అమలు చేయడం జరిగింది. భాగం 17లో మహాలనోబిస్ అమలు చేయడం జరిగింది. భాగంలో 17లో మహాలనోబిస్ నమూనాలను వివరించాం. ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ వృద్ధిచెందాలంటే అధిక మూలధనాన్ని ఉత్పత్తి చేయడానికి కొంత మూలధనం అవసరమవుతుంది. మూలధనరంగ పెరుగుదలను వక్కాణించేది కాబట్టే మహాలనోబిస్ నమూనాలో ఉన్న వృద్ధి వ్యూహాన్ని "భారీ పారిశ్రామిక వ్యూహంగా" జరిగింది. ఈ వ్యూహం వలన కలిగిన ముఖ్యమైన మేలు ఏమిటంటే దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థలో దృఢమైన పారిశ్రామిక ప్రాతిపదిక

BRAOU

(strong industrial base) ఏర్పడింది. మూలధన వస్తువుల కొరకు విదేశాల నుండి దిగుమతులపై ఆధారపడడం తగ్గింది. మానవవనరుల అభివృద్ధి ముఖ్యంగా సాంకేతిక జ్ఞాన అభివృద్ధి జరిగింది.

చాలా పారిశ్రామిక వస్తువుల విషయంలో భారతదేశం స్వావలంబన స్థితిని చేరుకుంది. అయితే భారీ పారిశ్రామిక వ్యూహాన్ని అనుసరించడం వలన కొన్ని అవాంఛనీయ పరిణామాలు కూడా సంభవించాయి.

1. దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత ఉత్పత్తి (import substituting production) జరిగింది; అధిక ఉత్పత్తి వ్యయాల్ల ద్వారానే అని గుర్తుంచుకోవాలి.

2. రెండవ ప్రణాళికా కాలం నుండే ప్రారంభమైన ద్రవ్యోల్బణ సమస్యకు భారీ పారిశ్రామిక వ్యూహం ఒక కారణం.

3. భారతదేశం వంటి వర్ధమాన దేశాలు మూడు ప్రాథమిక ఆర్థిక సమస్యలను ఎదుర్కొంటున్నాయి. అవి పేదరికం, నిరుద్యోగిత, ఆర్థిక అసమానతలు. ఈ సమస్యలను పరిష్కరించడంలో మహలనోబిస్ వ్యూహం సాయపడలేదు. నిరుద్యోగిత, అసమానత సమస్యలు తీవ్రరూపం దాల్చాయి.

వకీల్ - బ్రహ్మానంద వేతన వస్తువుల వ్యూహం మహనోబిస్ వ్యూహానికి భిన్నమైనది. ఈ వ్యూహం వేతన వస్తువుల ఉత్పత్తికి ప్రాముఖ్యతనిస్తుంది. మహలనోబిస్ వ్యూహంలో వేతన వస్తువులు ప్రాథమికం (basic) కాదు. వకీల్ - బ్రహ్మానంద వ్యూహం వేతన వస్తువు ఉత్పత్తికి ప్రాధాన్యత స్విడమ కాకుండా సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సాధన లక్ష్యాన్ని నొక్కి చెప్తుంది. వకీల్ - బ్రహ్మానంద నమూనా ధరల స్థిరతతో కూడిన ఆర్థికాభివృద్ధి సాధనకు ప్రాముఖ్యాన్ని ఇచ్చింది. వేతన వస్తువుల నమూనా (తత్సంబంధిత వ్యూహపు) ప్రాథమిక ఆలోచనను ఈ దిగువ వాక్యలలో బ్రహ్మానంద స్పష్టంగా చెప్పడం జరిగింది.

"ప్రజా జీవనాధార వస్తువులు, శ్రామికులు సమర్థవంతంగా పనిచేయడానికి వలసిన వినియోగ అవసరాలను వేతన వస్తువులుగా పరిగణించవచ్చు. వేతన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడానికి అవసరమైన ఉత్పాదకాలు (inputs), యంత్రాలు (machines) మొదలైన వాటిని ఉత్పత్తి సాధనాలుగా (means of production) పరిగణించవచ్చు. ప్రత్యామ్నాయ ఉత్పత్తి పద్ధతులను వాటికి అనుగుణమైన నిర్దిష్ట యంత్రాలు, పరికరాలు మొదలైనవి (వాటి వలన, పునఃప్రతిష్ట కాలంతో సహా) వేతన వస్తువుల ఉత్పత్తికి అవసరమంటే ఉత్పత్తి సాధనాలుగా పరిగణించవచ్చు.

"ఉన్న మానవ వనరులను తెలుసుననుకుంటే ఈ వనరులను శ్రమగా మార్చవచ్చు. ఈ శ్రమ ఇతర ఉత్పత్తి సాధనాలు కేవలం వేతన వస్తువుల ఉత్పత్తికే వినియోగించే ఆర్థిక వ్యవస్థకు వేతన వస్తువుల ఆర్థిక వ్యవస్థగా పరిగణించవచ్చు".

వేతన వస్తువుల వ్యూహం ప్రాథమిక ఆర్థిక సమస్యల పరిష్కారానికి తోడ్పడుతుంది. ఈ ప్రాథమిక సమస్యలు పేదరికం, నిరుద్యోగం, ఆర్థిక అసమానతలు, నిరుద్యోగం, ఆర్థిక అసమానతలు వంటి సమస్యలను పరిష్కరించడంలో తోడ్పడకపోగా మహలనోబిస్ వ్యూహం ద్రవ్యోల్బణ సమస్యకు ఒక కారణమయింది. రెండో పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలం నుంచి ద్రవ్యోల్బణ సమస్య ఉంటూనే వస్తుంది. వేతన వస్తువుల నమూనా అందించే అవగాహన ఆధారంగా ఈ ద్రవ్యోల్బణ సమస్యను విశ్లేషిద్దాం. రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలం నుంచి భారీ పరిశ్రమల వ్యూహం (మహలనోబిస్ సూచించిన) అమలవుతూ వచ్చింది. భారీ పెట్టుబడుల విషయంలో ఉండే దీర్ఘఫలన కాలం (long gestation period) కారణంగా ఉత్పత్తి పెరుగుదలకు పెట్టుబడి వ్యయాలకు మధ్య ఎక్కువకాలం పడుతుంది. అంటే ఉత్పత్తిలో పెరుగుదలకు చాలాకాలం ముందే ఆదాయ పెరుగుదల కారణంగా

BRAOU

డిమాండు పెరిగి ధరలు పెరగనారంభిస్తాయి. వకీల్ - బ్రహ్మానంద వ్యూహాన్ని అనుసరించి ఆదాయ పెరుగుదలకు అనుగుణంగా వేతన వస్తువుల ఉత్పత్తిని పెంచితే వేతన వస్తువుల కొరకు డిమాండు వాటి సప్లై సమతూకంలో ఉండి ధరలు నిలకడగా ఉంటాయి. కాని అలా వేతన వస్తువుల సప్లై పెరగనపుడు, డిమాండులో పెరుగుదల ద్రవ్యోల్బణానికి దారితీస్తుంది. ఇతర ద్రవ్యోల్బణ కారణాలు, ఈ ధరల పెరుగులను కొనసాగే ప్రక్రియగా చేస్తాయి.

21.3 ముగింపు

వర్ధమాన దేశాలు తమ ఆర్థికాభివృద్ధి కృషిలో విదేశీ వాణిజ్యంపైన ఆధారపడక తప్పదు. విదేశీ వాణిజ్యానికి సంబంధించి ఎగుమతుల ప్రోత్సాహ వ్యూహాన్ని దిగుమతుల ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహాన్ని ఈ భాగంలో తొలుతగా అధ్యయనం చేశాం. రెండు వ్యూహాలకు సంబంధించి ప్రముఖ పరిమితులను తెలుసుకున్నాం. భారతదేశం వంటి పెద్ద వర్ధమాన దేశాలు ఈ సందర్భంగా విధాన మిశ్రమాన్ని (policy mix) అవలంబించాలని ఈ వ్యూహాలకు సంబంధించిన చర్చను ముగించాం. మహాలనోబిస్ సూచించిన భారీ పారిశ్రామిక వ్యూహాన్ని రెండవ ప్రణాళికా కాలం నుండి భారతదేశం అవలంబిస్తూ వచ్చింది. ఈ వ్యూహం వలన కలిగిన లాభాలు, అవాంఛనీయ పరిణామాలు చెప్పుకున్న తర్వాత వకీల్ - బ్రహ్మానంద ప్రతిపాదించిన వేతన వస్తువుల వ్యూహం గురించి చెప్పుకున్నాం. ఈ వ్యూహం ద్రవ్యోల్బణాన్ని అరికట్టడంలోను ప్రధాన ఆర్థిక సమస్యల పరిష్కారంలోను ఎలా తోడ్పడుతుందో చెప్పుకున్నాం.

21.4 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. ఈ కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 40 పంక్తులలో జవాబులివ్వండి.

1. వర్ధమాన ఆర్థికాభివృద్ధిలో విదేశీ వాణిజ్య పాత్రను వివరింపుము.
2. ఎగుమతి విస్తరణ వ్యూహపు పరిమితులను వివరింపుము.
3. "వేతన వస్తువుల వ్యూహం భారతదేశ ప్రముఖ ఆర్థిక సమస్యలను పరిష్కరించగలదు" చర్చింపుము.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 20 పంక్తులలో జవాబులివ్వండి.

1. దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహపు పరిమితులను వివరింపుము.
2. మహాలనోబిస్ భారీ పారిశ్రామిక వ్యూహాన్ని వివరించి, ఆ వ్యూహాన్ని అనుసరించడం వలన కలిగిన లాభనష్టాలను వివరింపుము.
3. ద్రవ్యోల్బణాన్ని నిర్వచించి, వేతన వస్తువుల వ్యూహం ద్వారా ద్రవ్యోల్బణాన్ని ఎలా నివారించ వచ్చునో వివరింపుము.

21.5 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. S. Chakravarthi, *The Logic of Investment Planning.*
2. S. Charkravarti, *Development Planning, the Indian Experience*

BRAOU

3. Michael P. Todaro, *Economic Development in the Third World.*
4. Gerald M. Meier, *Leading Inves in Economic Development*
5. C.N. Vakil and P.A. Brahmananda, *Planning for an Expanding Economy*
6. P.R. Brahmananda, *"The Theory Behind the Wage-Goods Model" (mimeo)*

21.6 భావనలు

1. **ఎగుమతి ప్రోత్సాహ వ్యూహం :** ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ ఆర్థికాభివృద్ధి విధానంలో ఎగుమతులను ప్రోత్సహించే చర్యలు చేపడితే ఎగుమతి ప్రోత్సాహ వ్యూహాన్ని అవలంబించినట్లవుతుంది.

2. **దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత వ్యూహం :** ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ ఆర్థికాభివృద్ధి విధానంలో దిగుమతులకు ప్రత్యామ్నాయాల్ని ఉత్పత్తి చేయడానికి చర్యలు చేపడితే దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయ వ్యూహాన్ని అనుసరించినట్లవుతుంది.

3. **వేతన వస్తువులు :** ప్రజానీకానికి అవసరమైన వస్తువులు, శ్రామికుల సమర్థతను పెంచే వస్తువులు వేతన వస్తువులనబడతాయి.

21.7 పదకోశం

Strategy	:	వ్యూహం
Export Promotion	:	ఎగుమతి ప్రోత్సాహం
Import Subtitution	:	దిగుమతి ప్రత్యామ్నాయత
Heavy Industries	:	భారీ పరిశ్రమలు
Wage goods	:	వేతన వస్తువులు
Development Strategies	:	ఆర్థికాభివృద్ధి వ్యూహాలు
Alternative strategies	:	ప్రత్యామ్నాయ వ్యూహాలు
Restrictions	:	ఆంక్షలు
Foreign trade	:	విదేశీ వాణిజ్యము
Leaving by doing	:	చేయడం ద్వారా అభ్యసించడం
Free communication Resource endoment	:	స్వేచ్ఛాయుత ప్రసారాలు
Resource Endowment	:	వనరుల అందుబాటు
Old World	:	పాత ప్రపంచం
Outward Looking	:	బహిర్ వీక్షణ
Tropical Countries	:	ఉష్ణ దేశాలు
Primary Commodities	:	ప్రాథమిక వస్తువులు
International Commodity Agreements	:	అంతర్జాతీయ వస్తు ఒప్పందాలు

రచయిత : ఆచార్య వి. లక్ష్మణరావు

BRAOU

భాగం-22 : నియంత్రణలు, కోటాలు, పాలనాపరమైన ధరలు, సబ్సిడీలు

(Controls, Quotas, Administered Prices And Subsidies)

విషయక్రమం

22.0 లక్ష్యాలు

22.1 పరిచయం

22.2 నియంత్రణలు

- 22.2.1 నియంత్రణలో రకాలు
- 22.2.2 వినియోగంపై నియంత్రణ
- 22.2.3 పెట్టుబడులపై నియంత్రణ
- 22.2.4 ఉత్పత్తిపై నియంత్రణ
- 22.2.5 దిగుమతి నియంత్రణ
- 22.2.6 ఎగుమతి నియంత్రణ
- 22.2.7 వినిమయ నియంత్రణ
- 22.2.8 నియంత్రణ - పరిమితులు

22.3 పాలనాపరమైన ధరలు

22.4 ముగింపు

22.5 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

22.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

BRAOU

22.0 లక్ష్యాలు

ఈ భాగం యొక్క ముఖ్యోద్దేశం నియంత్రణలు, కోటాలు, పాలనాపరమైన ధరలు మరియు సబ్సిడీలను గురించి తెలుసుకోవడం. ఇందులో ముఖ్యంగా నియంత్రణలోని రకాలు, వినియోగ పెట్టుబడి, ఉత్పత్తి, దిగుమతి, ఎగుమతి మరియు వినిమయంలోని నియంత్రణ, పాలనాపరమైన ధరలు మరియు నియంత్రణలోని పరిమితులను గురించి వివరంగా తెలుసుకొంటాము.

22.1 పరిచయం

ప్రణాళికా బద్ధమైన ఆర్థిక వ్యవస్థలో నియంత్రణ (Controls) అంతర్భాగం. నియంత్రణ స్వభావం, ఇతర అంశాలు ఆర్థిక వ్యవస్థలోని ప్రణాళికల తీరుతెన్నులపై ఆధారపడి ఉంటాయి. కేంద్రీకృతమైన విధానాలు ఉన్న ఆర్థిక వ్యవస్థ దేశంలోని ఆర్థిక కార్యకలాపాలపై సంపూర్ణమైన నియంత్రణ ఉంటుంది. అంటే ఉత్పత్తి (Production) వినియోగం (Consumption) మార్పిడి (Exchange) పంపిణీ (Distribution) అంతర్గత అంతర్జాతీయ వర్తకం, పొదుపు, పెట్టుబడి మొదలైనవి. కొరతగా ఉన్నటువంటి వనరుల వల్ల

కేటాయింపులో మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ సంపూర్ణమైన నియంత్రణ ఉండదు. వనరుల కేటాయింపు సక్రమంగా ఉండే విధంగా వ్యవహరిస్తుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలన్నిటిలో దాదాపు మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థలే ఉంటాయి. ఈ వ్యవస్థలో ప్రభుత్వ, ప్రయివేటు రంగాల ప్రాముఖ్యత ఎక్కువగా ఉంటుంది. ప్రణాళికల లక్ష్యాలను సాధించడానికి నియంత్రణ నియమాలు అవసరమౌతాయి. కొరతగా ఉన్నటువంటి వనరులను పోటీదారుల మధ్య పంపిణీ చేయడానికి ప్రణాళికా వేత్తలు వస్తూత్పత్తిలో ఏవస్తువును ఉత్పత్తి చేయాలి (what to produce), ఎట్లా ఉత్పత్తి చేయాలి (how to produce), ఎంత ఉత్పత్తి చేయాలి (how much to produce) అనే నిర్ణయాలు తీసుకోవడం జరుగుతుంది.

22.2 నియంత్రణలు (Controls)

అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రణాళికల రూపకల్పన ద్వారా ఆదాయ, పొదుపు, పెట్టుబడులు నియంత్రితమవుతాయి. ఈ వ్యవస్థలలో అత్యవసర వస్తువులు కూడా నియంత్రణకు గురిఅవుతాయి. విదేశీ వ్యాపార చెల్లింపుల శేషం ప్రతికూలంగా ఉండడం, విదేశీ మారక ద్రవ్యం తక్కువగా ఉండడం వల్ల ఎగుమతులు, దిగుమతులు, మారకంపై నియంత్రణను ప్రవేశపెట్టడం జరుగుతుంది. ఈ విధమైన నియంత్రణతో పాటు కొన్ని ప్రత్యేకమైన వస్తువులను ప్రభుత్వ రంగం పరిధిలోకి తీసుకోవడం జరుగుతుంది. ఉదా : రవాణ, విద్యుచ్ఛక్తి, శక్తి మౌలిక, భారీ పరిశ్రమలు, మౌలికమైన ముడి పదార్థాలు మొదలైనవి

22.1 నియంత్రణలో రకాలు : నియంత్రణ రెండు రకాలు

1. ప్రత్యక్ష నియంత్రణ (Direct controls)
2. పరోక్ష నియంత్రణ (Indirect controls)

ప్రత్యక్ష నియంత్రణను భౌతిక నియంత్రణ అని కూడా అంటారు. లైసెన్సింగ్, రేషనింగ్, ధరల నియంత్రణ, ఎగుమతి సుంకాలు, ఎగుమతి - దిగుమతి, మారకం నియంత్రణ కోటాలు, ఆథరైజేషన్, విదేశీ మారకం రేషనింగ్, అనధికార నిల్వల నియంత్రణ, గుత్తాధిపత్యం నియంత్రణ మొదలుగు రూపాలలో ప్రత్యక్ష నియంత్రణ ఉంటుంది.

BRAOU

పరోక్ష నియంత్రణను సాధారణ నియంత్రణ అని కూడా అంటారు. ఈ నియంత్రణ ధరలపై ప్రభావాన్ని చూపుతుంది. తద్వారా ఆదాయం, ఆర్థిక వ్యవస్థ వ్యవహారాలపై ప్రభావాన్ని చూపుతుంది. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే సాధారణ నియంత్రణ ఆర్థిక వ్యవస్థలోని సమిష్టి డిమాండ్‌ను, ద్రవ్య పరమైన, కోశ విధానాలను ప్రభావితం చేస్తుంది. కాబట్టి పరోక్ష నియంత్రణలో పన్నులు, దేశవ్యయం రుణాలు, కేంద్ర బ్యాంకు ద్రవ్య విధానాలు, ఓపెన్ మార్కెట్ ఆపరేషన్‌లు, పరపతి నియంత్రణ మొ॥ వి ఇమిడి ఉంటాయి.

ధరల స్థిరీకరణకు కొరతగా ఉన్నటువంటి వనరులను సమర్థవంతంగా కేటాయిచడం భౌతికపరమైన నియంత్రణముఖ్యోద్దేశం. అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలలో ఆహారం, ముడి పదార్థాలు, వినియోగవస్తువులు, మూలధన యంత్రాలు, పరికారాలు, మౌలికమైన సదుపాయాలు, విదేశీ మారకం మొదలైనవి కొరతగా ఉంటాయి. ఈ వ్యవస్థలు అభివృద్ధి ప్రణాళికలు రూపొందించి అమలు పరచినట్లయితే వివిధ వనరులకు డిమాండ్ పెరిగి వస్తువుల ధరలు పెరగడానికి దోహదం ఏర్పడుతుంది. అభివృద్ధికి జరిగే కృషిలో భాగంగా పెట్టుబడి పెంచడం జరుగుతుంది. దీనిద్వారా ఆదాయ స్థాయిలు పెరుగుతాయి. ధరల పెరుగుదల ద్రవ్యోల్బణానికి దారితీస్తుంది. ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో సమష్టి డిమాండ్ సమిష్టి ధరలను అదుపు చేయడానికి ద్రవ్య

కోశ విధానాలు మాత్రమే సమర్థవంతంగా నియంత్రించలేకపోవచ్చు. కాబట్టి ఈ పరిస్థితులను అధిగమించడానికి భౌతికపరమైన నియంత్రణ ఆవశ్యకమవుతుంది.

22.2.2 వినియోగం పై నియంత్రణ : వినియోగాన్ని (Control over consumption) రెండు విధాలుగా నియంత్రించ వచ్చు :-

1. ముడి పదార్థాల కేటాయింపు, శ్రామిక, ఉత్పాదకతా కోటాల ద్వారా వినియోగవస్తూత్పత్తిని పరిమితం చేయడం.
2. ధరల నియంత్రణ రేషనింగ్‌లద్వారా వస్తువులకున్న భౌతికపరమైన డిమాండ్‌ను పరిమితం చేయడం.

రేషనింగ్ కంటే ధరల నియంత్రణ తక్కువ సమస్యలను కలిగి సమగ్రంగా ఉంటుంది కాబట్టి ఉత్పాదకాల పంపిణీలో, వస్తువుల సరఫరాలో అత్యధికంగా ఉపయోగకారిగా ఉంటుంది. కానీ పోటీ మార్కెట్‌లో ధరల నియంత్రణ విజయవంతమైనదికాగా రేషనింగ్ అవసరమైనదిగా ఉంటుంది. ఎందుకంటే వస్తువుల ధరలు తక్కువ స్థాయిలో నిర్ణయించబడి ఉండి నియంత్రిచిన ధరల వద్ద వస్తువు సరఫరా డిమాండ్‌కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. అందువల్ల రేషనింగ్ లేకుంటే ధరల నియంత్రణ "క్యూ" లకు, అసమానమైన పంపిణీ, బ్లాక్ మార్కెటింగ్ లకు దారి తీస్తుంది. భారతదేశ వ్యవసాయ రంగంలో ఉత్పత్తి ప్రణాళికల లక్ష్యాలలో పేర్కొన్న విధంగా అనావృష్టి అతి వృష్టి, కరువు మొ॥ న కారణాలవల్ల సాధించబడకపోవచ్చు. ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో ఆహార ధాన్యాలు నియంత్రణ, రేషనింగ్ తప్పనిసరి అవుతాయి. మన ఆర్థిక కార్యకలాపాలు ఎక్కువగా వ్యవసాయ రంగంపైననే ఆధారపడి ఉంటాయి కాబట్టి అత్యవసరమైన వినియోగ వస్తువులకు సంబంధించి నియంత్రణ తప్పనిసరి. ఉదా. ప్రత్తి నూనె గింజలు, జనపనార, చెరుకు ఉత్పత్తి తక్కువగా జరిగితే వీట ప్రభావం టెక్స్‌టైల్ పరిశ్రమ, నూనెలు, జనపనార పంచదార ధరలపై పడుతుంది. భారత దేశంలో ఆహార ధాన్యాల ధరలు మూడు స్థాయులలో నియంత్రించ డమవుతుంది.

1, ఉత్పత్తి దారు
2. టోకు వర్తకుడు
3. రిటేల్ వర్తకుడు.

బొంబాయి, కలకత్తా, మద్రాస్, ఢిల్లీ, హైదరాబాద్ వంటి మహానగరాలలో రేషనింగ్ పకడ్బందీగా ఉంటుంది. ఇతర పట్టణాలలో, ప్రాంతాలలో ఆహార ధాన్యాలు, పంచదార ప్రభుత్వ చౌకదుకాణాల ద్వారా నిర్ణీత పరిమాణంలో నియంత్రించిన ధరలకు పంపిణీ చేయడం జరుగుతుంది. ఇతర అత్యవసర వినియోగ వస్తువుల ధరలు, సప్లయ్‌లు వినియోగదారుల సంహకార సంఘాలు, సూపర్ బజార్ మొ॥ వాటి ద్వారా నియంత్రితమై క్రద్దమవుతాయి. ఉదా:- వస్త్రం, సబ్బులు నెయ్యి, కిరోసిన్, పిల్లల ఆహార పదార్థాలు, టైర్లు ట్యూబ్‌లు, మందులు మొదలైనవి.

22.2.3 పెట్టుబడులపై నియంత్రణ (CONTROLS OVER INVESTMENT)

అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలలో పెట్టుబడి కొరతగా ఉంటుంది. ఈ వ్యవస్థలో పారిశ్రామిక ముడిపదార్థాలు, ఆహారం, నైపుణ్యం కలిగిన శ్రామికులు విదేశీ మారకం మొ॥ నవి. కొరతగా ఉంటాయి. భౌతికమైన నియంత్రణ, హేతుబద్ధమైన కేటాయింపు, కొరతగా ఉన్నటువంటి వనరులను వినియోగించుకోవడానికి సహకరిస్తాయి. పెట్టుబడి నియంత్రణలల్లోని సాధారణ పద్ధతులలో "కోటా" లను నిర్ణయించడం, లైసెన్స్‌లు జారీ చేయడం, ప్రాధాన్యతను బట్టి ఆథరైజేషన్ ఇవ్వడం వంటివి ఉన్నాయి. మార్కెట్ అసంపూర్ణతలున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలలో పెట్టుబడిపై ప్రత్యక్ష నియంత్రణ అనివార్యమౌతుంది. నివాస భవనాలకు ప్రయివేటు పెట్టబడి లభించినట్లయితే భవన నిర్మాణాలకు అనుమతి ఇవ్వవచ్చును. కర్మాగారాల స్థాపన నివాస ప్రదేశాలకు దూరంగా

ఉండే విధంగా లేదా కొన్ని నగరాలలోనే పరిశ్రమలు అధికంగా కేంద్రీకృతమయ్యే విధానాన్ని తగ్గిస్తూ వికేంద్రీకరణ దృష్టితో ప్రాధాన్యతను బట్టి పరిశ్రమలకు లైసెన్స్‌లు మంజూరు చేయడం అత్యవసరం. దేశీయంగా ఉత్పత్తి అయ్యే సిమెంటు మొదలైన వాటి సప్లయ్‌ను "కొరత' ను సృష్టించడానికి ఉత్పత్తి దారులునిల్వచేయడం జరుగుతుంది. కాబట్టి ఇటువంటి విధానాన్ని అరికట్టవలసి ఉంటుంది. దిగుమతి చేసుకొనే యంత్రాలు, యంత్ర పరికరాలు, ముడి పదార్ధాలకు సంబంధించి "దిగుమతి కోటా" లు, సుంకాలు, విదేశీ మారకపు రేషనింగ్ వంటి భౌతికమైన నియంత్రణను చేబట్టవలసి ఉంటుంది. మూలధన వాటా, భద్రత (సెక్యూరిటీ) లను నిర్బంధించడం ద్వారా జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలకు ప్రయివేటు పెట్టుబడులు తరలిపోకుండా నియంత్రించవచ్చు. వీటి ద్వారా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కొరతగా ఉన్నటువంటి వనరులను సమర్ధవంతంగా ఉపయోగించుకోవచ్చు.

22.2.4 ఉత్పత్తిపై నియంత్రణ (CONTROL OVER PRODUCTION)

ఉత్పత్తి నియంత్రణకు, పెట్టుబడి నియంత్రణకు దగ్గర సంబంధముంటుంది. అభివృద్ధి ప్రణాళికలో కొన్ని ప్రత్యేకమైన వస్తువుల ఉత్పత్తికి అత్యవసరం కాని వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తి కంటే అధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వవచ్చు. అదే విధంగా మౌలికమైన ముడి పదార్ధాలు, ప్రధాన ఉత్పత్తులైన బొగ్గు, ఇనుము, ఉక్కు, రసాయనాలు, సిమెంట్ మొ॥న వాటి ఉత్పత్తులకు లక్ష్యాలను నిర్ధారించాలి. ఇవి పెట్టబడి పైననే గాక ఉత్పత్తి పైన కూడా "కోటా"ల నిర్ధారణ, ఆథరైజేషన్, లైసెన్స్‌ల రూపాలలో ప్రభావితం చేస్తాయి. ఆర్థిక వ్యవస్థలోని వివిధ రంగాల మధ్య సంతులితాభివృద్ధికి ఇది తప్పనిసరియైనది.

భారత దేశం స్వతంత్ర దేశం అయినప్పటినుంచి పంచదార, నూలు వస్త్రాలు, ఉక్కు, బొగ్గు, అల్యూమినియం, రసాయనాలు, సిమెంట్, కాగితం, కాగితపు బోర్డు మొ॥ వి. నియంత్రణకు గురిఅవుతూ ఉన్నాయి. గత కొన్ని సంవత్సరాల నుంచి ధరలు, పంపిణీ విధానాలపై నియంత్రణను క్రమబద్ధీకరించడానికి మధ్యతరగతి, ఉత్పాదకత వస్తువులుపై క్రమంగా అనేక విధాలైన నియంత్రణను ప్రవేశపెట్టడం జరిగింది.

పారిశ్రామిక రంగంలో లక్ష్యాలను సాధించడానికి ప్రణాళికలో పెట్టుబడి, ఉత్పత్తులపై నియంత్రణ చాలా పకడ్బందీగా ఉంటుంది. పరిశ్రమల అభివృద్ధి, నియమాల చట్టం 1951 పరిశ్రమల అభివృద్ధికి సంబంధించిన అంశాలను నిర్దేశిస్తుంది. ఈ చట్టం కింద ఎవరైన కొత్త పరిశ్రమను నెలకొల్పాలనుకొన్న, పరిశ్రమ స్థాయిని విస్తరించాలనుకొన్నా లేదా కొత్త వస్తువును ఉత్పత్తి చేయాలనుకొన్నా లైసెన్స్ పొందవలసి ఉంటుంది. అయితే అన్ని పరిశ్రమలకు లైసెన్స్ ఇవ్వడం జరగదు. ప్రవయివేటు వ్యక్తులు నెలకొల్పే పరిశ్రమలలో కొన్నింటిని ప్రభుత్వం నిషేధిస్తుంది. ప్రతి సంవత్సరం నిషేధిస్తున్న పరిశ్రమల పట్టికను ప్రభుత్వం తయారుచేస్తుంది. పరిశ్రమల స్థాపనకు అనువుగా ఉన్నటువంటి పట్టిక కూడా ఉంటుంది. ఈ పట్టికననుసరించి పరిశ్రమలకు స్థాపించాలనుకొన్నవారి అర్హతలను బట్టి లైసెన్స్‌ల మంజూరి అవుతుంది. ప్రాధాన్యతను బట్టి పరిశ్రమలు లైసెన్స్‌లు ఇవ్వడమేగాక పరిశ్రమలకు కావాల్సిన ముడి పదార్ధాలను యంత్రాలను ఇతర దేశాలనుండి దిగుమతి చేసుకోవడానికి అవసరమైన మూలధనాన్ని అంతర్గతంగా, అంతర్జాతీయంగా పొందడానికి అనుమతి ఇవ్వవచ్చు. ఒకవేళ పరిశ్రమకు ఇతర దేశాల నుంచి ముడిపదార్థాల అవసరం లేనట్లయితే ప్రాధాన్యతను బట్టి "డీలైసెన్సింగ్" జారీ చేయడం జరుగుతుంది. అయితే పరిశ్రమ స్థిరాస్తులు 25 లక్షల రూ॥ల కంటే మించి ఉండనట్లయితే ఈ చట్టం పరిధిలోకి రారు. పరిశ్రమకు లైసెన్స్ ఇవ్వాలంటే పరిశ్రమ పేరు, ఉత్పత్తి స్వభావం, వార్షిక ఉత్పత్తి, పరిమాణం, పరిశ్రమను నెలకొల్పే ప్రదేశం, మూలధనం మొదలైన పరిగణనలోకి తీసుకోవడం జరుగుతుంది.

షెడ్యూల్ 'A' లో చేర్చిన (1956 పారిశ్రామిక విధాన తీర్మానంలో) భారీ, వ్యూహాత్మకమైన పరిశ్రమల ఉత్పత్తులు సంపూర్ణంగా ప్రభుత్వ నియంత్రణలో ఉంటాయి. ఉదా. ఆయుధాలు, ఆయుధ సామాగ్రి, భారీ తరహా యంత్రాలు, యంత్ర పరికరాలు, భారీ విద్యుత్ యంత్రాలు, ఖనిజాలు, నూనెలు, రైల్వేలు, రవాణ, తంతి తపాలా, టెలిఫోన్, టెలిఫోన్ కేబుల్స్, ఆటోమిక్ ఎనర్జీ మొ॥వి.

BRAOU

22.2.5 దిగుమతి నియంత్రణ : అనవసరమైన వినియోగ వస్తువుల దిగుమతికి బదులుగా ఆర్థికాభివృద్ధిని కాంక్షించి మూలధన వస్తువులైన ముడిపదార్థాలను పారిశ్రామికాభివృద్ధికి అవసరమైన ఇతర వస్తువులను దిగుమతి చేసుకోవడం జరుగుతుంది. అనవసరమైన వినియోగవస్తువులు అంటే దిగుమతి చేసుకొనే విలాసవస్తువులు. వీటి వినియోగాన్ని అరికట్టడానికి పన్నులను అధికంగా విధించడం జరుగుతుంది. తద్వారా అవసరమైన వస్తువుల దిగుమతికి లైసెన్స్, 'కోటా' విధించడం వంటి చర్యలు తీసుకొనడం జరుగుతుంది. కాబట్టి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో దిగుమతిపై నియంత్రణ రెండు రకాలుగా ఉంటుంది.

ఒకటి - అత్యవసరం కాని వస్తువుల దిగుమతిని నిషేధించడం

రెండు - దిగుమతి చేసుకొనే దేశంతో ఉన్న ఆర్థిక సంబంధాలు, దిగుమతి చేసుకొనే వస్తువు అవసరం, కోటాలు, ద్రవ్యపరమైన పరిమితులు, ప్రత్యేకమైన ఒప్పందాలు , అంతర్జాతీయ కేటాయింపు మొదలైన వాటిననుసరించి లైసెన్స్‌లు జారీచేయడం.

భారత దేశంపై రెండు పద్ధతులను అనుసరిస్తున్నది. మనదేశంలో ఉన్న లైసెన్సింగ్ విధానం అవసరం, ప్రత్యేకమైన ఒప్పందాలు, అంతర్జాతీయ కేటాయింపులపై ఆధారపడి ఉన్నది. మూల్యహీనీకరణకు ముందు విదేశీ నిధులు కేవలం కొన్ని ప్రత్యేకమైన ప్రాజెక్ట్‌లకు మాత్రమే పరిమితమయ్యేవి. కాని 1966 - 67 అనంతరం ఈ నిధులు ఇతర ప్రాజెక్ట్‌లకు కూడా అందడం ఆరంభమైంది. అత్యధికులు వినియోగించే వస్తువుల ఉత్పత్తులను ప్రోత్సహించడం ద్వారా ధరలస్థాయిలు పెరగకుండా చూడడానికి అవసరమైన ఉత్పాదకాలను పొందడానికి దిగుమతులపై సరళీకృతమైన విధానాలను అవలంబించడం జరుగుతుంది. దీనికి సంబంధించి ఎప్పటికప్పుడు నియంత్రణలో మార్పులు తీసుకురావడం ప్రధానమైంది. లెదర్ మిషనరీ, గార్మెంట్స్ తయారీ మిషనరీ, డ్రగ్స్, మందులు, రసాయనాలు, ఎలక్ట్రానిక్ వస్తువులు, ఇనుము - ఉక్కు వస్తువులు, శాస్త్రీయమైన సాంకేతికపరమైన పుస్తకాలు మొ॥న వాటికి సంబంధించి "ఓపెన్ జనరల్ లైసెన్సింగ్"ను విస్తృతపరిచారు.

22.2.6 ఎగుమతి నియంత్రణ (Export controls) : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో వివిధ ఉత్పత్తులకు సంబంధించిన నియంత్రణ దేశంలో అంతర్గత సప్లయ్ పరిస్థితులు, అంతర్గతంగా, అంతర్జాతీయంగా ఉత్పత్తులకున్న డిమాండ్‌లో వ్యత్యాసాలు ముడిపదార్థాల నిల్వల ఆవశ్యకతలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. 1957 - 58 వరకు మనదేశ ఎగుమతులు దాదాపుగా స్తబ్దంగా ఉన్నాయి. అందువల్ల ఈ కాలంలో ఎగుమతి సుంకాలు తగ్గించడం వల్ల విదేశీ మారక ద్రావ్యాన్ని ఇతోధికంగా సముపార్జించడం జరిగింది. అదేవిధంగా వస్తువుల నాణ్యతను, గ్రేడింగ్‌కు సంబంచి నియంత్రణను ప్రవేశ పెట్టినారు. 1965-66లో మరొకసారి మనదేశ ఎగుమతులు దెబ్బతిన్నాయి. 1966లో రూపాయి మూల్యహీనీకరణ చేశాక ఎగుమతి అయ్యే అనేక సాంప్రదాయ సిద్ధమైన వస్తువులపై సుంకాలను విధించడం జరిగింది. విదేశీ మారక ద్రవ్యంలో లోటును పూడ్చడానికే ఈ సుంకాల విధింపు ఉద్దేశించడమైనది. అయితే ప్రపంచ మార్కెట్‌లో భారత దేశ వస్తువులకున్న డిమాండ్‌ను బట్టి రేషనలైజేషన్, ఎగుమతి సుంకాల రద్దు మారుతూ ఉంటుంది. మన దేశంలో 2/3 వంతు ఎగుమతులు నియంత్రణ ద్వారా జరుగుతాయి. దేశీయంగా అందుబాటులో ఉన్నటువంటి వస్తువులు, ధరలను బట్టి కొన్ని వస్తువుల ఎగుమతిని ప్రోత్సహించడం, కొన్నింటిని నిషేధించడం జరుగుతూ ఉంటుంది.

22.2.7 వినిమయ నియంత్రణ (Exchange control) అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల శేషం పై వినిమయ నియంత్రణ ప్రభావాన్ని చూపుతుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ఈ చెల్లింపుల సమస్యలు ఎక్కువగా ఉంటాయి. ఎందుకంటే ఈ దేశాల ఎగుమతులు ప్రధానంగా ముడిపదార్థాలై ఉండి దిగుమతులు తయారైన వస్తువులై ఉండడమే గాక ఎగుమతుల విలువలకంటే ఎక్కువగా ఉంటాయి. ఫలితంగా ఇతర దేశాలకు చెల్లించవలసిన వాటిపైన ప్రత్యక్షమైన నియంత్రణ అవసరం ఉంటుంది. ఇతర దేశాల కరెన్సీ స్వదేశీ కరెన్సీకి

BRAOU

సమాన విలువలో లభ్యం కాదు. అంతేగాక ఆథరైజేషన్ ద్వారానే కరెన్సీ మార్పిడి జరుగుతుంది. అనధికారికంగా మార్పిడి జరగదు. మన దేశంలో విదేశీ మారకాన్ని పరిరక్షించడానికి వినిమయ నియంత్రణ రెండో ప్రపంచ యుద్ధానంతరం ప్రవేశ పెట్టబడింది. దీనికి సంబంధించి 1939లో రిజర్వ్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా వినిమయ నియంత్రణ డిపార్ట్‌మెంట్‌ను నెలకొల్పింది. కాబట్టి మన దేశంలో వినిమయ నియంత్రణాధికారాన్ని రిజర్వ్ బ్యాంక్‌కు ఇవ్వడమైంది. దేశం నుంచి జరిగే ఎగుమతుల ద్వారా లభించిన ఇతర దేశాల కరెన్సీ మొత్తం రిజర్వ్ బ్యాంక్‌లో గానీ లేదా దాని డీలర్స్ వద్దగానీ జమ చేసి నిర్ణయించిన రేటువద్ద మార్పిడి చేయడమవుతుంది. దిగుమతి చేసుకొనే దేశాలు తాము దిగుమతి చేసుకొనే వస్తువులకు సంబంధించి సంబంధిత అధికారుల నుంచి అనుమతి పొందవలసి ఉంటుంది. వారికి విదేశీ మారక ద్రవ్యం బ్యాంకు ద్వారా చెల్లించడం జరుగుతుంది. అదే విధంగా ఎవరైనా వ్యక్తులు వ్యాపారం, ఉన్నత విద్యనభ్యసించడానికి మొ॥ న వాటి నిమిత్తమై విదేశాలకు వెళ్లదలచుకొంటే వారికి పరిమిత పరిమాణంలో, పరిమిత కాలానికి విదేశీ మారక ద్రవ్యం విడుదల చేస్తారు.

22.2.8 నియంత్రణ - పరిమితులు

సమర్థవంతమైన పాలన ఉన్న దేశాలలో ధరల, రేషనింగ్ రూపంలో వినియోగంపై నియంత్రణ సాధ్యమవుతుంది. నియంత్రణ నిర్బంధంగా ఉండకూడదు. వివిధ వస్తువులకు వివిధ దశలలో, వివిధ ప్రదేశాలలో ధరల నిర్ణయానికి నియంత్రణ అవసరం ఉంటుంది. వస్తువుల సరఫరా మెరుగైనప్పుడు నియంత్రణను పునరాలోచించి తగిన మినహాయింపులను తీసుకొంటారు. కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య సమన్వయానికి నియంత్రణ ఆవశ్యకత ఉంది. స్వాతంత్ర్యానంతరం దేశంలో పెరగిన అవినీతి, బ్లాక్ మార్కెట్‌ల కారణంగా పరిపాలనా సామర్థ్యం సన్నగిల్లి నియంత్రణలో లోపాలు చోటుచేసుకొన్నాయి. గత అనుభవాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని ప్రభుత్వం కొన్ని చర్యలు తీసుకొన్నప్పటికీ ఇంకా కొన్ని లొసుగులు ఉన్నాయి.

భారత దేశంలో వినియోగవస్తువులైన గోధుమ, బియ్యం, కూరగాయలు, నెయ్యి, పంచదార మొదలైన వాటిపైన నియంత్రణ ఉంది. నియత్రించిన వస్తువుల ధరలు పెరిగినట్లయితే నియంత్రించని వస్తువుల ధరలు వాటికంటే ఎక్కువగా పెరుగుతాయి. నియంత్రించని వస్తువుల ధరలు ఒకసారి పెరిగితే వాటిని తగ్గించడానికి ప్రయత్నాలేమి జరగవు. అదే విధంగా పాలు, టీ, కాఫీ, బూట్లు మొ॥ న వినియోగవస్తువుల ధరలు కూడా పెరుగుతాయి. ఇవి నియంత్రణలోకి రానటువంటివే కాబట్టి భారత దేశంలో పాక్షిక నియంత్రణ ద్రవ్యోల్బణాన్ని అదుపుచేయటంలో అసమర్థంగా ఉంటోందని చెప్పవచ్చు.

బ్లాక్ మార్కెట్, అవినీతిని అరికట్టడానికి కొన్ని వస్తువులకు అధిక స్థాయిలో రేషనింగ్ సౌకర్యం కల్పించాలి. మనదేశంలో కుటుంబ పరిమాణాన్ని బట్టి వివిధ రకాలైన వస్తువులను నిర్ణీతమైన ధరల వద్ద నిర్ణీతమైన పరిమాణంలో సరఫరా చేయడం జరుగుతోంది. తత్కారణంగా శ్రామిక వాడలలో లేదా శ్రామిక జనం అధికంగా ఉన్న ప్రాంతాలలో నాణ్యమైన వస్తువుల కొనుగోలు కంటే చౌకబారు వస్తువుల కొనుగోలు అధికంగా ఉండి నాణ్యమైన వస్తువులు అమ్ముడుపోకుండా మిగులుగా ఉండడం జరుగుతుంది. మిగతా ప్రాంతాలలో చౌకబారు వస్తువులు అమ్ముడుకాకుండా ఉండి నాణ్యమైన వస్తువుల కొరత ఏర్పడుతోంది. అంతేగాక ప్రజల పొదుపు పరిమాణం పెరగడంతో నిత్యావసర వస్తువులను నిర్ణీత ధరలవద్ద నిర్ణీతమైన పరిమాణంలో సరఫరా చేయడం ద్వారా నియంత్రిచని విలాస వస్తువులకు డిమాండ్ పెరిగింది. తత్ఫలితంగా వనరులు నిత్యావసరమైన వస్తువుల నుంచి విలాసవస్తువు వినియోగంపై మళ్ళించడం జరుగుతోంది.

భారత దేశంలో లైసెన్సింగ్, కోటాలు, ఆథరైజేషన్ రూపంలో నియంత్రణ కొనసాగుతోంది. అయితే ప్రభుత్వం విధాన నిర్ణయంలో జాప్యం పరిపాటి అయింది. ఉదా:- ఒక సంస్థను స్థాపించాలంటే దానికి కావల్సిన

BRAOU

లైసెన్స్ పొందటం మనదేశంలో అంత తేలికైన పనికాదు. ఎందుకంటే కంపెనీ నెలకొల్పే ప్రదేశం, ఉత్పత్తి చేసే వస్తువు, మూలధనం మొ॥ వి ఆయా డిపార్ట్‌మెంటుల నుంచి ధృవీకరణ పొందాలి. వీటిని ధృవీకరించడంలో ఎన్నో సమస్యలు, ఎదురవుతాయి, వ్యయాన్ని భరించవలసి ఉంటుంది. ఇందులో అవినీతి, మధ్యవర్తిత్వం ప్రధానమైనవి. ఈ విధానం ప్రాంతీయ అసమానతలను పెంచింది. ముఖ్యంగా చిన్న తరహా ఉత్పత్తి సంస్థలు నియంత్రణకు సంబంధించిన నియమాలను తట్టుకొనే స్థితిలో అవి లేవు. వీరు లైసెన్స్ పొందడానికి ఎన్నో ఇబ్బందులు ఎదుర్కొంటారు. దీనివల్ల పారిశ్రామిక కేంద్రీకరణ కొద్దిమంది కే పరిమిత మయింది. ఈ విషయాన్ని ప్రణాళికా సంఘంకూడా అంగీకరించింది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలన్నింటిలో లైసెన్సింగ్ నియంత్రణ అంటే అవినీతి, జాప్యం, అసంపూర్ణమైన విధాన నిర్ణయాలుగా ఉన్నాయి.

దిగుమతులపై నియంత్రణలో కూడా జాప్యం, అవినీతి చోటుచేసుకొన్నాయి. దీనివల్ల ప్రాధాన్యత రంగాలు ఉత్పాదకాలను సరియైన సమయంలో దిగుమతి చేసుకోలేక పోతున్నాయి. కొన్ని సందర్భాలలో డిమాండ్‌తో నిమిత్తం లేకుండా "కోటా" లను నిర్ణయించడమవుతోంది. ఎగుమతులపై విధించిన నియంత్రణవల్ల అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల శేషంలో లోటును కనిష్టీకరించడం ద్వారా విదేశ మారక ద్రవ్యం అధికంగా సముపార్జించడం జరుగుతుంది. ఇక పోతే వినిమయ నియంత్రణ ప్రయివేటు సంస్థలకు స్వేచ్ఛను పరిమితం చేసి ఇతర దేశాల నుంచి యంత్రాల కొనుగోలు, ముడి పదార్థాల కొనుగోలును నిర్బంధిస్తుంది. ఎందుకంటే రిజర్వ్ బ్యాంక్ వద్ద ఏ దేశం కరెన్సీ అయితే ఉంటోందో ఆ దేశం నుంచి మాత్రమే వస్తువులను దిగుమతి చేసుకోవలసి ఉంటుంది. తత్కారణంగా నాణ్యమైన తక్కువ ధర వద్ద వేరే దేశాలలో వస్తువులు లభిస్తున్నా వాటిని దిగుమతి చేసుకునే అవకాశం లేదు.

నియంత్రణలో పై విధమైన బలహీనతలు లేదా పరిమితులున్నప్పటికీ భారతదేశంలో ప్రత్యక్ష నియంత్రణ వల్ల కొరతగా ఉన్నటువంటి వనరులను సమర్థవంతంగా కేటాయించడానికి సహాయపడుతున్నదనే చెప్పవచ్చు. ప్రణాళికా బద్ధమైన ఆర్థిక కార్యకలాపాల నిర్వహణకు నియంత్రణ కొంత వరకు మాత్రమే దోహదం చేయ గలుగుతుంది. ద్రవ్యకోశ పరమైన నియంత్రణల వల్ల ఆర్థిక ప్రగతికి మార్గం సులభతరమౌతుంది. వినియోగం, ఉత్పత్తి, దిగుమతి, ఎగుమతులకు సంబంధించినియంత్రణ ఇంకా పటిష్ఠంగా అమలుపరచవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

B RAOU

22.3 పాలనా పరమైన ధరలు

ఆర్థిక వ్యవస్థలోని అసంఖ్యాకమైన వస్తువుల ధరలను లాంఛనంగా ప్రభుత్వం అదుపులో పెడుతుంది. వస్తువులు ముడిపదార్థాల రూపంలోను, పూర్తిగా తయారైనవిగా ఉంటాయి. ధరల స్థాయిలు సామాన్య మానవుని సంక్షేమంతోపాటు దేశ ఆర్థికాభివృద్ధిని ప్రభావితం చేసే విధంగా ఉంటాయి. పేదవారు కొనుగోలు చేసే నిత్యావసర వస్తువుల ధరలను అదుపులో ఉంచడానికి ప్రభుత్వం కొన్ని ఎంపికజేసిన వినియోగ వస్తువుల ధరలను నిర్ధారించడానికి జోక్యం చేసుకోవల్సి ఉంటుంది. ఉదా : బియ్యం, గోధుమ, పంచదార, నూనెలు, కంట్రోల్ చేసిన వస్త్రాలు మొ॥ వి. మార్కెట్‌లో ఇలాంటి వస్తువులకు డిమాండ్ ఎక్కువగా ఉన్నప్పటికీ వాటి ధరలను విక్రయదారులు పెంచకుండా ప్రభుత్వం తగిన చర్యలు తీసుకోవడం జరుగుతుంది. ఈ విధానాన్ని అమలుచేయడానికి చాలా రకాలైన వినియోగవస్తువులకు సంబంధించి ప్రభుత్వం. వస్తువులను సంపూర్ణ పాలనాపరమైన, పాక్షికంగా పాలనా పరమైన ధరలు అనే రెండు విధాలుగా వర్గీకరించడమైంది. పెట్రోలియం ఉత్పత్తులు, బొగ్గు, విద్యుచ్ఛక్తి, ఎరువులు, మౌలికమైన లోహాలు, డ్రగ్స్, న్యూస్ ప్రింట్, మొదలైనవి సంపూర్ణ పాలనాపరమైన ధరలుగాను,

వస్తువు ధరను నిర్ణయించేపుడు ఆ వస్తువు మౌలికమైన ఉత్పాదకమా? లేదా పూర్తిగా తయారైన వస్తువా? అనేది పరిగణనలోకి తీసుకోవాల్సిన అవసరం ఉంది. మౌలికమైన ఉత్పాదకాల ధరలను విధిలేని పరిస్థితుల్లోను, న్యాయసమ్మతమైన రీతిలో ఉన్నపుడే సవరించడం సమంజసంగా ఉంటుంది. వస్తువుల ధరలో అసమంజసమైన పెరుగుదల ఏర్పడితే ప్రజా పంపిణీ వ్యవస్థపై తీవ్రమైన ప్రభావం ఏర్పడుతుంది. కాబట్టి ఉత్పాదకం ధర పెంచడం ఆర్థికాభివృద్ధి దృష్ట్యా సమంజసమైనటువంటిది కాదని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు.

అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలలో "సబ్సిడీ" పథకాలకు అధికంగా ప్రాధాన్యమివ్వడం ఇటీవలి కాలంలో జరుగుచున్నది. "సబ్సిడీ" అధికంగా వ్యవసాయ రంగానికి వర్తిస్తున్నందువల్ల దీని ప్రభావం వ్యవసాయోత్పత్తి, ఉద్యోగిత, పెట్టుబడిపై అధికంగా పడుతోంది. మనదేశంలో పంచవర్ష ప్రణాళికల కాలంలో "సబ్సిడీ" పరిధి, పరిమాణం కాలనుగుణంగా పెంచడం జరిగింది. "సబ్సిడీ" వ్యవసాయరంగానికి వర్తింపజేయడం వల్ల సన్నకారు, చిన్నకారు రైతులు ఉత్పత్తి, అనిశ్చితమైన పరిస్థితులల్లో పంట నష్టపోయినా దీనివల్ల కొంత మెరుగైన జీవనాన్ని గడపడానికి వీలుంటుంది. అంతేగాక "సబ్సిడీ" వల్ల వ్యవసాయ కార్యకలాపాలలో నూతన విధానాలను అవలంబించడానికి, వారసత్వంగా ఎదురయ్యే ఇబ్బందులను తొలగించడానికి వీలు కలుగుతుంది. కాబట్టి సబ్సిడీలు అనేవి ఇబ్బందుల నుంచి రక్షించడానికి ప్రత్యామ్నాయమైనవిగా పేర్కోవచ్చు. ఇవి వ్యవసాయోత్పత్తిలో నూతన ఉత్పాదకాల వినియోగం, ఉత్పత్తి ఫలంలో అవసరమైన మార్పులు చేపట్టడం, ఉత్పత్తిదారుల ప్రవర్తనలో మార్పులు తేవడానికి ఉపయోగపడుతుంది.

నూతన ఉత్పత్తులకు సంబంధించి వినియోగించే రసాయనిక ఎరువులు, యంత్రాలు, యంత్ర పరికరాలు మొదలైనవాటి ధరలు అధికంగా ఉంటాయి. వీటిని కొనుగోలుజేసే స్థితిలో రైతు ఉండడు. వీటిని వినియోగించినట్లయితే వ్యవసాయోత్పత్తి, ఎన్నో రెట్లు పెరగడానికి అవకాశం ఉంటుంది. కాబట్టి ఉత్పాదకాల కొనుగోలుకు సంబంధించి తగిన ఆర్థిక స్థోమతలేని రైతులకు "సబ్సిడీ" ద్వారా వాటిని అందజేయడం వల్ల వ్యవసాయోత్పత్తిలో పెరుగుదలకు దోహదం చేసినట్లవుతుంది. "సబ్సిడీ" ఉన్నటువంటి పథకాలపైన పనిముట్ల పైనా లబ్దిదారులు దృష్టిని కేంద్రీకరించడం పరిపాటి అయింది. రుణ సంస్థలను ఆశ్రయించేటపుడు రుణం పొందేవారి వద్ద తగిన హామీ లేకపోవడం మళ్ళీ మధ్యవర్తుల "బెడదకు" అవకాశం ఏర్పడుతుంది. అయితే, దీనివల్ల లబ్దిదారులకు సంభవించే నష్టం ప్రయివేటు వడ్డీ వ్యాపారస్తుల నుంచి రుణం పొందడం వల్ల కలిగే నష్టంతో పోల్చితే కొంత తక్కువే. వ్యవసాయ, వ్యవసాయానుబంధ పరిశ్రమలలో ఉత్పత్తిని పెంపొందించే ఉద్దేశ్యంతో కల్పించిన సబ్సిడీల వల్ల కొన్ని ఇబ్బందులు తప్పడం లేదు. పెద్ద రైతుల విషయంలో ఈ భయం ఉండదు. వీరికి తిరిగి చెల్లించే స్తోమత ఉంటుంది కాబట్టి ఈ ప్రక్రియలు నిరంతరం కొనసాగడానికి అవకాశం ఉంటుంది. అందువలన సన్నకారు రైతులు, వ్యవసాయ కూలీల దగ్గర ఉండే వనరులు పరిమితంగాను, అనుకోకుండా సంభవించే వైపరీత్యాల వల్ల కలిగే నష్టం ఎదుర్కొనే స్తోమత తక్కువగా ఉంటుంది కాబట్టి దీనికి ప్రతిగా ప్రోత్సాహకరంగా "సబ్సిడీలు" కల్పించవలసిన ఆవశ్యకత ఉంది. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో వ్యవసాయ యాంత్రీకరణను ప్రవేశపెట్టాలనే సంకల్పంతో బలహీన వర్గాలకు "సబ్సిడీ" పథకాలను ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టి అమలుపరచడం జరిగింది. "సబ్సిడీ"ల ద్వారా నిరుత్సాహంగా ఉన్నటువంటి బలహీన గ్రామీణ సమాజం వ్యవసాయ కార్యకలాపాలలో చురుకుగా పాల్గొనడానికి ప్రేరణను ఇవ్వడం జరిగింది. అంతకుముందు కేవలం "జీవనాధార" వ్యవసాయ కార్యకలాపాలు చేబడుతున్న చిన్నకారు, సన్నకారు రైతులు దీర్ఘకాలికమైన అధికోత్పత్తిని ఇవ్వగల కార్యకలాపాలపై పెట్టుబడి పెట్టడానికి "సబ్సిడీ"లు ప్రధానమైన పాత్ర నిర్వహించాయి. పెరుగుతున్న జనాభాకు అవసరమైన ఆహారోత్పత్తులను అందించడంలో క్షేత్ర నిర్వహణను సమర్థవంతంగా చేబట్టి తక్కువ వ్యయంతో ఉత్పత్తి చేయడానికి "సబ్సిడీ"లు ఎంతగానో దోహదం చేస్తాయి.

BRAOU

వ్యవసాయదారులకు, భూమిలేని వ్యవసాయ శ్రామికులకు ప్రభుత్వం కల్పించే "సబ్సిడీ" వివిధ రంగాలలో ఉంటుంది. ముఖ్యంగా -

1. కొత్తగా సేద్యపు నీటి బావుల త్రవ్వకం, నీటిపారుదలకు అవసరమైన పంపుసెట్లు, ఇతర వ్యవసాయ పనిముట్లు అయిన ట్రాక్టర్, థ్రెషర్, పవర్ టిల్లర్ మొ॥న వాటికి నగదు రూపంలో ప్రభుత్వం నిర్ణీతమైన "సబ్సిడీ"తో రుణ సహాయం అందిస్తుంది.

2. వ్యవసాయోత్పత్తికి అవసరమైన ఉత్పాదకం కొనుగోలు చేసినట్లయితే రుణాన్ని తిరిగి చెల్లించే కాల పరిమితిని పెంచడం.

3. ఉత్పాదకాన్ని (input) కొనుగోలు జేసినపుడు ధాని మొత్తం వ్యయంలో "సబ్సిడీ"ని తీసివేయడం.

4. వ్యవసాయ, వ్యవసాయనుబంధ కార్యకలాపాలపై జేసే పెట్టుబడికి పొందిన రుణాలపై వడ్డీని మినహాయించడం.

5. భూమి చదును చేయడం, నీటిపారుదల సౌకర్యాలు, మొ॥వి "సబ్సిడీ" రేటుపైన నిర్వహించడం.

అభివృద్ధి చెందిన దేశాలైన ఇంగ్లాండ్, జపాన్‌లలో ప్రపంచంలోనే ఉన్నతమైన స్థాయిలో వ్యవసాయోత్పత్తి ఉన్నది. ఈ దేశాలలో కూడా 40 శాతం నుంచి 50 శాతం వరకు వ్యయంలో ప్రభుత్వం వ్యవసాయదారులకు "సబ్సిడీ"లు కల్పిస్తున్నారు. వ్యవసాయోత్పత్తులకు "మద్దతు ధర"ను ప్రకటిస్తూ ఈ సౌకర్యాన్ని కల్పించడం ద్వారా ఆయా దేశాలలో వ్యవసాయోత్పాదితాన్ని ఇంకా పెంపొందించడం జరుగుతుంది. మరొక ముఖ్యమైన అంశం ఏమిటంటే ఐరోపా దేశాలలో ఆహారపు వస్తువులు చాలా చౌకగా ఉత్పత్తి అవుతాయి. అయినా ఇటువంటి పథకాల ద్వారా వ్యవసాయదారులకు తగిన సహకారం అందించడం జరుగుతోంది. అదే విధంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలైన బర్మా, సిలోన్, ఇండోనేషియా, పాకిస్తాన్, థాయ్‌లాండ్‌లలో వ్యవసాయ సమాజం చేసే వ్యయంలో 50 శాతం వరకు "సబ్సిడీ" అందించడం ద్వారా నూతన ఉత్పాదకాల వాడకం పెరిగి ఉత్పత్తి పెరిగినట్లు వెల్లడైంది. మనదేశంలో సన్నకారు రైతులు 25 శాతం వరకు సబ్సిడీ పొందుతున్నారు. ఆహార ధాన్యాలు "ప్రజా పంపిణీ వ్యవస్థ" ద్వారా సబ్సిడీ రేటుపైన అందించడం జరుగుతుంది. అధిక దిగుబడినిచ్చే వంగడాలు, భూమి పునరుద్ధరణ, భూసార సంరక్షణ, గొట్టపుబావుల నిర్మాణం, కమతాల సమీకరణ, భూమి అభివృద్ధి, ఎరువులు, పురుగుల మందు వాడకం మొ॥నవి సబ్సిడీ రేటు పైన అందించడం జరుగుతోంది. నూతన యంత్రాలు లేదా ఉత్పాదకాల ద్వారా సంక్రమించే లాభాలు వాటి ధరలపై ఆధారపడి ఉంటాయి. నూతన ఉత్పాదకాల ద్వారా దిగుబడి సాంప్రదాయ పద్ధతుల కంటే ఎక్కువగా లేనట్లయితే ఉత్పాదకాలపై అయినటువంటి వ్యయం ఎక్కువగా ఉండి లాభాలు తగ్గు ముఖం పడతాయి. ఇటువంటి సందర్భాలలో ఉత్పాదకాల కొనుగోలు పై "సబ్సిడీ"ని సమకూర్చినట్లయితే ఈ సమస్య తీరుతుంది.

BRAOU

ఆహార ధాన్యాల ఉత్పత్తిలో స్వయం సమృద్ధి సాధించే ఉద్దేశంతో వీటి ఉత్పాదితాన్ని పెంచడానికి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ఎరువులను"సబ్సిడీ" రేటు వద్ద వ్యవసాయదారులకు అందించడం జరుగుతుంది. అయితే మన దేశ పరిస్థితిని గమనించినట్లయితే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు సగటున వినియోగిస్తున్న స్థాయిలో కూడా మనం ఎరువులను వాడడం లేదని చెప్పవచ్చు. ఆ కారణంగానే మన దేశంలో ఎకరం దిగుబడి ఇతర దేశాలలో కంటే తక్కువగా ఉంది.

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో వ్యవసాయ రంగంలో స్వయం సమృద్ధిని సాధించడానికి చేస్తున్న ప్రయత్నాలలో ఎరువులపై కల్పించే "సబ్సిడీ" తప్పనిసరియైంది. వీటి ద్వారా దేశంలో ఉత్పత్తి, ఉద్యోగిత, పెట్టుబడి పెరిగి దేశంలో ఇతర పరిశ్రమల అభివృద్ధి జరుగుతుందని విశ్వసిస్తున్నారు.

మన దేశంలో వ్యవసాయోత్పాదకాలైన ఎరువులు, నీటిపారుదల, గ్రామీణ విద్యుద్దీకరణ మొదలైన వాటికి వ్యవసాయదారులకు "సబ్సిడీ" సౌకర్యాన్ని కల్పించడం జరిగింది. దీనికి సంబంధించి రెండు వాదనలున్నాయి. అవి : ఒకటి "సబ్సిడీ" కి అనుకూలంగా, రెండోది ప్రతికూలంగా ఉన్నవి.

సబ్సిడీ వల్ల వ్యవసాయ ఉత్పాదకాలు తక్కువ ధరలకు విక్రయించబడతాయని అనుకూలంగా వాదించే వారు పేర్కొంటున్నారు. దీని వల్ల వ్యవసాయోత్పత్తి కూడా పెరుగుతుందని వీరి అభిప్రాయం. వీటి నుంచి సబ్సిడీ తొలగించినట్లయితే ధరలు పెరిగి కొనుగోలు తగ్గి వాడకం కూడా తగ్గుముఖం పడుతుంది. నూతన ఉత్పాదకాల వినియోగం తగ్గడం వల్ల ఉత్పత్తి తగ్గి వీటి ధరలు పెరుగుతాయి. అదే విధంగా దిగుమతులు పెరుగుతాయి. దిగుమతులు పెరగడంవల్ల వస్తువుల ధరలు ఇంకా పెరగడం ఆరంభమవుతుంది. కాబట్టి ఈ స్థితి నుంచి అధిగమించడానికి "సబ్సిడీ"ల ఆవశ్యకతను వీరు గుర్తించారు. సబ్సిడీలతో బాటు ఉత్పాదకాల కొనుగోలుకు పరపతి సౌకర్యాన్ని కల్పించడం వల్ల నూతన సాంకేతిక పద్ధతులను వ్యవసాయ రంగంలో ప్రవేశపెట్టడానికి వీలు కలిగింది. ఒక పరిశీలన ప్రకారం (సిరోహి) ఎరువులపై "సబ్సిడీ"ని ఒక రూపాయికి పెంచితే ఉత్పాదితంలో పెరుగుదల ఏర్పడి జాతీయాదాయంలో రూ॥లు 27లు పెరిగినట్లు వెల్లడించారు.

సబ్సిడీలకు ప్రతికూలమైన వాదాన్ని పరిశీలించినట్లయితే ఇవి ప్రాంతీయ అసమానతలకు దారితీసిందని, దీనివల్ల సన్నకారు, చిన్నకారు, భూమిలేని వ్యవసాయ శ్రామికులకు పెద్దగా లాభం చేకూరలేదని పెద్ద రైతులు, భూస్వాములే అధికంగా లాభం పొందినారని తెలుస్తున్నది.

అశోక్ గులాటి (Ashok Gulati) ప్రకారం గోధుమను ఉత్పత్తిచేసే వారి కంటే బియ్యం ఉత్పత్తి చేసే వారికి తగిన రక్షణ లేదు. ఉదా. పంజాబ్, హర్యానాలలో గోధుమ ఉత్పత్తి చేసే రైతులకు, పంజాబ్,ఆంధ్రప్రదేశ్‌లలో బియ్యం ఉత్పత్తి చేసే రైతులకు ఆయా ఉత్పత్తులకు సంబంధించి తగిన రక్షణ లేదు. అయితే "సబ్సిడీ"ల ద్వారా పంజాబ్, హర్యానా రాష్ట్రాలలోని గోధుమ ఉత్పత్తిదారులకు మద్దతు ధర లేదా మంచి ధర పొందేందుకు, అధికోత్పత్తిని చేపట్టడానికి అవసరమైన నూతన ఉత్పాదకాల కొనుగోలు కోసం తగిన రక్షణ కల్పించబడుతుండగా ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో బియ్యం ధాన్యాన్ని ఉత్పత్తిచేసే రైతులు ఇంకా అనేక సమస్యలను ఎదుర్కోవడం జరుగుతోంది.

ఎకరం ఉత్పాదకత, ఆదాయ, ఉద్యోగితపై సబ్సిడీల ప్రభావాన్ని యస్.పి. సిన్హా (S.P. Sinha) తన పరిశీలనలో 5 ఎకరాల లోపు కలిగిన రైతులు భూమిపై కొంత అభివృద్ధిచేసి ఉత్పాదకతను పెంచడం జరిగిందనే విషయాన్ని వెల్లడించారు. "సబ్సిడీ" సౌకర్యం వల్ల సన్నకారు, ఉపాంత రైతుల ఆదాయ, ఉద్యోగిత పరిస్థితులలో మెరుగుదల ఏర్పడిందని వీరు పేర్కొన్నారు.

బార్కర్ (Barker), హయామి (Hayami) ప్రకారం ఆహార ధాన్యాలలో స్వయం సమృద్ధిని సాధించడానికి ప్రభుత్వం స్వల్పకాల విధానాలైన మద్దతు ధర, ఉత్పాదకాలను "సబ్సిడీ" ధరలకు ఉత్పత్తిదారులకు అందించడం ద్వారా ఆహారోత్పత్తిని పెంచడం జరుగుతుంది.

BRAOU

పి.కె. జోషి (P.K. Joshi) అగ్నిహోత్రి (Agnihotri A.K.) ప్రకారం భూమి పునరుద్ధరణ ద్వారా ఉత్పత్తి పెరుగుతుంది. దీనికయ్యేటువంటి పెట్టుబడి ఇతోధికంగా ఉంటుంది. కాబట్టి "సబ్సిడీ"లను సమకూర్చడం ద్వారా భూమి పునరుదర్ధరణ జరిగి సన్నకారు, ఉపాంత రైతులు వ్యవసాయోత్పాదితాన్ని పెంచడానికి వీలుకల్గు తుందని అభిప్రాయపడ్డారు.

పై అంశాల వల్ల ద్యోతకమయ్యేదేమంటే వ్యవసాయ రంగంలో ఉత్పత్తి పెంచడానికి సన్నకారు, ఉపాంత రైతులకు, వ్యవసాయ శ్రామికులకు నూతన ఉత్పాదకాలను అందించడానికి "సబ్సిడీ" అవసరాన్ని, ప్రాముఖ్యాన్ని తెలుస్తుంది. అయితే "సబ్సిడీ"లు అనేవి ఏ ఉద్దేశంతోనైతే, ఎవరి ప్రయోజనం దృష్ట్యా ఏర్పరచడమైందో వారికి అందలేదనే విషయాన్ని పరిశీలకులు పేర్కొంటున్నారు. ముఖ్యంగా అధిక పరిమాణంలో భూకమతాలున్న రైతులే, భూస్వాములే వీటి ద్వారా లబ్దిపొందగలిగారని చెప్పవచ్చు. నూతన ఉత్పాదకాల వాడకానికి తగిన స్తోమత వీరికే ఉండడమేగాక అధికారులను లొంగదీసుకొని తప్పుడు సమాచారంతో రకరకాల అక్రమ మార్గాల ద్వారా ప్రభుత్వం నుంచి సబ్సిడీ సౌకర్యాలను పొంది ఇతోధికంగా లబ్దిపొందారని చెప్పవచ్చు.

సన్నకారు, చిన్నకారు, ఉపాంత రైతులకు "సబ్సిడీ" పై అందించే ఎరువులు ఇతర ఉత్పాదకాలు తగిన సమయంలో అందుబాటులో ఉండవు. ఖరీఫ్ కాలానికి అవసరమై ఉన్నటువంటి ఎరువులు 'రబీ కాలానికి' కూడా అందించలేని పరిస్థితులు దేశంలో ఎన్నో ఉన్నాయని చెప్పవచ్చు. దీనివల్ల సన్నకారు రైతులు తిరిగి గ్రామీణ వడ్డీ వ్యాపారిని ఆశ్రయించవలసిన అవసరం ఏర్పడుతుంది. ఫలితంగా రైతు ఎన్నో ఇబ్బందులకు గురి అవుతున్నాడు.

అంతర్జాతీయ పోటీ మార్కెట్‌లో భారతదేశ వ్యవసాయోత్పత్తులకు మంచి డిమాండ్ ఉన్నదనడంలో సందేహం లేదు. అందువల్ల దేశ అవసరాలు, విదేశీమారక ద్రవ్యం సముపార్జనకు వ్యవసాయోత్పత్తిని పెంపొందించ వలసిన ఆవశ్యకత ఎంతో ఉంది. కాబట్టి సంక్షేమ రాజ్య స్థాపన కలిగిన ప్రభుత్వం గ్రామీణ రైతాంగాన్ని ప్రోత్సహించే విధంగా "సబ్సిడీ"లు, తక్కువ వడ్డీరేటు ఎక్కువ వాయిదాలతో కూడిన ఋణ సౌకర్యాన్ని కల్పించ వలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉందని చెప్పవచ్చు.

BRAOU

22.4 ముగింపు

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ప్రణాళిక రూపకల్పన ద్వారా ఆదాయ, పొదుపు, పెట్టుబడులు నియంత్రితమవుతాయి. ఈ నియంత్రణలు ప్రత్యక్షంగాను మరియు పరోక్షంగా ఉంటాయి. అంతేకాకుండా, ఈ నియంత్రణలు వినియోగం, పెట్టుబడులు, ఉత్పత్తి, దిగుమతి, ఎగుమతులపై విధించడం గమనించవచ్చు. భారతదేశంలో స్వాతంత్ర్యానంతరము వివిధ దశలలో విధింపబడిన పరిమితులను తెలుసుకోవడంతో బాటు పాలనాపరమైన ధరలను కూడ అర్థం చేసుకోవచ్చును.

22.5 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు 40 పంక్తులకు మించకుండా జవాబులిమ్ము.

1. నియంత్రణలు అనగా నేమి? వివిధ అంశాలపై విధించబడు నియంత్రణలను గురించి విశదీకరించుము.
2. పాలనాపరమైన ధరలు ఆర్థికాభివృద్ధిలో ఎంతవరకు ఉపయోగపడుతాయో వివరించుము.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు 20 పంక్తులకు మించకుండా జవాబులిమ్ము.

1. సబ్సిడీ అనగా నేమి? భారతదేశంలో దీని అవసరాన్ని గురించి వ్రాయుము.

2. ప్రత్యక్ష మరియు పరోక్ష నియంత్రణలను గురించి విశదీకరించుము.

22.6 సంప్రదించు గ్రంథాలు

1. Gavin MC Crove : *The Economics of subsidising Agriculture*, George Allen and Unwin Ltd, London.
2. Sharma R.S. : The Case for Agricultural Subsidies, Agricultural Situation in India, Vo. 19. No.12, Dec. 1965.
3. Lal C. : "Subsidy to Identified Beneficierics in SFDA and MFAL area "*Financing Agriculture*, Vol. 7 Annual 1975.
4. Pratap Narayan : Marketing Fertilisers Affordable for Farmers - Subsidies and Alternatives, Fertiliser News, Vol. 32, No. 10, Oct. 1987.
5. Ashok Gulati : *"Effective Protection and subsidies in Indian Agriculture - case of wheat and Rice"* Indian Journal of Agri. Eco, Vol. 42, No. 4, Oct-Dec, 1987.
6. Sinha S.P. and Jagadish Prasad : *"Impact of Farm subsidies on productivity, Income and Employment in Bihar – A case study", Agricultureal situation in India* Vol. XXXVIII, No. 6, Sept. 1983.
7. Joshi P.K. and Agnihotri A.K. : *"Impact of subsidy on income and equity under land reclamation"*, IJAE Vol. XXXVIII, No. 3 July – Sept, 1982, p. 252.
8. Randol P. Barker and Yujiro Hayami : *"Price support v/s Input subsidy for self-sufficiency in developing countries"*, American Journal of Agri. Eco, Nov, 1976. p. 617.
9. M.L. Jhingan : *Indian Economy*
10. Misra & Puri : *Indian Economy*
11. I.C. Dhingra : *Indian Economy*
12. Reports of Govt. of India.

రచయిత

ఆచార్య యస్. నారాయణ

BRAOU

భాగం - 23 : సమాంతర ఆర్థిక వ్యవస్థ- దాని పరిణామాలు
(Parallel Economy & Its Implications)

విషయక్రమం

23.0 లక్ష్యాలు

23.1 పరిచయం

23.2 గుప్తధనం తాలుకు అంచనాలు

23.3 జాతీయ ప్రభుత్వ విత్త, విధాన సంస్థ అధ్యయనం

23.3.1 డా. సూరజ్ బి. గుప్తా అధ్యయనం - నల్లధనం తాలూకు అంచనా

23.4 ఆర్థిక, సామాజిక వ్యవస్థపై గుప్తధన ప్రభావం

23.5 నల్లధనాన్ని వెలికి తీయడానికి ప్రభుత్వం తీసుకున్న చర్యలు

23.6 ముగింపు

23.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

23.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

23.0 లక్ష్యాలు

ఈ భాగంలో భారతదేశంలో నల్లధనం సమాంతరంగా పెరిగి ఆర్థిక వ్యవస్థ లక్ష్యాలకు భిన్న లక్ష్యాలను ఏర్పరుచుకొని ప్రభుత్వ చర్యలను విఫలం చేయడం జరుగుతున్నది. ఆదాయ అసమానతలను, రూపుమాపడం, పేదరిక నిర్మూలన, నిరుద్యోగ నిర్మూలన వంటి ఎన్నో మిగతా లక్ష్యాలు కూడ సాధించలేక పోవడానికి కారణం సమాంతరంగా పెరుగుతున్న నల్లధనమే భారతదేశంలో గుప్తధనం తాలూకు అంచనాలు, గుప్తధనం పెరగడానికి గల కారణాలు, ఆర్థిక సామాజిక వ్యవస్థ పై దీని ప్రభావం, ప్రభుత్వం తీసుకొన్న చర్యలు ఈ భాగంలోని ముఖ్య లక్ష్యాలు.

23.1 పరిచయం

ఏ దేశంలోనైనా నల్లధన రంగం ఆర్థికవ్యవస్థలో సమాంతరంగా (parallel) పెరిగి తన కార్యకలాపాలను కొనసాగించినప్పుడు ప్రణాళికలలో ఆ దేశ ప్రభుత్వం పెట్టుకొన్న లక్ష్యాలకు విరుద్ధంగా అది వ్యవహరించడంవల్ల ఆ ఆర్థిక వ్యవస్థ అనుకొన్న ఆర్థిక, సామాజిక ప్రయోజనాలు సాధించడం వీలుపడదు. నల్లధనం అనేది ఒక అనధికార వ్యవస్థ లేదా చట్టరహిత వ్యవస్థ. దీని చలామణి పెరిగితే ఇది చట్టబద్ధత గలిగిన ఆర్థిక వ్యవస్థకు సమాంతర వ్యవస్థగా రూపొంది ఆర్థిక వ్యవస్థ లక్ష్యాలకు భిన్న లక్ష్యాలను ఏర్పరచుకొని ప్రభుత్వ చర్యలను విఫలం చేయడంలో ప్రధాన పాత్ర వహిస్తుంది. ఉదాహరణకు మన ఆర్థిక వ్యవస్థ దీర్ఘకాలంలో సామ్యవాదరీతి సమాజ స్థాపన అనే ఒక లక్ష్యాన్ని పెట్టుకొని ప్రయత్నం చేసినప్పుడు అందుకు భిన్నంగా నల్లధనరంగం చలామణి చేసే

స్వార్థపరశక్తులు ప్రయత్నం చేస్తాయి. ఇందువల్ల ఆదాయఅసమానతలనురూపుమాపడం, పేదరిక నిర్మూలన, నిరుద్యోగ నిర్మూలన వంటి ఎన్నో మిగతా లక్ష్యాలు కూడా ఆర్థిక వ్యవస్థ సాధించలేకపోవడం వల్ల ఆ సమాజం ఆర్థికవృద్ధి, సాంఘిక న్యాయం అనే రెండు లక్ష్యాలు కుంటుపడతాయి. కాబట్టి ఇటువంటి సమాంతర వ్యవస్థను నడిపే నల్లధనరంగాన్ని నియంత్రించి చట్టబద్ధ ఆర్థిక వ్యవస్థ నడవడికను పటిష్ఠపరచవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

రెండో ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో మనదేశంలో ఈ నల్లధన రంగం యొక్క ఆవిర్భావం జరిగింది. యుద్ధకాలంలో కొన్ని అత్యవసర వస్తువుల కొరత తొలగించడానికి ప్రభుత్వం కంట్రోళ్ళను (controls) రేషనింగులను ప్రవేశపెట్టింది. ఇవి యుద్ధకాలం తర్వాత ముగియాలన్నప్పటికీ స్వాతంత్ర్యం తరువాత కూడా ఏదో కొంత మేరకు కొనసాగినాయి. ప్రణాళికాబద్ధమైన ఆర్థికవ్యవస్థను రూపొందించుకొని పెట్టుబడి మరియు ఉత్పత్తి పెంచడానికి ప్రయత్నాలు స్వాతంత్ర్యం తరువాత మొదలయ్యాయి. ప్రైవేటు, ప్రభుత్వ రంగాలు కలిసిన మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ ద్వారా ఆర్థికవృద్ధికి, సాంఘిక శ్రేయస్సు లక్ష్యాలుగా ఆర్థిక కార్యకలాపాలు కొనసాగాయి. రెండు రంగాలు కూడా పెట్టుబడి, ఉత్పత్తిని ప్రోత్సహించాయి.

స్వాతంత్ర్యం తరవాత ఆర్థిక కార్యకలాపాలు విస్తరించడంవల్ల, నల్లధనరంగం పెరుగుదల చాలా త్వరితగతిన జరిగిన ప్రభుత్వ విధానాల రూపకల్పనలో ప్రధాన పాత్ర నిర్వహించే స్థాయికి ఎదిగింది. దాని ప్రభావం ఉత్పత్తిని నిర్ణయించడమే కాక నల్లధనం ద్వారా అధికారం చెలాయించే ఒక పలుకుబడిగల వర్గాన్ని సృష్టించింది. కాబట్టి ఇది ఒక సమాంతర నల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థను సృష్టించింది. ఈ గుప్తధనం అనుభవించే వాళ్లంతా ఒక పలుకుబడిగల ధనిక వర్గంగా ఏర్పడి ఆదాయ అసమానతలు, ఆస్తుల అసమానతలను పెంచి పోషించారు. నల్లధనం వినియోగించే వారంతా ఆడంబర వినియోగదారులే. దాని చలామణి పెరిగిన కొద్దీ మన ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క రూపురేఖలు మారుతూ వచ్చి ఆర్థికవ్యవస్థపై ప్రభుత్వ అదుపు సన్నగిల్లింది. ఇటువంటి చరిత్ర గలిగిన గుప్తధన ప్రభావాన్ని సరిగా అవగాహన చేసుకోవాలంటే దానికి సంబంధించిన అంచనాలను విశ్లేషణ చేయాల్సిన అవసరం ఉంటుంది. వేర్వేరు కాలాలలో చేసిన కొన్ని అంచనాలు కింది విధంగా ఉన్నాయి.

23.2 గుప్తధనం తాలూకు అంచనాలు

భారతదేశంలో గుప్తధనాన్ని అంచనా వేయడానికి అనేక ప్రయత్నాలు జరిగాయి. స్థూలంగా ఈ అంచనాలు రెండు పద్ధతులను ఉపయోగించాయి. అవి :

I. ఆదాయపు పన్ను మినహాయింపు పరిధిపైబడిన వేతనేతర (Kaldor's Approach) ఆదాయాలను గుణించే కాల్డర్ పద్ధతి;

II. ద్రవ్య నిల్వ నిష్పత్తుల ఆధారంగా జరిగే ఆదాయ కార్యకలాపాల ద్వారా గుప్త ఆదాయాలను కనుక్కోవడం. దీనిని Edgar L. Feige's పద్ధతి అంటారు.

భారతదేశ పన్నుల సంస్కరణల సంఘం (Indian Tax Reforms Committee) ప్రత్యక్ష పన్నుల పరిశీలక సంఘం కాల్డర్ పద్ధతిని అవలంబించే నల్లధనాన్ని అంచనా వేశారు. D.K. Rangnekar (Editor, Times of India), O.P. Chopra లు కూడా స్వల్పతేడాతో కాల్డర్ పద్ధతి నవలంబించే అంచనా వేయడం జరిగింది. Feige's పద్ధతి ద్వారా పూనమ్ గుప్త (Poonam Gupta) సంజీవ్ గుప్త (Sanjeev Gupta) అంచనాలు వేశారు.

పై రెండు పద్ధతుల ననుసరించి వేసిన అంచనాలు, ఇంకొన్ని వేరే అంచనాలను కింది విధంగా నిర్వచించారు :

భారతదేశంలో గుప్తధన అంచనాలు (రూ.లు కోట్లలో)

సంవత్సరం	మార్కెట్ ధరలలో స్థూల జాతీయోత్పత్తి	కాల్డర్	వాంచూ కమిటీ	రాంగ్నేకర్	ఛోప్రా	పూనమ్ గుప్తా సంజీవ్ గుప్తా	NIPFP	సూరజ్ బి. గుప్తా
1953–54	9993	600 (6+)	-	-	-	-	-	-
1960–61	14946	-	-	-	916 (6.1)	-	-	-
1961–62	15879	-	700 (4.4)	1150 (7.2)	716 (4.5)	-	-	-
1962–63	16991	-	-	-	837 (4.9)	-	-	-
1963–64	19544	-	-	-	1452 (7.4)	-	-	-
1964–65	22897	-	-	-	1564 (6.8)	-	-	-
1965–66	23948	-	1000 (4.2)	2350 (8.8)	1439 (6.4)	-	-	-
1966–67	27461	-	-	-	1685 (6.1)	-	-	-
1967–68	32036	-	-	-	1816 (5.7)	3034 (9.5)	-	-
1968–69	33024	-	1400 (4.2)	2833 (8.6)	1318 (4.0)	4505 (13.4)	-	-
1969–70	36580	-	-	3080 (8.4)	2714 (7.4)	5459 (14.9)	-	-
1970–71	40177	-	-	-	2062 (5.1)	8900 (22.2)	-	-
1971–72	43266	-	-	-	1392 (3.2)	12355 (28.6)	-	-
1972–73	47750	-	-	-	1795 (3.8)	15195 (31.8)	-	-
1973–74	58863	-	-	-	4757 (8.1)	15895 (27.0)	-	-
1974–75	69755	-	-	-	8611 (12.3)	14518 (20.8)	–	-
19775–76	72698	-	-	-	7292 (10.0)	18458 (25.4)	9958 to 11870 (15 to 18)	-
1976–77	76937	-	-	-	8098 (10.5)	30015 (39.0)	-	-
1977–78	86860	-	-	-	-	34335 (39.5)	-	-
1978–79	96080	-	-	-	-	46867 (48.8)	-	-
1980–81	122226	-	-	-	-	-	20362 to 23678 (18 to 21)	50977 (41.7)
1983–84	185991	-	-	-	-	-	31,584 to 36784 (18 to 21)	85,208 (45.8)
1987–88	294408	-	-	-	-	-		149297 (51.7)

Note : Figures in brackets indicate black income as percentage of GNP at price in the respective year.

BRAOU

పై అంచనాలన్నింటిలో పూనమ్, సంజీవ్ గుప్తాల అంచనాలు ఎక్కువ నల్లధనం ఉన్నట్లు గుర్తించాయి. వీరి అంచనా ప్రకారం దాదాపు స్థూల జాతీయాదాయంలో 49 శాతం గుప్త ధనమే. మిగతా అంచనాలను పరిశీలిస్తే అవి అన్నీ కేవలం జాతీయాదాయంలో సుమారు 10 మాత్రమే ఉంటుందని తెలిపారు. గుప్తాల అంచనా చాలా ఎక్కువని కొందరు అనుమానాన్ని వ్యక్తం చేశారు. మిగతా అంచనాలు చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. కేవలం 10 శాతం జాతీయాదాయంలో గుప్త ధనం చలామణి అయితే ఆందోళన పడవలసినంత అవసరం ప్రజలకు గాని ప్రభుత్వానికి గాని లేదు. అందువల్ల మిగతా అంచనాలన్నీ తక్కువ అంచనాలని చాలామంది అభిప్రాయం. వాస్తవమైన అంచనా ఈ రెండింటి మధ్య ఉంటుందని అనుకోవడం సమంజసం. ప్రఖ్యాత అర్థశాస్త్రవేత్త మాల్కమ్ ఆది శేషయ్య (Malcolm S. Adisheshaiah) ప్రకారం సుమారు రూ॥లు 59,000 కోట్ల నల్లడబ్బు చలామణిలో ఉంది. ఇది జాతీయాదాయంలో దాదాపు 40 శాతంగా ఉంటుందని అంచనా. అట్లాగే అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి (IMF) సిబ్బంది పరిశీలన ప్రకారం మన దేశంలో గుప్తధనం జాతీయాదాయంలో 50 శాతంగా ఉంటుంది. దీనిని బట్టి దాదాపు సగం జాతీయార్థిక వ్యవస్థ నల్లడబ్బుతోనే నడుస్తున్నదని చెప్పవచ్చు.

23.3 జాతీయ ప్రభుత్వ విత్త, విధాన సంస్థ అధ్యయనం

(National Institute of Public Finance and Policy (NIPFP))

ప్రపంచ బ్యాంకుకు చెందిన Dr. S. Acharya ఆధ్వర్యంలో NIPFP వారు గుప్తధనంపై ఒక అధ్యయనం జరిపారు. ఈ అధ్యయనం ప్రఖ్యాత విత్త నిపుణులు ఆచార్య రాజా చెల్లయ్య (Prof. Raja Chellaiah) గారి పర్యవేక్షణలో జరిగింది. వీరి ప్రకారం పన్నుల అధికారులకు లెక్క చూపని డబ్బంతా నల్ల ధనమే. లెక్కలు చూపని ధనమంతా నల్లధనమేనని వీరు నల్లధనానికి ఒక కొత్త నిర్వచనమిచ్చారు. వీరి ప్రకారం అన్ని నల్లధన వనరుల ఆధారంగా దాని మొత్తం పరిమాణాన్ని రూ॥లు 9,958 కోట్ల నుండి 11,870 కోట్ల మధ్య 1975-76లోను, రూ॥లు 20,362 కోట్ల నుంచి 23,678 కోట్ల మధ్య 1980-81లోను ఉంటుందని అంచనా. స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో ఇది పై సంవత్సరాలలో 15 నుంచి 18 శాతం, 18 నుంచి 21 శాతం మధ్య ఉంటుంది. వీరందించిన సమాచారం ప్రకారం 1980-81లో సుమారు 48 శాతం గుప్తధనం వ్యక్తి ఆదాయపు పన్నుల ఎగవేతల వల్ల, 28 శాతం ఉత్పత్తికి సంబంధించిన లెక్కలు తక్కువ చూపడంవల్ల, 18 శాతం స్థిరాస్తులను తక్కువ విలువ ప్రకారం రిజిస్ట్రేషనువల్ల నల్లధనం ఉత్పన్నమవుతోంది. ఈ మూడు కలిసి దాదాపు 94 శాతం గుప్తధన ఉత్పత్తికి తోడ్పడ్డాయి. వివిధ గుప్తధన ఆధారాల నుంచి వీరి అంచనాలు కింది విధంగా ఉన్నాయి.

భారతదేశంలో గుప్తధనం అంచనా (కోట్ల రూ॥లలో)

	1975-76	1980-81
1. స్థూల వ్యక్తుల ఆదాయం నుంచి	3,741	9,813
2. తక్కువ ఉత్పత్తులు చూపడం వల్ల	3,318 నుండి 4,978	5,713 నుంచి 8,750
3. స్థిరాస్తుల రిజిస్ట్రేషన్ విలువ తగ్గించడంవల్ల	2,256	3,664
4. ప్రభుత్వరంగ పెట్టుబడి నుండి (leakages)	335 నుంచి 503	720 నుంచి 1071
5. ప్రైవేటు కార్పోరేటురంగ (leakages)	169 నుంచి 253	217 నుంచి 325
6. ఎగుమతులలో తప్పుడు లెక్కల వల్ల	139	235
7. గుప్తధన మొత్తం	9,958 నుంచి 11,870	20,362 నుంచి 23,678
8. స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో నల్లధన శాతం	15 నుంచి 18 శాతం	18 నుంచి 21 శాతం

NIPFP 1980-81లో జాతీయోత్పత్తిలో నల్లధన శాతాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకొని 1983-84లో కూడా అంచనా వేశారు. వీరి అంచనా ప్రకారం పై సంవత్సరంలో గుప్తధనం రూ॥లు 31,584 కోట్ల నుంచి రూ॥లు 36,784 కోట్ల మధ్య ఉంటుంది. అంటే ఇది స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో దాదాపు 18 శాతమన్నమాట. మిగతా అధ్యయనాలకంటె NIPFP వారి అధ్యయనం వాస్తవానికి చాలా దగ్గర ఉన్నప్పటికీ వీరి అంచనా కూడా చాలా తక్కువేనని కొందరు విమర్శించారు.

23.3.1 డా॥ సూరజ్ బి. గుప్తా అధ్యయనం - నల్లధనం తాలూకు అంచనా

డా॥ సూరజ్ బి. గుప్తా (Suraj B. Gupta) మూడు సంవత్సరాలలో నల్లధనం అంచనాలను ఇచ్చారు. ఇతని ఉద్దేశంలో NIPFP అంచనా చాలా తక్కువగా వేసింది. ప్రధానంగా ఒక్క కార్పోరేటు రంగంలో దాదాపు 30 శాతం పన్ను ఎగవేత ఆదాయం ఉంటుందని ఇతని అభిప్రాయం. ఇది NIPFP వారు లెక్కలోకి తీసుకోలేదు. ఎక్సయిజు పన్ను ఎగవేత దాదాపు 40 శాతం ఉంటుంది. కస్టమ్స్ సుంకాలలో దాదాపు 30 శాతం, సేల్స్‌టాక్స్, వినోదపు పన్ను, రాష్ట్ర ఎక్సయిజు పన్నులు మూడింటిని కలిపితే వచ్చే ఆదాయంలో దాదాపు 47 శాతం ఎగవేత జరుగుతుందన్నారు. ఇవేగాక లంచాలు, ప్రభుత్వ ఖర్చులను మింగడంవంటి ఎన్నో ఆధారాలు నల్లధనం చలామణి పెరగడానికి దారితీస్తున్నాయి. కింది పట్టిక పూర్తి వివరాలను తెలుపుతుంది.

ఎస్.బి. గుప్తాగారి నల్లధనం తాలూకు అంచనాలు (కోట్ల రూ॥లలో)

ఆధారం	1980-81	1983-84	1987-88
1. ఆదాయపన్ను ఎగవేత	14,665	22,319	34,329
2. కార్పొరేటురంగంలో పన్ను ఎగవేత	393	743	1,030
3. రియల్ ఎస్టేట్‌లోని గుప్త లాభాలు	5260	9089	18,847
4. ఎక్సయిజు పన్ను ఎగవేత	4,333	6,815	10,951
5. కస్టమ్స్ సుంకాల ఎగవేత	1,463	2,424	5,953
6. స్మగ్లింగ్ నుంచి నల్లధనం	1200	7,000	12,000
7. ఎగుమతులలో గుప్తధనం రాబడి	1007	1,466	2,361
8. రాష్ట్ర పన్నుల ఎగవేత	5,674	8,447	16,131
9. ప్రభుత్వ ఖర్చులో గుప్తధన రాబడి			
a) రాష్ట్రాలు	4,093	5,682	11,580
b) కేంద్రం	1,861	3,102	4,950
10. ప్రైవేటు కార్పోరేటు రంగం నుంచి గుప్తరాబడి	531	1010	1,724
మొత్తం (1 to 10)	50,977	85,208	149,297

Source : S.B. Gupta, **Black Income in India,** 1992, p. 146.

BRAOU

పై పట్టిక ద్వారా మన దేశంలో 1980-81 నుంచి 1987-88 మధ్య నల్లధన పరిమాణం దాదాపు 51 వేల కోట్ల నుంచి 1,49,297 కోట్లకు పెరిగింది. సంవత్సర సగటు పెరుగుదల రేటు ఈ కాలంలో 16.54 శాతంగా ఉంది. స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో గుప్తధనం యొక్క శాతం 41.7 నుంచి 50.7 శాతానికి 1980-81, 1987-88 మధ్య పెరిగింది. ఇది గణనీయమైన పెరుగుదల. మన దేశంలో మొదటి 100 శాతం ధనిక వర్గం గుప్తధనాన్ని పెంచి పోషించింది. ఈ కుటుంబాలలో సగటున గుప్తధనం పరిమాణం రూ॥లు 36,900ల నుంచి రూ॥లు 54,093లకు 1980-81, 1987-88 మధ్య పెరిగిందని గుప్తాగారి అభిప్రాయం. సగటున ప్రతి ధనిక కుటుంబ గుప్తధన పెరుగుదల రేటు 46.5 శాతంగా ఉంది.

పై అంచనాలన్నీ గుప్త ధన పరిమాణాన్ని, మన స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో దాని భాగాన్ని తెలియచేశాయి. అంచనాలలో వైవిధ్యం ఉన్నప్పటికీ గుప్తధనం పరిమాణం చాలా ఆందోళనకరంగా పెరుగుతూ వచ్చిందనే వాస్తవాలను తెలుపాయి. ఏ రకమైన అదుపు చర్యలు లేకుంటే ఈ ధనం వాస్తవంగా సమాంతర ప్రభుత్వాలను నడుపుతాయనడంలో సందేహం లేదు.

23.4 ఆర్థిక, సామాజిక వ్యవస్థపై గుప్త ధన ప్రభావం

గుప్తధనం ఆవిర్భావం, చలామణి కాలక్రమంలో దాని పెరుగుదల ఎన్నో విధాలుగా భారత ఆర్థిక వ్యవస్థపై దుష్పరిణామాలను కలుగజేస్తుంది. కాబట్టి దాని ప్రభావం గురించి విశ్లేషణ చేయడం చాలా అవసరం.

I. గుప్తధనం యొక్క ప్రత్యక్ష ప్రభావం ప్రభుత్వ ఖజానాపై సూటిగా పడుతుంది. నల్లధనం వృద్ధి పన్ను ఎగవేత వల్ల జరిగితే ప్రభుత్వ పన్నుల రాబడి తగ్గుతుంది. దీనిని పూడ్చడానికి ప్రభుత్వం ఎక్కువ పన్నులు విధించవలసివస్తుంది. ఇందువల్లనే భారతదేశంలో తిరోగామి పన్ను పద్ధతి (Regressive tax Structure) వృద్ధి చెందిందని చాలామంది అభిప్రాయం. నల్లధనం, పన్ను ఎగవేత రెండూ ఒకదానిపై ఒకటి పెనవేసుకొని ఉంటాయి. ఇవి రెండూ కలిసి నీతిమంతమైన పన్ను చెల్లింపుదారునిపై భారమవుతాయి. ఆదాయం, ఆస్తుల అసమానతలకు దారి తీస్తాయి. పన్ను ఎగవేతదార్లు మాత్రం ఆడంబర వినియోగం పెంచుకోవడానికి నల్లధనం దోహదపడుతుంది. డి.కె. రాంగ్నేకర్ (D.K. Rangnekar) ప్రకారం పన్ను చెల్లింపుదారుల ఆదాయాలు పడిపోతుంటే, ఎగవేతదార్ల ఆదాయాలు, ఆడంబర వినియోగాలు పెరిగి ఆస్తులు, ఆదాయ అసమానతలు వృద్ధి చెందడానికి దారితీస్తున్నాయి.

BRAOU

II. వ్యాపారస్తులు పెట్టుబడిదార్లు పన్ను ఎగవేసిన గుప్తధనంతో విలాస వస్తువులపై వినియోగాన్ని హెచ్చిస్తారు. దీని ప్రదర్శన ప్రభావం (Demonstration Effect) సమాజంలోని అన్ని వర్గాల ప్రజలపై ఉంటుంది. అత్యవసర వస్తువుల స్థానంలో విలాసవస్తువుల ఉత్పత్తి పెరిగి అల్పాదాయ వర్గాల వస్తువులకు కొరత ఏర్పడుతుంది. దీని పర్యవసానంగా అత్యవసర వస్తువుల ధరలు పెరిగి అల్పాదాయాల వారి వాస్తవ ఆదాయాలు పడిపోతాయి. ప్రణాళికలలో మనం ఉద్దేశించిన లక్ష్యాలకు ఆర్థిక వ్యవస్థలో జరిగే ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలకు మధ్య సంబంధం లేకుండా పోతుంది.

III. గుప్తధనం చలామణి చాలా ఖరీదైన వజ్రాలు (రాళ్లు), బంగారు నగలు మొదలైన అనుత్పాదక వస్తువులపై పెట్టుబడికి దోహదం చేసి ఉత్పాదకరంగంలో పెట్టుబడిని కుంటుపరుస్తుంది. ఆర్థిక కార్యకలాపాలలో ద్రవ్య చలామణి తగ్గుతుంది. ఉత్పత్తి పెరుగుదల నిరోధిస్తుంది.

IV. గుప్తధనం వల్ల ఇంటి ఆస్తులు పెంచుకోవడం, విలాసవంతమైన ఇళ్లు కట్టుకోవడం మొదలైనవి ప్రోత్సహించబడతాయి. ఆస్తులను కృత్రిమంగా విలువ తగ్గించి రిజిస్ట్రేషనులు జరుగుతాయి. దీనివల్ల చాలా

నల్లధనాన్ని వెలికితీసి వాడుకోవచ్చు. నల్లధనం పెరుగుదల వల్ల భూముల, ఇళ్ల ధరలు బాగా పెరుగుతున్నాయి. దేశ శ్రేయస్సు దృష్ట్యా చూస్తే మన ఆర్థిక వ్యవస్థకు ఇది ఒక పెద్ద గొడ్డలి పెట్టు.

V. సాధారణంగా నల్లధనం కొంత డబ్బు రూపంలో ఉంటుంది కాబట్టి ఇది ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్యత్వాన్ని పెంచుతుంది. దీనిని నల్ల ద్రవ్యత్వం (Black Liquidity) ను పెంచడంవల్ల నల్ల బజారు వృద్ధి చెందుతుంది. దీని పర్యవసానంగా ప్రభుత్వం ఎప్పుడైనా పరపతి నియంత్రణను (Credit control) అమలు పరచితే దాని ప్రభావం ద్రవ్యత్వాన్ని తగ్గించడంలో ఏమాత్రమూ ఉండదు. ప్రభుత్వ నియంత్రణ ఆర్థిక వ్యవస్థపై లేకపోవడం వల్ల ధరలు అదుపు తప్పి ద్రవ్యోల్బణంకు దారితీస్తుంది. అనధికార గుప్త ఆర్థిక వ్యవస్థ అధికార ప్రభుత్వానికి పోటీగా చలామణి అవుతుంది.

VI. గుప్తధనం మన దేశ ద్రవ్యవనరులను విదేశాలకు తరలించడంలో సహాయపడుతుంది. ఎగుమతి వస్తువుల విలువ తగ్గించడం, దిగుమతి వస్తువుల విలువ పెంచడం వంటి చెడు కార్యకలాపాలు నల్ల ధనం ముసుగులో చలామణి అవుతాయి. ఒక ప్రఖ్యాత అంతర్జాతీయ అధ్యయనం ప్రకారం 1975 నుంచి 1983 మధ్య 120 బిలియన్ డాలర్ల గుప్త ఆదాయం వెనుక బడిన దేశాలనుంచి అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలోకి వివిధ ఆస్తుల రూపంలోకి తరలించడం జరిగింది. ఇది వెనకబడిన ఆర్థిక వ్యవస్థల అభివృద్ధికి ఒక ప్రత్యేక నిరోధక శక్తిగా పనిచేస్తుంది.

VII. గుప్త ధనం పోగుచేసే వారు దానిని రక్షించుకోవడానికి గూండాలను, దళారీలను పోషించి దేశ రక్షణకు భంగం కలిగించే కార్యకలాపాలు కొనసాగిస్తారు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో క్రమశిక్షణ క్షీణిస్తుంది.

VIII. గుప్తధనం మన రాజకీయ వ్యవస్థను కూడా పూర్తిగా లంచగొండి వ్యవస్థగా మార్చి వేసింది. ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు, రాజకీయ నాయకులు వీరివద్ద నుంచి విరాళాలను వసూలు చేయడంవల్ల ప్రభుత్వమంటే ప్రజలలో భయం సన్నగిల్లుతోంది. లంచగొండిరాజకీయ వ్యవస్థ రాజ్యం ఏలినప్పుడు సమాజ శ్రేయస్సు ముఖ్యంగా సాంఘిక న్యాయానికి తావులేకుండా పోతుంది.

పై విశ్లేషణ వల్ల గుప్తధనం చలామణి ఆర్థిక వ్యవస్థకు ఒక క్యాన్సరువ్యాధి వంటిదని దానిని ఆదిలోనే తుంచి వేయకుంటే అది పెద్ద వృక్షమై ఆర్థిక వ్యవస్థను కూకటివేళ్లతో పెకలించే ప్రమాదముంటుంది. కాబట్టి గుప్తధన ప్రభావవల్ల ఏర్పడే సామాజిక ఆర్థిక దుష్పరిణామాల గురించి ప్రజలు, ప్రభుత్వం జాగరూకతతో తెలుసుకొని దానిని నియంత్రించడానికి తగిన చర్యలు తీసుకోవాల్సి అవసరం ఎంతైనా ఉన్నదని మనమంతా గమనించాలి.

నల్లడబ్బు పెరుగుదలకు తోడ్పడిన కారకాలు-

నల్లధనం పెరగడానికి చాలా కారణాలు దోహదపడ్డాయి. వాటి విశ్లేషణ వల్ల మనకు నల్లధనం పుట్టుక, పెరుగుదల వ్యాప్తి గురించిన అవగాహన ఏర్పడుతుంది. కొన్ని ముఖ్యమైన దోహదకాలను క్రింద ఇవ్వడం జరిగింది.

I. సాధారణంగా వ్యక్తులంతా తమవద్ద ఉన్న డబ్బుపై చట్టబద్ధమైన రాబడికంటె ఎక్కువ రావాలని ఆకాంక్షిస్తున్నారు. మనదేశంలో చాలా కాలంవరకు ఆదాయంపన్ను రేటు చాలా పెచ్చుగా ఉండేది. ఇంతే దాదాపుగా అత్యధిక స్థాయిలో 97.5గా ఉండేది. దానివల్ల చాలామంది ప్రభుత్వ విత్త నిపుణులు మనది ప్రపంచంలో కెల్లా ఎక్కువ పన్ను విధించే దేశమన్నారు. వాంఛూ కమిటీ (Wanchoo Committee) వారుకూడా ఆదాయపు పన్ను గరిష్ఠంగా 75 శాతాన్ని మించి ఉండరాదన్నారు. దానితో సామ్యవాద భావాలు గలవారు మాత్రం ఏకీభవించరు. ఆచార్య కె. యన్. కాబ్రా గారు (Prof. K. N. Kabra) మనదేశ వివిధ ఆదాయ స్థాయిలలో పన్ను ఎగవేతల గురించి విశ్లేషణ చేశారు. కింది పట్టిక ద్వారా వివరాలను తెలుసుకోవచ్చు.

BRAOU

పన్ను ఎగవేతకు సంబంధించిన అంచనాలు
(కార్పొరేటు రంగం మినహా)

(కోట్ల రూ॥ లలో)

	సంవత్సరం	సంభావ్య పన్ను ఆదాయం	వాస్తవ పన్ను ఆదాయం	ఎగవేసిన పన్ను ఆదాయం	రాబడిలో ఎగవేత రాబడి శాతం
1.	1971-72	2427	537	1890	77.9
2,	1972-73	2524	630	1894	75.0
3.	1974-75	3850	874	2976	77.3
4,	1975-76	4313	1214	3099	71.9
5,	1976-77	4915	1194	3721	75.7
6,.	1977-78	5470	1002	4460	81.7
7.	1978-79	6562	1177	5305	82.1

Source : K.N. Kabra, The Black Ecomony of India Problems and Policies, P. 107.

పై పట్టిక ననుసరించి పన్ను ఎగవేత 80 శాతం పైగా ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది. ఈ ఎగవేసినపన్ను ఆదాయమంతా నల్లధనమవుతుంది. దీనిని తిరిగి ఎక్కువ రాబడిగల చట్టబద్ధంకాని కార్యకలాపాలలోనే పెడతారు. ఇది దృష్టిలో ఉంచుకొనే భారత ప్రభుత్వం గరిష్ఠ పన్ను స్థాయిని చాలా తగ్గించింది. ప్రస్తుతం గరిష్ఠ పన్ను స్థాయి కేవలం 40 శాతం ఉంది. పన్ను రేటు తగ్గితే పన్ను ఎగవేత తగ్గుతుందని చాలా మంది ఆర్థిక నిపుణుల అభిప్రాయం.

II. కొంతమంది అభిప్రాయంలో నియంత్రణలు పర్మిట్లు(Permits) లైసెన్సులు మొదలైనవి ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఎక్కువ ప్రవేశ పెడితే నల్లధనం ఎక్కువ చలామణిలోకి రావడం వృద్ధికావడం జరుగుతుంది. ఇది లంచాలకు దారితీసి నల్లధనాన్ని ప్రోత్సహిస్తుంది. నియంత్రణలు (Controls) సబ్సిడీలు (Subsidies)పైన నియమించిన డగ్లీ కమిటీ (Dagli Committee) ప్రకారం "ధరలు పంపిణీ పై అదుపులు గతంలో ఎప్పుడు నల్లధనం అభివృద్ధికి దారితీశాయి.

BRAOU

III. రాజకీయ పార్టీలకు కావలసిన ముఖ్యంగా ఓట్లకోసం చేసే ఖర్చంతా నల్లధనం గల పెద్ద పెద్ద వ్యాపారస్తులదే నని చెప్పవచ్చు. ఈ రకంగా ఎన్నికలపై ఖర్చుచేసి గెలిచిన పార్టీ నాయకుల ద్వారా తమకు అనుకూలమైన వ్యాపార విధానాలను వ్యాపారస్తులు రాజకీయ నాయకులు రూపొందించేట్లు చేసి లాభపడటం మనదేశంలో పరిపాటే. రాజకీయ అనిశ్చితత్వం దేశంలో ఈమధ్య కాలంలో ఎక్కువచోటు చేసుకొంటున్నాయి. ఇటువంటి రాజకీయ వ్యవస్థకు నల్లధనాన్ని అదుపులో పెట్టాలనే చిత్తశుద్ధి ఉండదు. కాబట్టి నల్లధనం చలామణి జరుగుతుంది. అందువల్ల రాజకీయ పార్టీల డొనేషన్లకు వ్యాపారస్తులు మరియు పారిశ్రామిక వేత్తల నల్లధనం మధ్య ఉండే సంబంధాన్ని పెంచడానికి ప్రయత్నం చేయాలి.

IV. పన్ను చట్టాలను ముఖ్యంగా సేల్స్‌టాక్సు, ఎక్సైజు సుంకాలు, స్టాంపుడ్యూటీలు మొదలయినవి సరిగా అమలు చేయకపోవడంవల్ల కూడా నల్లధనం చలామణి అవుతోంది. ఇవి సక్రమంగా అమలు కాకపోవడానికి కారణం లంచగొండితనమే. ఈ పన్నుల ఎగవేత హోల్‌సేల్ దగ్గర నుంచి రిటేలర్ వరకు పాకి నల్లధనం వృద్ధి అవుతోంది. పెద్ద పారిశ్రామిక వేత్తలపై ప్రభుత్వం చాలా మెతక వైఖరి అవలంభించడం వల్ల పన్ను రాబడితగ్గుతోంది. ఆర్థిక మంత్రిత్వశాఖ ఆధారం ప్రకారం ఫిబ్రవరి 28, 1990 నాటికి దాదాపు 224 కోట్లు రూపాయల పన్ను రూపంలో ఆదాయం 20 గుత్తాధిపత్య సంస్థల నుంచి రావలసినది పెండింగ్‌లో ఉన్నట్లు తెలుస్తున్నది. ఇందులో మోది (Modis) సింఘానియా, టాటా, బిర్లా, మఫత్‌లాల్, శ్రీరాం, థాపర్ వంటి పెద్ద పెద్ద సంస్థలున్నాయి.

V. ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలలో కూడా నల్లధనంచాలా ఉంది. మంత్రులు, ప్రభుత్వాధికారులు, పెద్ద పెద్ద ప్రాజెక్టులకు సంబంధించిన కాంట్రాక్టర్ల మధ్య ఉండే సంబంధాలు నల్లధనం వృద్ధిని ప్రేరేపిస్తున్నాయి. మనం తరచుగా దిన పత్రికలలో టెండర్లలో జరిగే అవకతవకల గురించి చదువుతుంటాం రాజకీయ అస్థిరత్వం ఉండే దేశం ఏమంత్రి వర్గం ఎప్పుడు పోతుందో తెలియదు. అందుకే పదువులు ఉన్నప్పుడే రాజకీయ నాయకులు జాగ్రత్తపడి నల్లధనాన్ని ప్రభుత్వం రంగం నుంచి ప్రోగుచేసుకోంటుంటారు. ప్రభుత్వ రంగాలలో జరిగే అక్రమాలను (Scandals) గురించి మనం చదువుతుంటాం. ఒక్కొక్క అక్రమం వెనుక కొన్ని కోట్ల రూపాయల నల్లధనం వృద్ధి అవుతుంది.

ప్రభుత్వం రూపొందించే చట్టాలలోని లొసుగులను ఆధారం చేసుకొని వ్యాపారస్తులు, ఉద్యోగులు, రాజకీయ నాయకులు అందరూ కూడా నల్లధనం అభివృద్ధికి దోహదం చేస్తున్నారు. అందువల్లనే నల్లధనం ఎప్పుడూ సమాంతర ప్రభుత్వం నడుపుతుంది.

23.5 నల్లధనం వెలికి తీయడానికి ప్రభుత్వం తీసుకొన్న చర్యలు

స్వాతంత్ర్యం వచ్చినతరవాత మన ప్రభుత్వం నల్లధనం చలామణివల్ల కలిగే దుష్పరిణామాలను గమనించి ఎన్నో రకాల చర్యలను కాలానుగుణంగా చేపట్టడం జరిగింది. అందులో కొన్ని ప్రధాన చర్యలను గురించి ఇక్కడ చర్చించడం జరిగింది.

పన్ను ఎగవేతలను అరికట్టడానికి సూచనలను సలహాలను ఇవ్వడానికి పన్నుల పరిశీలక సంఘం Taxation Enquiry Commission) ప్రత్యక్షపన్నుల పాలన పరిశీలక సంఘం (Direct Taxes Enquiry Committee) పాలనా సంస్కరణల సంఘం. (Administrative Reforms Commission) వంటి ఎన్నో సంఘాలను ప్రభుత్వం నియమించింది. ఈ సంఘాలు ప్రభుత్వానికి సూచనలు ఇచ్చినప్పటికీ ఆ సూచనలను చిత్తశుద్ధితో అమలుజరపకపోవడంవల్ల అవి నీటిపై రాతలుగానే మిగిలాయి. ఒక్కోసారి చాలా నీతిమంతమైన అధికారులను పన్ను ఎగవేత దారులను పట్టుకొన్నేప్పుడు రాజకీయ నాయకులు ఉద్యోగస్తులనే అవమానపరచి పన్ను ఎగవేత దారులపై ఉదారంగా ప్రవర్తించడం చాలా మార్లు జరిగింది. కాబట్టి పన్ను చట్టాలను సమర్ధవంతంగా అమలుపరిచి నల్లధన నిల్వలను అరికట్టాలంటే రాజకీయ చిత్తశుద్ధి అవసరం.

BRAOU

II. ద్రవ్య చలామణిని అరికట్టడం (Demonetisation) ద్వారా నల్లధనం వెలికితీయవచ్చని చాలామంది ఆర్థిక వేత్తలు రాజకీయ నాయకులు భావిస్తారు. 1946లో ఒకసారి డిమానిటైజేషన్ (Demonetisation) జరిగినప్పటికీ అది చాలా కొద్ది మేరకే జరగడంవల్ల అనుకొన్న ఫలితాల నివ్వలేదు. 1978లో రెండో సారి రూ॥లు వెయ్యి, రూ॥కోట్లు ఇందులో రూ॥ లులో 70 కోట్లు బ్యాంకులు, ప్రభుత్వ ఖజానాలలోనే ఉండేవి. కేవలం 55 కోట్ల రూ॥లు మాత్రమే నల్లధనం వెలికితీయడం జరిగింది. దీనివల్ల పెద్ద ప్రభావం అగుపించలేదు. నల్లధనం కేవలం డబ్బు రూపంలోనే కాకుండా బంగారం, ఇళ్లు, ఇళ్లస్థలాలు, అనేక రీతులలో ఉంటుంది కాబట్టి కేవలం డీమానిటైజేషన్ ((Demonetisation)) వల్ల నలధనాన్ని అరికట్టలేం.

(III. స్వచ్ఛందంగా నల్లధనాన్ని ప్రకటిస్తే ఎటువంటి శిక్ష విధించమని కూడా ప్రభుత్వం ఎన్నో మార్లు ప్రకటించింది. ప్రథమంగా 1951లో ఒకసారి స్వచ్ఛంద ప్రకటన పథకాన్ని (Voluntary Disclosure Scheme) ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టింది. దానివల్ల కేవలం 71 కోట్ల రూ॥లు మాత్రమే వెలికి వచ్చాయి. 1965 సం॥ లో రెండో సారి 60:40 నిష్పత్తిలో స్వచ్ఛందప్రకటన ప్రథకాన్ని ప్రభుత్వం ప్రవేశ పెట్టింది. ప్రకటించిన నల్లధనంలో కేవలం

60 శాతానికి మాత్రమే పన్ను విధించి మిగతాది వదలివేయడం జరిగింది. కేవలం రూ॥ లు 31 కోట్లు మాత్రమే ఇందువల్ల వెలికి వచ్చాయి. 1968 సంవత్సరం వరకు మొత్తం రూ॥ లు 519 కోట్లు మాత్రమే వెలికి తీయడం సాధ్యమయింది కాబట్టి ప్రత్యక్షపన్నుల పరిశీలక సంఘంవారు దీనిని వ్యతిరేకించారు. అంతే కాకుండ నల్లధన యజమానులు ప్రతి సారి కొంత నల్లధనాన్ని చట్టబద్ధ ద్రవ్యంగా మార్చుకోవడానికి అవకాశం కల్పించింది. 1975లో ప్రభుత్వం మరొకసారి నల్లధనం, ఆస్థికి సంబంధించిన పథకాన్ని ప్రవేశ పెట్టింది (voluntary discosure scheme of income and wealth). అప్పుడు అత్యవసర పరిస్థితి ఉన్నందువల్ల ప్రజలు భయపడి చాలా వరకు తమ వద్ద ఉన్న నల్లధనాన్ని ప్రకటించారు. దాదాపు రూ॥ లు 1578 కోట్ల విలువ కలిగిన నల్లధనం ఆస్తుల వెలికి వచ్చాయి. కాని తరవాత వచ్చిన ప్రభుత్వాలు దీనిని పెద్దగా పట్టించుకోలేదు.

IV. నల్లధనాన్ని ఉత్పాదక రంగాలలోకి మళ్లించడానికి 1981లో భారత ప్రభుత్వం ప్రత్యేక బాండ్ల పథకాన్ని Special Bearer Bonds Scheme) ప్రవేశ పెట్టింది. ఈ ప్రత్యేక బాండులు రూ॥ లు 10,000ల ముఖ విలువ కలిగి 10 సం॥ ల తరువాత తిరిగి చెల్లించే విధంగా జారీ చేశారు. ఈ బాండ్లను తీసుకొనే వారికి 12,000 రూ॥ లు ఫలాన కాలంతరువాత చెల్లించడం జరుగుతుంది. వీరిని కొనుగోలు చేసే వారిని ఎటువంటి ప్రశ్నలకు గురి చేయడం జరగదు. 1982 - 83 బడ్జెట్ ప్రకారం ప్రత్యేక బాండ్లవల్ల రూ॥ లు 875 కోట్లు ప్రభుత్వానికి సమకూరింది. దీనివల్ల కూడా పెద్దగా ఫలితం సమకూరలేదు.

పై చర్యలన్నీ సమగ్రమైనవి కాకపోవడం వల్ల నల్లధనాన్ని వెలిక తీయడంలో ప్రభుత్వం విఫల మైనదనే వాదన బయలుదేరింది.

పైన వివరించిన చర్యలన్నీ నల్లధనాన్ని అరికట్టడానికి భారత దేశం లాంటి మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థలలో సరిఅయినవనే చెప్పవచ్చు. మనది ప్రజాస్వామ్యం కాబట్టి మనమవలంబించే చర్యలు కూడా ప్రజలకు సమ్మతంగా ఉండాలి అలా లేనప్పుడు ప్రజలు సహకరించకపోవడంవల్ల ప్రభుత్వ చర్యలు విఫలమవుతాయి. ప్రభుత్వ చర్యలవల్ల ఆశించిన ఫలితాలు సమకూరవలెనంటే నిబద్ధత (Committment) సమర్థవంతమైన ఉద్యోగిస్వామం, రాజకీయ వ్యవస్థ అవసరం. ఇవి లోపించినప్పుడు ఎంతమంచి చర్యలను ప్రభుత్వం చేపట్టినప్పటికీ అవి నీటిగారిపోయే ప్రమాదముంటుంది. అందులో నల్లధనం కలిగిన వారు రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా ఉన్నత వర్గాలకు చెంది చాలా పలుకుబడి (influence) కలిగిన వ్యక్తులు కాబట్టి అటువంటి వారికి సంబంధించిన వ్యతిరేక చర్యలు తీసుకొనే ప్రభుత్వాలు చాలా నిబద్ధత కలిగినవి, నైతిక శుద్ధి కలిగినవి అంటూ ఉండాలి. ప్రజలే శంకించే మంత్రులు, ఉద్యోగి స్వామ్యం, రాజకీయ పార్టీలు ప్రభుత్వాలు నడిపితే నల్లధనం వెలికితీత చర్యలు కంటితుడుపులు గానే మిగిలి ప్రజల నమ్మకాలు సడలే ప్రమాదముంది.

BRAOU

23.6 ముగింపు

భారతదేశంలో రెండో ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో ఈ నల్లధన యుగం యొక్క ఆవిర్భావం జరిగింది. తదుపరిప్రభుత్వం కంట్రోళ్ళను, రేషనింగ్‌లను ప్రవేశపెట్టడం జరిగింది. స్వాతంత్ర్యము తదుపరి ఆర్థిక కార్యకలాపాలు విస్తరించడం వల్ల, నల్లధన రంగం పెరుగుదల కూడ త్వరితగతిన జరిగినది. ఈ నల్లధనం పెరుగుదలను జాతీయ ప్రభుత్వ విత్త విధాన సంస్థ, డా॥ సూరజ్ గుప్త అంచనా వేయడం గమనించవచ్చు. ఈ నల్లధన పెరుగుదల యొక్క ప్రభావం ఆర్థిక కార్యకలాపాలపై ప్రత్యక్ష, మరియు పరోక్ష ప్రభావాలను తెలియ పరచడమైనది. దీనిని రూపుమాపడానికి ప్రభుత్వం తీసుకొన్న చర్యల వలన దీనిని కొంతవరకు అరికట్టవచ్చునని తెలియపరచడం జరిగింది.

23.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు 40 పంక్తులలో జవాబులు వ్రాయుము.

1. నల్లధన మనగానేమి? భారతదేశంలో వివిధ గుప్తధనం అంచనాలను వివరముగా తెలుపుము.

2. భారతదేశంలో గుప్తధనం పెరగడానికి గల కారణాలను, ప్రభుత్వ చర్యలను గురించి వివరంగా వ్రాయుము.

II. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 20 పంక్తులలో జవాబులిమ్ము.

1. ఆర్థిక సామాజిక వ్యవస్థపై గుప్తధనం యొక్క ప్రభావాన్ని విశదీకరించుము.

2. నల్లధనం వెలికి తీయడానికి ప్రభుత్వం తీసుకొన్న చర్యలను గురించి వ్రాయుము.

23.8 సంప్రదించు గ్రంథాలు

1. K.N. Kabra, *The Black Economy of India, problems and policies,* 1982, New Delhi.
2. K. Sundaram & V. Pandit, *"On Black Money" Indian Economic Review,* Vol IX, No. 2 October 1976.
3. O.P. Chopra, *"Unaccounted income Some Estimates"* Economic and Political Weekly Vol. XVII, No.s 17, and 18, April 24 to May 31st, 1982.
4. Amaresh Bagchi, *"Inflation and personal Income Tax"* - A Note, Economic and Political Weekly, Vol. XVII, Nos, 17 and 18, April - May, 1982
5. Poonam Gupta and Sanjeev Gupta, *"Estimates of the unreported Economy in India* Econimic and Political Weekly, Vol. XVII, No. 3 Jan. 16, 1982.
6. Govt. of India, Ministry of Finance, *Direct Taxes Enquiry committee Final Report,* 1971 New Delhi.
7. Amit Bhaduri *"Menauce of Black Money - A Feasible Remedy"*, Times of India, August 12, 1981.
8. *National Institute of Public Finance and policy Aspects of the Black Economy in India,* New Delhi.
9. Ruddar Dutt, *Parallel Economy in India Keynote paper presented at 65th Annual conference of the Indian Economic Association,* December 28-30.1982.
10. Ruddar Dutt & K.P.M. Sundaran, *Indiam Economy,* 1995 Edition, New Delhi.
11. Prem Shankar Jha, *"Black Money and Crime"* Times of India, December 7, 1981.
12. N. Kaldar, *Indian Tax Reform, Dept. of Econimic Affairs, Ministry of Finance,* Govt. of India, 1956, New Delhi.
13. Govt. of India, *Ministry of Finace, Report of the Committee on Controls and Subsidies,* May 1979.
14. Suraj. B Gupt, Black Income in India 1992.

BRAOU

రచయిత

ఆచార్య. యస్. లింగమూర్తి

భాగం-24: భారత ఆర్థిక, ప్రణాళికా విధానాలలో సంభవించిన పరిణామాలు: సరళీకరణ, ప్రయివేటీకరణ

విషయక్రమం

24.0 లక్ష్యాలు

24.1 పరిచయం

24.2 సరళీకృత ఆర్థిక విధానాలు

24.2.1 పారిశ్రామిక విధానం

24.2.2 ఇతర విధానాలు

24.3 పెట్టుబడి ఉపసంహరణ

24.4 ప్రయివేటీకరణ విధానాలు

24.4.1 పారిశ్రామిక రంగంపై ప్రయివేటీకరణ ప్రభావం

24.4.2 ఇతర రంగాలపై ప్రయివేటీకరణ ప్రభావం

24.5 విదేశీ మూలధనం, పెట్టుబడుల పట్ల మారిన దృక్పథం

24.6 మారిన ప్రణాళికా విధానం పాత్ర

24.7 సూచీ ప్రణాళికా విధానం

24.8 ముగింపు

24.9 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

24.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

24.11 పదకోశం

BRAOU

24.0 లక్ష్యాలు

ఈ అధ్యాయంలో ముఖ్యంగా 1970 దశాబ్దం మధ్య భాగం నుంచి భారత మిశ్రమ ఆర్థిక ప్రణాళికా విధానంలో క్రమంగా చోటు చేసుకున్న మౌలిక పరిణామాలు వివరించడం జరుగుతుంది. 1970 దశాబ్దంలో మొదట ప్రవేశపెట్టిన సరళీకరణ ప్రక్రియ 1980 దశాబ్దంలో ఏ విధంగా విస్తృతమైంది, అదే విధానాలు 1990 దశాబ్దం ప్రారంభంలో నూతన ఆర్థిక సంస్కరణల రూపంలో మరింత వేగవంతం చేయడమైంది విపులముగా చర్చించడం జరుగుతుంది. ఈ నేపథ్యంలో మారిన ప్రణాళికా విధానం పాత్రను వివరిస్తూ ప్రస్తుతం భారతదేశం అనుసరిస్తున్న సూచీ ప్రణాళికా విధాన స్వరూప స్వభావాలను విపులీకరించడం జరుగుతుంది.

ఈ భాగం చదివిన తరవాత మీరు కింది భావనలను విపులంగా అవగాహన చేసుకోగలుగుతారు.

- సరళీకరణ విధానాలు,
- పెట్టుబడి ఉపసంహరణ ప్రకియ, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల పనితీరు
- ప్రయివేటీకరణ విధానాలు
- విదేశీ పెట్టుబడులపట్ల మారిన దృక్పథం
- మార్పు చెందిన ప్రణాళికా పాత్ర
- సూచీ ప్రణాళికా విధానం

24.1 పరిచయం

స్వాతంత్ర్యానంతర కాలంలో ఆనాడు నెలకొని ఉన్న రాజకీయ, ఆర్థిక పరిస్థితుల నేపథ్యంలో ప్రవేశ పెట్టబడిన మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రణాళికా విధానంలో ప్రభుత్వ నియంత్రణకు లోబడిన పెరుగుదలకి ప్రాధాన్య మిచ్చారు. సామ్యవాద తరహా సమాజాన్ని నిర్మించడమే అభివృద్ధి సాధనకు ఉత్తమ మార్గంగా భావించారు. అందుకు అనుకూలంగా ప్రభుత్వ రంగానికి పెద్ద పీట వేసారు. అదే సమయంలో సామాజిక న్యాయం దృష్ట్యా ప్రయివేట్ రంగానికి కఠిన తరమైన పారిశ్రామిక లైసెన్సింగ్ విధానం (పారిశ్రామికాభివృద్ధి, నియంత్రణ చట్టం) గుత్తాధిపత్య వ్యాపార నిరోధక చట్టం 1970 (MRTP), విదేశీ మారక ద్రవ్య చట్టం 1973 (FERA) మొదలయిన వాటి ద్వారా ప్రభుత్వం పూర్తిగా నియంత్రించడం జరిగింది. అయితే ప్రభుత్వ రంగానికి అధిక ప్రాధాన్యమివ్వడం వల్ల త్వరితగతిని పారిశ్రామికీకరణ సాధించాలనే లక్ష్యం దెబ్బతింటుందనే సంగతి క్రమంగా అర్థమయింది. వ్యాపారంలో పోటీ అనేది లేకపోవడం, అధికారుల గుత్తాధిపత్య ధోరణి పెరుగుతూ ఉండటం, లాభాపేక్ష లేకపోవడం కారణంగా ప్రభుత్వ రంగం పెరుగుదల నత్త నడక నడిచింది. ఆర్థిక వ్యవస్థ వ్యయ భారం పెరగ నారంభించింది. చాలా ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు సామర్థ్యం చూపటంలో విఫలం కావడంతో అవి భారీ నష్టాల ఊబిలో చిక్కుకుపోవడం వల్ల దేశ ఆర్థికవ్యవస్థ చిన్నాభిన్నం కావడం వల్ల ప్రభుత్వ రంగంపాత్రను పునః సమీక్షించవలసిన సమయం ఆసన్నంకావడంతో మన దేశ ఆర్థిక, ప్రణాళికా విధానాలలో మౌలికమైన మార్పులు ప్రవేశపెట్టవలసి వచ్చింది. ఎన్ని నియంత్రణలు ఉన్నప్పటికీ సామర్థ్యం చూపటంలో ప్రయివేట్‌రంగం సఫలం కావడంవల్ల ప్రయివేట్‌రంగం ప్రధాన పాత్ర వహించేలా మన విధానాలను తిరిగి రూపొందించడానికి, సవరించ డానికి 1970 దశాబ్ద మధ్య భాగం నుంచి సరళీకరణ, ప్రయివేటీకరణల దిశలో మన ప్రణాళికా విధానం మౌలిక మార్పులు క్రమంగా ప్రవేశపెట్టడం మొదలైంది. ఈ నేపథ్యంలో మన ఆర్థిక, ప్రణాళికా విధానాలలో చోటు చేసుకున్న పరిణామాలను తరవాతి భాగాలలో వివరంగా చర్చించడం జరుగుతుంది.

24.2 సరళీకృత ఆర్థిక విధానం

సరళీకృత ఆర్థిక విధానం ప్రధాన ఆశయం ప్రయివేటు రంగాన్ని నియంత్రించడానికి ఉద్దేశించిన కఠిన తరమైన పారిశ్రామిక లైసెన్సింగ్ విధానం MRTP, FERA మొదలైన చట్టాల ద్వారా ప్రభుత్వం విధిస్తున్న నిబంధనలును క్రమంగా సడలించడం ద్వారా విధానాలను సులభతరం చేయుటంద్వారా ప్రయివేటు రంగ సంస్థలును చైతన్యవంతంచేసి స్వేచ్ఛా వాతావరణంలో విధానం నిర్ణయాలు తీసుకొని అవి ఉత్పాదకతను, సామర్థ్యాన్ని పోటీతత్వాన్ని పెంపొందించడానికి అవకాశం కల్పించటం అంతేకాక సరళీకృత విధానాల అమలు వల్ల మారుతున్న జాతీయ, అంతర్జాతీయ పరిస్థితులుకు అనుగుణంగా పారిశ్రామిక రంగాన్ని అనవసరమైన

BRAOU

చట్టబద్ధమైన పరిపాలన నియంత్రణల నుంచి విముక్తి చేయవచ్చు. పరిశ్రమలు వాటి సామర్థ్యాన్ని బట్టి అభివృద్ధి చెందేటట్లు చేయవచ్చు, ఉద్యోగ అవకాశాలు మెరుగు పరచడానికి స్వావలంబన సాధించడానికి ఇది ఎంతో ఉపకరిస్తుంది. సరళీకరణ ప్రక్రియ వల్ల ఈ ఆశయాలు నెరవేరితే సత్వర పారిశ్రామికాభివృద్ధి తద్వారా ఆర్థికాభివృద్ధి సాధించవచ్చునని ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయపడ్డారు. భారత ఆర్థిక ప్రణాళికా విధానాన్ని తొలుతగా 1973 పారిశ్రామిక విధాన ప్రకటనలో ఈ సరళీకరణ ప్రక్రియ ప్రవేశ పెట్టడమైనంది. ఈ సరళీకరణ చర్యలు ముఖ్యంగా పారిశ్రామిక రంగంలో విదేశీ వ్యాపార, పెట్టుబడుల రంగంలో సేవా రంగంలో క్రమంగా అమలు పర్చడం ప్రాంభమైంది.

24.2.1 పారిశ్రామిక విధానం

మొదటిసారిగా ఈ సరళీకరణ విధానం 1973 ఫిబ్రవరి పారిశ్రామిక విధాన ప్రకటనలో వెలువడినవి. దాని ప్రకారం షెడ్యుల్ "ఎ" పట్టికలో నిర్దేశించిన పరిశ్రమలు ప్రభుత్వరంగానికి కేటాయించినా 20 కోట్లకు పైగా స్థిరాస్తులు ఉన్న పెద్ద పారిశ్రామిక సంస్థలకు దీనిలో ప్రవేశించడానికి కొన్ని షరతులకు లోబడి అవకాశం కల్పించడం జరిగింది. విదేశీ సంబంధమైన సహాయక సంస్థలు విదేశీ కంపెనీలకు కూడా కొన్ని పరిశ్రమలలో ప్రవేశించడానికి అనుమతించడం జరిగింది. ఎక్కువ మందికి అవసరమయ్యే వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తిలో సహకార పరిశ్రమలకు చిన్న తరహా, మధ్యతరహా వ్యవస్థాపకులకు ఎక్కువ ప్రోత్సాహకాలు కల్పించడం జరిగింది. ప్రాధాన్యతా రంగాల వస్తువుల ఉత్పత్తిలో కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు సంయుక్తంగా పాల్గొడానికి ఏర్పాట్లున్నాయి.

1975వ సంవత్సరం అక్టోబర్ నెలలో ప్రభుత్వం పారిశ్రామిక లైసెన్సింగ్ విధానంలో సరళీకరణను ప్రశేశ పెట్టింది. 21 పరిశ్రమలకు లైసెన్సింగ్‌ను తొలగించి ఈ పరిశ్రమల అపరిమిత విస్తరణకు అనుమతి ఇవ్వడమైంది. అంతేగాక ఇతర ముఖ్య పరిశ్రమలలో విదేశీ కంపెనీలకు లైసెన్సు ఇచ్చి సామర్థ్యాన్ని మించి పెట్టుబడి పెట్టాడానికి అనుమతించారు. అదే విధంగా నవంబరు 5, 1975న ప్రభుత్వం వారు పరిశ్రమల విస్తరణలో 25 శాతం అనధికారకంగా, అధిక సామర్థ్య విస్తరణ దృష్ట్యా చట్టబద్ధం చేయడమే కాక మరొక 25 శాతం 5 సంవత్సరాలలో దానంతట అదే చట్టబద్ధం కావడానికి అవకాశమిచ్చింది. అదే విధంగా పెద్ద పరిశ్రమలలో కూడా అనధికార సామర్థ్యం పెంపుదలను ప్రభుత్వం అధికారికంగా గుర్తించడానికి నిర్ణయించింది. ఈ దిశలో ప్రభుత్వ ఆశయం పరిశ్రమలలో ఉత్పత్తిని పెంచడానికే ప్రాధాన్యమిచ్చి ఈ మేరకు ఆర్థిక శక్తి వికేంద్రీకరణ లక్ష్యాన్ని కొంత మేరకు తగ్గించింది అని చెప్పవచ్చు. 1984లో ప్రభుత్వం లైసెన్సింగ్ విధానంలో సరళీకృత విధానం మరింత తీవ్రతరం చేసింది. పెద్ద పారిశ్రామిక వేత్తలకు అనుకూలంగా - ముఖ్యంగా M.R.T.P, FERA నిబంధనాలను సడలించడం జరిగింది. ఈ విధానంలో ప్రభుత్వం అనేక నూతన విధానాలును ప్రవేశ పెట్టింది. వాటిలో, ఆధునిక సాంకేతిక పద్ధతులును ఉపయోగించి పారిశ్రామిక సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడానికి అవకాశం కల్పించబడింది. దీనికనుగుణంగా జనవరి 30, 1986న ప్రబుత్వం M.R.T.P, FERA నిబంధనలనుంచి 23 పరిశ్రమలను సడలించింది. ఉత్పత్తిని పెంచడానికి, ఉత్పత్తి దారులుకు మార్కెట్ డిమాండ్‌ను పెంచుకోవడానికి బ్రాడ్ - బేండింగ్ విధానాన్ని ఎక్కువ వస్తువులపై ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది. అవి యంత్ర సామాగ్రి, ద్విచక్ర మోటారు వాహనాల, నాలుగు చక్రాల మోటారు వాహనాలు, మందులు, రసాయనాలు, ఎరువులు, M.R.T.P, FERA చట్టంలో ఆస్తుల పరిధిని 20 కోట్ల నుంచి 100 కోట్లకు పెంచడం జరిగింది. దీని ఫలితంగా 112 కంపెనీలు ఈ చట్టం ఫరిధి నప్పించడం జరిగింది. చిన్న తరహా పరిశ్రమల పెట్టుబడి పరిధిని 20 లక్షలు 25 లక్షల నుంచి 35 నుంచి 45 లక్షల వరకు పెరిగింది.

BRAOU

భారత ప్రభుత్వం 1988 జూన్ 3వ తేదిన మరికొన్ని సరళీకరణ విధానాలను ప్రవేశ పెట్టింది. ముఖ్యంగా అవి పారిశ్రామిక లైసెన్సింగ్ విధానం మరింత సరళతరం చేయడానికి, వెనక బడిన ప్రాంతాలలో పారిశ్రామికాభివృద్ధిని ప్రోత్సహించడానికి ఉద్దేశించ బడ్డాయి. M.R.T.P, FERA చట్టాల పరిధిలోకి రాని కంపెనీలు వెనకబడిన ప్రాంతాలలో 50 కోట్ల రూపాయల వరకు పెట్టుబడి పెట్టడానికి లైసెన్సు పొందనవసరం లేదు. అదే విధంగా ఇతర ప్రాంతాలలో పరిశ్రమలును నెలకొల్పే సంస్థలు రూ. 15 కోట్ల వరకు పెట్టుబడి పెట్టడానికి లైసెన్సు పొందనవసరం లేదు. అంతే గాక తప్పనిసరిగా లైసెన్సు పొందవలసిన సంస్థల సంఖ్యను 56 నుంచి 26కు తగ్గిచటం జరిగింది. ఇంతకుముందు 15 శాతం ఉత్పాదకాలు దిగుమతి చేసుకొనే సంస్థలుకు మాత్రమే ఉన్న లైసెన్సు అవసరం లేని పరిస్థితిని ఈ విధానంలో 30 శాతం వరకు ఉత్పాదకాలును దిగుమతి చేసుకొనే సంస్థలకు కూడా వర్తింపచేశారు. ఈ విధంగా దిగుమతి సరళీకరణ, పారిశ్రామిక సరళీకరణ రెండింటిని పారిశ్రామికాభివృద్ధి కోసం మేళవించడం జరిగింది.

వెనకబడిన ప్రాంతాల పారిశ్రామికాభివృద్ధి నిమిత్తం దేశం మొత్తం మీద 5 సంవత్సరాలో 100 వృద్ధి కేంద్రాలను స్థాపించి వాటిద్వారా ఆ ప్రాంతాలలో పారిశ్రమలుకు కావలసిన వసతులు - ముఖ్యంగా విద్యుత్, నీరు, టెలికమ్యూనికేషన్ బ్యాంకుల స్థాపన కల్పించడం జరుగుతుంది. ఈ వసతుల కల్పనకు ఒక్కో వృద్ధి కేంద్రానికి దాదాపు 25 నుంచి రూ. 30 కోట్ల వరకు నిధులు సమకూరుస్తారు. అదే విధంగా వెనక బడిన ప్రాంతాలలో కొత్త పారిశ్రామిక కేంద్రాలు నెలకొల్పడానికి వ్యవస్థాపకులుకు ఎన్నో రాయితీలను ప్రకటించారు. ఇవి ముఖ్యంగా ఆదాయపు పన్ను మినహాయింపునకు సంబంధించినవి.

1990 మే 31న ప్రకటించిన పారిశ్రామిక విధానంలో ఉద్యోగ అవకాశాలును విస్తృతం చేయడం, గ్రామీణ ప్రాంతాలలో పారిశ్రామిక అవకాశాలను విస్తృత పరచడం, చిన్న తరహా పరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహ మివ్వడం వంటి అంశాలు చోటు చేసుకున్నాయి. ఈ పారిశ్రామిక విధానంలోని ముఖ్యాంశాలలో చిన్న తరహా పరిశ్రమల పెట్టుబడి పరిమితి 35 లక్షల నుంచి 60 లక్షలకు పెంచడం ఒకటి 836 విషయాలను చిన్న తరహా పరిశ్రమల ఉత్పత్తులుకు కేటాయించారు. వెనకబడిన గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ఉద్యోగ అవకాశాలు మెరుగుపరచడానికి కేంద్ర పెట్టుబడి రాయితి అనే కొత్త విధానాన్ని ప్రవేశ పెట్టారు. చిన్న తరహా పరిశ్రమల రుణ సౌకర్యం కోసం చిన్న పరిశ్రమల అభివృద్ధి బ్యాంకు [SIDBI] అనే కొత్త సంస్థను ప్రారంభించడానికి నిర్ణయం తీసుకున్నారు, అంతేగాక వెనకబడిన ప్రాంతాలలో ఈ చిన్న పరిశ్రమల స్థాపనకు ఎన్నో రాయితీలను ప్రకటించారు.

ఈ విధానాలు అమలు జరగక ముందే 1991 లో ఏర్పడిన నూతన ప్రభుత్వం నూతన పారిశ్రామిక విధానాన్ని ప్రకటించింది. ఈ ప్రకటన అంతకు ముందున్న అనవసర ఉద్యోగిస్వామ్య విధానాలలో మగ్గుతున్న భారత పారిశ్రామిక రంగానికి నూతన చైతన్యాన్ని కలగ చేస్తోంది. ఈ విధానంలోని ముఖ్యాంశాలు :

పారిశ్రామిక లైసెన్సింగ్ విధానంతో ప్రభుత్వ రంగ పాత్రను అధికారికముగా నియంత్రణలను విధించేదిగా గాక అక్కరలేని విధానాలు, నిబంధనలు, నియంత్రణలు సడలించడం ద్వారా ఆలస్యాన్ని తగ్గించి పరిశ్రమలకు సహాయం, మార్గదర్శకత్వం వహించేలా మార్పు చేయడం జరిగింది. ఈ విధానం ద్వారా ప్రభుత్వం జాతి అవసరాలు ఆశయాలు, దెబ్బతినకుండా చూస్తూ మిగిలిన విషయాలన్నింటిలో పరిశ్రమలకు వాటి సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోడానికి స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలు ఇస్తుంది. ప్రభుత్వ రంగానికి ప్రత్యేకించిన కేవలం 18 వ్యూహాత్మక, కీలక మౌలిక, పర్యావరణ, భద్రతా సంబంధిత అంశాలు మినహా మిగిలిన అన్ని అంశాలలో పెట్టుబడి స్థాయితో నిమిత్తం లేకుండా పరిశ్రమలు లైసెన్స్ పొందనక్కర్లేని వసతిని కల్పించారు. దీనితో లైసెన్సింగ్

BRAOU

విధానం పూర్తిగా దాని ప్రభావాన్ని కోల్పోయి ప్రయివేట్ సంస్థల విస్తరణకు పూర్తి స్వేచ్ఛా వాతావరణం కల్పించడమైనంది. అందువల్ల ప్రయివేట్ పరిశ్రమలు మార్కెట్ పరిస్థితులకు అనుగుణంగా వాటి వ్యూహాలను అమలు చేయడానికి వీలుకలిగింది.

ప్రభుత్వం ఇంతకుముందు ఏకస్వామ్య వ్యాపార నిరోధక చట్టం ద్వారా ప్రయివేటు సంస్థల పెట్టుబడి నిర్ణయాలను ప్రభావితం చేసేవి. ప్రస్తుత విధానం ద్వారా ఈ చట్ట పరిధిలోకి వచ్చే సంస్థల సంఖ్యను పెట్టుబడి పై పరిమితి పెంచడంద్వారా తగ్గించడమే గాక ఈ సంస్థల విస్తరణకు కొత్త సంస్థల కొనుగోళ్ళకు, కొత్త శాఖలు తెరవడానికి ఇతర సంస్థలును తనతో కలుసుకోడానికి డైరెక్టర్ల నియామకం మొదలయిన విషయాలలో స్వేచ్ఛను కల్పించే విధంగా ఈ చట్టానికి సవరణలు చేశారు. దిగుమతి మూలధన వస్తువులు అవసరమైన పరిశ్రమలకు ఈక్విటీల ద్వారా విదేశీ మారకం పొందగలిగితే వాటికి నిబంధనలు లేని సత్వర అనుమతి లభిస్తుంది. దశల వారీగా ఉత్పత్తి చేసే పరిశ్రమల నిబంధనలు కొత్త పరిశ్రమలకు వర్తించవు. రిజిస్ట్రేషన్ విధానాన్ని పూర్తిగా రద్దు పరిచారు. వ్యవస్థాపకులు తమ కొత్త ప్రాజెక్ట్ల విషయమై సవివరమైన ఒక పత్రాన్ని దాఖలు పరచాలి. పెట్టుబడి అధికం చేయకుండా ఉత్పత్తి చేస్తున్న పరిశ్రమలు తమ ఉత్పత్తిని పెంచుకోవడానికి కొత్త బ్రాడ్ - బేండింగ్ విధానములో అవకాశం కల్పించారు. ఉత్పత్తి చేస్తున్న పారిశ్రామిక సంస్థలు తగినంత విస్తరణ కోసం లైసెన్సింగ్ విధానాన్ని మినహాయించారు. ఈ పైన తెలిపిన సరళీకరణ విధానాల ప్రభావం పారిశ్రామిక రంగంపై, మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థపై ఏవిధంగా ఉంటుంది అనే విషయం చర్చనీయాంశంగా మారింది. ప్రభుత్వం ఉత్పాదకతా సామర్థ్యం సాంకేతికాభివృద్ధి, పోటీతత్వం మొదలయిన లక్ష్యాలను ఉద్దేశించి ప్రయివేటు రంగ పెట్టుబడుల పరిమితిపై ఉన్న ఆంక్షలు, నిబంధనలు, నియంత్రణా విధానాలు సడలించడం జరిగింది. కానీ ఈ పెట్టుబడులపై ఆంక్షలు సడలించడం వాటి విస్తరణకు అనుమతించడం వాటి ప్రవేశాన్ని చిన్న పరిశ్రమలకు పూర్వం కేటాయించిన 200 అంశాలుకు కూడా అనుమతించటంవల్ల ఈ చిన్న పరిశ్రమల పురోభివృద్ధికి ఆటంకంగా మారడమేగాక, పెద్ద పరిశ్రమలు అనుసరించే ఎక్కువ సామర్థ్యమున్న యాంత్రిక, సాంకేతిక, ఉత్పత్తి పద్దతులు సంపూర్ణ ఉద్యోగితా లక్ష్య సాధనకు అవరోధం కావచ్చునని కొంత మంది ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయం. కాబట్టి చిన్న తరహా పరిశ్రమల పురోభివృద్ధికి ఆటంకం కలగనీయని విధంగా, ఉద్యోగిలో కల్పన స్థాయి తగ్గని విధంగా తగు విధానాలును ఈ సరళీకరణ ప్రక్రియతో అమలు పరిస్తే అది దేశ పారిశ్రామికాభివృద్ధికి తద్వారా ఆర్థికాభివృద్ధికి దారితీస్తుంది అనడంలో సందేహం లేదు.

BRAOU

24.2.2 ఇతర విధానాలు

ఈ సరళీకరణ విధానాలు కేవలం భారత పారిశ్రామిక రంగాలే గాక విదేశీ వ్యాపారం, విదేశీ పెట్టుబడులు, సేవా రంగాలుకు కూడా విస్తరించాయి. ఈ సరళీకరణ విధానం విదేశీ మూలధనం, పెట్టుబడుల పట్ల ఏ విధంగా అమలు అయింది ఇదే అధ్యాయం ఐదవ భాగంలో (24.5) విస్తృతంగా చర్చించడం జరిగింది. భారత దేశంలో పారిశ్రామిక విధానం అంతర్జాతీయ వ్యాపారానికి సంబంధించిన ఎగుమతి దిగుమతి విధానాలతో అనుసంధానం చేసి ఉండడం వల్ల పారిశ్రామిక విధానంలో ప్రవేశపెట్టిన మార్పులకు సమాంతరంగా ఎగుమతి దిగుమతుల విధానము కూడా మార్చడం జరుగుతోంది. ప్రామాణిక తొలి దశలలో దిగుమతి ప్రతిస్థాపక విధానాన్ని అమలు పరచడానికే ప్రాధాన్యమిచ్చి ఎగుమతుల రంగాన్ని నిర్లక్ష్యం చేయటం జరిగింది. మూడో ప్రణాళికాంతములో ఏర్పడిన విదేశీ వినిమయ సంక్షోభ పరిష్కారానికి ప్రభుత్వం మూల్య హీనీకరణతోపాటు ఎగుమతుల ప్రోత్సాహక విధానాన్ని అమలు పరచింది. క్రమముగా 1970 దశాబ్దం మధ్యభాగం నుంచి ప్రవేశపెట్టిన పారిశ్రామిక సరళీకరణ ప్రక్రియ అనుసరించ ఎగుమతులు చేసే ఉత్పాదక సంస్థల విషయంలో దిగుమతి సరళీకరణ విధానాన్ని అమలు పరచింది. పారిశ్రామిక సరళీకరణ విస్తృతం అవుతున్నకొద్దీ అంతర్జాతీయ వ్యాపార

రంగంలో దిగుమతి సరళీకరణ విధానం విస్తృతమవుతూ ప్రస్తుతం ఎగుమతులను పెంపొందించడానికి దిగుమతి సరళీకరణ విధానం అనుబంధ విధానంగా ఉపకరిస్తుంది. ఎగుమతి వస్తువులు ఉత్పత్తి చేసే సంస్థలకు కావలసిన ఉత్పాదకాల దిగుమతి విషయంలో ప్రస్తుతం చాలా ఉదార విధానాన్ని అనుసరిస్తున్నారు. అంతేగాక సేవారంగంలో సామర్థ్యం పెరిగి అంతర్జాతీయ సంస్థలో దీటుగా తలపడే విధంగా పోటీ తత్వాన్ని పెంపొందించడానికి ఈ సరళీకరణ ప్రక్రియలో భాగంగా అంతర్జాతీయ సేవాసంస్థలు మన దేశ సేవారంగంలో ప్రవేశించడానికి అనుమతి ఇవ్వడం జరుగుతుంది. ముఖ్యంగా బ్యాంకింగ్, భీమా, సమాచార, టెలీకమ్యూనికేషన్, విద్యుత్ తదితర సేవారంగాలో అంతర్జాతీయ సంస్థల ప్రవేశానికి అనుమతి ఇవ్వడం జరుగుతోంది. ఈ విషయమై ఆర్థికవేత్తలలో కొన్ని అభిప్రాయ భేదాలు న్నప్పటికీ మన సేవారంగ పటిష్ఠతకు పురోభివృద్ధికి ఇది అవశ్యకంగా ప్రభుత్వం పరిగణిస్తున్నది.

24.3 పెట్టుబడి ఉపసంహరణ

ప్రణాళిక తొలి దశలో భారత మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రణాళికా విధానంలో ప్రభుత్వ రంగానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు. 1956 పారిశ్రామిక తీర్మానం ప్రకారం ప్రభుత్వ రంగాన్ని విస్తరించడం జరిగింది తత్ఫలితంగా భారీ, ముఖ్య పరిశ్రమల స్థాపనే ప్రభుత్వ ధ్యేయమయింది. ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు ఆర్థిక వ్యవస్థలో పారిశ్రామికీకరణకు ఆధారంగా నిలిచాయి. మిగిలిన రంగాలలో ప్రయివేటు రంగం, ప్రభుత్వ రంగంచేత సరఫరా చేసిన రంగాలలో పెట్టుబడులును పెడుతున్నది. కానీ ప్రభుత్వరంగ సంస్థల సర్వే ప్రకారం ప్రారంభదశలో ప్రభుత్వరంగం దృష్టి ముఖ్యమైన అవస్థాపన కల్పనలపై కేంద్రీకృతమై అవి ఆర్థిక వ్యవస్థ అంతటా అల్లుకోసాగాయి.

వివిధ రకాలయిన అవస్థాపన అవసరాలైన నీటి పారుదల, విద్యుచ్ఛక్తి, రవాణా, మొదలగునవి నెలకొల్పటం ద్వారా ప్రభుత్వ రంగం సంఘటితమై తద్వారా ప్రయివేటు రంగం వేళ్లూనుకోడానికి మార్గం సుగమం చేసిందని చెప్పవచ్చు. తొలి దశలలో ప్రభుత్వ రంగసంస్థల పనితీరును ఈ దిగువ పట్టిక సూచిస్తుంది.

పట్టిక-24.1 : ప్రభుత్వరంగం యొక్క పనితీరు (కోట్ల రూపాయలలో)

క్రమసంఖ్య విషయం	1960-61	1970-71	1980-81	1986-87	1987-88	1988-89
1. స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో ప్రభుత్వ భాగం	10.0	13.8	19.8	26.4	27.1	26.4
2. స్థూల జాతీయ పొదుపు ప్రభుత్వ భాగం	26.6	18.5	6.2	13.9	10.5	7.7
3. స్థూల మూలధన కల్పనలో ప్రభుత్వ భాగం	44.2	38.1	45.1	49.7	46.5	43.1
4. అంతిమ వినియోగ వ్యయంలో ప్రభుత్వ భాగం		10.5	11.7	14.9	15.9	15.3

మూలం : కేంద్ర గణాంక సంస్థ : గణాంక విభాగం, ప్రణాళికా మంత్రిత్వ శాఖ

BRAOU

పై పట్టిక ద్వారా స్థూల జాతీయోత్పత్తి సమకూర్చడానికి మొత్తం జాతీయ పొదుపులో, మూలధన కల్పనలో అంతిమ వినియోగ వ్యయ విషయంలో ప్రభుత్వ రంగం 1960, 70, 80 దశాబ్దాలలో చక్కని పురోగతి చూపిందని తెలుస్తుంది. కానీ కాలానుగుణంగా ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు వివిధ అవస్థాపనేతర అంశాలకు ఎక్కువగా విస్తరించడం వల్ల ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల నైపుణ్యం క్రమంగా తగ్గిపోవడం ప్రారంభించి ప్రభుత్వ పెట్టుబడులపై లాభాలకు బదులుగా తీవ్ర నష్టాలు రావడం మొదలైంది. దిగువ పట్టిక ఈ విషయాలను తెలియజేస్తుంది.

పట్టిక-24.2 : దీర్ఘకాలం ఖాయిలపడిన ప్రభుత్వరంగ సంస్థల వివరాలు

క్రమ సంఖ్య	పరిశ్రమ	ప్రభుత్వ సంస్థల సంఖ్య	పెట్టబడిన మూలధనం	పొందిన నష్టాలు	నికరనష్టాలు (1989-90)	మొత్తం ఉద్యోగులు
1.	ఇంజనీరింగ్	12	177.53	423.86	69.47	40.0
2.	టెక్స్‌టైల్స్	11	491.84	1711.88	224.38	150.2
3.	వినియోగ వస్తువులు	9	146.81	985.57	143.07	43.2
4.	రసాయనాలు	8	56.45	472.36	72.57	17.4
5.	రవాణాసంబంధ పరికరాలు	6	86.75	793.46	193.48	20.1
6.	ఎరువులు	2	85.50	2166.71	316.59	21.6
7.	ఉక్కు గనులు	2	262.36	670.53	174.45	47.0
8.	సేవాసంస్థలు	8	132.54	1312.59	384.69	68.3
	మొత్తం	58	536.58	8536.76	1578.70	407.8

ఆధారం : ప్రభుత్వరంగ సంస్థల పనితీరుపై ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల శాఖ ప్రచురించిన మోనోగ్రాఫ్ మొదటి భాగం డిసెంబరు 1991.

BRAOU

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు - ముఖ్యంగా ఎరువుల తయారీ, టెక్స్‌టైల్స్, సేవా సంస్థల - నిర్వహణలో వైఫల్యం చెందడంవల్ల దీర్ఘకాలంలో క్రమంగా పెరిగిన నష్టాల ఊబిలో చిక్కుకుని దాదాపు 58 సంస్థలు 1989-90 సంవత్సరానికి దాదాపు 1578.70 కోట్ల రూపాయలు నికర నష్టం పొందాయి.

1992-93 ప్రభుత్వరంగ సంస్థల సర్వే ప్రకారం మొత్తం 237 ప్రభుత్వరంగ సంస్థలకు గాను 104 సంస్థలు తీవ్ర నష్టాలకు గురి అవుతున్నాయి. దీని శాతం మొత్తంలో 53.8గా గుర్తించబడింది. ఆ సర్వే లోని మరికొన్ని వివరాలు దిగువ పట్టిక ద్వారా వివరించడం జరిగింది.

పట్టిక-24.3 : ప్రభుత్వరంగ సంస్థల నికరాభాలు/నష్టాలు (కోట్ల రూపాయలలో)

	లాభాలు పొందుతున్న సంస్థలు	నష్టాలు పొందుతున్న సంస్థలు	మొత్తం	2ను 1కు శాతంగా
1980-81	557	760	203	136.4
	(94)	(74)	(168)	
1981-82	1293	847	446	65.5
	(104)	(83)	(188)	
	(108)	(92)	(201)	
1984-85	2021	1112	909	55.0
	(113)	(92)	(207)	
1989-90	5751	1962	3789	34.1
	(131)	(98)	(229)	
1990-91	5393	3121	2272	57.9
	(123)	(111)	(234)	
1991-92	6079	3723	2356	61.2
	(133)	(102)	(237)	
1992-93	7346	3951	3395	53.8
	(131)	(104)	(237)	

BRAOU

గమనిక : బ్రాకెట్‌లో ఇచ్చిన అంకెలు సంస్థల సంఖ్యను తెలియచేస్తాయి. మొత్తంలోనికి రాని సంస్థలను లాభాలుగాని, నష్టాలుగాని లేని సంస్థలుగా పరిగణించాలి/.

ఆధారం : ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు సర్వే 1992-93.

ఈ ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు నష్టాల ఊబిలో చిక్కుకోడానికి అనేక కారణాలున్నాయి. వాటిలో ముఖ్యమైనవిగా (i) స్థల నిర్ణయ విషయంలో రాజకీయ ప్రాబల్యం (ii) పని పూర్తి చేయటంలో జరిగిన ఆలస్యం వల్ల వాటి నిర్మాణ వ్యయంలో పెరుగుదల (iii) అధిక పెట్టుబడీకరణ (iv) అసమంజసమైన ధరల విధానం (v) అవసరానికి మించి శ్రామికులను వినియోగించుట (vi) పూర్తి సామర్థ్యం వినియోగించుకొనలేక పోవడం (vii) సరియైన నియంత్రణలు, నిర్వహణ సామర్ధ్యం లేకుండటం మొదలైనవి. అందువల్ల ఖాయిలాపడిన ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల పని తీరును చక్కదిద్దడానికై ఒక సమగ్ర విధానం అవసరం కావడం వల్ల భారత ప్రభుత్వం జూలై 24, 1991లో కొత్త పారిశ్రామిక విధానాన్ని ప్రకటించింది. ఈ విధాన ప్రకటనలో ఖాయిలా పడిన ప్రభుత్వరంగ సంస్థల నిర్వహణా విషయమై, పెట్టుబడుల ఉపసంహరణా విషయమై అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చి ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను సంస్కరించడానికి కింది ముఖ్య మార్పులు ప్రవేశపెట్టడం జరిగింది. (1) ప్రభుత్వ రంగ పెట్టుబడులను పునః సమీక్షించి ప్రభుత్వ రంగాన్ని వ్యూహాత్మక, అత్యధిక, సాంకేతిక విషయాలకు, అత్యవసర అవస్థాపన విషయాలకు పరిమితం

చేశారు. ఈ విషయాలుకు సంబంధించి ప్రభుత్వరంగ ప్రాధాన్యం కొనసాగుతుంది. మిగిలిన విషయాలలో ప్రయివేటు రంగానికి ప్రవేశం కల్పించినప్పటికీ అవసరమని భావించిన పక్షంలో ప్రభుత్వ ప్రవేశానికి అవకాశం ఇవ్వడమైంది. (2) దీర్ఘకాలం ఖాయిలా పడినటువంటి ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను పునర్జీవింప చేయడానికి ఉత్తేజ పరచడానికి కొన్ని పథకాలు ప్రవేశపెట్టి ఈ సంస్థలను, వీటి సమస్యల పరిశీలన కోసం పారిశ్రామిక విత్త పునర్నిర్మాణ బోర్డ్ (BIFR) పరిధిలోకి తెచ్చారు. ప్రభుత్వరంగ సంస్థల పనితీరును మెరుగుపరచేందుకు దోహదపడే కార్యక్రమాలను చేపడుతున్నారు. అంచలవారీగా ప్రభుత్వరంగ సంస్థలలో పెట్టుబడులు తగ్గించుకోవడం, వాటికి సాధ్యమైనంత వరకు స్వయం నిర్ణయాధికారాలు ఇవ్వడం జరుగుతుంది. ఈ పునర్నిర్మాణ ప్రక్రియలో ఉపాధి కోల్పోయిన శ్రామికుల శ్రేయస్సు పరిరక్షణార్థం వారికి అవసరమైన సాంఘిక భద్రతా వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేయడానికి చర్యలు చేపట్టబడతాయి. (3) వనరులును కూడగట్టుకొనే ప్రక్రియలో ఎక్కువమంది ప్రజలకు భాగస్వామ్యం ఉండేందుకు ప్రభుత్వరంగ సంస్థలలో కొన్ని షేర్‌లను మ్యూచ్యువల్ ఫండ్స్ వైపు - అలాగే ఆర్థిక సంస్థలకు, సాధారణ ప్రజలకు, శ్రామికులలో కొనుగోళ్ళు చేసే నిమిత్తం మళ్లించడం జరుగుతుంది. (4) ప్రభుత్వ రంగ కంపెనీల బోర్డులను పునర్వ్యవస్థీకరించే వానికి ఎక్కువ అధికారాలు ఇస్తారు. (5) అదే విధంగా ఈ సంస్థలు శక్తివంతంగా నడవడానికి అవగాహన పత్ర పద్ధతి ద్వారా యాజమాన్యానికి ఎక్కువ స్వతంత్ర్య ప్రతిపత్తిని ఇస్తూ అవే బాధ్యత వహించే విధంగా అవకాశం ఇవ్వబడుతుంది. ఈ అవగాహన పత్ర విధానం సమర్థవంతంగా అమలుపరచడానికి, చర్చలు ఫలవంతంకావడానికి కావలసిన సాంకేతిక సహాయం ప్రభుత్వం చేస్తుంది.

ఈ విధాన చర్యలతో పాటు ప్రభుత్వం ప్రభుత్వరంగ సంస్థల పనితీరుపై ఒక మోనోగ్రాఫ్‌ను తీసుకు వచ్చి అందులో దీర్ఘకాలం ఖాయిలాపడిన పరిశ్రమలను BIFR కు దీనిని పునరుజ్జీవింప చేయడానికి కావలసిన పథకాలను రూపొందించడానికి పంపడం జరిగింది. 1993 అక్టోబర్ చివరి వరకు ఇటువంటి ఖాయిలా పడిన 46 ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను BIFR పరిశీలనకు పంపడం జరిగింది. ప్రభుత్వం కొన్ని వ్యూహాత్మక అంశాల విషయంలో కూడా ప్రయివేటు రంగం ప్రవేశాన్ని అనుమతించింది. శక్తి ఉత్పాదన రంగంలో విదేశీ సంస్థల ప్రవేశానికి, అనుమతి ఇవ్వడం జరిగింది. అంతేగాక ప్రభుత్వం టెలీ కమ్యూనికేషన్ రంగంలో ప్రవేశానికి బహుళ జాతి సంస్థను ఆహ్వానించడం జరిగింది.

అంతేగాక ప్రభుత్వం ప్రభుత్వరంగ సంస్థలలో నియమించిన అధిక శ్రామిక శక్తిని తగ్గించడానికి ప్రయత్నం చేసింది. ఈ విషయమై ప్రభుత్వం స్వేచ్ఛా నియంత్రణ విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టగా చాలా కార్మిక సంఘాలు ఈ విధానాన్ని ప్రతిఘటించడంతో ప్రభుత్వం స్వచ్ఛందంగా పదవీ విరమణలను ప్రోత్సహించడానికి అనేక ప్రోత్సాహక పథకాలు ప్రవేశపెట్టి కొంత వరకు ఫలితం సాధించింది. దీని ఫలితంగా 1990-91 సంవత్సరంలో ప్రభుత్వరంగ సంస్థలో పనిచేసిన రెగ్యులర్ ఉద్యోగుల సంఖ్య 22.19 లక్షలుండగా అది 1992-93 నాటికి 21.37 లక్షలకు తగ్గింది.

అదే విధంగా ప్రభుత్వం ప్రభుత్వరంగ సంస్థలలో పెట్టుబడుల ఉప సంహరణకు కొన్ని చర్యలు చేపట్టింది. వనరులను సమీకరించడానికి ఎక్కువ మందికి భాగస్వామ్యం కల్పించడానికి, బాధ్యతాయుత తత్వం పెంపొందించడానికి ప్రభుత్వం 20 శాతం వరకు ప్రభుత్వరంగ షేర్లను మ్యూచువల్ ఫండ్స్ వైపునకు ఆర్థిక సంస్థలకు సాధారణ శ్రామికులకు, ప్రజలకు అందుబాటులో ఉండే విధంగా అమ్మడానికి నిర్ణయించింది. ప్రభుత్వం ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను గుర్తించి 1991-92, 1992-93 సంవత్సరాలలో దాదాపు 3,308 కోట్ల, 1,912 కోట్ల మేరకు ఈ సంస్థల షేర్లను అమ్మడం జరిగింది. ఈ షేర్ల అమ్మకంలో కొన్ని అవకతవకలు జరిగినట్లు పబ్లిక్ అకౌంట్ కమిటీ ప్రభుత్వాన్ని తప్పుపట్టింది. ఈ అవకతవకల పరిశీలన కోసం ప్రభుత్వం 1992 నవంబరులో పి. రంగరాజన్ అధ్యక్షతన ఒక కమిటీని నియమించింది. ఈ సంఘం కొన్ని ముఖ్యమైన సూచనలు చేసింది. అవి :

(1) పారిశ్రామిక విధానంలో పెట్టుబడుల ఉపసంహరణ కోసం నిర్దేశించిన లక్ష్యం నిలకడగా ఉండాలి. సాధారణంగా చెప్పాలంటే ప్రభుత్వరంగం కోసం ఉద్దేశించిన సంస్థలలో 49 శాతం ఈక్విటీని ఉపసంహరించుకోవాలి, మిగతా విషయాలలో 74 శాతం ఈ కమిటీల ఉపసంహరణ జరగాలి.

(2) ప్రతి సంవత్సరం ఈక్విటీ ఉపసంహరణలకు బదులుగా ఖచ్చితమైన ప్రణాళికను రూపొందించుకోవాలి.

(3) ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను కార్పోరైజేషన్ చేయడంలోను సంబంధిత రంగానికి అవసరమైతే స్వతంత్ర్య రెగ్యులేటరీ కమీషనను నియమించి నిర్ణయాలను తీసుకోవలసిన అవసరముంది.

(4) ప్రభుత్వరంగం సంస్థలలో షేర్లను ఉపసంహరించడంలో జాగ్రత్తలు వహించాలి.

(5) షేర్లను ఉద్యోగులకు అనుగుణంగా ప్రభుత్వరంగంలో ఉండే విధంగా విధానాన్ని మార్పు చేయాలి.

(6) షేర్ల ఉపసంహరణలో 10 శాతం ప్రభుత్వరంగ సంస్థలకు అప్పుగా ఇవ్వాలి. ఈ అప్పును రాయితీగా పరిగణించి వాటి విస్తరణకు ఉపయోగించేలా చూడాలి.

(7) ప్రభుత్వ సంస్థలలో పెట్టుబడుల ఉపసంహరణ మీద ఒక స్టాండింగ్ కమిటీని నియమించాలి. ఈ కమిటీ సంస్థల స్వరూపాన్ని పునర్నిర్మాణం ఉపసంహరణ, అభివృద్ధిని చూస్తుంది. ప్రభుత్వరంగ సంస్థల ఉద్యోగుల కోసం నేషనల్ రెన్యూవల్ ఫండ్‌ను 1992 ఫిబ్రవరిలో ఏర్పాటు చేశారు. ఉద్యోగుల స్వచ్ఛంద పదవీ విరమణ జరిగినపుడు లేదా అధికంగా ఉద్యోగులను తొలగించినపుడు దానిని ఉపయోగిస్తారు. దీనిని 700 కోట్ల రూపాయలతో ప్రారంభించారు. తరవాత 320 కోట్ల అదనపు నిధులు ఈ నిధికి 1993 డిసెంబరులో కేటాయించారు.

ప్రభుత్వ రంగ సంస్కరణలలో భాగంగా ప్రభుత్వం అర్జున్ సేన్ గుప్తా కమిటీ ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల పనితీరును విశ్లేషించి చేసిన సూచనల ఆధారంగా చాలా ప్రభుత్వరంగ సంస్థలతో అవగాహన ఒప్పందాలును కుదుర్చుకుంది. ఈ అవగాహనా ఒప్పందాల ప్రధాన ఆశయం: ప్రభుత్వరంగ సంస్థల స్వతంత్ర ప్రతిపత్తికి, వాటి కార్యకలాపాలుకు అవే బాధ్యత వహించటం, ఈ రెండు విషయాలను సమన్వయం చేయడం. 1991 నుంచి పారిశ్రామిక విత్త పునర్నిర్మాణ బోర్డు పరిశీలనకు పంపిన అన్ని ప్రభుత్వరంగ సంస్థలకు ఈ అవగాహన ఒప్పందాల పరిధిని విస్తృతము చేయడం జరిగింది. దీని ప్రకారం ప్రభుత్వరంగ సంస్థలపై నియంత్రణ పెంచడంకంటె వాటికి స్వతంత్ర్య ప్రతిపత్తిని ఇచ్చి వాటి ఆశయ సాధనకు కృషిచేసి అవి కష్టనష్టాలకు బాధ్యత వహించే విధంగా తీర్చి దిద్దడం మంచిది. సాధారణంగా ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు లాభార్జన ధ్యేయంగా గాక ఎన్నో సాంఘిక ఆశయాల సాధన కోసం ప్రారంభమయ్యాయి. ఈ ఆశయాలలో కొన్ని పరస్పర వైరుధ్యాలు ఉండటంతో ఈ సంస్థలు నష్టాలుకు లోను కావల్సి వస్తుంది. అందువల్ల ఈ సంస్థలు తిరిగి లాభాల బాటలో పయనించాలంటే వాటి ఆశయాలను పునః నిర్వచించి లాభాలుకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇవ్వవలసి ఉంటుంది. ఈ బాటలోకి ప్రభుత్వరంగ సంస్థల ఆశయాలు, పనిచేసే విధానం మార్చడానికి అవగాహన ఒప్పందాలు ఉద్దేశించబడ్డాయి. 1992-93 సంవత్సరంలో 98 ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు ఈ అవగాహన ఒప్పందాలపై సంతకం చేయగా వీటి సంఖ్య 1993-94 సంవత్సరానికి 104 నకు చేరింది. ఇంతేగాక ఈ అవగాహన ఒప్పందాలపై సంతకం చేసిన సంస్థలను వాటికి సంబంధించిన మంత్రిత్వ శాఖల నియంత్రణల పరిధి నుంచి తప్పించి వాటి స్వయం ప్రతిపత్తిని పోటీ తత్వాన్ని పెంపొందించు కోవడానికి వీలుగా అవి పురోగమించడానికి కావలసిన వాతావరణం కలుగజేస్తున్నారు. 1992-93 సంవత్సరంలో అవగాహన ఒప్పందం కుదుర్చుకున్న 97 ప్రభుత్వరంగ సంస్థలలో 37 సంస్థలు అత్యధిక

BRAOU

సామర్థ్యముతో పని చేయగా 35 సంస్థల పనితీరు మెరుగుపడింది. దీనిని బట్టి చూస్తే అవగాహనా ఒప్పందం కుదుర్చుకున్న సంస్థలలో దాదాపు 75 శాతం సంస్థల పనితీరు క్రమంగా మెరుగుపడుతున్నట్లు తెలుస్తుంది.

24.4 ప్రయివేటీకరణ విధానాలు

ప్రయివేటీకరణ అనే పదం విస్తృత పరిధిలో ఉపయోగించడం జరుగుతోంది. ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో పాల్గొనే స్వదేశీ, విదేశీ వ్యక్తులు, సంస్థలు, కంపెనీలు కార్పోరేటు సంస్థలను ప్రయివేటురంగ సంస్థలుగా పరిగణిస్తారు. బార్బరాలీ, జాన్ నెల్లెస్ మాటలలో చెప్పాలంటే "ప్రభుత్వ ఆధీనములోని సంస్థలలో ప్రయివేటు వ్యక్తులు, సంస్థలు యాజమాన్యం కలిగి వాటిని నిర్వహించే బాధ్యత చేపట్టడానికి ప్రయివేటీకరణ"గా వారు భావించారు. ఏది ఏమైనప్పటికీ యాజమాన్యం, నియంత్రణ, ప్రయివేటు వ్యక్తుల, సంస్థల చేతులో ఉంటే వారు చూపే వ్యక్తిగత శ్రద్ధ బాధ్యతాయుతాతత్వం లాభార్జనాకాంక్షలు ఈ సంస్థలను ముందుకు నడిపిస్తాయి. అంతేగాక ఈ సంస్థలు ఉత్పత్తి, ధర నిర్ణయంలో మార్కెట్ శక్తులుకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యమిస్తాయి. ఈ కారణాల వల్ల భారత మిశ్రమ ఆర్థిక ప్రణాళికా విధాన నేపధ్యంలో రూపొందిన 1948, 1956 పారిశ్రామిక విధాన తీర్మానాలలో ప్రభుత్వరంగానికి దీర్ఘకాలిక ఆవశ్యకాలయిన కీలక, మౌలిక రంగాలు ఆర్థిక, సాంఘిక అవస్థాపన కల్పనల బాధ్యత కేటాయించి ప్రయివేటు రంగానికి స్వల్పకాలిక ఆవశ్యకాలైన లాభార్జనకు వీలు కలిగి నష్టభయం తక్కువగా వున్న వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తిని కేటాయించడం జరిగింది. పారిశ్రామికా విధాన తీర్మానాల అనుసారంగా గిరాకి, సరఫరా పరిస్థితులను గురించి సరియైన నిర్ణయాలు చేయగల గేది ప్రభుత్వం మాత్రమేనని భావించారు. కాబట్టి వనరులు వృధా కాకుండా తగు జాగ్రత్త వహించే విధముగా కఠినతరమైన పారిశ్రామిక లైసెన్సింగ్ విధానాలను, ప్రయివేటు రంగాన్ని నియంత్రించడానికి MRTP FERA వంటి చట్టాలను రూపొందించి అమలుచేయడం జరిగింది.

అటువంటి పరిస్థితులలో ప్రయివేటు రంగం అభివృద్ధికి అవకాశాలు పరిమితంగా ఉన్నప్పటికీ పరిమిత పరిమాణంలోనైనా ప్రారంభం నుంచే ప్రయివేటు రంగం దాని సామర్థ్యం నిరూపించుకో నారంభించింది. అదే సమయంలో ప్రభుత్వరంగానికి అధిక ప్రాధాన్యమివ్వడం మూలంగా త్వరితగతిన పారిశ్రామికీకరణ సాధించాలన్న లక్ష్యం దెబ్బతింటున్నదనే సంగతి క్రమంగా అవగాహనలోకి వచ్చింది. కాలనుగుణముగా ప్రయివేటు పెట్టుబడులు పారిశ్రామిక రంగంలోకి ప్రవహించేందుకు అవి వాటి సామర్థ్యాన్ని చూపేందుకు ప్రభుత్వ యాజమాన్యంలోను, నిర్వహణలోనూ నెలకొని ఉన్న అనిశ్చిత పరిస్థితులు ప్రయివేటు రంగంపై ఉన్న నియంత్రణలు, నిబంధనలు అవరోధాలుగా నిలుస్తున్నాయని అర్థమయింది. మరోపక్క ప్రభుత్వరంగ సంస్థల పనితీరు సరిగాలేని కారణంగా పెట్టిన పెట్టుబడులపై ఫలితాలు నిరాశజనకంగా ఉన్నాయి. ప్రభుత్వరంగ సంస్థల గుత్తాధిపత్యం పెరిగి అది వాటి సామర్థ్యం తగ్గించడానికి దారితీసింది. పెద్ద మొత్తాలలో పెట్టుబడుల శాతం పెరిగి లాభాల శాతం తగ్గింది. ఫలితంగా తిరిగి పెట్టుబడి పెట్టేందుకు మూలధనం లభ్యము కావడం సమస్యగా మారింది. ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు సామాజిక లక్ష్యాలు నెరవేర్చుకోగలిగేవిగా ఉన్నప్పటికీ ఇందుకు చేసే ఖర్చు చాలా అధికమై ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు భారీ నష్టాలకు గురి అయ్యాయి.

24.4.1 పారిశ్రామికరంగంపై ప్రయివేటీకరణ ప్రభావం

1987-88 నాటికి కర్మాగారాలలో పెట్టిన మొత్తం పెట్టుబడులలో ప్రభుత్వరంగం 48,000 కోట్లు ప్రయివేటు రంగం 23,000 కోట్లు ఉండగా ప్రభుత్వరంగంలో ఉత్పత్తుల విలువ కేవలం 45,000 కోట్లు కాగా,

BRAOU

అందులో సగం పెట్టుబడి పెట్టిన ప్రయివేటు రంగంలో రెండింతల కంటే ఎక్కువ అంటే 98,000 కోట్ల మేరకు ఉత్పాదకతా విలువ పెరిగింది. అంతేగాక కార్పొరేటు పరిశ్రమల రంగంలో కూడా ప్రయివేటు రంగం ఎక్కువగా పాల్గొనటంతో అది సమర్థవంతమైన ప్రయివేటు కార్పొరేటు రంగంగా రూపొందింది.

పట్టిక-24.4 : భారతదేశమున ప్రయివేటు రంగ వృద్ధి

	మార్చి 1957	మార్చి 1971	మార్చి 1991
మొత్తం కంపెనీలు	29,357	30,461	2,20,721
(ఎ) ప్రభుత్వం	74	314	1,179
(బి) ప్రభుత్వేతర	29,283	30,147	2,19,542
చెల్లించిన మూలధనం	1,078	4,423	68,110
మొత్తం కంపెనీలు	(100.0)	(100.0)	(100.0)
(ఎ) ప్రభుత్వ కంపెనీలు	73	2,074	49,424
	(6.8)	(46.9)	(12.6)
(బి) ప్రభుత్వేతర కంపెనీలు	1,005	2,.349	18,686
	(93.5)	(53.1)	(27.4)

గమనిక : బ్రాకెట్లలో చూపిన సంఖ్యలు శాతాలలో చెల్లించిన మూలధనం మొత్తం.

ఆధారం : CMIE, భారత ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించిన ప్రాథమిక గణాంక వివరాలు. ఆగష్టు 1992.

BRAOU

పట్టిక 24.4 ను పరిశీలిస్తే గడచిన మూడు దశాబ్దాలలో కార్పొరేటురంగం వృద్ధి ఏ విధంగా ఉన్నది తెలుస్తుంది. ప్రభుత్వరంగ కంపెనీల సంఖ్య తక్కువగా ఉన్నప్పటికీ మూలధన చెల్లింపుల విషయంలో అవి అతి పెద్ద స్థానం ఆక్రమించాయనే చెప్పవచ్చు. 1957, 1991 కాలంలో ప్రభుత్వరంగ సంస్థల పెరుగుదల రేటు 16 రెట్లు కాగా (74 నుంచి 1,179) అదే సమయంలో ప్రభుత్వేతర కంపెనీల సంఖ్య 7.5 రెట్లు (29,283 నుంచి 2,19,542)కి పెరిగింది. అయినప్పటికీ ప్రయివేటు రంగం దాదాపు 80 శాతం స్థూల దేశీయోత్పత్తిని సాధించటమే గాక 90 శాతం ఉద్యోగితను కూడా కల్పిస్తూ ప్రాధాన్యం వహిస్తోంది. గత కొంత కాలంగా ప్రయివేటు రంగం మాధ్యమిక వస్తువులు, యంత్రాల ఉత్పత్తిలో కూడా పాల్గొనటంతో అది మొత్తం పారిశ్రామిక వ్యవస్థకు కావలసిన వివిధ వస్తువులు ఉత్పత్తి చేయటంతో చాలా వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తి ప్రక్రియకు కావలసిన ఉత్పాదకాల ఉత్పత్తి విషయంలో స్వయం సమృద్ధిని సాధించటమేగాక సాటి తృతీయ ప్రపంచ దేశాలకు ఈ వస్తువులను కూడా ఎగుమతి చేయగల సామర్థ్యం పెంపొందిచుకున్నవి. అదే విధంగా ప్రయివేటు రంగం వ్యవసాయ, వ్యాపార, చిన్న తరహా, కుటీర పరిశ్రమలలో పెట్టుబడులు ప్రవహింపచేయడం ద్వారా వాటి పురోభివృద్ధికి కారణభూతమవుతోంది.

అయినప్పటికీ ప్రభుత్వ రంగం కొన్ని పరిమితులకు లోబడి పని చేయటమే గాక ఈ రంగం ఎక్కువ అంతగా ప్రాధాన్యం కాని వస్తూత్పత్తివైపు మొగ్గుచూపడం, కొన్ని సంస్థల వ్యక్తుల ప్రాబల్యం పెరిగి పారిశ్రామిక రంగాన్ని ఏకస్వామ్య కేంద్రీకరణ ధోరణులు ప్రబలడం శ్రామికు ల విషయంలో తరచుగా తలెత్తే పారిశ్రామిక వివాదాల వంటి కొన్ని సమస్యలు ఈ రంగాన్ని వేధిస్తున్నాయి. ఏమైనప్పటికీ ప్రభుత్వరంగానికి మూలధన వస్తువుల

ఉత్పత్తి వంటి ప్రాధాన్యతారంగాలును అప్పగించి ప్రయివేటు రంగం, ప్రయివేటు రంగ పరిధిని నియంత్రణ చేయడంతో ప్రయివేటు రంగం ఆర్థికాభివృద్ధికి దోహదము చేయటంలో దానికి కేటాయించిన ద్వితీయ స్థానంలోనే నిలబడమని వచ్చింది.

ప్రణాళికా కాలంలో దాదాపు 5వ పంచవర్ష ప్రణాళిక వరకు ప్రభుత్వం ప్రయివేటు రంగానికి అభివృద్ధి ప్రక్రియ సాధనలో ద్వితీయ స్థానమే కల్పించినప్పటికీ ఆరో పంచవర్ష ప్రణాళిక (1980-85) ప్రయివేటు రంగానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇచ్చింది. మొత్తం పెట్టుబడులలో దాదాపు 47 శాతం ప్రయివేటు రంగానికి కేటాయించటం జరిగింది. ఈ ప్రణాళికా కాలంలోనే ప్రయివేటురంగం చాలా చక్కని ప్రగతి సాధించింది. ఇదే కాలంలో ప్రవేశపెట్టిన సరళీకరణ విధానాలు ప్రయివేటురంగ పురోగతికి ఇతోధికంగా తోడ్పడ్డాయి. ఈ సరళీకరణ విధానాలు 7వ ప్రణాళికలో కూడా కొనసాగటంతో ప్రయివేటు రంగం క్రమంగా సామర్థ్యాన్ని ఉత్పాదకతను, పోటీ తత్వాన్ని పెంచుకోటానికి అవకాశం ఏర్పడింది.

దిగువ పట్టిక ఈ పైన చెప్పిన విషయాలను ప్రణాళికా కాలంలో ప్రభుత్వప్రయివేటు రంగాల పెట్టుబడులలో వచ్చిన మార్పులను విశదీకరిస్తుంది.

పట్టిక-24.5 : ప్రణాళిక పెట్టుబడుల వర్గీకరణ (కోట్ల రూపాయలలో)

	మొదటి ప్రణాళిక	రెండవ ప్రణాళిక	మూడవ ప్రణాళిక	నాల్గవ ప్రణాళిక	ఐదవ ప్రణాళిక	ఆరవ ప్రణాళిక	ఏడవ ప్రణాళిక	ఎనిమిదవ ప్రణాళిక
1. ప్రతిపాదిత పెట్టుబడుల మొత్తం	3,870	7,900	11,600	24,880	53,410	1,58,710	3,22,366	7,98,000
(ఎ) ప్రయివేటురంగం పెట్టుబడి	1,800	3,100	4100	8,980	16,160	61,210	1,68,148	4,37,000
(బి) ప్రభుత్వరంగం పెట్టుబడి	2070	4800	7500	15900	37250	97500	1,54,218	3,61,000
2. ప్రభుత్వ, ప్రయివేటు పెట్టుబడుల నిష్పత్తి	53:47	61:39	65:35	64:36	69:31	61:39	47.8:52.2	45.2:54.8

ఆధారం : ప్రణాళికా సంఘం ప్రచురించిన వివిధ పంచవర్ష ప్రణాళికా ప్రతులు.

BRAOU

పట్టిక 24.5 ను పరిశీలించినట్లయితే రెండో ప్రణాళికా కాలంలో మొత్తం పెట్టుబడులలో ప్రభుత్వరంగం వాటా **54.6** శాతం కాగా మిగిలిన **45.4** శాతం ప్రయివేటు రంగం నుంచి వచ్చింది. ఐదో ప్రణాళికా కాలంలో ప్రభుత్వరంగం పెట్టుబడి **57.6** శాతానికి పెరిగి అప్పటినుంచి క్రమంగా తగ్గుతూ వస్తున్నది. ఆరో ప్రణాళికా కాలం నుంచి ప్రవేశపెట్టబడిన సరళీకరణ, ప్రయివేటీకరణ విధానాలవల్ల ప్రయివేటు రంగం పెట్టుబడుల శాతం పెరుగుతూ వచ్చింది. ఈ సరళీకరణ విధానంలో 7వ ప్రణాళికా కాలంలో తీవ్రతరం కావడంవల్ల ప్రయివేటు రంగం పెట్టుబడి **50** శాతం పైగా పెరిగింది అదే విధంగా నూతన ఆర్థిక సంస్కరణల నేపథ్యంలో ఎనిమిదో ప్రణాళికా కాలంలో ప్రయివేటు పెట్టుబడులు **54.8** శాతానికి పెరిగాయి.

భారత ఆర్థిక ప్రగతిలో ప్రయివేటు రంగం ప్రధాన పాత్ర వహించి తన వంతు బాధ్యతను నెరవేరుస్తున్న దని చెప్పవచ్చు. సైకిళ్ళు, స్కూటర్లు, నూలు వస్త్రాలు, చర్మాల ఉత్పత్తులు, మన ప్రయివేటు రంగంలో ఉత్పత్తి

అయి ప్రపంచ మార్కెటులో మంచి పేరు తెచ్చుకొన్నాయి. ఇప్పుడు వివిధ రకాల సేవలలో కూడా ఈ రంగం ప్రవేశిస్తున్నది. గతంలో ఆంక్షలు, పరిమితులతో కూడిన పారిశ్రామిక విధానాన్ని అమలుచేసి ఉండకపోతే ప్రయివేటు రంగం మరింతప్రధానపాత్రవహించి ఉండేదని కొందరు ఆర్థిక వేత్తల భావన. అత్యంత విలువైన విదేశీ మారక ద్రవ్యాన్ని ఆర్జించడంలో కూడా ప్రయివేటు రంగానిదే పైచేయి. అదే విధంగా స్థూల జాతీయోత్పత్తి విషయంలోను, ఉద్యోగితా కల్పనా విషయంలోను ప్రయివేటు రంగం కీలకపాత్ర వహిస్తున్నది. 1991 మార్చి నాటికి 71 శాతం ఉపాధి అవకాశాలు ప్రయివేటు రంగంలోనే కల్పించబడ్డాయి. గత 43 సంవత్సరాలలో జరిగిన పారిశ్రామిక ప్రగతిని పరిశీలిస్తే ఈ ప్రగతికి ప్రయివేటు రంగం గణనీయమైన కృషి చేసి అధిక ఉత్పాదకతా స్థాయిని స్థాపించింది. నికర సంపదతోను స్థూల పెట్టుబడుల సమీకరణతోను దామాషా ప్రకారం ఈ రంగం సాధించింది ఎంతో ఎక్కువ అని చెప్పవచ్చు. అందువల్ల గతంలో రూపొందించిన పారిశ్రామిక విధానాన్ని పునః సమీక్షించి ప్రయివేటు రంగం ప్రధాన పాత్ర వహించేలా విధానాలును తిరిగి సవరించుకునేందుకు ప్రయత్నాలు తప్పని సరి అయ్యాయి. చైతన్యవంతమైన ప్రయివేటు రంగం దేశంలోను, విదేశాలలోను ఆరోగ్యమైన పోటీ ఉన్న స్వేచ్ఛాయుతమైన ఆర్థిక వ్యవస్థ నిర్మాణానికి సన్నాహాలు చేయవలసి వచ్చింది.

అంతర్జాతీయంగా సంభవించిన కొన్ని పరిణామాలు కూడా భారతదేశంలో ప్రయివేటీకరణ మరింత పర్యాప్తి చెందడానికి దోహదం చేశాయి. సోవియట్ రష్యా మరికొన్ని తూర్పు ఐరోపా దేశాలు, చైనా వంటి సామ్యవాద దేశాలు దీర్ఘకాలంగా అనుసరించిన సామ్యవాద విధానాలు సరియైన ఫలితాలు ఇవ్వకపోవడంతో అవి మార్కెట్ శక్తుల వైపు మొగ్గుచూపి వాటి ప్రణాళికా పథాన్ని మార్చుకొన్నాయి. పాశ్చాత్య దేశాలు, జపాన్ పారిశ్రామికంగా పురోగమించడానికి కారణమై ఉండటం, అంతేగాక కొరియా, మలేషియా, హాంకాంగ్, సింగపూర్ వంటి ఆసియా దేశాలు శీఘ్రకాలంలో ప్రయివేటీకరణ, మార్కెట్ శక్తులును ఆశ్రయించి సాధించిన ఆశ్చర్య కరమైన పురోభివృద్ధి భారత దేశంలో ప్రయివేటు రంగ పరిధిని మరింత విస్తృతపరచడానికి దోహదం చేస్తుంది. అంతేగాక స్వదేశంలో ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు సామర్థ్య నిరూపణలో విఫలమై ఖాయిలా పడిన పరిశ్రమలుగా రూపాంతరం చెందటం, నియంత్రణలు ఉన్నప్పటికీ కేటాయించిన పరిమిత పరిధిలోనే సామర్థ్యాన్ని ఉత్పాదకతను పోటీతత్వాన్ని చూపడం ద్వారా ప్రయివేటురంగం అనతికాలంలోనే అభివృద్ధిచెందడం వంటి అంశాలు అంతర్గత కారణాలుగూడా, ప్రభుత్వ రంగ ప్రాధాన్యం కలిగిన మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ నుంచి క్రమంగా మార్కెట్ శక్తుల కు ప్రాధాన్యమున్న నియంత్రణలు సడలించిన మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థగా రూపాంతరం చెందడానికి మార్గం సుగమమయింది.

BRAOU

1991లో ప్రవేశపెట్టిన నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలు ముఖ్యంగా ప్రయివేటీకరణ పరిధి పెరగడానికి మరింత దోహదం చేసింది. పారిశ్రామిక లైసెన్సింగ్ విధానం కేవలం 18 ముఖ్యమైన వ్యూహాత్మక, కీలక, మౌలిక, పర్యావరణ భద్రతా సంబంధిత అంశాలకు పరిమితం చేసి మిగిలిన అన్ని అంశాలకు సంబంధించి లైసెన్సింగ్ విధానాన్ని రద్దు పరచారు. అదే విధంగా పరిశ్రమలు విస్తరణకు కూడా ప్రభుత్వ అనుమతి నిబంధనలుఅమలుచేయ నవసరము లేదు. అధిక ప్రాధాన్యం వున్న పరిశ్రమలలో 51 శాతం వరకు విదేశీ ఈక్విటీని ప్రత్యక్షంగా పెట్టుబడి చేయు విదేశీ సంస్థలకు అనుమతి ఇవ్వాలని నిర్ణయించారు. విదేశీ పెట్టుబడులకు సంబంధించి పూర్వమున్న ఆంక్షలను రద్దు చేస్తారు. 'విదేశీ క్రమబద్ధచట్టానికి అవసరమైన సవరణలను చేపడతారు. అనేక అంతర్జాతీయ సంస్థలు సంప్రదింపులు జరిపి ఎంపిక చేసిన కొన్ని రంగాలలో విదేశీ పెట్టుబడులను ఆమోదించేందుకు ప్రత్యేకాధికారాలు గల బోర్డును ఏర్పాటు చేస్తారు. ప్రభుత్వ రంగంలో ప్రభుత్వం చేపట్టిన షేర్లలో కొంత భాగం మ్యూచువల్ ఫండ్స్ ఆర్థిక సంస్థలకు ప్రయివేటు వ్యక్తులుకు అమ్మకోడానికి అనుమతించారు. నూతన పారిశ్రామిక విధానంలో

MRTP చట్టాన్ని సవరించడానికి నిర్ణయించడమైంది. ఈ సవరణల ననుసరించి కొత్త పరిశ్రమల స్థాపన విస్తరణ విలీనానికి పరిశ్రమలను స్వాధీనం చేసుకోడానికి కొన్ని పరిస్థితులలో డైరెక్టర్ల నియామకానికి ముందుగా ప్రభుత్వానుమతి తీసుకోనవసరం లేదు. గుత్తాధిపత్యాన్ని క్రమబద్దం చేసి ఆంక్షలతో కూడిన వ్యాపార ధోరణులను నిరోధించడానికి ప్రాధాన్యమిచ్చారు. గుత్తాధిపత్య సంస్థలపైన, ఆంక్షాపూరిత వ్యాపారం చేస్తున్న సంస్థలపైన అక్రమ వ్యాపారాలపైన వ్యక్తుల వద్ద నుంచిగానీ వినియోగదారుల మండలుల నుంచిగాని ఏమైన అభియోగాలు అందినట్లయితే వాటిపై చర్యలు తీసుకొనడానికి ఈ విధానం MRTP కమీషన్‌కు ఎక్కువ అధికారాలు ఇచ్చింది. అదే విధంగా MRTP పరిధిలోనికి వచ్చు ప్రయివేటు రంగాల పరిశ్రమల కనీస పెట్టుబడి స్థాయి ఎక్కువగా పెంచడం వల్లపెద్ద వ్యాపార సంస్థలకు పెద్ద మొత్తంలో పెట్టుబడి చేయడానికి స్వేచ్ఛ ఇవ్వడం జరిగింది. నూతన విధానాన్ని అనుసరించి దిగుమతులుకు అవసరమయ్యే విదేశీ మారక ద్రవ్యాన్ని విదేశీ మూలధనం ద్వారా సంపాదించగలిగితే అట్లాంటి సంస్థలకు మూలధన వస్తువుల దిగుమతిని వెంటనే అనుమతి ఇస్తారు. ఇతర సంస్థల విషయంలో ప్రభుత్వం వద్ద ఉన్న విదేశీ మారక నిల్వ పరిస్థితులనుబట్టి ఆచరణీయమైన సులభమైన పద్ధతిని అనుసరిస్తారు. ఈ విధంగా ప్రయివేటురంగ సంస్థలకు అంతకు ముందున్న నిబంధనలు, నియంత్రణలను సడలించి వాటికి స్వేచ్ఛను ప్రసాదించి అవి వాటి సామర్థ్యం, ఉత్పాదకతను పెంచుకోడానికి అవకాశం కల్పించారు.

ప్రభుత్వరంగ సంస్థల విషయంలో వ్యూహాత్మక, అత్యాధునిక సాంకేతిక పరిజ్ఞాన అవస్థాపన సౌకర్యాల లభ్యతను దృష్టిలో ఉంచుకొని ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు పెట్టుబడులను సమీక్షిస్తారు. ప్రభుత్వ రంగంలో మ్యూచువల్ ఫండ్స్, ద్రవ్య సంస్థలు, ప్రజల భాగస్వామ్యం కోరటం ద్వారా ప్రభుత్వరంగంలో ప్రజల పాత్రను ప్రోత్సహించే ప్రయత్నం చేస్తారు. ప్రభుత్వ రంగానికై కేటాయించిన రంగాలలో కూడా ప్రయివేటు పరిశ్రమలను అనుమతిస్తారు. నష్టాలతో నడుస్తున్న ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక ఉపాధి అవకాశాలను పెంచేందుకు చిన్నతరహా పరిశ్రమల రంగానికి కేటాయించిన వస్తువుల ఉత్పత్తిని కొనసాగించాలని నిర్ణయించారు. పెట్టుబడులు పరిమితిని పునస్సమీక్షించి, చిన్న తరహా ఉత్పత్తి సంస్థ మూలధన పెట్టుబడి పరిమితి రూ. 60 క్షలకు లోబడి ఆనుషంగిక సంస్థలో మూలధనం పెట్టుబడి పరిమితి రూ. 70 లక్షలకు లోబడి ఉండాలని, బాగా లఘు పరిశ్రమలైతే రూ. 5 లక్షలకు లోబడి పరిమితి ఉండాలని నిర్ణయించారు.

కొత్త పారిశ్రామిక విధానం ప్రయివేటు రంగ పరిధిని విస్తృతపరిచి దాని ప్రాధాన్యతను పెంచిదనటంలో సందేహం లేదు. 1992-93లో 4.,57,050 కోట్ల రూ॥ మొత్తాన్ని అంటే స్థూల ఉత్పత్తిలో 72.8 శాతాన్ని ప్రయివేటు రంగం అందించటం దీనికి నిదర్శనంగా చెప్పవచ్చు.

24.4.2 ఇతర రంగాలపై ప్రయివేటీకరణ ప్రభావాలు

ప్రయివేటీకరణ ప్రభావం భారత పారిశ్రామిక రంగంతోపాటు విదేశీ పెట్టుబడి, అంతర్జాతీయ వ్యాపారం, సేవారంగాలపై కూడా ఎక్కువ ఉందని చెప్పవచ్చు. 1991 పారిశ్రామిక విధానంలో సాంకేతిక పరిజ్ఞాన మార్పిడి నిర్వహణా సామర్థ్య పెంపుదల, మార్కెటింగ్ నిర్వహణా మెరుగుదలను ఉద్దేశించి విదేశీ ప్రయివేటు పెట్టుబడులు మన దేశంలోకి తలుపులు తెరిచే విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. ముఖ్యంగా ఈ విదేశీ పెట్టుబడులను, బహుళ జాతి సంస్థల ప్రవేశాన్ని ఇప్పటికే స్వావలంబన పొందిన పరిశ్రమలలో ప్రవేశానికి అనుమతించబడింది. అదే విధంగా ప్రవాస భారతీయులు చేసే పెట్టుబడులకు ఎన్నో రాయితీలు, వసతులు కల్పించడమైంది (వీటికి సంబంధించిన వివరాలు తరవాతి భాగంలో విస్తృతంగా చర్చించడం జరుగుతుంది). సేవారంగంలో మన ప్రయివేటు రంగ

BRAOU

సంస్థలు విదేశీ ప్రయివేటు సంస్థలతో సాంకేతిక మార్పిడికి సంబంధించిన ఒప్పందాలు కుదుర్చుకోడానికి అదే విధంగా బాంకింగ్, భీమా, విద్యుత్ ఉత్పాదన, టెలీ కమ్యూనికేషన్స్ మొ॥ సేవలలో స్వదేశీ, విదేశీ ప్రయివేటు సంస్థల ప్రవేశానికి నిబంధనల మేరకు అనుమతించడం జరుగుతుంది. ఈ విధంగా ప్రభుత్వ వ్యూహం మారడంతో రానున్న కాలంలో పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి, స్థూల జాతీయోత్పత్తి, ఆర్థిక ప్రగతి రేటు మరింత వేగంగా పెరగడానికి అవకాశాలు మెరుగుకాగలవని చెప్పవచ్చు. అంతేగాక నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలలో భాగంగా ప్రవేశ పెట్టిన ప్రభుత్వరంగ సంస్థ సంస్కరణలు, కొన్ని ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలను ప్రయివేటు పరం చేయడానికి నిర్ణయించడంతో భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రయివేటు రంగ పరిశ్రమలు ప్రధాన పాత్ర వహించే మార్కెట్ అనుకూల ఆర్థిక వ్యవస్థతా రూపాంతరం చెందటానికి మార్గం ఏర్పడింది.

24.5 విదేశీ మూలధనం, పెట్టుబడుల పట్ల మారిన దృక్పథం

మొట్ట మొదటిసారిగా 1948 పారిశ్రామిక విధాన తీర్మానం భారత పారిశ్రామిక వ్యవస్థ పురోగతికి విదేశీ పెట్టుబడులు, సాంకేతిక సహాయం ఆవశ్యకతను గుర్తించినప్పటికీ, యాజమాన్యం నియంత్రణ భారతీయుల చేతులోనే ఉండటం వల్లనేనని చెప్తుంది. అదే విధానం 1956 విధానంలో కూడా అనుసరించడం జరిగింది. తదనుగుణంగా విదేశీ మూలధనం, ప్రభుత్వ నియంత్రణలకు లోబడి కొన్ని రంగాలకు అనుమతిస్తారు. అంతేగాక ప్రభుత్వం వివిధ రకాలైన రాయితీలను కల్పించి విదేశీ సంస్థలతో మన సంస్థలు కుదుర్చుకొనే ఒప్పందాల విషయాలలో జాప్యం జరగకుండా ఉండటానికి పారిశ్రామిక లైసెన్సింగ్ విధానాన్ని సులభతరము చేసింది. 1972వ సంవత్సరంలో ప్రభుత్వం కొన్ని పూర్తి యాజమాన్యం వహించే విదేశీ సబ్సిడీ కంపెనీలను వాటి ఉత్పత్తి మొత్తము ఎగుమతి చేసే నిబంధనతో అనుమతించడం జరిగింది. అయిప్పటికీ కొత్త విదేశీ సంస్థలు తమ ఉత్పత్తిని 100 శాతం ఎగుమతి చేయలేక పోతే అవి ప్రభుత్వంతో చర్చించి కొనసాగటానికి అవకాశమిచ్చారు. దీనితో చాలా విదేశీ సంస్థలు మన దేశ అనుబంధ కంపెనీలలో మూలధనం పెట్టడం ద్వారా ఉత్పత్తి ప్రక్రియ విస్తృతం కావడానికి వివిధ దశలలో పర్యాప్తి చెందడానికి ఎగుమతు పెరుగులకు అవకాశం ఏర్పడింది. విదేశీ సంస్థలు మన దేశ సంస్థలో పెట్టిన ఈక్విటీ భాగం గురించి కొన్ని సందేహాలు తలెత్తటంవల్ల 1972 ఫిబ్రవరి నెలలో ప్రభుత్వం ఒక కొత్త నమూనాను రూపొందించింది. దాని ప్రకారం ఏ కంపెనీలలో విదేశీ పెట్టుబడులు 75 శాతం మించి ఉంటాయో అవి వాటి సంస్థలను విస్తరించడానికి అయ్యే వ్యయంలో 40 శాతం అదనపు ఈక్విటీ భాగం కింద పొందవచ్చు. 60 నుంచి 70 శాతం విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థలు 33.3 శాతాన్ని, 51 నుంచి 60 శాతం విదేశీ యాజమాన్య సంపదలలో25 శాతం అదనపు ఈక్విటీల కింద పొందవచ్చు. ఈ విధంగా 1972 విదేశీ పెట్టుబడుల విధానం విదేశీ సబ్సిడీ సంస్థలను క్రమంగా భారతీయకరణ చేయడానికి తద్వారా ఎగుమతులను ఈ సంస్థల ద్వారా పెంచడానికి ఉద్దేశించబడింది.

1977 నవంబరు నెలలో జనతా ప్రభుత్వం అమలు పరచిన ఆర్థిక విధానంలో విదేశీ భాగస్వామ్యమున్న సంస్థల విషయంలో మరి కొన్ని కొత్త సూచనలు చేసింది. వాటి ప్రకారం ఏయే పరిశ్రమలలో భారత పరిశ్రమలు నైపుణ్యం చూపగలవో ఆ పరిశ్రమలలో విదేశీ భాగస్వామ్యనికి అవకాశాలు ఇవ్వలేదు. దానికి బదులు విదేశీ సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని యంత్ర సామగ్రిని కొనుగోలు చేయడానికి ప్రాధాన్యమివ్వడమైంది. అదే విధంగా విదేశీ వినిమయ నియంత్రణ చట్టం వినియోగ వస్తూత్పత్తి పరిశ్రమలపైన తీవ్రంగా విదేశీ సంపదలను సత్వర భారతీయాకరణకు అవకాశమిచ్చారు. రెండు సంవత్సరాల జనతా ప్రభుత్వ కాలంలో బహుళ జాతి సంస్థల విషయంలో నిర్దిష్ట విధానం రూపొందించారు. వానిని అంతగా ప్రాధాన్యం లేని రంగాలకు ముఖ్యంగా పొగాకు, సేనిటరీ, వస్తువులు, మాదక ద్రవ్యాలు మొ॥ వాటిలో ప్రవేశానికి అనుమతించారు. 1991 జూలైలో ప్రవేశపెట్టిన

BRAOU

పారిశ్రామిక విధానంలో ఆధునికీకరణకు, సాంకేతిక పురోభివృద్ధికి, పారిశ్రామికాభివృద్ధికి విదేశీ పెట్టుబడి అత్యావశ్యకంగా ప్రభుత్వం గుర్తించింది. అందువల్ల విదేశీ పెట్టుబడులపట్ల ఈ విధానంలో ఎన్నో మార్పులు చోటు చేసుకున్నాయి.

(i) అత్యధిక ప్రాధాన్యమున్న పరిశ్రమలలో ప్రత్యక్ష విదేశీ పెట్టుబడిని 51 శాతం విదేశీ ఈక్విటీగా పెట్టడానికి అనుమతి ఇచ్చారు. అంతేగాక ఆ సంస్థల మూలధన వస్తువుల దిగుమతుల నిమిత్తం అవసరయ్యే విదేశీ మారక ద్రవ్యం విదేశీ ఈక్విటీ సమకూర్చ కలిగితే అట్లాంటి విదేశీ ఈక్విటీ పెట్టుబడులకు సత్వర అనుమతి కలగ చేశారు.

(ii) విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థలలో డివిడెండ్ చెల్లింపులన్నీ రిజర్వుబాంకు ఆధ్వర్యంలో నిర్వహించడం జరుగుతుంది. తద్వారా డివిడెండ్ చెల్లింపుల ద్వారా బయటకు ప్రవహించే చెల్లింపులు ఎగుమతుల ద్వారా దేశంలోకి వచ్చే మొత్తాలను దీర్ఘకాలంలో సమానం చేయడానికి అవకాశం కల్పించడమైంది.

(iii) ఎగుమతులపై ఉద్దేశించిన వివిధ కంపెనీలకు అంతర్జాతీయ మార్కెట్‌లో ప్రవేశించడానికి వీలుగా విదేశీ ఈక్విటీ మొత్తాలను అలాంటి సంస్థతో 51 శాతం వరకు అనుమతించడం జరిగింది. ఎక్కువ ఎగుమతుల కుద్దేశించిన వ్యాపార కంపెనీలను మెరుగుపరచడానికి నిర్ణయించారు.

(iv) అధిక ప్రాధాన్యమున్న పరిశ్రమకు సంబంధించి విదేశీ సాంకేతిక ఒప్పందాలకు ఎటువంటి నియంత్రణలు లేని అనుమతి లభిస్తుంది. ఈ సంస్థలో 1 కోటి రూ॥ వరకు చెల్లింపులు చేయవచ్చు. దేశీయ అమ్మకాలపై 5 శాతం, ఎగుమతులపై 8 శాతం రాయల్టీగా ఇస్తారు.

(v) బహుళజాతి సంస్థల ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులపై కూడా ఈ విధానాన్ని కొన్ని మార్పులతో వర్తింపచేశారు. ఏయే ఉత్పాదక విషయాలలో మన స్వదేశీ పరిశ్రమలకు సామర్థ్యం ఉత్పాదకతాశక్తి ఉండి అంతర్జాతీయ పోటికి ఎదుర్కొనగలవో ఆయా వస్తువులను ఉత్పత్తిచేయడానికి బహుళజాతి సంస్థలకు అనుమతి ఇవ్వడానికి నిర్ణయించారు. ఆర్థిక మంత్రి అధ్యక్షతన ఈ అభ్యర్థనలను పరిశీలించి అనుమతించడానికి ఒక ప్రత్యేక కమిటీని ఏర్పాటు చేశారు.

విదేశీ పెట్టుబడుల ప్రవాహం పెంచడానికి 1991 పారిశ్రామిక విధానం 34 పరిశ్రమలలో ఎటువంటి ఆంక్షలు లేకుండా విదేశీ పెట్టుబడిని 51 శాతం ఈక్విటీని అనుమతించారు. మిగిలిన పరిశ్రమలలో పెట్టుబడులు అనుమతించే అధికారం విదేశీ పెట్టుబడుల బోర్డు (FIB) నెలకొల్పి దాని ద్వారా నిబంధనలు లేని ప్రవేశానికి అనుమతి పొందేందుకు అవకాశం కల్పించారు.

BRAOU

1992-93 సంవత్సరంలో ప్రత్యక్ష విదేశీ పెట్టుబడుల విషయంలో మరికొన్ని చర్యలు తీసుకొన్నారు. పోర్ట్‌ఫోలియో పెట్టుబడులు, ప్రవాస భారతీయుల పెట్టుబడులు మొదలగునవి ఎక్కువగా రావడానికి వీలు కల్పించడమే ఈ చర్య ముఖ్యోద్దేశం. ఈ చర్యలో కొన్ని ముఖ్యమయినవి :

(i) ఇంతకు ముందు 51 శాతం ఈక్విటీ పెట్టుబడులు కలిగిన సంస్థలన్నిటికి అమలుపరచిన డివిడెండ్ బాలెన్సింగ్ నిబంధనలను కేవలం వినియోగ వస్తూత్పత్తి చేసే పరిశ్రమలకు మాత్రమే పరిమితం చేసింది.

(ii) విదేశీ ఈక్విటీలు కలిగిన భారత కంపెనీలన్నీ కొన్ని సూచనలుకు లోబడి విదేశీ ఈక్విటీలను 51 శాతం వరకు పెంచుకోడానికి అనుమతి ఇవ్వడం జరుగుతుంది.

(iii) ప్రత్యక్ష విదేశీ పెట్టుబడులను చమురు, ఇంధనం వెలికి తీయడం, మార్కెటింగ్ చేయడం బొగ్గు గనులు మొదలైన రంగాలలో అనుమతి ఇచ్చారు.

(iv) ప్రవాస భారతీయులు, విదేశీ కార్పొరేటు సంస్థలకు 100 శాతం వరకు ఈక్విటీలను అత్యధిక ప్రాధాన్యం కలిగిన పరిశ్రమలలో పెట్టడానికి అనుమతి ఇవ్వడం జరుగుతుంది. ప్రవాస భారతీయుల పెట్టుబడులను వివిధ రకాలైన విదేశీ ఎగుమతులకు సంబంధించిన వ్యాపార వ్యవహారాలలో ఖాయిలాపడిన పరిశ్రమలలో, హోటళ్ళకు పర్యాటక సంబంధమైన పరిశ్రమలకు కూడా అనుమతించడమవుతుంది.

(v) విదేశీ పౌరసత్వమున్న భారతీయులు మన దేశంలో రిజర్వుబాంకు అనుమతి లేకుండా గృహ సంపదను సంపాదించడానికి అనుమతించడం జరుగుతుంది. వీనితోపాటు అనేక విధాలైన రాయితీలు కల్పించారు.

పై చెప్పిన చర్యలు వల్ల 1991 ఆగష్టు నెలలో, 1992 డిసెంబరులోను ప్రభుత్వం 2,154 అభ్యర్థనలను, వానిలో 894 అభ్యర్థనలు విదేశీ భాగస్వామ్యానికి సంబందించనవి అనుమతించింది. దిగువ పట్టిక 1991-92, 1992-93 సంవత్సరాలలో భారత ప్రభుత్వం అనుమతించిన విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థల వివరాలు తెలియజేస్తుంది. ఈ అనుమతించిన సంస్థలలో పెట్టుబడి పెట్టిన విదేశీ ఈక్విటీ 4,290 కోట్లకు పెరిగింది. ఇది 1981 నుంచి 1990 వరకు పెట్టుబడి పెట్టిన విదేశీ పెట్టుబడికి (1,270 కోట్లు) మూడు రెట్లు ఎక్కువ. దీనిని బట్టి కొత్త పారిశ్రామిక విధానంలో విదేశీ పెట్టుబడుల విషయంలో అమలుపరచిన విధానం ఎక్కువ విదేశీ మూలధనం మన దేశంలోకి ప్రవేశించడానికి దోహదపడిందని చెప్పవచ్చు. ముఖ్యంగా అధిక ప్రాధాన్యతా పరిశ్రమలలో ఈ పెట్టుబడులు ఎక్కువగా పెరిగాయి. 1993-94 ఆర్థిక సర్వే ప్రకారం ప్రభుత్వం 3,630 విదేశీ భాగస్వామ్య అభ్యర్థనలను అనుమతించింది. అనుమతించిన ఈ అభ్యర్థనల వల్ల రూ 13,160 కోట్లు విదేశీ పెట్టుబడి మన దేశంలోకి ప్రవేశించింది. ఇది 1981 నుంచి 1990 వరకు మన దేశంలో పెట్టిన విదేశీ పెట్టుబడులతో పోల్చినట్లయితే (రూ. 1,270 కోట్లు) పది రెట్లు ఎక్కువ కలదని చెప్పవచ్చు. వీటిలో 80 శాతం సంస్థలు ప్రాధాన్యతా రంగంలో అనుమతించడమైంది. ఈ పరిస్థితులన్నీ విదేశీ పెట్టుబడులపట్ల మన ప్రభుత్వ దృక్పథంలో వచ్చిన మార్పును సూచిస్తాయి.

BRAOU

పట్టిక-24.6 : 1991-92, 1992-93 సంవత్సరాలలో ఆమోదించిన విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థల వివరాలు.

	1991-92 ఆగష్టు-జూలై	1992-93 ఆగష్టు-జూలై	1993 ఆగష్టు-డిసెంబరు	మొత్తం 1991-93
1. అనుమతించిన విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థల సంఖ్య	1,537	1,428	665	3,630
2. విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థలో పెట్టుబడి పెట్టిన సంస్థల సంఖ్య	569	726	384	1,679
3. అవి పెట్టిన పెట్టుబడి	1,950	7,220	3,990	13,160

ఆధారం : భారత ప్రభుత్వం ప్రచురించిన వివిధ ఆర్థిక సర్వే ప్రతులు.

వివిధ విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థలు మన దేశ పారిశ్రామిక వ్యవస్థ పురోభివృద్ధికి తోడ్పడే పాత్రను నిర్వహిస్తున్నాయి అని అనటంలో స ందేహం లేదు. ముఖ్యంగా కొన్ని ప్రధాన రంగాలయిన శక్తి ఉత్పాదన, ఇనుము, ఉక్కు, పెట్రోలియం, సిమెంట్ పరిశ్రమలలో చక్కని పురోగతిని సాధించింది. కింది పట్టిక 1990-91 సంవత్సరంలో వివిధ పరిశ్రమలలో విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థల సంఖ్య, పెట్టిన పెట్టుబడులు గురించి తెలుపుతుంది.

పట్టిక-24.7 : పరిశ్రమలవారీగా వర్గీకరించిన విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థల వివరాలు.

పరిశ్రమ	విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థల సంఖ్య			మొత్తం	మొత్తం
	సాంకేతిక పరమయిన	ఆర్థిక పరమయిన	మొత్తం	పెట్టుబడి	పెట్టుబడిలో శాతం
లోహపరిశ్రమ	102	63	165	1,321	10.0
విద్యుత్		7	7	2,014	15.3
చమురుశుద్ధి	3	15	18	2,222	16.9
విద్యుత్ పరికరాలు	348	303	651	1,104	8.4
రవాణా	118	58	176	472	3.6
ఎరువుల మినహా మిగిలిన రసాయనాలు	311	165	476	851	6.5
ఆహార పదార్థాల తయారీ	46	150	196	1,348	10.2
సేవారంగం	9	80	89	1,216	9.2
హోటల్, పర్యాటక రంగాలు	18	32	50	568	4.3
ఇతరములు	996	806	1,802	2,045	15.5
మొత్తం	1,951	1,697	3,630	13,161	100.0

ఆధారం : భారత ప్రభుత్వం, పరిశ్రమల మంత్రిత్వశాఖ నివేదిక 1991.

BRAOU

పట్టిక 24.7ను పరిశీలిస్తే విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థలు ప్రాధాన్యతా రంగంతోపాటు ప్రాధాన్యత లేని ఇతర రంగాలలో (అధిక ఆదాయ స్థాయి వర్గాలు వినియోగించే వస్తువుల ఉత్పత్తి) కూడా దాదాపు 40 శాతం ఆక్రమించి ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది. దానికి కారణం ఈ ప్రాధాన్యేతర రంగాలలో ఈ సంస్థలకు ఎక్కువ రాబడులు రావడం. దీని వలన వచ్చు ఈ ప్రాధాన్యేతర రంగాలలో విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థల పోటీని స్వదేశీ సంస్థలు తట్టుకొన లేక పోవడం జరుగుతుంది. కాబట్టి ప్రాధాన్యేతర రంగాలలో విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థల స్వేచ్ఛా ప్రవేశం తగ్గిస్తే కాని స్వదేశీ సంస్థలు నిలదొక్కుకొన లేవనే వాదన బలపడుతోంది. విదేశీ భాగస్వామ్య సంస్థలతోపాటు, బహుళ జాతి సంస్థల ప్రత్యక్ష విదేశీ పెట్టుబడిని కూడా ఈ ప్రాధాన్యేతర రంగాలలో పెరుగుతుండటాన్ని అరికట్టవలసి ఉంది.

అయినప్పటికీ భారతదేశ విదేశీరుణభారం విపరీతంగా పెరగటం వల్ల అది అంతర్జాతీయ రుణాల ఊబిలో చిక్కుకొను పరిస్థితులు తలెత్తటంవల్ల ఇకపై విదేశీ రుణాలను భరించలేని స్థితిలో ఉండటంవల్ల, అంతే కాక విదేశీ రుణం వడ్డీ చెల్లింపుల నిమిత్తం మన ఎగుమతుల ఆర్జనలో ఎక్కువ మొత్తం కేటాయించడంవల్ల విదేశీ

చెల్లింపుల ఖాతాపై దాని ప్రభావం ఎక్కువై అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల లోటు తీవ్రతరము కావడం మొదలయిన కారణాల వల్ల విదేశీ ప్రయివేటు పెట్టుబడుల ప్రవాహాలపై ఆధారపడక తప్పని పరిస్థితి ఏర్పడింది. ఈ విదేశీ ప్రయివేటు పెట్టుబడుల, బహుళజాతి సంస్థల నుంచి పోటీని ఎదుర్కొనడానికి స్వదేశీ పరిశ్రమల సామర్థ్యం ఉత్పాదకత, పోటీ తత్వం పెంపొందించటం తప్ప మరో ప్రత్యామ్నాయం లేదని చెప్పవచ్చు.

24.6 మారిన ప్రణాళిక విధానం పాత్ర

ఆర్థిక ప్రణాళికా విధానం అంటే ఒక నిర్ణీత కాలవ్యవధులలో స్పష్టంగా నిర్ణయించిన లక్ష్యాలను, ఆశయాలను వాదించడానికి ఆర్థిక వ్యవస్థను ప్రయత్నపూర్వకంగా నియంత్రణ చేసి ముందుకు నడిపించడం అని అనేక ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయం. దీనిని బట్టి ఆర్థిక ప్రణాళికా రచన ముఖ్య లక్షణాలు ఈ విధంగా చెప్పవచ్చు. ఆర్థిక వనరులను సహేతుకంగా ఉపయోగించడానికి ఏర్పాటు చేయడం ఇంతకు పూర్వమే నిర్ణయించిన చక్కగా నిర్వచించిన ఆశయాలు ఉండటం, ఒక నిర్ణీత కాలవ్యవధిలో ఆశయాలను సాధించడానికి ప్రయత్నం చేయడం. దాదాపు వనరులన్నింటిని ప్రభుతమే నియంత్రణ చేయడం, కార్యక్రమాల ప్రాధాన్యతలను ప్రయత్నపూర్వకంగా ఎన్నుకోవడం. ఈ లక్షణాలు పరిశీలిస్తే ఆర్థిక ప్రణాళికా రచన అమలు జరుగుతూ కొన్ని ఆశయాలను నిర్దిష్ట లక్ష్యాలను సాధిస్తుందని తెలుస్తుంది. వీటిని సాధించడానికి తగు రీతిలో నిర్ణయించిన ఉత్పత్తి పద్ధతులు ఉపయోగించిన వనరులు సహేతుకంగా సద్వినియోగం చేయడం జరుగుతుంది. ఈ పద్ధతిని ఒక ఉత్పాదన యూనిట్‌కు మాత్రమేకాక ఆర్థిక వ్యవస్థ అంతటా అమలు జరపటం వల్ల ప్రణాళికా రచన జాతీయ ప్రణాళిక రచనగా మాత్రమే కొనసాగవలసి ఉంటుంది. ఇట్లాంటి ప్రణాళికా రచనను అమలు చేయడానికి రాజ్యాంగ యంత్రాంగం మాత్రమే పరిపాలన నిర్వహణను సాధిస్తుంది. ఈ పరిపాలన నిర్వహణ ప్రణాళికా రచన, ఆశయాలను, లక్ష్యాలను నిర్ణీత వ్యవధిలో సాధిస్తుంది.

1947 రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం తరవాత భారతదేశ నాయకులందరు ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం లేని రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం నిరర్థకం అని భావించారు. నిరక్షరాస్యత, దారిద్ర్యం, నిరుద్యోగం, ఆకలి బాధలూ సతమతమవుతున్న అశేష ప్రజానీకం, జీవన ప్రమాణం పెంచడానికి తదితర సమస్యల నిర్మూలనకు ప్రణాళికా బద్ధమైన ఆర్థికాభి వృద్ధి కార్యక్రమాలు చేపట్టడమే ఏకైక మార్గంగా భావించారు. ఈ లక్ష్య సాధనకు ప్రభుత్వం 1950 మార్చిలో ప్రణాళికా సంఘ స్థాపన చేసింది. దీనితో మన దేశంలో సక్రమమైన ప్రణాళికా శకం ఆరంభమైంది. ప్రణాళిక తొలిదశలలో సమసమాజ స్థాపన ధ్యేయంగా మన దేశం ఆనాటి సోవియట్ రష్యా అనుసరిస్తున్న ప్రణాళికలు రూపొందించి దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థను పునర్జీవింపచేసి ప్రజల జీవన ప్రమాణాన్ని మెరుగుపరచ దలచుకొంది. ఆ ఉద్దేశ్యంతోనే ప్రణాళికా పరంపర ప్రారంభించింది, తదనుగుణంగా రూపొందించిన ప్రణాళికల మౌలిక ప్రధాన ఉద్దేశాలలో ముఖ్యమైనవి : (1) జాతీయాదాయాన్ని తలసరి ఆదాయాన్ని వీలైనంత ఎక్కువ చేయడం, (2) శీఘ్ర పారిశ్రామికీకరణ సాధించడం, (3) ఆహార పదార్థాలు, ముడి సరుకుల విషయంలో స్వయం సమృద్ధి సాధించడం, (4) ఆర్థిక అసమానతలు తగ్గించడం, (5) ఆర్థిక వ్యవస్థలోను అసమతౌల్యాలను సరిదిద్దడము మరియు (6) సంపూర్ణ ఉద్యోగితను సాధించడం.

ఈ ఆశయాల సాధనకై భారత ప్రభుత్వం మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థా విధానాన్ని ఎంచుకుని అవస్థాపన వసతుల కల్పన ప్రజోపయోగాల నిర్మాణం ఆవశ్యకత దృష్ట్యా ప్రభుత్వ రంగానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యం ఇచ్చి సామాజిక న్యాయ సూత్రాల దృష్ట్యా ప్రయివేటు రంగానికి నియంత్రణ లోబడి కొన్ని అంశాలకు మాత్రమే ప్రవేశం కల్పించింది. దేశ భద్రతా దృష్ట్యా, సహేతుకమైన ముఖ్యమైన అంశాలన్నీ ప్రభుత్వ రంగానికే వదిలివేశారు. ప్రభుత్వ

రంగ ఆధ్వర్యంలో జాతీయ ప్రణాళికా విధానాన్ని అమలు మొదటి ప్రణాళిక నుంచి ఆరంభమై అది ఐదు, ఆరు పంచవర్ష ప్రణాళికల వరకు ప్రభుత్వరంగ ఆధిపత్యం నిరాటకంగా కొనసాగింది. కానీ కొన్ని అంతర్గత, బహిర్గత కారణాల వల్ల చాలా ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు నష్టాల ఊబిలో కూరుకొని పోయి ఖాయిలా పడిన పరిశ్రమలుగా రూపాంతరం చెంది వాటి సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడంలో విఫలమవటంవల్ల అవి జాతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ, జాతీయ బడ్జెట్‌పై తీవ్ర వత్తిడి తీసుకొని రావడంలో 1970 దశాబ్ద మధ్యభాగం నుంచి భారత ప్రభుత్వం తన ప్రణాళికా విధానంలో క్రమంగా కొన్ని మౌలిక మార్పులను తీసుకుని వచ్చింది. ప్రయివేటురంగ సంస్థలు వాటి సామర్థ్యం పోటీతత్వాన్ని పెంపెందించుకొనటంలో ఆర్థిక వ్యవస్థ భవిష్యత్ దృష్ట్యా ప్రయివేటు రంగంపై అంత వరకు విధించిన వివిధ తీవ్ర నియంత్రణలను క్రమంగా సడలించడానికి పూనుకొన్నాయి. స్వదేశీ ప్రయివేటు రంగ సంస్థలు అంతర్జాతీయ సంస్థలతో సమానంగా పోటీచేయగల శక్తిని పెంపొందించుకోడానికి భారత ప్రభుత్వం 1980 దశాబ్దం నుంచి నియంత్రణలను సడలించటం ద్వారా సరళీకరణ ప్రయత్నాలను ముమ్మరం చేయడంతో ప్రయివేటురంగ సంస్థలును క్రమంగా వివిధ అంశాలుకు విస్తరించడానికి కూడా ప్రయత్నాలు ఆరంభంకావడంతో క్రమంగా ప్రయివేటు రంగ వాటా విస్తృతం కాజొచ్చింది. అదే సమయంలో ప్రభుత్వరంగ సంస్థలును సంస్కరించ డానికి ఖాయిలా పడిన పరిశ్రమలను పునర్జీవింప చేయడానికి చేసిన వివిధ సంస్కరణల వల్ల కొన్ని అంశాల నుంచి ప్రభుత్వ రంగాన్ని ఉపసంహరించటం జరగటంతో ప్రభుత్వ పరిధి కుదించబడింది.

మొదటి ప్రణాళికా కాలంలో ప్రభుత్వ పెట్టుబడులు 53 శాతం కాగా ప్రయివేటు పెట్టుబడులు 47శాతం మాత్రమే. అలాగే రెండో ప్రణాళికలో ప్రభుత్వ పెట్టుబడి 61 శాతం. ప్రయివేటు పెట్టుబడి 39 శాతం, మూడో ప్రణాళికలో ప్రభుత్వరంగం 65 శాతం ప్రయివేటు రంగం 35 శాతం, నాలుగో ప్రణాళికలో ప్రభుత్వరంగం 64 శాతం ప్రయివేటు రంగం 36 శాతం, ఐదో ప్రణాళికలో ప్రభుత్వరంగం 69 శాతం ప్రయివేటురంగం 31 శాతం పెట్టుబడులు పెట్టాయి. తరవాత అమలు చేసిన ప్రణాళికలలో ప్రయివేటు పెట్టుబడుల శాతంలో పెరుగుదలను ప్రభుత్వ దృక్పథంలో ప్రయివేటు పెట్టుబడుల పట్ల వచ్చిన మార్పుగా చెప్పవచ్చు. ఆరో ప్రణాళికలో ప్రభుత్వ రంగం పెట్టుబడి 61 శాతం ప్రయివేటు రంగ పెట్టుబడి 39 శాతం, అయిదో ప్రణాళికలో ప్రయివేటు రంగానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చి ప్రభుత్వ రంగ పెట్టుబడిని కేవలం 47.8 శాతంగా ప్రయివేటు రంగ పెట్టుబడికి ప్రోత్సాహం ఇచ్చి 52.2 శాతానికి పెట్టడానికి అవకాశమిచ్చింది. ప్రయివేటురంగ పెట్టుబడి క్రమంగా పెరిగి ఎనిమిదో ప్రణాళికలో 54.8 శాతానికి చేరింది. ఈ విధంగా రెండో, ఎనిమిదో ప్రణాళికల పూర్వకాలంలో ప్రభుత్వ, ప్రయివేటు పెట్టుబడి శాతాలు తారుమారు అయ్యాయి. ఈ మార్పు మన ప్రణాళికా విధానంవల్ల వచ్చిన మార్పునుప్రస్ఫుటంగా సూచిస్తున్నది. సరళీకరణ విధానాల అమలువల్ల భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ, 1980వ దశాబ్దంలో పారిశ్రామిక వ్యవసాయ రంగంలో చక్కని అభివృద్ధి రేటు సాధించటం ద్వారా మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థ అభివృద్ధి రేటు కూడా (5.5 శాతము) సాధించింది. కాని ఈ పెరుగుదల కృత్రిమమైందిగా ఆర్థికవేత్తల భావన. ఎందువల్ల అంటే ఈ దశాబ్దం నందే బడ్జెట్‌లోటు విపరీతంగా పెరగటం, విదేశీ, స్వదేశీ రుణాలు కొన్ని రెట్లు పెరగటం మొదలయిన కారణాలు వల్ల 1990 దశాబ్దంలో భారతదేశం ప్రవేశించే సరికి ముందెన్నడు కని విని ఎరగని సంక్షోభంలో చిక్కుకొంది. విదేశీమారక ద్రవ్యం అత్యల్ప స్థాయికి చేరుకోడానికి మన దేశ విదేశీ చెల్లింపుల విషయాన్ని అంతర్జాతీయంగా విశ్వసనీయత దెబ్బతిన్నది. విదేశీ చెల్లింపుల నిమిత్తం కావలసిన విదేశీ మారక ద్రవ్యం కోసం మన దేశ బంగారాన్ని విదేశీ బాంకులకు తరలించ వలసిన పరిస్థితి తలెత్తింది. గల్ఫ్ సంక్షోభం ఈ పరిస్థితిని మరింత తీవ్రతరం చేసింది. 1991-92 సంవత్సరంలో వ్యవసాయ రంగంలో అభివృద్ధి తిరోగమనాన్ని సూచించటం, పారిశ్రామిక రంగంల పురోభివృద్ధి లేకుండటం మొ॥ కారణాల వల్ల జాతీయాదాయం 1 శాతం మాత్రమే పెరిగింది. ద్రవ్యోల్బణం రెండెంకల స్థాయికి చేరి ఆర్థిక వ్యవస్థను మరింత కృంగదీసింది.

BRAOU

ఈ విషమ పరిస్థితుల నుంచి ఆర్థిక వ్యవస్థను పరిరక్షించడానికి ప్రభుత్వం అంతర్జాతీయ సంస్థలు తృతీయ ప్రపంచ దేశాలు అనుసరించడానికి రూపొందించిన విధానాలాధారంగా ఆర్థిక సంస్కరణలను రూపొందించింది. ఈ ఆర్థిక సంస్కరణలలో స్థిరీకరణ, వ్యవస్థను సరిదిద్దు విధానాలు కలిసి ఉన్నాయి. స్థిరీకరణ విధానాలు స్వల్పకాల, మాధ్యమిక కాలానికి సంబంధించిన సమస్యలయిన ద్రవ్యోల్బణం విదేశీ చెల్లింపులకు సంబంధించినవి. వ్యవస్థను సరిదిద్దే విధానాలు దీర్ఘకాలంలో వ్యవస్థ ఉత్పాదకతను పెంపొందించి తద్వారా అధిక వృద్ధి సాధించడానికి ఉద్దేశించినవి. మొత్తం మీద అంతర్జాతీయ సంస్థలు సూచించిన విధానంలో మార్కెట్ శక్తులకు ప్రాధాన్యమిచ్చి ఈ దేశాలను సరళీకరణ, ప్రయివేటీకరణ, ప్రపంచీకరణల దిశగా నడిపించాలని ఉద్దేశం. అంతర్జాతీయంగా ఏర్పడిన అసాధారణ పరిస్థితుల్లో కూడా తృతీయ ప్రపంచ దేశాలు ఈ విధానాల వైపు మొగ్గడానికి కారణమైంది. ముఖ్యంగా కొరియా, తైవాన్, సింగపూర్, మలేషియా, థాయిలాండ్ మొ॥ చిన్న దేశాలు స్వేచ్ఛా మార్కెట్, విదేశీ పెట్టుబడుల విధానాలను అనుసరించటం ద్వారా సాధించిన సత్వర ప్రగతి, సోవియట్ యూనియన్ తూర్పు ఐరోపా దేశాలలో కమ్యూనిష్టు వ్యవస్థ సఫలీకృతం కాకపోవడంవల్ల చైనాతో సహా ఈ దేశాలన్నీ మార్కెట్ వ్యవస్థ వైపు మొగ్గు చూపి విదేశీ పెట్టుబడులపట్ల వాటి విధానం మార్చుకొనడం మొదలయిన అంశాలన్నీ భారతదేశం వంటి తృతీయ ప్రపంచ దేశాలు అంతర్జాతీయ సంస్థలు రూపొందించిన ఆర్థిక విధానాలను అనుసరించక తప్పని పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. అందువలనే ఆర్థికవేత్తలు భారతదేశానికి ప్రవేశపెట్టిన ఆర్థిక సంస్కరణలు అంతర్జాతీయ సంస్థలు సూచించిన విధానాల అమలును విమర్శించటం జరిగింది.

మన ఆర్థిక వ్యవస్థ సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించడానికి ప్రయివేటు రంగంపై ఉన్న నియంత్రణలు, నిబంధనలు ఏవైతే పోటీతత్వాన్ని తగ్గించి వేస్తాయో వాటి నన్నింటినీ ఉపసంహరించి, తద్వారా వ్యవస్థలో పోటీ తత్వం పెరగడానికి అనుకూలమైన వాతావరణం కల్పించి వ్యవస్థ ఉత్పాదకతా సామర్థ్యం పెంపొందించడానికి వివిధ చర్యలు తీసుకొన్నది. ఈ చర్యలు ముఖ్యంగా నూతన పారిశ్రామిక, అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానంలో ఎక్కువగా తీసుకుని వచ్చారు. 1991లో ప్రవేశపెట్టిన నూతన ఆర్థిక విధానం భారత ప్రణాళికా విధానాన్ని, ప్రణాళికా పాత్రను సమూలంగా మార్చివేసింది. ఈ నూతన పారిశ్రామిక విధానం ప్రకారం ప్రభుత్వరంగ పరిధిని కేవలం కొన్ని మౌలిక, కీలక, వ్యూహాత్మక అంశాలుకు కుదించి అంతకుముందు ప్రవేశం లేని చాలా పరిశ్రమలలో ప్రయివేటు రంగానికి అనుమతి ఇవ్వబడింది. ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను పునర్నిర్మాణము చేసి వానితో సామర్థ్యం, పోటీతత్వం పెంచడానికి పూనుకొని అందుకు అనుకూలంగా లేని సంస్థలను ప్రయివేటు రంగానికి బదిలీ చేయడానికి ఏర్పాట్లు చేశారు. దీనితో ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు నిర్వహిస్తున్న ఆర్థిక కారకలాపాల పరిధి కుదించు కొని పోవటంతో చాలా మంది ఆర్థికవేత్తలు ఈ మౌలిక మార్పును ప్రణాళికా విధానంలో వచ్చిన మార్పుగా పరిగణిస్తున్నారు. నూతన ఆర్థిక విధాన నేపథ్యంలో మన ప్రణాళికా విధాన గమనం మారిందని చెప్పవచ్చు. అదే విధంగా అంతకు ముందు మాదిరిగా ప్రభుత్వరంగం ప్రత్యక్షంగా అన్ని ఆర్థిక కార్యకలాపాలో ఆర్థిక వ్యవస్థ దిశను నిర్దేశించడానికి బదులు అది కీలక అంశాలకే పరిమితమై ప్రయివేటు రంగానికి ఎక్కువ ఆర్థిక కార్యక్రమాలతో ప్రవేశం కల్పించి అవి ఆర్థిక వ్యవస్థను పురోగమన దిశలో నడిపించడానికి కావలసిన సూచనలను మాత్రం ఇవ్వడం ద్వారా ప్రణాళికా విధానంలో తన పాత్ర మార్చుకొంది. అంటే ప్రణాళికా తొలిదశలలో ప్రభుత్వ రంగంలోనే కేంద్రీకృతమైన ఆర్థిక కార్యకలాపాలలో చాలా వరకు నూతన ఆర్థిక విధానం అమలు, తరవాత ప్రయివేటు రంగానికి వికేంద్రీకృతమైంది. అదే విధంగా ప్రణాళికా తొలి దశలలో సామాజిక న్యాయసూత్రానుసారంగా లాభాపేక్షతో గాక ప్రజోపయోగాలు ప్రాధాన్య మివ్వడంతో మార్కెట్‌శక్తులకు ఇవ్వవలసిన ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం జరగలేదు. కానీ ప్రస్తుత నూతన ఆర్థిక విధానంలో ప్రయివేటు రంగ సంస్థల సామర్థ్యాన్ని ఉత్పాదక శక్తిని పెంపొందించుకోడానికి అవలంబించవలసి వచ్చింది. దీనితో క్రమంగా ఆర్థికవ్యవస్థ పథ నిర్దేశంలో ప్రణాళికా

BRAOU

విధాన ప్రాముఖ్యం తగ్గి మార్కెట్ శక్తుల ప్రాధాన్యం పెరగడంతో మన ప్రణాళికా విధానం సోషలిస్టు ప్రణాళికా మార్గం నుంచి పెట్టుబడిదారీ ప్రణాళిక విధానం వైపు మొగ్గుచూపుతున్నదనవచ్చు. అయినప్పటికీ కీలక, మౌలిక అవస్థాపనా రంగం అంతా ప్రభుత్వరంగ పర్యవేక్షణ క్రింద ఉండటం వల్ల ప్రయివేటు రంగం ప్రభుత్వం సూచించిన మార్గంలోనే విస్తరించక తప్పదు. అందువల్ల ఈ మారిన ప్రణాళికా విధానాన్ని చాలా మంది ఆర్థికవేత్తలు సూచీ ప్రణాళికా విధానంగా పరిగణిస్తున్నారు. అంటే పథ నిర్దేశం ప్రభుత్వరంగం చేస్తే ప్రభుత్వరంగ సూచలను అనుసరించి ప్రయివేట్ రంగం తన పరిధిని విస్తృత పరచుకోడానికి ఈ విధానంలో అవకాశముంది. ఇంతేకాక సామాజిక న్యాయం, పంపిణీలో అసమానతలు తగ్గించడం అనే బాధ్యతలు ప్రాథమికంగా ప్రభుత్వరంగానికి చెందినవి కాబట్టి ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానంలో ప్రయివేటురంగ విస్తరణల వల్ల సామర్థ్యం, ఉత్పాదకత పెంపొంది ప్రభుత్వరంగ మార్గదర్శకత్వంలో సామాజిక న్యాయం, పంపిణీలో సమర్థత పరిరక్షితమై ఆర్థిక వ్యవస్థ "సామాజిక న్యాయం"తో కూడిన వృద్ధి" అనే లక్ష్యం చేరే అవకాశముంది.

24.7 సూచీ ప్రణాళికా విధానం

ప్రణాళికా రచన ప్రధానంగా రెండు రకాలు. నిర్దేశిక ప్రణాళికా రచన (Planning by direction). 2. ప్రోత్సాహక ప్రణాళికా రచన (Planning by inducement). నిర్దేశిక ప్రణాళిక రచన యందు స్వేచ్ఛాయుతమైన ఆర్థిక కార్యకలాపాలు ఉండనే ఉండవు. అందువల్ల ఈ విధానంలో స్వేచ్ఛా మార్కెట్ శక్తులుకు మార్కెట్ ధర విధానమునకు తావుండదు. డా॥ ఆస్కార్ లాంగ్ నిర్దేశిక ప్రణాళిక గురించి ఈ విధంగా ప్రస్తావించారు.

"ఈ జాతీయ ప్రణాళిక సోషలిస్టు రంగానికి తప్పనిసరిగా అమలు జరపవలసిన ఆదేశాలను ఇస్తోంది. వివిధ మంత్రిత్వశాఖలు వాటికి సంబంధించిన పరిశ్రమలకు ఇచ్చే ఆదేశాలను జాతీయ ప్రణాళికా లక్ష్యాలు, ద్రవ్య వనరులను ప్రతిబింబిస్తాయి. ప్రణాళికా ఆదేశాలు తప్పనిసరిగా అమలు జరపవలసిన కర్తవ్యాలుగా భావించడం జరుగుతుంది. ప్రయివేటు వ్యవసాయిక, పారిశ్రామిక, బ్యాంకింగ్, రవాణా రంగాలన్నింటిని తన ఆధీనం చేసుకొని ఆదేశించడానికి అవసరమైన ఉద్యోగాలన్నింటిని రాజ్యాంగ యంత్రం తన చేతులలో ఉంచుకుంటుంది. అటువంటి అధికార కేంద్రీకరణ లేకపోతే రాజ్యాంగ యంత్రాంగానికి ప్రణాళికా కార్యాలను అమలు జరిపే సాధనాలు లభ్యంకావు". కానీ ప్రణాళికా రచన ఉద్యోగిస్వామ్యం క్రింద అమలు జరగటం వల్ల వినియోగదారుల సార్వభౌమత్వం లోపిస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి సరళతా రహితంగా ఉంటుంది; చాలా వ్యయంతో కూడికొన్నది. ప్రోత్సాహక ప్రణాళికా రచన ప్రజాస్వామిక ప్రణాళికా రచన మార్కెట్‌ను అనుసంధానం చేయడం ద్వారా ఈ ప్రణాళికా రచన అమలు జరుగుతుంది. ఆర్థిక ఉద్యమదారుకు వినియోగానికి, ఉత్పాదనకు స్వేచ్ఛ ఉంటుంది. ఈ స్వేచ్ఛలు రాజ్యాంగ యంత్ర నియంత్రణకు నియమబద్ధతకు లోబడి లభ్యమౌతాయి. ద్రవ్య, విత్త చర్యల ద్వారా ప్రజలను ఒక మార్గంలో పని చేయించడానికి ప్రోత్సహిస్తారు. అయినప్పటికీ ఈ ప్రోత్సాహక ప్రణాళికా రచన అనేక ఆటంకాలను ఎదుర్కొనవలసి ఉండటం వల్ల తులనాత్మకంగా తక్కువ విజయాన్ని పొందుతుంది.

ఒక దేశములో ఉన్న ప్రభుత్వ వ్యవస్థను అనుసరించే అక్కడ అనుసరించే ఆర్థిక ప్రణాళికా రచన ఉండవచ్చు. పూర్తి సామ్యవాద దేశంలో నిర్దేశిక ప్రణాళిక అమలు అవుతుండవచ్చు. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ ఉన్న దేశంలో ప్రోత్సాహక ప్రణాళిక అమలు అవుతూ ఉండవచ్చు. అయితే ఈ రెండు పద్ధతులు పరస్పర పూరకాలు కావడంతో మార్కెట్ శక్తులను ప్రభుత్వరంగాన్ని సమన్వం చేసే విధంగా మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థా విధానంలో అవకాశ ముండటంతో దానిని మధ్యేమార్గంగా చాలా దేశాలు అమలు చేస్తున్నాయి.

BRAOU

స్వాతంత్ర్యానంతరం భారతదేశం అమలుపరచిన ప్రణాళికా విధానాల ప్రాతిపదికగా ఈ మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థను ఎంచుకొనటం జరిగింది. 1950-60 దశాబ్దాలలో ఆర్థికవేత్తలు మార్కెట్ శక్తులకు ప్రాధాన్యమిస్తే అవి పెట్టుబడులను ప్రాధాన్యతారంగాలకు కాక ఇతర రంగాలకు మళ్లించి అభిలషణీయంగా పెట్టుబడి కేటాయింపులు జరగడానికి అవరోధం అవుతాయని భావించడంవల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థ మొత్తాన్ని సమన్వయపరిచే విధాన నిర్ణయం తీసుకొని వాటిని అమలుపరిచే ప్రధాన బాధ్యతను ప్రభుత్వ రంగానికి అప్పగించడమైంది. కానీ నాలుగు దశాబ్దాల ప్రణాళికా అమలు పరిశీలిస్తే ప్రభుత్వరంగం కూడా ఈ ఆశయ సాధనలో విఫలమయిందని స్పష్టమవుతుంది. అందువల్ల మన ఆర్థిక ప్రణాళికా విధానంలో 1970 దశాబ్ద మధ్య భాగం నుంచి క్రమంగా మార్పులు చోటు చేసుకొన్నాయి. ప్రయివేటు రంగానికి అనుకూలంగా 70 దశాబ్దంలో ప్రవేశపెట్టిన సరళీకరణ ప్రక్రియ 1980 దశాబ్దంలో తీవ్రతరం అయి 1990 దశాబ్ద ఆరంభానికి అవి నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలుగా రూపొందటం వల్ల ఆ నేపథ్యంలో 1992 సంవత్సరం ఏప్రిల్ 1 వ తేదీన అమలు ప్రారంభం అయిన ఎనిమిదో ప్రణాళిక వ్యూహంలో ఇతర ప్రణాళికలతో పోల్చిచూస్తే స్పష్టమయిన మార్పు గోచరిస్తుంది. దీనికి ప్రధాన కారణం 1991 జూలై నుంచి ప్రవేశపెట్టిన స్థిరీకరణ, వ్యవస్థను సర్దుబాటు చేసే నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలు, మార్కెట్ వ్యవస్థకు అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చే ప్రభుత్వరంగ ప్రణాళికా పరిధిని పరిమితం చేసింది. ఈ నేపథ్యంలో చాలామంది ఆర్థికవేత్తలు భారతదేశంలో ప్రణాళికా అమలుకు భవిష్యత్తు లేదని, ఆవశ్యకత సన్నగిల్లుతున్నదని అభిప్రాయపడ్డారు. అందువల్ల ఈ పరిస్థితులను స్పష్టంగా భారత ప్రభుత్వం ఎనిమిదో ప్రణాళిక నిర్దేశిక పత్రంలో మన ప్రణాళికా విధానం క్రమంగా సూచీ ప్రణాళికా విధానంగా రూపాంతరం చెందుతోందని వివరించటం జరిగింది. మన ప్రణాళికా విధానంలో దీర్ఘదర్శి స్వభావం తగ్గించడం జరిగింది. సూచనా విధానంవైపు పురోగమించటం జరుగు తున్నదని స్పష్టం అవుతుంది.

ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానం భారతదేశంలో ఇంతకు ముందే కొన్ని రంగాలకు అమలుపరచడం జరిగింది. ఉదాహరణకు మన ప్రణాళికా విధానంలో వ్యవసాయరంగం విషయంలో మొదటి నుంచి సూచీ విధానాన్నే అమలుపరుస్తూ వస్తున్నారు. స్థూల ఆర్థిక వ్యవస్థ లక్ష్యంగా వ్యవసాయరంగంలో స్వావలంబన సాధించా లన్నది మన ప్రణాళికల ఆశయం. ఈ ఆశయ సాధనకు కావలసిన అవస్థాపనా వసతుల కల్పన, అనుకూలమయిన వాతావరణం కల్పించి తదనుగుణమయిన జాతీయ విధానాలను ప్రభుత్వం అమలుపరచగా కొన్ని కోట్ల మంది వ్యవసాయదారులు ఉత్పత్తి విషయమై స్వంత నిర్ణయాలు తీసుకొని అమలుపరిచిప్పటికీ ప్రయివేటు వ్యక్తుల కృషి సరి అయిన దిశలో జరిగి మొత్తం వ్యవస్థ ఆశయమయిన స్వాలంబన సాధించటం జరిగింది. ఈ విధానం వ్యవసాయరంగంలో సత్ఫలితమివ్వడం వల్ల దీనిని వ్యవస్థలోని ఇతర రంగాలకు విస్తరించడానికి అవసరమైన విధానాన్ని ప్రణాళిక వ్యూహంలో ప్రభుత్వం పొందుపరిచింది.

చాలా పారిశ్రామిక దేశాలు ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానం రెండో ప్రపంచ యుద్ధానంతర కాలంలో అమలు పరిచి సత్వర పారిశ్రామికాభివృద్ధి సాధించాయి. ఆదేశాలలో ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానం చాలా సమర్థవంతంగా అమలు అవుతోంది. మూల్యంగా ఈ దేశాలలో ప్రభుత్వం, ప్రభుత్వ సంస్థలు భవిష్యత్ ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించిన సమాచారం, వివరాలు, అంచనాలు రూపొందించి అవి ప్రయివేటు రంగానికి మార్గదర్శకంగా ఉండేలా అందించారు. ఆ సమాచారం ఆధారంగా ప్రయివేటు వ్యక్తులు సంస్థలు వ్యవస్థకు కావలసిన విధంగా విధాన నిర్ణయాలను తీసుకొని వాటి పెట్టుబడులను కేటాయించి ఆయా ఆవశ్యక రంగాలను పురోభివృద్ధి చేయటం వల్ల ఈ దేశాలు సత్వర ప్రగతిని సాధించాయి. ముఖ్యంగా జపాన్ వంటి దేశాలలో ప్రభుత్వ సంస్థలు భవిష్యత్‌లో అభివృద్ధి పొందే, మార్కెట్ పరిస్థితులు అనుకూలం ఏయే పరిశ్రమలకు ఎక్కువగా ఉంటాయో వాటిని స్పష్టంగా

BRAOU

గుర్తించి ప్రయివేటు వ్యక్తులు, సంస్థలకు తెలియచేస్తాయి. అదే విధంగా ఏయే సంస్థలు పరిశ్రమలకు భవిష్యత్‌లో ఎక్కువ మార్కెట్ అవకాశాలు లేక నష్టపోతాయో కూడా గుర్తించి తెలియచేస్తుంది. అంతేకాక భవిష్యత్ ఉన్న పరిశ్రమలకు ప్రభుత్వం వివిధ రకాలయిన ద్రవ్యకోశ విధానాల ద్వారా ప్రోత్సాహకాలను అందిస్తుంది. అంతేకాక భవిష్యత్‌కు పనికిరాని సంస్థలు నిష్క్రమించడానికి కావలసిన ద్రవ్యకోశ విధానాలను ప్రభుత్వం అమలు పరచటం ద్వారా దేశ పారిశ్రామిక పురోగమన దిశను నిర్దేశించి ప్రయివేటు రంగాన్ని ఆ దిశలో మళ్ళించడానికి కావలసిన జాతీయ విధానాలను అమలుచేసి ప్రయివేటు రంగాన్ని జాతీయ ఆశయ సాధనకు అవసరమయిన విధంగా మలచుకోవడం చేస్తోంది. ఈ విధంగా జపాన్‌వంటి చాలా పారిశ్రామిక దేశాలలో ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానం ఆదేశాలతో భావి పరిశ్రమల పురోగతికి చక్కని బాటవేసి ప్రయివేటురంగ సంస్థలు ప్రజావసరాలకు ఉపయోగపడే విధంగా వ్యవస్థను మళ్లించడంలో సత్ఫలితాలు సాధించింది.

అందువల్ల భారతదేశం ఎనిమిదో పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంలో వ్యవస్థలో సామర్థ్యం పెంచటం ద్వారా పురోగతి సాధించడానికి, మార్కెట్ ప్రభుత్వరంగ శక్తులకు కావలసిన విధంగా అనుసంధానం చేయడానికి సూచీ ప్రణాళికా విధానాన్ని అమలు చేయడానికి నిర్ణయించింది. ఈ ప్రణాళికా విధానంలో ప్రభుత్వరంగం పాత్ర చాలా సమర్థవంతంగా తీర్చిదిద్దబడింది. ప్రభుత్వం ఈ విధానంలో మొత్తం వ్యవస్థకు భవిష్యత్ ఆవశ్యకాలను గుర్తించి, వాటిని సాధించడానికి వ్యవస్థలో ఉన్న ఆటంకాలను తొలగించి వాటిని సాధించడానికి అనుకూలమయిన వాతావరణాన్ని కలగచేసి దాని కవసరమైన విధానాలను రూపొందించి అమలుపరుస్తుంది. దీనితో ప్రణాళికాపాత్ర మనదేశంలో కింది విషయాలకే పరిమితమయింది. (1) ఆర్థిక వ్యవస్థకు దీర్ఘకాలిక దృక్పథం కల్పించటం; (2) ఆర్థిక వ్యవస్థ పురోగమనానికి కావలసిన ప్రాధాన్యతా అంశాలను గుర్తించి వాటి సాధనా నిమిత్తం వ్యవస్థ ఏయే మార్గాలలో పటిష్టం కావలసి ఉందో ఆ మార్గంలో దానిని పటిష్టపరచడం; (3) వ్యవస్థ అభివృద్ధికి లక్ష్యాల సాధన నిమిత్తం సమన్వయ పూరకమయిన విధాన చర్యలను రూపొందించటం.

ఈ పై అంశాలను పరిశీలిస్తే మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించిన విషయాలలో పద నిర్దేశానికి విధాన రూపకల్పన చేయటంలో ప్రభుత్వం ప్రధాన బాధ్యత వహిస్తుంది. అంతేకాక ఆర్థికవ్యవస్థ లక్ష్యాల సాధనకు కావలసిన ఆర్థిక అవస్థాపనా ఆవశ్యకాలయిన నీటిపారుదల, శక్తి, రవాణా, కమ్యూనికేషన్లు, సాంఘిక అవస్థాపనా వశ్యకాలయిన విద్య, ఆరోగ్యం, జనాభా నియంత్రణ పర్యావరణ కల్పించడానికి ప్రభుత్వం అన్ని రకాల చర్యలను తీసుకొనవలసి ఉంది. అంతేకాక పేదలు, అట్టడుగు వర్గాల ప్రజల పరిరక్షణార్థం సామాజిక న్యాయాన్ని, ఆర్థిక సమానతను ప్రసాదించడానికి ప్రత్యేక కార్యక్రమాలు చేపట్టవలసి ఉంది. ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానంలో ప్రభుత్వరంగ పెట్టుబడులు క్రమబద్ధం అయి సమర్థవంతంగా కేవలం కావలసిన మేరకే వినియోగమవుతాయి. ఎనిమిదో ప్రణాళిక, నిర్దేశిక పత్రం ప్రభుత్వరంగ పెట్టుబడులను క్రమబద్ధీకరించడానికి ఈ దిగువ సూత్రాలను రూపొందించింది. అవి

(1) ప్రభుత్వరంగం కేవలం దీర్ఘకాలిక ఆవశ్యకాలయిన ఆర్థిక, సాంఘిక అవస్థాపనా వసతుల కల్పనకే ఎక్కువ పెట్టుబడులు కేటాయించాలి. ఎందుకంటే దీర్ఘకాలిక ఆవశ్యకాలలో ప్రయివేటురంగం పెట్టడానికి సుముఖంగా ఉండదు.

(2) వీలైనంతవరకు ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు కూడా మార్కెట్ వ్యవస్థ సూత్రాలను ఆమోదించి అమలుపరచాలి. సమాజములోని అట్టడుగు మార్గాలకు కావలసిన వస్తుసేవల ఉత్పత్తికి మాత్రం ఈ సూత్రం నుంచి మినహాయింపు ఇవ్వడమైంది.

BRAOU

పై సూత్రాలకు అనుకూలంగా ఎనిమిదో ప్రణాళికా కాలంలో, ఆర్థిక వ్యవస్థ సాధించవలసిన ప్రధాన ఆశయాలుగా ఉపాధి కల్పన, జనాభా పెరుగుదల నియంత్రణ, ప్రాథమిక స్థాయిలో అందరికీ విద్య, తాగడానికి నీరు, ప్రాథమిక ఆరోగ్య వసతుల కల్పనలను ప్రభుత్వం నిర్దేశించింది. ఈ ఆశయాల సాధనకు కావలసిన ఆర్థిక, సాంఘిక అవస్థాపనా వసతుల కల్పనకు ప్రభుత్వరంగ ప్రణాళికా పెట్టుబడులన్నీ కేటాయించడం జరిగింది. ఈ అవస్థాపనా వసతుల ఆధారంగా ప్రయివేటురంగం ప్రణాళికా ఆశయాల సాధనకు అనుగుణంగా పెట్టుబడులు మళ్లించేందుకు అవసరమయిన విధానాలను కూడా ప్రభుత్వం సూచించింది. ప్రయివేటు ప్రభుత్వరంగాలు కలిసి ఆర్థిక వ్యవస్థకు కావలసిన స్థూల ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించి సాధించవలసిన అంశాలనుకూడా ఈ ప్రణాళికలో ప్రభుత్వం సూచించింది. అవి : వార్షిక ఆర్థికాభివృద్ధిరేటు 5.6 శాతంగాను, స్వదేశీ పొదుపు రేట్లు 32.16 శాతం గాను, పెట్టుబడిరేటు 23.2 శాతంగాను ఉండాలి. ఈ విధంగా నిర్ణయించిన స్థూల ఆర్థిక అంశాలు ప్రయివేటు రంగం ఏ విధంగా పురోగమించాలి అనే దానికి మార్గదర్శకంగా పనిచేసి ఆర్థిక వ్యవస్థ మొత్తాన్ని నిర్ణయించిన లక్ష్యాలవైపు మళ్లించడానికి దోహదం చేస్తుంది. ఏది ఏమైనప్పటికీ ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానం ఎంత వరకు సత్ఫలితాలనిస్తుంది అనేది నిర్ణయించడానికి మరికొంత కాలం అవసరం. మొత్తం మీద ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానంలో మార్కెట్ సన్నిహిత విధానం ద్వారా, ప్రయివేటు రంగ పరిధిని విస్తృతపరిచి, ఆర్థిక వ్యవస్థ సామర్థ్యాన్ని ఉత్పాదకతను ఒక ప్రక్క పెంచుతూ, మరో ప్రక్క పంపిణీలో సమానత, సామాజిక న్యాయం వంటి ఆశయ సాధనకు మొత్తం వ్యవస్థను నడిపించడానికి ప్రభుత్వరంగానికి ఈ విధానంలో చక్కని అవకాశముంది. కాబట్టి నూతన ఆర్థిక విధానంలో అనుసరిస్తున్న సరళీకరణ, ప్రయివేటీకరణ, ప్రపంచీకరణలవల్ల దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉత్పాదకతా, సామర్థ్యం పెరుగుదలతోపాటు దీర్ఘకాలంలో ప్రభుత్వరంగ మార్గదర్శకత్వంలో ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానం అమలుపరచడం వల్ల పంపిణీలో సమానత, సామాజిక న్యాయం వంటి సాంఘిక లక్ష్యాలు కూడా సాధించడం సాధ్యంకావచ్చు.

24.8 ముగింపు

స్వాతంత్ర్యానంతరం భారతదేశం మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ భావన ఆధారంగా ప్రణాళికా విధానాన్ని అనుసరిస్తూ వస్తున్నది. ప్రణాళికా విధానాన్ని అనుసరిస్తూ వస్తున్నది. ప్రణాళికా తొలిదశలలో ఆర్థిక సాంఘిక లక్ష్యాల సాధన నిమిత్తం ప్రభుత్వరంగానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చి అభివృద్ధి పథ నిర్దేశంలో కీలకపాత్ర కట్టబెట్టారు. అదే సమయంలో ప్రయివేటు రంగ పరిధిని కేవలం కొన్ని అప్రాధాన్య విషయాలకే నియంత్రణలకు లోబడి అనుమతించడం జరిగింది. ప్రణాళికా అమలుకాలంలో ఏర్పడిన పరిణామాలను పరిశీలిస్తే 1970 దశాబ్దం వచ్చే సరికి ప్రభుత్వరంగం సంస్థలు వాటి లక్ష్యసాధనలో సఫలం కాలేకపోవడం చాలా ప్రభుత్వరంగ సంస్థలు నష్టాల ఊబిలో చిక్కుకుని పోవటం వంటి అంశాలు ఆర్థిక వ్యవస్థపై చూపిన దుష్ప్రభావాలను తగ్గించడానికి 1970 దశాబ్దం మధ్యభాగం నుంచి ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను సంస్కరించడానికి, సామర్థ్యం చూపుతున్న ప్రయవేటు రంగ సంస్థల పెరుగుదలకు కొన్ని ఎక్కువగా విధించిన నిబంధనలను, నియంత్రణలను సడలించడానికి ప్రయత్నాలు ఆరంభమయ్యాయి. ఈ సరళీకరణ ప్రకియ 1985 నుంచి తీవ్రరూపం దాల్చి సామర్థ్యం, అంతర్జాతీయ పోటీని ఎదుర్కొనటం సాంకేతిక ప్రగతి ఆశయ సాధనకు ప్రయివేటు రంగంపై ఉన్న నియంత్రాలు, నిబంధనలు మరింత సడలించి వాటి పరిధిని మరిన్ని విషయాలకు విస్తరించడం జరిగింది. అంతర్గత, బహిర్గత కారణాలవల్ల 1991 సంవత్సరంలో భారత ఆర్థికవ్యవస్థలో ఏర్పడిన సంక్షోభ పరిస్థితులను పరిష్కరించడానికి 1991 జులై నెలలో భారత ప్రభుత్వం మౌలికమైన మార్పులతో కూడిన నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలను ప్రవేశ పెట్టింది. ఈ సంస్కరణలు ప్రాతిపదికగా కొన్ని స్థిరీకరణ చర్యలు, మరికొన్ని వ్యవస్థాపూర్వక సర్దుబాట్లకు సంబంధించిన

BRAOU

విధానాలు అమలుపరచడం మొదలైంది. ఈ నూతన ఆర్థిక విధానం ముఖ్యంగా మన ప్రణాళికా విధానంలో మౌలికమైన మార్పులు తీసుకు వచ్చింది. భారత మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ స్వభావంలో మార్పు జరిగింది. ప్రస్తుతం మిశ్రమ ఆర్థిక విధానంలో ప్రభుత్వరంగ పరిధిని అత్యంత ఆవశ్యకమైన అవస్థాపన, కీలక అంశాలకే పరిమితం చేసి మిగిలిన అన్ని విషయాలలో ప్రయివేటు రంగ ప్రవేశాన్ని అనుమతించడం జరిగింది. ప్రయివేటు రంగం తన సామర్థ్యమును చూపుకొనుటకై పారిశ్రామిక విధానమున అంతర్జాతీయ పెట్టుబడి, వ్యాపార విధానమున సరళీకరణ ప్రక్రియలు చోటుచేసుకున్నవి. అదే విధముగా అంతర్జాతీయ పెట్టుబడులు మన దేశములోకి ప్రవహించుటకు కావలసిన సరళీకరణ విధానములు ప్రవేశపెట్టబడినవి. ముఖ్యంగా ప్రయివేటు పెట్టుబడులు పెట్టు విదేశీ సంస్థలకు, బహుళ జాతి సంస్థలకు, ప్రవాస భారతీయుల ఎడల ఉదార విధానములు అవలంబించబడుచున్నవి. అదే విధంగా విదేశీ సంస్థల ఈక్విటీలున్న మన సంస్థలకు విదేశీ సాంకేతిక మార్పిడి ఒప్పందాల పట్ల ఎన్నో రాయితీలు ఇవ్వడం జరిగింది. అంతేగాక నష్టాల ఊబిలో చిక్కుకున్న, ఖాయిలా పడిన ప్రభుత్వరంగ సంస్థలను సంస్కరించడానికి ఎన్నో నూతన విధానాలను రూపకల్పన చేశారు. ఈ నూతన ఆర్థిక సంస్కరణల ఆంతర్యం పరిశీలించిన మీదట మనం గ్రహించవలసిందేమంటే మనప్రణాళికా విధాన పాత్ర చాలా మార్పు చెందింది అని చెప్పవచ్చు. ప్రణాళికా ప్రారంభం నుంచి సాంఘిక లక్ష్యాలు ఆశయాల నిమిత్తం ప్రభుత్వం ఎక్కువగా నిర్దేశిక ప్రణాళికా వ్యూహం వైపు మొగ్గుచూపి మార్కెట్ శక్తులకు గుర్తింపు ఇవ్వని విధానానికి ప్రాధాన్య మిస్తూ వచ్చింది. కానీ 1970 దశాబ్ద మధ్య కాలం నుంచి వివిధ దశలుగా అమలు అవుతున్న సరళీకరణ, ప్రయివేటీకరణ ప్రక్రియలు క్రమంగా మన ప్రణాళికా విధానాన్ని మార్కెట్ సన్నిహితమయిన ప్రోత్సాహక ప్రణాళికా విధానంవైపు మళ్లించడం జరిగింది. దీనిని చాలా మంది ఆర్థికవేత్తలు నూతన ఆర్థిక సంస్కరణల అమలు నుంచి మన ప్రణాళికా విధానం సూచీ ప్రణాళికా విధానం అవలంబిస్తున్నదని చెబుతున్నారు. ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానంలో ప్రభుత్వరంగం కేవలం అత్యంత ఆవశ్యకమైన ప్రధాన విషయాలకే పరిమితమై, ఆర్థిక వ్యవస్థకు కావలసిన ఆవశ్యకాలును గుర్తించి వాటిని సాధించడానికి ప్రయివేటు, కార్పొరేటు రంగాలు పనిచేయడానికి కావలసిన మార్గదర్శక సూత్రలను, సూచనలను, విధానాలను రూపొందించి అమలుపరుస్తుంది. గ్రహించవలసిన దేమంటే ఈ సూచీ ప్రణాళికా విధానంలో ప్రయివేటు రంగం పరిధి పెరిగినప్పటికీ ప్రభుత్వం రూపొందించిన మార్గదర్శక సూత్రాలు సూచలనకనుగుణంగా విస్తరిస్తాయి. కాబట్టి ఆర్థికవ్యవస్థ మొత్తానికి కావలసిన లక్ష్యాలు పరిరక్షితమవుతాయి. అంతేగాక ప్రభుత్వరంగం ఈ విధానంలో మార్గదర్శక పాత్ర పోషించటం ద్వారా ఆర్థిక వ్యవస్థకు కావలసిన సామర్థ్యం పోటీతత్వం పెంపొందించటంతో పాటు సాంఘిక లక్ష్యాలైన పంపిణీలో సమానత సామాజిక న్యాయము మొదలగు వాటిని నెరవేర్చటానికి ఆర్థిక లక్ష్యాలను సామాజిక లక్ష్యాలను సమన్వయ పరచటం ద్వారా ఆర్థిక వ్యవస్థలో సామాజిక న్యాయంతో కూడిన పురోభివృద్ధిని సాధించడానికి అవకాశముంది.

24.9 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

1. భారత ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రవేశపెట్టిన సరళీకరణ, ప్రయివేటీకరణ ప్రక్రియల పరిణామక్రమాన్ని వివరించండి.
2. నూతన ఆర్థిక విధాన నేపథ్యంలో భారతదేశంలో మారిన ప్రణాళికా విధాన పాత్ర గురించి విమర్శనాత్మకంగా విశదీకరించండి.
3. నూతన పారిశ్రామిక విధానాన్ని వివరించి, విదేశీ మూలధనం పెట్టుబడుల విషయంలో మారిన ప్రభుత్వ దృక్పథాన్ని విశ్లేషించండి.

BRAOU

4. ప్రభుత్వరంగ సంస్థల పనితీరును విశ్లేషించి నూతన ఆర్థిక విధానంలో ప్రభుత్వరంగ సంస్థల సంస్కరణలకు తీసుకొన్న చర్యలను విమర్శనాత్మంగా సమీక్షించండి.

5. సూచీ ప్రణాళికా విధానమంటే ఏమిటో వివరించి అది ఆర్థిక సాంఘిక లక్ష్య సాధనకు మన దేశానికి అనువైనదో కాదో విశ్లేషించండి.

24.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Ruddar Dutt & K.P.M. Sundaram : *Indian Economy* (32nd Revised Edition)
2. I.C. Dhingra : *The Indian Economy* (9th Edition)
3. Ruddar Dutt : India's New Economic Policy Economic Reforms.
4. P.N. Dhar : *Economic Reforms.*
5. Government of India – *Economic Survey* (1991-92) (1992-93) (1993-94) and (1994-95)
6. Planning Commission 1992 – *The Eight Five Year Plan* (1992-93) Vol. I and II.
7. Planning Commission : *Objectives , Thrusts and Macro Dimensions of Eighth, Plan.* (1992-92, Directional Paper)

24.11 పదకోశం

FERA(Foreign Exchange Regulation Act)	=	విదేశీ వినిమయ నియంత్రణ చట్టం
MRTP (Monopolies Rectrictive and Trade Practices Act)	=	ఏకస్వామ్య వ్యాపార నియంత్రణ చట్టం
BIFR (Board for Industrial and Financial Reconstruction)	=	పారిశ్రామిక విత్త పునర్నిర్మాణ బోర్డు
FIB (Foreign Investment Board)	=	విదేశీ పెట్టుబడుల బోర్డు
M.O.U (Memoranda of Understanding)	=	అవగాహనా ఒప్పంద పత్రాలు
Indicative Planning	=	సూచీ ప్రణాళిక
Socialistic Pattern	=	సామ్యవాద తరహా
Indianisation	=	భారతీయకరణ

రచయిత

డా॥ యం. సుందర్‌రావు

BRAOU

భాగం -25 : భారత అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విధానాలు - చోటుచేసుకున్న పరిణామాలు - ప్రపంచీకరణ

విషయక్రమం

25.0 లక్ష్యాలు

25.1 పరిచయం

25.2 భారత ప్రపంచ మార్కెట్ల మధ్యగల అనుబంధం

25.2.1 ప్రణాళికా తొలిదశలలో అవలంబించిన అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానాలు

25.2.2 సరళీకృత అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాలు

25.2.3 ప్రపంచీకరణ దిశగా అమలు అవుతున్న అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాలు

25,3 ప్రపంచీకరణ విధానాలు

25.3.1 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు - ప్రపంచీకరణ ఆవశ్యకత

25.3.2 భారతదేశానికి ప్రపంచీకరణ విధానాల ఆవశ్యకత

25.3.3 ప్రపంచీకరణ విధానాల అమలులో వెనకబడిన దేశాలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలు

25.3.4 ప్రపంచీకరణ దిశగా భారతదేశం నిర్వహించాల్సిన పాత్ర

25.4 గాట్ ఒప్పందం - భారతదేశం

25.4.1 ఉరుగ్వే ప్రతిపాదనల స్వరూప స్వభావాలు

25.4.2 గాట్ ఒప్పందం ప్రపంచీకరణ

25.4.3 భారతదేశ అంతర్జాతీయ వాణిజ్యవిధానాలపై గాట్ ఒప్పంద ప్రభావం

25.5 భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ దీర్ఘకాలిక దృక్పథం

25.6 ముగింపు

25.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

25.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

25.9 పదకోశం

BRAOU

25.0 లక్ష్యాలు

ఈ అధ్యాయంలో ముఖ్యంగా భారతదేశ అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానంలో సరళీకృత విధానాలు ఏ విధంగా ప్రవేశపెట్టింది, అవి నూతన ఆర్థిక సంస్కరణల నేపథ్యంలో ప్రపంచీకరణ విధానాలుగా ఎలా రూపు

దిద్దుకొన్నది విశదీకరించడం జరుగుతుంది. అంతేకాక గాట్ ఒప్పందం వల్ల అంతర్జాతీయంగా మన ఆర్థిక వ్యవస్థకు కలిగే లాభనష్టాలను బేరీజు వేస్తూ అది ప్రపంచీకరణ దిశలో మనకు ఏ విధంగా ఉపకరిస్తుంది అనే విషయాలు చర్చించడమైంది. దీనితోపాటు సామర్థ్యం, సామాజిక న్యాయంతో కూడిన ఆర్థికాభివృద్ధికి కావలసిన దీర్ఘకాలిక విధానాలను గురించి వివరించడం జరుగుతుంది. ఈ అధ్యాయం చదివిన తరవాత ఈ కింది భావనలను విపులంగా ఆకళింపు చేసుకోగలుగుతారు.

- భారత అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధాన క్రమం
- సరళీకరణ, ప్రపంచీకరణ విధానాలు
- గాట్ ఒప్పందం భారత ఆర్థిక విధానాలపై వాని ప్రభావం
- భవిష్యత్ అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విధానాల స్వరూపం

25.1 పరిచయం

స్వాతంత్ర్యానంతర కాలంలో భారతదేశంలో అవలంబించిన ప్రణాళికా విధానాల లక్ష్యాలకు అనుగుణంగా అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విధానాలు రూపుదిద్దుకొన్నాయి. మన అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధాన తొలిదశలలో దిగుమతులపై ఎక్కువ నియంత్రణలను, ఎగుమతులపై ఎటువంటి ప్రత్యేక శ్రద్ధలేని విధానాలు అవలంబించడం జరిగింది. 1960 దశకంలో ఎగుమతుల పెరుగుదలకు సంబంధించిన ప్రోత్సాహక విధానాలు అమలు జరిపారు. 1970 దశాబ్దంలో మన ఎగుమతి దిగుమతి విధానాల మధ్య సమన్వయం సాధించడం జరిగింది. 1980 దశాబ్దంలో దిగుమతుల విషయంలో సరళీకృత, విధానాలు రూపొందించారు. 1990 దశాబ్ద ఆరంభంలో అమలుపరిచిన నూతన వాణిజ్య విధానాలు ప్రపంచీకరణ దిశగా మన అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విధానాన్ని మళ్లించాయి. 1994 ఏప్రిల్ 15న మరకేష్‌లో జరిగిన గాట్ ఒప్పందం మన ప్రపంచీకరణ విధానాన్ని మరింత ప్రభావితం చేస్తున్నది. ఈ పరిణామాల దృష్ట్యా పటిష్ఠమయిన దీర్ఘకాలిక అంతర్జాతీయ విధానాల రూపకల్పన ఆవశ్యకత ఎంతో ఉంది. ఈ అంశాలన్నింటినీ రాబోయే భాగాలలో వివరంగా చర్చించడం జరిగింది.

25.2 భారత - ప్రపంచ మార్కెట్ల మధ్య ఉన్న అనుబంధం

ప్రపంచ మార్కెట్‌లో భారతదేశానికున్న సంబంధాలన్నీ మన ప్రభుత్వం అమలు పరిచిన అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానంలో ప్రతిబింబిస్తాయి. భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ చారిత్రక పరిణామాలను పరిశీలిస్తే స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం శతాబ్దాల తరబడి బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాద వలస వ్యాపార విధానాలకు వేదికగా నిలబడటంవల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థ తీవ్ర దోపిడికి గురి అయింది. బ్రిటీష్ వారి వలస వాణిజ్య విధానాలు మన దేశాన్ని అన్ని రంగాలలోను వెనక బడేలా చేశాయి. అందువల్ల స్వాతంత్ర్యానంతరం ప్రారంభించిన ప్రణాళికాభివృద్ధి ప్రక్రియ తొలిదశలలో మన అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానంలో విదేశీ పెట్టుబడులకు సంబంధించి తీవ్ర నియంత్రణలు అవలంబించాల్సి వచ్చింది. ఈ నేపథ్యంలో మొదటి ప్రణాళికా కాలంలో మన ప్రభుత్వం అవలంబించిన అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానంలో దిగుమతి విషయంలో స్వావలంబన ఆశయంగా విధాన రూపకల్పన చేశారు. దిగుమతులను నియంత్రణ చేయడం ద్వారా స్వదేశీ పరిశ్రమలకు రక్షణ కల్పించి వాటి అభివృద్ధికి దోహదం చేయాలని ప్రణాళికా వేత్తల ఉద్దేశం. అందుచే విదేశీ పోటీని నియంత్రించటానికి దిగుమతి లైసెన్సింగ్ విధానం, దిగుమతి కోటా, దిగుమతి సుంకాలు, వినియోగించటమేకాక అత్యవసర విషయాలలో కొన్ని వస్తువుల దిగుమతులను నిషేధించడం

BRAOU

జరిగింది. దేశ పారిశ్రామికాభివృద్ధి దృష్ట్యా మన దేశంలో లభ్యంకాని వస్తువులు, అభివృద్ధి ప్రక్రియకు కావలసిన అత్యావశ్యకమైన వస్తువులకు మాత్రమే దిగుమతులకు అనుమతించటం జరిగింది. అదే విధంగా మన దిగుమతులు, ఎగుమతులలో పెరుగుదలను సాధించడానికి ఉపకరించి తద్వారా వ్యాపార లోటును తగ్గించాలన్నది మరొక ప్రధానాశయం.

25.2.1 ప్రణాళికా తొలిదశలలో అవలంబించిన అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానాలు

రెండో ప్రణాళికా కాలంలో ప్రవేశపెట్టిన పారిశ్రామికీకరణ కార్యక్రమాలవల్ల దిగుమతుల విషయంలో తప్పనిసరి అయిన ఉదార విధానం అవలంబించ వలసి వచ్చింది. అదే కాలంలో ఎగుమతులకు సంబంధించి సరి అయిన విధానం అవలంచించకపోవడం వల్ల అది ఎగుమతుల స్తబ్దతకు దారితీసి విదేశీ మారక సంక్షోభం కలగజేసింది. అందువల్ల మూల్యహీనీకరణను నివారించడానికి సంక్షోభాన్ని పరిష్కరించడానికి 1962వ సంవత్సరంలో తొలిసారిగా ఎగుమతి ప్రోత్సాహక విధానం అమలుపరిచారు. కానీ ఆ విధానాల అమలు పటిష్టంగా లేకపోవటం వల్ల అవి సంక్షోభ నివారణ చేయటంలో విఫలంకావడంవల్ల తప్పనిసరి పరిస్థితులో 1966వ సంవత్సరంలో మూల్యహీనీకరణను అమలుచేశారు. ఈ చర్య ఎగుమతుల పెరుగుదలకు ఉపకరిస్తుంది. కాబట్టి ఎగుమతులకు ఇచ్చిన సబ్సిడీలను, ప్రోత్సాహకాలను ఉపసంహరించటం జరిగింది. దీనితోపాటు 57 ప్రాధాన్యతా పరిశ్రమలకు కావలసిన దిగుమతుల విషయంలో ఉదార విధానం అవలంబించారు. కాని మూల్యహీనీకరణ ఊహించినంతగా ఎగుమతులలో పెరుగుదల తీసుకురాలేకపోవడం వల్ల ఎగుమతి పెంపుదల ప్రోత్సాహకాలను తిరిగి ప్రవేశ పెట్టడమేకాక మొదలియార్ కమిటీ సూచనల మేరకు 59 ప్రాధాన్యతా పరిశ్రమలకు కావలసిన ముడి పదార్థాలు, యంత్ర భాగాల దిగుమతుల విషయంలో ఉదార విధానం అవలంబించడమైంది. ఆ పరిశ్రమలలో ఉత్పత్తి పెరుగుట ద్వారా ఎగుమతుల పెరుగుదలకు ఈ విధానం ఉపకరిస్తుందని భావించారు. ఇదే విధంగా ప్రాధాన్యమున్న చిన్న తరహా పరిశ్రమలకు కావలసిన దిగుమతి లైసెన్సు విధానం సరళతరం చేశారు. 1970 ఎగుమతి దిగుమతి విధాన ప్రకటనలో ఎగుమతి పెంపుదల చర్యల పరిధి విస్తృతం చేశారు. విదేశీ మార్కెట్‌కు కావలసిన వస్తువుల ఉత్పత్తిని పెంచడం ఈ విధానం ముఖ్య లక్ష్యమయింది. ఉత్పత్తి నాణ్యతను పెంపొందించడానికి అనేక చర్యలు తీసుకొన్నారు. ఎగుమతులను లాభదాయకం చేయడానికి ధనరూపంలో సబ్సిడీలు ప్రకటించారు. నాలుగో ప్రణాళికా కాలంలో అమలుపరిచిన అనావశ్యక దిగుమతులకు సంబంధించి నియంత్రణా విధానం, ఆవశ్యక వస్తువుల విషయంలో ఉదార విధానం ఎగుమతుల పెరుగుదలకు దారి తీసి వాణిజ్య లోటు నియంత్రణలో ఉండటానికి కారణమయింది. ఈ విధాన తీర్మానంలో ప్రవేశపెట్టిన మరికొన్ని ముఖ్యాంశాలుగా రెప్లినిష్‌మెంట్ లైసెన్సులు, వివిధ సుంకాల తొలగింపు, ఉత్పాదకాలను అంతర్జాతీయ ధరలకు సరఫరా చేయడం, రాయతీలతో కూడిన ఎగుమతి పరపతి భీమా సౌకర్యాలు, ఎగుమతులకు మార్కెటింగ్, ప్రచార సౌకర్యాలు కల్పించడం మొదలైన వాటిని చెప్పవచ్చు. ఎగుమతుల పెంపుదలను నిర్లక్ష్యం చేయకుండా అనుసరించిన దిగుమతి ప్రతిస్థాపన వాణిజ్య విధానం నాలుగో ప్రణాళికా కాలం, ఐదో ప్రణాళిక మొదటి రెండు సంవత్సరాలలో సఫలీకృతం కావడం వల్ల 1975-76 సం॥ నుంచి ఉదార దిగుమతి విధానాన్ని ఎగుమతుల పెంపుదల కోసం ఉద్దేశించిన పరిశ్రమలు వాని వినియోగ సామర్థ్యం పెంపొందించుకోడానికి కావలసిన నిర్వహణా దిగుమతుల విషయంలో ఉదార విధానం అమలు చేయడం జరిగింది. తద్వారా ఎగుమతుల పెంపుదలకు, సత్వర పారిశ్రామికీకరణకు; ఆధునీకరణకు, సాంకేతిక పురోభివృద్ధికి ఈ ఉదార దిగుమతి విధానం ఆవశ్యకమని భావించారు. ఈ విధానంలోని ముఖ్యాంశాలుగా సార్వత్రిక లైసెన్సులు, రెప్లెనిష్‌మెంట్ విధానం, సులభతరం చేసి పాలనా పద్ధతులు స్వేచ్ఛా వ్యాపార ప్రాంతాలను ఏర్పాటు చేయడం మొదలైనవిగా చెప్పవచ్చు. ఈ విధానాన్నే ఎగుమతులు ఉద్దేశించిన దిగుమతి విధానంగా పేర్కొనటం జరిగింది. 1977-78 సం॥న దిగుమతి విధానంలో

సరళీకరణ దిశగా కొన్ని మార్పులు చేయడం జరిగింది. ఎగుమతుల ద్వారా విదేశీ మారకాన్ని ఆర్జించే పారిశ్రామిక సంస్థలకు కావలసిన దిగుమతి అవసరాలను తీర్చడానికి ప్రాధాన్యమిచ్చారు. అనావశ్యక దిగుమతులను నిషేధించే విధానం ఉన్నప్పటికీ ఈ నిషేధించిన దిగుమతుల సంఖ్య 59 నుంచి 17కు తగ్గించారు. లైసెన్సుల జారీ విషయంలో జరిగే పాలనా పరమయిన జాప్యాన్ని తగ్గించడానికి కొన్ని చర్యలు తీసుకొన్నారు. ఈ విధానాలు దిగుమతుల ధరలు ఎక్కువగా పెరుగుతున్నప్పుడు మన ఎగుమతులకు మార్కెట్ క్షీణిస్తున్న సమయంలో ప్రవేశ పెట్టడం వల్ల అవి మన వ్యాపార శేషంలో ఎక్కువ లోటును కలగచేశాయి.

25.2.2 సరళీకృత అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాలు

దిగుమతులకు సంబంధించి సరళీకృత, ఉదార విధానాలు 1980 దశాబ్దం నుంచి మరింత తీవ్రతరం అయ్యాయి. ఈ సరళీకృత వాణిజ్య విధానాలు ఎగుమతులను ఎక్కువ రేటులో పెంచడం, స్వదేశీ పరిశ్రమలను సాంకేతికంగా అభివృద్ధి చేయడం, దేశంలో ఉన్న వనరులను అభిలషణీయంగా వినియోగించడం, దిగుమతులలో వీలయినంత పొదుపు సాధించడం లక్ష్యంగా ఉంది. 1980-81 నుంచి టాండన్ కమిటీ సిఫార్సుల మేరకు అనుసరించిన సరళీకృత వాణిజ్య విధానం క్రమంగా వ్యవస్థ సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించటం ద్వారా వ్యవస్థను ఆధునీకరించడంపై విధాన పరమయిన ఎన్నో అడ్డంకులను తొలగించడానికి ప్రయత్నం చేసింది. ఏడో ప్రణాళికా కాలంలో ఎక్కువ రేటులో ఎగుమతుల పెరుగుదలను ఉద్దేశించి దిగుమతులకు సంబంధించి ఉదార విధానాన్ని మరింత తీవ్రతరం చేయడం జరిగింది. ఈ సరళీకృత దిగుమతి విధానం ఎగుమతుల మార్కెట్‌ను విస్తరింప చేయడం ద్వారా ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థపై ఎక్కువ ఆధారపడే విధంగా మలచారు. ఇతర దేశాలతో తక్కువ నిబంధనలతో కూడిన అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాన్ని రూపొందించడంవల్ల రూపకల్పన ఈ కాలంలో మన ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రపంచ దేశాలతో స్వేచ్ఛా మార్కెట్ శక్తుల ఆధారంగా వాణిజ్యాన్ని పెంపొందించుకొనే అవకాశం ఏర్పడింది.

1985 వ సం॥న మొట్టమొదటగా మూడు సంవత్సరాలకు ఉద్దేశించబడిన ఎగుమతి దిగుమతి విధానం ప్రవేశపెట్టబడింది. దాని ప్రధాన ఉద్దేశ్యం దిగుమతి చేసుకొనే ఉత్పాదకాల విషయంలో ఉదార విధానం అవలంబించడం ద్వారా స్వదేశీ పరిశ్రమల ఉత్పాదకతను పెంపొందింప చేయడం, ఎగుమతి దిగుమతి విధానంలో స్థిరీకరణ నిరంతర ప్రవేశపెట్టడం, ఎగుమతుల ఉత్పత్తి స్థాయిని పటిష్టంచేయడం, సాంకేతిక పురోభివృద్ధి కలగచేయడం, వీలయినంత వరకు దిగుమతులను ఆదా చేయడం అయి ఉంది. ఈ విధానంలో దాదాపు 53 దిగుమతి వస్తువులను సార్వత్రిక లైసెన్సింగ్ విధానం నుంచి తొలగించడం దాదాపు 201 వస్తువులను పారిశ్రామిక యంత్రాలకు సంబంధించినవి సార్వత్రిక లైసెన్సు పట్టికలో ఉంచడం, ఎగుమతి-దిగుమతి పాస్‌బుక్ విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టడం మొదలైనవి ఈ విధానంలో చేర్చారు.

BRAOU

1988లో ప్రవేశపెట్టిన ఎగుమతి దిగుమతి విధానంలో ముఖ్యంగా దాదాపు 745 వస్తువులను సార్వత్రిక లైసెన్సు పట్టికలో (OGL) పొందుపరిచారు. వాటిలో 200 వస్తువులు జీవితాన్ని పరిరక్షించే సామగ్రి, 108 వస్తువులు ఔషధాలకు, 99 వస్తువులు యంత్రసామగ్రికి సంబంధించినవి 26 వస్తువులు OGL నుంచి తొలగించడమైంది. ఎగుమతులు, వ్యాపారాలు చేసే సంస్థలను గుర్తించడానికి పరిమితిని రెండు కోట్లు, పదికోట్లు నికర విదేశీ మారక ఆర్జనలుగా నిర్ణయించడం జరిగింది. ప్రవాస భారతీయులకు ప్రత్యేక దిగుమతి వసతులు కల్పించారు. ఈ వాణిజ్య విధానంలో 1988 నుంచి 1991 వరకు ప్రకటించగా అనుకొన్న దానికన్నా ఒక సంవత్సరం ముందుగానే 1990లో మరో మూడు సంవత్సరాల కాలానికి కొత్త ఎగుమతి-దిగుమతి విధానం ప్రవేశపెట్టారు. ఈ విధానం

ముఖ్య ఉద్దేశం దిగుమతుల విషయంలో అవలంబిస్తున్న ఉదార విధానాలను మరింత శీఘ్రపరచి పారిశ్రామిక, ఎగుమతుల పెరుగుదలను సాధించటం. ఈ విధానంలో సార్వత్రిక లైసెన్సుల పట్టికలో మరో 82 మూలధన వస్తువులను చేర్చడం ద్వారా విస్తృత పరచడంవల్ల సార్వత్రిక లైసెన్సు పట్టిక కింద ఉన్న మూలధన వస్తువుల సంఖ్య **1261** నుంచి 1343కు పెరిగింది. దీనితోపాటు ఆర్థిక వ్యవస్థను ఆధునీకరించడానికి సాంకేతికంగా పురోభివృద్ధి చేయడానికి కావలసిన దిగుమతులను చేసుకోడానికి రిప్లెనిష్మెంట్ లైసెన్సులతోపాటు ప్రత్యేక లైసెన్సులు, ఆదనపు లైసెన్సులు మంజూరు చేయడమైంది. వివిధ రకాలైన ముడిపదార్థాల దిగుమతులు అవసరమయితే వాటిని దిగుమతి చేసుకోడానికి వ్యాపార సంస్థలకు, స్టార్ వ్యాపార సంస్థలకు అనుమతి ఇచ్చారు. గత సంవత్సరం ఇచ్చిన దిగుమతుల లైసెన్సుల మొత్తంలో 10 శాతం దిగుమతి చేసుకోడానికి స్వేచ్ఛా లైసెన్సింగ్ విధానం ప్రవేశ పెట్టబడింది. రెప్లెనిష్మెంట్ లైసెన్సు విధానం విస్తృతపరిచి సులభతరం చేయడం జరిగింది. 1986లో ప్రవేశపెట్టిన ఎగుమతి - దిగుమతి పాస్‌బుక్ విధానం రద్దుపరచారు.

కానీ 1980 దశాబ్దంలో ఎక్కువగా పెరిగిన స్వదేశీ విదేశీ రుణాలు, వడ్డీ చెల్లింపులు, బడ్జెట్ లోటు, ఆహారం, ఎరువులపై ఇచ్చిన అత్యధిక సబ్సిడీలు వ్యవసాయదారుల రుణాల వడ్డీ మాఫీ మొదలైన చర్యలన్నీ ఏడో ప్రణాళికాంతానికి మన విదేశీ చెల్లింపుపై ప్రభావం చూపింది. అంతేకాక గల్ఫ్ దేశాలలో ఏర్పడిన సంక్షోభ పరిస్థితులు అప్పటి సోవియట్ రష్యాలో ఏర్పడిన పరిణామాల వల్ల ఆదేశంలో మన వ్యాపార సంబంధాలలో వచ్చిన మార్పులు, పారిశ్రామిక దేశాలలో ఏర్పడిన మాంద్య పరిస్తితులు మొదలయిన అంతర్జాతీయ పరిణామాలు కూడా 1990 దశాబ్ద ఆరంభానికి మన అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల పరిస్థితిలో తీవ్ర సంక్షోభం కలగచేసింది. 1988-89 నుంచి 1990-91 వరకు భారత విదేశీ వాణిజ్య పోకడలను విదేశీ చెల్లింపుల ఖాతా ముఖ్య అంశాలను కింది పట్టికలో పొందుపరచడమైంది.

25.1 పట్టిక

భారత విదేశీ వాణిజ్య పోకడలు (కోట్ల రూపాయలలో)

సంవత్సరం	దిగుమతులు	ఎగుమతులు	వ్యాపారశేషం	దిగుమతులలో ఎగుమతుల శాతం
1980-81	12549	6711	5838	53.5
1981-82	13608	7806	5802	57.4
1982-83	14293	8803	5490	61.6
1983-84	15832	9771	6061	61.7
1984-85	17134	11744	5390	68.5
1985-86	19658	10895	8763	55.4
1986-87	20096	12452	7644	62.0
1987-88	22399	15741	6658	70.3
1988-89	28194	20302	7892	72.0
1989-90	35412	27681	-7731	78.2
1990-91	43171	32527	-10644	75.3

ఆధారం : భారత ప్రభుత్వ ఆర్థిక సర్వే : 1990-91.

ప్రక్క పట్టికను పరిశీలిస్తే వ్యాపారశేషం లోటు 1990-91 నాటికి 10644 కోట్లకు పెరిగింది. ఈ వ్యాపార

B R A O U

ధోరణులు, శేషంలో పెరిగిన లోటులు మన విదేశీ మారక నిల్వలు కనీసస్థాయికి పడిపోవడానికి దారితీసింది. కరంటు ఖాతా లోటు GDP లో 2.5 శాతం కన్నా అధికం కావడం గమనించదగిన అంశం. అదే విధంగా విదేశీ రుణసేవల భారం ఎక్కువగా పెరిగి దాదాపు కరెంటు ఖాతా రాబడులలో 21 శాతంగా ఉండటం, దిగుమతుల పెరుగుదల రేటుకన్నా ఎగుమతుల పెరుగుదల రేటు ఎక్కువగా ఉన్నప్పటికీ ఎగుమతుల రాబడులలో 26 శాతానికి విదేశీ రుణ సేవల చెల్లింపులు ఉండటంవల్ల మన విదేశీ మారక నిల్వలో 1990-91 నాటికి గణనీయ మయిన తరుగుదల ఏర్పడింది. ఇదే సమయంలో ప్రవాస భారతీయుల డిపాజిట్ల ఉపసంహరణ ఈ సమస్యను మరింత తీవ్రతరం చేసింది. దీనివల్ల అంతర్జాతీయ పరపతి పొందే స్థాయి తగ్గింది.

జూన్ 1991 నాటికి మన విదేశీ మారక నిల్వలు అత్యల్పస్థాయికి పడిపోయి కనీసం రెండు నెలల దిగుమతులకు, అంతర్జాతీయ చెల్లింపులకు సరిపోని స్థితి ఏర్పడటం వల్ల అంతర్జాతీయ మార్కెట్‌లో మన దేశం పట్ల విశ్వసనీయత సమస్య ఏర్పడింది. మన విదేశీ మారక నిల్వలలో కలిగిన సంక్షోభాన్ని కింది పట్టిక ద్వారా గ్రహించవచ్చు.

25.2 పట్టిక

విదేశీ మారకపు నిల్వలలో వచ్చిన మార్పులు (మిలియన్ డాలర్లలో)

సంవత్సరం	విదేశీ కరెన్సీ ఆస్తులు	విదేశీ కరెన్సీ నిల్వలు	నిల్వలలో వచ్చిన మార్పులు	IMF నుండి పొందిన సహాయం
1	2	3	4	5
1980-81	5850	6823	538	1029
1981-82	3582	4390	2433	639
1982-83	4281	4896	506	1958
1983-84	5099	5649	753	1298
1984-85	5482	5952	303	53
1985-86	5972	6520	568	267
1986-87	5924	6574	54	690
1987-88	5618	6223	351	1123
1988-89	4226	4802	1421	1175
1989-90	3368	3962	840	1035
1990-91	2236	5834	1872	1106

ఆధారం : భారత ప్రభుత్వ ఆర్థిక సర్వే : 1992-93.

ఈ పరిస్థితిని ఎదుర్కోడానికి మనదేశం అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి అందచేసే వివిధ సహాయాల ద్వారా ఎన్నో నిబంధనల మేరకు స్వల్పకాలిక రుణాలను తీసుకొనవలసి వచ్చింది. అయినప్పటికీ 1991 జూలై నాటికి సాధారణ అంతర్జాతీయ చెల్లింపులకు కావలసిన విదేశీ మారకద్రవ్యం కోసం మన బంగారు నిల్వలను విదేశీ బాంకులకు తరలించ వలసి వచ్చింది. విదేశీ మారక నిల్వల కొరత పారిశ్రామిక రంగ అభివృద్ధిరేటును ప్రభావితం చేసి అది మొదట సంఘటిత రంగానికి, తరవాత అసంఘటిత రంగానికి వ్యాపించి మొత్తం ఆర్థికవ్యవస్థలో ఉత్పత్తిని,

ఉద్యోగితను తగ్గించడానికి దారితీసింది. చాలామంది విమర్శకులు ఈ విదేశీ వినిమయ సంక్షోభానికి మూల కారణం 1980 దశాబ్దాలలో అవలంబించిన సరళీకృత వాణిజ్య విధానాలుగా చెప్పినప్పటికీ ముఖ్యంగా తీవ్ర తరమయిన లోటు బడ్జెట్ విధానం, ద్రవ్యోల్బణం పెంపొంది రెండంకెల స్థాయికి తీవ్రరూపం దాల్చటం, పారిశ్రామిక రంగంలో ఆశించినంత పురోభివృద్ధి లోపించడం మొదలైనవి ప్రధాన కారణాలుగా చెప్పవచ్చు. ఈ పరిస్థితులన్నీ మన అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానంలో మార్పులు తీసుకు రావలసిన పరిస్థితిని కల్పించడంవల్ల అంతర్జాతీయంగా మన దేశం పట్ల విశ్వసనీయతను పరిరక్షించడానికి, మన విదేశీ చెల్లింపుల ఖాతా పరిస్థితిని చక్కదిద్దడానికి 1991 జులైలో భారత ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలలో అంతర్భాగంగా మన అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానంలో ప్రపంచీకరణ దిశగా ఎన్నో మార్పులు ప్రవేశపెట్టడమైంది.

25.2.3 ప్రపంచీకరణ దిశగా అమలుపరచిన అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాలు

నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలలో అంతర్భాగంగా ప్రపంచీకరణ దిశగా అవలంబించిన మన అంతర్జాతీయ విధానంలో కొన్ని స్థిరీకరణకు సంబంధించిన విధానాలుగాను, మరికొన్నిటిని వ్యవస్థను సరిదిద్దడానికి ఉద్దేశించిన విధానాలుగాను చెప్పవచ్చు. అత్యవసరంగా సంక్షోభాన్ని నివారించడానికి చేపట్టిన స్థిరీకరణ చర్యలను జూలై 4, 1991న ప్రకటించడం జరిగింది. వాటి ప్రధాన ఉద్దేశం విదేశీ చెల్లింపుల ఖాతాలో వెసులుబాటు కల్పించడానికి ఎగుమతి ప్రోత్సాహకాలను పునర్వ్యవస్థీకరించి పటిష్టపరిచి, దిగుమతి లైసెన్సింగ్ విధానం సులభతరం చేసి వీలయినంత దిగుమతులను తగ్గించటం అయింది. అంతేకాక విదేశీమారక రేటు, విదేశీ వినిమయ నియంత్రణ విధానాలను క్రమబద్ధీకరించడం ద్వారా అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల పరిస్థితిని అదుపులోకి తీసుకొని రావడానికి ఉపయోగించడం జరిగింది. ఇందులో భాగంగా మొదట జూలై 1, 3, 1991లో రెండుసార్లుగా మన కరెన్సీ మారకపు విలువను అధికారికంగా 20 శాతానికి మూల్యహీనీకరణ చేయడం జరిగింది. దీనివల్ల మన ఎగుమతులకు అంతర్జాతీయ మార్కెటులో అనుకూల పరిస్థితులు ఏర్పడతాయని భావించారు. ఈ మూల్య హీనీకరణకు అనుబంధంగా 1991 ఆగష్టు 13వ తేదీన మన ఎగుమతి దిగుమతి విధానంలో కొన్ని మార్పులు ప్రవేశపెట్టారు. రెప్లెనిష్మెంట్ లైసెన్సు విధానాన్ని విస్తృతపరిచి పునర్వ్యవస్థీకరించడం, నగదు పరిహార సహాయం కోల్పోయిన 100 శాతం ఎగుమతి చేసే పారిశ్రామిక సంస్థలకు వారికి కావలసిన ముడి పదార్థాలు, యంత్ర భాగాలు మొదలైనవి దిగుమతి చేసుకొనటానికి వారి ఎగుమతుల విలువలో 30 శాతం వరకు ఎగ్జిమ్ స్క్రిప్‌గా ఇవ్వడం ఈ విధానంలోని ముఖ్యాంశాలు. ఎగ్జిమ్‌స్క్రిప్ విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టడంలో పరిపాలనాపరంగా అక్కరలేని ఎన్నో నిబంధనలు, జాప్యం తొలగించడం జరిగింది. ఈ విధానం ఎగుమతిదారులకు ఎంతో సౌలభ్యం కలగచేసింది. క్యానలైజేషన్ విధానాన్ని పునఃసమీక్షించి కొన్ని అత్యవసర వస్తువులు మినహా మిగిలిన అన్నింటినీ ఈ విధానం నుంచి తొలగించడం జరిగింది. వ్యవస్థను స్వేచ్ఛా విధానం వైపు మళ్ళించడానికి ఆర్థిక సంస్థలను ఎగ్జిమ్ స్క్రిప్ వ్యాపారానికి అనుమతించడమైంది. అంతేకాక దశలవారీగా వ్యాపార ఖాతాలో పూర్తి రూపాయి మార్పిడికి నిర్ణయించారు. ఎగుమతులకు ఉద్దేశించిన సంస్థలకు, ఎగుమతి పెంపుదల ప్రాంతాలకు మరికొన్ని ప్రోత్సాహకాలు ప్రకటించారు. ముఖ్యంగా వాటికి ఎక్కువ రేటులో ఎగ్జిమ్ స్క్రిప్స్‌ను ఇవ్వడానికీ, లైసెన్సుకు సంబంధించిన విధానాలను సరళతరం చేయడానికి నిర్ణయించారు. ఎగుమతులలో పెరుగుదలను ఉద్దేశించి మరికొన్ని విధాన పరమయిన సంస్కరణలను 1992-93 కేంద్ర బడ్జెట్‌లో ప్రవేశపెట్టడం జరిగింది. ముఖ్యంగా ఎగ్జిమ్ స్క్రిప్ విధానానికి బదులు రూపాయి పాక్షిక మార్పిడి విధానం ప్రవేశ పెట్టారు. దీనివల్ల వస్తుసేవలను ఎగుమతిచేసి ఎగుమతిదారులకు వారి ఎగుమతుల వల్లపొందే విదేశీ మారకంలో 60 శాతం వారి దిగుమతులకు ఇవ్వడమవుతుంది.

ఈ విధానంలో కేవలం అత్యావశ్యక దిగుమతులకు మాత్రమే విదేశీ మారకం అధికారిక వినిమయ రేటుకు లభిస్తుంది. మిగిలిన వస్తువులకు సంబంధించి మార్కెట్ రేటు అమలుపరుస్తారు. ఎగుమతిదారు 40 శాతం

BRAOU

ఎగుమతి మిగుళ్లను అప్పగించటం ద్వారా అధికారిక వినిమయపురేటును కూడా పొందవచ్చు. మిగిలిన 60% మాత్రం మార్కెటురేటు అమలుపరుస్తారు. ఈ పాక్షిక మార్పిడి సరళీకృతం చేసిన వినిమయపురేటు వ్యవస్థ విధానం (LERMS) చాలా దిగుమతిదారులకు వారికి కావలసిన వస్తువులను తగ్గిన మార్కెట్‌రేటుకు కొనుగోలు చేయడానికి స్వేచ్ఛనిచ్చింది. అందువల్ల ఎగ్జిమ్ స్క్రిప్ విధానంకన్నా ఈ విధానం మెరుగయిందని చెప్పవచ్చు. ఈ విధానంవల్ల ఎగుమతి సబ్సిడీ పెరగడమేగాక ఎగుమతులపై అక్కరలేని ఉద్యోగిస్వామ్య నియంత్రణలు తగ్గించడం జరిగినప్పటికీ ఇంకా మూలధన ప్రవాహాల మీద నియంత్రణలు అదే విధంగా అమలు అవుతున్నాయి. ఎగ్జిమ్‌స్క్రిప్ విధానంలో ఉత్పత్తిదారు 30% ఎన్‌టైటిల్‌మెంటు పొందగా పాక్షిక మార్పిడి విధానంలో 60% entitlement పొందడానికి అవకాశం కల్పించింది.దీనివల్ల విదేశాల నుంచి దేశంలో ఉన్న భారతీయుల నుంచి ఎక్కువ రెమిట్‌న్సెస్ రూపంలో విదేశీ మారకం దేశంలోకి ప్రవహించడానికి, అలాగే ప్రవాస భారతీయులు స్వల్పకాలిక మూలధనాన్ని మనదేశంలో ఉంచడానికి అవకాశముంది.

ఈ విధానంతోపాటు స్వర్ణ దిగుమతులపై ఉన్న నిషేధం ఎత్తివేయడమైంది. దీనివల్ల బంగారం-ధరను నిలకడగా ఉంచడానికి, విదేశీ మారకం దేశంలోకి ప్రవహించడంవల్ల అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల పరిస్థితిని మెరుగు పరచుకునే అవకాశం ఏర్పడింది. అదే సమయంలో బంగారు బాండ్ల పథకం గూడా ప్రవేశపెట్టారు. చట్టబద్ధం కానీ బంగారు నిల్వలను వెలికితీయడం ద్వారా వాటిపై వడ్డీ చెల్లించడం ద్వారా దాచిపెట్టిన బంగారు నిల్వలను ఆధికారికంగా బయటకు రావడమేగాక అది బంగారం అక్రమ వ్యాపారాన్ని కూడా తగ్గిస్తుంది. ఈ బంగారు దిగుమతుల నిషేధం, బంగారుబాండ్ల పథకాల ద్వారా ప్రవేశపెట్టిన ఉదార విధానాల ప్రపంచీకరణ దిశలో తీసుకొన్న చర్యలుగా చెప్పవచ్చు. అదే సమయంలో దిగుమతి విధానం మరింత సరళీకృతం అయింది. ముఖ్యంగా అత్యవసర దిగుమతులయిన పెట్రోలియం వస్తువులు, ఎరువులు, రక్షణ, ప్రాణావసర ఔషధ దిగుమతులకు దీన్ని వర్తింపచేశారు. ముడి సరుకులు, యంత్ర పరికరాలు, మూలధన వస్తు దిగుమతులు, సార్వత్రిక లైసెన్సు పట్టికలో స్వేచ్ఛగా దిగుమతి చేసుకోడాన్ని అనుమతించారు. ఈ విధానాలతోపాటు ప్రభుత్వం 2.26 బిలియన్ డాలర్లు CCFC రుణంగాను 2.5 బిలియన్ డాలర్లను స్టాండ్‌బై రుణంగాను IMF నుంచి పొందానికి నిర్ణయించింది. వ్యవస్థ దిద్దుబాటు రుణంగా 500 మిలియన్ డాలర్లను ప్రపంచ బాంకు నుంచి కొన్ని ప్రత్యేక నిబంధనలకు లోబడి తీసుకోవడంవల్ల ఆ నిబంధనలు మన వ్యవస్థను మార్కెట్ వ్యవస్థ వైపు పయనించేలా చేశాయి. ఈ రుణాలన్నీ అంతర్జాతీయంగా మన ఆర్థిక వ్యవస్థను పటిష్టం చేసి విశ్వసనీయతను పెంచి ప్రవాస భారతీయుల స్వల్పకాలిక పెట్టుబడులు మనదేశం నుంచి బయటకుపోకుండా నిరోధించడానికి అవసరమయ్యాయి.

స్థిరీకరణ విధానాలు వెనువెంటనే వ్యవస్థాగత సర్దుబాట్లకు ఉద్దేశించిన విధాన సంస్కరణలను అనుసరించి ప్రకటించడం జరిగింది. వాటి ప్రధానోద్దేశం ఎగమతుల పెంపుదలచేసి దిగుమతలను తగ్గించడం ద్వారా మన అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల పరిస్థితిని చక్కదిద్దడం, స్వదేశీ కోశలోటు ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులను నియంత్రించడంగా ఉంది. అంతేకాక వ్యవస్థ సామర్థ్యం, ఉద్పాదకతను పెంపొందింపచేయడం మరొక ముఖ్య ఆశయంగా పేర్కొన్నారు. 1991 జూలై 24న ప్రకటించిన నూతన పారిశ్రామిక విధానంలో ప్రవేశపెట్టిన అనేక అంశాలు భారత ఆర్థిక వ్యవస్థను ప్రపంచ మార్కెట్‌లో నిలదొక్కుకొనే విధంగా చేయడానికి కావలసిన ఆవశ్యకాలను సమకూర్చింది. పారిశ్రామిక వ్యవస్థలో సామర్థ్యాన్ని, పోటీతత్వాన్ని పెంపొందించడానికి ప్రవేశపెట్టిన నూతన పారిశ్రామిక విధానాలు ముఖ్యంగా దాదాపు పరిశ్రమలకు లైసెన్సు ఉండాలనే పద్ధతికి స్వస్తిపలకడం, తమ ఈక్విటీ వాటాలను 40 శాతం నుంచి 51 శాతానికి పెంచడానికి విదేశీ కంపెనీలకు అనుమతి నివ్వడం, గుత్తాధిపత్య అక్రమ వ్యాపార పద్ధతుల నివారణ చట్టం విధించిన పరిమితులను రద్దుచేయడం విదేశీ మారక ద్రవ్య నియంత్రణ చట్టాన్ని సరళతరం చేయడం,

BRAOU

అన్ని మార్గాల నుంచి విదేశాల నుంచి నేరుగా వచ్చే పెట్టుబడులను ఆహ్వానించడం మొదలైన అంశాలన్నీ భారత పరిశ్రమలు విదేశీ పెట్టుబడులు, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ఎక్కువగా వినియోగించడానికి అవకాశం కల్పించింది. ఈ సరళీకృత ఆర్థిక విధానాలు భారత ఆర్థికవ్యవస్థ ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థతో అనుసంధానం కావడానికి మార్గం సుగమం చేశాయి. ప్రపంచీకరణ విధానాలు ప్రపంచ మార్కెట్‌లో పోటీని ఎదుర్కొని ఎగుమతులను ఏ విధంగా పెంపొందించుకోవాలి అనే సవాల్‌ను మనముందుంచింది.

భారత ప్రభుత్వం 1992 మార్చి 31వ తేదీన 5 సం॥ల కాలమునకు (1992-1997) సంబంధించి ఎగుమతి దిగుమతి విధానం ప్రకటించింది. ఈ ఐదు సంవత్సరాల కాలం 8వ ప్రణాళికా కాలానికి సరిపడే విధంగా తీసుకొన్నది. ఈ విధానం అంతకుముందు ఎగుమతుల పెరుగుదల విషయంలో అనుసరిస్తున్న ఉదార దిగుమతి విధానాన్ని మరింత ముందుకు తీసుకుపోవడానికి ఉద్దేశించింది. ఈ విధానం ముఖ్య ఆశయాలుగా భారత అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాన్ని ప్రపంచీకరణ దిశగా నడిపించడానికి, ఎగుమతులలో వృద్ధికోసం భారత పారిశ్రామిక రంగంలో ఉత్పాదకతను, ఆధునీకరణను పోటీతత్వాలను పెంపొందింప చేయడం, విదేశాలలో మన దేశ వస్తువుల ప్రామాణికతను, నాణ్యతను పెంచడానికి, ఎగుమతులలో పెరుగుదలకు వాటి ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో కావలసిన అన్ని రకాల దిగుమతులను ఉదారంగా అనుమతించటం, విదేశీ వ్యాపారానికి సంబంధించిన వివిధ నియంత్రణలను, విధాన పరమయిన జాప్యాలను తొలగించటం, సాంకేతిక సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించే నిమిత్తం పరిశోధనలను విస్తృతపరచడం మొదలైన అంశాలున్నాయి.

ఈ విధానంలో మూలధన వస్తువులతో సహా అన్ని వస్తువుల దిగుమతులను స్వేచ్ఛగా అనుమతించడం, నిషేధించిన వస్తువులందు కేవలం 28 ప్రత్యేక వినియోగ వస్తువులు 70 ఇతర వస్తువులు మాత్రం ఉన్నాయి. అదే విధంగా ఎగుమతులకు సంబంధించి 7 నిషేధిత వస్తువులు మినహా మిగిలినవన్నీ ఎగుమతి చేయడానికి అనుమతించినవే. అవికాక 62 ఇతర వస్తువులను లైసెన్సు పొంది ఎగుమతి చేయాల్సి ఉంది. సుంకం మినహాయింపు పరిధి విస్తృతమయ విలువ ఆధారిత అడ్వాన్సు లైసెన్సు విధానం ప్రవేశపెట్టడం జరిగింది. ఎగుమతి కేంద్రాలు, వాణిజ్యం, స్టార్ కేంద్రాలు అడ్వాన్సు లైసెన్సు విధాన పరిధిలోకి తెచ్చారు. మూలధన వస్తువుల ఎగుమతి పెంపుదల పథకాన్ని ఉదారం చేయడం జరిగింది. స్వదేశీ మూలధన వస్తువులు తయారుచేసే పారిశ్రామికవేత్తలకు కావలసిన దిగుమతులకు కూడా 15 శాతం సుంకం చెల్లిస్తే ఈ పథకం వర్తిస్తుంది. 100 శాతం ఎగుమతి చేసే సంస్థలకు స్వేచ్ఛా వాణిజ్య ప్రాంతంలో ఉన్న సంస్థలకు ఎగుమతి ప్రాసెసింగ్ జోన్లకు ఎక్కువ వసతులు కల్పించారు. అవి యంత్రాలను కొనడం అద్దెకు తీసుకోవడం వంటి విషయాలలో సౌకర్యాలు కల్పించడం జరిగింది. ఎగుమతిచేసే సంస్థలన్నీ లైసెన్సులకు, ప్రభుత్వం కలుగచేసే వివిధరకాలయిన ప్రయోజనాలు పొందడానికి అవి ఎగుమతి పెంపొందించే సంస్థలో సభ్యత్వం పొందడాన్ని ఒక నిబంధనగా పేర్కొన్నారు. కొన్ని రకాల వస్తువులను ఎగుమతి చేసే ఉత్పత్తిదారులకు నాణ్యత ప్రమాణాల ఆధారంగా ప్రత్యేక దిగుమతి లైసెన్సులు ఇవ్వడానికి నిర్ణయించారు.

పాక్షిక మార్పిడి విధానం కొంత మేరకు విజయవంతం కావడంవల్ల మన మార్కెట్ వినిమయపు రేటు స్థిరంగా ఉండటంవల్ల రూపాయి విలువ ఆద్యంతం డాలరుకు 31 రూపాయల చొప్పున స్థిరంగా నిలబడింది. విదేశీ మారకరేటు వ్యవస్థ సరళతరం సులభతరం అయింది. ద్వంద్వ మారకరేటు విధానం ఎగుమతిదారులకు విదేశీ మారకం ఆర్జించే సంస్థలకు కొంత ఇబ్బందికరంగా ఉండటంవల్ల 1993-94 బడ్జెట్‌లో వ్యాపార ఖాతాకు సంబంధించి రూపాయికి సంపూర్ణ మార్పిడి ప్రవేశపెట్టారు. దీని ద్వారా ఏకీకృత వినిమయం రేటు విధానాన్ని అమలు చేయడానికి పరిమితమయిన మార్పులు మారకపు విలువలలో అనుమతించడానికి ఉద్దేశించారు. ఈ

BRAOU

పూర్తి మార్పిడి విధానం అన్ని కరంటు వ్యాపార వ్యవహారాలను స్వేచ్ఛగా జరుపుకోడానికి అవకాశం కలిగిస్తుంది. అంతేగాక విదేశీ మారకం, అంతర్జాతీయ ప్రమాణాలు, విద్య, ఆరోగ్యపు ఖర్చులు మొ॥ సేవలను కూడా కల్పించడమైంది. దీనివల్ల ఈ వ్యవహారాలకు సంబంధించిన చట్టబద్ధంకాని చర్యలు నిరోధించబడ్డాయి. ఈ పూర్తి మార్పిడి విధానం ప్రవేశపెట్టడాన్ని అంతర్జాతీయ మార్కెటుకు మన వ్యాపార నియంత్రణలన్ని సడలించడానికి సంకేతంగా గుర్తిస్తున్నారు. వీటివల్ల భారతదేశానికి అంతర్జాతీయ మూలధన మార్కెట్‌లో పరపతి విలువ ఎక్కువగా పెరిగి ఎక్కువ విదేశీ మూలధన నిధులు మన దేశంలోకి ప్రవహించడానికి అవకాశం ఏర్పడింది. అంతేకాక ఈ విధానాలు అవలంబించడం వల్ల మన విదేశీ నియంత్రణ స్వభావం మారటం వల్ల మనదేశం IMF 8వ ఆర్టికల్‌ను అమలుపరచిన దేశాలలో ఒకటిగా నిలిచింది.

1993-94లో ప్రత్యేక దిగుమతి లైసెన్సు విధానం కింద 1000 కోట్ల రూపాయల విలువగల దిగుమతులను అనుమతించారు. రూ. 12 కోట్లు విలువ గలిగిన వినిమయ వస్తువుల దిగుమతికి, లఘు పరిశ్రమలు ఉత్పత్తి చేయని వస్తువు దిగుమతికి అనుమతించాలి. ఎగుమతి దిగుమతి విధానం కారణంగా ఉత్పత్తుల నాణ్యతకు తగిన ప్రాధాన్యత ఇస్తారు. ఇది ఆశించదగిన అభివృద్ధి, నాణ్యత రంగంలో ఉత్పత్తిదారులు పోటీపడేందుకు ఈ విధానం ఎంతగానో తోడ్పడుతుంది. విదేశీ వాణిజ్యవేత్తలు తమ ఉత్పత్తుల నాణ్యతలో అనేక రకాలుగా పోటీ పడుతున్నారు.

స్వదేశీ ఉత్పతులు అంతర్జాతీయ మార్కెట్టులో సరిసమానంగా పొందుపరచ్చారు. పాత సామగ్రి దిగుమతి విధానంలో కూడా నిబంధనను సడలించారు. అయితే కొనుగోలు వస్తువుల కాలపరిమితి ఏడు సంవత్సర్యాలుగా నిర్ణయించారు. ఎంతోకాలంగా పారిశ్రామికవేత్తలు ఎదురుచూస్తున్న ఉచిత దిగుమతి లైసెన్సు విధానం ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది. విలువ ఆధారిత లైసెన్సుల విధానంలో ఇక మీదట ఎటువంటి అవకతవకలకు తావు లేకుండా చేస్తుంది. ఈ విధానం కారణంగా మూడో పక్షం ఎగుమతిదారుడు కూడా లబ్ధి పొందే అవకాశం ఉంది.

1992-97 ఎగుమతి-దిగుమతి విధానాన్ని మరింత ఉదారంచేస్తూ ప్రభుత్వం 1994 మార్చిలో మరికొన్ని మార్పులు ప్రకటించింది. ఎగుమతులు ఇంకా పెంచాలన్న ఉద్దేశంతో ఈ మార్పులు ప్రవేశపెట్టారు. గతి కొద్ది సంవత్సరాలుగా క్రమంగా తగ్గుతున్న వాణిజ్యలోటు పరిస్థితి కొనసాగాలంటే విదేశీ వాణిజ్య విధానాన్ని మరింత ఉదారం చేయడం ప్రపంచీకరణ దిశలో ఆవశ్యకంగా గుర్తించి ఈ మార్పులు ప్రవేశపెట్టారు. దీనిలో సెకండ్‌హాండ్ యంత్రాల దిగుమతులపై నిబంధనల సడలింపు ప్రధాన అంశం. గతంలో తయారయిన ఏడు సంవత్సరాలలోపు యంత్రాలను మాత్రమే దిగుమతి చేసుకొనే వీలుండేది. ఈ కాల నియమాన్ని ఇపుడు రద్దు చేశారు. అలాగే ఈ యంత్రాలను దిగుమతి చేసుకొని మళ్ళీ అమ్మివేయకుండా నిరోధించేందుకు వాస్తవ వినియోగదారు మాత్రమే దిగుమతి చేసుకొనాలనే నియమాన్ని కొనసాగిస్తున్నారు. ఐరోపా తదితర దేశాలలో యంత్రాలను చాలా తక్కువగా వినియోగించి తక్కువధరకు అమ్మివేస్తుంటారు. అటువంటి వాటిలో మన ఉత్పత్తిదారులు వారికి అవసరమయిన యంత్రాలను తక్కువ ధరకు సమకూర్చుకొనే వీలు కల్పించడమే కాలనియమాన్ని రద్దు చేయడంలోని ముఖ్య ఉద్దేశం. ప్రత్యేక దిగుమతి లైసెన్సు కింద దిగుమతి చేసుకొనే వీలు కల్పించడం మరొక ముఖ్యమయిన మార్పు, వినియోగదారుల వస్తువుల వాణిజ్యం చేసేవారికి ప్రోత్సాహకాలను అందించేందుకు ప్రత్యేక దిగుమతి లైసెన్సులు ఇస్తున్నారు. ఇటువంటి దిగుమతులలో చిన్న తరహా పరిశ్రమలకు ప్రత్యేకించిన ఉత్పత్తులను నిషేధించటం వల్ల ఈ దిగుమతులను బాగా పరిమితం చేయవచ్చు.

సూపర్‌స్టార్ వాణిజ్యకేంద్రాలు అనే కొత్త తరగతి ఎగుమతి సంస్థలను వర్గీకరించడం మరొక ముఖ్య విశేషం. గత మూడేళ్ళలో రూ. 750 కోట్లు లేదా గత ఏడాది రూ. 100 కోట్లు ఎగుమతులు చేసిన సంస్థలకు ఈ

BRAOU

గుర్తింపు లభిస్తుంది. ప్రస్తుతం దేశంలో మూడు సంస్థలకు మాత్రమే ఈ గుర్తింపు పొందే అర్హత ఉంది. ఈ స్టార్ వాణిజ్య కేంద్రాలు తమ ఎగుమతి ఆదాయంలో 25 శాతం మేరకు తమ వద్ద ఉంచుకొని ఎగుమతి కార్యక్రమాలకు వినియోగించుకోవచ్చు. ఇపుడు సూపర్‌స్టార్ కేంద్రాలు ఇంకో 10 శాతం ఆదాయాన్ని తమ వద్దే ఉంచుకోవచ్చు. ఒక దేశంలో వస్తువులు కొని మరొక దేశంలో విక్రయించే అంతర్జాతీయ వాణిజ్య సంస్థలుగా ఎదగాలన్నదే ఈ విధాన ప్రధాన లక్ష్యం. ఈ విధానంలో నిబంధనలను, దరఖాస్తు పద్ధతులను మరింత సులభతరం చేశారు. విలువ ప్రాతిపదికగల అడ్వాన్సు లైసెన్సింగ్ పథకాన్ని సుంకం మినహాయింపు పథకాలను మరింత సరళీకృతం చేశారు.

ఎగుమతులను కేవలం విదేశీ మారక ద్రవ్య సముపార్జనా సాధనాలుగా మాత్రమే కాక అంతర్జాతీయ మార్కెట్లో నిఖార్సయిన సరఫరాదారుగా పేరు పొందాలంటే నాణ్యత, ఉత్పత్తి సామర్థ్యం పెరుగుదల వంటి లక్షణాలు కలిగి ఉండాలి అనే ఉద్దేశంతో భారతీయ ఉత్పత్తిదారులు అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని ఆర్జించేందుకు వీలుగా మన విదేశీ వాణిజ్య విధానం సరళీకృతం అయి ప్రపంచీకరణ దిశగా రూపొందించడం జరిగింది. ఈ విధంగా మన అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానం ప్రపంచీకరణ దిశకు మళ్ళించడం వల్ల ఇటీవల మన దేశము అత్యంత సానుకూలత లభించేదేశం (MFN) హోదాను అంతర్జాతీయంగా పొందగలిగింది. అంతేకాక ఇటీవల ప్రవేశపెట్టిన అంతర్జాతీయ విధానాలన్నీ స్వేచ్ఛా మార్కెట్‌లో పోటీతత్వాన్ని భారతదేశం హృదయపూర్వకంగా ఆహ్వానిస్తున్నదని, ఈ దిశలో మరింత పయనించి వచ్చే శతాబ్దంలో ప్రపంచంలో అతి పెద్ద స్వేచ్ఛా మార్కెట్‌గా భారతదేశం రూపొందించడానికి కావలసిన అంతర్జాతీయ విధానాలు అమలుపరచబడుతున్నాయని విశదమవు తుంది.

25.3 ప్రపంచీకరణ విధానాలు

BRAOU

గత కొద్ది కాలంగా ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థలో చోటుచేసుకున్న పరిణామాలవల్ల ప్రపంచదేశాల మధ్యగల సంబంధాలలో వాటి అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాలలో చెప్పుకోదగిన మార్పులు తీసుకుని రావడం జరుగుతోంది. ముఖ్యంగా అమెరికా-సోవియట్ రష్యాల మధ్య 1950 నుంచి 1990 వరకు కొనసాగిన ప్రచ్ఛన్న యుద్ధ వాతావరణం అంతరించి అంతర్జాతీయంగా అమెరికా దేశ ఆధిక్యత కొనసాగింపు, ఐక్య జర్మనీ అవతరణ, తూర్పు ఐరోపా దేశాలలో కమ్యూనిస్టు వ్యవస్థ విఫలమయి అవి మార్కెట్ శక్తులవైపు చేస్తున్న పయనం, సాంకేతికంగా జపాన్ సాధించిన అద్భుత ప్రగతి, తూర్పు ఆసియా పులులుగా పేరు పొందిన కొరియా, హాంగ్‌కాంగ్, సింగపూర్, తైవాన్‌లు, థాయ్‌లాండ్, మలేషియా, ఫిలిప్పీన్ దేశాలు ఎగుమతుల రంగంలో సాధించిన అద్భుత విజయాలు కాలానుగుణంగా ఆర్థిక సంస్కరణలను చేపట్టి తూర్పు ఆసియా దేశాలు తమ ఆర్థిక వ్యవస్థలకు కొత్తజీవం పోయడం, భారత్‌కు పొరుగున ఉన్న ఇండోనేషియా, పాకిస్తాన్ వంటి దేశాలు ప్రయివేటీకరణ దిశగా తమ విధానాలు మలచుకొని బాగా ప్రయోజనం పొందటం, ఆధునీకరణ దృష్ట్యా విదేశీ పారిశ్రామిక వేత్తల నుండి చైనా భారీస్థాయిలో పెట్టుబడులను ఆకర్షించడం 1994 ఏప్రిల్‌లో మరకేష్ సమావేశంలో ఆమోదించిన గాట్ ఒప్పందం మొదలైన పరిణామాలన్నీ ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థకు కొత్త రూపాన్నిచ్చాయి. అంతర్జాతీయ వాణిజ్యరంగంలో కూడా ఇవే మార్పులు చోటుచేసుకొనడంతో అంతర్జాతీయ వాణిజ్య పరిస్థితులలో దేశాలు ఒకదానిపై మరొకటి ఆధారపడి ఉండటం, వివిధ దేశాలు ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థలో అంతర్భాగంగా మారి వాటి మార్కెట్‌లను ప్రపంచ మార్కెట్‌తో అనుసంధానం చేసికొనడానికి ప్రయత్నించడం జరుగుతున్నది. దీనినే ఆర్థికవేత్తలు ప్రపంచీకరణ లేదా విశ్వ ఆర్థిక వ్యవస్థతో అనుసంధానంగా భావిస్తున్నారు. ప్రపంచీకరణ అంటే దేశ

స్థూల జాతీయ ప్రధాన ఆదాయవనరుగా ఎగుమతుల రంగం గుర్తింపుపొందటం, ఎగుమతల పెరుగుదలకు అనుకూలంగా దేశ పారిశ్రామిక రంగాన్ని బాంకింగ్, సేవారంగాలను అనుసంధానం చేయటం ద్వారా దేశ అభివృద్ధికి ఈ ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థపై ఎక్కువగా ఆధారపడటం ఆవశ్యకమవుతోంది. అంతర్జాతీయ పోటీకి తట్టుకొని దేశీయ మార్కెట్‌ను ప్రపంచ మార్కెట్‌తో అనుసంధానం చేయటంతో ఆవశ్యకమయిన అంశాల గురించి మైఖేల్ పోర్టర్ ఈ విధంగా ఉదహరించారు. ప్రపంచ దేశాల మధ్య అవస్థాపనా కల్పన, పంపిణీ మార్గాలు మార్కెట్ పద్ధతులు వీలయినంత వరకు ఒకేలా ఉండేట్లు చూడటం, దేశాల మధ్య పెద్ద మొత్తాలలో మూలధన నిధులు ప్రవహించడం వల్ల జాతీయ మూలధన మార్కెట్‌లు సమానంగా ప్రపంచ మూలధన మార్కెట్‌లుగా ఆవిర్భవించడం, అంతర్జాతీయ మార్కెట్‌లో పోటీ వాతావరణ స్వభావాన్ని మార్చడానికి సాంకేతికపరంగా దేశాలను పునర్వ్యవస్థీకరించడం, ఎక్కువ మంది ప్రపంచ వినియోగదారులకు వ్యయం తగ్గి ఉత్పత్తి పెరగడానికి వీలయినంత సాంకేతిక పరిజ్ఞానం అందుబాటులో ఉండేలాచూడటం, సాధారణంగా ఉండే దేశీయ పోటీదారులు విశ్వ పోటీ దారులుగా పెరగాల్సిన అవసరం మొదలైన అంశాలు ఇందులో ఉంటాయి.

ప్రపంచ సంస్థలు, కార్పొరేషన్‌లు, వాని వ్యవహారాలను, నిర్వహించేటపుడు ప్రపంచం మొత్తాన్ని ఒకే యూనిట్‌గా భావించాలి. ప్రపంచ మార్కెట్ కోసం ఉత్పత్తిచేసే ఉత్పత్తిదారులు అత్యధిక నాణ్యత కలిగి తక్కువ వ్యయంతో ఉత్పత్తిచేసి వారి సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకోవాలి. వనరుల సామర్థ్యం పెంపొందించడానికి కొన్ని దేశాల ముడిసరుకులపై మరికొన్ని దేశాలు సాంకేతిక పరమయిన సమాచారం కోసం ఆధారపడవలసి ఉంది. విశ్వ వ్యాప్తంగా పారిశ్రామిక వస్తువులను ఉత్పత్తిచేసే ఉత్పత్తిదారులు వారి శ్రామిక వ్యయాలను విదేశీపోటీదారుల శ్రమ వ్యయాలతో సమానం అయ్యేలా ప్రయత్నించాలి. అంతేకాక పోటీ ద్వారా వచ్చే ప్రయోజనాలను పొందడానికి ప్రపంచ కార్పొరేషన్‌లు ఇతర సంస్థలు అవసరమయితే స్వదేశంలోని వాటి పోటీ సంస్థలతో వ్యూహాత్మకంగా ఒప్పందాలు కుదుర్చుకోవాలి.

BRAOU

25.3.1 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ప్రపంచీకరణ ఆవశ్యకత

ప్రస్తుత ప్రపంచ వ్యవస్థలో వివిధ దేశాలు అమలుచేస్తున్న మార్కెట్, అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానాలు 1940 దశాబ్దంలో నెలకొల్పిన అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి (IMF), ప్రపంచబాంకు (IRBD) వంటి అంతర్జాతీయ సంస్థల ద్వారా రూపొందించినవి. ఈ సంస్థలు వివిధ ప్రపంచ దేశాలను వాటి అంతర్గత వృద్ధి కోసం స్వేచ్ఛా విధానాలవల్ల అంతర్జాతీయ వాణిజ్యం తగినంతగా అభివృద్ధి చెందకపోవడమేకాక ప్రపంచ వాణిజ్యంలో అధిక భాగం అభివృద్ధి చెందిన దేశాల ఆధిపత్యం కొనసాగడానికి దోహదం చేశాయి. అంతర్జాతీయ సంస్థలు అమలు పరచిన విధానాలు అభివృద్ధిచెందిన దేశాలకు, అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు మధ్య అంతర్జాతీయ వ్యాపారంలో చాలా తారతమ్యాలు ఏర్పరిచింది. కింది పట్టికను పరిశీలిస్తే ప్రపంచ ఎగుమతుల సరళి అభివృద్ధి చెందుతున్న అభివృద్ధి చెందిన పారిశ్రామిక దేశాలు వ్యాపారాలలోని తేడాలు తెలుస్తాయి.

25.3 పట్టిక

ప్రపంచ ఎగుమతులు (బిలియన్ డాలర్లలో)

సంవత్సరం	అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాలు	అభివృద్ధిచెందిన దేశాలు	మొత్తం
1985	500	1250	1750
1986	480	1500	1900
1987	550	1800	2350
1988	700	2050	2750
1989	820	2150	2970
1990	900	2500	3400
1991	990	2450	3440
1992	1100	2750	3850

తక్కువ సంఖ్యలో ఉన్న అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు చేస్తున్న ఎగుమతుల విలువలో అత్యధిక సంఖ్యలో ఉన్న అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు చేస్తున్న ఎగుమతుల విలువ కనీసం సగం శాతం కూడా లేకుండటం ప్రపంచ వ్యాపారం అభివృద్ధి చెందిన దేశాలకు అనుకూలంగా పరిణమిస్తున్నదని తెలుస్తుంది. ఇందుకు మూల కారణంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు వ్యవసాయ వస్తువులను ఎక్కువ మొత్తంలో ఎగుమతి చేయడం, పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు పారిశ్రామిక వస్తువులను ఎక్కువ ఎగుమతి చేయడం అని చెప్పవచ్చు. కింది పట్టికను పరిశీలిస్తే అంతర్జాతీయ వ్యాపారంలో వ్యవసాయ వస్తువుల ఎగుమతులలోను పారిశ్రామిక వస్తువుల ఎగుమతులలోను గత నాలుగు దశాబ్దాలుగా సంభవించిన వ్యాపార ధోరణులను పరిశీలిస్తే అంతర్జాతీయ వర్తక నిబంధనలు అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు అనుకూలంగా లేకపోవటంవల్ల అంతర్జాతీయ ఎగుమతులలో అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ప్రధానంగా చేసే వ్యవసాయ ఎగుమతుల శాతం గణనీయంగా పడిపోవటాన్ని అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ప్రధానంగా చేసే వారి పారిశ్రామిక వస్తువుల ఎగుమతుల శాతం అత్యధికంగా పెరగడం అభివృద్ధి చెందిన, అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల వ్యాపార ధోరణులలో వచ్చిన మార్పులను స్పష్టం చేస్తున్నాయి. అంతర్జాతీయ వ్యాపార ధోరణులు ఈ విధంగా ఉన్న దశలలో 1986 సెప్టెంబరులో ఉరుగ్వేలో జరిగిన గాట్ సమావేశం ప్రపంచ వాణిజ్య ప్రక్రియలో నూతన అధ్యాయాన్ని ప్రవేశపెట్టిందని చెప్పవచ్చు. ఈ సమావేశంలో పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులకు పరిమితమయిన గాట్ పరిధిని వ్యవసాయం , ప్రభుత్వ సేవలతో జరిగే వాణిజ్య లావాదేవీలను కూడా చేర్చారు. వివిధ దేశాలలో అమలులో ఉన్న వాణిజ్య రక్షణలను తొలగించాలని విదేశీ సంస్థలను ఎగుమతుల పెంపుదలకు

25.4 పట్టిక

ప్రపంచ ఎగుమతుల స్వరూపము (బిలియన్ డాలర్లలో)

రంగం	1950	1991
వ్యవసాయ ఉత్పత్తులు	28 (46.7%)	540 (15.4%)
గనులు	9 (15%)	444 (12.7%)
పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులు	23 (38.3%)	2522 (71.9%)
మొత్తం	60 (100%)	3506 (100%)

ఆధారం : ఎకనమిక్స్ టైమ్స్ డిశెం : 12-1993

BRAOU

ప్రవేశానికి వీలు కల్పించాలని నిర్ణయించారు. అంతేకాక అంతర్జాతీయ స్వేచ్ఛా వాణిజ్యానికి సంబంధించిన మరికొన్ని ప్రతిపాదనలు కూడా పొందుపరచడం జరిగింది. విదేశీ సంస్థలకు కూడా స్వదేశీ సంస్థల హోదాను కల్పించడం విదేశీ అనుమతి మంజూరు చేయని దేశాలపై చర్యలు తీసుకొనడం, విదేశీ సంస్థల ప్రవేశానికై అనుమతి నిరాకరించిన దేశాలపై ఆర్థికపరమయిన ఆంక్షలు విధించడం వంటివి ప్రతిపాదనలలోని ముఖ్యాంశాలు. ఈ ప్రతిపాదనలన్నీ అంతర్జాతీయ వాణిజ్యాన్ని సరళీకృతం చేయడానికి, వివిధ ప్రపంచదేశాలు వాటి వాణిజ్య విధానాలను ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థతో స్వేచ్ఛా మార్కెట్ దిశగా అనుసంధానం చేయడానికి ఉద్దేశించినవి. గాట్ ప్రతిపాదనలు 1994 ఏప్రిల్‌లో జరిగిన మరకేష్ సమావేశంలో 117 దేశాలు ఆమోదించడం, అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాలు అమలు చేస్తున్న సరళీకృత వాణిజ్య విధానాలకు ఎంతో బలం చేకూర్చిందని చెప్పవచ్చు. ఈ దేశాలు వాటి వ్యవసాయ వస్తువుల ఎగుమతులు అంతర్జాతీయంగా పెంచుకోవడం ప్రపంచ వాణిజ్యంలో వాటి పరిధిని మరింత విస్తృతం చేసుకోడానికి ఉన్న మార్గాన్ని సుగమం చేసింది.

అంతేకాక చాలా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు అవి వాటి పారిశ్రామికీకరణ, సాంకేతిక పురోగతికి కావలసిన అత్యావశ్యకాల దిగుమతుల చెల్లింపులవల్ల ఎదుర్కొంటున్న ముఖ్య సమస్యగా అంతర్జాతీయ రుణ భారమేనని చెప్పవచ్చు. అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాల మొత్తం రుణం 1990 నాటికి 1365 బిలియన్ డాలర్లుగా గుర్తించ బడింది. కాబట్టి ఈ దేశాలు ఎగుమతులకు ప్రాధాన్యమివ్వనిదే అవి అంతర్జాతీయ రుణ భారం నుంచి విముక్తి కాలేవు. అంతేకాక ఈ దేశాలలో పెరుగుతున్న రుణభారం వాటి అభివృద్ధిరేటుపై కూడా దుష్ప్రభావం చూపుతోంది. ఈ అంశం దృష్ట్యా కూడా వాటి ఎగుమతులను పెంచడం కోసం అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు సరళీకృత వాణిజ్య విధానం, ప్రపంచీకరణ విధానాలు అవసరమని చెప్పవచ్చు. ఈ విధానాలను సరి అయిన దిశలో అమలుపరిస్తే అవి అంతర్జాతీయ రుణభారం నుంచి విముక్తం కావడమేగాక ఎగుమతులను ఎక్కువగా పెంచుకోవడం ద్వారా వాటి ఆర్థిక వ్యవస్థలను అభివృద్ధిచేసుకోడానికి వీలవుతుంది.

25.3.2 భారతదేశానికి ప్రపంచీకరణ విధానాల ఆవశ్యకత

భారతదేశంలో మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థను ప్రోత్సహించేందుకు ఇంతవరకు చేసిన ప్రయత్నాలలో ప్రపంచ మార్కెట్‌లో కాలూనేందుకు ప్రభుత్వం ఎగుమతులను ప్రోత్సహించింది. దిగుమతులకు ప్రత్యామ్నాయంగా స్వదేశీ ఉత్పత్తులను ప్రోత్సహించడానికి కావలసిన సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మొదలయిన వనరుల సాధనే ఈ ఎగుమతుల నుంచి ఆశించిన ప్రయోజనం. అయితే సాంకేతిక పరిజ్ఞాన స్థాయి పెంపుదల అంటే ప్రపంచీకరణ కాదు ఎందువల్లనంటే సాంకేతిక పరిజ్ఞాన స్థాయి అంతర్జాతీయ పోటీ ద్వారా రాదు. విదేశీవనరుల ఆర్జనకు శ్రమ సాంద్రమయిన ఎగుమతులను మన దేశం ప్రోత్సహిస్తున్నప్పటికీ సాంకేతిక పరిజ్ఞాన స్థాయిలో ఆశించినంతగా పెరుగుదల రాలేదు.

ఇదివరకు విదేశీ పోటీకి వ్యతిరేకంగా మనలను మనం రక్షించుకునేందుకు చేసిన ప్రయత్నాలు మనకు పోటీ ఒత్తిడులు లేకుండా లాభాలను తెచ్చిపెట్టాయి. దీనివల్ల మన ఉత్పత్తిదారులు సాంకేతిక పరిజ్ఞానానికి సంబంధించి ఎదుగు బొదుగులేని స్థితిలో ఉండిపోయారు. ప్రస్తుతం ప్రపంచంలో ఇంకా సర్వ సాధారణంగా ఉన్న వ్యాపార పరంగా దిగుమతులను అడ్డుకొని రక్షణ కల్పించే విధానంలో సాంకేతిక పరిజ్ఞాన స్థాయి పెంపుదల ద్వారా విదేశీయులు లాభాలను తీసుకుపోకుండా నిరోధించే ప్రయత్నం జరుగుతున్నది. చాలామంది ఆర్థికవేత్తలు ప్రపంచ వ్యాపారంలో భారతదేశం పాత్ర చాలా తక్కువగా ఉందని భావిస్తున్నారు. కాబట్టి ప్రపంచీకరణ విధానాలు భారతదేశానికి అంతగా ఉపకరించలేకపోవచ్చునని భావించారు. ప్రపంచ ఎగుమతులలో భారత దేశపు వాటాలో

BRAOU

కలిగిన మార్పులను పట్టిక 25.5 సూచిస్తుంది. 1950 సంవత్సరంలో మన ఎగుమతుల వాటా 1.91 శాతం ఉండగా అది క్రమంగా తగ్గి 1990 నాటికి 0.54 శాతానికి పడిపోయింది. అదే విధంగా భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రధానంగా వ్యవసాయ రంగంపైనే ఎక్కువ ఆధారపడటం, 1990 నాటికి ఎగుమతులు మన స్థూల జాతీయ ఉత్పత్తిలో కేవలం 7 శాతంగాను దిగుమతులు 9 శాతంగాను నమోదు కావడం మన అంతర్జాతీయ వాణిజ్యం ఆర్థికాభివృద్ధి రేటును అంతగా ప్రభావితం చేయలేక పోవచ్చు. కాబట్టి ప్రపంచీకరణ విధానాలు అంత ఆవశ్యకం కావని వారి అభిప్రాయం. కాని మనదేశ విదేశీ రుణానికి సంబంధించి పట్టిక 25.6 ను పరిశీలిస్తే భారత విదేశీ రుణం 1980లో 23.5 బిలియన్ డాలర్లు కాగా 1991-91 నాటికి 67.58 బిలియన్ డాలర్లకు పెరిగినట్లు స్పష్టమవుతుంది. స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో విదేశీ రుణ సేవలు 27.3 శాతంగాను, కరెంటు రాబడులలో రుణ సేవల శాతం 25గా నమోదయింది.

25.5 పట్టిక

ప్రపంచ ఎగుమతుల భారతదేశపు వాటా (శాతం)

సంవత్సరం	ఎగుమతులు
1950	1.91
1960	1.10
1970	0.70
1980	0.45
1990	0.54
1992	0.54

ఆధారం : ఎకనమిక్స్ టైమ్స్ డిశెం : 12-1993

పట్టిక -25.6 : భారత విదేశీ రుణాలు : ముఖ్య సూచికలు

విషయం	1980-81	1985-86	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92
సంవత్సరాంతానికి విదేశీ రుణం	23.50	47.35	53.90	58.63	63.40	67.58
GDPలో మొత్తం రుణం శాతంగా	13.7	17.4	19.7	21.5	21.4	27.3
కరెంటు రాబడులలో రుణసేవల శాతం	9.3	16.7	26.5	25.6	25.2	25.0

ఆధారం : ఆర్థిక సర్వే 1992-93.

BRAOU

మన విదేశీ రుణంలో 1980 దశాబ్దంలో సంభవించిన గణనీయమయిన పెరుగుదల మన దేశం ప్రపంచంలో అతి పెద్ద రుణగ్రస్త దేశాలలో బ్రెజిల్ (1.22 బిలియన్ డాలర్లు) మెక్సికో (101 బిలియన్ డాలర్లు)ల తర్వాత మూడో స్థానం ఆక్రమించింది. ఈ తీవ్ర రుణ భారము నుంచి బయటపడటానికి ఎగుమతులు పెంపొందించుకోవడంపై అధారపడక తప్పని సరి పరిస్థితులు ఏర్పడటంతో మన దేశం సరళీకృత వాణిజ్య విధానం, ప్రపంచీకరణ విధానాలను అనుసరించవలసిన అవసరం కలగజేశాయి. అంతేకాక ప్రపంచ మార్కెట్‌లో మనం ప్రయోజనకరంగా సంబంధాలను పెంపొందించుకోవాలంటే పారిశ్రామిక, వ్యాపార రంగాలు పోటీతత్వాన్ని-ముఖ్యంగా నాణ్యత, విశ్వసనీయత, వ్యయాల విషయాలలో-పెంచుకోవలసి ఉంటుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థలో సామర్థ్యాన్ని పోటీతత్వాన్ని పెంపొందించడానికి ప్రస్తుతం అవలంబిస్తున్న వివిధ రకాలయిన అంతర్గత, బహిర్గత రక్షణ చర్యలను ఉపసంహరించవలసి ఉంది.

ప్రణాళికా తొలిదశలలో మన అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానంలో అమలుపరిచిన నియంత్రణ రక్షణ విధానాలవల్ల మన వ్యవస్థలో పోటీతత్వాన్ని, సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకొన లేకపోవడం వల్ల మన ఎగుమతి

వస్తువులు అంతర్జాతీయ మార్కెట్‌లో పోటీకి నిలబడలేని పరిస్థితి ఏర్పడింది. అందువల్ల 1980 దశాబ్దంలో దిగుమతుల విషయంలో ఉదార విధానం, సరళీకృత వాణిజ్య విధానాలు అమలుపరుచడం మొదలైంది. దీనికి భారత అంతర్జాతీయ ఆర్థిక వాణిజ్య విధానం ప్రపంచీకరణ దిశగా రూపుదిద్దుకొనడం ఆరంభమయింది. 1991 సంవత్సరంలో భారతదేశం అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల విషయంలో ఎదుర్కొన్న తీవ్ర సంక్షోభ పరిస్థితులు నూతన ఆర్థిక సంస్కరణల అమలుకు దారితీశాయి. వాటిలో అంతర్భాగంగా మన అంతర్జాతీయ విధానంలో ప్రపంచీకరణ దిశగా ఎన్నో పరిణామాలు చోటుచేసుకున్నాయి (ఈ పరిణామాలన్నిటిని ముందు భాగములో విపులంగా వివరించడం జరిగింది).

ఇటీవలికాలంలో చాలా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు వాటి స్వదేశీ ఆర్థిక విధానాలను సంస్కరించుకొనటం ద్వారా ఎగుమతులను పెంచుకోవడానికి ప్రయత్నించాయి. దక్షిణ కొరియా, తైవాన్, హాంకాగ్, సింగపూర్ వంటి దేశాలు అటు ఎగుమతులందును ఇటు దేశ ఆదాయాన్ని వాటి అంతర్జాతీయ విధానాన్ని మార్చుకొనడం ద్వారా ఇతర దేశాలతో స్వేచ్ఛా వ్యాపారం పెంపొందించుకోవడం ద్వారా, పెంచుకొన్నాయి. అవి ప్రపంచ మార్కెట్‌లో ప్రవేశించడం ద్వారా తరహా ననుసరించిన ఆదాలు ఎక్కువగా పొంది వృద్ధిచెందాయి. ఈ దేశాలు ప్రపంచీకరణ విధానాల ద్వారా సాధించిన ప్రగతి మన ప్రపంచీకరణ విధానాలను స్ఫూర్తినిచ్చింది. అంతేకాక 1994 ఏప్రిల్‌లో మరకేష్‌లో ఆమోదించిన గాట్ ఒప్పందంలో భారతదేశం భాగస్వామి కావడంతో ప్రపంచీకరణ దిశగా మన అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానాలు మరింత విస్తృతం కావడానికి అవకాశాలు ఏర్పడ్డాయి.

భారత ఆర్థికవ్యవస్థకు విస్తృతమయిన స్వదేశీ మార్కెట్, కావలసిన పారిశ్రామిక అవస్థాపనా వసతులు ఎక్కువ మొత్తంలో శిక్షణ పొందిన మానవశక్తి, కావలసినంతమంది శ్రామికులు తక్కువ రేటుకు సరఫరా కావడం కావలసినంత జాతీయ వనరులు ఉన్నప్పటికీ మన దేశం పైన చెప్పిన ఇతర ఆసియా దేశాలతో సామర్థ్యం పోటీకి నిలబడగలిగిన శక్తి విషయాలలో వెనకబడి ఉండడంవల్ల ప్రపంచ మార్కెట్‌లో మన భాగం పరిమితమయి ఉంది. ప్రపంచీకరణ విధానాలు ప్రపంచ మార్కెట్‌లో మన పాత్రను మరింత పెంపొందించుకోడానికి ఎన్నో మన దేశం కోల్పోకూడని అవకాశాలను కలగచేస్తున్నాయి. 1980వ దశాబ్దంలో పై పేర్కొన్న ఆసియా దేశాలు ఏ విధంగా అయితే ప్రపంచ వ్యవస్థలో ప్రధాన ఉత్పత్తి కేంద్రాలుగా పనిచేసి విజయం సాధించాయో అదే విధంగా ప్రస్తుతం భారతదేశాన్ని ప్రపంచంలో ప్రధాన ఉత్పత్తి కేంద్రంగా మార్చగలిగే అవకాశముంది. ఎందువల్లనంటే ప్రపంచంలో వ్యవసాయ ఆధార పరిశ్రమల విషయంలో భారతదేశంలో అత్యధిక నైపుణ్యం, కనిష్ఠ వ్యయాలతో ఉత్పత్తి చేయగలదు. కాబట్టి ఈ రంగంలో పెట్టుబడులను ప్రపంచ మార్కెట్ ద్వారా మరింత పొందగలిగితే మరికొన్ని దేశాలను భాగస్వామ్యం చేసి వారి విధానాలతో అనుసంధానం చేస్తే ఈ రంగంలో ఎంతో రాణించడానికి వీలుంది. భారతదేశానికి విజ్ఞతతో కూడిన సేవారంగంలో వివిధరకాలయిన వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక, అలంకరణ వస్తువుల ఉత్పత్తిలో ఎక్కువ అవకాశం ఉన్నందువల్ల ఆ వస్తువుల ఉత్పత్తికి భారతదేశ పారిశ్రామిక సంస్థలు విదేశాలలో వాటి ఉత్పత్తి కేంద్రాలను తెరవడం ద్వారా బహుళజాతి సంస్థలుగా ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఆవిర్భవించడానికి, లాభాలు గడించడానికి ఎక్కువ అవకాశాలున్నాయి.

విదేశీ పెట్టుబడులను ఆకర్షించడం ద్వారా మన పారిశ్రామిక రంగాన్ని మరింత పటిష్టం చేయడం, మన విధానమయి ఉండగా ఈ విషయంలో లాటిన్ అమెరికా, తూర్పు ఐరోపా దేశాలు పూర్వపు సోవియట్ అత్యంత ప్రశంసనీయంగా ఉండటంవల్ల ఆ దేశాలు ఆకర్షిస్తున్న విదేశీ పెట్టుబడులలో చాలా తక్కువ పెట్టుబడులు మాత్రమే మనం పొందగలుగుతున్నాం కాబట్టి ప్రపంచీకరణ విధానాలను మరింత వేగవంతం చేస్తే ఆదేశాల మాదిరిగానే మనదేశం కూడా విదేశీ పెట్టుబడులను అత్యధిక రేటులో ఆకర్షించగలుగుతుంది.

BRAOU

25.3.3 ప్రపంచీ కరణ విధానాల అమలులో వెనక బడిన దేశాలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలు

చాలామంది ఆర్థిక వేత్తలు ఎంతో వైవిధ్యంగల ప్రపంచంలో ప్రాథమిక సదుపాయాలలో తేడాలు, సమాచారం సమానంగా లభ్యం కాకపోవడం, వివిధ దేశాల అభివృద్ధి దశలలో వ్యత్యాసాలు, కార్మికులు, పెట్టుబడులవంటి విషయాలలో ఉన్న పరిమితులతో అంతర్జాతీయ పోటీ, ప్రపంచీకరణ ప్రక్రియ ఎంత దూరం వెళ్లగలుగుతుందనేది అస్పష్టంగా భావిస్తారు. ప్రపంచ దేశాలమధ్య ఉన్న ఈ విభిన్నతల వల్ల వెనకబడిన దేశాలకు ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థ ఏకీకరణ కొన్ని విషయాలలో లాభాలను, మరికొన్ని విషయాలలో సవాళ్లను కలగచేస్తుంది. ఇప్పటికే ఈ దేశాలు ఎంతో సమయాన్ని ప్రపంచ వ్యాప్తంగా పోటీ నెదుర్కొనడానికి వాటి మార్కెట్‌లను తయారు చేయడానికి వెచ్చించాయి. వాటి అంతర్జాతీయ మార్కెటింగ్ కృషికి అత్యధిక స్థాయిలో గల ప్రపంచ ధరలు, వాటి కరెన్సీల విలువ అధికారికంగా నిరంతర తరుగుదల వాటి దిగుమతి మొత్తంలలో పెరుగుదల వంటి అంశాలు సమస్యలను సృష్టిస్తున్నాయి. అంతేకాక ఈ దేశాలలో అమలవుతున్న రక్షణ విధానాలు, ప్రభుత్వాలు అమలుచేస్తున్న విచక్షణాయుత ప్రొక్యూర్ మెంట్ విధానాలు, తప్పని సరి అయిన సాంకేతిక మార్పిడులు, పెరుగుతున్న ద్విపాక్షిక ధోరణులవల్ల ఈ దేశాలకున్న ప్రపంచ మార్కెటింగ్ అవకాశాలను దెబ్బతీసేవిగా పరిణమించాయి.

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు వాటి ఆర్థికవ్యవస్థలను ప్రపంచీకరణ దిశగా పునర్వ్యవస్థీకరించుకొనటంలో కొన్ని మౌలిక సమస్యలను ఎదుర్కొంటున్నాయి., ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థలో మార్కెట్ పరిస్థితుల విషయంలో పెరుగుతున్న అభద్రతా భావం, అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు అమలు పరుస్తున్న వ్యాపార నియంత్రణలు, వాటి వ్యాపార చెల్లింపుల నిమిత్తం అమలు పరిచే వినిమయపు రేట్ల విషయంలో కలుగుతున్న అస్థిరతా ధోరణులు, వాటి సాంకేతిక పరమయిన మార్పుల దృష్ట్యా అవరోధాలు, అంతర్జాతీయ ద్రవ్యత్వ విషయంలో, అంతర్జాతీయ నియంత్రణలు లేకుండా ఉండటం వీటిలో ప్రధానమయినవిగా చెప్పవచ్చు. వీటితోపాటు అంతర్జాతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థలో తరచూ సంభవించే అవాంఛనీయ పరిణామాలు మొదలైన పరిమితులవల్ల లాటిన్ అమెరికా దేశాలు, మధ్య ఆదాయ దేశాలయిన కొన్ని ఆసియా, దక్షిణ అమెరికా దేశాలు ప్రపంచీకరణ విధానాలు అమలుపరచినప్పటికీ వాటి నుంచి ప్రగతిని పొందలేకపోగా తక్కువ అభివృద్ధి రేట్లతో ఎక్కువ విదేశీ రుణభార సమస్యలను ఎదురుక్కొంటున్నాయి. దీనికి ప్రధాన కారణం అంతర్జాతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థలో అన్ని ప్రపంచ దేశాల స్థూల ఆర్థిక విధానాలలో సమన్వయం లేకపోవడమే దానిని సాధించడానికి అంతర్జాతీయ సంస్థలు సరిఅయిన కృషి సలుపక పోవడమే కారణ మని చెప్పవచ్చు. అందువల్ల అభివృద్ధి చెందిన, అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల విషయంలో అంతర్జాతీయ వ్యాపారానికి సంబంధించిన విభేదాలు, అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు స్వేచ్ఛా మార్కెట్ శక్తుల ఆధారంగా ప్రపంచీకరణ విధానాల అమలుపరుస్తున్నప్పటికీ కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి. అందువల్ల ఏదో కొన్ని మినహా చాలా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ప్రపంచీకరణ విధానాలు అమలు పరుస్తున్నప్పటికీ అవి ఆశించినంత ప్రయోజనాలను అంతర్జాతీయ వ్యవస్థనుంచి పొందలేకపోతున్నాయి.

ప్రపంచీకరణ దిశగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ఎదురుకొంటున్న మరొక ముఖ్యసమస్యగా ప్రపంచ మార్కెట్‌లో పురోగమిస్తున్న ప్రాంతీయతా భావం, వివిధ ప్రాంతీయ వాణిజ్య సంఘటనలు ఆవిర్భావం అని చెప్పవచ్చు. తొలి దశలో ప్రపంచీకరణ దిశగా దేశాల కృషి ప్రాంతీయ వాణిజ్య సంఘటనలు రూపుదిద్దుకోడానికి దారితీసి ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రపంచీకరణ భావన బలపడటానికి కారణభూతమయినప్పటికీ పెద్ద వ్యాపార దేశాలదే ఈ ప్రాంతీయ వ్యాపార కూటములలో ప్రధాన భూమికవహిస్తున్నందువల్ల పెద్ద దేశాలతో కూడిన

BRAOU

ప్రాంతీయ వ్యాపార సంఘటనలు ఎక్కువ సంఖ్యలో ఉండటంవల్ల తృతీయ ప్రపంచ దేశాలు ప్రపంచీకరణ విధానాల విషయంలో సవాళ్లను ఎదుర్కోవలసి వస్తోంది. ప్రపంచ ఆర్థిక వాతావరణంలో ఇటీవల చోటు చేసుకొన్న పరిణామాలను పరిశీలిస్తే అమెరికా రష్యాలమధ్య ప్రచ్ఛన్న యుద్ధం ఉన్నకాలంలో రెండే ఆర్థికంగా శక్తివంతమయిన కేంద్రాలు ఉండగా 1990 అనంతరం ప్రచ్ఛన్న యుద్ధం సమసిన వాతావరణంలో పారిశ్రామిక దేశాలు వాటి అంతర్జాతీయ వ్యాపార పటిష్టత కోసం ఏర్పరుచుకొన్న ప్రాంతీయ వ్యాపార సంఘటనలు ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఎక్కువ సంఖ్యలో - ముఖ్యంగా యూరోపియన్ కమ్యూనిటి, నార్త్ అమెరికన్ బ్లాకు, ఈస్ట్ ఆసియా బ్లాకులుగా ఏర్పడ్డాయి. ప్రంచ ఆర్థిక వ్యవస్థలో అధిపత్యానికి సంభవించిన పరిణామాలను పరిశీలిస్తే మొదటగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు అంతర్జాతీయ వ్యాపారంలో అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలపై ఆదిక్యత నిలబెట్టుకోడానికి అవి కొన్ని EEC, OECD, G-7 వంటి ప్రాతీయ వ్యాపార సంఘటనల ఏర్పరిచింది. దీనితో అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలుకూడా వాటి అంతర్జాతీయ వ్యాపారాన్ని పెంపొందించుకోడానికి వాటి మధ్య సహకారమును పెంపొందించుకోవడం అవసరంగా గుర్తించి OAU, COMECON, AFTA, ACM, ASEAN, SAARC, G-77 వంటి వ్యాపార కూటములుగా ఏర్పడ్డాయి. ఈ ప్రాంతీయ వ్యాపార సంఘటనల సంఖ్య పెరుగటంవల్ల అత్యధిక ప్రాంతీయ కరణకు దారితీయుటయేకాక, అది ప్రాంతీయ విభేదాలకు దారితీసింది. ఇటీవలి కాలంలో అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు వాటి అంతర్జాతీయ వాణిజ్యాన్ని పటిష్టం చేసి కొనటానికి ప్రాంతీయ వ్యాపార సంఘటనల ఏర్పాటుకు ఎక్కువ ప్రాధాన్య మిస్తున్నాయి. ఇటీవల ఆవిర్భవించిన యూరోపియన్ కమ్యూనిటీ మెత్తం ఐరోపా ఖండదేశాలన్నింటిని సంఘటిత పరచి ప్రపంచంలో అతి పెద్ద ప్రాంతీయ వ్యాపార సంఘటనగా అవతరించింది. 320 మిలియన్ల వినియోగదారులున్న ఈ కూటమి ప్రపంచ వ్యాపారంలో దాదాపు 20% నిర్వహిస్తున్నది. ఈ సంఘటన తూర్పు ఐరోపా దేశాలతో వాటి వాణిజ్య సంబంధాలను పెంపొందించుకోడానికి అంతర్జాతీయ వ్యాపారంలో అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల ప్రయోజనాలను దెబ్బతీసే అవకాశం కల్పించింది. అమెరికా - కెనడా - మెక్సికో దేశాలమధ్య కుదిరిన స్వేచ్ఛా వ్యాపార ఒప్పందం కలిసి ఏర్పడిన ఆసియా పసిఫిక్ ఆర్థిక సహకారం ఆస్ట్రేలియా - న్యూజిలాండ్‌ల మధ్య 1990లో కుదిరిన వ్యాపార ఒప్పందం మొదలైనవి అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు ప్రధాన పాత్ర వహిస్తున్న అంతర్జాతీయ వ్యాపార సంఘటనల ఆవిర్భావం, తృతీయ ప్రపంచదేశాల విదేశీ వ్యాపార పెంపుదల విషయంలో సవాళ్లను ఎదురుకొనవలసిన పరిస్థితిని కల్పిస్తున్నా దీనివల్ల భారతదేశం వంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల అంతర్జాతీయ వ్యాపార సంబంధాలపై ప్రతి కూల ప్రభావం కలిగే అవకాశాలున్నాయి. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు నిరంతర సాంకేతిక పరిజ్ఞానపురోభివృద్ధికి సంబంధించి అవలంచిస్తున్న పోటీ విధానాలు ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థలో సమన్వయం సహకార బావాలను దెబ్బతీస్తున్నది. అభివృద్ధి చెందిన G-7 దేశాల కొనసాగుతున్న సాంకేతిక పరిజ్ఞానం విషయంలో పోటీ విధానాలు అంతర్జాతీయంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల వ్యాపార పెట్టుబడుల విషయంలో మరిన్ని సమస్యలను కలుగచేస్తున్నాయి. సరళీ కృత ప్రపంచీకరణ విధానాలలో భాగంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు బహుళ జాతి సంస్థల, విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడుల, ప్రవాస భారతీయుల పెట్టబడుల విషయంలో అనుసరిస్తున్న ఉదార విధానాలు ఆదేశాలలో అవి ప్రత్యక్షంగా పెట్టుబడులు పెట్టి ఉత్పత్తి కార్యక్రమా లను నిర్వహించడానికి అవకాశం కల్పిస్తున్నాయి. బహుళ జాతి సంస్థలు ఇతర విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులు

BRAOU

సాగుతున్న సాంకేతిక పరిజ్ఞానం విషయంలో పోటీ విధానాలుఅంతర్జాతీయంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల వ్యాపార పెట్టుబడుల విషయంలో మరిన్ని సమస్యలను కలుగచేస్తున్నాయి. సరళీ కృత ప్రపంచీకరణ విధానాలలో భాగంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు బహుళ జాతి సంస్థల, విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడుల, ప్రవాస భారతీయుల పెట్టబడుల విషయంలో అనుసరిస్తున్న ఉదార విధానాలు ఆదేశాలలో అవి ప్రత్యక్షంగా పెట్టుబడులు పెట్టి ఉత్పత్తి కార్యక్రమాలను నిర్వహించడానికి అవకాశం కల్పిస్తున్నాయి. బహుళ జాతి సంస్థలు ఇతర విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులు చేసే సంస్థలు సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని పెంపొందించుకోడానికి నిరంతర పరిశోధనా విధానము అవలంబించటం వల్ల స్వదేశీ పరిశ్రమల పై ఆధిక్యాన్ని సాధించి వాటి మార్కెట్లను కైవసం చేసుకొనే అవకాశం కలిగింది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ప్రపంచీకరణ దిశలో అమలు చేసే విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులకు సంబంధించి ఉదార విధానాలు స్వదేశీ పారిశ్రామిక సంస్థల పతనానికి కారణమవుతున్నాయి. ఈ రకమయిన పరిస్థితులు వెనకబడిన దేశాల పారిశ్రామిక సాంకేతిక రంగాలను పురోగమన మార్గంలో నడింపించ లేకపోవడంవల్ల ఈ దేశాలకు ప్రపంచీకరణకన్నా అంతర్జాతీయ వ్యాపారంలేని వ్యవస్థ ఉపయోగకరం కావచ్చు కాబట్టి ప్రపంచీకరణ విధానాల అమలుకు ముందు ఈ అంశాలన్నింటినీ పరిశీలించ వలసి ఉంటుంది.

అంతేకాక ప్రపంచీకరణ విధానాలు అమలు పరుచటంలో భాగంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు వాటి జాతీయ విధాన రూపకల్పన విషయంలో ప్రధానమయిన మార్పులు చేయవలసి ఉండటంవల్ల అవి కొన్ని విధాన పరమయిన సమస్యలను సృష్టించే అవకాశముంది. ప్రపంచ మార్కెట్‌లో సంభవిస్తున్న శీఘ్ర పరిణామాలు అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల విషయంలో పారిశ్రామిక దేశాలు అమలుపరిచే విధాన పరమయిన మార్పులు అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ఎంతో శ్రమను కలగ చేయవచ్చు.పారిశ్రామిక దేశాలలో వృద్ధిరేటు ఎక్కువగా ఉన్నపుడు అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల విషయంలో ఉదార విధానాలు ఆదేశాలలో మాంధ్య పరిస్థితులు ఏర్పడినపుడు వీటి విషయంలో కఠిన నియంత్రణ విధానాలను అమలు చేయడం వల్ల ఆదేశాలలో వస్తున్న ఆర్థిక ఒడుదుడుకులకు వాటిపై ఆధారపడుతున్న అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ఎంతో ప్రయాసలకు గురికావలసి స్తున్నది.

సరళీకృత వాణిజ్య విధానాలు ఎగుమతులను ఉద్దేశించినప్పటికి, వాటివల్ల దిగుమతులలో పెరుగుదల తప్పనిసరి అవుతుంది. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలతో పోలిస్తే వెనబడిన దేశాలలో ఎగుమతుల పెరుగుదల ద్వారా పెంపొందు ఆదాయం కన్నా (డిమాండ్ కన్నా) దిగుమతుల వల్ల కోల్పోయే ఆదాయాలు (స్వదేశీ డిమాండ్) ఎక్కువగా ఉండటానికి అవకాశం ఉండడంవల్ల అది అంతర్జాతీయ చెల్లింపుల పరిస్థితిపై ప్రతికూల ప్రభావం చూపే అవకాశముంది.

శీఘ్రగతిన మారుతున్న అంతర్జాతీయ ఆర్థిక వాతావరణ పరిస్థితులను సమీక్షిస్తే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు స్వేచ్ఛా వ్యాపార దిశగా ప్రపంచీకరణ దిశలో తమ అంతర్జాతీయ విధానాలను మార్చుకొన్నప్పటికీ ఆ విధానాలు వాటికి అన్ని రంగాలలో పురోగతిని ఖచ్చితంగా కలగచేస్తాయనే నమ్మకం తగ్గుతోంది. ఎందువల్ల నంటే ఇటీవల జరిగిన ఒక పరిశోధనలో వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయం ప్రకారం సిద్ధాంతపరంగా స్వేచ్ఛా వ్యాపారం అభివృద్ధి చెందిన దేశాలకే మేలు చేకూరుస్తుంది.

25.3.4 ప్రపంచీకరణ దిశగా భారతదేశం నిర్వహించాల్సిన పాత్ర

ప్రస్తుత పరిస్థితులలో భారతదేశానికి ప్రపంచీకరణ విధానాల అమలు ఆవశ్యకమయింది. ఎందువల్లనంటే

BRAOU

ప్రపంచీకరణ దిశలో అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు పైన చెప్పిన అవరోధాలు ఎదుర్కొంటున్నప్పటికీ ప్రపంచ స్థాయిలో వర్తక సరళి మార్పుచెందుతోంది. తత్ఫలితంగా ఒకవైపున వాణిజ్య కార్యకలాపాల అంతర్జాతీయకరణ అవసరమవుతోంది. మరొకవైపున ద్వైపాక్షిక విధానానికి, వర్తక కూటాల స్థాపనకు ప్రాధాన్యమివ్వవలసి ఉంది. ఈ నేపధ్యంలో ముఖ్య భూమిక వహించవలసి ఉన్న భారతదేశం అంతర్జాతీయ ప్రధాన స్రవంతిలో చేరకపోయినట్లయితే క్రమంగా ఒంటరిపాటును ఎదుర్కొనవలసి వస్తుంది. ఈ తరుణంలో భారతదేశ ఆర్థికవ్యవస్థను విశ్వవిపణికి అనుసంధానం చేసే సక్రమ వ్యూహరచన ప్రాధాన్యాన్ని సంతరించుకొంటుంది. ముఖ్యమయిన వర్తక కూటాలతో ప్రాధాన్యతా పూరక ఒప్పందాలు కుదుర్చుకొనడం ద్వారా మన ఆర్థిక వ్యవస్థను పటిష్టపరచుకొనవలసి ఉంది. ప్రపంచ మార్కెటులో విజయం సాధించాలంటే భారతీయ ఉత్పత్తిదారులు వారి పోటీతత్వాన్ని పెంపొందించుకోవలసి ఉంది. అధిక ఉత్పాదకతావృద్ధి అత్యధిక నాణ్యత కలిగిన వస్తువులు, ఉత్పత్తులలో నవ కల్పనలు మొదలైనవి అవసరమవుతాయి. మన సంస్థలు ఇతర దేశ సంస్థలతో ఒప్పందాలు కేవలం సాంకేతిక పరిజ్ఞానం దిగుమతి చేసుకోడానికి మాత్రమేకాక వాటి ద్వారా వ్యయాలను తగ్గించుకొని సామర్థ్యం పెంపొందించుకొని ప్రపంచ మార్కెట్‌లో ప్రవేశించ గలగాలి. చాలా కాలంగా పారిశ్రామిక సంస్థలు వివిధ రక్షణల నీడలో ఉత్పత్తి ప్రక్రియ కొనసాగించడం వల్ల అవి ఈ దిశలో పయనించే ముందు వాస్తవాలను పరిశీలించి తదనుగుణంగా సన్నద్ధం కావాలి. భారత పరిశ్రమలు నాణ్యతను, ప్రామాణికతను సాధించి అంతర్జాతీయ మార్కెట్‌లో పోటీని ఎదుర్కొని మన ఎగుమతులలో గణనీయమయిన పెరుగుదల సాధించిన గాని ప్రపంచీకరణ విధానాలు మన వ్యవస్థ పురోభివృద్ధికి దోహదం చేయలేవు.

25.4 గాట్ ఒప్పందం - భారతదేశం

BRAOU

రెండో ప్రపంచ యుద్ధం వల్ల దెబ్బతిన్న ప్రపంచదేశాల పునర్నిర్మాణానికి 1944లో బ్రిటన్ ఉడ్స్ సమావేశం జరిగింది. ఈ సమావేశ ఫలితంగా అంతర్జాతీయ పునర్నిర్మాణ అభివృద్ధి బాంకు (IBRD) అవతరించింది. తరవాత IBRD నుంచి రెండు అంతర్జాతీయ ఆర్థిక సంస్థలు ఆవిర్భవించాయి. అవే ప్రపంచబాంకు, అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి. రెండో ప్రపంచయుద్ధకాలంలో వివిధ దేశాలు స్వదేశ లాభాపేక్షతో అనుసరించిన విధానాలవల్ల అంతర్జాతీయ వాణిజ్యం దెబ్బతింటుందనే ఉద్దేశంతో స్వేచ్ఛా వాణిజ్య నియమావళిని రూపొందించాలని బ్రిటన్ ఉడ్స్ సమావేశం సూచించింది. ఇదే కాలంలో అంతర్జాతీయ వాణిజ్య సంస్థ హవానాలో ఏర్పడింది. ఇదే కాలంలో ప్రపంచ వాణిజ్యాన్ని స్వేచ్ఛాయుతం చేసేందుకు కృషి జరుగుతూనేఉన్నది. 1947లో ఇందుకుగాను ఒప్పందం కుదిర్చేందుకు ప్రయత్నించింది. రెండో ప్రపంచయుద్ధం ముగిసే నాటికి చాలా దేశాలకు విదేశీ వాణిజ్య విషయంలలో నిర్దిష్టమయిన నియమ నిబంధనలు లేవు. ఈ సమయంలోనే అనేక దేశాలు రాజకీయ స్వాతంత్ర్యాన్ని పొందాయి. మరోవైపు ప్రపంచ నాయకులు ప్రపంచ ఆర్థిక హోదావైపు తమ దృష్టిని సారించారు. 1930వ దశకంలో నెలకొన్న మాంద్యాన్ని ఎదుర్కొనడానికి విశ్వవ్యాప్తంగా ఒక ఆర్థికవేదిక అవసరమని భావించారు. ఫలితంగా 1948లో గాట్ (వాణిజ్య సుంకాలపై సార్వత్రిక ఒప్పందం) సంస్థ ఆవిర్భవించింది. ఆరంభంలో 23 దేశాలు గాట్‌లో ఉన్నాయి. ప్రస్తుతం గాట్‌లో 117 దేశాలకు సభ్యత్వం ఉంది. ప్రపంచ వాణిజ్యంలో 90 శాతం గాట్ దేశాల మధ్యనే జరుగుతుంది. కనక గాట్ నిర్ణయాలకు అత్యధిక ప్రాధాన్యముంటుంది. ప్రపంచంలో తన వాణిజ్య ఆసక్తులను పెంపొందించుకొనే నిమిత్తం భారతదేశం కూడా గాట్‌లో సభ్యదేశమయింది. అంతర్జాతీయ విపణి కోసం ఒక ప్రవర్తనా నియమావళిని అందించవలసిన బాధ్యత గాట్‌పై పడింది. ప్రపంచ ఆర్థికాభివృద్ధికి ప్రపంచ వనరుల

అభివృద్ధి జీవన ప్రమాణాల పెంపుదల ద్వారా సహాయాన్నందించే బాధ్యత కూడా గాట్‌పై ఉంది. కనకనే గాట్‌లో పాల్గొనే సభ్యదేశాల సంఖ్య క్రమంగా పెరిగి 117కు చేరుకుంది. గాట్ ద్వారా జరిగిన వివిధ వాణిజ్య సంప్రదింపులలో పాల్గొన్న దేశాల సంఖ్యను కింది పట్టిక ద్వారా తెలియచేస్తుంది.

25.7 పట్టిక

గాట్ ద్వారా ఎనిమిది సార్లు జరిగిన వాణిజ్య సంప్రదింపులు

సంవత్సరం	ప్రాంతం	పాల్గొన్న దేశాల సంఖ్య
1947	జెనీవా	23
1949	అన్నెసీ - ఫ్రాన్స్	13
1950-5	టార్క్వే-ఇంగ్లాండు	38
1956	జెనీవా	26
1960-61	జెనీవా	26
1964-67	జెనీవా	62
1973-79	జెనీవా	99
1986-94	ఉరుగ్వే	117

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే గాట్‌లో పాల్గొంటున్న దేశాల సంఖ్యలో 1960-61 వరకూ అంతగా లేదు. 1969-67 జెనీవా సమావేశం నుంచి గాట్ సభ్య దేశాల సంఖ్య బాగా పెరగటం ఆరంభించి ఉరుగ్వే సమావేశాల సమయానికి సభ్య దేశాల సంఖ్య బాగా పెరిగింది. ఉరుగ్వే సమావేశాల సమయానికి సభ్య దేశాల సంఖ్య అత్యధికంగా 117 దేశాలకు పెరిగింది.

BRAOU

అంతర్జాతీయ వాణిజ్య సూత్రాలను రూపొందించి వాటి ద్వారా ప్రపంచ దేశాల ఆర్థిక ప్రగతికి కృషి చేయాలన్నది గాట్ ఆశయం. సభ్యదేశాల మధ్య వివాదాలు తలెత్తకుండా సమస్యలను పరిష్కరిస్తుంది గాట్. గాట్ ఇప్పటివరకు 8 సార్లు సమావేశమయింది. 1947, 49 సమావేశాల ఫలితంగా పలు వస్తువులపై దిగుమతి సుంకాలు తగ్గాయి. 1973-79 మధ్య జరిగిన సమావేశాలలు కొన్ని వస్తువులపై సుంకాలు తగ్గాయి.

25.4.1 ఉరుగ్వే ప్రతిపాదనల స్వరూప స్వభావాలు

1986 సెప్టెంబరు 20న ఉరుగ్వేలో జరిగిన గాట్ సమావేశాలకు ప్రాధాన్యం ఉంది. ఈ సమావేశంలో పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులకు పరిమితమయిన గాట్ పరిధిని వ్యవసాయం ప్రభుత్వ సేవలలో జరిగే వాణిజ్య లావాదేవీలను కూడా చేర్చారు. వివిధ దేశాలలో ప్రస్తుతం ఉన్న వాణిజ్య రక్షణలను తొలగించాలని, విదేశీ సంస్థలకు ఎగుమతుల ప్రవేశానికి వీలు కల్పించాలని ప్రతిపాదించారు. ఈ సమావేశంలో గాట్ డైరెక్టర్ జనరల్ శ్రీ ఆర్థర్ డంకెల్ అంతర్జాతీయ స్వేచ్ఛా వాణిజ్యానికి సంబంధించిన కొన్ని ప్రతిపాదలను సమర్పించారు. ఈ ప్రతిపాదనలు అంతర్జాతీయ వాణిజ్యాన్ని సరళీకృతం చేయడానికి, ప్రపంచీకరణకు ఉద్దేశించిన వాటిలో విదేశీ సంస్థలకు కూడా స్వదేశీ సంస్థల హోదాను కల్పించాలి. విదేశీ సంస్థలకు అనుమతి మంజూరు చేయని దేవాలపై చర్యలు తీసుకోవచ్చు. అనుమతినివ్వడానికి నిరాకరించిన దేశాలమీద ఆర్థిక పరమయిన ఆంక్షలు విధించడం

వంటి అంశాలున్నాయి. సాధారణంగా గాట్ సమావేశంలో చర్చించే వాణిజ్యరంగాలకు సంబంధించిన నియమ నిబంధనలనే కాకుండా సేవలు మేధాసంపత్తి హక్కులకు సంబంధించిన అంశాలను కూడా ఉరుగ్వే సమావేశం అజెండాలో చేర్చారు. ఫలితంగా గాట్ పరిధి విస్తృతమయి ఉరుగ్వే సమావేశచర్చలలో వ్యవసాయరంగం, జౌళిరంగం, మేదాసంపత్తి హక్కులకు సంబంధించిన అంశాలపై సభ్యదేశాల మధ్య అభిప్రాయ భేదాలు తలెత్తి ప్రతిష్టంభన ఏర్పడింది. సభ్యదేశాల మధ్య తలయెత్తిన అభిప్రాయ భేదాలను తొలగించేదుంకు గాట్ డైరక్టర్ జనరల్‌గా ఉన్న ఆర్థర్ డంకెల్ 1991లో ప్రతిపాదనలతో కూడిన ఒక ముసాయిదా నివేదికను సమర్పించారు. దీనినే డంకెల్ ముసాయిదా అని పిలుస్తారు. గాట్ ఒప్పంద పరిధిలోకి వచ్చే అంశాలు సాంప్రదాయకమయినవి, సంప్రదాయేతర మయినవి అని రెండు వర్గాలుగా విభజించవచ్చు. దిగుమతి సుంకాలు, కోటాలు తగ్గించడం ద్వారా దేశాలమధ్య వాణిజ్య అవకాశాలను విస్తృతపరచడం అంతర్జాతీయ వాణిజ్యం సునాయాసంగా జరగడానికి ఇతర వాణిజ్య విధానాలకు సంబంధించిన సూత్రావళిని దృఢం చేయడం, సంప్రదాయ విషయాలుగా చెప్పవచ్చు. రక్షణలు కల్పించడం, సబ్సిడీలు, దేశీయ ఉత్పత్తులకు నష్టం రాకుండా దిగుమతులపై విధించే సుంకాలు. వివాద పరిష్కార విధానాలకు సంబంధించిన వాటిని వాణిజ్య సూత్రావళికి ఉదాహరణలుగా పేర్కొనవచ్చు. వాణిజ్య సంబంధమయిన మేథో సంపద హక్కులు (TRIPS) వాణిజ్య సంబంధమయిన పెట్టుబడి చర్యలు (TRIMS) సేవలకు సంబంధించిన వాణిజ్యం సంప్రదాయేతర విషయాల పరిధిలోకి వచ్చే వాటిలో ముఖ్యమయినది.

డంకెల్ ప్రతిపాదనలపై దాదాపుగా రెండు సంవత్సరాలపాటు చర్చించి చివరకు 1993 డిసెంబరులో గాట్ సభ్యదేశాలు ఒక ఒప్పందానికి వచ్చాయి. ఉరుగ్వే చర్చలు 1994 ఏప్రిల్ 15వ తేదీన మరకేష్‌లో 124 దేశాలు కుదుర్చుకొన్న కొత్త గాట్ ఒప్పందం ప్రపంచ వాణిజ్య సంస్థ (W. T. O.) గా ఆవిర్భవించడానికి దారి తీయడంతో అవిపరిసమాప్తి అయ్యాయి.

25.4.2 గాట్ ఒప్పందం ప్రపంచీకరణ

1994 ఏప్రిల్ 15న మరకేష్‌లో 117 దేశాలు ఆమోదించిన గాట్ ఒప్పందం అంతర్జాతీయ వ్యాపార ధోరణులలో విప్లవాత్మకమయిన మార్పులు తీసుకురావడానికి ఉద్దేశించింది. అంతర్జాతీయ సంస్థలయిన IMF, IBRD సభ్యదేశాల అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానాల విషయంలో అవలంబించిన స్వేచ్ఛా విధానం వల్ల సభ్యదేశాలలో వాటి అంతరంగిక ఆర్థిక విధానాలకు ప్రాముఖ్యమిచ్చి అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానం రక్షణ, నియంత్రణ విధానాలు అవలంబించడం వల్ల ప్రపంచదేశాల మధ్యజరిగే మొత్తం వ్యాపారంలో గణనీయమయిన పెరుగుదల ఏమీలేదు. అంతేకాక పారిశ్రామిక దేశాలు అవలంబిస్తున్న రక్షణ నియంత్రణ విధానాల వల్ల అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు - ప్రముఖంగా ఎగుమతి చేసే ప్రాథమిక ఎగుమతులకు సరిఅయిన మార్కెట్ పరిస్థితులు లేకపోవటం వల్ల అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు అంతర్జాతీయ వ్యాపారాన్ని లాభదాయకంగా మలచుకోలేకపోవడం వల్ల ప్రపంచ వ్యాపారంలో ఈ దేశాల వ్యాపార శాతం అతి తక్కువగా నమోదయింది.

ప్రపంచ ఆర్థిక వాతావరణంలో శీఘ్రగతిన సంబంధిస్తున్న పరిణామాలవల్ల ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థ వృద్ధిరేటు 1990లో 2.2 శాతం కాగా అది 1991 సం॥లో 0.9 శాతానికి పడిపోయింది. 1982 తదుపది ప్రపంచ వ్యాపారం ఇంత కనీస స్థాయికి పడిపోవడం ఇదే ప్రథమం. అదే సమయంలో ప్రపంచ వ్యాపారం 1990లో 4.3 శాతం ఉండగా అది 1991 నాటికి 0.6 శాతానికి గణనీయంగా పడిపోయింది. జపాన్, జర్మనీ మినహా చాలా పారిశ్రామిక దేశాలలో చాలాకాలంగా కొనసాగుతున్న ఆర్థిక మాంద్య పరిస్థితులు సామ్యవాద దేశాలలో సంభవించిన పరిణామాల అనంతరం అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ప్రముఖంగా చేసే ప్రాథమిక ఎగుమతుల ధరలు గణనీయంగా పడిపోవటం వల్ల అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల అంతర్జాతీయ వ్యాపార అవకాశాలు

సన్నగిల్లటం, ఈ ప్రపంచ వ్యాపారం 1991 సంవత్సరంలో అతి తక్కువ వృద్ధిరేటు నమోదుకావడానికి కారణంగా చెప్పవచ్చు. ఇటీవల ప్రపంచ ఆర్థిక వాతావరణంలో, ప్రపంచ వ్యాపార పోకడలలోను గోచరిస్తున్న అననుకూల పరిస్థితుల నేపథ్యంలో 1994 సంవత్సరంలో ప్రపంచ దేశాల మధ్య కుదిరిన గాట్ ఒప్పందం ఒక నూతన ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించడానికి అవకాశముందని చాలామంది ఆర్థికవేత్తలు అభిప్రాయపడుతున్నారు.

గాట్ ఒప్పందం వల్ల మొట్టమొదటిసారిగా ఎగుమతులలో అంతర్జాతీయ క్రమశిక్షణ నిబంధనలు అమలులో రావడం వల్ల ప్రపంచ వ్యాపారంపై అది చూపే ప్రభావం చెప్పదగ్గంతగా ఉండవచ్చు. చారిత్రాత్మకమయిన గాట్ ఒప్పందం వల్ల ముఖ్యంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ఎక్కువగా ఎగుమతి చేసే వ్యవసాయ వస్తువుల వ్యాపారంపై అనుకూల పరిస్థితులు ఏర్పడతాయి. ఎందువల్లనంటే ఈ ఒప్పందం కన్నా ముందు వ్యవసాయ ఉత్పత్తులను ప్రపంచ మార్కెట్‌లో అమ్మడానికి ఎలాంటి స్థిరమయిన నిబంధనలు కాని, అదుపుచేసే విధానాలు కానీ లేవు. గాట్ నూతన ఒప్పందం ప్రకారం స్పష్టమయిన, నిర్దిష్టమయిన సూత్రాలతో వ్యవసాయ ఉత్పత్తులకు ప్రపంచ మార్కెట్ లభిస్తుంది. అందువల్ల ఈ ఒప్పందాన్ని నిశితంగా పరిశీలిస్తే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో వ్యవసాయంపై అది చూపే మంచి ప్రభావం అననుకూల అంశాలతో పోల్చితే ఎంతో ఎక్కువ. కాబట్టి గాట్ ఒప్పందం అమలు చేయడం వల్ల వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల అంతర్జాతీయ మార్కెట్‌లో మరింత ప్రభావితం చూపే విధంగా ఎగుమతులను పెంచుటకే అవకాశం కూడా ఉన్నది. ఈ అంశాలను పరిశీలిస్తే గాట్ ఒప్పందానంతరం అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు వాటి అంతర్జాతీయ వ్యాపారాన్ని సరిఅయిన దిశలో అమలు పరిచినట్లయితే ప్రపంచ వ్యాపారంలో వాటి శాతం పెంచుకోడానికి అవకాశాలు పెరిగాయి. అంతేకాక ప్రచ్ఛన్న యుద్ధానంతర కాలంలో వాటి అంతర్జాతీయ వాణిజ్య పటిష్టత కోసం పారిశ్రామిక దేశాలు శక్తివంతమయిన ప్రాంతీయ వ్యాపార సంఘటనలుగా ఏర్పడడం తృతీయ ప్రపంచ దేశాలు వాటి వ్యవస్థ పునర్నిర్మాణానికి ప్రపంచీకరణ దిశగా అమలు పరుస్తున్న సరళీకృత వాణిజ్య విధానాలకు విఘాతం కలుగచేసుకున్న సమయంలో ఆవిర్భవించిన గాట్ ఒప్పందం తృతీయ ప్రపంచ దేశాలకు వాటి సరళీకృత వాణిజ్య విధానాల ప్రయోజనకరంగా అమలుపరుచుకోడానికి ప్రపంచ మార్కెట్‌లో అనుకూలమయిన వాతావరణం కలుగచేస్తున్నది. కాబట్టి ఈదేశాలు ప్రపంచీకరణ విధానాలతో వాటి అంతర్జాతీయ వాణిజ్యాన్ని పెంపొందించుకొనే అవకాశం ఉంది.

BRAOU

అంతేకాక గాట్ ఒప్పందం వల్ల అంతర్జాతీయంగా ప్రపంచదేశాలు దిగుమతి సుంకాలు, కోటాలు తగ్గించడం ద్వారా అంతర్జాతీయ వాణిజ్యాన్ని పెంపొందించుకొనేందుకు వీలుగా గాట్ సభ్యదేశాల సమావేశాలు నిర్వహించటం వల్ల వాటి మధ్య వాణిజ్య అవకాశాలను విస్తృత పరుచుకోడానికి అవకాశాలు మెరుగవుతాయి. ఈవిధంగా అంతర్జాతీయ వాణిజ్యం సరి అయిన దిశగా వృద్ధి చెందేందుకు వీలుగా గాట్ ఒప్పందం ఒక స్థిరమయిన వ్యవస్థను అందించటమేకాక అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విషయాలలో దేశాల మధ్య తలయెత్తే వివాదాల పరిష్కారానికి పటిష్టమయిన యంత్రాంగాన్ని అందించడం ద్వారా ప్రపంచీకరణ దిశగా అన్ని ప్రపంచదేశాలు సరళీకృత ఉదార విధానాలను స్వేచ్ఛా మార్కెట్ శక్తుల ప్రాతిపదికగా ప్రయోజనకరంగా అమలుపరచడానికి అవకాశాలు కల్పిస్తున్నది.

25.4.3 భారత అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాలపై గాట్ ఒప్పంద ప్రభావం

భారతదేశం గాట్ ఒప్పందాన్ని ఆమోదించడానికి గాట్‌లో భాగస్వామిగా ఉండటానికి గల కారణాలను ముందుగా పరిశీలిద్దాం. వాణిజ్య రంగానికి సంబంధించి గాట్‌లో భాగస్వాములుగా ఉండడం వల్ల పలు ప్రయోజనాలున్నాయి. అంతర్జాతీయ వాణిజ్యం సజావుగా సాగేందుకు వీలుగా గాట్ ఒక స్థిరమయిన పరిష్కారానికి గాట్ పటిష్టమయిన యంత్రాంగాన్ని అందిస్తుంది. సుంకాల తగ్గింపుకు అవకాశం కల్పించి

అంతర్జాతీయ వాణిజ్యాన్ని పెంపొందించేందుకు వీలుగా గాట్ సభ్యదేశాల సమావేశాలను నిర్వహిస్తుంది. గాట్‌లో భాగస్వాములుగా ఉండడంవల్ల మనం మన ఉత్పత్తులను ఎగుమతి చేసుకుంటూ మనకు అవసరమయిన చమురు, పారిశ్రామిక ముడిపదార్థాలు యంత్రాలను దిగుమతి చేసుకునేందుకు అవకాశాలు సులభంగా అభిస్తాయి. గాట్‌లో భాగస్వాములుగా ఉంటూ గతంలో మన వాణిజ్యాన్ని పెంపొందించుకున్నాం. గాట్‌లో కొనసాగుతూ అంతర్జాతీయ వాణిజ్యంలో మన వాటాను పెంచుకోవాల్సిన అవసరం ఎంతయినా ఉన్నది. తద్వారా మన ఆర్థిక వ్యవస్థను అభివృద్ధి పథం వైపుకు పరుగులు తీయించవచ్చు. భారత ఎగుమతి బ్యాంకు [Exim Bank] మనదేశపు ఎగుమతులపై గాట్ ఒప్పంద ప్రభావాన్ని గురించి అధ్యయనం చేసి దీనివల్ల దీర్ఘకాలిక ప్రయోజనాలు కలుగుతాయని పేర్కొంది. మన ఎగుమతులపైన విదేశీ పెట్టుబడులపైన చెప్పుకోదగిన అనుకూల ప్రభావం ఉంటుందని అధ్యయనంలో తేల్చారు. గాట్ ఒప్పందం ప్రధాన లక్ష్యం అంతర్జాతీయ వాణిజ్యాన్ని మరింత సరళీకృతం చేయడానికి తీసుకొనాల్సిన చర్యలగురించి సభ్య దేశాలమధ్య సాధారణ సమ్మతిని సాధించడం. ఇందుకోసం ఏడు సంవత్సరాలపాటు జరిగిన చర్చల్లో కొన్ని లోపాలున్నప్పటికీ మొత్తం మీద ఈ ఒప్పందం భారత ఆర్థిక వ్యవస్థకు ప్రయోజనకరమవుతుందని విశ్వాసంతోనే మనదేశం ఈ సంభాషణలలో పాల్గొంది.

మనదేశం గాట్‌లో సభ్యురాలిగా ఉండడంవల్ల ఇంతకాలం మనం అవలంబిస్తున్న సరళీకరణ ప్రపంచ ఆర్థికవ్యవస్థతో అనుసంధానం వంటి ఆర్థికంగా అభివృద్ధిదాయక విధానాలు మరింత వేగాన్ని పుంజుకుంటాయి. మన ఎగుమతి వ్యాపారం మరింతగా పెరుగుతంది. ప్రపంచ ఎగుమతుల స్వభావాన్ని పరిశీలిస్తే వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల ఎగుమతులు 1950లో 46.7 శాతం ఉండగా 1991కి అది గణనీయంగా 15.4 శాతానికి పడిపోయింది. ఎందువలనంటే గాట్ ఒప్పందం వల్ల మొట్టమొదటి సారిగా ఎగుమతులలో అంతర్జాతీయ క్రమశిక్షణా నిబంధనలు అమలులోకి రానున్నాయి. కొత్త గాట్ ఒప్పదం లేదా ప్రపంచ వాణిజ్య సంస్థ (W.T.O.) ఆవిర్భావానికి సంతకాలు చేసిన దేశాలలో భారత దేశం కూడా ఒకటి కావడంతో ఈ గాట్ ఒప్పందంలో ఉన్న వివిధ అంశాలు భారత ఆర్థిక వ్యవస్థను ఏవిధంగా ప్రభావితం చేస్తాయి. అనే విషయం తీవ్రంగా చర్చనీయాంశం అయినది. అందువల్ల గాట్ ఒప్పంద ప్రభావం భారతదేశంపై ఏవిధంగా ఉంటుందని. తెలుసుకోవాలంటే గాట్ ఒప్పందంలోని కొన్ని ముఖ్యాంశాలను పరిశీలించి అవి మనదేశ పరిస్థితులను ఏవిధంగా ప్రభావితం చేస్తాయో చెప్పవచ్చు.

BRAOU

వ్యవసాయ రంగం - గాట్

ఈ గాట్ ఒప్పందం వల్ల వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల వ్యాపారంపై గణనీయమయిన ప్రభావం ఉంటుంది. ఎందువల్లనంటే ఈ ఒప్పందంకన్నా స్థిరమయిన నిబంధనలు కాని, అదుపుచేసే వధానాలకానీ లేవు. అంతేకాక వ్యావసాయక దేశమైన భారతదేశం బలమయిన పరిశోధన అభివృద్ధి పునాదులు కలిగి ఉండుటవల్ల వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల అంతర్జాతీయ మార్కెట్‌లో మనదేశ ఎగుమతులను పెంచుకొనే అవకాశం ఉన్నది. అయితే ఒప్పందంలో సూచించిన కఠిన తరమయిన నిబంధనలను సంతృప్తి పరచడం ఉత్పత్తులకు ఎగుమతి ప్రాతిపదికగా నాణ్యతను సాధించి పెట్టడానికి సమీకృత కృషి అవసరమవుతాయి. వ్యాపారంలో స్వదేశంలోను విదేశాలలోను పటిష్టమయిన కార్యకలాపాలను నిర్వహించడానికి వీలుగా వాణిజ్య చట్టాన్ని సవరించడం, క్రొత్తవి ప్రవేశపెట్టడం కూడా అవసరం. విశ్వవిపణిలో మనది పై చేయిగా ఉన్న రంగాలలో పెట్టుబడులు కూడా అధికం చేయవలసి ఉంది. కేంద్ర వాణిజ్య మంత్రిత్వశాఖ గాట్ ఒప్పందంవల్ల భారతదేశ ఎగుమతులలో సహజమైన పెరుగుదలతో పాటు అమెరికా కన్నా 150 నుంచి 200 కోట్ల డాలర్ల మేరకు ఎక్కువ ఎగుమతులుచేసే అవకాశం కలుగుతుందని

అభిప్రాయపడింది. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు వ్యవసాయ ఎగుమతులపై ఇచ్చే రాయతీలను తగ్గించినపుడు భారతీయ ఉత్పత్తులకు గిరాకి పెరుగుతుందనే భావనతో ఈ అంచనావేశారు. అంతే కాక గాట్ నూతన ఒప్పందం ప్రకారం స్పష్టమయిన నిర్దిష్టమయిన సూత్రాలతో వ్యవసాయ ఉత్పత్తులకు ప్రపంచ మార్కెట్ లభించేలా చేశాయి. ఇది అమలుచేసిన ఆ సంవత్సరాలలో సబ్సిడీల సహాయంతో చేసే ఎగుమతులను 21 శాతం, దిగుమతి సబ్సిడీలకోసం బడ్జెట్ కేటాయిపులను వాటి విలువలో 36 శాతం మేరకు తగ్గించాలనే షరతు విధించారు.

వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల దిగుమతి విషయంలో గాట్ ప్రతిపాదనలు స్పష్టంగా ఉన్నాయి. విదేశీ చెల్లంపుల విషయంలో సర్దుబాటుకోసం తప్ప స్వదేశీ మార్కెట్ రక్షణకోసం దిగుమతులపై పరిమితులు విధించకూడదు. అలాంటి పరిమితులను కూడా ధరల ఆధారంగానే విధించాలి. అంతేకాకుండా మిగతా దేశాల ఎగుమతి అవకాశాలను పరిరక్షించేందుకు ప్రతి దేశం కనీస గ్యారంటీ మేరకు దిగుమతులను ఆహ్వానించాలని ఇది ఆయాదేశాల వినియోగంలో కనీసం మూడు శాతం మేరకు ఉండాలని నిర్దేశించారు. ఇది ఆరు సంవత్సరాలలో ఐదు శాతానికి పెరగాలని కూడా ఒప్పందంలో పేర్కొన్నారు. అయితే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ఇందులో కొంత సడలింపు ఇచ్చారు. వాటి ప్రకారం ప్రారంభంలో రెండు శాతం నుంచి ఐదేళ్లలో 3.33 శాతం మాత్రమే పెంచారు. కానీ మార్కెట్ సౌలభ్యం 1986 నుంచి 1988 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో ఆయాదేశాలు చేసుకున్న సగటు దిగుమతుల శాతం కన్న తక్కువ ఉండరాదు.

ఈ ఒప్పందం వల్ల వ్యవసాయ దారులకు ప్రస్తుతం లభిస్తున్న సబ్సిడిలను తగ్గించడం జరుగుతుందని ఉత్పత్తి అయ్యేవాటికి గిట్టుబాటు ధరలు లభించేందుకు ప్రభుత్వం తీసుకుంటున్న చర్యలు నిలిచిపోతాయని కొన్ని అనుమానాలు తలెత్తాయి. కానీ ఒప్పందంలోని అంశాలను పరిశీలిస్తే మొత్తం ఉత్పత్తిలో సబ్సిడీల వాటా విలువ పది శాతం మించినపుడు ఆ విధమయిన ప్రభుత్వ సహాయాన్ని తగ్గించవలసిందిగా మాత్రమే ఈ ఒప్పందం కోరుతున్నది. అలా అయితే భారత దేశంలో వ్యవసాయానికి సబ్సిడీకంటే పన్నుల భారమే హెచ్చు అని తేలింది. చాలా వ్యవసాయ పైరులకు ఇస్తున్న ఉత్పత్తిలో సబ్సిడీల విలువ పది శాతానికి లోపే ఉందని మరికొన్ని పైరులకు మాత్రమే ఆరు శాతంలలోపే ఉందని వాణిజ్య మంత్రిత్వ శాఖ తయారుచేసిన గణాంకాలు తెలుపుతున్నాయి. అందువల్ల వ్యవసాయ రంగంలో ప్రభుత్వం ఇస్తున్న సహాయాన్ని తగ్గించవలసిన అవసరం ఏర్పడదు. అంతేకాక విదేశీ వాణిజ్యంలో లోటుఉన్న వర్ధమాన దేశం కాబట్టి విదేశీ వ్యవసాయ ఉత్పత్తులను భారత పంపిణీలో ప్రవేశం కల్పించవలసిన బాధ్యత మనకు ఉండదు.

అదే విధంగా విత్తనాలు పేటెంటు చేసుకోడానికి సంబంధించిన నిబంధనలు మన దేశంలో అనేక అనుమానాలను రేకెత్తించాయి. ఈ ఒప్పదం వల్ల విత్తనాల ధరలు పెరుగుతాయని రైతుల ప్రయోజనాలు దెబ్బతింటాయని చాలామంది అభిప్రాయం కానీ విత్తనాలన్నింటినీ పేటెంటు చేయవలసినదని గాట్ ఒప్పందం చెప్పడం లేదు. కొత్త రకాలయిన మొక్కలను సృష్టించినపుడు వాటిని రక్షించుకోనడానికి మనమే ఒక విధానాన్ని రూపొందించుకొనాలని ఈ ఒప్పదం చెబుతున్నది. రైతులు తమవ్యవసాయానికి విత్తనాలను తయారుచేసుకోవచ్చు, వాడుకోవచ్చు. ఇందుకు ఎటువంటి అవరోధం ఉండదు. వ్యాపార నిమిత్తం కొత్త మొక్కలను రూపొందించే వారికి మాత్రమే పేటెంట్లు వర్తిస్తాయి. అంటే సహజ సిద్ధంగా లభించే వాటిని, ప్రస్తుతం అందరికీ తెలిసినవి, వాడుకొనేవి, అవి విత్తనాలయినా మందులయినా, జన్యు పధార్థామయినా పేటెంట్ ద్వారా ఎవరూ స్వంతం చేసుకోలేరు. మానవ మేధోజనితమయినదీ ఇంతకు పూర్వం ఎవరికీ తెలియనిదీ అయిని సరిక్రొత్త పరిశోధనా ఫలాన్ని మాత్రమే పేటెంట్ ద్వారా రక్షించుకోనగలుగుతారు. దీనికి సంబంధించి ఒక క్రొత్త చట్టాన్ని అమలులోకి తీసుకురావాలని

BRAOU

ప్రభుత్వం యోచిస్తున్నది. చట్టం ద్వారా రక్షణ కల్పించిన వంగడాలను వాణిజ్యపరంగా విక్రయించాలనుకుంటే వాటిపై హక్కు ఉన్న వ్యక్తినుంచి అనుమతి పొందాలి.

ప్రభుత్వ పంపిణీ పథకంద్వారా పంపిణీచేస్తున్న ఆహార ఉత్పత్తులను ఈ ఒప్పందం నుంచి మినహాయిస్తూ ఒక ప్రత్యేక నిబంధన ఉంది. వ్యవసాయ రంగానికి సంబంధించి క్రొత్త గాట్ ఒప్పందంవల్ల భారతదేశం ఎటువంటి క్రొత్త భాద్యతలను తనపై పెట్టుకోలేదు. అంతేకాకుండా ఏరాష్ట్ర ప్రభుత్వమయినా వ్యవసాయ రంగానికి సంబంధించి అభివృద్ధి కార్యక్రమాలను చేపట్టేందుకు ఈ ఒప్పందం ఏవిధంగానూ అడ్డురాదు.

వ్యవసాయానికి అనువయిన విభిన్న పరిస్థితులు విస్తృతశ్రేణి ఉత్పత్తులు ఉన్న భారత వ్యవసాయరంగం మెరుగయిన ఎగుమతి అవకాశాలు కలిగిఉంది. కాబట్టి ప్రపంచ విపణిలో ఉన్నగిరాకీ వల్ల గ్రామీణులు ప్రయోజనం పొందాలనే దృష్టితో నూతన వ్యవసాయ విధానంలో వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల ఎగుమతులు పెంచడాన్ని అత్యధిక ప్రాధాన్యత రంగంగా పేర్కొన్నారు.

ఈ రంగంలో ఉత్పత్తిని, ఎగుమతిని పెంచడంలో పండ్లు కూరగాయల తోటలపై దృష్టి కేంద్రీకరించారు. గాట్ ఒప్పదంతో విశ్వవిపణి ద్వారాలు తెరుచుకుంటున్నందున ఐరోపా దేశాలు, మలేషియా, జపాన్ వంటి ఆసియా దేశాలు మార్కెట్‌లో భారతదేశం ప్రవేశించవచ్చు. సాంప్రదాయకంగా భారత వ్యవసాయ ఉత్పత్తులను దిగుమతి చేసుకొనే దేశాలకు భారతదేశం పండ్లు కూరగాయల ఎగుమతులను లాభసాటిగా పెంచుకోవచ్చు.

వాణిజ్య పరమయిన మేధో సంపద హక్కులు - మన ఔషధ పరిశ్రమ

వాణిజ్య పరమయిన మేధో సంపద హక్కులు [TRIPS] రక్షణకు గాట్ ఒప్పందం కట్టుదిట్టమయిన ఏర్పాట్లు చేసింది. మందులు రసాయనాలు, ఆహార పదార్థాల విషయంలో వాటిని తయారుచేసే పద్ధతికి కాక ఉత్పత్తి చేసిన పదార్థాలకే పేటెంట్ తీసుకునే కొత్త విషయం భారతదేశంలో పెద్ద అలజడి కలిగించింది. అందువల్ల ఔషధాల ధరలు పెరుగుతాయని చాలామంది భావించారు. కానీ సర్వసాధారణంగా వాడే మందులకు పేటెంట్లు లేవు. ఈ ఒప్పందం వల్ల పేటెంట్ హక్కులు కేవలం వినూత్నమయిన వాటికి పరిశోధన. అవిష్కరణ మిళితమయినవాటికి పారిశ్రామిక ప్రక్రియద్వారా ఉత్పత్తి చేయగల వాటికి మాత్రమే వర్తిస్తుంది. కానీ మొక్కలకు, జంతువులకు, మానవుల జంతువుల రోగనిర్ధారణ చికిత్స, శస్త్ర చికిత్స పద్ధతులకు మొక్కలు, జంతువుల ఉత్పత్తికి అవసరమయిన జీవరసాయన ప్రక్రియలకు వర్తించవు. అయితే శానిటరీ, ఫైటో శానిటరీ నిబంధనలు, అవసరమయిన మేరకు శాస్త్రీయమయిన సూత్రాలకు కట్టుబడి ఉండాలి. అంతేకాక అవి అంతర్జాతీయ ప్రమాణాలకు సరితూగేలా ఉండాలి. కాబట్టి భారతదేశం స్పష్టమయిన శానిటరీ, ఫైటో శానిటరీ చర్యలను తీసుకునే పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టి దానికి మెరుగుపరుచుకొనాల్సిన ఆవశ్యకత ఉంది. అత్యవసరమయిన మందులుగా ప్రపంచ ఆరోగ్య సంస్థ గుర్తించిన వాటిలో పదిశాతానికి మాత్రమే పేటెంటు రక్షిత ఉంది. కాబట్టి క్రొత్తగా కనిపెట్టే మందులకు మాత్రమే ధర పెరిగే అవకాశం ఉంటుంది. వాటికి కూడా ధరలను అదుపు చేయడానికి వీలు ఉన్నది. మందుల ధరలపై నియంత్రణ హక్కును ప్రభుత్వం కోల్పోలేదు. ఔషధ తదితర రంగాలపైకి సంబంధించిన పేటెంట్ల పరిరక్షణకు ఇప్పటివరకు మనదేశంలో చట్టంలేదా, అయితే గాట్ ఒప్పందం ఫలితంగా పది సంవత్సరాలలోగా మనం ఔషధ తదితర రంగాలలో పేటెంట్ల పరిరక్షణకు చట్టాన్ని రూపొందించవలసి ఉంటుంది.

గాట్ ఒప్పంద నేపధ్యంలో భారత ఔషద పరిశ్రమ అంతర్జాతీయ ప్రమాణాలకు దీటుగా ఉత్పత్తులు చేపట్టేందుకు వీలుగా 1994 సెప్టెంబరు 15న నూతన సరళీకృత ఔషధ విధానం ప్రకటించింది. ఔషధ పరిశ్రమను ప్రోత్సహించేందుకు లైసెన్సింగ్ విధానాన్ని ఎత్తివేయడమే కాక అత్యవసరమయిన మందులు

BRAOU

సామాన్యుడికి సైతం సముచిత ధరలలో లభించేట్లు చేసేందుకు ఈ విధానంలో చర్యలు తీసుకున్నారు. అందువల్ల మనదేశ ఔషధ కంపెనీలు విదేశీ కంపెనీల పోటీని తట్టుకొని ఎగుమతులు పెంచుకోవచ్చు. ఈ రంగంలో విదేశీ పెట్టుబడుల విషయంలో ప్రకటించిన ఉదార విధానంవల్ల విదేశీ పెట్టుబడులు మన దేశంలోకి ప్రవహించటమేకాక అధునాతన మయిన సాంకేతిక పరిజ్ఞానం సయితం సులభంగా లభిస్తుంది.

వాణిజ్య సంబంధమయిన పెట్టుబడి చర్యలు (TRIMS)

గాట్ ఒప్పందంలో మరొక ముఖ్యమయిన అంశమయిన వ్యాపార పరంగా పెట్టుబడులు [TRIMS] విషయంలో కూడా మనదేశంలో భిన్న స్వరాలు వినిపించాయి. పెట్టుబడులకు సంబంధించిన విషయాలకు వస్తే విదేశీయులు మనదేశంలో పెట్టుబడి పెట్టడంపైన ఈక్విటీవాటాల కొనుగోలు పరిమితిపైన ఇప్పుడున్న విధి నిషేధాలు తొలగించవలసిన భాధ్యతను మనకు కొత్తగా సంక్రమించదు. గాట్ ఒప్పందంలోని 18వ అధికరణం ప్రకారం విదేశీ వాణిజ్యలోటు ఉన్న వర్ధమాన దేశాలకు TRIMS నిబంధనలనుంచి మినహాయింపు ఉంది. అందువల్ల విదేశీ పెట్టుబడులకు సంబంధించిన మన వర్తమాన విధానం పైన ఈ ఒప్పందం ఎటువంటి ప్రభావం చూపదని ఎగ్జిమ్ బ్యాంకు నివేదిక స్పష్టం చేస్తున్నది. బహుపాక్షిక వాణిజ్య విధానాలను పరిపుష్టం చేయడానికి ఈ ఒప్పదం దోహదం చేస్తుంది కనుక భారత్ వంటి దేశాలకు ఇది ముఖ్యంగా లాభదాయకం. ద్వైపాక్షికత, ప్రాంతీయత సమర్థించే శక్తులవల్ల ప్రాంతీయ వాణిజ్య సంఘటనల వల్ల ఇబ్బందులు ఎదుర్కొంటున్న మన దేశానికి ఇది ఎంతో ఉపయోగకరం కాబట్టి ఈ ఒప్పదం వల్ల విదేశీ పెట్టుబడిపై ఎటువంటి ఆంక్షలు ఉండవు. దీనితో ఈ పెట్టబడి మన ఇష్టానుసారం మన పరిశ్రమలను కొనివేయవచ్చు, మనకు అవసరం లేకపోతే ఆ పెట్టుబడిని తిరస్కరించవచ్చు. అందువల్ల మన అవసరాలకు మించిన పెట్టుబడి మనదేశంలోకి రాదు. పైగా మన అవసరం తీరగానే విలువపైగానీ, పెట్టుబడిపై గానీ కట్ ఆఫ్ లిమిట్‌ను విధించవచ్చు. దీనివల్ల దిగుమతులుగానీ విదేశీ పెట్టుబడులుగానీ భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ సమతౌల్యాన్ని దెబ్బతీయలేదు. అంతేకాక మన ప్రభుత్వం అములుచేస్తున్న ఆర్థిక సంస్కరణల కారణంగా పారిశ్రామిక వస్తువులపై సుంకాలు తగ్గడం ఆర్థిక సేవలు, పర్యటన, టెలీకమ్యూనికేషన్, కార్మిక సేవలు అనే కొత్త మార్కెట్‌లు ఏర్పడతాయి.

దిగుమతి సుంకాలు - దిగుమతి ఆంక్షలు

గాట్ ఒప్పందం ప్రకారం దిగుమతి సుంకాలను విశ్వమంతటా 22 నుంచి 40 శాతం వరకు తగ్గించాలి. పారిశ్రామిక దేశాల సగటు సుంకపుస్థాయి ప్రస్తుతం ఉన్న అయిదు, ఆరు శాతం నుంచి మూడు, నాలుగు శాతానికి తగ్గిపోతుంది. అందువల్ల భారతదేశం వంటి వర్ధమాన దేశాలు సంపన్నదేశాలకు ఎగుమతులను అధికం చేయవచ్చు. దీనికి ప్రతిగా భారతదేశం పారిశ్రామిక ముడిసరుకులపైన యంత్రాలపైన, మధ్యస్థాయి వస్తువులపైన దిగుమతి సుంకాన్ని 40 శాతం మించకుండా తగ్గించడానికి అంగీకరించింది. ఇపుడే 40 శాతం కంటే తక్కువ ఉంటే సుంకాన్ని 25 శాతానికి తగ్గిస్తారు. ఈ తగ్గింపులు ఆరేళ్లకాలంలో నింపాదిగా అమలుపరచవచ్చు. అంతర్జాతీయ ప్రమాణాలతో పోల్చిచూస్తే మన దిగుమతి సుంకాలు చాలా హెచ్చు. అందువల్లనే 1991 నుంచి అమలు అవుతున్న ఆర్థిక సంస్కరణలద్వారా భారత ప్రభుత్వం సుంకాలను క్రమంగా తగ్గిస్తూ వస్తున్నది. ఎందువల్లనంటే సుంకాలను తగ్గించడం వల్ల కొంతకాలం తరవాత మన ఎగుమతులు పెరిగే అవకాశం ఉంది. అంతర్జాతీయ విపణిలో మన సరుకులు ఇతరదేశాల సరుకులతో ధరల విషయంలో పోటీకి తట్టుకొనగలుగుతాయి. సంపన్న దేశాలలో దిగుమతి సుంకాలు సగటున 5, 6 శాతం మాత్రమే కాబట్టి కేవలం సుంకాల తీరులో మార్పువల్ల కానీ ఇతర అవరోధాలు తొలగించడంద్వారా మన ఎగుమతులను పెంచుకోవలసి ఉంది.

సరళీకృత ఆర్థిక విధానాలను అమలుపరుస్తున్నప్పటికీ భారత దేశంతో ఇప్పటికీ దిగుమతుల రాశి సంబంధించిన ఆంక్షలను అమలు పరుస్తూనే ఉన్నారు. దిగుమతి చేసుకునేందుకు ఏవస్తువుకు ఎంతవరకు అనుమతి ఇవ్వాలి అనే నిబంధనలు ఈ ఆంక్షలలో ఒక భాగం వ్యవసాయం, వస్త్రాలు వంటి ప్రత్యేక రంగాలను మినహాయిస్తే ఇటువంటి ఆంక్షలను సాధారణంగా తొలగించాలని గాట్ ఒప్పందం నిర్దేశిస్తుంది. అయితే ఒప్పందంలోని 18వ అధికరణం ప్రకారం విదేశీ వాణిజ్యంలో లోటు భర్తీ చేయలేక అవస్థపడుతున్న దేశాలు ఈ ఆంక్షలను అమలు చేయవచ్చు. కోటాలు లైసెన్సులు వంటి రాశికి సంబంధించిన ఆంక్షలు ధరలకు సంబంధించిన చర్యలకంటే ఎక్కువగా భారత్‌వంటి దేశాలకు ప్రయోజనాన్ని కలిగిస్తాయి కాబట్టి భారతదేశం తన జాతీయ విధానాలకు అనుగుణంగా విదేశీ చెల్లింపులలో సమతౌల్యాన్ని సాధించేందుకు ఈ దిగుమతి ఆంక్షలను కొనసాగించవచ్చు.

సబ్సిడీలు, ఇతర అవరోధాలు

ఎగుమతులు ప్రోత్సహించడానికి ఇచ్చే అనేక రకాల సబ్సిడీలను ఎత్తివేయాలని గాట్ ఒప్పందం ఆదేశిస్తున్నది. ప్రత్యక్ష పన్నుల చెల్లింపులో రాయతీలు కూడా సబ్సిడీలో భాగమే అయితే పరోక్ష పన్నుల చెల్లింపులో ముదరాలు, ఇతర ప్రోత్సాహకాలు ఇవ్వడానికి ఈ ఒప్పదం అనుమతిస్తుంది. తలసరి ఆదాయం 10,000 డాలర్ల కంటే తక్కువగా ఉన్న భారతదేశం వంటి వర్ధమాన దేశాలకు సబ్సిడీలు తొలగించాలనే నియమం వర్తించదు. అయితే సబ్సిడీ పొందుతున్న ఆ వస్తువుల వ్యాపారం విశ్వవిపణిలో మూడుంపాతిక శాతం కంటే తక్కువ అయితేనే ఈ సౌకర్యం లభిస్తుంది. మన ఎగుమతులలో ఒక్క వజ్రాలకు మాత్రమే విశ్వవిపణిలో 10 శాతం వాటా ఉంది కాబట్టి సబ్సిడీలు తొలగించాలి లేదా ఎత్తివేయాలి అనే నిబంధన సత్వరమే అమలు చేయాల్సిన అవసరం ప్రస్తుతం ఏమీలేదు.

అదే విధంగా అవసరం కంటే అధికంగా వస్తువులను కుమ్మరించే వీలు లేకుండా గాట్ ఒప్పందం కట్టుబాట్లను విధించింది. దిగుమతి చేసుకొనే దేశంలో ఒక వస్తువుకు ఉన్న అమ్మకాలలో దిగుమతి చేసుకున్న వస్తువు గిరాకీ 3 శాతం కన్నా తక్కువ అయితే ఈ కట్టుబాట్లు వర్తించవు. అలాగే ధర విషయంలో కూడా తేడా 2 శాతం కంటే తక్కువ అయితే కట్టుబాట్లు అమలులోకి రావు. దిగుమతులవల్ల దేశీయ పరిశ్రమలకు ఎంత నష్టం కలుగుతుందో నిర్ణయించిన మీదట ఈ కట్టుబాట్లను వర్తింపచేయాలని గాట్ ఒప్పందం స్పష్టం చేస్తుంది.

BRAOU

సామాజిక, పర్యావరణ అంశాలు

ఈ సామాజిక పర్యావరణ అంశాలను ఉరుగ్వే చర్చలలో ప్రతిపాదించలేదు. అయినప్పటికీ మరకేష్ సమావేశంలో అమెరికా ప్రతినిధి ఈ రెండు అంశాలను గాట్ ప్రతిపాదనలో చేర్చడానికి ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది. ఇవి ముఖ్యంగా వెనకబడిన దేశాలు విధిస్తున్న ఎక్కువ దిగుమతి సుంకాలు, ఆ దేశాలలో అమలులో ఉన్న తక్కువ శ్రామికవ్యయాలకు సంబంధించినవి. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ఈ రెండు విషయాలలో ఉన్న వివక్షాత్మక ప్రయోజనాన్ని (Differential Advantage) తగ్గించి వాటికి సుంకాలు, వ్యయాల ఎడల గల ప్రయోజనాన్ని పరిహరింప చేయాలని ఈ అంశాల ప్రధానోద్దేశం. ఈ సామాజిక అంశాలకు మానవతా దృక్పథం ఇచ్చి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలోని శ్రామికుల జీవన ప్రమాణాలు మెరుగు పరచవలసిన ఆవశ్యకతను తెలుపుతున్నప్పటికీ అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు ఈ సామాజిక అంశాలను (Social clause) ప్రవేశపెట్టడం కేవలం తృతీయ ప్రపంచ దేశలను ప్రపంచ మార్కెట్‌లో ఉన్న అవకాశాలను దెబ్బతీయడానికి ఉద్దేశించబడినవిగా భావిస్తున్నాయి. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో లభ్యమవుతున్న సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ఈ దేశాలకు అతిఎక్కువకు కాని లభ్యం కాని స్థితిలో

ఉన్నపుడు లేని సామాజిక అంశాల ప్రాధాన్యత ఈ పరిస్థితులలో ప్రవేశపెట్టడం ఎంతవరకు భావ్యమని అవి ప్రశ్నిస్తున్నాయి.

దీనితోపాటు అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో అమలు పరుస్తున్న పర్యావరణ సమతౌల్యాన్ని దెబ్బతీసే పదార్థాల వినియోగానికి సంబంధించి కొన్ని పర్యావరణ అంశాలు మరకేష్‌లో లేవనెత్తడం జరిగింది. కానీ అనుభవజ్ఞుల దృష్టిలో ఇది చాలా విచక్షణాయుత విధానం. గత రెండు దశాబ్దాలలో అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు ఆ దేశాల పారిశ్రామికీకరణదృష్ట్యా దాదాపు ప్రపంచ పర్యావరణానికి 3/4 వంతు నష్టమును కలగచేసి తిరిగి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల విషయంలో ఈ అంశాలను లేవనెత్తడం ఎంతవరకు సమంజసం అని ప్రశ్నించడం జరుగుతోంది. తృతీయ ప్రపంచ దేశాలు ఈ అంశాలను వ్యతిరేకించడంతో మరకేష్ సమావేశంలో తాత్కాలికంగా ఈ అంశాలను ఉపసంహరించడం జరిగింది. ఇటువంటి అంశాల విషయంలో తృతీయ ప్రపంచ దేశాలన్నీ సంఘటితమయి ఎదిరించితే తప్ప వాటి ప్రయోజనాలను అంతర్జాతీయ మార్కెట్‌లో పరిరక్షించుకోలేవు.

గాట్ ఒప్పందం ఫలితంగా చేకూరే లాభ నష్టాలను బేరీజు వేసుకుని చేస్తే మనకు లాభంకలిగే అంశాలే అధికంగా ఉన్నాయి. గాట్ ఒప్పందం నుంచి వైదొలగడం ద్వారా మనకు వచ్చే అదనపు ప్రయోజనం లేదు. ప్రస్తుతం మన అంతర్జాతీయ వాణిజ్యంలో యాభై శాతం వాణిజ్యం అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలోనే జరుగుతుంది. గాట్ నుంచి వైదొలిగితే ఈ దేశాలన్నింటిలోనూ మనం ద్వైపాక్షిక ఒప్పందాలను కుదుర్చుకొనాలి. అటువంటి ఒప్పందాలలో అభివృద్ధి చెందిన దేశాలదే పై చేయిగా ఉంటుందని వేరే చెప్పనవసరం లేదు. గాట్ నుంచి వైదొలగడం సులభమే కానీ తిరిగి చేరాలంటే చాలా కష్టం. మనపొరుగునే ఉన్న దేశం చైనా చాలాకాలంగా గాట్‌లో చేరాలని ప్రయత్నిస్తుంది. 1986 నుంచి చైనా విజ్ఞప్తి పరిశీలనలోనే ఉన్నది. బహులదేశాల వాణిజ్య వేదిక అయిన గాట్‌లో కొనసాగుతూ, అంతర్జాతీయ వాణిజ్యంలో మన వాటాను పెంచుకుని మన ఆర్థిక వ్యవస్థను పటిష్టపరుచుకొనడమే ఉత్తమమార్గం. పేటెంట్లు, మేధో సంపితిత్తికి సంబంధించిన ఆంక్షలు మనదేశానికి తాత్కాలికంగా ఇబ్బంది కరమయినప్పటికీ వీటి మూలంగానైనా మనదేశం ఉత్తేజితమయి పరిశోధనలపైన, వైజ్ఞానికులపైన మరింత శ్రద్ధ చూపి అభ్యుదయం, స్వయం సమృద్ధిని సాధించనట్లయితే వాటివల్ల మనకు దీర్ఘకాలంలో ప్రయోజనం కలుగుతుంది. అప్పుడు కానీ పోటీ ప్రపంచంలో తట్టుకొని ముందుకు పోవడం సాధ్యం కాదు. గాట్ ప్రతిపాదనలలో చాలావరకు మార్పులు చేశారు. ఇంకా కొన్ని మార్పులు కావలసి ఉంది. చర్చలద్వారా మార్పులు సాధించే అవకాశం ఉంది. వీటిద్వారా దేశాభివృద్ధికి ఎన్నో కార్యక్రమాలను చేపట్టవచ్చు. లోపాలను లాభాలుగా మార్చుకోనడం అలవరచుకుంటే తప్ప పోటీ తత్వాన్ని సామర్థ్యాన్ని పెంచుకోలేం. మనదేశం సరళీకరణ విధానాన్ని అవలంబిస్తున్న తరుణంలో వచ్చిన ఈ గాట్ ఒప్పందం మరింతగా లాభాన్ని చేకూర్చడానికి అవకాశముంది. ఇటీవల భారత దేశం అత్యంత సానుకూలత లభించే దేశం (Most Favoured Nation) హోదాను అంతర్జాతీయంగా పొందగలిగింది. దీనివల్ల వివిధ దేశాలతో వ్యవసాయం, రవాణా, కమ్యూనికేషన్, వైద్యం, బ్యాంకింగ్ సాంకేతిక విజ్ఞానాభివృద్ధి వంటి రంగాలలో సంయుక్త కృషి సాధ్యమవుతుంది.

వస్తువులు సేవల వాణిజ్య రంగ వాటాను పెంపొందించుకొనే అవకాశాన్ని గాట్ ఒప్పందం మనకు కల్పించింది. ఉత్పాదకత, సామర్థ్యాల ప్రాతిపదికపైనే మనం ప్రపంచంలో పోటీ పడగలుగుతాం. గాట్ ఒప్పందం ఫలితంగా ప్రపంచ వాణిజ్యం 27,000 కోట్ల డాలర్ల నుంచి 74,500 కోట్ల డాలర్లకు పెరిగే అవకాశాలు ఉన్నాయి. ఈ పెరుగుదలలో అత్యధిక శాతం పెరుగుదల వస్త్ర రంగానికి (60 శాతం), వ్యవసాయ అటవీ ఉత్పత్తులు, పానీయాలకు 19 శాతం ఉంటుందని అంచనా, కొత్తగా పెరిగే అంతర్జాతీయ వాణిజ్యంలో మన వాటాను ఒక శాతం పెంచుకోగలిగినా దానిలాభం 250 కోట్ల డాలర్ల నుంచి 700 కోట్ల డాలర్ల వరకూ ఉంటుంది. ఇది కేవలం

BRAOU

వస్తువు వాణిజ్యానికి సంబంధించిన అంచనా మాత్రమే. సేవలకు సంబంధించిన రంగాలలో పెరిగే లాభాలను ఇంకా అంచనా వేయలేదు. మొత్తంగా చూస్తే మనకు ఒనగూడే లాభాలే అధికమని చెప్పవచ్చు. మన వికాసానికి సోపానమయ్యే గాట్ ఒప్పందంలో భాగస్వాములుగా కొనసాగుతూ రానున్న కాలంలో అభివృద్ధి ఫలాలను అందుకునే కృషి చేయాలి.

25.5 భారత ఆర్థిక విధానాల విషయంలో దీర్ఘకాలిక దృక్పథం

మన ఆర్థిక ప్రణాళికా విధానాలలో 1991 జూలై నుంచి నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలు, 1994 మార్చిలో మరకేష్‌లో కుదిరిన గాట్ ఒప్పందం, ప్రస్తుత అంతర్జాతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థలో సత్వరం చోటు చేసుకుంటున్న పరిణామాలు అన్నీ మన దేశ ఆర్థిక భవిష్యత్తును నిర్ణయించే ప్రధాన అంశాలుగా చెప్పవచ్చు. నూతన ఆర్థిక సంస్కరణల అంతర్భాగంగా అమలు అయిన కొన్ని స్థిరీకరణ, వ్యవస్థను సరిదిద్దు విధానాలు ఇప్పటికే కొన్ని రంగాలలో సత్ఫలితాలను ఇవ్వటం ప్రారంభించాయి. ఈ సంస్కరణలు జాతీయంగా, అంతర్జాతీయంగా ప్రస్తుతం ఉన్న పరిస్థితులకు అనుగుణంగా ఆర్థిక వ్యవస్థ గమనదిశనే మార్చివేసింది. వీటి ఫలితాలను పదిలపరుచుకోడానికి ఈ చర్యల పూర్తి ఫలాలను మనం అందుకోడానికి ఈ సంస్కరణలను పూర్తిగా అమలు జరపవలసిన అవసరముంది. ప్రపంచ బ్యాంకు 1995 మే 30వ తేదీన విడుదల చేసిన మెమోరాండంలో భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ సాధించిన అభివృద్ధి సవాళ్లకు సంబంధించిన అంశాలకు ప్రాధాన్యతనిచ్చింది. ప్రపంచ బ్యాంకు 1991-92లో మన దేశం ఎదుర్కొన్న అంతరంగిక విదేశీ చెల్లింపుల అసమతౌల్యానికి సంక్షోభాన్ని నేపథ్యంగా తీసుకొని భారత ఆర్థికాభివృద్ధిని అంచనావేసింది.

కేంద్ర ప్రభుత్వ ద్రవ్యంలోటు తగ్గిపోయింది. కరంటు ఖాతాలో లోటు తగ్గి రుణ చెల్లింపు ఖాతాలు పటిష్టమయ్యాయి. మూలధన ఖాతాలో పెద్ద ఎత్తున అదనపు మిగులు ఏర్పడింది. GDP తిరిగి చెల్లింపుల సంక్షోభానికి మునుపటి స్థాయిని చేరుకుంది. పారిశ్రామిక రంగం కోలుకుంటున్న సూచనలు కనబడుతున్నాయి. పన్నుల విధానాన్ని సరళీకరించి, పటిష్టం చేయడం జరిగింది. గత మూడేళ్లలో సంస్కరణలు చేపట్టిన ప్రతి ఒక్క రంగంలో గణనీయమయిన ప్రగతి సాధించాం. ఈ మార్పులన్నీ రానున్న ఐదేళ్ల కాలంలో ఆర్థిక వ్యవస్థను పరిపుష్టం చేసేవే. ప్రపంచ బ్యాంకు కూడా ఇదే నైపుణ్యం, ఈ సంస్కరణల ప్రక్రియ విశ్వసనీయతను పెంచుతుంది అని ప్రపంచ బ్యాంకు తన కంటే ఎకనామిక్ మెమోరాండంలో పేర్కొంది.

అన్నింటికన్నా విప్లవాత్మకమయిన మార్పులు, పారిశ్రామిక విధానం, విదేశీ వాణిజ్యం చెల్లింపుల విధానం ఆర్థిక పెట్టుబడుల మార్కెట్టు పన్నుల వ్యవస్థకు సంబంధించిన రంగాలలో చూడవచ్చు. పారిశ్రామిక రంగంలో ప్రవేశించేందుకు ప్రతిబంధకాలన్నిటిని తొలగించి వేశారు. ఎన్నో కీలక పరిశ్రమలలో ప్రయివేటు రంగాన్ని అనుమతించారు. వీటిలో శక్తి, హైడ్రోకార్బనులు, విమాన రవాణా, టెలికమ్యూనికేషన్ల రంగాలలో స్వదేశీ విదేశీ ప్రయివేటు పెట్టుబడి దారులు ఆసక్తి చూపించారు. ఆర్థిక సంస్కరణలను ప్రవేశ పెట్టిన అనంతర కాలంలో విదేశీ ప్రత్యక్ష పోర్టుఫోలియో పెట్టుబడులు మనదేశంలోకి ఏవిధంగా ప్రవేశించింది కింది పట్టికలోని వివరాలు స్పష్టంచేస్తాయి.

BRAOU

పట్టిక - 25.8
విదేశీ ప్రత్యక్ష పోర్టుఫోలియో పెట్టుబడులు

(బిలియన్ డాలర్లలో)

	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95
విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడి	0.2	0.2	0.2	0.6	1.3
పోర్టుఫోలియో పెట్టుబడి	0		0.2	3.5	3.7
విదేశీ పొదుపు సంస్థల పెట్టుబడి	0	0	1	1.7	1.6
యూరో ఇష్యూలు /జి.డి.ఆర్.	0	0	0.2	1.5	
ప్రత్యక్ష పోర్టుఫోలియో పెట్టుబడుల మొత్తం మెమోరాండం ఐటమ్ : విదేశీ ద్రవ్యరూపంలోని కన్వర్టబుల్ బాండ్స్	0	0	0	914	34
ఫ్లోటింగ్ రేట్ నోట్స్	0	0	0	0	167

ఆధారం : భారత రిజర్వుబ్యాంకు, ఆర్థిక మంత్రిత్వశాఖ

BRAOU

పరిశ్రమల విషయంలో ఆంక్షలు తొలగించడమైంది. దీనితోపాటు విదేశీ పెట్టుబడులకు సంబంధించిన విధానాన్ని పునర్వ్యవస్థీకరించారు. 1991 జూలైనుంచి నేరుగా విదేశీ పెట్టుబడులు పెట్టేందుకు అనుమతించిన ప్రతిపాదనల సంఖ్య పెరుగుతూ 1994 మే నెలనాటికి పెట్టుబడులు మొత్తం 500 కోట్ల డాలర్లకు చేరుకుంది. విదేశీ మారక ద్రవ్య నియంత్రణ చట్టం సవరించి విదేశీ భాగస్వామ్యంలో సంస్థలు నెలకొల్పడంపై ఆంక్షలను తొలగించారు. విదేశీ భాగస్వామ్యపు స్థాయిలో నిమిత్తం లేకుండా అన్ని సంస్థలను ఒకే మాదిరిగా పరిగణిస్తారు. భారత దేశం బహుముఖ పెట్టుబడుల హామీ సంస్థ [MIGA] లో చేరింది. 1994వ సంవత్సరం ప్రారంభంలో బ్రిటన్‌తో ద్వైపాక్షిక పెట్టుబడుల పరిరక్షణ ఒప్పందాన్ని కుదుర్చుకుంది. పెట్టుబడులు పెట్టగల ఇతర పెద్ద దేశాలతో ఇటువంటి ఒప్పందాలకై 500 కోట్ల డాలర్లు పెట్టుబడిగా లభించాయి. ఈ పెట్టుబడుల క్రమబద్ధీకరణకు ప్రపంచ బ్యాంకు నివేదిక ఈ విధంగా సూచించింది. "పెట్టుబడుల ప్రవాహం వాస్తవ ద్రవ్యమారకపు రేట్లలో పెద్ద ఎత్తున చలనాన్ని, నిరోధించేందుకు గాను అంతరంగిక నియంత్రణల రద్దు, విదేశీ వాణిజ్య సరళీకరణను వస్తువుల మార్కెట్ల సర్దుబాటు చేసుకోతగిన విధంగా అమలు జరపాలి. పెట్టుబడుల ప్రవాహాన్ని కూడా ఇందుకు తగిన విధంగా నియంత్రించాలి" ఈ దిశలో మన విదేశీ పెట్టుబడుల విధానాన్ని పునర్ వ్యవస్థీకరించుకొనాల్సిన అవసరముంది.

నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలలో అధిక భాగం పారిశ్రామిక రంగాన్ని పునరుజ్జీవింపచేసి అధిక అభివృద్ధి రేటు సాధించడానికి ఉద్దేశించినప్పటికీ, విదేశీ పెట్టుబడుల ప్రవాహం దేశములోకి ప్రవేశించినప్పటికీ పారిశ్రామిక

రంగంలో ఆశించినంత అభివృద్ధి రేటు పెరగలేదు. 1991 - 92 పారిశ్రామిక రంగంలో రుణాత్మక వృద్ధిరేటు ఉంది. 1992 - 93, 1993 - 94 ఆర్థిక సంవత్సరాలలో మాంద్య పరిస్థితుల ప్రభావంలో పారిశ్రామిక ప్రగతిరేటు ఆశించిన దానికన్నా చాలా తక్కువ స్థాయిలో ఉంది. 1995 - 96 సంవత్సరంలో ప్రవేశ పెట్టిన అనేక పారిరశామిక ప్రోత్సాహక విధానాలు పారిశ్రామిక రంగాన్ని కొంత ఉత్తేజపరిచింది. సంస్కరణల తదనంతరకాలంలో కనిపిస్తున్న తక్కువస్థాయి పారిశ్రామిక ప్రగతిని స్థిరీకరణ, సర్దుబాట్ల కార్యకలాపాలవల్ల కలిగిన తాత్కాలిక స్థితిగా పరిగణిస్తున్నారు. స్థిరీకరణ సంస్థాగత సర్దుబాట్లకు సంబంధించిన, మిగిలిఉన్న సంస్కరణల్నింటిని అమలుపరిచిన గానీ దీర్ఘకాలిక పారిశ్రామిక ప్రగతిలో ఆశించినంత వృద్ధి పొందజాలమని ఆర్థికవేత్తల భావన కాబట్టి అత్యధిక పారిశ్రామిక ప్రగతి రేటు పొందడానికి మరింత పటిష్టంగా మిగిలిన సంస్కరణ విధానాలను రూపొందించి అమలు పరచవలసి ఉంది.

ద్రవ్యపరంగా స్థిరత్వాన్ని సాధించడం ఆర్థిక సంస్కరణల ప్రధాన ఆశయం కానీ, గత నాలుగు సంవత్సరాలుగా అమలు జరుగుతున్న ద్రవ్యవిధానాన్ని అనుసరించి ద్రవ్యనియంత్రణలో ఆకస్మిక సడలింపు ప్రమాదకరమని ప్రభుత్వం గుర్తించింది. ద్రవ్యలోటును తగ్గించడానికి తీసుకున్న నిర్ణయాలలో ముఖ్యమయినది. రిజర్వుబ్యాంకు నుంచి తాను స్వయంగా విధించుకున్న పరిమితికి మించి ప్రభుత్వం అప్పుచేసే వీలులేదు. రెవిన్యూ ఆదాయాన్ని పటిష్టం చేసి వ్యయాన్ని నియంత్రించే చర్యలు కూడా తీసుకోబడ్డాయి. అంతే కాక బ్యాంకింగ్ వ్యవస్థను ఈ దిశగా పునర్వ్యవస్థీకరించడానికి. నరసింహం కమిటీ చేసిన సూచనల ఆధారంగా కొన్ని విధానాలు అమలుపరుచడం జరిగింది. వాణిజ్య బ్యాంకుల పెట్టుబడి మార్కెట్ల నుంచి వనరులు సమకూర్చుకునేందుకు వీలుగా బ్యాంకుల జాతీయాకరణ చట్టాన్ని సవరించటం మొదలైన ఉదారవైఖరులు ఆర్థిక రంగం మరింత బలపడటానికి అవసరమయ్యాయి. అలాగే భీమా సర్వీసులలోకూడా మల్హోత్రా చేసిన సిఫార్సుల ఆధారంగా ఇదే మోస్తరు సంస్కరణల్ను ఆవశ్యకంగా గుర్తించారు. ఈ దిశలో ద్రవ్య మార్కెట్‌ను, మూలధన మార్కెట్ పరిస్థితులను చక్కదిద్దడానికి మరిన్ని విధానల ఆవశ్యకత ఉంది.

BRAOU

ఆర్థిక సంస్కరణలలో మరో భాగంగా ప్రవేశపెట్టిన కోశనియంత్రణలు ముఖ్యంగా పన్నుల సంస్కరణలు ప్రధానమయినవి. పన్నుల సంస్కరణల ప్రధాన లక్ష్యం మరీ హెచ్చు తగ్గులులేని రేట్లతో సరళమయిన, విస్తృతమయిన పన్నుల వ్యవస్థ నిర్మాణం, రాయితీలకు అంగీకరించకపోవడం ముఖ్య విధానాలు గత నాలుగు బడ్జెట్‌లద్వారా ఈ దిశలో చెల్లయ్య కమిటీ సిఫార్సులను అమలు పరచడానికి కొంతవరకు ప్రయత్నాలు జరిగాయి. రకరకాల రేట్లు లేకుండా రేట్ల సంఖ్యను కుదించారు. నిర్దిష్టయిన సుంకం కాక విలువను బట్టి సుంకం విధించే మార్పు తెచ్చారు. కొన్ని సేవారంగాలపై పరోక్షపన్నులకు అవకాశం ఉండే MODVAT పద్ధతిని ప్రవేశ పెట్టారు. విలువ చేర్చిన పన్ను [VAT] ప్రవేశ పెట్టడంపై ఇపుడు దృష్టి సారించారు. రాగలకాలంలో వీటి స్ఫూర్తి దెబ్బతినకుండా వీటిని కొనసాగించవలసి ఉంటుంది. వస్తూత్పత్తుల పూర్తి విలువ మదింపు వేసి పన్నులెక్కకట్టే సవరించిన విధానం [MODVAT] అన్ని రంగాలకు విస్తరింపవలసి ఉంటుంది. అయితే ఇందుకు పన్ను విధింపులో కేంద్ర రాష్ట్ర అధికారాలకు సంబంధించి ప్రస్తుతం అమలులో ఉన్న రాజ్యాంగ నిబంధనల సంస్కరణ అవసరమవుతుంది. సబ్సిడీల విషయంలో ప్రస్తుతం ఎరువులు చమురు ఉత్పత్తులు, కిరోసిన్, వంటగ్యాస్ వంటి ఉత్పత్తులపై భారీగాను విద్యుత్‌చ్ఛక్తి, నీటిపారుదల రోడ్డు రావాణా వంటి రంగాలకు విస్తృతంగా ఇవ్వడం జరుగుతుంది అయితే ఆర్థిక సంస్కరణల అనుసారం ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని తగ్గించడం ద్వారా బడ్జెట్‌లోటు తగ్గించే నిమిత్తం క్రమంగా ఈ సబ్సిడీలను ఉపసంహరించాల్సి ఉంటుంది. అందువల్ల ఈ విషయమయి ప్రభుత్వం సమగ్ర విధానాన్ని రూపొందించ వలసి ఉంది. ప్రజా పంపిణీ వ్యవస్థకు ప్రస్తుతం లభిస్తున్న సబ్సిడీలను

ఎత్తివేయడం సముచితం కాదు. కనుక సమాజంలో అట్టడుగున ఉన్న పేద ప్రజానీకానికి మాత్రమే వీటిని పరిమితం చేస్తూ సబ్సిడీ వ్యవస్థను ప్రక్షాళనం చేయాలి. ఆర్థిక సంస్కరణల అమలు కాలంలో ఒక్క 1991 - 92 సం॥ మాత్రమే కోశ నియంత్రణలను పటిష్టంగా అమలు చేయడంవల్ల దిగుమతుల నియంత్రణ వల్ల 1992 - 93 నాటికి ద్రవ్యోల్బణాన్ని కొంత నియంత్రించగలిగారు కానీ 1992 - 93 నుంచి వివిధ కారణాలవల్ల కోశ నియంత్రణలు అమలు చేయలేక పోవడం వల్ల అంతర్గత మయిన విత్త ద్రవ్యస్థితి ద్రవ్యోల్బణం రేటు తిరిగి పుంజుకోడానికి అవకాశం కల్పించింది. కాబట్టి ద్రవ్యోల్బణ తీవ్రతను తగ్గించడానికి మరింత పటిష్టమయినద కోశద్రవ్య విధానాల రూపకల్పన అత్యావశ్యకం. మొత్తం మీద ద్రవ్యకోశ విధానాల భవిష్యత్ కార్యక్రమంలో భాగంగా కిందపేర్కొన్న చర్యలు తీసుకొనవలసి ఉంది.

సబ్సిడీల తగ్గిపుద్వారా మిగుళ్లను ఇతర రంగాలకు మళ్లించటం ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని పూర్తిగా రాబట్టే విధంగా ధర నిర్ణయించి వినియోగ ఉత్పత్తులు కొన్నిటిని చౌకగా సరఫరాచేసే ప్రభుత్వ విధానానికి స్వస్తి చెప్పడం, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలకు బడ్జెట్ కేటాయింపులలో కోత, వ్యయనియంత్రణను కట్టదిట్టంచేసే చర్యలు, పన్నుల సంస్కరణల పరిపూర్తి సబ్సిడీలపై సమగ్ర వ్యూహం, కస్టమ్స్ సుంకాల రేట్ల విషయంలో అన్ని ఉత్పత్తులపై టారిఫ్ రేటు సగటున 25 శాతానికి కుదించి ఎలాంటి పరిస్థితులలోను 50 శాతానికి మించకుండా చేయడం ద్రవ్యోల్బణాన్ని అరికట్టడానికి పటిష్టమయిన కోశ, విత్త విధానాలు తీసుకోవడం మొదలైనది ప్రధాన అంశాలు.

ప్రపంచ బ్యాంకు నివేదిక - 95 మనదేశ ఆంతరంగిక పొదుపు, మదుపు తగ్గిపోవడం ప్రధాన సమస్యలుగా గుర్తించడం జరిగింది. 1991 లో GDP లో 25.6 శాతంగా ఉన్న స్థూల జాతీయ మదుపు 1993 - 94 లో 21.3 శాతానికి పెట్టుబడులు 15.9 శాతం నుంచి 12.4 శాతానికి తగ్గిపోయాయి. మొత్తం పెట్టుబడుల ధోరణిని పరిశీలిస్తే ప్రభుత్వం, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు అదనపు ఆదాయాన్ని ఆర్జించటంలో విఫలమవుతున్నాయి. ప్రభుత్వ పెట్టుబడులు ఆంతరంగిక మదుపులకు సంబంధించిన సమస్య కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రెండింటికీ చెందినది. ప్రపంచ బ్యాంకు మెమోరాండం ఈ విషయమయి కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలను గుర్తించింది. ఇందుకు పరిష్కారంగా భారత ఆర్థిక రంగం ప్రయివేటు రంగంపై ఆధారపడాలని సూచించింది. కాబట్టి ఈ దిశలో మరింత సమగ్రమయిన, సమర్థవంతమయిన ప్రయివేటీకరణ విధానాలు అమలు పరచవలసి ఉన్నది.

ప్రధానంగా వ్యవసాయక దేశమయిన భారతదేశం వంటి దేశాలలో నిరంతర వ్యవసాయాభివృద్ధికి, ఉత్పాదకత పెరుగుదలకు దోహదపడని ఆర్థిక సంస్కరణలు అంతగా విజయవంతం కావు. గత నాలుగు సంవత్సరాలుగా అమలు పరుస్తున్న ఆర్థిక సంస్కరణ వల్ల వ్యవసాయ రంగానికి కొంతవరకు ప్రయోజనం కలిగింది. ఈ సరళీకరణ విధానాలవల్ల స్వదేశీ పరిశ్రమలకు రక్షణ కల్పించడం తగ్గి ఆ మేరకు వ్యవసాయ రంగానికి భద్రత కలిగి లాభాలు హెచ్చాయి. మార్కెట్ శక్తులు నిర్దేశించే ఏకీకృత మార్కెట్ రేటువ్యవస్థ సాపేక్షంగా అభివృద్ధి సాధించాలంటే భారీ పెట్టుబడులు, వనరుల సద్వినియోగం అవసరం. అయితే ఇటీవలి కాలంలో వ్యవసాయ రంగంపై పెట్టుబడులు సన్నగిల్లాయి. ఈ పరిస్థితి మారవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతయినా ఉంది. పరిశోధన విస్తరణ రంగాలలో మెరుగయిన సేవలు అందుకునేందుకు వాటిని అన్వయించుకునేందుకు వీలుగా వ్యవసాయ విధానం రూపుదిద్దుకోవాలి. అందేకాక గాట్ ఒప్పందం వ్యవసాయ వస్తువులకు కల్పించే అంతర్జాతీయ మార్కెట్ ప్రయోజనాలను మన వ్యవసాయ రంగం ఉపయోగించుకునే విధంగా సమగ్ర వయమసాయ విధాన్ని రూపొందించాల్సిన అవసరముంది.

BRAOU

ఆర్థిక సంస్కరణలలో భాగంగా అంతర్జాతీయ వ్యాపార, వినిమయ విధానాలలో గత నాలుగు సంవత్సరాలుగా ప్రవేశ పెట్టిన విధానాలు విదేశీ చెల్లింపుల రంగంపై ఎక్కువ అనుకూల ప్రభావాలను చూపాయి. చెల్లింపుల సమతౌల్యానికి సంబంధించిన స్వల్పకాలిక సమస్యలు, ఎగుమతుల వృద్ధి రేటు పెరిగి విదేశీ మారక ద్రవ్య నిల్వలు గణనీయంగా పెరుగడంవల్ల సుస్థిర మారకపు రేటు విధానం వల్ల పరిష్కారమయినప్పటికీ దీర్ఘకాలిక సమస్యలు అదేవిధంగా ఉన్నాయి. ప్రస్తుతం జాతీయ స్థాయి వినియోగంలో ఉన్న 40 శాతంగా ఉన్న అంతరంగిక చమురు ఉత్పత్తి స్థాయి తగ్గిపోవడం ప్రధాన సమస్యగా పరిణమించింది. ప్రపంచ బ్యాంకు నివేదిక అనుసారం 1998 నుంచి చమురు దిగుమతులు పెరగవచ్చు అంతేకాక మొత్తం 9,500 కోట్ల డాలర్ల విదేశీ రుణాలలో దాదాపు 2400 కోట్ల డాలర్లను రాబోయే నాలుగేళ్లలో తిరిగి చెల్లించాల్సి ఉంది. ఒక్క 1996 - 97 సం॥ లోనే గరిష్ట స్థాయిలో 700 కోట్ల డాలర్ల వరకు విదేశీ రుణాలను తిరిగి చెల్లించాల్సి ఉంది. దీనికి తోడు ఇదే సమయానికి మరి కొన్ని స్వల్పకాలిక రుణాల గడువు చెల్లిపోతుంది. కరంటు ఖాతాలోటు కొనసాగింపు కూడా పరిగణనలోకి తీసుకున్నట్లయితే రానున్న నాలుగేళ్ల కాలంలో మనదేశం 4000 కోట్ల డాలర్ల విదేశీ ద్రవ్యాన్ని సమీకరించు కోవాల్సి ఉంటుంది.

ఈ పరిస్థితులను దృష్టిలో ఉంచుకొని వీలయినంతవరకు మనదేశం విదేశీ రుణాలపై ఆధారపడే పరిస్థితి మార్చుకోవాలి. అందుకు ఎగుమతులను మరింతగా ప్రోత్సహించి దిగుమతులకు స్వయంగా నిధులు సమకూర్చుకోవాలి. ఈ దిశలో ఆర్థిక సంస్కరణలలో అంతర్భాగంగా విదేశీ వాణిజ్య విధానాలను అమలు పరచినప్పటికీ ఎగుమతులను ప్రోత్సహిస్తూ మరేమయినా ఆంక్షలు ఉంటే అవి కూడా ఎత్తివేయాలి. అలాగే దిగుమతులను కూడా స్వేచ్ఛగా జరుపుకొనే చర్యలు పూర్తి చేయాలి. పెట్రోలియం దిగుమతుల ఒత్తిడి తగ్గించడానికి ONGC ని ప్రక్షాళనం చేసి చమురు అన్వేషణ ఉత్పత్తి రంగాలలో ప్రయివేటు రంగ పెట్టుబడులను ప్రోత్సహించడం అవసరం. పెట్టుబడులకు ప్రోత్సాహకరమయిన వాతావరణాన్ని కల్పిస్తూ సరాసరి విదేశీ పెట్టుబడులను అనుమతించే చర్యలు ఆర్థిక వ్యవస్థను చైతన్యం చేస్తాయి. 1996 - 97 నాటికి 200 కోట్ల డాలర్ల మేర విదేశీ పెట్టుబడిని ఆకర్షించే ప్రయత్నం చేయవలసి ఉంది. అంతేకాక మన విదేశాంగ విధానం దేశాన్ని రుణాల ఊబిలో చిక్కుకొనకుండా ఉండేలా మరింత సమర్థవంతంగా రూపొందాల్సిన అవసరం ఎంతయినా ఉంది.

ఇటీవల మన అంతర్జాతీయ మారకపురేటు విధానంలో ప్రవేశపెట్టిన కరంటు ఖాతాలో రూపాయి పూర్తి మార్పిడి విధానం విజయవంతంగా అమలు కావాలంటే మన వస్తు, ఉత్పాదకాల మార్కెట్లలో ఉన్న అంతర్గత వైవిధ్యాలను తొలగించాల్సి ఉంది. అంతేకాక మన కరెన్సీ కొనుగోలు శక్తి నిలకడగా ఉంచాలంటే ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉన్న ద్రవ్యోల్బణాన్ని కనీస స్థాయికి నియంత్రించవలసి ఉంది. కానీ ఇదే సమయంలో కొన్ని అధికార వర్గాలు మూలధన ఖాతాలో కూడా రూపాయి పూర్తి మార్పిడి విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నట్లు ప్రకటిస్తున్నారు. మూలధన ఖాతలో రూపాయికి పూర్తి మార్పిడి కల్పించవలెనంటే ముఖ్యంగా మన ద్రవ్య మార్కెట్‌ను, మూలధన మార్కెట్‌ను పునర్వ్యవస్థీకరించవలసి ఉంది. స్టాక్, మూలధన మార్కెట్‌లనుద్దేశించిన సంస్కరణలు ఇంకా ఆరంభదశలోనే ఉన్నాయి. ఆ వ్యవస్థలను పునర్నిర్మించడానికి కొంతకాలం పట్టవచ్చు. కాబట్టి ద్రవ్యస్టాక్, మూలధన మార్కెట్‌లను సమూలంగా పునఃనిర్మాణం చేసి ఆతరవాతగాని మూలధన ఖాతాలో రూపాయి పూర్తి మార్పిడి విధానం ప్రవేశ పెట్టడం చేయాల్సి ఉంది. అంతేకాక ప్రస్తుత వినిమయ రేటు విధానంలో విదేశీ మూలధన ప్రవాహాలు స్వేచ్ఛగా దేశంలోకి ప్రవేశించడానికి అవకాశముంది కాబట్టి అతిత్వరలో రూపాయికి పూర్తి మార్పిడి మూలధన ఖాతాలో వెంటనే కల్పించకున్నా దేశానికి విదేశీ మూలధనం విషయంలో ఎటువంటి సమస్యలుత్పన్నంకావు.

BRAOU

ఆర్థిక సంస్కరణల అమలు ఉద్యోగిత కల్పించని పారిశ్రామికాభివృద్ధిని తీసుకొచ్చి నిరుద్యోగ సమస్యను మరింత తీవ్రతరం చేయడానికి అవకాశాలు ఉన్నాయని చాలామంది ఆర్థికవేత్తలు మరింత ఎక్కువయి ఎన్నో సాంఘిక సమస్యలకు కారణం కాగలవని వారి అభిప్రాయం. వీరి దృష్టిలో సంస్కరణలు వ్యవస్థ సామర్థ్యాన్ని పెంపొందింపచేయగలవే కానీ పంపిణీలో న్యాయాన్ని కలగచేయవు. వాస్తవానికి ఆర్థిక సంస్కరణ అన్నింటికి ధ్యేయం పేదరిక నిర్మూలనే మానవ అభివృద్ధికి జరిగే ఈ కృషిలో ఈ విషయం దృష్టిలో ఉంచుకున్నపుడు ఆర్థికాభివృద్ధి ప్రమాణాలు పేదవర్గాలకు అనుకూలంగా మారతాయి. భారతదేశంలో అట్టడుగు ప్రజానీకానికి అక్షరాస్యత, ప్రాథమిక ఆరోగ్య సదుపాయాలు సక్రమంగా సమకూర్చుగలిగితే అభివృద్ధి పథంలో అడుగిడినట్లే అయితే అదాయం ఉపాధి అవకాశాలపెరుగుదల ఫలితాలను పేద ప్రజానీకం అనుభవించలేక పోతున్నారనేది వాస్తవం. సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకం, జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజన పథకాల వంటివి పేదలకు తప్పనిసరిగా ఉపకరించేలా చిత్త శుద్ధితో అమలు జరపాలి. ప్రభుత్వ పంపిణీ వ్యవస్థ ద్వారా ఆహార ధాన్యాలు, ఇతర నిత్యావసర వస్తువుల సరఫారావల్ల పేదలకు ముందుగా ప్రయోజనం చేకూరాలి. చిన్న తరహా పరిశ్రమల విషయంలో సమగ్ర ప్రోత్సాహక విధానం అత్యావశ్యకం, గ్రామీణ పరిశ్రమలు, హస్తకళలు వంటి వాటిని ప్రోత్సహించడంద్వారా గ్రామీణ పేదలకు శాశ్వతమయిన ఆస్తులు సమకూర్చుడం, ఉపాధి అవకాశాలు పెంచడం లక్ష్యంగా పంచాయతీ వ్యవస్థను వికేంద్రీకరించాలి.

ఆర్థికాభివృద్ధి మౌలిక సదుపాయాల లభ్యతపై ఆధారపడుతుంది. కాబట్టి ప్రాథమిక సధుపాయాల విస్తరణ ఆర్థికాభివృద్ధికి మూలం. కాబట్టి విద్యుదుత్పాదన, రోడ్లు, రేవులు, సమాచార సౌకర్యాలవంటి ఈ సదుపాయాల రంగంలోనే పరిశ్రమలన్నీ చాలా కాలం సబ్సిడీలు, బడ్జెట్ నిదుల తోడ్పాటుతో కల్పించబడ్డాయి. ఆర్థికసంస్కరణలలో భాగంగా అమలు పరిచన కోశ నియంత్రణ విధానాలవల్ల ఈ రంగాలపై ప్రభుత్వ వైఖరి మారి పెట్టుబడులు అధికంగా అవసరమయ్యే ఈ రంగాలలో ప్రయివేటు సంస్థలను అనుమతిస్తున్నది. ఈ రంగాలలో పనిచేసే ప్రభుత్వ సంస్థలు కూడా వాణిజ్య సరళిలో పనిచేస్తూ స్వతంత్రంగా పనిచేసేందుకు అనువయిన వాతావరణం కావాలి. అంతేకాక మౌలిక రంగాలుకాని ఇతర రంగాలకు సబ్సిడీలు తగ్గించి ఆ సబ్సిడీలన్ని ప్రాథమిక వసతుల కల్పన రంగానికి తరలించాల్సిన అవసరం ఎంతయినా ఉంది. ఈ విషయమై ప్రపంచ బ్యాంకు మెమోరాండం 1995 లో ఒక అధ్యాయాన్ని "ప్రాథమిక సదుపాయాల రంగంలో ప్రయివేటు పెట్టుబడులకు వీలుకల్పించడం" అనే శీర్షికలో వివరించింది. ప్రాథమిక సదుపాయాల రంగంలో ప్రయివేటు పెట్టుబడులకు అనుకూలమయిన రీతిలో పరిపాలన చట్ట సంబంధమయిన రంగాలలో అనేక మార్పులు తేవాలని ప్రపంచ బ్యాంకు సూచించింది. రానున్న సంవత్సరాలలో విద్యుత్, రవాణా, టెలీకమ్యూనికేషన్ రంగాలలో అవసరాలు ఎక్కువగా పెరుగుతాయని అంచాన వేయడమైంది. కాబట్టి ఇంత పెద్ద ఎత్తున పెట్టుబడి పెట్టడమన్నది ప్రభుత్వ తాహతకు మించినది కాబట్టి ఈ రంగాలలో ప్రయివేటు రంగ ప్రవేశం అనివార్యంగా పేర్కొనడం జరిగింది. తగిన ప్రోత్సాహకాలు, హామీలతో ప్రయివేటురంగ పెట్టుబడులను ఆకర్షించేందుకు కృషి అవసరం. అధికారిక అభివృద్ధి సహాయం (Official development Assistance) వంటి వివిధ విధానాలను రూపొందించి అమలు పరుచవలసి ఉంది. ఈ సదుపాయాల కల్పనలో ప్రయివేటు సంస్థలు పెట్టుబడి పెట్టినప్పటికీ అవి వీలయినంత తక్కువ వ్యయాలతో కనీస ధరకు ఈ సదుపాయాలను సమాజంలోని అట్టడుగు వర్గాలందరికి లభ్యమయ్యే విధంగా సరిమయిన విధానాలను మార్గదర్శక సూత్రాలను రూపొందించి అమలు పరుచవలసిన బాధ్యత ప్రభుత్వంపై ఉంది.

ఈ పునః చర్చించిన వివిధ అంశాలను పరిశీలిస్తే తెలియవచ్చేది ఏమంటే 1991 సం॥ జూలైలో మనదేశంలో ప్రవేశపెట్టిన ఆర్థిక సంస్కరణల అమలు ఇంకా పూర్తి కాలేదు. ఈ సంస్కరణలలో అంతర్భాగాలయిన

BRAOU

స్థిరీకరణ, సంస్థాగత సర్దుబాటు చర్యలు ఇప్పటివరకు అమలుచేయడం జరిగింది. ఇది కొంతవరకు వివిధ రంగాలపై అనుకూల ప్రభావాన్ని చూపాయి. ముఖ్యంగా మన పారిశ్రామిక అంతర్జాతీయ వాణిజ్య రంగాలపై వీటి ప్రభావం చెప్పుకోదగ్గ స్థాయిలో ఉంది. ఈ సంస్కరణలనుంచి ఆశించిన మేరకు ప్రయోజనం పొందవలెనంటే సంస్కరణలలో క్లిష్టమయిన భాగం ఇంకా చేపట్టవలసి ఉంది. వాణిజ్య రంగానికి మరింత స్వేచ్ఛనిచ్చేందుకు గాను సుంకాలను మరింత తగ్గించడం, పరిమాణానికి సంబంధించిన పరిమితులను పూర్తిగా తొలగించడం వంటి ఎన్నో అంశాలు వీటిలో ఉన్నాయి. కాబట్టి ప్రస్తుతం అమలు అవుతున్న ప్రయివేటీకరణ, సరళీకరణ, ప్రపంచీకరణ, విధానాలు మరింత వేగంగా అమలు కావడానికి మనదేశ ద్రవ్య కోశ పారిశ్రామిక వ్యవసాయక అంతర్జాతీయ సేవారంగాలకు సంబంధించి ఈ దిశగా సమగ్రమయిన విధానాలు రూపొందించి సమర్థవంతంగా అమలు పరచవలసి ఉంది. అంతేకాక, ఆర్థిక వ్యవస్థ సామర్థ్యంతో పాటు పంపిణీలో న్యాయం కలిగించడానికి ఉపాధి కల్పన, పేదరిక నిర్మూలన, మానవ వనరుల అభివృద్ధి, ప్రాథమిక మౌలిక వసతుల కల్పన విషయంలో ప్రభుత్వం మరికొన్ని ప్రత్యేక విధానాలు రూపొందించాల్సిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది. ఈ విధానాలన్నీ సమగ్రంగా రూపొందించి అమలు పరిస్తే గాని సంస్కరణల ప్రక్రియ పూర్తిఅయి దీర్ఘకాలానికి భారత వ్యవస్థకు కావలసిన సామాజిక న్యాయం, సామర్థ్యంతో కూడిన పురోభివృద్ధిని సాధించలేం.

25.6 ముగింపు

నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలలో ప్రధాన అంశమయిన ప్రపంచీకరణ విధానాలను గురించి ఈ అధ్యాయంలో విస్తృతంగా చర్చించాం. భారతదేశ అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానంలో తెచ్చిన విధాన పరమైన మార్పులను పరిశీలించగా సరళీకరణ ప్రక్రియతో అనుబంధంగా అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానంలో దిగుమతుల విషయంలో ఉదార విధానం 1980 దశాబ్దంనుంచి విస్తృతం చేయడం జరిగింది. ఆ ఉదార విధానాలు మన అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానంలో ప్రపంచీకరణ ప్రక్రియకు బాట వేసింది. ఆ నేపథ్యంలో 1991 జూలైలో ప్రవేశపెట్టిన నూతన ఆర్థిక సంస్కరణలు మన అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానాన్ని ప్రపంచీకరణ దిశవైపు మరింత వేగవంతంగా పయనింపచేశాయి. ఎగుమతుల విషయంలో అవలంబించిన ప్రోత్సాహక విధానాలు దిగుమతుల విషయంలో అనుసరించిన ఉదార విధానాలు, మూల్య హీనీకరణ, విదేశీ మారకపు రేటు విధానంలో అనుసరించిన రూపాయి పాక్షిక మార్పిడి, ఏకీకృత మార్పిడి రేటు లేదా కరంటు ఖాతాలో రూపాయికి పూర్తి మార్పిడి కల్పించడం మొదలైన విధానాల ద్వారా మన విదేశీ వినిమయ నియంత్రణలను తగ్గించి IMF 8వ ఆర్టికల్‌ను అమలు పరిచిన దేశంగా మనదేశం అవతరించింది. అంతేకాక 1994 ఏప్రిల్‌లో జరిగిన మరేకేష్ గాట్ ఒప్పందంలో భాగస్వామి కావడంతో గాట్ ఒప్పందం ద్వారా అమలు అయ్యే అంతర్జాతీయ ప్రపంచీకరణ విధానాలన్నింటినీ భారత దేశం అమలు పరచడానికి సన్నద్ధమయింది. కాబట్టి గాట్ ఒప్పందం మన ప్రపంచీకరణ విధానాలను మరింత వేగంగా చేస్తుదనడంలో సందేహంలేదు. ఇదే సమయంలో గాట్ ఒప్పందం కలగచేసే అంతర్జాతీయ మార్కెట్ ప్రయోజనాలను పొందడానికి అనువుగా మన దేశీయ, అంతర్జాతీయ వ్యాపార విధానాలను రూపొందించుకోవలసి ఉంది.

ఈ నేపథ్యంలో దీర్ఘకాలిక పురోభివృద్ధికి భారత ఆర్థిక వ్యవస్థను ఏవిధంగా సన్నద్ధం చేసుకోవాలి అనేది ప్రాధాన్యత కలిగిన అంశంగా చెప్పవచ్చు. 1991 జులై నుంచి మనదేశంలో ప్రవేశపెట్టిన ఆర్థిక సంస్కరణలు ప్రయివేటీకరణ, సరళీకరణ, ప్రపంచీకరణ అనే ప్రాథమిక సూత్రాల ఆధారంగా విధానాల రూపకల్పన జరుగుతుంది. కానీ ఈ సంస్కరణల అమలు ఇంకా మార్గమధ్యంలోనే ఉంది. అయినప్పటికీ ఇప్పటివరకు

BRAOU

అమలు పరిచిన విధానాలు కొన్నిరంగాలపై ఆశించిన ఫలితాలను కలగచేశాయి. ఈ సంస్కరణల పూర్తి ప్రయోజనాన్ని పొందాలంటే ఈ మిగిలిన సంస్కరణ విధానాలన్నీ అమలు పరచవలసి ఉంది. కాబట్టి మరిన్ని సమగ్రమయిన విధానాలు మన ద్రవ్య కోశ, పారిశ్రామిక, అంతర్జాతీయ సేవారంగాలకు సంబంధించి రూపొందించి సమర్థవంతంగా అమలు పరుచవలసి ఉంది. ఈ వివిధ విధానాలు మన ఆర్థిక వ్యవస్థ సామర్థ్యాన్ని దీర్ఘకాలంలో పెంపొందించడానికి ఉద్దేశించినవి కాబట్టి సామాజిక న్యాయం, పంపిణీలలో సమానతను సాధించడానికి ప్రత్యేకంగా ఉపాధికల్పన, పేదరికనిర్మూలన మానవ వనరుల అభివృద్ధి, మౌలిక ప్రాథమిక వసతుల కల్పన విషయములో విధాన రూపకల్పన చేసి పటిష్టంగా అమలు పరుచవలసి ఉంది. ఈ విధమయిన సంగ్రహ విధానాలను రూపొందించి అమలుపరిస్తే గానీ సమీప భవిష్యత్తులో సామాజిక న్యాయం సామర్థ్యంతో కూడిన ఆర్థిక పురోభివృద్ధిని సాధించలేం.

25.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

1. భారతదేశ అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానములోని పోకడలను తెలియచేయుచూ అవి ప్రపంచీకరణ దిశగా ఏ విధంగా అమలు పరచబడ్డాయో విశ్లేషింపుము.

2. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విధానాలలో ప్రపంచీకరణ విధానాల ఆవశ్యకతను వివరించి ఆ మార్గంలో అవి ఎదుర్కొనవలసి వచ్చే సమస్యలను విశదీకరింపుము.

3. గాట్ ఒప్పందంలోని వివిధ ముఖ్య అంశములను వివరించి అవి అంతర్జాతీయంగా భారత వాణిజ్య పరిస్థితులను ఎలా ప్రభావితం చేస్తాయో విమర్శనాత్మకంగా వివరింపుము.

4. నూతన ఆర్థిక సంస్కరణల అమలు నేపధ్యంలో దీర్ఘకాలిక అభివృద్ధి దృష్ట్యా భారతదేశం అమలు పరచవలసియున్న విధానాలను చర్చించుము.

5. భారతదేశము వంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు వాటి వ్యవస్థా పునర్నిర్మాణానికై ప్రపంచీకరణ దిశగా అమలు పరుచుచున్న అంతర్జాతీయ వాణిజ్య విధానాలను గాట్ ఒప్పందం ఏ విధంగా ప్రభావితం చేస్తుందో పరిశీలింపుము.

BRAOU

25.8 సంప్రదించు పుస్తకములు

RUDDAR DUTT AND K.P.M. SUNDARAM : INDIAN ECONOMY

IC DHINGRA : INDIAN ECONOMY

WORLD BANK PUBLICATION : MEMORANDUM ON INDIAN ECONOMY (MAY 30, 1995)

DEBENDRA K. DAS : STRUCTURAL ADJUSTMENT IN THE INDIAN ECONOMY

ECONOMIC SURVEY (DIFFERENT VOLUMES)

25.9 పదకోశము

Regional Trading Blocs	: ప్రాంతీయ వాణిజ్య సంఘటనలు
Open General Licence (OGL)	: సార్వత్రిక లైసెన్సింగ్ విధానము.
General Agreement on Tarriffis and Trade (GATT)	: వాణిజ్య సుంకాలపై సాధారణ ఒప్పందం
Trade Related to Intellectual Property Rights ((TRIPS)	: వాణిజ్య పరమయిన మేధో సంపద హక్కులు
Trade Related to Investments (TRIMS)	: వాణిజ్య సంబంధమయిన పెట్టుబడిచర్యలు
Social Clause	: సామాజిక అంశాలు
Export Promotion Council (EPC)	: ఎగుమతి పెంపొందించు సంస్థ
Internaltional Trade organisation	: అంతర్జాతీయ వాణిజ్య సంస్థ
Special Import Licence	: ప్రత్యేక దిగుమతి లైసెన్స్‌లు

BRAOU

రచయిత
డా॥ యం. సుందర్ రావు

డా॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం
సామాజిక శాస్త్రాల విభాగం
అర్థ శాస్త్రంలో పోస్టు గ్రాడ్యుయేట్ కార్యక్రమం

కోర్సు - V: భారత దేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన

అభ్యాసం - I

గమనిక :

- పుస్తకాలను చూచి, జవాబులను రాయకూడదు.
- సాధ్యమైనంతవరకు జవాబులను మీ స్వంత పదాలలో రాయాలి.
- జవాబులకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని ఏదేని పుస్తకం నుండి గ్రహించినట్లయితే, ఆ పుస్తకం తాలూకు వివరాలను పొందుపర్చండి.
- అభ్యాసాలను రాయడానికి మీ స్వంత కాగితాలను వాడండి.
- మీరు రాసే జవాబునకు ఇరువైపుల మూల్యాంకనం కోసం అవసరమైన స్థలాన్ని వదలిండి.
- ఈ అభ్యాసాన్ని పూర్తి చేయడానికి రెండు గంటలకు మించిన వ్యవధిని తీసుకోరాదు.

భాగం - ఏ

క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు రాయండి.

1. బ్రిటిష్ పాలనలో జరిగిన వ్యవసాయ వాణిజ్యీకరణను వివరించండి.
2. భూసంస్కరణ చట్టాలను విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించండి.

భాగం - బి

క్రింది ప్రశ్నలకు లఘు వ్యాఖ్యలను రాయండి.

1. భారీ పరిశ్రమల వ్యూహంను వివరించండి
2. ఆర్థిక శక్తి కేంద్రీకరణ సమస్యను విశ్లేషించండి.

BRAOU

డా॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం
సామాజిక శాస్త్రాల విభాగం
అర్థ శాస్త్రంలో పోస్టు గ్రాడ్యుయేట్ కార్యక్రమం

కోర్సు - V: భారత దేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన

అభ్యాసం - II

గమనికలు :

✡ పుస్తకాలను చూచి, జవాబులను రాయకూడదు.

✡ సాధ్యమైనంతవరకు జవాబులను మీ స్వంత పదాలలో రాయాలి.

✡ జవాబులకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని ఏదేని పుస్తకం నుండి గ్రహించినట్లయితే, ఆ పుస్తకం తాలూకు వివరాలను పొందుపర్చండి.

✡ అభ్యాసాలను రాయడానికి మీ స్వంత కాగితాలను వాడండి.

✡ మీరు రాసే జవాబునకు ఇరువైపుల మూల్యాంకనం కోసం అవసరమైన స్థలాన్ని వదలిండి.

✡ ఈ అభ్యాసాన్ని పూర్తి చేయడానికి రెండు గంటలకు మించిన వ్యవధిని తీసుకోరాదు.

భాగం - ఏ

క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు రాయండి.

1. మన దేశంలో ధరల విధానం అమలులో ప్రజా పంపిణీ వ్యవస్థ ఉపయోగాన్ని చర్చించి, లోపాలను వివరించండి.

2. మన దేశ పారిశ్రామిక వ్యవస్థ స్వరూప స్వభావాలను వివరించండి.

భాగం - బి

క్రింది ప్రశ్నలకు లఘు వాఖ్యలను రాయండి.

1. సప్లయ్ స్పందన, డిమాండ్ స్పందన భావనలను చర్చించండి.

2. పారిశ్రామిక వ్యాధిగ్రస్తతకుగల కారణాలను వివరించండి.

BRAOU

డా॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం
సామాజిక శాస్త్రాల విభాగం
అర్థ శాస్త్రంలో పోస్టు గ్రాడ్యుయేట్ కార్యక్రమం

కోర్సు - V: భారత దేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన

అభ్యాసం - III

గమనికలు :

- ✡ పుస్తకాలను చూచి, జవాబులను రాయకూడదు.
- ✡ సాధ్యమైనంతవరకు జవాబులను మీ స్వంత పదాలలో రాయాలి.
- ✡ జవాబులకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని ఏదేని పుస్తకం నుండి గ్రహించినట్లయితే, ఆ పుస్తకం తాలూకు వివరాలను పొందుపర్చండి.
- ✡ అభ్యాసాలను రాయడానికి మీ స్వంత కాగితాలను వాడండి.
- ✡ మీరు రాసే జవాబునకు ఇరువైపుల మూల్యాంకనం కోసం అవసరమైన స్థలాన్ని వదలిండి.
- ✡ ఈ అభ్యాసాన్ని పూర్తి చేయడానికి రెండు గంటలకు మించిన వ్యవధిని తీసుకోరాదు.

భాగం - ఎ

క్రింది ప్రశ్నలకు వ్యాసరూప సమాధానాలు రాయండి.

1. ఆర్థిక సరళీకరణ మన దేశ ఆర్థికాభివృద్ధిపై ఎటువంటి ప్రభావం చూపిందో వివరిస్తూ, దీనిపై మీ అభిప్రాయాలు తెలపండి.
2. భారతదేశంలో నిరుద్యోగ నిర్మూలనకు ప్రభుత్వం తీసుకొన్న వివిధ చర్యలను వివరించండి.

భాగం - బి

క్రింది ప్రశ్నలకు లఘు వ్యాఖ్యలను రాయండి.

1. సమగ్ర గ్రామీణాభివృద్ధి పథకాన్ని వివరించండి.
2. హరిత విప్లవం అంటే ఏమిటో విశ్లేషించండి.

BRAOU

డా॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం

అర్థ శాస్త్రంలో పోస్టు గ్రాడ్యుయేట్ అధ్యయన కార్యక్రమం

నమూనా పరీక్షా పత్రం

కోర్సు - 5: భారత దేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన

సమయం : 3 గంటలు　　　　　　　　　　　　　　　　మార్కులు : 100

భాగం - ఎ

ఈ కింది 8 ప్రశ్నలలో ఏవైన నాల్గింటికి జవాబులు రాయండి.　　　　**4x15 = 60**

1) భారత దేశ పంచవర్ష ప్రణాళికల్లో రెండో పంచవర్ష ప్రణాళిక ప్రాముఖ్యాన్ని తెలిపి ఆ ప్రణాళికా కాలంలో సాధించిన ప్రగతిని వివరించండి.

2) భారత దేశంలో వ్యవసాయ రంగంలో ప్రవేశ పెట్టిన సాంకేతిక మార్పులు ఉత్పాదకతపై ఎటువంటి ప్రభావం చూపాయో వివరించండి.

3) మన దేశంలో కౌలు సంస్కరణలను వివరించి వాటివల్ల కౌలుదారులు ఎంత వరకు ప్రయోజనం పొందారో తెలుపండి.

4) 1991 నాటి నూతన ఆర్థిక విధానంలోని ముఖ్యాంశాలను వివరింపుము.

5) పెట్టుబడి పై రాబడి విషయంలో ప్రభుత్వం, ప్రయివేట్ రంగాల పరిస్థితిని తులనాత్మకంగా పరిశీలించండి.

6) ఎనిమిదో ప్రణాళికా కాలం నాటికి దేశంలోని నిరుద్యోగ పరిమాణాన్ని వివరిస్తూ ఆ ప్రణాళికలో అనుసరిస్తున్న ఉద్యోగితా వ్యూహాన్ని వివరించండి.

7) భారత దేశంలో పేదరికం గురించి జరిపిన వివిధ అధ్యయనాలను పరిశీలించండి.

8) ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల పనితీరును విశ్లేషించి, నూతన ఆర్థిక విధానంలో ప్రభుత్వ రంగ సంస్కరణలను, తీసుకొన్న చర్యలను విమర్శనాత్మకంగా సమీక్షించండి.

భాగం - బి

ఈ క్రింది పది ప్రశ్నలలో ఏవైన ఐదింటికి జవాబులు రాయండి.　　　　**5x8=40**

9) హరిత విప్లవం భావనను తెలిపి, భారత దేశంలో కలిగిన మార్పులను పేర్కొనండి.

10) ఆర్థికాభివృద్ధిలో చిన్నతరహా, కుటీర పరిశ్రమల పాత్రను వివరించండి.

BRAOU

11) మన ప్రణాళికలలో నిరుద్యోగ సమస్య పరిష్కారానికి తీసుకొన్న చర్యలను వివరించండి.

12) భారత దేశంలో పొదుపు, మూలధన కల్పనలను క్లుప్తంగా వివరించండి.

13) నియంత్రణలు, కోటాలు పారిశ్రామికాభివృద్ధికి ఎంతవరకు అవరోధాలో వివరించండి.

14) సమాంతర (Parallel economy) ఆర్థిక వ్యవస్థ అంటే ఏమిటి?

మన ఆర్థిక వ్యవస్థలో నల్లధన సమస్య ఎంత తీవ్రంగా ఉంది?

15) ప్రపంచీకరణ భావాన్ని వివరించి, మన దేశ ఆర్థిక ప్రగతికి అది ఎంత వరకు అవసరమో చర్చించండి.

16) మన దేశ వ్యవసాయంలో ఉత్పాదకత అల్పంగా ఉండటానికి కారణాలేవి?

17) ఆర్థికాభివృద్ధికి అవస్థాపన సౌకర్యాల అవశ్యకతను వివరించండి.

18) ఆర్థిక శక్తి కేంద్రీకరణ సమస్యను తెలిపి, దాని నివారణకు తీసుకొన్న చర్యలను వివరించండి.

BRAOU

ఎం.ఏ. అర్థశాస్త్రం (రెండవ సంవత్సరం)

కోర్సు - 5 : భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన

పాఠ్యాంశాలు

ఖండం I	:	**భారతదేశ ఆర్థిక వ్యవస్థ - స్వరూపం, లక్షణాలు**
భాగం - 1	:	భారతదేశ ఆర్థిక వ్యవస్థపై బ్రిటిష్ పాలన ప్రభావం (1850 - 1947)
భాగం - 2	:	1947 తరువాత భారతదేశంలో ఆర్థిక ప్రగతి - సమీక్ష
భాగం - 3	:	జాతీయాదాయం - నిర్మాణాత్మక మార్పులు
ఖండం II	:	**వ్యవసాయాభివృద్ధి**
భాగం - 4	:	జాతీయాదాయంలో వ్యవసాయ రంగం వాటా
భాగం - 5	:	వ్యవసాయ ఉత్పాదకత
భాగం - 6	:	భూసంస్కరణలు
భాగం - 7	:	హరిత విప్లవం
భాగం - 8	:	వ్యవసాయ ధరల విధానం
ఖండం III	:	**పారిశ్రామిక, అవస్థాపనల అభివృద్ధి**
భాగం - 9	:	స్వాతంత్ర్యానంతరం పారిశ్రామిక విధానం
భాగం - 10	:	భారతదేశంలో పారిశ్రామికాభివృద్ధి - తీరుతెన్నులు
భాగం - 11	:	భారతదేశపు, విదేశీయ మూలధనం వాటా - ఇటీవల సంభవించిన మార్పులు
భాగం - 12	:	చిన్న తరహా పరిశ్రమలు - కుటీర పరిశ్రమలు - ఆర్థికాభివృద్ధి
భాగం - 13	:	అవస్థాపన నిర్మాణం - రవాణా, శక్తి రంగాల అభివృద్ధి
ఖండం IV	:	**జనాభా, పేదరికం**
భాగం - 14	:	భారతదేశంలో వృత్తులవారీగా శ్రామికుల విభజన
భాగం - 15	:	నిరుద్యోగిత
భాగం - 16	:	పెరుగుదల - అసమానతలు - పేదరికం
ఖండం V	:	**భారతదేశ ప్రణాళిక నమూనాలు**
భాగం - 17	:	భారతదేశ ఆర్థికాభివృద్ధి - ప్రణాళికా రచన

BRAOU

భాగం - 18 : భారతదేశంలో పొదుపు, మూలధన సంచయనం

భాగం - 19 : ప్రణాళికలు - వనరుల సమీకరణ

భాగం - 20 : ప్రణాళికల లక్ష్యాలు - పెట్టుబడుల తీరుతెన్నులు, సాధించిన ఫలితాలు

ఖండం VI : వర్తమాన సమస్యలు

భాగం - 21 : ప్రత్యమ్నాయ వ్యూహాలు

భాగం - 22 : నియంత్రణలు, కోటాలు, పాలనాపరమైన ధరలు, సబ్సిడీలు

భాగం - 23 : సమాంతర ఆర్థిక వ్యవస్థ - దాని ఫలితాలు

భాగం - 24 : భారత ఆర్థిక, ప్రణాళికా విధానాలలో సంభవించిన పరిణామాలు : సరళీకరణ - ప్రయివేటీకరణ

భాగం - 25 : భారత అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విధానాలు - చోటుచేసుకున్న పరిణామాలు - ప్రపంచీక

BRAOU

BRAOU

BRAOU